

שבוע פרשת וארא

(30 December 18 – 5 January 19)

כ"ב – כ"ח טבת תשנ"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנוֹךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּי־מִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹךָ
מִצְוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק
לִימִי הַחוּדוּשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

בראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול יהיה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להשי" שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמַחַב בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמַחַב בְּנִדְיָכִים: י כָּל־גּוֹיִם סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סָבְבוּנִי
גַּם־סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סָבְבוּנִי כְּדִבְרֵיהֶם דַּעְכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזַר וּמָרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בָּאֵהָלִי צְדִיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּירְאָחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה לִלְפָּנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּימָם עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו, אשר אקראהו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ומה שכותב במכתבו אשר נשבר לבו ממצבו ברוחניות, כיון שרואה בעצמו שהוא במצב של עולה ויורד, הנה יעיין בזה באגה"ק לרבינו הזקן בעל התניא והשו"ע שנדפסה בסוף הסידור מאה שערים דף ל' ע"א ד"ה להבין עצה היעוצה כו' ובטח נמצא סידור זה אצל מי מאנשי ב... כן יעיין בזה בתורה אור פרשת וישב ד"ה שיר המעלות.

ובהנוגע לפועל, הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אביו, אשר כל ענין המבלבל לתורה ועבודה בטח מקורו לא טהור והיצה"ר לפעמים מתלבש הוא אין א זיידענעם סערטוק, וכיון שכפי הנראה ממכתבו מבלבלים אותו מחשבות הנ"ל מלימוד כדבעי ותפלה כדבעי, הרי הספק מאין באות ובמילא עליו לדחותם, והעצה לזה ג"כ מבוארת בתניא פרק כ"ו ואילך. והשי"ת יצליחו.

בברכה

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	ב) עין יעקב מסכת מגילה	רכג
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	כג) מסכת חולין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב		מדף לג עד דף לט	רכד
ה) שי"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט ה'תשכ"ה			
ד) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה			
יז"ד שבט ה'תשי"ט	יד		
ה) שיחת שבת פרשת וארא, ...		כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
כ"ח טבת, מבה"ח שבט ה'תשכ"ה	לד	אדמו"ר הזקן	רנב
ו) שיחת ליל ג' פ' וארא, כ"ד טבת ה'תשנ"ב	לח	כה) שולחן ערוך הלכות שאלה/השכמת הבוקר	
ז) "הדרן על מסכת מכות"		לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנב
משיחות יז"ד שבט, ושי"פ בשלח י"ג שבט, ה'תשכ"ה	מ	כו) תורה אור ד"ה וידבר גוי וארא	
ח) משיחות שי"פ וארא, כ"ח טבת, ...		אדמו"ר הזקן	רנד
מבה"ח שבט ה'תשנ"ב	נב	כז) שערי תשובה	
ט) לקוטי-שיחות פרשת וארא כרך טז	ס	אדמו"ר האמצעי	רנח
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סה	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנט
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וארא	סז	כט) תורת שמואל תרל"ב	
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וארא	סח	אדמו"ר מוהר"ש	רס
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא	צו	ל) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהרש"ב	רסא
לשבוע פרשת וארא	צז	לא) ספר המאמרים – קונטרסים	
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וארא	קח	אדמו"ר מוהרש"ב	רסג
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קיא	לב) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
		אדמו"ר מוהרש"ב	רסד
		לג) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהרש"ב	רסו
		לד) חומש לקריאה בציבור	רסח
		לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רעו
		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת וארא	רעח
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעט

שיעורי רמב"ם

יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וארא	קיד
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וארא	קפט
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת וארא	רי
כ) נביאים וכתובים	
ירמיה פרק ז, רות פרק ג	ריד
כא) משניות – מסכת בבא מציעא	
ביאור קהתי	רטז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשת השבוע נאמר:

1 וְאָרָא הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר לְמֹשֶׁה: נִרְאִיתִי וְהִתְגַּלִּיתִי אֵל אֲבֹרָהֶם אֶל
2 יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֶל-שָׂדֵי כְּשֹׂאנִי נִקְרָא "אֶל-ר' שְׂדֵי", וְשָׂמִי
3 הָרִי' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם וְגו' וְלֹא הִתְגַּלִּיתִי אֵלֵיהֶם בְּשֵׁם הָרִי, לָכֵן
4 אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי הָרִי'
5 הַנִּי מִתְגַּלֶּה אֵלֵיהֶם בְּשֵׁם הָרִי,
6 וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת
7 מְצָרִים וְגו'.

9 וּמִמְשִׁיף הַכְּתוּב² בְּצוּרֵי שֶׁל
10 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא לְמֹשֶׁה "בֹּא
11 דְּבַר אֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
12 וְיִשְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
13 מֵאֶרֶצוֹ". וְלֹאֲחֵרִי שֶׁהַפְּסִיק
14 הַכְּתוּב הָעֲנִין שֶׁל הִיצִיָּה מִמִּצְרַיִם
15 בְּ"אֵלָה רְאִשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם"³,
16 לְלִמְדָנוּ הֵיאָף נוֹלְדוּ מֹשֶׁה
17 וְאַהֲרֹן וּבָמִי נִתְיַחֲסוּ⁴, חוֹזֵר
18 הַכְּתוּב לְעֲנִין דְּבוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
19 אֶל פְּרָעָה לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי-
20 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם⁵, וּמִסִּים⁶:
21 וּמֹשֶׁה בֶּן שָׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן
22 בֶּן שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדִבְרָם
23 אֶל פְּרָעָה. וְצִרְיָה לְהִבִּין, מֶה
24 נוֹגֵעַ סֹדֵר הַיַּחֲסָם שֶׁל מֹשֶׁה
25 וְאַהֲרֹן לִיצִיַּאת מִצְרַיִם, שֶׁלֹּכֵן
26 הַקְדִּימוֹ הַכְּתוּב אֶת נוּשָׁא לִידָתָם
27 וַיִּיחָסֶם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַמְשִׁיךְ
28 סִיפּוֹר יִצִּיַּאת מִצְרַיִם?

29 וְגַם צִרְיָה לְהִבִּין מֶה נוֹגֵעַ
30 מִדּוּעַ זֶה חֲשׂוֹב לִיצִיַּאת מִצְרַיִם
31 הָעֲנִין שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן הָיוּ בְּנֵי
32 שְׁמֹנִים שָׁנָה דְּקָא וְלִכְּנֵס הַכְּתוּב
33 מִפְּסִיק בְּאִמְצַע סִיפּוֹר יִצִּיַּאת מִצְרַיִם
34 וּמִפְּרָט אֶת מִסְפַּר שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל מֹשֶׁה
35 וְאַהֲרֹן?
36 (ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּדִיּוֹק בְּשֵׁאלָה
37 שֶׁנִּשְׁאָלָה לְעִיל בְּמָה שֶׁכְּתוּב
38 וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה גו',
39 דְּלִכְאוּרָה, נוֹסֵף לְכָךְ שֶׁצִּרְיָה
40 לְהִבִּין מִדּוּעַ הוֹצִיָּה הַכְּתוּב
41 לְהַדְגִּישׁ עֲנִין זֶה וְאֵיךְ פִּרְט זֶה
42 שִׁיךְ וְקִשּׁוֹר לִיצִיַּאת מִצְרַיִם, הִנֵּה

ביאור בדרך אפשר

עוֹד זֹאת, שֶׁעַל-פִּי הַחֲשׁוֹבֹן, הָרִי בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר
עֲדִין לֹא הָיָה מֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, כְּלוּמֹר, טָרַם מֵלֹא לְמֹשֶׁה
שְׁמוֹנִים שָׁנָה אֲלָא רַק נִכְנָס לְשָׁנַת הַשְּׁמוֹנִים⁷ [וּמִמְשִׁיךְ וּמִפְּרָט אֶת
הַחֲשׁוֹב הַמוֹכִיחַ זֹאת כִּי אֲרַבְעִים שָׁנָה שְׁלֵמוֹת הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבָּר מִיצִיַּאת מִצְרַיִם שֶׁהִיָּתָה
בְּחֹדֶשׁ נִיסָן וְעַד הַכְּנִסָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
שֶׁגַם הִיא הִיָּתָה בְּחֹדֶשׁ נִיסָן (שְׁהָרִי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן לְאַחַר
שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ כְּעֶשְׂרִי בְּנִיסָן⁸,
וְאֵז עָשׂוּ אֶת הַפֶּסַח⁹,
וְהִקְרִיבוּ אֶת הָעוֹמֶר, כְּדִי
שִׁיּוּכְלוּ לֵאכּוֹל 'חֹדֶשׁ'
מִתְּבוּאָת הָאָרֶץ¹⁰ בְּהִתְאֵם לְהִלָּכָה
שֶׁאִסּוּר לֵאכּוֹל 'חֹדֶשׁ', הֵינּוּ מִתְּבוּאָה
הַחֲדָשָׁה שֶׁצִּמְחָה בְּשָׁנָה זֹו עַד שִׁיּוּכְרֵי
אֶת קֶרֶבן הָעוֹמֵר בְּיוֹם ט"ו בְּנִיסָן),
וְכִיּוֹן שֶׁמֹּשֶׁה חֵי מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֵמוֹת¹¹,
כְּמוֹבֵא בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁמֹּשֶׁה
רְבִינוּ נוֹלַד ב' אָדָר וְנִסְתַּלַּק ב' אָדָר,
נִמְצָא, שֶׁבִּיצִיַּאת מִצְרַיִם הָיָה
מֹשֶׁה קָצַת יוֹתֵר (מז' אָדָר עַד
ט"ו נִיסָן) מִשְּׁמוֹנִים שָׁנָה
שְׁלֵמוֹת. וְאֵילּוּ הַזְּמָן שָׁבוּ
עָמַד מֹשֶׁה לְפָנֵי פְּרָעָה, קוֹדֵם
הַמְּכּוּת, הוּא לְעֶרֶךְ שָׁנָה
לְפָנֵי-זֶה (כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבֵא
בְּמִשְׁנָה בְּעֵדִיּוֹת¹² שֶׁמִּשְׁפָּט
הַמְצָרִיִּים בְּעֶשֶׂר הַמְּכּוּת נִמְשַׁךְ
שְׁנֵים-עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְהֵינּוּ¹³,

בס"ד. שבת פרשת וארא, כ"ח טבת, מברכים החודש שבט, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְאָרָא אֶל אֲבֹרָהֶם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֶל-
שָׂדֵי, וְשָׂמִי הָרִי' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם וְגו',
לָכֵן אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי הָרִי', וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלַת מְצָרִים וְגו'.

1 וּמִמְשִׁיף הַכְּתוּב²
2 בְּצוּרֵי שֶׁל
3 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא לְמֹשֶׁה "בֹּא
4 דְּבַר אֶל פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
5 וְיִשְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
6 מֵאֶרֶצוֹ". וְלֹאֲחֵרִי שֶׁהַפְּסִיק
7 הַכְּתוּב הָעֲנִין שֶׁל הִיצִיָּה מִמִּצְרַיִם
8 בְּ"אֵלָה רְאִשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם"³,
9 לְלִמְדָנוּ הֵיאָף נוֹלְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
10 וּבָמִי נִתְיַחֲסוּ⁴, חוֹזֵר
11 הַכְּתוּב לְעֲנִין דְּבוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
12 אֶל פְּרָעָה לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי-
13 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם⁵, וּמִסִּים⁶:
14 וּמֹשֶׁה בֶּן שָׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן
15 בֶּן שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדִבְרָם
16 אֶל פְּרָעָה. וְצִרְיָה לְהִבִּין, מֶה
17 נוֹגֵעַ סֹדֵר הַיַּחֲסָם שֶׁל מֹשֶׁה
18 וְאַהֲרֹן לִיצִיַּאת מִצְרַיִם, שֶׁלֹּכֵן
19 הַקְדִּימוֹ הַכְּתוּב אֶת נוּשָׁא לִידָתָם
20 וַיִּיחָסֶם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַמְשִׁיךְ
21 סִיפּוֹר יִצִּיַּאת מִצְרַיִם?
22 וְגַם צִרְיָה לְהִבִּין מֶה נוֹגֵעַ
23 מִדּוּעַ זֶה חֲשׂוֹב לִיצִיַּאת מִצְרַיִם
24 הָעֲנִין שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן הָיוּ בְּנֵי
25 שְׁמֹנִים שָׁנָה דְּקָא וְלִכְּנֵס הַכְּתוּב
26 מִפְּסִיק בְּאִמְצַע סִיפּוֹר יִצִּיַּאת מִצְרַיִם
27 וּמִפְּרָט אֶת מִסְפַּר שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל מֹשֶׁה
28 וְאַהֲרֹן?
29 (ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּדִיּוֹק בְּמָה שֶׁכְּתוּב וּמֹשֶׁה בֶּן
30 שְׁמֹנִים שָׁנָה גו', דְּלִכְאוּרָה, נוֹסֵף לְכָךְ שֶׁצִּרְיָה לְהִבִּין מִדּוּעַ הוֹצִיָּה
31 הַכְּתוּב לְהַדְגִּישׁ עֲנִין זֶה, הִנֵּה עוֹד זֹאת, שֶׁעַל-פִּי הַחֲשׁוֹבֹן, הָרִי עֲדִין לֹא הָיָה
32 מֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, אֲלָא רַק נִכְנָס לְשָׁנַת הַשְּׁמוֹנִים⁷ [כִּי אֲרַבְעִים שָׁנָה
33 שְׁלֵמוֹת הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר (שְׁהָרִי עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן כְּעֶשְׂרִי בְּנִיסָן⁸, וְאֵז
34 עָשׂוּ אֶת הַפֶּסַח⁹, וְהִקְרִיבוּ אֶת הָעוֹמֶר, כְּדִי שִׁיּוּכְלוּ לֵאכּוֹל 'חֹדֶשׁ' מִתְּבוּאָת
35 הָאָרֶץ¹⁰), וְכִיּוֹן שֶׁמֹּשֶׁה חֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֵמוֹת¹¹, נִמְצָא, שֶׁבִּיצִיַּאת
36 מִצְרַיִם הָיָה מֹשֶׁה קָצַת יוֹתֵר (מז' אָדָר עַד ט"ו נִיסָן) מִשְּׁמוֹנִים שָׁנָה שְׁלֵמוֹת.
37 וְאֵילּוּ הַזְּמָן שָׁבוּ עָמַד מֹשֶׁה לְפָנֵי פְּרָעָה, קוֹדֵם הַמְּכּוּת, הוּא לְעֶרֶךְ שָׁנָה
38 לְפָנֵי-זֶה (כְּדֹאִיתָא בְּמִשְׁנָה בְּעֵדִיּוֹת¹² שֶׁמִּשְׁפָּט הַמְצָרִיִּים שְׁנֵים-עָשָׂר חֹדֶשׁ,

(1) פרשתנו ו, ג'ו. (2) שם, יא. (3) שם, יד. (4) פירש"י שם. (5) שם, כט. (6) שם, ז. (7) ראה גם לקו"ח ש"כ ע' 26 הערה 15.
(8) יהושע ד, יט. (9) שם ה, יו"ד. (10) שם, יא ובפירש"י. (11) ר"פ וילך ובפירש"י. (12) פ"ב מ"י.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים לַתִּשְׁעַת הַמַּכּוֹת, כפי שיפרט להלן שְׁהָרִי מִלְכָּד
- 2 מִכַּת בְּכוֹרוֹת שְׁהִיְתָה בְּרִגְעַת אֶחָד, בַּחֲצִי הַלַּיְלָה¹⁴ בדיוק, וְגַם
- 3 הַהִתְרָאָה עָלֶיהָ הִיְתָה "בְּעֶמְדוֹ" לִפְנֵי פְרַעֲה" בְּסִיּוּמָה שֶׁל
- 4 מִכַּת חוֹשֶׁךְ¹⁵, היינו זמן קצר לפני התרחשותה של מכת בכורות בפועל,
- 5 הִנֵּה כָּל מִכָּה מִתְּשַׁע הַמַּכּוֹת
- 6 הִיְתָה מִשְׁמַשְׁת רִבִּיעַ חוֹדֶשׁ, וְהֵינּוּ¹³, תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים לַתִּשְׁעַת הַמַּכּוֹת, שְׁהָרִי
- 7 וּשְׁלֹשָׁה חֳלָקִים שְׁלוּשָׁה רַבְעִים
- 8 מִהַחֲדָשׁ הָיָה מַעֲיֵד וּמִתְּרָה
- 9 בָּהֶם¹⁶. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים
- 10 בְּאוֹתָהּ שָׁנָה שְׁבָהֶם הָיָה מֹשֶׁה
- 11 נִכְסָה, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא
- 12 בְּמִדְרָשׁ¹⁷ עַל הַפְּסוּקָה¹⁸ דּוּמָה
- 13 דּוּדִי לְצָבִי גו', מִה הַצָּבִי הָיָה
- 14 נִגְלָה וְחוֹזֵר וְנִכְסָה, כִּף גּוֹאֵל
- 15 הָרֹאשׁוֹן מֹשֶׁה רַבְּנוּ נִגְלָה וְנִכְסָה
- 16 וְלֹאֲחֵר מִכֵּן חוֹזֵר וְנִגְלָה], וְאַף־
- 17 עַל־פִּי־כֵן לַמּוֹת שֶׁלֹּמַעֲשָׂה עֲדִיין
- 18 לֹא מֵלֹא לַמּוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה אֲלֵא רַק
- 19 נִכְנַס לַשְׁנָתוֹ הַשְּׁמוֹנִים, מְדַגֵּשׁ
- 20 הַכְּתוּב "וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים
- 21 שָׁנָה".
- 22 [וְלִהְיוֹת מִדְּבָרֵי הַמִּפְרָשִׁים¹⁹,
- 23 כְּטַעַם הַדְּבַר הַשְּׁתוּרָה מִפְּסִיקָה בְּסִיפּוֹר
- 24 יִצְיָאָה מִצְרַיִם וּמִסְפֶּרָה עַל מִסְפָּר
- 25 שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, שְׁכֻנָּתָה
- 26 הַכְּתוּב לְהַפְלִיא אֶת גּוֹדֵל
- 27 מַעֲלַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, שְׁאָף
- 28 שְׁהָיוּ זִקְנִים, בְּגִי שְׁמוֹנִים,
- 29 הַטְּרִיחוּ עֲצָמָם וְהִשְׁפִּימוּ
- 30 וְהִזְדַּדְּזוּ לִילָף אֶל פְּרַעֲה כו',
- 31 לַמּוֹת הַקּוֹשִׁי שֶׁבִּדְבַר, בְּשִׁבְלִי
- 32 טוֹכָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כו'
- 33 לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם (וְזוֹהִי גַם
- 34 הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
- 35 עַד כִּמְהָ צָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל
- 36 בְּטוֹכַת חֲבֵרוֹ כו' גַּם אִם הִדְבֵּר
- 37 דְּרוֹשׁ מֵאֲמָן מִיּוֹחַד, וְלֹא לֹמַר
- 38 שֶׁהוּא זָקֵן²⁰ וְאֵינּוּ לִפִּי כְּבוֹדוֹ
- 39 (כו'). אָבֵל, עַל־פִּי פִּשְׁטוֹת
- 40 הַכְּתוּבִים קֶשֶׁה לְקַבֵּל שׁוֹז הַסִּיבָה
- 41 שֶׁבִּגְלָלָה הַכְּתוּב מִפְּרֹט אֶת מִסְפָּר
- 42 הַשָּׁנִים שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, כִּי הָרִי

- מִצִּינּוּ מִפּוֹרֶשׁ בַּתּוֹרָה שְׁאִפִּילוּ בַּהֲיוֹת מֹשֶׁה בֶּן מֶאֱהָ וְעֶשְׂרִים
- שָׁנָה, אַרְבַּעִים שָׁנָה מֵאַחֵר יוֹתֵר, לֹא כִּהְתָּה עֵינּוּ וְלֹא נָס לַחֹה²¹,
- וְאֵם הַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּסוֹף יָמָיו, לְאַחֲרֵי כָּל הַמְּאֻרְעוֹת
- שְׁעָבְרוּ עָלָיו כו' בְּאַרְבַּעִים הַשָּׁנִים שֶׁחֲלָפוּ מִיִּצְיָאָה מִצְרַיִם וְעַד שֶׁמֵּלֶאֱו
- לוּ מֵאֵה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, כּוֹלָל
- וּבְמִיּוֹחַד לְאַחֵר מִתֵּן־תּוֹרָה,
- שֶׁהַתּוֹרָה מִתְּשַׁת כַּחוֹ הַגִּשְׁמִי
- שֶׁל אָדָם²², הָרִי עַל־אַחַת־
- כִּמְהָ־וְכִמְהָ שְׁבַע־מֵדוֹ לִפְנֵי
- פְּרַעֲה, קוֹדֵם יִצְיָאָה מִצְרַיִם
- וּמִתֵּן־תּוֹרָה, הָיָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ
- כָּל תּוֹקֶף הַבְּרִיאוֹת כו'. וְאִם־כֵּן,
- אֵין חִידוּשׁ בְּכִף
- שֶׁהַשְׁתַּדֵּל כו' וְטִרְחָה וְהַתְּאֵמָן
- בְּשִׁבְלִי טוֹכַת בְּגִי יִשְׂרָאֵל
- לַמּוֹת הַקּוֹשֶׁה, אֲלֵא צָרִיף לֹמַר שֶׁהִדְבֵּר
- נֹכַח כֵּאֵן בְּגִלָּל סִיבָה אַחֲרָה, כְּפִי
- שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְּאֵר].

- ג) אֵף הָעֵנִין הוּא, כְּפִי
- שְׁמִיבִיא ה'צִמַּח צִדְק' ב'אֹר
- הַתּוֹרָה²³ מִה שְׁכֻתָּה ה'פְּנִים
- יְפוֹת²⁴, פִּירוּשׁ עַל הַתּוֹרָה מֵאֵת רַבִּי
- פִּינַחֵס הַלֵּוִי הוֹרִיבִין, מִתְּלִמִּידֵי הַמַּגִּיד
- מִמְּעוֹרִיט שְׁהִקְדִּים הַכְּתוּב
- סֵדֶר הַיַּחֲסָד, כְּדִי לְבָאֵר אֲשֶׁר
- מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הֵם דוֹר שְׁבִיעִי
- לְאַבְרָהָם (אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב, לוֹי,
- קַהֲתָה, עֲמֵרָם, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן) וְכָל
- הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין כו'²⁵.
- וּמוֹסִיף ה'פְּנִים יְפוֹת' לְבָאֵר,
- שֶׁהוּא גַם מִה שְׁנֵאֲמַר כֵּאֵן
- וְאַרְאֵה אֶל אֲבִרָהָם גו' בְּאֵל־
- שְׂדֵי, שֶׁהוּא הַשֵּׁם "שְׂדֵי" עַל־

- וְאִם־כֵּן, אֵין חִידוּשׁ בְּכִף שֶׁהַשְׁתַּדֵּל כו' בְּשִׁבְלִי טוֹכַת בְּגִי יִשְׂרָאֵל].
- ג) אֵף הָעֵנִין הוּא, כְּפִי שְׁמִיבִיא ה'צִמַּח צִדְק' ב'אֹר הַתּוֹרָה²³ מִה שְׁכֻתָּה
- ה'פְּנִים יְפוֹת²⁴, שְׁהִקְדִּים הַכְּתוּב סֵדֶר הַיַּחֲסָד, כְּדִי לְבָאֵר אֲשֶׁר מֹשֶׁה
- וְאַהֲרֹן הֵם דוֹר שְׁבִיעִי לְאַבְרָהָם, וְכָל הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין כו'²⁵. וּמוֹסִיף לְבָאֵר,
- שֶׁהוּא גַם מִה שְׁנֵאֲמַר וְאַרְאֵה אֶל אֲבִרָהָם גו' בְּאֵל־שְׂדֵי, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ "שְׁאֲמַר

(13) ראה תפא"י שם. (14) בא יב, כט. וראה מכילתא ופירש"י שם, יב. (15) פירש"י שם יא, ד. (16) פירש"י פרשתנו ז, כה. (17) במדב"ר פ"א, ב. שהש"ר פ"ב, ט [ג]. (18) שה"ש ב, ט. (19) ראה ספורנו עה"פ. (20) לשון חז"ל - ב"מ ל, ב. (21) ברכה לז, ז. (22) ראה סנהדרין כו, ב. (23) פרשתנו ס"ע רכו. (24) פרשתנו ו, כו. (25) ויק"ר פכ"ט, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דָּרָךְ "שָׁאֲמַר לְעוֹלָמוֹ דִּי" 26 היינו שם שקשור במיוחד עם הבריאה,
2 נִמְצָא, שְׂזוּהִי הִבְחִינָה שְׁהֲאִירָה בְּשִׁשֶּׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית. וְכֵן
3 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 27 "בְּהִבְרָאָם" 28 – אוֹתוֹת "בְּאַבְרָהָם",
4 שְׂזוּהוּ עֲנִין עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה 29 שהרי מידתו של אברהם היא מידת
5 הַחֶסֶד, ואברהם הוא הראשון מבין
6 הַשְּׁבַע. אָמְנָם, שְׁמִי הוּא, השם
7 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהִבְרִיאָה שְׁהוּא בְּחִינַת
8 שְׁבַת הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁלֹּמַעֲלָה
9 מִשְׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית, כְּתוּב
10 שְׁבַת לַהוּי 30, הרי שיום השבת
11 קשור במיוחד לשם הוי', "לא
12 נִוְדַעְתִּי לָהֶם" לא התגלה
13 לַאֲבֹרָהּ, עניין הבריאה (ולשאר
14 האבות), וְזוּהִי הִבְחִינָה
15 שֶׁנִּגְלָתָה לְמֹשֶׁה הַשְּׁבִיעִי, הקשור
16 ביום השבת. וְאֵם כֵּן, זְהוּ עֲנִין
17 כָּל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין -
18 הַחֲבִיבוֹת הַמִּיחוּדָת שֶׁל מֹשֶׁה
19 בְּחִיבוֹת הַשְּׁבַת עַל שֵׁשֶׁת
20 יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וְלִכְּן נִזְכָּר כֵּן יִיחֹסוּ
21 שֶׁל מֹשֶׁה, להרגיש שהוא השביעי.
22 וּמִמְשִׁיף ה'צִמְחָצֶדֶק',
23 וּמִבִּיא 31 מַה שְׁכָתוֹב בְּסֹפֶר
24 פְּנִינִים יְפוֹת 24 בעניין מספר
25 שְׁנוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ, שְׁעֲנִין
26 וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה גו',
27 קָשׁוּר עִם מַה שְׁכָתוֹב 32 אֹדוֹת
28 מִסְפֵּר שְׁנוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּכָלל "יָמֵי
29 שְׁנוּתֵינוּ גו' וְאֵם בְּגִבּוֹרוֹת
30 שְׁמוֹנִים שָׁנָה", שְׁשִׁמּוֹנִים
31 שָׁנָה" הוּא עֲנִין הַגִּבּוֹרוֹת.
32 וּמִבְּאֵר, שְׁעֲנִין "שְׁבָעִים
33 שָׁנָה" נִמְשָׁךְ מִשְׁבַּע מִדּוֹת
34 הָעֲלִיּוֹנוֹת הַפְּלִיאוֹת כֹּל אַחַת מֵהֶן
35 מִעֲשֶׂר כֹּל עֶשֶׂר כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁכִּנְגַד
36 עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (במִדַּת
37 הַחֶסֶד, לְמַשֵּׁל, יֵשׁ חֲכָמָה שֶׁבַחֲסֵד, בִּינָה
38 שֶׁבַחֲסֵד וְכֵן הַלֵּאָה) כו'. אֲף עֲנִין "שְׁמוֹנִים שָׁנָה" נִמְשָׁךְ
39 מ'כִּתְרָא תְּמִינָא' הַכְּתָר הַשְּׁמִינִי שְׁהוּא סְפִירַת הַבִּינָה 33,
40 וּבְסְפִירַת הַבִּינָה נֶאֱמַר "אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה" 34, כְּמִבּוֹאֵר
41 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת הַסְּפִירוֹת נִחְלָקוֹת לְשִׁלוּשָׁה 'קוֹיִם' – תַּח"נ (חֲכָמָה, חֶסֶד,
42 נִצָּח) בְּקוֹ הַיָּמִין, בִּג"ה (בִּינָה, גְבוּרָה, הוֹד) בְּקוֹ הַשְּׁמָאל, דַּת"י (דַּעַת, תַּפְאֶרֶת,
- יסוד) בְּקוֹ הָאֲמֻצָּע, וְכָל אֹפֶן סְפִירַת הַבִּינָה בַּחֲנִית הַכְּתָר הַשְּׁמִינִי, שִׁיכַת
לְסְפִירַת הַגְּבוּרָה, בְּשׁוּנָה מִהִמִּידוֹת שְׁעִיקָן הוּא מִידַת הַחֶסֶד (הַתִּיחֻסוֹת
וְהַשְּׁפָעָה לְזוּלָּת) וְיִדְוֹעַ בּוֹהֵר ש'הַתְּגַלּוֹת עֲתִיק בַּחֲנִית 'עֲתִיק יוֹמִין'
שְׁהִיא מְדִרְיָנָה בַּבַּחֲנִית 'כְּתָר עֲלִיָּן' שֶׁלֹּמַעֲלָה מִעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, בְּבִינָה 35
כְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת לְגַבִּי כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
שְׁעִינֵנו וּמְדִרְיָנֵנו שֶׁל 'עֲתִיק' הוּא
הַתְּעוּנָה, וְהִרִי אָדָם מִתְּעַנֵּג דּוּקָא כֹּאשֶׁר
הוּא מִבֵּין אֶת הָעֲנִין הַשְּׁכָלִי, וְהָעֲנִין
עָרַב לוֹ ("גַּעֲשָׂמָאק"), אֲבָל כֹּל זְמַן
שֶׁאֵין לוֹ הַבְּנָה וְהַשְּׁנָה בְּעִינָן, אֵינוֹ
מִתְּעַנֵּג עָלָיו. וְהִרִי הָעֲנִין דִּיצִיאַת
מְצִירִים הוּא עַל-יְדֵי הַתְּגַלּוֹת
בְּחִינַת עֲתִיק כו' הָאֵרָה שֶׁלֹּמַעֲלָה
מִהָאֵר הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת
שֶׁבִּאֲמֻצָּעוֹתָם הָעוֹלָם נִבְרָא וּמִקְבֵּל
שֹׁפֵעַ, וְהִרִי בִיצִיאַת מְצִירִים נִעֲשׂוּ נִיסִים
לְמַעַל מִגְּדֵרֵי הָעוֹלָם.
וְזְהוּ גַם מַה שְׁכָתוֹב בְּזֵהָר
בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת 36 שְׁיִצִּיאַת
מְצִירִים נִמְשָׁךְ מ'סִטְרָא
דִּיבִּלְא' הַצֵּד שֶׁל הַיּוֹבֵל שְׁהוּא
סְפִירַת הַבִּינָה (כְּמִבּוֹאֵר בּוֹהֵר
וּבְסֹפֶר קַבְלָה שִׁיבּוֹל' הוּא סְפִירַת
הַבִּינָה עֲצֻמָּה, רִסְטָרָא דִּיבִּלְא' הוּא מַה
שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה מִהִבְּנָה, חֲלָק 'צִדְדֵי'
מִמֶּנָּה, וְכָל אֹפֶן עֲנִין הַיּוֹבֵל' שִׁיךְ
לְסְפִירַת הַבִּינָה), לְכֵן נִזְכָּר
חֲמִשִּׁים פְּעָמִים יִצִּיאַת
מְצִירִים בְּתוֹרָה, כְּנֶגֶד חֲמִשִּׁים
שְׁעָרֵי בִינָה 37 סְפִירַת הַבִּינָה
הָעֲלִיּוֹנָה מִחוּלָּקָה לְחִמִּישִׁים דְּרוֹגוֹת
הַמִּכְנוּנוֹת 'שְׁעָרִים' (כְּדִבְרֵי חֲמִינוּ ד"ל
בְּגִמְרָא שִׁישְׁנִים חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בִינָה
וְכֹלָם נִיתְּנוּ לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ חֶסֶד אַחַת
שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתַחֲסִרְהוּ מִעֵט מֵאֲלוֹקִים',
וְאִמְרוּ שֶׁרַק בְּפִטְרֵיתוֹ זָכָה לְשַׁעַר הַנּוֹרָן
כְּנִרְמֹז בְּכֵךְ שֶׁנִּקְבַּר בַּהֲרֵי נִבּוֹ, "נִרְ" בִּר',
וְגַם לְגַבִּי סְפִירַת הָעוֹמֵר שְׁהִיא מ"ט יָמִים נֶאֱמַר שֶׁהָאָדָם מִסּוּגָל לְהִגִּיעַ
עַבְדוּתוֹ עַד הַשְּׁעָרֵי הַמִּטְרָא וְאֵת שְׁעַר הַנּוֹרָן מִשְׁפִּיעִים מִלְּמַעֲלָה בַּחֲגֵי הַשְּׁבוּעוֹת)
וּבִאֲמֻצָּעוֹת חֲמִישִׁים 'שְׁעָרִים' אֵלֶּה, הַבִּינָה (הַשְּׁכָל) שֶׁבִּמּוֹת יוֹרֶדֶת לָלֶב. וְלִכְּן
הִיו מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן צָרִיכִים לְהִיּוֹת בְּגִי שְׁמוֹנִים שָׁנָה, שְׁאֵז
מֵאִירָה בְּחִינַת גְּבוּרָה עֲלִיּוֹנָה כו'.

(26) חגיגה יב, א. וראה גם ב"ר פ"ה, ח. פמ"ו, ג. (27) ב"ר פ"ב, ט. זח"א פו, ב. קנז, ב. (28) בראשית ב, ד. (29) תהלים
פט, ג. (30) לשון הכתוב - ר"פ בהר. (31) אוה"ת שם ע' רכח. (32) תהלים צ, י. (33) כמ"ש בזהר ויחי דף ר"ז ע"ב (אוה"ת
שם). (34) משלי ח, יד. (35) ראה זח"ג קצח, ב. תו"א לך לך יא, סע"ב. (36) ח"א כא, ב. ח"ב מג, ב. ועוד. (37) כמ"ש בפרדס

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן, שֶׁהֵן סֵדֶר הַיַּחֲסָ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהֵן הָיְתוּ
2 בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, שִׁיף וְנוֹגֵעַ לַעֲנֹן דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְלֹכֵן
3 הַדְּבָרִים הַללוּ נֹכְחוּ בְּתוֹךְ סִפּוּר יִצְיַאת מִצְרַיִם, כִּי כָלְלוּ הָעֲנֹן הַתּוֹכֵן
4 הַכִּלְי דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא הַיִּצִיאָה מִמִּצְרַיִם וּגְבוּלִים יִצִּיָּא
5 וְהַתְּעוֹלוֹת מֵעַל הַגְּבוּלוֹת (כּוֹלֵל גַּם
6 מִצְרַיִם וּגְבוּלִים) (הַנִּרְמָזִים בְּכִיטּוֹי
7 מִצְרַיִם) דִּקְדוּשָׁה, שְׁמֹנֶה 2
8 מַעֲנִין הַמִּיצִיָּה וְהַגְּבוּלוֹת כִּפִּי שְׁהוּא
9 בְּצֹד הַקְּדוּשָׁה נִשְׁתַּלְשַׁל מִצְרַיִם
10 כְּפִשְׁטוֹ הַמִּיצִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם
11 בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַד לְגָלוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
12 בְּאַרְץ מִצְרַיִם כּו', שְׁהִיא יִירֵדָה
13 נֹסֶפֶת בְּמוֹשֶׁג 'מִצְרַיִם'), וּבִשְׁבִיל
14 קָה כְּרִי לִצְאָת וְלַהֲתַעֲלוֹת מִהַמִּצְרַיִם
15 וְהַגְּבוּלוֹת יִשְׁ צוֹרֶף בְּגִילּוֹי אֱלֹקִי
16 נַעֲלָה שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִגְּדָרִי
17 הָעוֹלָם כּו' גִּילּוֹי שִׁיחָה נִתְּנָה כּוֹחַ
18 לִצְאָת מִגְּדָרִי הָעוֹלָם.
19 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
20 שֶׁהִגְּאוּלָּה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
21 הִיָּתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה דּוֹקָא,
22 שְׁהוּא דוֹר שְׁבִיעִי לְאַבְרָהָם,
23 וְכָל הַשְּׁבִיעִינִי חִבִּיבִין, כַּמְבוּאֵר
24 וּמִפּוֹרֵט לַעֲלִי, וְהִינֵנו, שְׁאַצֵּל
25 מֹשֶׁה הִיָּה גִילּוֹי שֵׁם הָיִי,
26 הַתְּגָלוֹת אֱלֹקִית נַעֲלִית יוֹתֵר מִזֶּה
27 שֶׁהִיָּתָה אֲצֵל הָאֲבוֹת בְּשֵׁם "אֵל שֶׁד־
28 י", שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַשְּׁכֵפֶת הַיּוֹם
29 הַשְּׁבִיעִי שֶׁלְּמַעַלָּה מִשְׁשֵׁת יָמֵי
30 בְּרָאשִׁית.
31 וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
32 שֶׁמֹּשֶׁה הִיָּה בֵּעַת יִצְאָת מִצְרַיִם כֶּן
33 שְׁמוֹנִים שָׁנָה, שִׁיף וְנוֹגֵעַ הַמַּסְפָּר
34 שְׁמוֹנִים עֲנֵן מִדְּרַגַּת הַבִּינָה
35 שְׁהִיא לְמַעַלָּה מִשְׁבַּעַת יָמֵי
36 הַבְּנֵן חֵם שְׁבַע הַמִּידוֹת כִּפִּי שֶׁל
37 אַחַת מֵהֵן כְּלוּלָה מַעֲשֵׂר (הַסְפִּירוֹת
38 הָעֲלִיּוֹנוֹת) וּבִיחָד שְׁבַעִים, וְהַבִּינָה
39 שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַמִּידוֹת וְהִיא הַיּוֹצֵרֶת
40 רִמּוּלִידָה אֶת הַמִּידוֹת, כִּפִּי שְׁהִיא כְּלוּלָה מַעֲשֵׂר, מְרִכִּיבָה אֶת הַמַּסְפָּר שְׁמוֹנִים,
41 וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמְבַאֵר.
42 וְהָעֲנֵן בְּזֶה, כִּדּוּעַ שֶׁבְּחִינַת בִּינָה יִשְׁ שְׁנֵי עֲנָנִים (אֶף
- שֶׁלְּפַעֲמִים אֵין מְחַלְקִים בִּינֵיהֶם אֵלָּא מִתִּיחָסִים לַעֲנִין הַבִּינָה בְּאֹפֶן
(כִּלְי), תְּבוּנָה וּבִינָה³⁸, דִּעְנֵן תְּבוּנָה הוּא עֲנֵן הַשִּׁכָּל כִּפִּי
שִׁיף לְפֹעֵל מִמֶּשׁ הַפַּעֲלָה הַשִּׁכָּל לַחֲשׁוֹב אֵין לְבַצֵּעַ דְּבָרִים
לְמַעֲשֵׂה בְּפֹעֵל, מִה־שְׁאֵין־כֶּן בְּחִינַת הַבִּינָה הוּא עֲנֵן הַשִּׁכָּל
כִּפִּי שְׁהוּא מִצֵּד עֲצָמוֹ כְּרַעֲיוֹן
שְׁכִלִי מוֹפָשֵׁט. וּכְמוֹ לְדוּגְמָה
בְּלִימּוּד דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה דִּ"שְׁנִים
אוֹחֲזִין בְּטָלִית"³⁹ (וְזֶה לִשׁוֹן
הַמִּשְׁנָה: " שְׁנִים אוֹחֲזִין בְּטָלִית, זֶה
אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ זֶה אוֹמֵר אֲנִי
מִצְאָתִיהָ, זֶה אוֹמֵר כּוֹלָה שְׁלִי זֶה אוֹמֵר
כּוֹלָה שְׁלִי, זֶה יִשְׁבַּע שְׁאֵין לוֹ בַּה
פַּחוֹת מַחֲצִיָּה, וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאֵין לוֹ בַּה
פַּחוֹת מַחֲצִיָּה, וְיַחֲלוּקוּ. זֶה אוֹמֵר כּוֹלָה
שְׁלִי זֶה אוֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי, הָאוֹמֵר
כּוֹלָה שְׁלִי, יִשְׁבַּע שְׁאֵין לוֹ בַּה פַּחוֹת
מִשְׁלֶשֶׁת חֲלָקִים וְהָאוֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי,
יִשְׁבַּע שְׁאֵין לוֹ בַּה פַּחוֹת מְרִבִּיעִי, זֶה
נוֹטֵל שְׁלֶשֶׁת חֲלָקִים, זֶה נוֹטֵל רְבִיעִי"),
הִנֵּה בְּבִחִינַת תְּבוּנָה שְׁבַח הָעֵינִן
וְהַתְּבוּנוֹת הֵיא לְגַבִּי הַמַּעֲשֵׂה בְּפֹעֵל
- דִּעְתּוֹ שֶׁל הַלּוֹמֵד וּמַתְּבוֹן הִיא
עַל הַטָּלִית כּו' מִה יִיחָה דִּינָה
וְכִידֵּד הֵיא תַחֲחֵלֵךְ בֵּין שְׁנֵי בְעֵלֵי הָרֵין,
מִה־שְׁאֵין־כֶּן בְּבִחִינַת בִּינָה, דִּעְתּוֹ
הֵיא עַל הַהִשְׁכָּלָה
עֲצָמָה, וְהַתְּבוּנוֹת הֵיא בְּרַעֲיוֹן
הַשִּׁכָּל, וְעַד כִּפִּי שֶׁהָעֵנִן הוּא
לְמַעַלָּה בְּרוּחָנוּת [שֶׁזֶּהוּ עֶקֶר
עֲנֵן הַתּוֹרָה וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁלָּה,
שְׁהִיא תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
בְּרוּף־הוּא, כִּפִּי שְׁאוּמְרִים
בְּכִרְפַּת הַתּוֹרָה (שְׁצִירִכָּה
לְהִיּוֹת קוֹדֵם הַלִּימּוּד, כַּהֲכֵנָה
וְהַקְּדָמָה לְלִימּוּד, כִּדּוּעַ מֵאִמֵּר
חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּעֵנֵן "בְּרִכּוֹ בַּתּוֹרָה
תַּחֲלָה"⁴⁰ עַד כַּמָּה בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה,
מִתּוֹךְ הַכְּרָה שֶׁהַתּוֹרָה הֵיא תּוֹרַת ה',
הוּא דְּבַר חֲשׁוֹב מֵאִד, וְעַד כִּדִּי כֶךְ
שֶׁעֲדֵר בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה גֵּרַם לֵ"אֲבָרָה הָאֵרִץ") וְכַנּוּסָה הַכְּרִיכָה וְנִתֵּן לָנוּ
הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא אֶת תּוֹרָתוֹ תּוֹרַת ה', [שֵׁשׁ כִּפִּי שֶׁהַתּוֹרָה הֵיא לְמַעַלָּה
בְּרוּחָנוּת לֹא מְדוּבָר אוֹדוֹת עֲנָנִים גְּשָׁמִיִּים כּו' אֵלָּא עַל דְּבָרִים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אלוקים רוחניים [ומוכן], שהחשיבות והמעלה הגדולה של הלימוד באופן
2 כזה, של התבוננות ברעיון השכלי של ההלכה, ולמעלה מזה, בעיסוק בהלכה
3 כפי שהיא למעלה ברוחניות אינו סותר לצורך ולחשיבות של לימוד ההלכה
4 למעשה, על מנת לקיים את הדברים בפועל ממש, כיוון שפונדאי צריך
5 להיות הלימוד גם בנוגע
6 למעשה בפועל, שהרי גדול תלמוד החשיבות והגדולה של
7 הלימוד העיוני היא שמביא לידי
8 מעשה⁴¹ ישום של הדברים בפועל,
9 אבל אף-על-פי-כן, למרות
10 החשיבות הגדולה של הפועל-ממש
11 עקר ענין התורה הוא למעלה
12 מהעולם כו' ומה שמתגלה בעולם
13 הוא רק חלק מועט וחיצוני של
14 התורה].
15 וזהו גם שפמאמר רבותינו
16 ו"ל⁴² בגמרא אודות העשרה
17 דברים שבהם ברא הקדוש-
18 ברוך-הוא את עולמו - נזכר
19 הענין ד'תבונה', ההתבוננות
20 וההשכלה בשיבות למעשה ולא
21 הענין ד'בינה', ההתבוננות
22 וההשכלה המופשטת, פי בחינת
23 תבונה שיכת לעולם ולכן
24 הקדוש-ברוך-הוא השתמש בה,
25 כביכול, כדי לברוא את העולם, ורק
26 בחינת בינה החלק הנעלה יותר
27 בענין השכל והמוחין היא למעלה
28 מהעולם. וזהו בחינת בינה
29 (שלמעלה מבחינת תבונה, כמבואר
30 לעיל) הדרגה דשמונים שנה,
31 שבה היה משה בעמדו לפני
32 פרעה, ועל-ידי-זה היה יכול
33 להיות ענין הגאולה כי בחינת
34 זו, בינה, הקשורה במספר שמונים,
35 התגלות אור שלמעלה מהעולם
36 (שנברא בשבע המידות השייכות
37 למספר שבעים) היא שיכולה לפעול
38 יציאה וגאולה ממצרים והגבלות.
39 אמן, אף שהענין
40 דיציאת מצרים שתוכנו הפנימי
41 הוא יציאה וגאולה מכללות המצרים
42 וההגבלות היה צריך להיות על-ידי משה דוקא, וזהו גופא
- ובענין זה עצמו, הגאולה על ידי משה צריכה להיות מצד דרגתו של
משה בהיותו בן שמונים שנה דוקא, מפל-מקום צריכה
להיות לצורך יציאת מצרים גם ה'נתינת כח' ליציאה וגאולה זו
מבחינת האבות, שזהו מה שפרש רש"י בריש פרשתנו על
הפסוק⁴³ ויאמר הקדוש ברוך
הוא אליו אל משה אני הוי',
"לא לחנם שלחתיך פיראם
לקים דברי שדברתי לאבות
הראשונים" הרי שגם כוחם של
האבות פועל את היציאה ממצרים.
ועד שמצינו בדברי חכמינו ז"ל
שענין הגאולה של בני ישראל
ממצרים קשור עם לידת
האבות, כדאיתא כמובא
בגמרא⁴⁴ בניסן נולדו אבות
[שנאמר⁴⁵ אודות בנין בית
המקדש הראשון על-ידי שלמה המלך
ויהי בשמונים שנה וארבע
מאות שנה לצאת בני ישראל
ממצרים בפרשתנו שנה נולדו
בחדש זיו, ופירשו חכמינו ז"ל
שירח "זיו" (שהוא חודש אייר, מכון
כאן על חודש ניסן (כפירוש רש"י
בגמרא: כשנתחדש אייר נולדו כבר
בניסן; אי נמי זימני דניסן דתקופה
נמשך בתוך אייר של לבנה") בירח
שנולדו בו זיותני עולם האבות
שהביאו לעולם זיו ואור] כו' בניסן
נגאלו בניסן עתידין ליגאל.
והינו, והסיבה לכך שאף כי הגאולה
הייתה על ידי משה היה צורך גם בכוח
האבות לפי שמעלת האבות
גדולה ביותר. וכדאיתא
וכמובא במדרש⁴⁶ על הפסוק
וארא אל אברהם וגו',
שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא
למשה: חבל על דאבדין ולא
משתבחין, על אלו שאבדו ואינם
נמצאים הרבה פעמים נגליתי
על אברהם יצחק ויעקב כו'
ולא הרהרו אחר מדותי כו'.
ועד בדברי חכמינו ז"ל במדרש
שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה (בנוגע להאבות): במקום

(41) קידושין מ, ב. (42) חגיגה יב, א. (43) ו, ב. (44) ר"ה יא, א. (45) מלכים-א ו, א. (46) שמור"ר פרשתנו ו, ד. פירש"י פרשתנו

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גְּדוֹלִים אֶל תַּעֲמֹד⁴⁷ וגם ממאמרי חכמינו ז"ל אלה עולה שיחד עם
2 מעלתו של משה ואף-על-פי שהגאולה ממצרים היתה דווקא על ידי משה,
3 גם בעניין זה עצמו מודגשת מעלתם של האבות (וזה לשון המדרש: "אברהם
4 קרא לו הקדוש-ברוך-הוא ואמר 'הנני'... הנני לכהונה, הנני למלכות וזכה
5 לכהונה וזכה למלכות ואף משה ביקש
6 לעשות כן שנאמר ויאמר משה משה
7 ויאמר הנני, הנני לכהונה הנני למלכות,
8 אמר לו הקדוש-ברוך-הוא אל תתהדר
9 לפני מלך, ובמקום גדולים אל
10 תעמוד"). ועוד זאת, שגם
11 במעלת משה שהוא דור
12 שביעי לאברהם, וכל
13 השביעין חביבין, שבגלל מעלה
14 מיוחדת זו הוא המוציא את בני ישראל
15 ממצרים, מודגשת מעלת
16 אברהם, שהרי מעלתו של
17 השביעי היא היותו שביעי
18 לראשון, ואם-כן גם בזה
19 עצמו, מעלת משה בהיותו השביעי -
20 העקר הוא הראשון⁴⁸.
21 (ו) ויובן עניין זה שמצד אחד
22 מודגשת מעלתו המיוחדת של משה,
23 ומצד שני מדיגשים דוקא את כוחם
24 ומעלתם של האבות בהקדים
25 הדיוך בלשון רש"י על פסוקים
26 אלה, המובא לעיל שהקדוש-ברוך-הוא
27 ואמר למשה שיציאת מצרים היא
28 (לקים דברי שדברתי ל)אבות
29 הראשונים, דלקאורה אינו
30 מובן, למה צריך להוסיף
31 (אבות) הראשונים, הרי רק
32 אברהם יצחק ויעקב נקראים
33 אבות, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁹
34 אין קורין אבות אלא
35 לשלשה אם כן מהי התוספת
36 וההדגשה שהאבות הם "הראשונים"?
37 ויש לבאר זה על-פי הירוע
38 ד'ראשון' קאי מכון על
39 ספירת הכתר⁵⁰, בחינת 'כתר
40 עליון' שלמעלה מעשר הספירות והיא
41 'ראשונה' וקודמת להם וזהו
42 שנקראו אבות "הראשונים",
43 כי ענינם של האבות הוא
- המדות (חסד) מידתו של אברהם גבורה מידתו של יצחק תפארת
מידתו של יעקב, ושרש המדות הוא בבחינת הכתר⁵¹ כמו
שמצינו בכוחות הנפש, שהכתר הוא ענין כוח הרצון הכללי, והמידות הן
רגשות פרטיים.
והענין בזה, דהנה, מצד
מדרגת האבות כפי ששייכים
למדות הפרטיות של חסד גבורה
תפארת, ישנם עניני העבודה
הפרטיים שבהם חלוקים
שונים ונבדלים האבות זה מזה,
וכמו עבודת אברהם בהקנסת
אורחים, עבודת יצחק
בהפירת בארות, ועבודת
יעקב בענין המקלות כו' שכל
אחת משלוש עבודות אלה שייכת
למדה הפרטית של כל אחד משלושת
האבות. אף ישנו ענין נעלה
יותר אצל האבות, מצד
שרשם בבחינת הכתר, שלכן
נקראו אבות "הראשונים",
שהיו ענין שלמעלה
מהתחלקות פרטים כו' והוא
שווה אצל כל שלוש האבות (כמו
שבכוחות הנפש כוח הרצון הוא נטייה
כללית של הנפש ונמצא בכל הגוף
בשווה ולא מתבלש באבר פרטי
מסוים). ועל זה נאמר למשה:
במקום גדולים אל תעמוד,
שהיו כפי שהמדות (מדרגת
האבות) הם בגדלותן בענין
הכללי שלהם, למעלה מהמידות כפי
שירדו לעינים פרטיים, הינו,
בשרשם ומקורם בבחינת
הכתר, ששם הם למעלה
מבחינת החכמה (דרגתו של
משה).
וזהו שאמר הקדוש-ברוך-
הוא למשה ששליחותו
להוציא את בני ישראל
ממצרים היא כדי לקים דברי
ההבטחה על יציאת מצרים שדברתי
לאבות הראשונים, הינו,
שהענין דיציאת מצרים
- במקום גדולים אל תעמוד⁴⁷. ועוד
זאת, שגם במעלת משה שהוא דור
שביעי לאברהם, וכל השביעין חביבין,
מודגשת מעלת
אברהם, שהרי מעלתו של
שביעי לראשון, ואם-כן גם בזה - העקר הוא
הראשון⁴⁸.
(ו) ויובן בהקדים הדיוך בלשון רש"י (לקים
דברי שדברתי ל)אבות הראשונים,
דלקאורה אינו מובן, למה צריך להוסיף (אבות)
הראשונים, הרי רק אברהם יצחק ויעקב נקראים
אבות, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁹ אין קורין אבות
אלא לשלשה. ויש לבאר זה על-פי הירוע
ד'ראשון' קאי על ספירת הכתר⁵⁰, וזהו שנקראו
אבות "הראשונים", כי ענינם של האבות הוא
המדות (חסד גבורה תפארת), ושרש המדות
הוא בבחינת הכתר⁵¹. והענין בזה, דהנה, מצד
מדרגת האבות כפי ששייכים למדות חסד גבורה
תפארת, ישנם עניני העבודה הפרטיים שבהם
חלוקים האבות זה מזה, וכמו עבודת אברהם
בהקנסת אורחים, עבודת יצחק בהפירת בארות,
ועבודת יעקב בענין המקלות כו'. אף ישנו ענין
נעלה יותר אצל האבות, מצד שרשם בבחינת
הכתר, שלכן נקראו אבות "הראשונים", שהיו
ענין שלמעלה מהתחלקות פרטים כו'. ועל זה
נאמר למשה: במקום גדולים אל תעמוד, שהיו
כפי שהמדות (מדרגת האבות) הם בגדלותן,
הינו, בשרשם ומקורם בבחינת הכתר, ששם הם
למעלה מבחינת החכמה (דרגתו של משה).
וזהו שאמר הקדוש-ברוך-הוא למשה
ששליחותו להוציא את בני ישראל ממצרים
היא כדי לקים דברי שדברתי לאבות הראשונים,
הינו, שהענין דיציאת מצרים קשור עם מדרגת

(47) דבר פ"ב, ז. (48) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 29. (49) ברכות טז, ב. (50) סה"מ תרס"ה ע' רנג. המשך תערובת ח"ג ע' א'ריג.
ורבכ"מ. (51) אוה"ת פרשתנו ע' קלג. סה"מ עטר"ת ע' קצה. תרפ"ד ע' קצד.

מתאים לגזירה, אלא שלא ידע שמצד שבתורה זה נולד משה, המעלה
שענין הלידה מבטלת את החיסרון שבענין המיתה (אף שלכאורה
במצאות של התרחשות הדברים בפועל הרי המיתה באה לאחרי
הלידה ומבטלת אותה, ולא להפך)⁵⁵ ובכל זאת בתוכן הענין
הלידה מבטלת את המיתה), כי
מעלת יום ההסתלקות
קשורה עם העבודה בפועל
כפי שנעשית על-ידי הגוף,
על-פי טעם-ודעת במידה
הנדרשת והמתחייבת על פי השכל,
ובאופן של התחלקות
לפרטים כו' שהיא ענין של יידה,
ואילו מעלת יום ההולדת
קשורה עם ההתגלות של
הנשמה עצמה (עוד לפני
העבודה בפועל על-ידי
הגוף), כפי שהיא למעלה
מטעם-ודעת ולמעלה
מהתחלקות לפרטים כו' על-
דרך המבואר לעיל בענין מעלת הכתר
הכללי לגבי המידות הפרטיות (וגם
כלולה בה בנשמה כבר בהתחלה,
בעת הלידה, בהעלם מעלת
העבודה בפועל מצד הגוף
שתהיה בעתיד על-ידי יגיעתו
במשך כל ימי חייו).

(ז) אף הענין הוא, ששניהם
אמת ולאמיתו של דבר אין סתירה
בין האמור לעיל שיציאת מצרים הייתה
צריכה להיות דווקא בכוחו של משה,
להמבואר שיציאת מצרים היא בכוח
האבות, כי שני הדברים נכונים. כיוון
שבשביב הענין דיציאת
מצרים, יש צורך בנתינת כח
ממדרגת האבות
"הראשונים", כפי שהם
בשרשם בבחינת הפתר,
שהוא מה שנמשך בחדש

קשור עם מדרגת האבות כפי שהם בשרשם בבחינת הפתר
("הראשונים") שלמעלה מהתחלקות במידות פרטיות, והוא
ענין ה'כריתת ברית' והשבעה כו' שעשה ה' עם האבות
שלמעלה מטעם-ודעת בהטחה וברית ושבעה מצד מעלת האבות
בשורשם ב'כתר' שהיא מעל ומעבר
למה שראוי על פי המובן בשכל
ולמעלה מענין המוחין, בחינת חכמה
שהיא דרגתו של משה רבינו.
וזהו גם הטעם הפנימי על מה
שהגאולה ממצרים היתה
בחדש ניסן שבו נולדו
האבות. ובהקדים באור
מעלת יום ההולדת⁵² גם
אפילו לגבי יום ההסתלקות.
דהנה, אף שאמרו רבותינו ו"ל⁵³ אל תאמין
בעצמך עד יום מותך, שמזה מוכן שיש מעלה
ביום ההסתלקות לאחרי גמר העבודה, לגבי יום
ההולדת שאז לא יודעים כיצד תהיה העבודה
בפועל כו', הרי לאידך גיסא מצינו מעלה ביום
ההולדת לגבי יום ההסתלקות, כדאיתא
בגמרא⁵⁴ בנוגע להמן, שפאשר נפל הפור
בחדש אדר, שמח שמחה גדולה. אמר: נפל לי
פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע
שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד,
ומפרש רש"י, כדאי הלידה שתכפר על המיתה
(אף שלכאורה הרי המיתה באה לאחרי הלידה
ומבטלת אותה, ולא להפך)⁵⁵, כי מעלת יום
ההסתלקות קשורה עם העבודה בפועל כפי
שנעשית על-ידי הגוף, על-פי טעם-ודעת
ובאופן של התחלקות לפרטים כו', ואילו מעלת
יום ההולדת קשורה עם ההתגלות של הנשמה
עצמה (עוד לפני העבודה בפועל על-ידי הגוף),
כפי שהיא למעלה מטעם-ודעת ולמעלה
מהתחלקות לפרטים כו' (וגם כלולה בה בהעלם
מעלת העבודה בפועל מצד הגוף שתהיה על-
ידי יגיעתו במשך כל ימי חייו).

(ז) אף הענין הוא, ששניהם אמת. שבשביב הענין דיציאת מצרים, יש צורך
בנתינת כח ממדרגת האבות "הראשונים", כפי שהם בשרשם בבחינת

(52) להעיר, שיום זה - כ"ח טבת - הוא יום ההולדת הפ"ה של אם כ"ק אדמו"ר שליט"א, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה (המור"ל). (53) אבות פ"ב מ"ד. (54) מגילה יג, ב. (55) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ו בתחלתו.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נִסְכָּן שָׁבוּ נוֹלְדוּ הָאָבוֹת כִּי יֵצִיאת מִצְרַיִם הָיָא יֵצִיאה מִהַמִּצְרַיִם
2 וְהַגְבּוּלוֹת וְהַתְּעֵלוֹת לִמְצָב שְׁלֹמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְעֵינֵי זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
3 הַכֶּתֶר שְׁלֹמַעֲלָה מִהַסְפִּירוֹת, הָעֵינֵי הַכִּלְי שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת וִירִידָה
4 לִפְרָטִים, כִּמְבוּאָר לְעִיל. וְכִי־יִחַד עִם זֶה צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם הָעֲבוּדָה
5 בְּמַעֲשֵׂה כְּפֹעֵל מִצַּד הַגּוֹף,
6 בְּהַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים כּו',
7 בְּכַחוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שְׁאֲצָלוּ הָיָה
8 הַגִּילּוֹי דְּשֵׁם הָרִי' שְׁלֹמַעֲלָה
9 מִהָעוֹלָם וְהוּא גִילּוֹי נַעֲלָה מִהַגִּילּוֹי
10 בְּשֵׁם "אֶל-שֵׁרִי" שְׁהִיָּה לֵאבוֹת,
11 וּבְהִיּוֹתוֹ בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה,
12 שְׁאֵז הִגִּיעַ לְמַדְרַגַּת הַבִּינָה
13 שְׁהִיָּה לְמַעֲלָה מִשְׁבַּעַת יָמִי
14 הַבִּנְיָן שֶׁל הַבְּרִיָּאָה (לְמַעֲלָה
15 מִמַּדְרַגַּת הָאָבוֹת בְּבַחֲבִינַת
16 הַמַּדּוּת שְׁשִׁיכוּת לְעוֹלָם),
17 כִּמְבוּאָר לְעִיל בִּארְכוּת, אֲלָא
18 שְׁעֲבוּדָה זֶה גּוֹפָא עֲצֻמָּה, הֵינּוּ
19 הָעֲבוּדָה בְּפֹעֵל עִם הַגּוֹף וְהִירִידָה
20 לִפְרָטִים, צְרִיכָה לִהְיוֹת חֲדוּרָה
21 בְּבַחֲבִינַת הָעֲצָם שְׁלֹמַעֲלָה
22 מִהַתְּחַלְקוֹת כּו'.
23 ח' וְיֵשׁ לְקִשְׁרֵי עֵינֵי זֶה עִם
24 יוֹם הַהִילּוּלָא שֶׁל רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן
25 שְׁנַסְתַּלַּק בְּכ"ד טֵבֵת בִּשְׁנַת תַּקע"ג,
26 שְׁקִבְעֵינּוּ בְּכֻמָּה וְכֻמָּה שְׁנִים
27 הָיָא בְּפֶרֶשֶׁת וָאֶרָא⁵⁶, שְׁנוֹסָף
28 עַל כָּל פְּרָטִי עֵינֵי עֲבוּדָתוֹ שֶׁל
29 רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן בַּעַל הַהִילּוּלָא, בְּתוֹר
30 נִשְׁמָה כְּלָלִית שְׁנַשְׁמוֹת כָּל הַדּוֹר
31 קְשׁוּרוֹת בָּהּ, וְנִשְׁמָה חֲדָשָׁה⁵⁷
32 שְׁלֵא יִרְדָּה לְעוֹלָם קוֹרֵם לָכֵן, וְעַל-
33 יָדוֹ הַתְּחִיל גִּילּוֹי וְהַפְּצַת
34 תּוֹרַת חֲסִידוֹת חֲב"ד וְכו',
35 שְׁכַל עֲנִיִּים נַעֲלִים אֵלֶּה הֵם פְּעוּלוֹת
36 שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים הָיָה אֲצִילוֹ
37 גַּם עֵינֵי נַעֲלָה יוֹתֵר בְּעֲבוּדַת ה'
38 שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת
39 לִפְרָטִים כּו', שְׁזָהוּ מַה שְׁהִיָּה
40 אֲצִילוֹ הָעֵינֵי ד'מִי לִי בְּשִׁמְיָם
41 וְעַמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאֶרֶץ⁵⁸,
42 וּמִשְׁמַעוֹת הַפֶּסֶק הָיָא דְּבִיקוֹת
- בִּאֲלוֹקוֹת בְּמַדְרִיגָה נַעֲלִית כָּל כֵּךְ שְׁאֵין לוֹ שׁוֹם עֵינֵי וְרוֹצֵן בְּשׁוֹם עֵינֵי
'בְּשִׁמְיָם' אוֹ 'בְּאֶרֶץ' כְּפִי שְׁהִיָּה נִשְׁמָע לְשׁוֹנוֹ בְּדִבְקוֹתוֹ: אִיף
וְיִל זַע גָּאָר נִסְט, אִיף וְיִל נִיט דֹּאִיין גֶּן-עֶדֶן, אִיף וְיִל
נִיט דֹּאִיין עוֹלָם-הַבָּא כּו', אִיף וְיִל מְעַר נִיט אֵז דִּיף
אֲלִיין⁵⁹, אִינִי רוצה שׁוֹם דְּבַר, אִינִי
רוצה אֵת הַגֶּן-עֶדֶן שֶׁלִּי, אִינִי רוצה אֵת
הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלִּי, אִינִי רוצה אֵלֶּה
אוֹתָךְ בְּעֲצֻמָּךְ, שְׁזָהוּ עֵינֵי 'עֲצֻמָּה'
כִּלְי שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת
לִפְרָטִים כּו' (לְמַעֲלָה גַּם
מֵאֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים שְׁהִיָּה עִם
כָּל מַעֲלָתָה הַנִּפְלְאָה עֲדִין בְּבַחֲבִינַת
יֵשׁ מִי שְׁאוּהָב כּו'⁶⁰ וְיִתְכַן
שְׁהַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית שֶׁל הָאוּהָב אֵת ה'
בִּאֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים עֲדִין לֹא הַתְּכַבֵּלָה
לְחֻלוּטִין וְהוּא בְּבַחֲבִינַת 'ש', שְׁזָהוּ
עַל-דֶּרֶךְ הָעֵינֵי ד'אָבוֹת
הָרֵאשׁוֹנִים", הֵינּוּ הָאָבוֹת כְּפִי
שֶׁהֵם מִצַּד הַתְּחַלְקוֹת לַמַּדּוּת פְּרִטוּת.
וְעוֹד זֹאת, שְׁבִתוֹרַת חֲסִידוֹת
חֲב"ד מוֹדְגֵשׁ הַצּוֹרֵךְ בְּעֲבוּדָה
בְּכַח עֲצֻמָּה דְּוָקָא, שְׁהִיָּה הָעֲבוּדָה
שֶׁל הָאָדָם עִם הַמִּדּוּת וְהַכּוּחוֹת
הַפְּרִטִּים שֶׁל פִּידוּעַ בְּחֻלּוֹק
שְׁבִינֵי חֲסִידוֹת חֲב"ד הַדּוּרֶשֶׁת
עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה שֶׁל הָאָדָם בְּכּוּחַ עֲצֻמָּה
לְחֲסִידוֹת חֲב"ד שֶׁם הַדְּגֵשׁ הוּא
עַל הָאִמּוּנָה בְּצִדִּיק כּו'⁶¹, שְׁזָהוּ
עַל-דֶּרֶךְ הָאִמּוּר לְעִיל
(סְעִיפִים וִיז') שְׁנוֹסָף עַל
מַעֲלַת חֲדָשׁ נִסְכָּן מִצַּד לִידַת
הָאָבוֹת, הֵינּוּ כְּפִי שְׁהָאָבוֹת הֵם
בְּשׁוֹרֶשׁ, בְּבַחֲבִינַת הַכֶּתֶר, צְרִיכָה
לִהְיוֹת גַּם הָעֲבוּדָה כְּפֹעֵל
עַל-יְדֵי הִיגִיעָה בְּמִשָּׁף 'יָמִי
שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שְׁבָעִים שָׁנָה
וְאֵם בְּגִבּוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה"
כּו' שְׁהִיָּה כְּאִמּוֹר עֲבוּדָה בְּכּוּחַ עֲצֻמָּה
וְעַם הַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים.
- הַכֶּתֶר, שְׁזָהוּ מַה שְׁנִמְשָׁף בְּחֲדָשׁ נִסְכָּן שָׁבוּ נוֹלְדוּ
הָאָבוֹת. וְכִי־יִחַד עִם זֶה צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם הָעֲבוּדָה
כְּפֹעֵל מִצַּד הַגּוֹף, בְּהַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים כּו',
בְּכַחוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שְׁאֲצָלוּ הָיָה הַגִּילּוֹי דְּשֵׁם הָרִי'
שְׁלֹמַעֲלָה מִהָעוֹלָם, וּבְהִיּוֹתוֹ בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה,
שְׁאֵז הִגִּיעַ לְמַדְרַגַּת הַבִּינָה שְׁהִיָּה לְמַעֲלָה
מִשְׁבַּעַת יָמִי הַבִּנְיָן (לְמַעֲלָה מִמַּדְרַגַּת הָאָבוֹת
בְּבַחֲבִינַת הַמַּדּוּת שְׁשִׁיכוּת לְעוֹלָם), אֲלָא שְׁעֲבוּדָה
זֶה גּוֹפָא צְרִיכָה לִהְיוֹת חֲדוּרָה בְּבַחֲבִינַת הָעֲצָם
שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת כּו'.
(ח) וְיֵשׁ לְקִשְׁרֵי עֵינֵי זֶה עִם יוֹם הַהִילּוּלָא שֶׁל
רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן בְּכ"ד טֵבֵת, שְׁקִבְעֵינּוּ
בְּכֻמָּה וְכֻמָּה שְׁנִים הָיָא בְּפֶרֶשֶׁת וָאֶרָא⁵⁶, שְׁנוֹסָף
עַל כָּל פְּרָטִי עֵינֵי עֲבוּדָתוֹ, בְּתוֹר נִשְׁמָה כְּלָלִית,
וְנִשְׁמָה חֲדָשָׁה⁵⁷, וְעַל-יָדוֹ הַתְּחִיל גִּילּוֹי וְהַפְּצַת
תּוֹרַת חֲסִידוֹת חֲב"ד וְכו', הָיָה אֲצִילוֹ גַּם עֵינֵי
נַעֲלָה יוֹתֵר שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים כּו',
שְׁזָהוּ מַה שְׁהִיָּה אֲצִילוֹ הָעֵינֵי ד'מִי לִי בְּשִׁמְיָם
וְעַמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאֶרֶץ⁵⁸, כְּפִי שְׁהִיָּה נִשְׁמָע
לְשׁוֹנוֹ בְּדִבְקוֹתוֹ: אִיף וְיִל זַע גָּאָר נִסְט, אִיף וְיִל
נִיט דֹּאִיין גֶּן-עֶדֶן, אִיף וְיִל נִיט דֹּאִיין עוֹלָם-הַבָּא
כּו', אִיף וְיִל מְעַר נִיט אֵז דִּיף אֲלִיין⁵⁹, שְׁזָהוּ עֵינֵי
שְׁלֹמַעֲלָה מִהַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִים כּו' (לְמַעֲלָה גַּם
מֵאֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים שְׁהִיָּה עֲדִין בְּבַחֲבִינַת יֵשׁ מִי
שְׁאוּהָב כּו'⁶⁰), שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ הָעֵינֵי ד'אָבוֹת
הָרֵאשׁוֹנִים". וְעוֹד זֹאת, שְׁבִתוֹרַת חֲסִידוֹת חֲב"ד
מוֹדְגֵשׁ הַצּוֹרֵךְ בְּעֲבוּדָה בְּכַח עֲצֻמָּה דְּוָקָא, פִּידוּעַ
בְּחֻלּוֹק שְׁבִינֵי חֲסִידוֹת חֲב"ד לְחֲסִידוֹת חֲב"ד
כּו'⁶¹, שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר לְעִיל (סְעִיפִים וִיז')
שְׁנוֹסָף עַל מַעֲלַת חֲדָשׁ נִסְכָּן מִצַּד לִידַת הָאָבוֹת,
צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם הָעֲבוּדָה כְּפֹעֵל עַל-יְדֵי הִיגִיעָה בְּמִשָּׁף 'יָמִי
שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שְׁבָעִים שָׁנָה וְאֵם בְּגִבּוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה"
כּו'.

(56) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 40 ואילך. חט"ז ע' 56. 57) ראה ספר השיחות תש"ו ע' 22. וש"נ. 58) תהלים עג, כה. 59) הובא בשורש מצות התפילה פרק מ (סהמ"צ להצ"צ קלח, סע"א - נעתק ב"היום יום" יח כסלו). 60) ראה תו"א קיד, ד. ביאור"ז לאדמו"ר האמצעי פא, א ואילך. ועוד. 61) ראה לקו"ד ח"ב קמא, ב. לקו"ש ח"ב ע' 475. ע' 500.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ט) וְכָל זֶה נִגְעַע גַּם לְהַעֲנִין דִּיצִיאת מִצְרַיִם שְׁבָכָל יוֹם, 2 העבודה הרוחנית התמידית של כל אדם לצאת מההגבלות וגדרי המציאות 3 שלו כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל⁶² במשנה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר והוסיף על 4 כך רבינו הוקן בתיאור וּבְכָל יוֹם יוֹם חֵיב אָדָם לְרֵאוֹת אֶת עֲצָמוֹ 5 כְּאִילוּ הוּא יֵצֵא הַיּוֹם 6 מִמִּצְרַיִם, שְׁעָנִין זֶה נַעֲשֶׂה 7 בְּקִרְיַת-שֹׁמֶעַ כמבואר בהלכה 8 שלכן הוסיפו את פרשת ציצית לקריאת 9 שמע, כי בה מדובר על זיכרון יציאת 10 מצרים שְׁעָנִינָה של יציאת מצרים 11 הוּא מְסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה 12 מִהַגְבֻלָּה, החלטה ונכונות של 13 האדם לעבוד את ה' גם במחיר ויתור 14 על כל מציאותו, ומסירות נפש ללא 15 גבול וּבִאֲוֶפֶן שְׁנִמְשָׁכֶת היציאת 16 מצרים שפעל בעצמו בקריאת שמע 17 וְחוֹדְרֵת בְּכָל הַיּוֹם פּוֹלֵו 18 (קִרְיַת-שֹׁמֶעַ שְׁבָכָקֶר - בְּכָל 19 הַיּוֹם, וּקִרְיַת-שֹׁמֶעַ שְׁבָכָרֶב 20 - בְּכָל הַלֵּילָה), שְׁלֹכֵן, הִנֵּה 21 גַּם כְּאֶשֶׁר סֹדֵר עֲבוֹדָתוֹ 22 וההנהגה של אדם זה בפרט הוא 23 כְּשִׁטַּת רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל שְׁצָרִיף 24 לְהִיּוֹת "וְאִסְפֹּת דִּגְנָה" גו'⁶³, 25 "הִנֵּהגָה בָּהֶם מְנַהֵג דֶּרֶךְ 26 אֶרֶץ"⁶⁴, והאדם צריך לעסוק בעניני 27 העולם לצורך פרנסתו, וּכְדָבְרִי 28 הַגְּמָרָא⁶⁴ שֶׁהִרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי 29 יִשְׁמַעֲלֵל וְעֵלְתָה בִּידֵן (כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְלֹא עֵלְתָה 14 בִּידֵן), שְׁזָהוּ לְפִי שְׁאִין סוּמְכִין עַל הַנֶּסֶס⁶⁵, הָרִי 15 לֹא זֹו בְּלִבָּד שְׁקוֹבַעַ עֲתִים לְתוֹרָה, אֲלֹא עוֹד 16 זֹאת, שְׁלִימּוֹדוֹ בְּתוֹרָה הוּא בְּאֲוֶפֶן שְׁלֹמֶעֱלָה 17 מִהַגְבֻלָּה (שְׁאִינוֹ מְסַתְפֵּל עַל הַשְּׁעוֹן כו'), כְּפִי שְׁלֹמְדִים מְאֲוֶפֶן לִימּוֹדוֹ שֶׁל 18 רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל בְּעֲצָמוֹ. וְעָנִין זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי בְּחִינַת מֹשֶׁה שְׁבָכָל אֶחָד 19 מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁶, שְׁמִדְבָּר עִם בְּחִינַת פְּרַעַה שְׁבָו וּפּוֹעֵל עָלָיו כו'⁶⁷, וְעַד שְׁמִתְבַּטֵּל 20 הַשְּׁעָבֹד, וְיוֹצֵא מִן הַגְּלוּת אֶל הַגְּאוּלָּה כו'.

(62) משנה פסחים קטז, ב. תניא רפמ"ז. (63) עקב יא, יד. (64) ברכות לה, ב. (65) ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. ועוד. (66) ראה תניא פמ"ב. (67) חסר קצת (המו"ל).

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

- 1 קדשים. וּכְפָכֶר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, חוֹלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהָרֵת הַקֹּדֶשׁ אֶף לִית 2 כְּהוֹ שְׁלִישִׁי לְטוֹמָאָה, לְפִי שְׁאִין אָדָם יִכּוֹל לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ לֹאכּוֹל 3 חוֹלִין בְּטָהֳרַת קוֹדֶשׁ מִשּׁוֹם שְׁבִטְלָה דַּעְתּוֹ וְאִין דְּבִרְבִּי כְּלוּם, וְהִרִי 4 הֵם כְּחוֹלִין בְּעֵלְמָא שְׁאִין בָּהֶם אֹלָא שְׁנִי לְטוֹמָאָה. וְעַל כֵּן אִי אִפְשָׁר 5 לַהֲעֵמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה בְּשִׁטָּתוֹ, שְׁהִרִי מְבֹאֵר בָּהּ שְׁחִידִים הַשְּׁנִיּוֹת 6 מִטְּמָאוֹת אֶת בָּשָׂר הַחוֹלִין שְׁנַעֲשֶׂה עַל טְהָרֵת הַקֹּדֶשׁ, וְלִרְבִּי 7 יְהוֹשֻׁעַ דִּינָם כְּחוֹלִין. אֹלָא בְּהִכְרַח הוֹלֵכֶת הַמִּשְׁנָה בְּשִׁטַּת רַבִּי 8 אֲלִיעֶזֶר שְׁתָּם וְאִמֵּר שִׁישְׁנוֹ אֹכֵל חוֹלִין שְׁהוּא שְׁלִישִׁי לְטוֹמָאָה, 9 וּמִשְׁמַע בִּין שְׁנַעֲשֶׂה עַל טְהָרֵת תְּרוּמָה וּבִין שְׁנַעֲשֶׂה עַל טְהָרֵת 10 הַקֹּדֶשׁ. 11 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: לְמָה לֹו לְרַבִּי הוֹשִׁיעִיא לַהֲעֵמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה בְּחוֹלִין 12 שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהָרֵת הַקֹּדֶשׁ שְׁלֹא בְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְלִזְקָקָה

ביאור בדרך אפשר

נאמר ב'שיר השירים':

- 1 הקדוש-ברוך הוא אומר לבני ישראל עם חנוכת המשכן.
- 2 **באתי לגני¹ אחתי כלה², ומבאר כ"ק מו"ח** כבוד קדושת
- 3 מוריומי **אדמו"ר** הרי"צ **פעל ההלולא** שנסתלק ביום זה, וי"ד שבט
- 4 (בשנת תש"י) **במאמר³** שמסר
- 5 לפרסום לקראת יו"ד שבט תש"י (לרגל
- 6 י' שבט – יום ההילולא של זקנתו
- 7 הרבנית רבקה, וי"ג שבט יום ההילולא
- 8 של אמו הרבנית שטערנא שרה, וביום
- 9 זה יו"ד שבט תש"י נסתלק) **על-פי**
- 10 **המבאר במדרש⁴** רבה, על פסוק
- 11 זה **"לגני"** לגנוני, למקום
- 12 ההתייחדות שלי, וה' אומר שנים
- 13 חנוכת המשכן והשראת השכינה
- 14 במשכן בעולם הזה, הרי אני חוזר
- 15 למקום שהיה עקרי בתחלה,
- 16 דעקרי השראת והתגלות שכינה
- 17 בתחתונים בעולם הזה, העולם
- 18 התחתון ביותר מכל העולמות היתה,
- 19 דבתחלת הבריאה בשנת ימי
- 20 בראשית **עולם על מלואו**
- 21 נברא⁵, כעולם מלא ושלם, ללא פגם
- 22 או חיסרון, ועל-ידי חטא עץ-
- 23 הדעת שהיה החטא הראשון,
- 24 נסתלקה השכינה מהארץ לרקיע
- 25 הראשון והחטאים שלאחריו
- 26 אחרי חטא עץ הדעת סלקו את
- 27 השכינה מלמטה למעלה כל
- 28 חטא סילוק נוסף, עד שהשכינה
- 29 נסתלקה ועלתה אל רקיע
- 30 השביעי, והצדיקים בדרות
- 31 הבאים החל מאברהם אבינו שהיה
- 32 הראשון מבין שבעה צדיקים על-ידי
- 33 עבודתם את ה' המשיכו והורידו
- 34 את השכינה בחזרה מלמעלה למטה,
- 35 דבתחלת ההמשכה של השכינה למטה, היתה מאברהם, שהוא
- 36 היתה הראשון, והורידה את השכינה מרקיע השביעי לששי
- 37 וכו' עד שבא משה שהוא השביעי לאברהם אבינו (אברהם, יצחק,

בס"ד, יו"ד שבט, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

- 1 **באתי לגני¹ אחתי כלה², ומבאר כ"ק מו"ח**
- 2 **אדמו"ר פעל ההלולא במאמר³** על-פי
- 3 **המבאר במדרש⁴** "לגני" לגנוני, למקום שהיה
- 4 עקרי בתחלה, דעקרי שכינה בתחתונים היתה,
- 5 דבתחלת הבריאה עולם על מלואו נברא⁵,
- 6 ועל-ידי חטא עץ-הדעת והחטאים שלאחריו,
- 7 סלקו את השכינה מלמטה למעלה עד רקיע
- 8 השביעי, והצדיקים על-ידי עבודתם המשיכו
- 9 את השכינה מלמעלה למטה, דבתחלת
- 10 ההמשכה היתה מאברהם, שהוא היתה הראשון,
- 11 והורידה מרקיע השביעי לששי וכו' עד שבא
- 12 משה שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁶,
- 13 והורידה מרקיע הראשון למטה בארץ, ולכן
- 14 למשה נאמר⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם,
- 15 דכפשוטו קאי על המשכת אלקות שהיתה
- 16 למטה בארץ, וגם כמאמר רבותינו ז"ל⁸
- 17 "בתוכו" לא נאמר אלא "בתוכם", בתוך כל
- 18 אחד ואחד מישוראל, ועל-פי-זה מבאר במאמר⁹
- 19 הטעם מה שהמשפן, ד"משפן איהו מקדש,
- 20 ומקדש איהו משפן¹⁰, הנה מעצי שטים¹¹,
- 21 ד"שטים" הוא מלשון הטיה¹² כמו שכתוב¹³

- 1 יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה), וכל השביעין חביבין⁶, בכל ענין,
- 2 לשביעי יש חביבות מיוחדת, ובענייננו להורדת השכינה מלמעלה למטה
- 3 על-ידי משה רבינו, יש חביבות וחשיבות מיוחדת כי הוא השלים את הדבר
- 4 והורידה את השכינה מרקיע הראשון למטה בארץ, ומשה רבינו
- 5 פעל שיהיה גילוי אלקות והשראת
- 6 השכינה בעולם הזה, ולכן למשה
- 7 נאמר⁷ הציורי ועשו לי מקדש
- 8 ושכנתי בתוכם, דכפשוטו
- 9 ציורי זה, לבנות משכן ומקדש שבו
- 10 תהיה השראת השכינה קאי מכון
- 11 על המשכת אלקות שהיתה
- 12 למטה בארץ, בעולם הזה, וגם
- 13 בנוסף לפירוש הפשוט שהכתוב מדבר
- 14 על השראת השכינה במשכן ובמקדש,
- 15 ציורי זה כולל דבר נוסף כמאמר
- 16 רבותינו ז"ל⁸ בדיוק לשון הכתוב
- 17 "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם",
- 18 "בתוכו" לא נאמר אף
- 19 ש"מקדש" הוא לשון יחיד, ולכאורה
- 20 היה צריך לומר "ושכנתי בתוכו"
- 21 אלא כתוב "בתוכם", והכוונה
- 22 היא שיהיה גילוי אלקות והשראת
- 23 השכינה בתוך כל אחד ואחד
- 24 מישוראל למטה, וגם זה נכלל
- 25 בדברי המדרש, שמה רבינו, השביעי,
- 26 הוריד את השכינה למטה בארץ ועל-
- 27 פי-זה לפי האמור שענין המשכן
- 28 הוא שתהיה השראת השכינה למטה,
- 29 בעולם הזה, מבאר הרבי הרי"צ
- 30 במאמר⁹ הנזכר, דיבור-המתחיל
- 31 'באתי לגני' תש"י הטעם מה
- 32 שהמשפן, שנקרא כאן 'מקדש',
- 33 ואין זה פלא, כדברי חכמינו ז"ל
- 34 בגמרא שמצינו בלשונות הפסוקים
- 35 ד"משפן איהו מקדש, ומקדש איהו משפן¹⁰,
- 36 כלומר, לפעמים כתוב 'משכן' והכוונה למקדש, ולפעמים כתוב 'מקדש'
- 37 והכוונה למשכן, והמשכן המדובר שעשו בני ישראל הנה מעצי
- 38 שטים¹¹, ד"שטים" הוא מלשון הטיה¹² כמו שכתוב¹³ -

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א – במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ. (1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על הפרק התשיעי מד"ה באתי לגני ה'שית" (סה"מ ה'שית" ע' 123 ואילך). (2) שה"ה, א. (3) ד"ה באתי לגני ה'שית" פ"א (סה"מ ה'שית" ע' 111). (4) שהש"ר עה"פ. (5) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז. (6) ויק"ר פכ"ט, יא. (7) תרומה כה, ח. (8) כ"ה בשם רז"ל בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. (9) פ"ג (סה"מ שם ע' 114 ואילך). (10) ראה עירובין ב, סע"א. (11) תרומה כו, טו. (12) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ל ואילך. קונטרס ומעין מאמר א פ"א. (13) בהעלותך יא, ח. וראה זח"ב סב, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאמור נקראים בתורה בשם קרשים, שהרי כל השמות של כל
2 האנשים וכל הדברים שבתורה הם בדיוק ולא סתם כן, ומתאימים
3 לתכן ענינם¹⁷, של הנקראים בשמות אלו, דהנה אותיות "קרש" הן
4 אותיות זהות לאותיות המילה "שקר" ואותיות זהות לאותיות המילה
5 "קשר", והינו אשר כשם שצריך
6 להפוך את השמות של 'לעומת-זה'
7 לשמות דקדושה, כך מ'שקר
8 העולם' צריך להפכם את עניני
9 העולם ולעשות מהם קרשי
10 המשכן, בחינת קשר, והינו
11 לקשר כל עניני העולם על-ידי
12 עבודת ה' באמצעות הדברים הגשמיים
13 בשכינה, וב'עקר שכינה'
14 ויותר מזה, לקשר ולחבר את המציאות
15 הגשמית לא רק עם האלוקות שבדרגת
16 'שכינה' אלא גם עם 'עיקר שכינה'
17 (כלשון המדרש שהובא בתחילת
18 המאמר, שבתחילה כשנבאר העולם,
19 'עיקר שכינה' הייתה בעולם הזה
20 התחתון, וכן במשכן היה גילוי אלוקות
21 של 'עיקר שכינה' שהוא פנימיות
22 ונצמדות אין-סוף ברוך-הוא
23 המהות והעצמות של הקדוש-ברוך-הוא
24 בעצמו. וכמו שמבאר הרבי הרי"צ
25 במאמר בפנימיות את אותיות
26 קו"ף ורי"ש שמצד עצמם הם
27 (כמבואר בקבלה וחסידות) אותיות
28 המסמלות את היפך הקדושה ואיך
29 שיך כנגדן בקדושה, כנגד
30 הענינים כפי שהם בצד של היפך
31 הקדושה, ישנם ענינים מקבילים בצד
32 הקדושה ואשר צריך להפכן את
33 האותיות קו"ף ורי"ש מהאותיות
34 כמו שהן באתון
35 דזיופא¹⁸ אותיות של זיוף, היפך
36 האמת, - לעניני טוב וקדושה,
37 וכמבאר כל הנ"ל באריכות
38 בפעמים הקודמים¹⁹ של מאמר
39 "באתי לגני" תשי".

1 בפרשת בהעלותך, לגבי ליקוט חמץ במדבר "שטו העם", והוא ענין
2 השטות במשמעות של נטייה הצידה ההטיה לנטות ולסור מדרך הישר
3 והמצוה, שישנה הנטייה יכולה להיות בשני אופנים אופן אחד
4 ההטיה מדרך המצוה לגרוע, ירידה מהדרך הישרה לדרך הגרועה,
5 הלא רצויה, והאופן השני הטיה
6 מדרך המצוה לטוב, עליה
7 מהדרך הממוצעת, הבינונית, לדרך יותר
8 טובה. שההטיה מהדרך הישרה, דרך
9 המצוה לגרוע לדרך לא רצויה הוא
10 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁴ אין
11 אדם עובר עברה אלא-אם-כן
12 נכנס בו רוח שטות, ושטות זה
13 הנטייה והסטייה מהדרך הישרה,
14 הגורמת לאדם לעבור עברה חסר-שלום
15 שהוא השטות של העולם,
16 של עניני העולם הזה, ואת השטות
17 ד'לעמית-זה' של הצד של היפך
18 הקדושה הנקרא 'לעומת זה', כלשון
19 הכתוב 'את זה לעומת זה עשה אלוקים',
20 צריך להפוך לבחינת השטות
21 בקדושה, והיא המשמעות של
22 המושג 'שטות' בצד הקדושה היא
23 העבודה שלמעלה מטעם-
24 ודעת, שיהווי עובד את ה' מעל
25 ומעבר למתחייב ומתבקש לפי השכל
26 וההיגיון. וזהו (האתהפכא המהפך
27 משטות ד'לעמית-זה' שהיא
28 נטייה וסטייה מהדרך הישרה, לשטות
29 בקדושה שהיא עבודת ה' על-שכלית)
30 עקר עבודת המשכן ומקדש,
31 הודות להפיכת השטות של היפך
32 הקדושה לשטות דקדושה שעל-ידי-
33 זה נעשה "שכנתי בתוכם",
34 שיהיה עקר שכינה גילוי
35 האלוקות עצמה בתחתונים, בעולם
36 הזה הגשמי, ועל כך נאמר "באתי
37 לגני" לגנני¹⁵. השראת השכינה
38 וגילוי האלוקות חזורים להיות בעולם
39 כפי שהיה בתחילת הבריאה.
40 ועל-פי-זה לפי האמור לעיל שענין עיקרי בעבודת המשכן שהיה מעצי
41 שיטים, הוא להפוך את השטות של 'לעומת-זה' לשטות דקדושה מבאר גם
42 הרבי הרי"צ במאמר¹⁶ הטעם מה שעצי שיטים שמהם נעשה המשכן,

(14) סוטה ג, רע"א. (15) ראה במאמר פ"ה (סה"מ שם ע' 117 ואילך). (16) פ"ו ואילך (סה"מ שם ע' 119 ואילך). (17) ראה תניא שעזויה"א פ"א. ועוד. (18) ראה זח"א ב, ב. (19) בכל הנאמר עד כאן - ראה ד"ה באתי לגני תשי"א-תשי"ח. (20) סה"מ שם ע' 123 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מה שֶהֱקִרְשִׁים של המשכן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עוֹמְדִים", וְכִמּוֹ
 2 שְׁכֶתוֹב בתורה בציווי על מלאכת המשכן וְעִשִׂית אֶת הַקִּרְשִׁים
 3 לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים, וּמִבָּאָר שֶׁ"עוֹמְדִים" הוּא עֲנִין
 4 "עוֹמְדִים", אֲתָן דְּדִין כְּאֲתָן דְּדִין, האותיות של זה, של המילה
 5 "עוֹמְדִים" הן כמו האותיות של זה, של
 6 המילה "עוֹמְדִים" וְכִדְאִיתָא כְּמִבָּא
 7 בְּמִסְכַּת יוֹמָא²¹ עַל פְּסוּק
 8 "עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים"
 9 שֶׁ"עוֹמְדִים" הוּא עֲנִין
 10 "מְעֻמְדִים", כְּדַבְרֵי הַגִּמְרָא שֶׁאֶחָד
 11 הַפְּרוּשִׁים בִּ"עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" הוּא
 12 שֶהֱקִרְשִׁים "מְעֻמְדִים" אֶת צִפְיוֹ הַזֶּה
 13 שֶׁלָּהֶם, וּמִבָּאָר בְּמִבָּאָר אִדּוּת
 14 הַמִּשְׁמַעוּת שֶׁל הַקִּרְשִׁים כִּ"מְעֻמְדִים"
 15 עַל־פִּי סִידוּת, אֲשֶׁר עֲנִין הָעֹמֵד
 16 הַקָּבֹעַ בְּבֵינָן הוּא, שֶׁהוּא הָעֹמֵד
 17 הַמִּתְּכַבֵּר אֶת הַגָּג הָעֲלִיּוֹן
 18 וְהַרְצָפָה הַתַּחְתּוֹנָה לְהִיּוֹת כְּאֶחָד
 19 מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי
 20 שֶׁל הַקִּרְשִׁים שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם
 21 "עוֹמְדִים", כִּי הֵם כְּמוֹ עוֹמְדִי
 22 הַבְּנִיין הַמַּחֲבִירִים אֶת הַגָּג וְאֵת הַרְצָפָה
 23 שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ עֲנִין הַמְּצוֹת
 24 שֶׁנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם "עוֹמְדִים",
 25 לְפִי שֶׁהֵם מַעֲשֵׂה הַמְּצוֹת
 26 מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִגָּלִים
 27 וּמִתְּכַבְּרִים אִי־אֵין־סוֹף
 28 בְּרוּךְ־הוּא הָעֲלִיּוֹן, כְּדֹגְמַת הַגָּג
 29 עִם הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, כְּדֹגְמַת
 30 הַרְצָפָה, לְהִיּוֹת מַחֲבִירִים מִמֶּשׁ,
 31 הֵגָה כְּמוֹ הַמְּצוֹת גַּם הַקִּרְשִׁים
 32 הֵם מִתְּכַבְּרִים אִי־אֵין־סוֹף
 33 בְּרוּךְ־הוּא עִם הָעוֹלָמוֹת.
 34 וְהֵגָה בְּעֲנִין הַמְּצוֹת שֶׁהֵן
 35 "עוֹמְדִים", מִבָּאָר כִּ"ק
 36 אֲדִמּוֹר הַזֶּקֶן בִּ"אֲגָרָת
 37 הַקֶּדֶשׁ"²² שֶׁבִּסְפֹּר הַתְּנִיא אֲשֶׁר
 38 רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּחִינַת הַרְצוֹן לְמַעְלָה
 39 בְּאִלּוּקוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם "כְּתֹר",
 40 וְאִיתָא וּמוֹכָא בְּתַפְלַת רַבִּי
 41 נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה²³ בִּסְפֹּר הַזֶּה
 42 אֲשֶׁר בִּ"כְתֹר" יֵשׁ בּוֹ תִּרְ"ךְ שֶׁ
 43 מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים (בְּגִימָטְרִיא 'כְּתֹר')
 עֲמוּדֵי אֹר. וּמִבָּאָר זֹאת, שֶׁכִּמּוֹ שִׁשׁ עֲמוּדִים בְּבֵית הַחֹמָה בֵּית
 בְּנוֹי מֵאֲבָנִים גְּדוֹל נִצָּבִים הָעֲמוּדִים בְּאֶרֶץ כַּרְעֶת הַבֵּית וְרֹאשָׁם שֶׁל
 הָעֲמוּדִים מִתְּכַבֵּר בְּתַקְרָה, כֶּף הַמְּצוֹת נִצָּבִים הֵן עוֹמְדוֹת מֵרוֹם
 הַמְּעֻלּוֹת מְקוֹם גְּבוּהָ בִּיּוֹתָר, כְּמוֹ הַתְּקֵרָה הוּא רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא
 וְנִמְשָׁכִים הַמְּצוֹת עַד הָאֶרֶץ,
 שֶׁהַמְּצוֹת נִתְּלַבְּשׁוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְקִיּוֹם הַמְּצוֹת בְּפוּעַל הוּא בְּדַבְרִים
 גִּשְׁמִיִּים, כְּמוֹ צִיצִית מִצְרַת וְתַפְלִין
 מֵעוֹר, וְגַם הַמְּצוֹת שֶׁלֹּא נִתְּלַבְּשׁוּ
 בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּמוֹ הַמְּצוֹת שֶׁל חוֹבוֹת
 הַלְּבָבוֹת, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל אַהֲבַת ה' וִירַאת ה'
 הֲרִי נִתְּנָה גַם מְצוֹת אֱלֹהִים
 הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא בְּעַל־בְּחִירָה
 חוֹפְשִׁית לְהִטּוֹת לְכַבּוֹ לְטוֹב אוֹ
 לְכַוֵּיּוֹן הַהֶפֶךְ וְכו', וּמֵאַחֵר שֶׁכֵּל
 הַמְּצוֹת נִתְּנָה לְאִדּוֹם הַגִּשְׁמִי, נִמְצָא שֶׁכֵּל
 הַמְּצוֹת יִרְדּוּ לְגִשְׁמִיּוֹת.
 וְהֵגָה מִדִּיּוֹק לְשׁוֹן הַמִּבָּאָר
 מוֹכֵן, שֶׁיֵּשׁ הַפֶּרֶשׁ הַבָּדֵל בֵּין
 הַקִּרְשִׁים לְמְצוֹת, עַל אִף שֶׁגַם
 הַקִּרְשִׁים וְגַם הַמְּצוֹת מִסְמָלִים חִיבוֹר
 שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה. דְּיָדְנוּ מֵה
 שְׁכֶתוֹב בְּמִבָּאָר שֶׁהַקִּרְשִׁים
 הֵם עַל־דֶּרֶךְ הַמְּצוֹת (עַל־דֶּרֶךְ
 וְדִגְמָא לְכַד אֵין מִשְׁמֵ אוֹתוֹ
 הַדְּבָר), וְהַהֲבֵדֵל הוּא שֶׁהַמְּצוֹת הֵן
 "עוֹמְדִים" מִמֶּשׁ, וְהַקִּרְשִׁים
 הֵם עַל־דֶּרֶךְ הַמְּצוֹת וְאֵין עֲנִינָם
 דְּמִשְׁמֵ לְעִנִּין הָעֲמוּדִים כְּמוֹ
 הַמְּצוֹת. וְלָכֵן בְּמְצוֹת הוּא הַרְבֵּי
 הֲרִי"צ אֹמֵר בְּמִבָּאָר הַלְּשׁוֹן
 "מִמְּשִׁיכִים וּמִתְּכַבְּרִים אִי־
 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
 וְעוֹלָמוֹת", וּבִקְרָשִׁים אֵינוֹ
 אֹמֵר הַלְּשׁוֹן "מִמְּשִׁיכִים",
 כִּי־אֵם שֶׁהֵם "מִתְּכַבְּרִים אִי־
 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא עִם
 הָעוֹלָמוֹת" עַל־דֶּרֶךְ הַמְּצוֹת
 וְזֹאת כִּי אֵין פְּעוּלַת הַקִּרְשִׁים רַק דְּמִשְׁמֵ
 לְפְעוּלַת הַמְּצוֹת, אֵין אֵינְנָה פְּעוּלַת זֶה
 מִמֶּשׁ וְאֵינְנָה גּוֹרֶמַת אֶת הַהִמְשָׁכָה
 (גִּלּוּי אִלּוּקוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה)
 שֶׁנִּפְעֲלַת עַל־יְדֵי הַמְּצוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהָנָה בַּתְּנִיָּא ב'אגרת הקודש' האמורה לעיל י"ש גַּם-כֵּן הִפְרֵשׁ הַבֶּדֶל
 - 2 בְּדִיקַי הַלְשׁוֹנוֹת בֵּין מֶשֶׁל הַ"עֲמוּדִים" לְנִמְשָׁל הַמִּצְוֹת. דְּבַעֲנִין
 - 3 הַ"עֲמוּדִים" אוֹמֵר שֶׁהֵם הָעֲמוּדִים "נִצְבִּים עוֹמְדִים בְּאֶרֶץ בְּרַצְפָּה
 - 4 וְרֹאשָׁם מִחֻבֵּר בַּתְּקָרָה", וּבִנְמֻשָׁל הַמִּצְוֹת אוֹמֵר שֶׁהֵם
 - 5 "נִצְבִּים בְּרוֹם בְּגוֹבָה וְנִמְשָׁכִים
 - 6 עַד הָאֶרֶץ" הַרְצָפָה.
 - 7 וְהָנָה שְׁנוֵי הַמֶּשֶׁל הָעֲמוּדִים
 - 8 מִהֶנְמֻשָׁל הַמִּצְוֹת מוֹכֵן
 - 9 בַּפְּשֻׁטוֹת, דְּהָנָה הָעֲמוּדִים
 - 10 הָרִי הַתְּחַלְתָּם הִיא שֶׁהֵם
 - 11 נִצְבִּים בְּאֶרֶץ, וּמִזָּה מִמְקוֹמָם
 - 12 הַנִּמּוֹךְ בְּאֶרֶץ הֵם מְגִיעִים עַד
 - 13 הַתְּקָרָה. מַה-שְּׁאִין-כֵּן
 - 14 הַמִּצְוֹת, הָרִי תַחֲלִיל עֲנִין הַמִּצְוֹת
 - 15 הוּא לַמַּעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת, וְלֹכֵן הֵן
 - 16 נִצְבּוֹת לַמַּעֲלָה, וְכִמוֹ
 - 17 שְׁמִבְרָכִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 - 18 הַקְדוּשׁ-בִּרְוֶן הוּא בְּמִצְוֹתֵינוּ",
 - 19 "מִצְוֹתֵינוּ" שְׁלֹמֶעֱלָה בְּאִלּוּקוֹת,
 - 20 וּמִשָּׁם מִלְמַעֲלָה הֵם מִצְוֹת ה'
 - 21 נִמְשָׁכִים לַמַּטָּה.
 - 22 וּמֵתֵאִים הַבֶּדֶל זֶה בֵּין הַמֶּשֶׁל,
 - 23 הָעֲמוּדִים הַמַּחֲבִירִים בֵּין הַרְצָפָה
 - 24 לַתְּקָרָה, לְנִמְשָׁל, הַמִּצְוֹת הַמַּחֲבִירִים בֵּין
 - 25 הַאִלּוּקוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה לְגִשְׁמִיּוֹת שְׁלֹמֶטָה,
 - 26 הוּא בַּהֲתָאֵם
 - 27 הַיְדוּעֶה²⁴ בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁיִישׁ
 - 28 הַפֶּרֶשׁ בֵּין יִסּוּד לַמַּטָּה
 - 29 בְּגִשְׁמִיּוֹת לְיִסּוּד לַמַּעֲלָה
 - 30 בְּרוּחָנוּת, שְׁלֹמֶטָה הִיִּסּוּד הוּא
 - 31 לַמַּטָּה בְּתוֹךְ הָאִדְמָה וְעָלִיו נִבְנָה
 - 32 הַבִּנְיָן, כִּךְ שֶׁהַבִּנְיָן הוּא מַעַל הִיִּסּוּד,
 - 33 וְלַמַּעֲלָה בְּרוּחָנוּת הָרִי הִיִּסּוּד
 - 34 הַתְּחַלְתָּ הָעֲנִין, עָלִיו מִתְבַּסֵּס הַבִּנְיָן
 - 35 הוּא לַמַּעֲלָה בְּדִרְגָּה מִהַבִּנְיָן,
 - 36 וְלֹכֵן פְּעֻנֵן הָעֲמוּדִים הַמֶּשֶׁל
 - 37 מִעֲמוּדִים גִּשְׁמִיִּים אוֹמֵר שֶׁהֵם
 - 38 "נִצְבִּים בְּאֶרֶץ", דְּ"נִצְבִּים"
 - 39 הוּא עֲנִין חֻזֵּק הַדְּבָר, עֲמִידָה
 - 40 חֻזָּקָה וְתִקְיָה, וְכִמוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 - 41 בְּסֹפֶר מַלְכִים נִצָּב מֶלֶךְ²⁵, וְעִמִּידָה
 - 42 שֶׁל מֶלֶךְ הִיא עֲמִידָה תִּקְיָה, הָנָה
- הַמִּצְוֹת. וְהָנָה בַּתְּנִיָּא י"ש גַּם-כֵּן הִפְרֵשׁ בֵּין מֶשֶׁל
- הַ"עֲמוּדִים" לְנִמְשָׁל הַמִּצְוֹת. דְּבַעֲנִין הַ"עֲמוּדִים"
- אוֹמֵר שֶׁהֵם "נִצְבִּים בְּאֶרֶץ וְרֹאשָׁם מִחֻבֵּר
- בַּתְּקָרָה", וּבִנְמֻשָׁל הַמִּצְוֹת אוֹמֵר שֶׁהֵם "נִצְבִּים
- בְּרוֹם וְנִמְשָׁכִים עַד הָאֶרֶץ". וְהָנָה שְׁנוֵי הַמֶּשֶׁל
- מִהֶנְמֻשָׁל מוֹכֵן בַּפְּשֻׁטוֹת, דְּהָנָה הָעֲמוּדִים הָרִי
- הַתְּחַלְתָּם הִיא שֶׁהֵם נִצְבִּים בְּאֶרֶץ, וּמִזָּה הֵם
- מְגִיעִים עַד הַתְּקָרָה. מַה-שְּׁאִין-כֵּן הַמִּצְוֹת הָרִי
- הֵן נִצְבּוֹת לַמַּעֲלָה, וְכִמוֹ שְׁמִבְרָכִים "אֲשֶׁר
- קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ", "מִצְוֹתֵינוּ" שְׁלֹמֶעֱלָה, וּמִשָּׁם
- הֵם נִמְשָׁכִים לַמַּטָּה. וּמֵתֵאִים לְכָל הַיְדוּעֶה²⁴
- יִישׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין יִסּוּד לַמַּטָּה לְיִסּוּד לַמַּעֲלָה,
- שְׁלֹמֶטָה הִיִּסּוּד הוּא לַמַּטָּה וְעָלִיו נִבְנָה הַבִּנְיָן,
- וְלַמַּעֲלָה הָרִי הִיִּסּוּד הוּא לַמַּעֲלָה מִהַבִּנְיָן, וְלֹכֵן
- פְּעֻנֵן הָעֲמוּדִים אוֹמֵר שֶׁהֵם "נִצְבִּים בְּאֶרֶץ",
- שְׁ"נִצְבִּים" הוּא עֲנִין חֻזֵּק הַדְּבָר, וְכִמוֹ נִצָּב מֶלֶךְ²⁵,
- הָנָה לַמַּטָּה הָרִי חֻזֵּק וְיִסּוּד הַדְּבָר הוּא לַמַּטָּה
- בְּאֶרֶץ וְעָלִיו נִבְנָה הַבִּנְיָן, וְכִמוֹ נִצְבִּים בְּאֶרֶץ, לְפִי
- אוֹמֵר שֶׁהֵם "נִצְבִּים בְּרוֹם הַמַּעֲלָה", לְפִי
- שְׁלֹמֶעֱלָה הָרִי חֻזֵּק וְיִסּוּד הַדְּבָר הוּא לַמַּעֲלָה.
- (ג) אָמְנָם זֶה גּוֹפָא צְרִיף לְהַבִּין, מִפְּנֵי מַה
- הִיִּסּוּד לַמַּטָּה הוּא בְּאֶפֶן אַחֵר
- מִהִיִּסּוּד לַמַּעֲלָה. וְיִוֵּבֵן זֶה עַל-פִּי הַמִּבְאֵר בְּכִמָּה
- עֲנִינִים, וּמֵהֵם פְּעֻנֵן יִישׁ הַנִּבְרָא²⁶, דְּזֶה
- שְׁבִהֲרֻגְשָׁתוֹ אֵין לוֹ עֲלָה וְסִבָּה שְׁקִדְמָה לוֹ
- חֶסֶד-וְשְׁלֹמֶה, הוּא לְפִי שֶׁהִתְהוּוֹתוֹ הִיא מַעֲצָמוֹתוֹ
- יְתִבְרָךְ, אֲשֶׁר מִצִּיאָתוֹ מַעֲצָמוֹתוֹ וְאֵין לוֹ עֲלָה
- וְסִבָּה שְׁקִדְמָה לוֹ חֶסֶד-וְשְׁלֹמֶה, וְרִק הוּא לְבָדוֹ
- וְכִמִּבְאֵר בְּ"אֲגֶרֶת הַקִּדְשִׁי"²⁷, וְלֹכֵן לְעֵתִיד-לְבָא
- אֲשֶׁר אֲזִי יִתְגַּלּוּ אֲמִתִּית וּפְנִימִיּוֹת כָּל הָעֲנִינִים,

(24) פרס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך יסוד. אוה"ת שמות ח"ז ע' ב'תקלכ. ובכ"מ. 25) מלכים-א כב, מח. וראה אוה"ת נצבים ע' א'רא ואילך. 26) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מג, ג. סה"מ עזר"ת ע' קנ. ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד (תו"מ סה"מ שבט ע' רסו ואילך). 27) סימן כ (קל, סע"א ואילך).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּפְנִימִיּוֹת כָּל הָעֲנִינִים, הִנֵּה אֲנִי יִתְגַּלֶּה בִּישׁ הַנִּבְרָא הַגִּשְׁמִי
 2 שְׂרָשׁוֹ הָאֲמִתִּי, וְהוּא הִישׁ הָאֲמִתִּי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂאִין לוֹ
 3 עֲלֶה וְסִבֵּה וּמִצִּיאוֹתוֹ מַעֲצָמוֹתוֹ בִּאֲמֶת.
 4 וּבִזְהָ יוֹכֵן מַה שֶּׁכְּתוּב בִּסְפֶר 'צִירָה' וּמִבְּאֹר בְּחִסְדוֹת שְׁנַעְיוֹן תַּחֲלָתָן
 5 בִּסְפֹפֶן²⁸, וְיֵשׁ לַעֲנִיין זֶה כְּמֵה
 6 מִשְׁמַעְרֵי, וְלַעֲנִינֵנוּ הַכּוֹנֵה אֲשֶׁר
 7 "בִּסְפֹפֶן" בְּמִצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִי, שְׁהִיא
 8 הַסּוּף וְהַחֶלֶק הַנְּחוּת בִּיּוֹתֵר שֶׁל סֵדֵר
 9 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָאֹר הָאֱלֹקִי מִלְּמַעְלָה
 10 לְמַטָּה דְּוָקָא בִּסּוּף זֶה "נַעְיוֹן"
 11 הַתַּחֲלָה שֶׁהוּא בְּחִינָה זֹו שֶׁל
 12 'תַּחֲלָה' לְמַעְלָה מִבְּחִינַת רֹאשׁ
 13 וְקוֹדֶמַת לִרְאשׁ שְׁבֵא לֵאחֹר הַהִתְחַלָּה,
 14 אֲשֶׁר הִיא "תַּחֲלָה" שֶׁל הַכּוֹל
 15 שֶׁהוּא עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, נִמְצָא
 16 וְבֵא לִידֵי גִילּוֹ וְלִידֵי בִיטּוֹ בְּכַחֲבִינַת
 17 הִיא "סוּף" דְּוָקָא, בִּישׁ הַגִּשְׁמִי
 18 הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִי הַתַּחֲתוֹנָה, הָעוֹלָם
 19 הַזֶּה שְׂאִין תַּחֲתוֹן לְמַטָּה
 20 מִמֶּנּוּ, הִנֵּה הוּא הִישׁ הַגִּשְׁמִי,
 21 הָעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא דִּירָה מְקוֹם רֹאדִי
 22 לִמְגוֹרִים, הֵינּוּ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
 23 וְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלֹקוֹת לְעֲצָמוֹתוֹ
 24 יִתְבַּרֵּךְ²⁹, וְתַחֲלִיל הַכּוֹל בֵּא לִידֵי
 25 גִילּוֹ בְּסוּף וּבְתַחֲתִית הַכּוֹל אֲשֶׁר
 26 לְעֵתִיד בִּימֹת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה זֶה
 27 בְּגִלּוֹי וְדוּקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה גִילּוֹ
 28 הָאֱלֹקוֹת הַגְּדוֹל בִּיּוֹתֵר, וּבִבְּאֲמֶת גַּם
 29 עֲכָשׁוֹ הוּא בֶּן אֵלָא שְׁעִכְשִׁי, בִּזְמַן
 30 הַגְּלוּת הַדְּבָר הוּא בְּהַעֲלֵם וְלֹא נִרְאֶה
 31 לַעֲנִי בִּשְׂרָ.
 32 וְזֶהוּ הַטַּעַם אֲשֶׁר לְמַטָּה
 33 בְּגִשְׁמִיּוֹת הַיִּסּוּד הוּא לְמַטָּה
 34 דְּוָקָא, וְהַמְשָׁמַעוֹת הַרוּחָנִית שֶׁל
 35 הָעֲנִיין הִיא שְׁהִיטוֹד הוּא "יֵשׁ
 36 דְּעֵשִׂיָּה", הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִי שֶׁל
 37 עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, הָעוֹלָם הַתַּחֲתוֹן בִּיּוֹתֵר,
 38 וְעָלִיו נִבְנוּ וּמוֹסִידִים עוֹלָמוֹת
 39 הָעֲלִיּוֹנִים וְהִיטוֹד הוּא לְמַטָּה, כִּי
 40 דוּקָא כֵּן "נַעְיוֹן" וּמִתְגַּלֶּה הַהִתְחַלָּה
 41 וְהִיטוֹד שֶׁל הַכּוֹל, עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת.
 42 מֵה-שְׂאִין-בֶּן לְמַעְלָה בְּרוּחָנִיּוֹת,
 43 הִרִי מְבֹאֵר בְּתַנְיָא³⁰ אֲשֶׁר הַכּוֹנֵה הַפְּנִימִית שֶׁל הַרְצוֹן הַעֲלִיין
- בְּבִרְיַת הָעוֹלָמוֹת אֵינָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהֵם רַק הָאֶרֶץ
 בְּלִבָּד מִעֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת, וְכָל עֲנִינָם הוּא רַק לְשֵׁם אֲמַצְעִי בְּכָדִי
 שְׁתַּשְׁלֵם עַל-יָדָם הַכּוֹנֵה הַפְּנִימִית שְׁהִיא הַמְּטָרָה וְהַתְּכִילִית שֶׁל
 הַבְּרִיָּה לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא. וְאֹדֵר וְהָאֶרֶץ שְׁלִמְעָלָה יוֹתֵר
 - נַעֲלָה יוֹתֵר, לְמַעְלָה בְּרוּחָנִיּוֹת,
 כָּל שְׁמִדוּבָר בְּדִרְגָּה גְּבוּהָה יוֹתֵר,
 הָאֹדֵר נַעֲלָה יוֹתֵר, וְלָכֵן לְמַעְלָה
 הִיא "עֲמוּדִים" נִצְבִּים בְּרוּם
 הַמַּעֲלּוֹת, הֵינּוּ בְּדִרְגוֹת הַגְּבוּהוֹת
 לְפִי שְׁיִסּוּד וְחֶזֶק הֵינּוּ הַעֲקִיר
 וְהַתְּקוּף, הַחֶלֶק הַחֲשׁוּב וְהַנְּעִלָה יוֹתֵר
 שֶׁל הַדְּבָר הוּא לְמַעְלָה, וּמִשָּׁם
 נִמְשָׁךְ לְמַטָּה.
 (ד) אֲמָנָם עֲדִין גַּם לֵאחֹר שְׁהוֹסֵבֵר
 הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל הִישׁ הַנִּבְרָא,
 הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִי דוּקָא, לַעֲצָמוֹת
 הָאֱלֹקוֹת, צָרִיף לְהַבִּין, מִפְּנֵי
 מַה בִּישׁ הַנִּבְרָא דְּוָקָא הוּא
 הַהִתְגַּלּוֹת וְהַבִּטּוֹי שֶׁל הִישׁ
 הָאֲמִתִּי, עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת וְאֵינָה
 נִמְצָא בְּרוּחָנִיּוֹת. דְּלִכְאוּרָה
 הִיא צָרִיף לְהִיּוֹת הִישׁ הָאֲמִתִּי
 עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת, בִּאֲפֻן גִּלּוֹי וְכּוֹלֵט
 יוֹתֵר בְּרוּחָנִיּוֹת הָעֲנִינִים
 וּבְעֲנִינִים רִוְחָנִים, שְׁלָכֵן
 נִקְרָאִים הָעֲנִינִים הַרוּחָנִים בְּשֵׁם
 "עֲלִיּוֹנִים" לְפִי שֶׁהֵם נַעֲלִים
 בְּמִדְרָגָה.
 אֲף הָעֲנִין הוּא, כְּמוֹ שְׁמִבְּאֵר
 כִּי אֲדָמוֹר הָאֲמַצְעִי
 נִשְׁמָתוֹ-עֲדִין³¹ בְּסִפְרוֹ 'בִּיאוּרִי
 הַזֶּה' שְׁלִשָּׁה מִשְׁלִים שׁוּנִים
 בְּעֲנִין "כָּל הַגְּבוּהָ גְּבוּהָ
 בִּיּוֹתֵר, כָּל שֶׁהַדְּבָר גְּבוּהָ וְנַעֲלָה
 יוֹתֵר, הִרִי כִשְׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה
 לְמַטָּה, אִזִּי הוּא יוֹרֵד וּמִתְּלַבֵּשׁ
 וּמִתְּגַלֶּה בְּנִמּוּךְ נִמּוּךְ יוֹתֵר".
 מִשָּׁל הָרֹאשׁוֹן הוּא מְאֻבָּקָה
 גְּדוּלָּה שֶׁל אֵשׁ שְׁאוּרָה גְּדוּל
 וּמְאֻרָה לְמִרְחוּק, וְכֹאֲשֶׁר צָרִיף לְהֵאִיר לְמִקּוֹם
 יוֹרֵד וּמִתְּלַבֵּשׁ וּמִתְּגַלֶּה בְּנִמּוּךְ נִמּוּךְ יוֹתֵר". מִשָּׁל
 הָרֹאשׁוֹן הוּא מְאֻבָּקָה גְּדוּלָּה שְׁאוּרָה גְּדוּל
 וּמְאֻרָה לְמִרְחוּק, וְכֹאֲשֶׁר צָרִיף לְהֵאִיר לְמִקּוֹם
 הָרִחוּק צָרִיף לְזֶה אֲבוּקָה גְּדוּלָּה. וְאֵם-בֶּן מוֹכֵן,
 אֲשֶׁר בְּכָדִי שְׁתַּהֲיָה נִכְרַת מַעֲלַת הָאֲבוּקָה
 גְּדוּלָּה. וְאֵם-בֶּן מוֹכֵן, אֲשֶׁר בְּכָדִי שְׁתַּהֲיָה נִכְרַת מַעֲלַת

(28) סִפְרֵי צִירָה פ"א מ"ז. וְרֹאה הַמִּשְׁךְ תַּרְס"ו ע' שֶׁלַח. ע' שְׁמו. וְעוֹד. (29) רֹאה ד"ה בִּאתִי לְגִנִּי הַנ"ל פ"ד-ה. וְש"נ. (30) פְּלִי"ו.

(31) שְׁעָרֵי אֹרֶה שְׁעַר הַפְּוִרִים ד"ה יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת פ"ב וְאִילָךְ (נח, א וְאִילָךְ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאֲבוּקָה הַגְּדוּלָּה (וואו קריגט מען אַרויס איר עלוי היכן
2 מתגלה היתרון שלה, ומקבל ביטוי נראה וניכר) על מעלת הנר
3 וְאֲבוּקָה קִטְנָה, הוא במקום הַרְחוק דְּוָקָא, שֶׁם במקום רחוק
4 מהמקום שבו נמצאת האבוקה הגדולה דְּוָקָא נִתְגַּלָּה בְּחִינַת
5 "הַגְּבוּהָ" המעלה והיתרון אֲשֶׁר
6 בְּאֲבוּקָה הגדולה לעומת הנר הקטן.
7 דִּהְגַּם אֲשֶׁר האור שְׁמַאִיר
8 מהאבוקה הגדולה לְמַרְחוק הוא
9 אור קָטָן ומועט בְּיוֹתֵר, קטן כל
10 כך עַד אֲשֶׁר אִם יִדְּלִיקוּ שֶׁם
11 במקום הרחוק נֵר קטן, יֵאִיר אור
12 הנר הקטן יוֹתֵר מאור הָאֲבוּקָה
13 הגדולה שְׁמַאִיר שֶׁם, מְכַל-
14 מְקוֹם הֵנָּה בְּזֶה דְּוָקָא נִפְרָת מַעֲלַת וְתַקָּף
15 רְחוֹק דְּוָקָא נִפְרָת מַעֲלַת וְתַקָּף
16 הָאֲבוּקָה והאור שלה.
17 וּמִשָּׁל הַשְּׁנֵי שְׂמֵיבֵי אֲדָמִי
18 האמצעי לעניין כל הגבוה ביותר, יורד
19 למטה ביותר הוא מִתְּחִיל מִלְּאָה
20 מִיָּס, או חֲכָם מִלְּאָה חֲכָמִי,
21 שְׂמַצֵּד רְבוּי כְּמוֹת הַמִּיָּס
22 שֶׁבְּחִבָּתִי שְׁמִלְּאָה עַל כָּל
23 גְּדוּתִיָּה, הֵנָּה מִצֵּד זֶה נִשְׁפָּךְ
24 מהמים שבחבית המלאה גַם בְּחוּץ,
25 וּבְזֶה בְּמִים הַנִּשְׁפָּכִים מִחוּץ לַחֲבִית
26 דְּוָקָא נֵר רְבוּי הַמִּיָּס. דִּהְגַּם
27 אֲשֶׁר הַמִּיָּס שֶׁנִּשְׁפָּכִים בְּחוּץ
28 הֵם כְּהִפְקָר, כְּלוּמֹר, חֲסִירֵי חִשְׁבּוֹת
29 וּמַעֲשִׂיִּים בְּכַמּוּתָם לְגַבִּי הַמִּיָּס
30 שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲבִית, מְכַל-מְקוֹם
31 הֵנָּה בְּזֶה בְּמַעַט הַמִּיָּס הֵלֵל
32 הַנִּשְׁפָּכִים הַחוּצָה דְּוָקָא נֵר אֲשֶׁר
33 הַחֲבִית מִלְּאָה עַל כָּל גְּדוּתִיָּה
34 היינו שהמעלה והיתרון "הגבוה" של
35 מי החבית מקבל ביטוי במה שנשפך
36 "למטה ביותר" מבחינת הכמות הקטנה
37 והחשיבות הפחותה. וְכֵן-הוּא גַם
38 בְּעֵינֵי הַחֲכָמָה, שְׁעַל-יָדֵי
39 בְּחִינַת "נוֹבְלוֹת הַשִּׁירִיִּים וְהַפְּסוּלֹת
40 שֶׁל חֲכָמָה", וְעַל-דֶּרֶךְ
41 שִׁיחּוֹת חֲלִין שֶׁל תְּלִמִּידֵי-
42 חֲכָמִים, שֶׁאִינם הַחֲכָמָה הַעֲמוּקָה
43 שלהם, הֵנָּה עַל-יָדֵי-זֶה דְּוָקָא
- נֵר שֶׁהַמִּשְׁכָּה של הדברים הנאמרים היא נובעת מִתְּחִיל גְּדוּל
שִׁשְׁיָה לְעֵמֶק הַחֲכָמָה³³ וגם בזה רואים איך "הגבוה ביותר", עומק
הַחֲכָמָה, בא לידי ביטוי ומתגלה ב"למטה ביותר", החלקים הנחותים של
הַחֲכָמָה הַנוֹבְלוֹת וְהַחוּלִין שלה.
וּמִשָּׁל הַשְּׁלִישִׁי שְׂמֵיבֵי אֲדָמִי
האמצעי לעניין זה הוא מִתְּחִיל מִלְּאָה
הַטָּהָה בְּגִשְׁמִיּוּת, שְׁמִמָּנָה
מהטיפה הגשמית דְּוָקָא היא
הַהוֹלָדָה מִמַּהוּת אחת, מהוהוּת
של הטיפה לְמַהוּת אַחֲרָת, מהוהוּת
של הוולד הנולד, מַהוּת חֲדָשָׁה,
מִתְּחִיל-בְּגִשְׁמִיּוּת
הַשָּׂכָל שֶׁהִיא הַשְּׁפָעָה
רוחנית, אִי-אֲפָשֶׁר לא יכולה
לְהִיטֵף הוֹלָדָה של מציאות
חֲדָשָׁה שְׂמַהוּתָה שוֹנָה ממהוהוּת
השכל שנשפֵּעַ, וְרַק בְּאֲשֶׁר
הַתְּלִמִּיד עֲצֵמוֹ הוא כְּרִשְׁתִּי, שְׂכָל,
אִז דְּוָקָא יָבִין אֵת הַשָּׂכָל
שֶׁהִשְׁפִּיעַ לוֹ הָרֵב כִּי מֵאֲחֵר
שְׂמִדּוּכָר בְּהִשְׁפָּעָה שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנָּה, הִרִי
כִּי לְקוֹלֵט רַעִיּוֹן שְׂכָלִי, דְּרוֹשׁ שְׂכָל.
וְאִם-כֵּן מוֹכֵן מַעֲלַת הַיִּתְרוֹן שֶׁל
הַטָּהָה הַגִּשְׁמִיּוּת דְּוָקָא,
וְגִשְׁמִיּוּת לְעוֹמֵת רִחוּתִיּוּת היא "למטה
ביותר" אֲשֶׁר דְּוָקָא מִמָּנָה נוֹלֵד
מַהוּת חֲדָשָׁה, מַהוּת אַחֲרָת
מִמַּהוּתָה הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא
הַשְּׁפָעָת הַנּוֹלֵד וגם כאן רואים איך
עניין נעלה ביותר, מהוהוּת חֲדָשָׁה,
מתגלה ומתבטא דְּוָקָא ב"למטה
ביותר", טיפה גשמית.
וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ אֲפָשֶׁר
בְּבִאּוֹר עֵינֵי שְׁלֹשֶׁת הַמִּשְׁלִים,
כִּפִּי שְׂמִשְׁכִּיךְ וּמִבְּאֹר, דִּהְנֵה עֵינֵי
מִה שֶׁ"כָּל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ
בְּיוֹתֵר, יוֹרֵד לְנִמּוּךְ נִמּוּךְ
בְּיוֹתֵר", לְגַבִּי סֵדֵר הַשְׁתַּלְשּׁוּלֹת שֶׁל
בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת הוּא הַמִּשְׁכָּה
וְהַתְּגַלּוּת מִבְּבוֹה בְּיוֹתֵר,
מַעֲצָמוֹתוֹ עֲצוּמוֹת וּמַהוּת הָאֲלוּקוֹת
יִתְבַּרֵּךְ לְנִמּוּךְ בְּיוֹתֵר לְעוֹלָמוֹת
בְּרִיאַת-יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ שְׁלֹשׁ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שירדו לתוך המקוה ולא נשאבו בכלים, **עַד אֲשֶׁר לָכְמָה דַּעוֹת** מים 43
שהגלדו **מַעְלִין** מקוה שאין בו שיעור ראוי של מי גשמים וְאֵינָן פּוֹסְלִין 44
מקוה כשר אם נפלו לתוכו, וְעוֹשִׁין מְקוֹה לְכַתְחֻלָּהּ³⁸ על ידי קרח, 45
וכל זה מפני שנעשו מציאות חדשה. והרי זה ענינו של הרקיע, שתחילה היה 46
הכול מים ואחר־כך הבדיל ה' בין מים 47
למים, והמים העליונים נעשו רקיע. 48
וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר בְּדְרוּשֵׁי חֹדֶשׁ 49
תְּשֻׁרֵי³⁷ של שנת תשי"ט, כאמור 50
לעיל **אֲשֶׁר עֲנִין בְּחִינַת "אור** 51
מִים רְקִיעַ" אֵינוֹ רַק 52
בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה 53
עֲשִׂיהַּ כִּי-אֵם גַּם אֶפִּילוֹ בְּעוֹלָם 54
הָאֲצִילוֹת, וּבִ"קְתָר" וּלְמַעְלָה 55
יֹתֵר³⁶ אֶפִּילוֹ **עַד בָּאוֹר** האלוקי 56
האין־סוף, הבלתי מוגבל **שְׁקֶדֶם** 57
הַצִּמְצוּם³⁹ הראשון שנעשה באור 58
האין־סוף. וְאִם-כֵּן מוֹכֵן **אֲשֶׁר** 59
גַּם שָׁם בדרגות הגבוהות הללו 60
שִׁיף כָּל שְׁלֹשֶׁת הַמְּשָׁלִים: 61
אֲבוּקָה, חֲבִית וְטֶפֶה המקבילים 62
לענין "אור, מים רקיע". וּבְכָל 63
מְקוֹם וּמְקוֹם 'מקום' במובן 64
הרוחני, וּבְכָל דִּרְגָה וְדִרְגָה, 65
הֵנָּה גְלוּי הַ"גְּבוּהָ גְבוּהָ" 66
יֹתֵר שבאותו ענין ובאותה דרגה, 67
הוא בִּ"נִמְנוֹף נִמְנוֹף בְּיֹתֵר" 68
(וְהֵינּוּ, אֲשֶׁר בִּ"נִמְנוֹף בְּיֹתֵר" 69
שֶׁבְּעוֹלָם הַהוּא, מִתְגַּלָּה 70
הַ"גְּבוּהָ בְּיֹתֵר" שֶׁבְּעוֹלָם 71
הַהוּא, כמבואר לעיל, בכל אחד 72
משלוש המשלים האמורים). 73
וְהִנֵּה בַּקְלָלוֹת סֵדֵר 74
הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הֲרִי הַ"נִּמְנוֹף 75
נִמְנוֹף בְּיֹתֵר" הוא בְּעוֹלָמוֹת 76
בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיהַּ, כאמור 77
לעיל שלמעלה מזה, בעולם האצילות 78
(שבו יש ביטול מוחלט לאלוקות), זו 79
בחינת "גבוה" ולא "נמוך", וְעַד 80
עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, הֵנָּה שָׁם דּוּקָא 81
בעולמות אלו המוגדרים כִּ"נִּמְנוֹךְ" **מִתְגַּלָּה הַ"גְּבוּהָ גְבוּהָ בְּיֹתֵר",** 82
שֶׁלְמַעְלָה מִהַ"גְּבוּהָ גְבוּהָ בְּיֹתֵר" שֶׁבְּעֶרְךָ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, 83
וּלְמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְקִדְם הַצִּמְצוּם, שֶׁהוא עֲצֻמּוֹתוֹ 84

העולמות הנמוכים מבין ארבעת העולמות הכלליים (אצילות-בריא-יצירה- 1
עשיה). **שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת** העולם הראשון והנעלה ביותר מארבעת 2
העולמות הכלליים **הֲרִי "אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ וְגִרְמּוּהִי** 3
חַד"³⁴ בעולם האצילות, האלוקות היא בגלוי, ועדיין אין מציאות עם גדרים 4
משלה, נפרדת מאלקות. אלא הוא 5
ו'חיוהי', הקדוש-ברוך-הוא והאורות 6
של הספירות העליונות בעולם 7
האצילות, והוא 'וגרמוהי', הקדוש- 8
ברוך-הוא והכלים של אורות אלו, הם 9
אחד, ואין שום מציאות מלבד 10
האלוקות עצמה וְנִקְרָא עולם 11
האצילות **עוֹלָם הָאֲלָקוֹת**³⁵, עולם 12
שרק האלוקות עצמה נמצאת בו, ואין 13
בו מציאות של נבראים נפרדים וְאֵין 14
זֶה עולם האצילות נחשב "נִמְנוֹף", 15
אלא "גבוה", וְהַפְּנִיָּה בְּעֲנִין 16
נִמְנוֹף" הוא עֲנִין הַבְּרִיאָה, 17
המציאות שיש לה גדרים משלה, 18
ואיננה בטלה לאלוקות בביטול מוחלט 19
וְהוא עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה- 20
עֲשִׂיהַּ. וְהִנֵּה סֵדֵר הַהִמְשָׁכָה 21
של האור האלוקי היורד מלמעלה 22
למטה **בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-** 23
יְצִירָה-עֲשִׂיהַּ הוא באִפֵּן 24
דִּ"אֹר מִים רְקִיעַ"³⁶ כמובא 25
בקבלה וחסידות, שבכללות הבריא 26
יש שלוש בחינות: אור, מים, רקיע 27
(שנבראו ביום הראשון למעשה 28
בראשית), ושלוש בחינות אלו נמצאות 29
בכל העולמות והנבראים, בכל אחד 30
ובכל דרגה לפי ענינם כִּמוֹ 31
שֹׁנֵתִיבָאֵר בְּאַרְבָּה בְּמֵאֲמָרֵי 32
חֹדֶשׁ תְּשֻׁרֵי³⁷ של שנה זו, תשי"ט, 33
וכפי שממשיך ומבאר. 34
וְזוֹהוּ עֲנִין שְׁלֹשֶׁת הַמְּשָׁלִים, 35
מִשְׁל הָאֲבוּקָה של אש המאירה 36
למרחוק **הוא עֲנִין הָאֹר, וּמִשְׁל** 37
הַחֲבִית המלאה מים **הוא עֲנִין** 38
הַמִּים, וּמִשְׁל הַטֶּפֶה הוא 39
עֲנִין הָרְקִיעַ, שֶׁנַּעֲשֶׂה 'אֶשֶׁם' מציאות גשמית ומהות חֹדֶשָה, 40
וְלָכֵן מֵיָא דְאֶגְלִידוֹ מִים שקפאו והפכו לקרח **בְּטִלוֹ מִתּוֹרַת מִים** 41
שְׂאוּבִין שאינם כשרים למקוה טהרה, שצריך להיות דוקא ממי גשמים 42

(34) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). (35) תניא פמ"ט (סט, א). ובכ"מ. (36) ראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תנד ואילך. וש"נ. (37) ד"ה תורה צוה, וד"ה צור תעודה שנה-זו (תשי"ט (תו"מ חכ"ד ע' 138 ואילך; ע' 175 ואילך)). (38) ראה מקוואות פ"ז מ"א. טרשו"ע יו"ד סר"א סל"א. (39) ראה סה"מ תרע"ח ס"ע מג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומהותו, ה"גבוה ביותר" בעצם, הכי גבוה שיכול להיות, לא רק "גבוה"
 - 2 באופן יחסי, הגהה הוא מתגלה לא רק ב"נמוך" סתם אלא ב"תחתון
 - 3 תחתון ביותר", שפסל הלשון "תחתון תחתון" מורה על
 - 4 היותר תחתון שאפשרי, הכי תחתון שיכול להיות, שאין ולא יכול
 - 5 להיות תחתון למטה ממנו,
 - 6 והוא ענין עולם העשייה.
 - 7 וזהו ענין התוכן הפנימי של האמור
 - 8 לעיל שהעמודים נצבים בארץ
 - 9 כלומר, החזק והחזקף שלהם הוא
 - 10 למטה מטה דוקא, דכשצריך
 - 11 לבנות בית חומה גדול, והוא
 - 12 במובן הרוחני ענין גדלת ה',
 - 13 היינו כדי להתקרב לאלוקות ולגלות
 - 14 אלוות רלבנות, לחזק, את ענין
 - 15 גדולת ה' דבמקום גדלתו שם
 - 16 אתה מוצא ענותנותו⁴⁰, ולכן
 - 17 הדבר קשור דוקא בידיה והארה של
 - 18 האלוות למטה ביותר, הגהה בכל
 - 19 סדר ההשתלשלות, אף שיש
 - 20 בחינת "אור מים רקיע" שזהו
 - 21 אופן וסדר הגילוי וההמשכה, בכל
 - 22 המדרגות, אבל בכדי שיהיה
 - 23 גלוי ה"גבוה גבוה ביותר"
 - 24 הכי גבוה, שאין ולא יכול להיות יותר
 - 25 גבוה ממנו שהוא עצמותו
 - 26 תבדד, הגהה התגלותו הוא
 - 27 ב"תחתון תחתון ביותר" הכי
 - 28 נמוך, שאין ולא יכול להיות יותר נמוך
 - 29 ממנו שהוא עולם העשייה,
 - 30 ובעולם העשייה גופא עצמו -
 - 31 לא בעולם העשייה הרוחני,
 - 32 כ"א בעולם העשייה היינו
 - 33 העולם הזה הגשמי ומזה מובן
 - 34 שגם בעולם העשייה הגשמי
 - 35 גופא עצמו, צריך גם כן את
 - 36 ה"תחתון תחתון ביותר"
 - 37 בגשמיות עצמה, והינו אשר
 - 38 התגלות העצמות למטה, בהכי
 - 39 תחתון, אינה בעבודה הרוחנית
 - 40 שבעולם הזה, עבודת ה' בעניינים
 - 41 רוחניים, עבודת המוח והלב, כ"א
 - 42 בעבודת ה' בעשייה גשמית בקיום
 - 43 תורה ומצוות כמעשה בפועל דוקא.
 - 44 וזהו גם כן מה שמדיק
- ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן בדרושי 'ציצית'⁴¹ במשל
- העמודים שנצבים בארץ, ושם מוסיף ומבאר בענין זה עוד דיוק
- דבכדי שהעמודים הנצבים ברצפה יחזיקו את הבנין והתקרה
- שעל-גביו, צריכים להיות העמודים, היינו היסודות, בעפר קשה
- דוקא ולא בעפר תחתון דך ולא,
- הגהה כן גם המצות צריכות להיות בעפר קשה מציאות
- גשמית חזקה ותקיפה דוקא, וכמו
- שמשנים שם "עשיה לעילא",
- יש עליו ויתרון מיוחד למעשה, והוא
- המצות שנתלבשו בגשמיות
- דוקא שיש בהן עליו ויתרון לגבי
- מצוות שקיומן הוא באופן רוחני.
- (ה) ובה יובן דיוק הלשון של
- הרבי הרי"צ במאמר דיבור
- המתחיל באתי לגני תש", בהפרש
- בין הקרשים למצות, אף שיש
- דמיון בין הדברים, והתוכן הכללי של
- הדברים הוא, שכשם שהקרים
- (והעמודים) מחברים את הלמעלה
- והלמטה, כך גם המצוות. אבל מדויק
- הלשון מוכן גם ההבדל בין המשל
- והנמשל, וההבדל הוא שהקרשים
- הם על-דרך ("על-דרך")
- (בלבד) המצות ולא ממש אותו
- הדבר, וגם מה שבקרשים
- אומר הלשון "מחברים" ולא
- את הלשון "ממשיכים" שנאמר
- במאמר ביחס למצוות, וכפי שממשיך
- ומבאר.
- דהגהה לפי מה שנתבאר לעיל
- בסעיפים הקודמים, של מאמר
- באתי לגני תש", הרי עבודת
- הקרשים שבמשכן, לעשות
- מה'שטים' של ה'לעומת זה' שטות
- דקדושה, היא עבודה רוחנית
- שבאדם, וכמו
- שמבאר⁴² במאמר הנזכר בענין
- עבודת הקרבנות, עליה אמרו
- חכמינו ז"ל שהאש על המזבח הייתה
- שילוב של אש שירדה מלמעלה, עם
- אש שהדליקו למטה. והמשמעות
- הרוחנית היא שהאדם צריך
- לעבד את ה' באש דנקש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאֱלֹקִית הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא הָאֵשׁ שֶׁלֹּמְעֵלָה שְׂבָאָדָם, שהי
- 2 הַנִּשְׁמָה הִיא 'חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמַּש', וּבָאֵשׁ דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁהִיא
- 3 אֵשׁ שֶׁל הַדְּיוּט שְׂבָאָדָם, כִּי עֲבֹדַת ה' דֹּרֶשֶׁת שִׁילּוּב שֶׁל שְׁנֵיהֶם
- 4 וְצָרִיף לְכַרֵּר אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב שֶׁבָּהּ מֵהָרָע
- 5 וּלְהַעֲלֹתוֹ לְקְדוּשָׁה, וְהַבִּירֹד וְהַתִּיקוֹן
- 6 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית צָרִיךְ לִהְיוֹת
- 7 בִּפְרָטִי הַמְּדֻרְגּוֹת שְׂבָהּ,
- 8 וּכְמִבְּאֵר לְעֵיל בְּמֵאמֹר הַנוֹכַח
- 9 בְּעֵינֵינוּ "שׁוּר פֶּשֶׁב וְעֵז",
- 10 הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל כָּל אַחַת מֵהַבְּהֵמוֹת
- 11 הַלָּלוּ, שֶׁמֶחַן הִיוּ מִבְּיָאִים קִרְבָּנוֹת,
- 12 בְּקִירֹב וּבִירֹד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
- 13 לְאֱלֹקוֹת, בְּהִתְאֵם לְתַכְנוּנוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל
- 14 כָּל אָדָם, וּלְזֹאת וּמֵאחֵר שְׁעִינִין
- 15 הַקִּרְשִׁים עֲבֹדוֹת ה' הִיא עֲבֹדָה שֶׁל
- 16 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, הֵן הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְהֵן
- 17 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְהַעֲבֹדָה שֶׁל בִּירֹד
- 18 וְהִיקוֹן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הִנֵּה הֵגֶם
- 19 שֶׁהָעֲבֹדָה הִיא בְּעוֹלָם הִנֵּה
- 20 הַגִּשְׁמִי, אָבֵל בְּעֶרְף יִחְסִית אֵל
- 21 עוֹלָם-הִנֵּה גּוֹפָא עֲצָמוֹ, שְׁהוּא
- 22 עוֹלָם גִּשְׁמִי מוֹחֵשׁ הָרִי זֶה עֲבֹדָה
- 23 רוּחָנִית וְלֹא עֲבֹדָה גִּשְׁמִית,
- 24 וְאֵין זֶה עֵינֵינוּ הָעֵשִׂיָּה בְּפֹעַל
- 25 מִמַּשׁ (שְׂאֻמְרִים עָלֶיהָ
- 26 "עֵשִׂיָּה לְעִילָא") וְאֵין זֶה
- 27 עֶפֶר קָשָׁה וְחִזָּק בִּיּוֹתֵר שֶׁל
- 28 מְצִיאוֹת גִּשְׁמִית חִזְקָה וְתִקְיָה, וְלִכֵּן
- 29 עֵינֵינוּ הַקִּרְשִׁים אֵינוֹ דּוֹמֵה מִמַּשׁ לְעֵינֵינוּ
- 30 הַמִּצְווֹת, שֶׁבָּהֶם מוֹדֵגֶשׁ דּוּקָא קִיּוֹם
- 31 הַמִּצְווֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְמַעֲשֵׂה בְּפֹעַל.
- 32 וְהַמִּשַׁל עַל זֶה הוּא עוֹמְדִים הַנִּיבִים
- 33 בְּעֶפֶר קֶשֶׁה וְלֹא תִיחֹחַ, כְּמִבְּאֵר לְעֵיל.
- 34 וְזֶה גַם-כֵּן מֵה שֶׁכֶּתֵב בְּפֹעַל-
- 35 שִׁם-טוֹב נִשְׁמָתוֹ
- 36 עֵינֵינוּ⁴³ דְּ"קָרֵשׁ" שֶׁל קִרְשִׁי
- 37 הַמִּשְׁכָּן הוּא הָאָדָם שֶׁעֵינֵינוּ
- 38 וְתִפְקִידוֹ שֶׁל הָאָדָם לְחַבֵּר וּלְקַשֵּׁר
- 39 הָעוֹלָמוֹת עִם אֱלֹקוֹת,
- 40 וּכְדֹאִיתָא כְּמִבְּאֵר בְּ"תִקְוִי
- 41 זֶה־ר' עַל פֶּסוּק⁴⁵ הָאִמּוֹר
- 42 בְּקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן עֶפֶר אֲמוֹת אַרְךָ הַקָּרֵשׁ, דָּא שִׁיעוּרָא דְּגוֹפָא

דְּבַר נֶשׁ, זֶה שִׁיעוּר גּוֹפוֹ שֶׁל בֶּן אָדָם, וְהַמִּשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית שֶׁל הַדְּבָרִים

הִיא שֶׁהָאָדָם הוּא בְּעֶשְׂרָה כּוֹחוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, הַמִּקְבִּילִים לְעֶשֶׂר

הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שְׂבַע מִדּוֹת, חֶסֶד, גְּבוּרָה, תְּפָאֶרֶת, נְצִחַ, הוֹד, יְסוֹד,

מַלְכוּת וְשִׁלְשָׁה מוֹחִין, חִכְמָה, בִּינָה, דַּעַת. וְזֶהוּ עֵינֵינוּ עֲבֹדַת

הַקָּרָשִׁים שֶׁהִיא עֲבֹדָה זוֹ בְּעֶשְׂרָה

כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הִיא עֲבֹדַת נֶפֶשׁ

הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,

לְעֵשׂוֹת מִהַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים

שֶׁמִּצְדָּה עֲצָמָם הֵם "שְׁטוֹת

דְּלַעֲמַת-זֶה", וּלְהַפְכֵם

לְשְׁטוֹת בְּמוֹכֵן שֶׁל לְמַעַל מִהַדַּעַת

דְּקָרֵשָׁה.

וּמִכֵּיּוֹן שֶׁעֲבֹדַת הַקָּרָשִׁים כְּפִי

שֶׁהִיא בָּאָה לִירֵד בִּיטוּי בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם

הִיא עֲבֹדָה רוּחָנִית שְׂבָאָדָם,

לִכֵּן אֵי-אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיף

מִלְּמַעַל לְמַטָּה וּלְגַלּוֹת עַל-יְדֵי-זֶה

אוּר-אֵין-סוֹף, לְפִי שֶׁהַמְשָׁכָה

הָאוּר שֶׁל הָאֵין-סוֹף עֲצָמוֹ הִיא

הַתְּגִלָּה מִהַעֲצָמוֹת, וְהַמְשָׁכָה

מִהַעֲצָמוֹת הִיא רַק עַל-יְדֵי

הָעֲבֹדָה שֶׁלְּמַטָּה מִטָּה

בִּיּוֹתֵר, וְהוּא קִיּוֹם הַמְּצוֹת

בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּמִבְּאֵר לְעֵיל בְּאִרְכּוּת,

שֶׁהַגְּבוּהָ בִּיּוֹתֵר יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ דּוּקָא אֵל

הַלְּמַטָּה בִּיּוֹתֵר וְלִכֵּן בְּמִצְוֹת

אוֹמֵר הַרְבֵּי הַרִּי"צ בְּמֵאמֹר אֵת

הַלְּשׁוֹן "מִמְּשִׁיכִים", לְפִי

שֶׁהַמְּצוֹת הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת, וּכְמוֹ

שֶׁמִּבְּאֵר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר

בְּעַל הַהֲלּוּלָא בְּכִמָּה

מֵאֲמָרִים⁴⁶ אֲשֶׁר גַּם הַמְּצוֹת

דְּ"חֹבֶת הַלְּבָבוֹת", מִצְווֹת

שֶׁקִּיּוֹם תְּלוּי בִּלְבָב, כְּמוֹ אֲהַבַת ה'

וִירָאָה ה' הָרִי הַצּוּי בָּהֶם הוּא

לְקִיּוֹם אוֹתָן בְּאִפּוֹן כּוֹז שִׁירְגֵשׁוֹ

בְּכֶשֶׁר הַגִּשְׁמִי בְּמֹחַ וְלֵב.

וּכְמוֹ בִּירָאָה מִפְּנֵי ה' שִׁצְרִיף

לְהִיּוֹת כּוּיָן בְּמֹחַ וְלֵב בְּהִשְׁגָּה

בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְכֵן בְּהִשְׁגָּה שֶׁל

דְּבָרֵי תוֹרָה, וְהַשְׁגָּה וְהַתְּבוּנוֹת בְּגִדּוּלָה

ה' הָרִי צָרִיף לְהִיּוֹת תּוֹסֶפֶת שְׁרִיטוֹת וּקְמִטִּים שֶׁלֹּא הִיוּ קוֹדֵם

(43) בדגל מחנה אפרים פ' תרומה. (44) תיקון יט (מא, א). (45) תרומה כו, טז. (46) ד"ה דעו תרצ"ג פ"ג (סה"מ קונטרסים ח"א רסז, ב). טעמו וראו תרצ"ד פ"א (סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך (נעתק ב"היום יום" כ מנחם אב)). סה"מ תרצ"ז ע' 215. ע' 282. תרצ"ן ע' קפ. סה"מ ה'ש"ת ס"ע 112 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לכן במח הגשמי מצד ההתבוננות וההעמקה בהשגת
 - 2 התורה, וכן גם בכללות העבודה עבודת ה' באופן כללי, בין
 - 3 בדברים שהם בעשיה גשמית בפועל, ובין בדברים נפשיים-רוחניים
 - 4 שצריכה להיות בתענוג מעבודתו לבוראו, העובדה שהאדם
 - 5 עובד את בוראו הקדוש-ברוך-הוא,
 - 6 צריכה לגרום לו עונג, הרי התענוג
 - 7 צריך להוסיף שמנונית בגוף
 - 8 האדם, וכמו שכתוב⁴⁷ במשלי
 - 9 שמועה טובה תדשן עצם,
 - 10 ומדובר על שמנונית גשמית
 - 11 בפשר הגשמי.
 - 12 וזהו מה שכתוב במאמר,
 - 13 שהקדשים היינו עבודת ה', להם
 - 14 רומזים קרשי המשכן הם בגמט
 - 15 המצות, שעל-ידי הקדשים
 - 16 נמשך גם-כן ה"גבוה גבוה"
 - 17 כמו המצוות המהירות למעלה
 - 18 ולמטה אבל עדיין יש הבדל מאד
 - 19 משמעותי בין שני הדברים, כי על ידי
 - 20 ה'קדשים' נמשך ה'גבוה גבוה' אבל
 - 21 לא "הגבוה גבוה ביותר",
 - 22 כִּי-אם במצות, בהן דוקא
 - 23 נמשך "הגבוה גבוה ביותר"
 - 24 שהוא העצמות. דזהו ענין
 - 25 התוכן של המצות שהן
 - 26 נמשכות מהעצמות הכי גבוה
 - 27 שיכול להיות ומחברות אור-
 - 28 איין-סוף ברוך-הוא הכי עליון
 - 29 עם העולמות הכי תחתונים,
 - 30 ועל-ידי שהאדם מקיים את
 - 31 המצות, הנה בתחלה הוא
 - 32 מחבר אותן את המצוות, הרצון
 - 33 העליון, עם העולמות, שהוא
 - 34 חיבור זה בתחלת העבודה
 - 35 בשלב ראשוני של עבודת ה' על-
 - 36 ידי עבודה רוחנית שהיא
 - 37 עבודת הקדשים, ואחר-כך
 - 38 (על-ידי קיומן בגשמיות)
 - 39 הוא מחבר אותם את מעשה
 - 40 המצוות שהוא עושה למטה בעולם
- הזה עם העצמות. והוא על-דרך מה שמצינו בתורה
- ש"דוד המלך כאשר היה לומד תורה הנה מחבר תורה דלמעלה
- התורה כפי שהיא למעלה בקודשא-ברוך-הוא⁴⁸, עם הקדוש-
- ברוך-הוא. הנה כן הוא גם במצות, אשר קדם עשיתן, לפני
- קיום המצווה במעשה בפועל
- בכרפת המצות אומרים
- "אשר קדשנו במצותיו",
- "במצותיו" היינו המצוות של
- הקדוש-ברוך-הוא שנמשכו כבר
- בחסד עליון, שכבר ירדו מהרצון
- העליון להיות ציווי על בני ישראל
- למטה, וזאת מצד החסד העליון, עוד
- לפני שהאדם מצידו עשה פעולה של
- קיום המצוות, ועל-ידי הברכה
- שהאדם מבין וממשיכם על
- עצמו ומחברים בעולמות,
- וענין זה, החיבור של המצווה עם
- העולמות, הוא השלב הראשון
- בהמשכת וגילוי האלקות על ידי
- המצוות, לאחר כך, על-ידי
- עשיתו את המצות, במעשה
- בפועל, הנה גם הקב"ה מנענע
- בראשו⁴⁹ ומצטרף כביכול לפעולת
- האדם בקיום המצוות, וגם הוא,
- כביכול, עושה פעולה מנענע בראשו
- שהוא המשכת העצמות, וכן
- בתורה - כאשר האדם לומד תורה
- (ופועל חיבור בין התורה והעולם)
- הקב"ה מצידו גם-כן קורא
- ושונה כנגדו⁵⁰ כנגד האדם
- הקורא ושונה בתורה, וכאילו חזר
- אחריו, וכן בכל הענינים -
- הרי אמרו חכמינו ז"ל אשר
- הקב"ה עושה מדה כנגד
- מדה⁵¹, דזה ש"מצוה
- לישראל לעשות, הוא עושה
- בעצמו⁵², הינו שעל-ידי
- עשית איש הישראלי, כאשר
- יהודי מקיים מצוות, הוא ממשיך
- אותם מחדש ובתוספת כח

(47) משלי טו, ל. וראה גיטין נו, ב. (48) ספר הבהיר סקצ'ו (סנ"ח). רע"מ בוח"ג רכב, ב. תולעת יעקב (לבעמח"ס עבודת הקודש) סוד השבת כח, ד. עבודת הקודש חלק העבודה פכ"ד. לקו"ת שלח מז, ג. נא, סע"א. אוה"ת נ"ך תהלים כרך ב ס"ע תתקיד. וראה המשך תרס"ו ע' שצ. (49) ראה לקו"ת שם מח, סע"א ואילך. (50) ראה תדבא"ר רפי"ח. ועוד. (51) ראה סנהדרין צ, א. ובכ"מ. (52) ראה שמו"ר פ"ל, ט. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שכו. ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ו ובהערה יד שם (תו"מ סה"מ שבט ע' רסח).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לגבי ההמשכה שהמצוות נמשכו לפני הקיום בפועל, וכעת נפעלת המשכת
- 2 המצוות מחדש **מִהֶעֱצָמוֹת** של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו.
- 3 **וְזֶהוּ מֵה שֶׁכָּתַב הַמַּגִּיד** ⁵³ ממעורטט **עַל פְּסוּק** ⁵⁴ בפרשת אחרי
- 4 **וּשְׁמִרְתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדָם**
- 5 **וְחִי בָהֶם, ד' חֻקֵּי** "הוא
- 6 **הַמִּחְשָׁבָה שֶׁהוּא לְבוֹשׁ** אמצעי
- 7 ביטוי של הנפש הַמֵּאֲחֶד עם הנפש
- 8 עצמה **כְּמוֹ אוֹתוֹת הַחֻקִּיקָה,**
- 9 כמו אוֹתוֹת הַחֻקִּיקוֹת באבן
- 10 שְׂמֹאוֹחוֹדוֹת עם האבן (בשונה מאוֹתוֹת
- 11 הַכְּתִיבָה שֶׁהן נִפְרָדוֹת מִהִדְבַּר שֶׁלִּי
- 12 הן כְּתוּבוֹת) **"מִשְׁפָּטֵי" הוּא**
- 13 לְבוֹשׁ הַדְּבוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
- 14 **בְּדִבְרֵי מֶלֶךְ שְׁלֹטוֹן** ⁵⁵, הַמֶּלֶךְ
- 15 שֹׁלֵט בַּאֲמֻצוֹת הַדִּבּוּר שֶׁלֹּ מֶלֶךְ
- 16 **בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרְצָה** ⁵⁶, וְכֵן
- 17 הַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ הוּא עַל־יְדֵי
- 18 הַמִּשְׁפָּט, הִרִי שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין דִּבּוּר
- 19 לַמִּשְׁפָּט, **"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם**
- 20 **הָאֱדָם," הוּא עֲנִין לְבוֹשׁ**
- 21 **הַעֲשִׂיָּה שֶׁהוּא הַתְּכִלִּית**
- 22 וְהַמְטָרָה שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּבּוּר,
- 23 **וְעַל־יְדֵי־זֶה** עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ
- 24 בְּשִׁלוֹשׁ לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ לְתוֹרָה וּמִצְוֹת
- 25 **"וְחִי בָהֶם," שְׁעַל־יְדֵי**
- 26 **הַעֲבוּדָה** שִׁיחוּדִי עוֹבֵד אֶת ה'
- 27 **בְּמִחְשָׁבָה,** וּמִמִּשְׁפָּה
- 28 **מִהַמִּחְשָׁבָה עַל־יְדֵי הַדְּבוּר**
- 29 הַמְבִּיא אֶת הַמַּחֲשָׁבָה לִידֵי בִּיטוּי, וְכֵן
- 30 הַמַּחֲשָׁבָה נִמְשַׁכֶּת וְיוֹרֶדֶת לְבַחֲיִנָּה
- 31 **הַמַּעֲשֶׂה, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה**
- 32 **"וְחִי בָהֶם," שְׁמִמִּשְׁפָּה חִיּוֹת**
- 33 **בְּמִצְוֹת.**
- 34 **וְזֶהוּ עֲנִין עֲבוּדַת הַקָּרְשִׁים כְּפִי**
- 35 **שֶׁהִיא בְּעִבּוּדֹת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד שֶׁהִיא**
- 36 **עֲבוּדָה רִוּחָנִית שְׁפָאֵדָם, עַל־**
- 37 **דֶּרֶךְ הַעֲבוּדָה בַּאֲמֻצוֹת לְבוֹשׁ**
- 38 **הַמַּחֲשָׁבָה וּלְבוֹשׁ הַדִּבּוּר שְׁעַל־יְדֵי־**
- 39 **זֶה בָּא לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת**
- 40 **בְּגִשְׁמִיּוֹת, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה מִמִּשְׁכִּים אֶת**
- 41 **הַעֲצָמוֹת לְמִטָּה וּמַחְבְּרִים** אֶת הַאֲלוּקוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִהַעֲוִלּוֹת
- 42 **בְּעוֹלָמוֹת, וְכִלְשׁוֹן הַמַּאֲמָר "גַּם הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בִּיטוּר וְרִצְפָּה** הַנִּמּוּךְ

- נמוך ביותר **כְּאֶחָד מִמֶּשׁ," אֲשֶׁר בִּישׁ הַנִּבְרָא** הַמִּצְיָאוֹת הַגִּשְׁמִית
- יִתְגַּלֶּה הַיֵּשׁ הָאֱמֵתִי** עֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֻצְמוֹ.
- ו) **וְהִנֵּה מִמִּשְׁפָּה הַרְבִּי הַרִּי"צ בְּמַאֲמָר** ⁵⁷ באתי לגני תשי" **בְּבִאּוּר**
- הַרְמֵז דְּאוֹת קו"ף** הַאוֹת הָרַאשׁוֹנָה שֶׁל הַמִּלָּה 'קֶרֶשׁ' **אֲשֶׁר רָגְלוֹ**
- הַשְּׂמָאֲלִית** שֶׁל הַאוֹת ק' הִיא
- אֲרוּכָה, וְהָקוּ הַשְּׂמָאֲלִי שֶׁל הַאוֹת ק'
- נִמְשָׁף עַד לְמִטָּה מִטָּה,**
- דְּבִכְלָלוֹת הוּא מֵה**
- שְׁכָתוֹב** ⁵⁸ בְּתַהֲלִים **גָּעַר חֵית**
- קָנָה** ⁵⁹, הֵינִי שְׂמִדּוּבֵר בְּעִינֵן בְּלִחִי
- רְצוּי, מִצַּד הַקְּלִיפָה וְהַסְטֵר־אֲחֵרָה,
- שִׁישׁ לְגַעֲרוֹ בִּר, הֵינִי לְבַטֵּל אוֹתוֹ.
- דְּעִנֵּן "קָנָה" הוּא קָנָה אֶרֶץ**
- שְׁנִמִּשְׁפָּה לְמִטָּה, וְהוּא דְּכָר**
- דְּקָלְפָּה,** הַזִּכֵּר שֶׁל הַקְּלִיפָה,
- "חֵית קָנָה" הוּא נִוְקָבָא**
- דְּקָלְפָּה** הַנִּקְבָּה שֶׁל הַקְּלִיפָה,
- בַּחֲיִנָּה 'מְלָכוּת דְּקָלְפָּה,'**
- שְׁמִקְבָּלַת מִה' דְּכָר,** כַּמְבֹּאֵר
- בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת, סְפִירַת הַמְּלָכוֹת
- הַעֲלִינָה אֵין לֵה עֲנִין וְתוֹכֵן מִשְׁלָה,
- וְהִיא מְקַבֵּלַת אֶת הָאוֹר וְהַשְּׁפַע
- מִהַסְפִּירוֹת שְׂמַעֲלִיָּה, כְּנִקְבָה שְׂמִקְבָּלַת
- הַשְּׁפַעָה מִהַזִּכֵּר. וְכֵן גַּם בִּלְעוֹמֹת זֶה,
- מְלָכוֹת דְּקִלְפָּה נִמְשַׁלָּה אֶף הִיא
- לְנִקְבָה, הַמְקַבֵּלַת חֵיּוֹת מִהַזִּכֵּר
- הַמִּשְׁפִּיעַ, וְצִרְיָה לְהַכְרִיתָם, יֵשׁ
- לְכֻרֹת וּלְבַטֵּל גַּם אֶת הַקָּנָה, הַזִּכֵּר
- הַמִּשְׁפִּיעַ שֶׁל הַקְּלִיפָה, וְגַם אֶת 'חֵית
- קָנָה' בַּחֲיִנָּה הַנּוֹקְבָא מִהַמְקַבֵּלַת שֶׁל
- הַקְּלִיפָה, דְּזֶהוּ **"גָּעַר חֵית**
- קָנָה".**
- וּבְעִבּוּדַת הָאֱדָם,** עֲנִין זֶה שֶׁל
- 'גָּעַר חֵית קָנָה' כְּפִי שֶׁהוּא בֹא לִידֵי
- בִּיטוּי בְּעִבּוּדֹת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד הִנֵּה
- 'דְּכָר דְּקָלְפָּה'** שֶׁהָאֱדָם צִרְיָה
- לְהַכְרִית וּלְבַטֵּל הוּא עֲנִין מִדּוֹת
- לֹא טוֹבוֹת, וּבַחֲיִנָּה 'מְלָכוֹת**
- דְּקָלְפָּה' הוּא שְׁנַעֲשֶׂה אֶסְקָפָה**
- הַנִּדְרָסֶת כּו' וְהוּא**
- הַקְּבָלַת־עַל ד' לְעֻמַּת־זֶה,'** הַנִּיגוּד שֶׁל קְבָלַת עוֹל מְלָכוֹת שְׂמִים, וּבִיטוּל
- לְצַד הַקְּדוּשָׁה וְצִרְיָה לְהַכְרִית **"גָּעַר חֵית קָנָה" שְׁצִרְיָה לְהַכְרִית**

(53) אור תורה פ' אחרי. (54) אחרי יח, ה. (55) קהלת ח, ד. (56) משלי כט, ד. (57) סה"מ שם ע' 124. (58) תהלים סח, לא. (59) ראה בכ"ז זח"ג רנא, סע"ב. ספר הליקוטים להאריז"ל עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶת קִנְיָה הַקּוֹף וְלִשְׁבֹּר אֶת גָּאוֹן עֲרִיצִים⁶⁰, הַתּוֹקֵף וְהַחֲזוֹק שֶׁל
 - 2 הַיֶּפֶץ הַקְּדוּשָׁה וְעַל־יְדֵי שְׁכוּרָתִים אֶת קִנְיָה הַקּוֹף וּמַקְצִירִים אוֹתוֹ
 - 3 שֶׁלֹּא יִרְדַּל לְמַטָּה נַעֲשֶׂה מִזֶּה מֵהָאוֹת ק', אוֹת ה"א, וְאֵז הוּא הַמִּילָה
 - 4 'קנ'ה' הוֹפֶכֶת לְהוֹיָה תַּבַּת "הֵנָּה". ד"הֵנָּה" מוֹרָה עַל הַגְּלוּי,
 - 5 וְגְלוּי הוּא עֲנִין הַקְּדָשָׁה,
 - 6 בְּנִיגוּד לְקִלְפוֹת וּסְטֵרֵא־אֲחֵרָה שֶׁכֵּל
 - 7 עֲנִינָם הוּא לְהוֹיָה הַעֲלָם וְהַסְתֵּר עַל
 - 8 הָאוֹר הָאֱלֹקִי, וְלִכְּנֹן לְעֵתִיד בִּימֹת
 - 9 הַמְּשִׁיחַ אֲשֶׁר אֵז יִתְגַּלֵּי כָּל
 - 10 עֲנִינָי הַקְּדָשָׁה שֶׁבְּפִנְיָמִיּוֹת,
 - 11 שְׁכַעַת הֵם קִיָּמִים בְּפִנְיָמִיּוֹת וּבַהֲעֵלֶם,
 - 12 וְאִינֵם בְּגִלּוּי שְׁיִרְאוֹ אוֹתָם
 - 13 בְּמוֹחָשׁ בְּעִינֵי בָשָׂר, כִּפִּי
 - 14 שְׂרוּאִים כַּעַת דְּבָרִים גְּשָׁמִים מוֹחָשִׁים.
 - 15 וְעַל אוֹתוֹ הַזֶּמֶן, זֶמֶן הַגְּלוּי,
 - 16 כְּתִיב⁶¹ וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא
 - 17 הִנֵּה אֶלְקִינוּ זֶה, וְהַכְּתוּב מְדִיִּיק
 - 18 וְאוֹמֵר "הֵנָּה" לְהוֹרוֹת עַל הַגְּלוּי,
 - 19 וְהַגְּלוּי שֶׁל הָאֱלֹקוֹת בְּמוֹחָשׁ
 - 20 דְּלַעֲתִיד בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ הוּא עַל־
 - 21 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּעֻכְשׁוֹ, עֲבוּדַת ה'
 - 22 בּוֹמֵן הַגְּלוּת, וְכִמּוֹ שְׁמִבְּאָר
 - 23 בְּמִאֲמָר תַּחֲתִילָתוֹ בְּסַעֲפִים
 - 24 הַקְּדוּמִּים⁶² לְסַעֲפֵי ט, שֶׁכֵּן בְּעִיקֵר
 - 25 עוֹסֵק מֵאֲמֵר זֶה, וּמִזְכִּיר גַּם־כֵּן
 - 26 בְּסַעֲפֵי זֶה סַעֲפֵי ט בְּרִאשִׁי
 - 27 פְּרָקִים, שֶׁהִיא עֲבוּדַת ה' בּוֹמֵן
 - 28 הַגְּלוּת הַמְּבִיאָה אֶת גִּילּוּי הָאֱלֹקוֹת
 - 29 בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ הָעֲבוּדָה בְּלִשׁוֹן
 - 30 הַחוּדָה דְּאֲתַהֲפָא חֲשׂוֹקָא
 - 31 לְנִהוּרָא וּמִרִירוֹ לְמִיתָקָא⁶³,
 - 32 שֶׁל הַפִּיכָת חוֹשֶׁךְ לְאוֹר, וּמֵר לְמַתּוֹק
 - 33 שְׁמֵהֶפְכִּים אֶת ה'לְעֻמַּת־זֶה'
 - 34 הַיֶּפֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁהוּא 'חוֹשֶׁךְ' וּמֵר
 - 35 וְעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ טוֹב וְקָדָשָׁה,
 - 36 וּבְפֶרֶט לְעֲבוּדַת ה' בּוֹמֵן הַגְּלוּת, יֵשׁ
 - 37 חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחֶדָה וְעַךְ נוֹסֵף בְּמִיּוֹחֵד
 - 38 בְּאֲשֶׁר יִשְׁנֵם הָעֲלָמוֹת
 - 39 וְהַסְתָּרִים וְנִסְיוֹנוֹת, שֶׁבְּגִלָּם
 - 40 הָעֲבוּדָה קִשָּׁה יוֹתֵר, וּמִכָּל־מְקוֹם
 - 41 אִינוֹ מְתַפְּעֵל מִזֶּה כָּלָל, אֵלָּא
 - 42 עוֹסֵק בְּעֲבוּדַת ה' בְּכָל הַתּוֹקֵף, כִּאִילוֹ אֵין הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים וְנִסְיוֹנוֹת,
 - 43 וְאֲדָרְבָּה וְלֹא רַק שְׁאִינוֹ מְתַפְּעֵל וּמִתְרַשֵּׁם מִהִנְסִיוֹנוֹת אֵלָּא לְהִפֵּךְ, דְּוִיקָא
- עַל־יְדֵי הַנִּסְיוֹנוֹת הוּא מְתַחַזֵּק בְּתוֹסַפַּת כֹּחַ וְתוֹסַפַּת חֵזֶק
לְעֵבֶד עֲבוּדָתוֹ, הֵנָּה עַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְהַפֵּךְ מִ"שְׁטוּת
דְּלַעֲמַת־זֶה" לְמַטָּה מִטַּעַם וְדַעַת "לִשְׁטוּת דְּקָדָשָׁה", עֲבוּדַת ה'
לְמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה הַגְּלוּי הָאֱלֹקִי הַגְּדוֹל
דְּלַעֲתִיד, עַלֵּיו נִאֲמַר בְּנְבוּאָה יִשְׁעִיָּה
וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא עִם בּוֹא
הַגְּאוּלָּה הִנֵּה אֶלְקִינוּ זֶה גו',
זֶה, ("וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא: הִנֵּה
אֱלֹקֵינוּ זֶה קִיֵּנוּ לוֹ וְיִוְשִׁיעֵנוּ, זֶה ה'
קִיֵּנוּ לוֹ, נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתוֹ"),
וְהַכְּתוּב מְדִיִּיק וְאוֹמֵר וּמְדִיִּיק שְׁתִּי
פְּעָמִים "זֶה"⁶⁴, לִשׁוֹן שְׁמוּרָה עַל
גִּילּוּי, כִּמוֹ 'מִרְאָה בְּאֵצְבְּעוֹ וְאוֹמֵר זֶה'
שִׁיתְגַּלֶּה בְּחִינַת אֲנִי הַיּוֹף לֹא
שְׁנִיתִי⁶⁵, עֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת, שֶׁלְּגִבּוֹ
אֵין הַבְּדֵל וְאֵין שִׁינוֹ בֵּין קוּדֵם שְׁנִבְרָא
הָעוֹלָם לְאַחֵר שְׁנִבְרָא, וְהוּא הַגְּלוּי שֶׁל
הָאֱלֹקוֹת בְּמוֹחָשׁ, שְׁעִלּוֹ יִאֲמֹר "הֵנָּה"
וְזֶה" שִׁיחִיָּה בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ, עַל־יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּעֻכְשׁוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת
בְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת בְּמַעֲשֶׂה בְּפוּעֵל
דְּיוֹקָא⁶⁶ וְכִפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל.
ז) וְהַעֲנִין הוּא, כִּמּוֹ שְׁמִבְּאָר
כ"ק אֲדָמוֹר ה'צִמְח צֶדֶק'
בְּאַרְבָּה⁶⁷ עַל פְּסוּק⁶⁸ בְּנְבוּאָה
יִשְׁעִיָּה הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב
יִצְחָק וּפְרַח יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמַּצּוֹת
עֲלֵיהֶן נִאֲמַר כֹּאן הַדִּמּוּי שֶׁל "יִשְׂרָשׁ"
וְ"יִצְחָק וּפְרַח" נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם
זִרְעָה, וְכִמּוֹ בְּזִרְעָה כִּדִּי
שֶׁתִּהְיֶה פְּרִיחָה וְצִמְיָחָה בְּגִשְׁמִיּוֹת,
הָרִי הַזִּרְעָה צִרְיָכָה לְהוֹיָה
בְּאַרְצֵי דְּיוֹקָא, וְאֵז דְּיוֹקָא תִּהְיֶה
הַפְּרִיחָה כו', כִּי כּוֹחַ הַצּוּמָח נִמְצָא
בְּאֶרֶץ. כִּף גַּם בְּזִרְעַת הַמַּצּוֹת
אֲשֶׁר בְּכִדִּי שִׁתְּפָעֵלוּ פְּעֻלָּתָן
לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוּי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, וְהוּא
מֵה שֶׁכְּתוּב שִׁ"יִצְחָק וּפְרַח",
וּפְרִיחָה וְצִמְיָחָה הֵם עֲנִין הַגְּלוּי,
וְהוּא הַגְּלוּי שֶׁל הָאֱלֹקוֹת
דְּלַעֲתִיד הַנִּפְעֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֶׂה
הַמַּצּוֹת בּוֹמֵן הַגְּלוּת, אֲשֶׁר יִהְיֶה "הֵנָּה אֶלְקִינוּ זֶה", הוּא
בְּמוֹחָשׁ, שִׁאֲמֹר עַלֵּי "הֵנָּה" וְזֶה, כִּמְבוּאָר לְעֵיל, גִּילּוּי זֶה הוּא עַל־יְדֵי

(60) ע"פ ישע"י יג, יא. (61) ישע"י כה, ט. (62) פ"א ואילך (סה"מ שם ע' 111 ואילך). (63) ראה זח"ד, ד, א. (64) ראה שמו"ר ספכ"ג. (65) מלאכי ג, ו. (66) ראה סה"מ תרל"ה ח"א ע' פט. תרנ"ד ע' קנד. (67) אוה"ת ס"פ שמות. (68) ישע"י כז, ו.

ביאור בדרך אפשר

43 **קָמוּ שְׁתֵּי** ⁷¹ בדבריו אליהו הנביא בספר מלכים **חִי הוּא' אֱלֹהֵי**
44 **יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנָיו**, ומבואר בחסידות ש"עמדתִי לפניו" היינו
45 הנשמה קודם שירדה למטה (כי לפני הירידה היא 'עומדת', ורק אחרי הירידה
46 למטה לעולם הזה ולגוף הגשמי היא בבחינת 'מהלך') אלא **הַמַּשְׁכָּה**

47 הַמְּלוּכָה וְ"הַתְּשׂאוֹת עֲצָמִי"

48 הָיָא עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמוֹת.
49 כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לְמֹשֶׁה מִלִּבְשׁוֹת
50 בְּגוֹף גִּשְׁמִי, וּבְעוֹלָם הָיָה

והסיבה לכך היא משום שעניין הפרוד
וה'עוממות' ייתכן רק לגבי נשמות

עָלָה וְלֹא לַמִּלְאָכִים, בגופים בעולם הזה שִׁישׁ פֶּאֶן 53

א בַּגּוֹף הַגְּשָׁמִי דִּוְקָא, למטה בעולם הזה שְׁנֵי דְרָכִים, 54

תִּגְרָעִיז הַמִּצּוֹת שְׁעַל-כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁷² בתורה בפרשת 55

נצבים, שהקדוש-ברוך-הוא אומר לכל 56

יהודי **רָאָה** **נִתְּנִי גֹו'**, ("ראה נתתי 57

לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת 58

לֵךְ בְּלֹא עָם⁶⁹ מִלְּשׁוֹן המוות ואת־הרע... החיים והמוות נתתי ⁵⁹

בִּינְיָן הַמִּשְׁכָּת הַמְּלוּכָה לַפָּנִיךְ, הַבְּרִכָּה וְהַקִּלְלָה, וּבַחֲרַת 60

וְעַל-יְדֵי הַמְּלָאכִים, (בחיים) וְאַפְשָׁר לִבְחֹר חַס-⁶¹

הַנִּשְׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיוּ וְשָׁלוֹם גַּם בְּהֶפְךָ, הִנֵּה זֶהוּ ⁶²

מצב שבו אפשר לבחור גם לעשות ⁶³

היפך רצון ה', בְּחִינַת "עוֹמְמוֹת" 64

וּנְפָרְדִּים" היפך הביטול לאלוקות 65

וְהָיָה הָיָא עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת שְׁעַל-יָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּנִשְׁמוֹת 66

מְלַבְּשׁוֹת בְּגוּף גִּשְׁמִי, בגופים בעולם הזה היא התגלות⁶⁷

וְשְׁנֵי דִרְכִּים, כְּמוֹ הַמְּלוּכָה וְ"הַתְּנַשְּׂאוֹת" 68

69 . ואפשר לבחור חס- עֲצָמִי, התגלות של עצמיות

זֶהוּ בְּחִינַת "צוּמְמוֹחַ" הָאֱלֹקוֹת שְׁלֹמֹה מְכַל 70

הָאֲוֵרוֹת וְהַגְּלוּיִים, וְהוּא ⁷¹

72 בְּחִינַת "אֲנִי הוּא" לֹא שְׁנִיתִי

מִפְּלֵהָ הָאֲוֵרוֹת עֲצֻמוֹתָיו שֶׁאֵין בּוֹ שִׁינוּיִים (לֹא כִמוֹ ⁷³

74 **אֲנִי הָרִי' לֹא שְׁנִיתִי**. ה'אורות' וה'גילויים' שבהם יתכן יותר

שְׁנִיתִי" הוא בְּתֻמִּידוֹת, גילוי או פחות גילוי). 75

יֵן, מִכָּל-מָקוֹם בְּכַדִּי וְהִגַּם אֲשֶׁר "אֲנִי הוּא" לֹא ⁷⁶

בְּמִנְחָשׁ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

שְׁנִיתִי הוּא בְּתַמִּידוֹת, וְאִין זֶה ⁷⁷

78 תלוי במעשים או במצבים מסויימים

79 שְׁהִרִי זֶהוּ אֲמַתִּית הָעֶנְיָן, כִּי

באמת שום דבר ושום מעשה לא יכול לגרום שינוי בעצמות ומהות האלוקות, 80

ואם כן לכאורה, מה משמעות הדברים שקיום המצוות במעשה בפועל הוא ⁸¹

הגורם את המשכת עצמותו, על כך בא המענה כי אכן כיון שמדובר על 82

עצמותו לא שייך בזה שינויים, אך מִפְּלִמָּקוֹם בְּכִדֵּי שְׁתַּהֲיָה בְּחִינָה 83

זו של עצמיות האלקות **בְּגִלּוֹי בְּמוֹתָשׁ** גילוי כפי שרואים דברים גשמיים 84

א. ב. ונעוד. (70) חניא שעדינה"א שם. (71) מלכים-א ז. א.

ה' 53, 72) נאצרים ל' מן

3.12.3.1. CH_2Br_2 = 2221 (12.55 %)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מוחשיים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בפסוק שהובא לעיל, שביים ההוא גילוי האלוקות
- 2 יהיה כל-כך מוחשי שיאמרו עליו "הִנֵּה גו' זֶה", והביטויים "הנה"
- 3 ו"זה" מתייחסים לרבר מוחשי ברמה של כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵרֵאָה
- 4 בְּאַצְבָּעוֹ⁷³, הִנֵּה הַגִּלּוּי של האלוקות בְּמוֹחֶשׁ יְהִיָּה לְעֵתִיד
- 5 דוֹקָא, כשלא יהיו בעולם שום
- 6 העלמות והסתרים על האלוקות וְהוּא
- 7 עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ לְמִטָּה
- 8 בְּנִשְׁמִיּוֹת דוֹקָא וכפי שממשיך
- 9 ומבאר עוד להלן.
- 10 וְהַעֲנִין הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כ"ק
- 11 אֲדָמוֹר מְהֵרָא שֶׁנֶּשְׁמָתוֹ-
- 12 עֲדוֹן⁷⁴ עַל פְּסוּק⁷⁵ בנבואת ירמיה,
- 13 הקדוש-ברוך-הוא אומר לבני ישראל
- 14 וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ, עַל כֵּן
- 15 מִשְׁכֵּתִיךָ חֶסֶד, דְּאִיתָא מוֹבָא
- 16 בְּתַנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ⁷⁶ אֲשֶׁר
- 17 אֶהְבַּת הַקֶּבֶץ לְיִשְׂרָאֵל, שְׁמָא
- 18 תֹּאמַר שֶׁהוּא אֶהְבָּה הַמּוֹגֵבֶלֶת
- 19 לזמן מסויים שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שֶׁל
- 20 עֶשְׂרִי שָׁנִים אוֹ שֶׁל מֵאָה שָׁנָה,
- 21 ולא יותר, אֵינוֹ כֵּן, אֵין זֶה נִכּוֹן
- 22 כִּי-אִם אֵלֵּא "אַהֲבַת עוֹלָם
- 23 אֶהְבֵּתִיךָ", ואהבת ה' לישראל היא
- 24 אהבה נצחית שאין לה הפסק. וּמִבָּאָר
- 25 כ"ק אֲדָמוֹר מְהֵרָא שֶׁ
- 26 נִשְׁמָתוֹ-עֲדוֹן בְּהִמְשָׁךְ מִים
- 27 רַבִּים⁷⁷ קבוצת מאמרים הבאים
- 28 כהמשך אחד, והמאמר הראשון פותח
- 29 בפסוק בשיר-השירים "מִים רַבִּים לֹא
- 30 יִכּוּלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֶהֱבָה וְנִהְיֹת לֹא
- 31 יִשְׁטוּפָה" ד"עוֹלָם" הוּא לְשׁוֹן
- 32 נִצְחִיּוּת. וְזֶהוּ "אַהֲבַת עוֹלָם"
- 33 אֶהְבָּה נִצְחִית שֶׁלֹּא נִפְסָקֶת לְעוֹלָם.
- 34 וְאֵין זֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁכָּתוּב
- 35 בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת⁷⁸ בתורת החסידות
- 36 לגבי הדרגות השונות באהבת ה'
- 37 כְּעֵנֶן "אַהֲבַת עוֹלָם" שֶׁהוּא
- 38 לְמִטָּה בְּמִדְרָגָה מֵ"אַהֲבָה רַבָּה", כְּמוֹסֵב בְּחִסְדוֹת שֶׁ"אַהֲבַת עוֹלָם"
- 39 היא אהבת ה' שבאה מהתבוננות בגדולת ה' כפי שהיא נראית מענייני העולם,

- ו"אהבה רבה" באה כתוצאה מהתבוננות בענייני אלוקות שלמעלה מהעולם,
- ומזה מוכן לכאורה שגם אהבת ה' לבני ישראל "אהבת עולם" איננה האהבה
- בדרגה הגבוהה ביותר, וְכֵאֵן מִבָּאָר אֲשֶׁר "אַהֲבַת עוֹלָם" הִיא
- אַהֲבָה הִכִּי נִצְלִית שְׁאִין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה.
- וּמִבָּאָר בְּזֶה, הַרְבֵּי מְהֵרָא שֶׁבִּמְאֹר
- הַנּוֹכַח, שֶׁלֹּאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר אֵין זֶה
- סְתִירָה, כִּינֹן שְׁנֵי שְׁנֵי פְּרוּשִׁים
- בִּ"עוֹלָם", נִצְחִיּוּת וְעוֹלָם, לְפִי
- הפירוש הראשון שעולם הוא נצחיות,
- "אהבת עולם" היא הדרגה הגבוהה
- ביותר. ולפי הפירוש השני שהכוונה
- לעולם, "אהבת עולם" היא אכן דרגה
- יותר נמוכה. וממשיך הרבי המהר"ש
- ומבאר וְיֵשׁ תִּרְיָן עֲלֵמִין⁷⁹,
- קיימים שני עולמות, וּכְמוֹ
- שֶׁכָּתוּב⁸⁰ בתהילים בְּרוּךְ ה' הַיּוֹם
- אֱלֹקֵינוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד
- הָעוֹלָם הִרִי שֵׁשׁ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת.
- דְּהֵגֵם שְׁנֵי שָׁנִים הִרְפָּה עוֹלָמוֹת
- עַד אֵין קֵץ, וְלֹא רַק שְׁנֵים, וּכְמוֹ
- שֶׁכָּתוּב⁸¹ בשיר-השירים וְעוֹלָמוֹת
- אֵין מִסְפָּר, ואמרו על כך בזהר
- אֶל-תִּקְרִי עֲלָמוֹת אֱלֹא
- עוֹלָמוֹת⁸² והכתוב מלמד שיש
- עולמות אין מספר, ואם-כן מה
- משמעות הדברים שיש שני עולמות,
- אֲמָנָם בְּכָלִלוֹת נִחְלָקִים כֹּל
- העולמות הרבים שהם ללא גבול
- לְשֵׁנִי סוּגִים כְּלָלִים, עֲלָמָא
- דְּאֶתְגַּלְיָא עוֹלָם גְּלוּי וְעֲלָמָא
- דְּאֶתְכַסֵּיָא⁸³ עוֹלָם מְכוּסָה.
- דְּעֲלָמָא דְּאֶתְגַּלְיָא הוּא עוֹלָם
- (ולמעשה עולמות רבים, כאמור)
- שהאור האלוני מאיר בהם בְּמִדָּה
- וּגְבוּל וְצִמְצוּם בְּיֹתֵר, וְכֵאֲשֶׁר
- הָאֶהְבָּה של האדם לאלוהים פָּאָה
- מִהִתְבּוֹנָנוֹת בְּאֹר שֶׁבְּמִדָּה
- וּגְבוּל וְצִמְצוּם שֶׁבְּעוֹלָם, דְּבִכְלָלוֹת הוּא בְּחִינַת מְמַלְא-
- וּגְבוּל וְצִמְצוּם שֶׁבְּעוֹלָם, דְּבִכְלָלוֹת הוּא בְּחִינַת מְמַלְא-כָּל-
- עֲלָמִין, האור שדרו נמשכת לכל עולם ולכל נברא הארת חיות המותאמת

(73) ראה תענית בסופה ופירש"י שם. (74) סה"מ תרכ"ו ע' רטו ואילך. המשך מים רבים שבהערה 77. וראה גם לקו"ת במדבר ט, ד. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ס"ע תיח ואילך. וש"נ. (75) ירמ' לא, ג. (76) רבה — ריש פרק ו. (77) פנ"ז ואילך. (78) ראה תניא פמ"ג. ובכ"מ. (79) ראה זח"א קנג, ב ואילך. הובא בסה"מ תרכ"ו ובהמשך מים רבים שם. וראה לקו"ת שם. וש"נ. אוה"ת (יהל אור) שם ס"ע תטו ואילך. וש"נ. (80) תהלים קו, מח. (81) שה"ש ו, ח. (82) זח"ג עא, ב. תקו"ז בהקדמה (יד, ב). וראה ע"ז לה, ב. (83) ראה זח"א שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 אֲשֶׁר בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בּוֹ עֲנִין "עוֹלָם שְׁנָה נֶפֶשׁ", מימד המקום,
 45 מימד הזמן והנפש, היינו האדם, לְכֵן על שם עניין השנה/ הנה שלשה
 46 העולמות נקראים בשם "שלוש שנים".
 47 "אהבה של עשר שנים" היא בבחינת עולם האצילות,
 48 שבעולם האצילות הוא התחלת
 49 ועיקר ענין עשר ספירות,
 50 בבחינת "עשר שנים". והוא
 51 עולם האצילות למעלה מעולמות
 52 בריאה-יצירה-עשיה, גם בענין
 53 זה של מהות עשר הספירות, שהרי
 54 בעולם האצילות הוא עשר
 55 ספירות בלי מ"ה⁸⁵, ללא
 56 מציאות וממשות, היינו ללא מציאות
 57 מוגדרת, דעם היותן עשר
 58 ספירות, עשר ולא תשע, עשר
 59 ולא אחד עשר, ואם כן יש להן
 60 גבול והגדרה, מפל-מקום הן בלי
 61 מ"ה, ללא מציאות וממשות, והוא
 62 עולם האצילות למעלה מעולמות
 63 בריאה-יצירה-עשיה, שהרי
 64 בכדי שתהיה ההמשכה של
 65 האור האלוהי לעולמות בריאה-
 66 יצירה-עשיה מעולם
 67 האצילות הוא על-ידי
 68 הפרסא, מסך מבדיל ומפסיק בין
 69 עולם האצילות לעולמות בריאה-יצירה-
 70 עשיה, המצמצם את אור האצילות
 71 שמצד-עצמו הוא נעלה מכדי להאיר
 72 בעולמות נמוכים ממנו, ו"אצילות"
 73 הוא מלשון אָצַל
 74 וסמוך⁸⁶ היינו קרוב אל הקדוש-
 75 ברוך-הוא בעצמו ונקרא עולם
 76 האחדות כי כל מה שיש בו בטל
 77 לאלקות בתכלית, ומאחד עם הקדוש-
 78 ברוך-הוא בעצמו ואינו מציאות נפרדת,
 79 ואם-כן לכאורה, הרי עולם האצילות
 80 הוא עולם שלמעלה מהגבלות, ולמה
 81 הוא מוגדר כ"עשר שנים", מספר
 82 מוגבל. על כך בא הביאור, אף מפל-
 83 מקום הרי גם עולם האצילות
 84 הוא בהגבלה כי גם אצילות הוא עולם, וגם בו יש עשר ספירות במספר זה
 85 דווקא ואין זה תכלית האהבה ורק אהבה ללא כל הגבלות, אהבה
 86 נצחית שאין לה שום הפסק, היא אהבה בלתי מוגבלת.

1 לפי ערכו ועניינו, והוא 'ממלא' את העולם כמו הנשמה ה'ממלאת' את הגוף
 2 ומחיה כל אבר לפי עניינו, ומזה בא לאהבה, הנה מאחר
 3 שהאהבה באה מצד דבר המדוד ומגבל ומצמצם,
 4 ומלכתחילה היא מבוססת על הכרה בגדולת ה' כפי שצמצם את האור להחיות
 5 עולמות ונבראים מוגבלים, לזאת
 6 היא "אהבת עולם" מסוג זה אהבה
 7 מצמצמת ולמשה מ"אהבה
 8 רבה". מה-שאין-פן עלמא
 9 דאתפסיא העולם המכוסה, הנעלה
 10 מכדי להתגלות למטה, הוא
 11 למעלה ממדידה וגבול, והאור
 12 האלוהי המאיר ב'עלמא דאתכסיא' הוא
 13 אור בלתי מוגבל, ועל-דרך
 14 דאיתא מובא בגמרא⁸⁴ בענין
 15 דבר הסמוי מן העין ששורה
 16 בו ברכה, הינו כי מאחר שהדבר
 17 'סמוי' ומכוסה, הברכה היא גדולה
 18 ביותר שאין בה בברכה הזו
 19 הגבלות כמו האור הבלתי-גבול
 20 המאיר ב'עלמא דאתכסיא'. והוא
 21 ענין "אהבת עולם" "עולם"
 22 מלשון נצחיות, היינו אהבה שאין
 23 לה הפסק לעולם, שהיא למעלה
 24 במדרגה אהבה יותר נעלית לא רק
 25 מבחינת "אהבת עולם", לפי
 26 הפירוש של אהבה הבאה מהתבוננות
 27 בגדולת ה' בענייני העולם, היינו
 28 ההגבלה בבחינת ממלא-כל-
 29 עלמין, כמבואר לעיל, כי-אם
 30 נעלית יותר גם אפילו מבחינת
 31 סובב-כל-עלמין.
 32 וממשיך ומפרט, כיצד מעלתה של
 33 אהבה זו מרומזת בדברי ה'תנא דבי
 34 אליהו' שהיא אהבה נצחית ולא אהבה
 35 של שלוש שנים, של עשר שנים או של
 36 מאה שנה, דזהו ענין "אהבה
 37 של שלוש שנים, עשר שנים
 38 ומאה שנה", דהחיות
 39 האלקית כמו שהיא בהגבלה
 40 בשלשה עולמות בריאה-
 41 יצירה-עשיה שלוש העולמות הרוחניים הכלליים, שלמטה מעולם
 42 האצילות, ובהם יש תנינת מקום למציאות של נבראים נפרדים הוא ענין
 43 "שלוש שנים", ושלוש העולמות הללו נקראים 'שלוש שנים' דלהחיות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 כמבואר בקבלה וחסידות, עשר הספירות העליונות קיימות ופועלות בצורה
45 מוגדרת בעיקר החל מעולם האצילות ומטה, אבל באופן 'נעלם' ('עשר
46 ספירות הגנוזות') הן קיימות גם באור-אין-סוף שלמעלה מהאצילות, כי בעצם
47 כל המשכה והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר הספירות הללו, אלא
48 שבספירות הגנוזות החלוקה בין
49 הספירות לא ניכרת כל כך, והן
50 בהתכללות והתאחדות יותר מאשר
51 בספירות כפי שהן בעולם האצילות,
52 וגם לפני הצמצום, אף שאז האיר
53 אור-אין-סוף כפי שהוא ללא כל
54 הגדרה וציור, יש את עניין עשר
55 הספירות, אלא שבאור-אין-סוף שלפני
56 הצמצום, החלוקה וההגדרה בין
57 הספירות היא באופן 'גנוז' ונעלם ואינה
58 ניכרת (ובמאמרי חסידות הובאה
59 דוגמה לעניין ספירת החסד כפי שהיא
60 באור שלפני הצמצום, שעלה ברצונו
61 של ה' להיטיב לברואיו 'כי חפץ חסד
62 הוא', ואחת הסיבות לבריאת העולם
63 היא כדי ליישם את הרצון העליון של
64 הקדוש-ברוך-הוא להיטיב לנבראים,
65 ורצון זה נובע ממידת החסד העליונה
66 ('כי חפץ חסד הוא') אלא שאין זה
67 דומה למידת החסד כפי שהיא ניכרת
68 ונרגשת בספירות שבעולמות, אלא זהו
69 באופן 'גנוז' ונעלם) דְּמַצֵּד בְּחִינָה
70 זו בחינת עצמותו שהוא בלי גבול
71 היא אֵהָבָה נִצְחִית.
72 אֲמָנָם עֲנִין "כְּרוּף הַיּוֹי" אֱלֹהֵי
73 יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד
74 הָעוֹלָם הַכּוֹנֵה הֵיא שְׁצָרִיף
75 לְהַמְשִׁיף וּלְהַבִּיא וּלְגַלּוֹת
76 מִהָעוֹלָם הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹן שְׁהוּא
77 בְּלִי גְבוּל עַד הָעוֹלָם הַיּוֹתֵר
78 תַּחְתּוֹן שְׁבוּ נִיכֵר הַצְמָצוּם וְהַגְּבֻלָּה,
79 שְׁיִרְגֵּשׁ אֵיף שְׁהוּא לֵאמִיתוֹ שֶׁל
80 דְּבַר "כּוֹלָא חַד", הַכֹּל אַחַד, וְכִלְשׁוֹן הַמֶּאֱמָרָה, "גַּג וְרִצְפָּה,
81 אֶחָד מִמֶּשׁ" כִּי לֵאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם הַנִּמּוֹךְ בִּיֹּתֵר הוּא בַּעֲצָם בְּטָל
82 לֵאלוּקוֹת בְּבִטּוֹל מוֹחֲלֵט.
83 וְזֵהוּ שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים שֶׁב־אֵהָבָה עוֹלָם", הַפִּירוּשׁ הָאֶחָד שֶׁמְדוּבָר
84 בִּאֵהָבָה הַמִּתְעוֹרְרוֹת מִהַתְּבַנְנוּת בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם, וּלְפִי זֶה הַכוּוֹנָה "עוֹלָם"
85 כְּפִשּׁוּטוֹ שְׁהוּא עוֹלָם-הַיָּהּ הַגָּשְׁמִי, דָּאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי
86 כְּפִשּׁוּטוֹ⁹⁰, וְכ־"עוֹלָם" כְּפִשּׁוּטוֹ בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בִּיֹּתֵר, תִּהְיֶה

1 "אֵהָבָה שֶׁל מֶאֱהָ שְׁנִים" הוּא הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַנִּעְלָה מֵאֵד כְּמוֹ
2 שְׁהוּא בְּבַחֲבִינַת הַכֶּתֶר 'כְּתָר עֲלִיּוֹן' שְׁלִמְעֵלָה מִעוֹלָם הָאֲצִילוּת,
3 כִּשְׁם שֶׁהַכֶּתֶר כְּפִשּׁוּטוֹ הוּא מֵעַל הָרֹאשׁ, כִּךְ הַכֶּתֶר הָעֲלִיּוֹן הוּא מֵעַל עוֹלָם
4 הָאֲצִילוּת, שְׁבוּ הוּא עֲנִין הַסְפִּירוֹת שֶׁתַּחֲלִיתָן בְּמוֹחִין, וְכִלְלוֹת עוֹלָמוֹת
5 הָאֲיִן-סוּף שְׁלִמְעֵלָה
6 מִאֲצִילוּת נִכְלָלִים פָּלָם
7 בְּבַחֲבִינַת הַ"כֶּתֶר", כִּי הַ"כֶּתֶר"
8 מִסְמַל אֶת כִּלְלוֹת עֲנִין הָאֲיִן-סוּף
9 שֶׁלִּמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, שְׁבוּ
10 הָאוֹר בֵּא בְּהַגְבֻלָּה, וְהוּא עֲנִין
11 "מֶאֱהָ שְׁנָה", וּמוֹסִיף מִבָּאֵר אֶת
12 הַשִּׁיבוֹת שֶׁל 'כְּתָר' לִמְסַפֵּר מֵאֵה,
13 וְכִמְבָּאֵר בְּזֵהר⁸⁷ עַל פְּסוּק⁸⁸
14 וַיִּהְיֶה חֲזִי שְׁרָה מֶאֱהָ שְׁנָה,
15 דְּ"מֶאֱהָ שְׁנָה" הוּא בְּחִינַת
16 הַכֶּתֶר, אֲתֵר כָּלָא דְּכּוֹלָא,
17 אֲתֵר עֵילָאָה, מְקוֹם כִּלְיִי שֶׁל כֹּל
18 הַמְּקוֹם הָעֲלִיּוֹן, וּמִשְׁמַעוֹת הַמְּסַפֵּר מֵאֵה
19 הֵיא הַעֲשֵׂר סְפִירוֹת כְּמוֹ שְׁכָל
20 אַחַת כְּלוּלָה מִעֲשָׂר, כִּידוּעַ
21 שֶׁהַסְפִּירוֹת כִּלּוּלוֹת זֶה מִזֶּה, כְּמוֹ חֶסֶד
22 שֶׁבְּגִבּוֹרָה וּבִכּוֹרָה שֶׁבְּחֶסֶד וְכֵד, הוּא
23 עֲנִין "מֶאֱהָ שְׁנָה". אֵיף אֶף-
24 עַל-פִּירְכֵּן אֶף שֶׁהַ"כֶּתֶר" הוּא עֲנִין
25 הַבְּלִי-גְבוּל וְלִמְעֵלָה מִסְדֵּר
26 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, מְכַל-מְקוֹם הַיָּרִי גַם
27 הַ"כֶּתֶר" הוּא כָּלָל הָעוֹלָמוֹת
28 וְחֹלֵק מֵהֶם, וְעַם הַיּוֹתֵר בְּחִינַת
29 סוֹבֵב-כָּל-עֲלָמִין, שֶׁבְּכִלְלוֹת הוּא
30 אוֹר בְּלִי-גְבוּל מְכַל-מְקוֹם הַיָּרִי
31 גַם סוֹבֵב-כָּל-עֲלָמִין יֵשׁ לוֹ
32 שְׂכִיכוֹת לְעוֹלָמוֹת, אִם כִּי לֹא
33 בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית בְּתוֹךְ כֹּל
34 עוֹלָם וְכֹל נִבְרָא לְפִי עֲנִינוֹ, לְפָחוֹת
35 בְּבַחֲבִינַת 'סוֹבֵב' רִמְקִיף מִלְּמַעֲלָה
36 עַל-כָּל-פָּנִים, דְּלָכֵן נִקְרָא
37 "סוֹבֵב" לְ"עֲלָמִין"⁸⁹ כִּי אֵין זֶה אוֹר נִבְדֵּל וּמְרוּמָם לְגַמְרֵי מִהָעוֹלָמוֹת
38 הַמְּגוֹבְלִים.
39 אֲמָנָם עֲנִין "אֵהָבָה עוֹלָם" מִלְּשׁוֹן נִצְחִיּוּת, הוּא מִצָּד
40 הָעֲצָמוֹת שְׁהוּא בְּלִי גְבוּל, שְׁלִמְעֵלָה לֹא רַק מִשְׁלוֹשׁ שְׁנִים (עוֹלָמוֹת
41 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה) וְלֹא רַק מִעֲשָׂר שְׁנִים (עוֹלָם הָאֲצִילוּת) אֲלֵא לִמְעֵלָה גַם
42 מִבְּחִינַת "מֶאֱהָ שְׁנָה", וּבְכִלְלוֹת דְּרָגָה נִעְלִית זֶה שֶׁל "אֵהָבָה עוֹלָם"
43 הוּא עֲנִין עֲשֵׂר סְפִירוֹת שֶׁבְּמִצְעֵלָה, עֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת,

(87) ח"א כג, א. וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי חיי שרה יב, ג ואילך. קלא, ב ואילך. (88) חיי שרה כג, א. (89) ראה תו"א מגילת אסתר צח, ב. תו"ח ויחי צט, ד. סה"מ עטר"ת ע' שעא. תרפ"ט ע' 40. 90) שבת סג, א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִשְׁכַּת בְּחִינַת "עוֹלָם" מְלֻשׁוֹן נִצְחִיּוֹת והיא בְּחִינַת שְׁלֵמָה
2 מכל ההגבלות, כמבואר לעיל באריכות.
3 וְהוּא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל, אֲשֶׁר בְּחִינַת אֲנִי הוֹי' לֹא שְׁנִיתִי,
4 בְּחִינַת הָאֱלֹהִים שֶׁבָּהּ הוּא הַעֲדָר הַשְּׁנוּי וְמֵה שְׁלֵמָה מְשֻׁנוּיִים,
5 וְכֵן עֲנִינִי הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים לֹא
6 פּוֹעֲלִים בְּבִחִינַת זֶה שׁוֹם שִׁינוּי, שֶׁהוּא
7 הַעֲצָמוֹת שְׁלֵמָה מְלֻשׁוֹת
8 הָאֲוֵרוֹת, שֶׁהֵרִי בְּכָל בְּחִינַת
9 אֹרֶךְ שֶׁאֵינוֹ הִדְרָה עֲצֻמוֹ אֵלָּא
10 הַתְּפִשּׁוּת וְהָאֵרָה מִמֶּקֶר הָאֹרֶךְ יֵשׁ
11 בּוֹ שְׁנוּי, שֶׁהֵרִי יָכוֹל לִהְיוֹת יוֹתֵר אֹרֶךְ
12 וְיָכוֹל לִהְיוֹת פָּחוֹת אֹרֶךְ, אֲבָל בְּעֲצָמוֹת
13 שֶׁהוּא לִמְעַל מִהָאֲוֵרוֹת לֹא יִתְכַּן
14 שִׁיחִיה שִׁינוּי, הֵנָּה הַמִּשְׁכַּת
15 וְהַתְּחִלּוֹת בְּחִינַת "אֲנִי הוֹי' לֹא
16 שְׁנִיתִי" הוּא בְּעוֹלָם-הַזֶּה
17 הַתְּחִתּוֹן וְלַעֲתִיד-לָבֹא דִּקְאָ
18 כְּמִבּוֹאָר לְעִיל, שֶׁהִדְרָה נִפְעַל עַל יְדֵי
19 מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת בְּזִמְנָה הַזֶּה, וְיִתְגַּלֵּה
20 בִּימֵת הַמִּשְׁחָה.
21 (ח) דְּהֵנָּה בְּעֵינֵי "אֲנִי הוֹי' לֹא
22 שְׁנִיתִי", מְבָאֵר כ"ק אֲדָמוֹר
23 (מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן⁹¹,
24 דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הֵרִי
25 שֶׁשֵּׁנוּי סִדְרֵי הַשְּׁתִּלְשּׁוּלִים שֶׁבּוֹ
26 הָאֹרֶךְ הָאֱלֹהִי יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִדְּרָגָה
27 לְדְרָגָה, וְהָאֹרֶךְ מִשְׁתַּנָּה מְעוֹלָם
28 לְעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּבָא גַם לְעִיל, שֶׁאֵינוֹ
29 דּוּמָה אֹפֵן הָאֵרָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
30 לְאֹפֵן הָאֵרָה בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-עֲצִיבָה
31 עֹשִׂה וְנִתְצַמֵּץ לְפִי-עֲרֹךְ כָּל
32 עוֹלָם, בְּהִתְאֵם לִיכוּלֵת שֶׁל אוֹתוֹ
33 עוֹלָם לְקַלּוֹת וְלִהְיוֹת, וְכֵל שֶׁהוּלָם
34 נִמְכָּר יוֹתֵר, הָאֹרֶךְ הָאֱלֹהִי הַמֵּאִיר בּוֹ
35 הוּא מְצוּמָצֵם יוֹתֵר, עַד שֶׁבְּעוֹלָם-
36 הַזֶּה הָאֹרֶךְ מְצַמֵּץ בְּיוֹתֵר,
37 וְהוּא בְּהֵעֵלֵם וְהִסְתַּר
38 בְּתַכְלִית, עַד כִּדִּי כַךְ, שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה
39 הָאֹרֶךְ הָאֱלֹהִי אֵינוֹ נִרְאֶה וְנִכָּר כֻּלּוֹ
40 שֶׁלֹּכֵן נִקְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּשֵׁם
41 "תְּחִתּוֹן" לְפִי שֶׁאֵין תְּחִתּוֹן
42 מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָגָה, וְהֵרִי כֵּן הָאֲמֹר לְעִיל אֲוֵרוֹת אֹפֵן הָאֵרָה הַמִּשְׁתַּנָּה
43 מְעוֹלָם לְעוֹלָם זֶה שְׁנוּי בְּאֹרֶךְ. וְאֵם כֵּן מֵה מִשְׁמַעוֹת הָעֵינִי שֶׁל "אֲנִי ה'
44 לֹא שְׁנִיתִי".
- וּמִבְּאֵר שֵׁם, הִרְבֵּי הִרְשָׁב, דְּאֶף-עַל-פִּי-כֵן לְמִירוֹת הַהִבְדִּילִים הַגְּדוּלִים
בֵּין הָעוֹלָמוֹת אֵין זֶה שְׁנוּי מִצַּד הָאֲוֵרוֹת, וְהָאֲוֵרוֹת עֲצֻמוֹ אֲכֵן לֹא
מִשְׁתַּנִּים, דְּהֵגַם שֵׁשׁ כְּמֵה חִלּוּקִים הֵינּוּ הַבְּדִילִים רַבִּים בְּאֹרֶךְ,
שֶׁאֵינוֹ דּוּמָה הָאֹרֶךְ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה לְכָמוֹ שֶׁהוּא
בְּעוֹלָם הַיְצִירָה הַנִּעְלָה מְעוֹלָם
הָעֲשִׂיָּה, וּבְעוֹלָם הַיְצִירָה לְכָמוֹ
שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּעְלָה
מְעוֹלָם הַיְצִירָה, וּבְעוֹלָם הַבְּרִיאָה
לְכָמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
הַנִּעְלָה מְעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְכֵן
לְמַעַל יוֹתֵר, וְלִמְעַל מִמֶּנּוּ
מֵאִיר אֹרֶךְ רַב יוֹתֵר וְנִעְלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
בְּאֲצִילוֹת, הֵנָּה חִלּוּקִים הַבְּדִילִים
אֵלּוּ הֵם רַק מִצַּד הָעוֹלָמוֹת,
שֶׁאֵין הָעוֹלָם כָּלִי לְקַבֵּל אֹרֶךְ
נִעְלָה יוֹתֵר, וּבְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה לְמַשֵּׁל
מֵאִיר אֹרֶךְ מְצוּמָצֵם יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בְּעוֹלָם
הַיְצִירָה. כִּי עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, מִצַּד
הַגְּדִירִים וְהַהִגְבָּלוֹת שֶׁלּוֹ, לֹא מְסוּגֵל
לְקַלּוֹת וְלִהְיוֹת אֵת הָאֹרֶךְ הַמֵּאִיר בְּעוֹלָם
הַיְצִירָה, אֲבָל הָאֹרֶךְ עֲצֻמוֹ נִמְצָא
בְּשִׁלְמוֹתוֹ וּבְמִלּוּאוֹ לְמִטָּה
בְּעוֹלָמוֹת הַכִּי תַּחְתּוֹנִים כְּמוֹ
לְמַעַל בְּעוֹלָמוֹת הַכִּי עֲלִיוֹנִים,
וְהַבְּדִיל הַגִּלּוּי הֵם מִצַּד הָעוֹלָמוֹת
הַמִּקְבָּלִים אֵת הָאֹרֶךְ.
אֶף עֲדִין לְמִירוֹת הַהִסְבֵּר הָאֲמֹר,
שֶׁהִשְׁנוּי אֵינוֹ בְּאֹרֶךְ אֵלָּא מִצַּד
הַמִּקְבָּלִים, וְלֹכֵן "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי"
אֵינוֹ מוֹכֵן, שֶׁהֵרִי זֶה גּוֹפָא
עֲצֻמוֹ שֶׁאֵין הָעוֹלָמוֹת יָכוֹלִים
לְקַבֵּלוֹ - הֵרִי זֶה שְׁנוּי, כְּלֹמֶר,
אֲמַנֵם סִיבַת הַשִּׁינוּי הִיא מִצַּד הָעוֹלָמוֹת
וְלֹא מִצַּד הָאֹרֶךְ, אֲבָל לִמְעַשֵּׂה יֵשׁ
בְּעוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים פָּחוֹת אֹרֶךְ וּפָחוֹת
גִּלּוּי, וּמִדּוּעַ אֵין זֶה נִחְשָׁב שִׁינוּי,
וּמִבְּאֵר עַל זֶה הִרְבֵּי הִרְשָׁב דְּהֵגַם
הַשְּׁנוּי שֶׁמִּצַּד הָעוֹלָמוֹת
וְהַמִּקְבָּלִים הֵרִי לֹא מִימֵתוֹ שֶׁל דְּבַר
אֵין זֶה שְׁנוּי, שֶׁהֵרִי זֶה
שֶׁהַמִּקְבָּלִים אֵינֵם יָכוֹלִים
לְקַבֵּל אֵת הָאֹרֶךְ, הוּא מִצַּד הַמֶּגֶן הַכִּסּוּי וְהַסְתָּר שֶׁשֵּׁנוּי עַל
שֵׁם הוֹי', שֶׁנִּקְרָא 'מֶגֶן', כְּתוּב בְּתַהֲלִילִים 'כִּי שִׁמְשׁ וּמֶגֶן הוֹי' אֱלֹקִים',
וּמוֹסְבֵּר עַל כֵּךְ בְּחִסְדוֹת כִּי כִשֶּׁם שֶׁלֹּאֹרֶךְ הַשִּׁמְשׁ יֵשׁ 'מֶגֶן' וְכִסּוּי, כִּדִּי שֶׁלֹּא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

במאור וכלול במאור, והוא חלק בלתי נפרד מהמאור עצמו. ולכן, הנה
 דבר הו' שמהנה תמיד את הנבראים ומחיה אותם בכל רגע
 ורגע והוא כל עקר מציאותם, וכידוע⁹⁴ בתורת החסידות דאין
 זה התהוות וקיום וחיות הנבראים מדבר הו' אינה דומה לכאשר יוצא
 לצורף כלי, שאמנם הצורף עשה
 את הכלי, אבל מציאות הכלי היא עניין
 שלא תלוי ולא קשור בצורף, כיון
 שהכלי יתקיים בלי האמן וגם
 אם הוא ינתק כל קשר עם הכלי, הכלי
 ימשיך להתקיים לפי שהוא הכלי
 יש מיש, כלי שנוצר מחומר שהיה
 קיים כבר והאמן לא עשה לא
 חידוש ולא יצר את מציאות
 הלשות אלא רק שינה את צורתו,
 מה שאין-בן בהתהוות היש
 בריאת העולם מאין ואפס
 המחלט, לא מציאות כלל, הרי
 האור המהווה ומחיה את היש
 שנברא מאין ואפס, צריך תמיד
 להיות את הנבראים והוא כל
 עקר מציאותם ובלעדו אין להם
 קיום, והאור מצידו הרי הוא
 נמצא תמיד במאור, שהרי
 במאור במקור האור עצמו לא
 שיף ענין הצמצום וסלוק
 חס-ושלום⁹⁵, וכל הצמצום הוא
 אך ורק באור, באיזו מידה הוא מאיר
 ומתפשט, והוא נמצא בכל
 מקום ומקום, גם במקום של
 יש הנברא, והדבור המהנה
 מקיים ומחיה אותו את היש,
 ומאחר שהנבראים והאור
 המהם נמצאים תמיד
 במאור, כי תמיד כל מציאותם וכל
 קיומם באה ממנו ותלויה בו הרי
 הם בטלים אל המאור בתכלית
 כבטול זיו השמש בשמש,
 כמו אור השמש כשהוא בתוך מקורו
 בשמש עצמה, שבדודאי אין לו שום
 מציאות לעצמו, ואם-כן מאחר
 שהנבראים נמצאים, כביכול, בתוך
 המקור המהווה אותם, מובן שגם מצד ישות הנברא - לא יש
 כלומר אין שום שנוי כלל.

יאיר יתר על המידה, כך, כביכול, שם אלקים משמש כ'מגן' על האור של שם
 הו', שיאיר לעולמות במידה שביכולתם לקבל, והוא ה'מגן' שם הו' הוא
 ההעלם של שם אלקים, והרי שם אלקים הוא שם קדוש
 משבעה שמות שאין נמחקים⁹², אחד משבעה השמות הקדושים
 של הקדוש-ברוך-הוא, אם נכתבו אסור
 למחוק אותם, ולכן כיון שההעלם
 הוא מצד האלוקות עצמה, הרי לגבי
 האור עצמו אין זה העלם
 כלל, שהרי "אין עצם מסתיר
 על עצם" רק כיסוי והסתר חיצוני
 נחשב העלם והסתר, ולא כיסוי שהדבר
 מכסה את עצמו כידוע, והינו
 שגם מצד ההעלמות
 וההסתרים - לא יש שנוי
 באור כלל כי גם ההעלמות
 וההסתרים עצמם הם אלוקות, ואם-כן
 זה לא באמת מסתיר. אף עדין
 צריך להבין, דלכאורה על אף
 שאכן הוסבר שמצד האור עצמו אין
 שנוי, כי ההסתר הוא מצד האלוקות
 עצמה, ואין עצם מסתיר על עצם,
 אבל לכאורה יש שנוי באור
 מצד הנבראים, שהרי
 הנבראים הם חלוקים ושונים
 זה מזה, והתהוות הנבראים
 היא מבחינת האור - דבר
 הו', בעשרה מאמרות שבהם נברא
 העולם, ודרך ה'דיבור' הזה נמשכת
 החיות האלוקית לנבראים שכלל
 נברא יש דבור נבדל מזולתו,
 ואם-כן הרי זה שנוי באור
 המתלבש ב'דבר הו'.

ומבאר על זה, הרבי הרש"ב
 במאמר הנזכר, דבאמת גם זה
 אינו שנוי אמיתי. ומבאר על-
 פי המשל ד"אור השמש"
 המבאר בפניא⁹³, דדוקא
 באשר האור יוצא להאיר מחוץ
 למאור היינו מחוץ למקור האור, אז
 הוא במציאות אור, מציאות
 בפני עצמה, מחוץ למקורו ובנפרד
 ממקורו אבל בהיותו במאור לפני שהאור יוצא ממקורו ומאיר מחוץ
 למקורו, אינו מציאות לעצמו כלל, כי בטל במציאות ממש

(92) שבועות לה, א. (93) שעהיה"א פ"ג (עז, א ואילך). וראה תניא פ"ג (מב, א). (94) ראה תניא שעהיה"א פ"ב. אגה"ק
 סכ"ה (קלח, ב ואילך). (95) תו"א וירא יד, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּעֵינַי "אֲנִי הֵנָּה" לֹא שְׁנִיתִי" המבואר
 2 לעיל באריכות נַעֲשֶׂה אֲצִלּוֹ אצל האדם המתבונן תְּשׁוּקָה לְשֹׁנִי
 3 עֵינַי, בְּרוּחַנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת, כפי שממשיך ומפרט. עֵינָן
 4 הָרָאוֹן הוּא דְכָאֲשֶׁר מִתְבּוֹנֵן אֲשֶׁר כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 5 למרות ריבוי העניינים וריבוי המדרגות
 6 שבו, אֵינוֹ פּוֹעֵל שׁוֹם שְׁנוֹי
 7 כָּל־בַּלּוּקוֹת עֲצֻמוֹ, לָכֵן יִרְצָה
 8 אֲשֶׁר כָּל כַּחוֹתָיו וּרְצוֹנוֹתָיו
 9 יִהְיוּ רַק בְּאִלְקוֹת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ
 10 עֵינָי וְשׁוֹם רְצוֹן בְּשׁוֹם דְּבַר אַחֵר.
 11 וְעֵינָן הַשְׁנִי הוּא, דְכָאֲשֶׁר
 12 מִתְבּוֹנֵן אֲשֶׁר "אֲנִי הֵנָּה" לֹא
 13 שְׁנִיתִי" וְהַכֵּל גַּם כֹּל הַעוֹלָמוֹת וְכֹל
 14 הַנִּבְרָאִים שְׁנוֹרָאִים לְכַאוּרָה כִּישׁ
 15 וּמִצִּיאוֹת, נִמְצָא בְּעֲצֻמוֹתָיו, לָכֵן
 16 יִרְצָה וְתַהֲיֶה לוֹ תְּשׁוּקָה וְשִׂיפָה
 17 אֲשֶׁר גַּם בִּישׁ הַנִּבְרָא בְּחוֹךְ גִּדְרֵי
 18 הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת לֹא יִצְטָרֵךְ
 19 לְהִיּוֹת נִזּוֹן מִעֵינַי אֲשֶׁר
 20 בְּחִיצוֹנֵיהֶם לֹא נִכָּר בָּהֶם
 21 אִלְקוֹת, וְלֹא יִצְטָרֵךְ כָּל־לְבֹא בְּמַגֵּעַ
 22 וְלִקְבֹּל מִזּוֹן וְחַיּוֹת מִדְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים
 23 שֶׁהָאִלְקוֹת לֹא נִיכָרָת בָּהֶם בְּגִלּוֹי כִּי־
 24 אֵם שִׁיחָה נִזּוֹן מִהֶעֱצֻמוֹת,
 25 נִזּוֹן מִזֵּי הַשְּׂכִינָה.
 26 וְהַפֶּרֶשׁ בֵּין שְׁנֵי עֵינַי אֵלּוּ
 27 הַשְּׂאִיפָה שְׁכַל הַכּוֹחוֹת וְכֹל הַרְצוֹנוֹת
 28 יִהְיוּ רַק בְּאִלְקוֹת, וְהַשְּׂאִיפָה שֶׁחַיּוֹת
 29 וְהַמִּזּוֹן יִהְיוּ מִעֲצֻמוֹת, הוּא, דְּעֵינָן
 30 הָרָאוֹן אֲשֶׁר כָּל כַּחוֹתָיו
 31 הִרְוּחָנִיִּים, וּבִכְלָלוֹת הֵם
 32 כַּחוֹת פְּנִימִיִּים כּוֹחוֹת שְׁמַת־לְבָשִׁים
 33 בְּגוֹף וּפּוֹעֵלִים בְּצוּרָה פְּנִימִית, כּוֹחוֹת
 34 הַשְּׂכַל וְהַרְגֵּשׁ וּרְצוֹן וְהַעֲנוּג שֶׁהֵם
 35 כּוֹחוֹת 'מְקִיפִים' יִהְיוּ רַק
 36 בְּאִלְקוֹת, הֵנָּה עֵינָן זֶה הוּא
 37 כַּחוֹת שֶׁל הָאָדָם וְכוּ הַדְּבַר תְּלוֹי,
 38 וְזֹאת הִיא הָעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית
 39 בְּעֲבוֹדַת ה' שְׁתּוֹבְעִים מִמֶּנּוּ,
 40 דְּהֵווּ עֵינָן עֲבוֹדַת הַקְּרִבָּנוֹת
 41 בְּמִבּוֹן הַרוּחָנִי, כפי שהזכיר בא לידי
 42 בִּיטוּי בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, לְהַקְרִיב
 43 לְאִלְקוֹת אֶת הָדָם וְהַחֲלָב,
- 1 בְּרוּגְמַת הַקְּרִבָּת הַחֲלָב וְהָדָם שֶׁל הַקְּרִבּוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהָדָם הוּא
 2 הַנֶּפֶשׁ⁹⁶ הֵנָּה הָדָם מִסְמָל אֶת הַחַיּוֹת, וְהַחֲלָב הוּא הַתַּעֲנוּג דְּעַר
 3 קֶאֱף הַלֵּהט וְהַהִתְלַחְבוּת אוֹן גִּישְׁמָאֵק הַעֲרִיבוֹת וְהַעוֹנֵג, שִׁישׁ לְאָדָם
 4 בְּעֵינָיו תַּאוֹת הָעוֹלָם הוּא, לְהַקְרִיבָם עַל־גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ לְהוֹרִי,
 5 שִׁיחָיו הַחַיּוֹת וְהַהִתְלַחְבוּת וְהַעוֹנֵג
 6 רַק בְּאִלְקוֹת וְלֹא בְּעֵינָיו הָעוֹלָם.
 7 וְדָבָר זֶה אֲפֹשֶׁר לְפַעַל לֹא רַק
 8 בְּזִמָּן שְׁבִית־הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה
 9 קָיָם, כִּי־אֵם גַּם אִפִּילוֹ בְּזִמָּן
 10 הַגָּלוּת, וְאֶדְרְבָּה כִּלְשׁוֹן הַזוּהָר
 11 מִגּוֹ עֲקֵתָא⁹⁷, מִתּוֹךְ הַמִּיצַר נִיתָן
 12 לְפַעֲלוֹ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לֵלָא הַעֲלֻמוֹת
 13 וְהַסְתָּרִים וְנִסְיוֹנוֹת דָּאֵס וְוָאֵס עַר
 14 הָאֶרְעוֹנוֹן
 15 אִיבְעָרְקוּמֶעַן דְּעַם הַצּוֹרֵךְ
 16 לְהַתְיַעַץ וְלְהַתְגַּבֵּר עַל חֲשָׁף כְּפּוֹל
 17 וּמִכְפָּל, הֵנָּה עַל־יְדֵי־זֶה
 18 דִּקָּא יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְמַעְלָה
 19 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מֵה שְׂחִיָּה יָכוֹל לְהַגִּיעַ
 20 אֵלָיו לֵלָא הַצּוֹרֵךְ הוּא, שֶׁהוּא מִצַּד
 21 כַּח הַמִּסִּירוֹת־נֶפֶשׁ שִׁישְׁנוֹ
 22 עֲכָשׁוּ בְּזִמָּן הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכְּמוֹ
 23 בְּזִמָּן הַבֵּית כֹּאֲשֶׁר הָאִלְקוֹת הָאִירָה
 24 בְּגִלּוֹי, וְלֹא הִיָּה חוֹשֵׁךְ וְלֹא הִיָּה נִסְיוֹנוֹת
 25 כפי שִׁישׁ בְּזִמָּן הַגָּלוּת. אֲמָנָם
 26 הָעֵינָן הַשְׁנִי, וְהוּא אֲשֶׁר לֹא
 27 יִצְטָרֵךְ לְהִיּוֹת נִזּוֹן מִעֵינַי
 28 שְׂבִיחִצוֹנֵיהֶם אֵינָם אִלְקוֹת
 29 חַיִּינוֹ עֵינַיִם גִּשְׁמִיִּים, כִּי־אֵם
 30 שִׁיחָה נִזּוֹן מִזֵּי הַשְּׂכִינָה,
 31 חַיִּינוֹ מִהָאִלְקוֹת עֲצֻמָּה, הֵנָּה זֶה לֹא
 32 יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּזִמָּן הוּא, אֵלָּא יִהְיֶה
 33 דְּוִקָּא בְּאֲשֶׁר "יַעֲבִיר רוּחַ
 34 הַטְּמָאָה מִן הָאֶרֶץ"⁹⁸ וְהוּא
 35 כֹּאֲשֶׁר יִהְיֶה בְּפוֹעֵל הַגָּלוּי הָאִלּוּקִי
 36 דְּלַעֲתִיד אֲשֶׁר "וְאָמַר בְּיוֹם
 37 הַהוּא הֵנָּה אֶלְקִינוּ זֶה",
 38 שִׁיחָה גִּלּוֹי אִלְקוֹת בְּמוֹחֶשׁ,
 39 בְּצוּרָה בְּרוּרָה וּמוֹחֶשֶׁת, כפי שְׂרֹאִים
 40 וְנִיתָן לְתַפּוּס כִּיּוֹם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים
 41 מוֹחֶשֶׁים שִׁיחָה גִּלּוֹי כַּח
 42 הַפּוֹעֵל הַבּוֹרָא בְּנֶפֶשׁ⁹⁹ הַנִּבְרָא
 43 וְיִרְגֵּשׁ וְיִהְיֶה נִיכָר בְּגִלּוֹי בְּנִבְרָאִים

(96) פ' ראה יב, כג. (97) ראה זח"ב רא, ב. (98) זכרי' יג, ב. (99) ראה תו"ח תצוה תפכ, סע"א [בהוצאה החדשה - ח"ב שכת, סע"א]. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲשֶׁר "אֵין עוֹד מְלַבְדוּ" ¹⁰⁰ ואֵין שׁוּם מְצִיאוֹת אַחֶרֶת מִלִּבְד הָאֱלֹקוֹת, 2 וְהַכֹּל בָּטֵל בְּמִצְיֹתָיו לְגַמְרִי.
- 3 וְזֶהוּ עֲנִין "אֲנִי הוֹי" לֹא שְׁנִיתִי, כְּמוֹכֵנוּ הָאֱמִיתִי, דָּאֵף שֶׁהוּא 4 בָּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם וּלְפִי הָאֱמֵת זֶה הַמִּצְיָאוֹת הָאֱמִיתִית 5 גַּם עַכְשִׁי, אֲמָנָם בְּכָדִי שִׁיְהִיָּה
- 6 הַגְּלוֹי בְּמוֹחַשׁ בָּכָל עֲנִינִי שֶׁל 7 הָאָדָם וְאִפְּלוּ יִיְהִי נִיּוֹן מִהָאֱלֹקוֹת, 8 הִנֵּה זֶה יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד דּוֹקָא 9 עַל-יָדִי הַעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ 10 בְּעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁהִיא 11 עֲבוּדַת הַקֶּרְשִׁים וְקִיּוֹם 12 הַמַּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּמוֹבָאֵר לְעִיל 13 בְּאִרְיוֹת, כְּמֵה עֲבוּדַת הַקֶּרְשִׁים דּוּמָה 14 לְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת, וְכֵמֵה הִיא שׁוֹנָה מִקִּיּוֹם 15 הַמַּצּוֹת, אֲשֶׁר עַל-יָדֵי-זֶה שְׁתִּי 16 הַעֲבוּדוֹת, גַּם הַרוּחָנִית וְגַם וּבְעִיקָר
- 17 בְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, מְהַפְּכִים 18 אֶת "שֶׁקֶר הָעוֹלָם" וּמַקְשִׁיִּים 19 אֶת הַחֲלָקִים הַכִּי נְחוּתִים שֶׁל הָעוֹלָם 20 בְּעֲצָמוֹתָו וּמַהוּתוֹ, לְהִיּוֹת "גַּם 21 וְרָצְפָה, אֶחָד מִמֶּשׁ".
- 22 (ט) וְזֶהוּ "בָּאֲתִי לְגַנִּי אֲחֵתִי 23 כְּלָה", דְּעָקֵר שְׂכִינָה 24 בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה, בְּתַחֲלִיל 25 הַבְּרִיאָה, וְהַעֲבוּדָה הִיא "וְעָשׂוּ 26 לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם", 27 לְפַעֵל שְׂעִיקֵר שְׂכִינָה תַּחֲזוֹר לְהִיּוֹת 28 בְּגִלּוֹי לְמַטָּה בְּתַחְתּוֹנִים וְהוּא עַל- 29 יָדִי "עֲצִי שְׁטִים עוֹמְדִים" 30 לְשׁוֹן עוֹמְדִים שְׁנֹצְבִים 31 הָעוֹמְדִים בְּאֶרֶץ, שֶׁהִיִּסוֹד שְׁעִלּוֹ 32 עוֹמֵד וְנִשְׁעָן כָּל הַבְּנִין הוּא בְּעֶפֶר 33 קֶשֶׁה וְחֶזֶק דּוֹקָא, הַחֲלֵק הַחוּץ 34 וְהַתְּקִיף שֶׁל הַמִּצְיָאוֹת הַגִּשְׁמִית, 35 שְׁזוּהִי הַהֲתַחֲלָה, וְאַחֲרֶכֶף 36 נִמְשָׁכִים ה'עוֹמְדִים" לְמַעְלָה עַד 37 שְׂרָאֲשָׁם מִחֲבֵר בְּתַקְרָה עַד
- 1 "אֵין עוֹד מְלַבְדוּ" ¹⁰⁰. וְזֶהוּ עֲנִין "אֲנִי הוֹי" לֹא 2 שְׁנִיתִי, דָּאֵף שֶׁהוּא בָּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן וּבְכָל 3 מָקוֹם, אֲמָנָם בְּכָדִי שִׁיְהִיָּה הַגְּלוֹי בְּמוֹחַשׁ בָּכָל 4 עֲנִינִי, הִנֵּה זֶה יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד דּוֹקָא, עַל-יָדִי 5 הַעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ בְּעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁהִיא עֲבוּדַת 6 הַקֶּרְשִׁים וְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, אֲשֶׁר עַל-יָדִי- 7 זֶה מְהַפְּכִים אֶת "שֶׁקֶר הָעוֹלָם" וּמַקְשִׁיִּים 8 בְּעֲצָמוֹתָו וּמַהוּתוֹ, לְהִיּוֹת "גַּם וְרָצְפָה, אֶחָד 9 מִמֶּשׁ".
- 10 (ט) וְזֶהוּ "בָּאֲתִי לְגַנִּי אֲחֵתִי כְּלָה", דְּעָקֵר 11 שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה, וְהַעֲבוּדָה 12 הִיא "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם", וְהוּא 13 עַל-יָדִי "עֲצִי שְׁטִים עוֹמְדִים" לְשׁוֹן עוֹמְדִים 14 שְׁנֹצְבִים בְּאֶרֶץ, שֶׁהִיִּסוֹד הוּא בְּעֶפֶר קֶשֶׁה וְחֶזֶק 15 דּוֹקָא, שְׁזוּהִי הַהֲתַחֲלָה, וְאַחֲרֶכֶף נִמְשָׁכִים 16 לְמַעְלָה עַד שְׂרָאֲשָׁם מִחֲבֵר בְּתַקְרָה עַד גְּבוּהָ 17 גְּבוּהָ, הִנֵּה כְּמוֹ שְׁמִמְשִׁיף לְבָאֵר ב'אֲגֶרֶת הַקֶּדֶשׁ' 18 אֲשֶׁר נֹצְבִים בְּרוּם הַמַּעְלּוֹת, "נֹצֵב מְלֶךְ", וְהוּא 19 הַמִּשְׁכָּת "הַתְּנַשְׂאוֹת עֲצָמִי", עַל-יָדִי בְּחִינַת 20 "עָם" מְלִשׁוֹן עוֹמְמוֹת, שְׁעַל-יָדִי-זֶה נְעֻמָּט מִעַן 21 פּוֹן "הַתְּנַשְׂאוֹת עֲצָמִי" עַד עֲצָמוֹת אֵין-סוֹף, 22 וּמִמְשִׁיכִים עַל-יָדִי עֲבוּדַת הָאָדָם שִׁיְהִיָּה "בָּאֲתִי 23 לְגַנִּי, לְגִנּוּנִי" לְמָקוֹם שֶׁהִיא עֲקָרִי בְּתַחֲלָה, דְּעָקֵר 24 שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הֵיטָה, דְּכְמוֹ בְּתַחֲלָה הַבְּרִיאָה, 25 כְּתִיב ¹⁰¹ אֵלֶּה תוֹלְדוֹת מְלֹא ¹⁰², כֶּף בְּגֹאֲלָה הַעֲתִידָה, כְּתִיב ¹⁰³ אֵלֶּה תוֹלְדוֹת 26 פֶּרֶץ, תוֹלְדוֹת מְלֹא ¹⁰², שִׁיְהִיָּה זֶה לְמַטָּה מַעֲשָׂרָה טַפָּחִים בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ עַל-יָדִי 27 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה נאמר "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'", ומפרש רש"י: "וידבר אלקים אל משה - דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", "ויאמר אליו אני ה' - נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

כלומר: כוונת רש"י לבאר מה שכתוב "וידבר אלקים גו' ויאמר גו' ה'" - דלכאורה אינו מובן: (א) מהו הצורך בכפל הדברים, (ב) מהו טעם השינוי מדיבור לאמירה ומאלקים להוי'? - ולכן מפרש רש"י שבכתוב זה ישנם ב' ענינים: (א) "וידבר אלקים" - דיבור שהוא לשון קשה¹, ושם אלקים שהוא שם מדת הדין² - "דיבר אתו משפט כו'", (ב) "ויאמר אליו אני ה'" - אמירה שהיא לשון רכה¹, ושם הוי' שהוא שם מדת הרחמים² - "נאמן לשלם שכר טוב וכו'".

ב. והנה, במה שכתב רש"י "דיבר אתו משפט כו'", יש מפרשים³ שהכוונה היא למה שכתוב בהמשך פירוש רש"י⁴ (מדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁵) ש"אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות .. כשביקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה".

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, כי מה שכתב רש"י "דיבר אתו משפט כו'", הרי זה על-פי פשוטו של מקרא, ואילו בנוגע להמשך הדברים הנ"ל אודות האבות ש"לא הרהרו אחר מדותי", מקדים רש"י "ורבותינו דרשוהו", ומסיק ש"אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'".

ויש מפרשים³, שהכוונה ב"דיבר אתו משפט כו'" היא - למה שכתב רש"י בסוף פרשת שמות, על הפסוק⁶ "עתה תראה וגו'" (מסנהדרין שם⁵), "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר-כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחר מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ".

אבל באמת, אי אפשר לפרש כן, שהרי ההוכחה של רש"י ש"דיבר אתו משפט כו'" היא ממה שכתוב "וידבר אלקים" (לשון דיבור, ושם אלקים), ואילו בסוף פרשת שמות נאמר "ויאמר הוי'" (לשון אמירה, ושם הוי').

[באיור החילוק בין ב' פירושי רש"י הנ"ל - שבהמשך פרשתנו מביא רש"י את ענין ההרהור אחר מדותיו של הקב"ה (א) מדרשת רבותינו, (ב) ובנוגע לכל שלשה האבות אברהם יצחק ויעקב; ואילו בסוף פרשת שמות, מביא ענין זה (א) בפשוטו של מקרא, (ב) ורק בנוגע לאברהם, ובנוגע לאברהם גופא, לא מסיפור קבורת שרה שהוצרך לקנות בדמים מרובים, אלא מסיפור עקידת יצחק - כי, טענת משה "למה הרעותה גו'" לא היתה ענין פרטי שנוגע אליו, אלא ענין שנוגע לכלל ישראל⁷, ועל דרך הפשט, אין להשיב על זה מהנהגת אברהם יצחק ויעקב שלא הרהרו אחר מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא בנוגע לעניניהם הפרטיים, דיש לומר שחשבו שההבטחה לא נתקיימה בגלל שגורם החטא⁸, מה-שאינ-כן בנדון-דידן, הרי לא שייך שחטאו של משה יגרום "הרעותה לעם הזה". ולכן, המענה היחידי הוא רק

(7) וכמאד"ל (מנחות סה, סע"א ואילך) "משה רבינו אוהב ישראל ה'".

(8) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם מאד"ל (ברכות ה, א) "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו .. פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", והוסיף, שישנו הפירוש הידוע בזה*.

(1) פרש"י בהעלותך יב, א.

(2) פרש"י נח ח, א.

(3) ראה רא"ם. ועוד.

(4) פסוק ט'.

(5) קיא, א.

(6) ו, א.

מהנהגת אברהם בעקידת יצחק, שזהו ענין שנוגע להמשך הדורות שלאחריו⁹. אבל לפי מדרש רבותינו,¹
הרי מצד גודל מעלת האבות שבהיותם למטה היו בבחינת מרכבה כמו למעלה¹⁰, לא שייך אצלם ענין
החטא, ולכן יכולים שפיר להוכיח מהנהגת האבות שלא הרהרו בו¹¹ גם בנוגע לעניניהם הפרטיים - הוגה
על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א¹², ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 49-50.

אך על-פי-זה צריך להבין: למה נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט כו", ולא נתפרש
מהו המשפט שדיבר אתו?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

הטעם שבכתוב נאמר רק "וידבר אלקים", ש"דיבר אתו משפט", ותו לא - הרי זה על-דרך שמצינו
בכמה מקומות שהמקרא מקצר ורומז מבלי לפרש, כפי שפירש רש"י על הפסוק¹³ "לכן כל הורג קין",
"זה אחד מן המקראות שקיצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו: לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו,
כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו", ועל-דרך-זה בכמה מקומות¹⁴.

וטעם הדבר - כיון שהתורה אינה מספרת סיפורים בעלמא, גם לא סיפורי צדיקים; בתורה נכתבו רק
הענינים שיש בהם הוראה (תורה מלשון הוראה¹⁵), ולא רק ליחיד, אלא לרוב בני האדם ("התורה על
הרוב תדבר"¹⁶).

וכיון שבתורה נכתבו רק הענינים שיש בהם הוראה אלינו - לכן נאמר רק "וידבר אלקים אל משה",
ש"דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה", שבענין זה יש הוראה שנוגעת
אלינו,

[וכפי שנתבאר לעיל¹⁷ שכתוצאה מטענת משה להקדוש-ברוך-הוא "למה הרעותה גו" נשתלשל אצל
בני ישראל שיהיה צורך לגרשם מארץ מצרים על כרחם. והיינו, שאף שטענת משה יש לה מקום מצד שכל
דקדושה, הנה מצד גודל מעלתו של משה רבינו, נחשבת גם טענה זו לענין בלתי-רצוי, בדקות
על-כל-פנים; ומזה נשתלשל אצל שאר בני-ישראל ענין חמור יותר - שהיו צריכים לגרשם מן הגלות על
כרחם.

ועד כדי כך, שגם עכשיו ישנם כאלו שאינם רוצים לצאת מן הגלות, באמרם, שנמצאים במצב טוב
כו".

וזהו ה"לימוד זכות" היחידי על כך שאינם ממלאים הוראת ותביעת רבותינו נשיאנו לעסוק בהפצת
היהדות והמעיינות בכל התוקף, אף שיודעים אודות הבטחת מלך המשיח עצמו שביאתו תלויה בהפצת
המעיינות חוצה¹⁸ - כיון שסבורים שבשביל עצמם אין להם צורך בביאת המשיח! ... ובנוגע להזולת -
לא איכפת להם.

האמת היא שנוסף לכך שהיו צריכים לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות חוצה בשביל טובת הזולת,
- ובלשון חז"ל בתנא דבי אליהו¹⁹ (בנוגע לסנהדרין): "היה להם לילך ולקשור חבלים של ברזל
במתיניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל", גם כאשר יש לו טענה של קדושה, שבגלל זה לא יוכל להתפלל
באריכות -

(9) וכמ"ש (וירא יח, יט) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו
אחריו" - ע"י בניו דוקא, אע"פ שגם לולי זאת הי' אליעזר דולה
ומשקה מתורת רבו (פרש"י לך לך טו, ב), כיון שאין זה דומה
כלל לפעולה שנעשית ע"י "ברא כרעא דאבוה" (ראה לקו"ש
שבפנים הערה 52. וש"נ).
(10) וכמבואר בדרושי חסידות שגם בהיותם למטה היו
במדרגת עולם האצילות (ראה תו"א יתרו עב, ב ואילך. ובכ"מ).
(11) משיחת ש"פ וארא תשל"א, שבה חזר כ"ק אדמו"ר
שליט"א על הביאור שנאמר לפני שש שנים (תשכ"ה - בשיחה
זו), והוסיף עוד ביאור.
(12) בראשית ד, טו.
(13) ראה לך לך יג, ו. וישב לט, ד. מקץ מא, יג. שם, מט. ויחי
מח, א. ועוד.
(14) ראה גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). ועוד.
(15) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(16) שיחת ש"פ שמות סי"ד (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב
ס"ע 117 ואילך).
(17) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
(18) רבא - פ"א.

(9) וכמ"ש (וירא יח, יט) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו
אחריו" - ע"י בניו דוקא, אע"פ שגם לולי זאת הי' אליעזר דולה
ומשקה מתורת רבו (פרש"י לך לך טו, ב), כיון שאין זה דומה
כלל לפעולה שנעשית ע"י "ברא כרעא דאבוה" (ראה לקו"ש
שבפנים הערה 52. וש"נ).
(10) וכמבואר בדרושי חסידות שגם בהיותם למטה היו
במדרגת עולם האצילות (ראה תו"א יתרו עב, ב ואילך. ובכ"מ).
(11) משיחת ש"פ וארא תשל"א, שבה חזר כ"ק אדמו"ר
שליט"א על הביאור שנאמר לפני שש שנים (תשכ"ה - בשיחה
זו), והוסיף עוד ביאור.

- 1 הרי ההתעסקות בזה צריכה להיות גם לטובת עצמו - כדי שהוא יצא מן הגלות, אלא שהוא חושב
- 2 שאינו זקוק לכך, כיון שנמצא במעמד ומצב של "כלי שנגמרה צורתו בטהרה", אבל האמת היא, שגם
- 3 אם אכן נמצא במצב כזה, הרי עדיין יש לו צורך בטבילה לקודש¹⁹, שזהו הענין דמשיח כו'.
- 4 וזוהי גם ההוראה שיש ללמוד ממה רבינו בנוגע לכל אחד מישראל, שגם בו יש מבחינת משה
- 5 רבינו²⁰ - שכאשר אינו מדקדק על עצמו בנוגע לדקות הענינים, יכול להשתלשל מזה אצל הזולת באופן
- 6 חמור יותר כו'.
- 7 אמנם, הוראה זו היא מכללות הענין ש"דיבר אתו משפט"; אבל מהו המשפט שדיבר אתו - אין זה
- 8 נוגע אלינו, ולכן לא נתפרש הדבר בתורה.
- 9 ד. אך עדיין צריך להבין:
- 10 כיון שבסוף פרשת שמות מפרש רש"י שהקדוש-ברוך-הוא אמר למשה "הרהרת על מדותי .. לפיכך
- 11 כו'", שזהו תוכן של דברי מוסר - אם כן, מדוע לשון הכתוב הוא "ויאמר הוי' אל משה", ולא כמו
- 12 בפרשתנו: "וידבר אלקים אל משה"?
- 13 ויש לומר הביאור בזה:
- 14 החילוק שבין פרשת שמות לפרשת וארא - שפרשת שמות היא פרשת הגלות, מתחילתה - "ואלה
- 15 שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ועד סופה - שנתגבר קושי הגלות עד כדי כך שמשה רבינו טען
- 16 "למה הרעותה כו'"; ואילו בפרשת וארא מדובר כבר אודות ענין הגאולה - ד' לשונות של גאולה²¹, ואף
- 17 שעדיין לא יצאו ממצרים בפועל, מכל-מקום התחילו כבר המכות, וכבר בטלה העבודה כו'²².
- 18 ולכן:
- 19 בפרשת שמות, פרשת הגלות, מסיים הכתוב בדבר טוב - שלמרות תוקף הגלות כו', הנה לבסוף "ביד
- 20 חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", ולכן כתיב "ויאמר (לשון אמירה) הוי' - שם הוי' שמורה על
- 21 מדת הרחמים, כיון שהגאולה היא על-ידי מדת הרחמים דוקא.
- 22 ומה שכתוב בסוף פרשת שמות: (א) "עתה תראה", "הרהרת על מדותי .. לפיכך עתה תראה, העשוי
- 23 לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ", (ב) "ביד חזקה יגרשם מארצו", "על כרחם
- 24 של ישראל", שזהו מה שנשתלשל אצל בני ישראל כתוצאה מטענת משה להקדוש-ברוך-הוא (כנ"ל) -
- 25 הרי זה רק בדרך אגב וברמז, ואילו מה שנתפרש בכתוב - הרי זה ענין הגאולה.
- 26 ורק בפרשת וארא נאמר "וידבר אלקים אל משה", "דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה
- 27 הרעותה לעם הזה".
- 28 ואף-על-פי-כן, מיד לאחר זה נאמר "ויאמר אליו אני הוי'" - כיון שהתכלית היא שיהיה גילוי שם
- 29 הוי', מדת הרחמים, ולא רק באופן שמדת הדין תתבטל, אלא יתירה מזה, שמדת הדין עצמה תתהפך
- 30 למדת הרחמים.
- 31 וכפי שיהיה בגאולה מגלות זה - כמו שכתוב²³ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'", ועוד זאת,
- 32 "ואמרת ביום ההוא אודך הוי' כי אנפת ביי"²⁴, שבני ישראל יודו להקב"ה על יסורי הגלות שהיה כדאי
- 33 לסבלם בשביל הגאולה העתידה, שתבוא על-ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ה. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל וארא אל אברהם וגו'.

* * *

(22) ראה ר"ה יא, רע"א.

(23) ישעי' מ, ה.

(24) שם יב, א.

(19) חגיגה רפ"ג.

(20) תניא רפמ"ב. וראה בארוכה שיחת ש"פ וארא תשל"א.

(21) ו, ר"ז.

- ו. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, על הפסוק "ומטר לא נתך ארצה", "לא הגיע, ואף אותן
שהיו באויר לא הגיעו לארץ .. לא הוצק לארץ" - ביאור חילוק ב' הפירושים, אם נשארו תלויים באויר,
או שנתבטלה מציאותם; השייכות למאמר רז"ל²⁵ "גמירי משמיא .. משקל לא שקלי", אם "גמירי" הוא
מדאורייתא, שעל-פי-זה ביטולו של המטר (לקיחתו בחזרה) הוא פלא גדול יותר מאשר העמדתו באויר,
או רק דרבנן, שעל-פי-זה אין ביטול המטר נס גדול כל-כך, אלא העמדתו באויר הוא נס גדול יותר;
והחילוק בנוגע לתשובה דפרעה (כתוצאה ממכת ברד), אם היה בכחה לבטל לגמרי את החטא, ובמילא
גם את העונש, או לא - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ו' ע' 46 ואילך.

(25) תענית כה, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר דוד שי

שלום וברכה!

א) בבקשתו הנה כשאחי על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אזכיר
את... שי' לרפואה קרובה, ובטח ינצל איזה הזדמנות לברר אם נולד הוא בטהרה. והוא ע"ד כשבאים
לעו"ד או לרופא הרי צריכים לספר לו המצב כמו שהוא, כי באם לאו הרי זה היזק להשואל וגם היפך
השכל. ועד"ז הוא ג"כ בנדון דידן. וכן יש להסביר גם להורי הילד שאין כוונתי ח"ו כלל וכלל בשאלה
הנ"ל לעורר דין וכו' אלא שהתרופות צריכות להיות מתאימות להמצב ולהסיבות שהביאו למצב כזה,
וכמבואר גם כן בחכמת הרפואה שרופא אמיתי הוא כשמרפא לא את התוצאות אלא את הסיבות,
ובריפוי התוצאות לבדם אין זה אלא ענין זמני כיון שהסיבה נשארה כמקדם, והאריכות בזה אך
למותר.

ד) נהניתי במאד מאד ממה שכשנפגש עם אחי"י הרי מעוררם על צור מחצבתם ומקורם,
ונהניתי עוד יותר מזה שמראים לו במוחש שדבריו עושים פעולה אשר לאו כל אדם זוכה לזה לראות
פרי בעמלו על אחר או עכ"פ במשך זמן קצר, ותופעה זו גופא הוכחה, אשר לא רק כוונתו רצוי אלא גם
מעשיו רצויים, ובמילא מסייעין בידו מלמעלה ונותנים לו כחות נוספים להוסיף בפעולות אלו.

ה) ואחרון אחרון חביב במה שרואה הנני שנמלאו לו ששים שנה וחגגו את יובלו זה וגם חבריו
במקצוע מכירים את ערכו ואת פעולותיו, ויה"ר מהשי"ת אשר עוד רבות בשנים יקרב לבן של בני ובנות
ישראל לאבינו שבשמים ויעשה זה מתוך בריאות הנכונה ומתוך הרחבת הדעת...

בברכת לאריכות ימים ושנים טובות וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, טובות עם כל הפירושים.

מוסג"פ העתק מאמר ומכתבי כללי שהו"ל בקשר עם יום הבהיר חג הגאולה י"ט כסלו, שתוכנו
כל השנה זמנו הוא, שבטח יעניין את כבודו שי' ויגרום לו גם סיוע בעבודתו הנ"ל.

נהניתי מאשר מדפיס לקוטי מאמרי רז"ל ובטח יוסף עליהם ג"כ לקוטים מתאימים בעניני
רפואה רוחניים היינו רפואת הנפש, וכמבואר בשמונה פרקים להרמב"ם בהשוויי שבוה לרפואת הגוף,
והרי גם הרופאים בדורנו היותר אחרון נותנים חשיבות ההולכת וגדלה למדע הנפש ותכונותי' בכדי
שיהי' האדם בריף בגוף.

מקורים וליקוט מרז"ל ברפואה בש"ס: זכורני שראיתי זה לפני כמה שנים ספר ליקוט מיוחד
ע"ז כמדומה ששם מחברו היילפערן. כן בטח יעניין אותו הס' התלמוד ומדעי התבל להרב קאמעלהאר.
- האחרון ע"ד כל המדעים. - שני המחברים, כנראה יר"ש.

בס"ד. שיחת ליל ג' פ' וארא, כ"ד טבת ה'תשנ"ב.

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

- 1 א. תפלת ערבית (שהתפללנו זה עתה) מורה על התחלת עבודת היום (שהרי לפי מנין בניי התחלת היום הוא מהלילה¹) - יום כ"ד טבת, יום ההסתלקות של אדמו"ר הזקן (כמדובר כמ"פ).
- 2 ויש לקשר ענינו של יום זה (יום ההסתלקות - גמר ושלמות העבודה - של צדיק²) עם מעלת היום מצד עצמו - יום בחודש טבת, שבו "הגוף נהנה מן הגוף"³ - כיון שענין זה רואים במיוחד אצל צדיקים, שאצלם, "הגוף", הגוף האמיתי שלהם (הגוף דלמעלה), "נהנה מן הגוף", מהגוף שלהם כפשוטו כפי שנקרא בלשון כל העולם⁴.
- 3 ונוסף על היותו יום בחודש טבת, הרי בחודש טבת גופא הוא יום הקשור עם מספר מיוחד - כ"ד - שמעלתו מובנת מהמבואר בלקו"ת⁵ על הפסוק⁶ "ושמתי כדכד (שני פעמים כ"ד נעשה "כדכד") שמשותיך", וכדברי הגמרא⁷ שהטעם שנקרא בשם "כדכד" הוא לפי שישנם שתי דרכים ("חד אמר שהם וחד אמר ישפה"), והפסק הוא "להוי כדן וכדן" ("כדברי זה וכדברי זה"⁸), ומזה נעשה "כדכד", היינו, שישנם שני דברים, אבל משניהם נעשה דבר אחד - "מין אבן טובה"⁹ שיש בה סגולה מיוחדת¹⁰ שממנה יהיו "שמשותיך" לעתיד לבוא¹¹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, דוד מלכא משיחא.
- 13 ב. ענין זה שייך במיוחד גם ל(ספר ו)פרשת שמות, שזוהי הפרשה שקראו בתורה ביום השבת דמיני' אזלינן, ומיני' מתברך¹² יום זה, כ"ד טבת:
- 15 התחלת הפרשה היא "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה גו'", ואיתא במדרש¹³ "ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", היינו, שבאותו אופן שבאו (יירו) למצרים, באופן כזה ממש יצאו (עלו) ממצרים¹⁴, ויתירה מזה, שהרי ניתוסף חידוש שנשארו במעמד ומצבם היותר נעלה למרות שבינתיים ה' ענין הגלות, ולא סתם גלות, אלא גלות כזה אשר על שמו נקראו כל הגלויות (כמארז"ל¹⁵ "כל הגלויות נקראו על שם מצרים").
- 20 ומזה מובן במכ"ש וק"ו בנוגע לימינו אלה - שהרי למרות שכל הגלויות נקראו על שם גלות מצרים, הרי גלות מצרים לא מגיע להגלות שבימינו אלה, שכבר "כלו כל הקיצין"¹⁶, ואעפ"כ, נמצאים עדיין בגלות...
- 23 וכפי שנשיא דורנו הסביר והאריך בזה, והוציא "קול קורא"¹⁷, וג' פעמים, וצוה לפרסמו בדפוס¹⁸ ב"מכתב-עת"¹⁹, ובפרט שמכתב-עת זה נקרא בשם "הקריאה והקדושה" (שגם שם זה קיבל את אישורו

(12) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
(13) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.
(14) אולי הכוונה שענין זה שייך ליום ההסתלקות של צדיק, ע"פ מארז"ל (ב"מ קז, סע"א): "יציאתך מן העולם כביאתך לעולם". המו"ל.
(15) ב"ר פט"ז, ד.
(16) סנהדרין צז, ב.
(17) "הקריאה והקדושה" סיון, תמוז, אב - תש"א. תשרי תש"ג (נדפסו באגרות-קודש שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. ע' שעז ואילך. ע' תח ואילך. ח"ו ס"ע תל ואילך).
(18) וידוע שכל ענין שבדפוס הוא ענין לדורות (אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שפב). וראה הערה הבאה.
(19) שמורה על שייכותו לזמן קבוע - נוסף לכך שהוא גם לדורות, כבהערה הקודמת.

(1) ראה חולין פג, סע"א. וש"נ.
(2) ראה תניא אגה"ק סי' ז"ך וביאורו. וסי' כח. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש, סע"ב ואילך). ועוד.
(3) מגילה יג, א.
(4) ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.
(5) פ' ראה כד, ד ואילך. כו, ג ואילך.
(6) ישע"י נד, יב.
(7) כ"ב עה, א.
(8) פרש"י שם.
(9) פרש"י עה"פ.
(10) נוסף על המעלה הכללית של "אבנים" בתורה, כולל גם הרמז שבתוכה "אבן" ישנם אותיות "בן", וקשור גם עם "בינה", ועוד כו"כ רמזים.
(11) וע"ד מ"ש (תהלים קיח, כב) "אבן גו' היתה לראש פינה".

של נשיא דורנו), אשר בענין זה - "הקריאה והקדושה" - מתבטאת כללות עבודתו של יהודי, ויש לומר שזהו א' הטעמים על שם זה, והיינו, שהכוונה בכל הענינים שנדפסו שם היא, אשר, כל ענין מהם יהי "קריאה" לכל אחד מישראל שבדור, ועד ש"קריאה" זו תעשה ממנו מציאות של "קדושה", "א לעבעדיקע קדושה" (דכיון שהקריאה אליו היא "א לעבעדיקע קריאה", הרי עי"ז עושים ממנו "א לעבעדיקע קדושה") - כפי שראו בריבוי ענינים שנדפסו ב"הקריאה והקדושה", שהלימוד בהם הביא בפועל "קדושה" בפשטות, וכן "קריאה" בתורה בפשטות, כמדובר כמ"פ, ואין להאריך בדבר הכי מפורסם.

ג. ומזה באים לפרשת שבוע זה - פרשת וארא:

התחלת הפרשה היא "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב (ומפרש רש"י: "אל האבות", כמוזכר בהתוועדות שלפנ"ז) .. ושמי הוי' לא נודעתי להם וגו'", שזוהי התחלת דברי הטענה של הקב"ה למשה רבינו²⁰ ש"דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה"²¹, דלא כהאבות שלא הרהרו כו'²²; וביחד עם זה, יש כאן גם ענין של חסרון ביחס להאבות - ע"ד טענה כלפיהם - שאצלם לא הי' גילוי שם הוי'.

וכבר נתבאר בדרושי חסידות²³ פרטי הענינים בזה בביאור ביתר שאת וביתר עוז, ומזה מובן גם תוכן ונקודת התירוץ והביאור בזה - שהקושיא (טענה) תורצה כבר מזמן ("די קושיא האָט מען שוין לאַנג פֿאַרענטפערט"), כיון שבנ"י מצדם מוכנים כבר להגאולה,

- כמדובר כמ"פ שיושבים כבר על יד "שולחן ערוך", וצריכים רק שהקב"ה יפקח את העיניים, ואז נתחיל להתעסק ב"סעודה" של יין המשומר, לויתן ושור הבר -

שאז יהיו ב' הענינים יחדיו - מעלת האבות, "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב"; וביחד עם זה יהי' גם הגילוי דשם הוי' ("לכן אמור לבני ישראל אני הוי'"),²⁴ שנתגלה במתן-תורה, אשר, תכלית השלימות - ובמילא גם תכלית הגילוי - בכל הנ"ל (הן במעלת האבות, והן במעלת הגילוי דשם הוי' שבמ"ת) תהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

ובהמשך לזה באים לפרשת "בא אל פרעה", כמבואר בזהר²⁵ שהו"ע ד"אתפריעו .. כל נהורין" - שבכל העולם כולו נעשה גילוי אלקות, גילוי כל האורות וכחות והשפעות וכל הענינים, עד לעצמות ומהות בעצמו, ועד להענין ד"תורה חדשה מאתי תצא"²⁶.

ד. וכל זה נעשה תיכף ומיד ממש.

ובמיוחד כאשר מקדימים לזה נתינת שליחות לצדקה לכל אחד ואחת, כולל גם הטף, הנמצאים כאן, ובאופן ד"כפלים לתושי" (כנהוג כמ"פ) - הרי צדקה מזרזת את הגאולה²⁷, שתהי' תיכף ומיד ממש.

וכיון שכבר הכריזו שתהי' נתינת הצדקה באופן ד"כפלים לתושי", הרי זה נחשב כאילו כבר נעשה הדבר בפועל²⁸,

ולכן, מגיע השכר לבנ"י - אפילו אם יש צורך בטעם נוסף - שכאשר מכריזים ומפרסמים בכל העולמות כולם ע"ד החלטה זו, לא ממתין הקב"ה, "לא עיכבן אפילו כהרף עין"²⁹, ומביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ו"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁰ נמצאים בארץ הקודש, ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, ובבית המקדש השלישי והמשולש, ותיכף ומיד ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א ב' שטרות של דולר, לתת אותם (או חילופם) לצדקה].

(26) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(27) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז (מח, ב).

(28) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

(29) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

(30) בא יו"ד, ט.

(20) כולל גם לדורו של משה, דור דעה.

(21) פרש"י ר"פ וארא.

(22) פרש"י שם, ט.

(23) ראה תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ וארא. ובכ"מ.

(24) שם, ו.

(25) ח"א רי, א.

בס"ד. "הדרן" על מסכת מכות.

- משיחות יו"ד שבט, וש"פ בשלה י"ג שבט, ה'תשכ"ה* -

בלתי מוגה

א. בסיום מסכת מכות שנינו:

"וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי¹ מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, התחילו בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו הללו כושיים² שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת-כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה.

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו³ והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק, דכתיב⁴ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב⁵ לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב⁶ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו, עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו⁷.

והנה, במפרשי הש"ס והע"י ישנם כמה דיוקים בסוגיא זו, ויש להוסיף עליהם עוד כמה וכמה דיוקים⁸ - שיתורצו כולם לאחר הקדמת ביאור תוכן הסוגיא על דבר כללות ענין החורבן והגלות, והתיקון לזה בנחמת הגאולה, כדלקמן.

ב. בסוגיא זו ישנם שני סיפורים שבהם נחלק רבי עקיבא עם שאר התנאים שהיו מהלכין עמו (רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) - ש"התחילו בוכין", בראותם את גודל הירידה דהחורבן והגלות, ו"רבי עקיבא משחק", בראותו את התוכן הטוב שבדבר שיתגלה בעתיד (בהתאם לשיטתו "לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד"⁹). ויש להתעכב לכל-לדאש על הדיוקים שבשני הסיפורים ביחס זה לזה, ואחר-כך גם על הדיוקים שבכל סיפור בפני עצמו:

(א) בשני הסיפורים מודגש החידוש שבנהגת רבי עקיבא (שהיה משחק) לגבי שאר התנאים שהנהגתם ("התחילו בוכין") היתה כפי שמתנהגים כל בני ישראל במצב כזה. ואינו מובן: לשם מה נתפרשו כאן¹⁰

בלקו"ש חי"ט ע' 67 ואילך.

(9) ברכות ס, סע"ב.

(10) משא"כ בר"ה כה, א* - (במשנה): "שלח לו ר"ג (לר') יהושע) גזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך, הלך ומצאו ר"ע (לר') מיצר (על שהנשיא גזר עליו לחלל יוה"כ) אמר לו וכו', ובגמרא שם: "אמר לו [רבי] מפני מה אתה מיצר, אמר לו (רבי) עקיבא, ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזירה זו, א"ל רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי וכו', אמר לו עקיבא נחמתי נחמתי" (כחסיים במכות) - יש צורך להדגיש שמאורע זה הי' עם רבן גמליאל ורבי יהושע דוקא, כי: למרות שבעניני קידוש החדש יש להתחשב בדעתו של ר' יהושע להיותו גדול בחכמת התכונה, כדאיתא בהוריות (יו"ד, א) שאמר "כוכב אחד עולה לשבעים שנה וכו'", מ"מ, צריך גם הוא לשמוע ולקבל דברי ר"ג שהוא הנשיא.

(*) בתחילת ה"הדרן" אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שעריכת הדרן היא בקשר ובשייכות לשנת האבילות (על הסתלקות אמו הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע ז"ל), ולכן בחר במסכת זו שמסיימת בענין הנחמה.

(1) כ"ה ברוב דפוסי הש"ס (הובאו בדק"ס), ועד"ז באיכ"ר וספרי (שבהערה 7). ובע"י "של ארס", ובכמה דפוסים "של בכל". וכנראה סיבת השינויים - מפני בקורת המלכות.

(2) ראה בע"י: עו"כ הללו. ובדק"ס: שגוים הללו.

(3) במדבר א, גא. יו, יו"ד. קרח יח, ז.

(4) ישע' ח, ב.

(5) מיכה ג, יב.

(6) זכרי' ח, ד.

(7) ב' סיפורים הנ"ל הובאו גם בספרי ויל"ש עקב יא, טו.

איכ"ר פ"ה, יח - בכמה שינויים.

(8) בכמה ענינים דלהלן - ראה גם הדרן על מסכת מכות

שמותיהם של שאר התנאים - שמצד עצמם לא הגיעו לעומק דעתו של רבי עקיבא (והוכרחו להודות לו
באמרם "עקיבא נחמתנו") - ולא נאמר (כפי שמצינו בכמה מקומות¹¹) "כבר היו רבי עקיבא וזקנים
מהלכין כו'", וכיוצא בזה?

(ב) תוכן שני הספורים שוה, לכאורה, ומהו החידוש וההוספה שבסיפור הב' לגבי סיפור הא'?

(ג) סדר הסיפורים: כיון שמקומם של רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא היה
בארץ ישראל¹², מובן, שהליכתם (כולם יחד) בדרך לחורף לארץ¹³, לרומי¹⁴, הוא מאורע בלתי־רגיל, ובודאי
שאינו רגיל כמו המאורע ש"היו עולין לירושלים". ועל פי הכלל "תדיר קודם"¹⁵, יש להקדים, לכאורה,
סיפור המאורע ש"היו עולין לירושלים" לפני סיפור המאורע שהיו "מהלכין בדרך ושמעו קול המונה
של רומי"?

(ד) בשני הסיפורים קיבלו רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע את תשובתו של רבי עקיבא
"לכך אני משחק כו'" (והראיה, שלא השיבו דבר לשלול ולהפריך את דבריו), ואם כן, למה אמירתם
"עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו" היתה רק בסיפור השני, ולא בסיפור הראשון¹⁶?

ג. ויש לדייק גם בפרטי הסיפור הראשון:

(ה) מהו דיוק הלשון "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין
בדרך כו"¹⁷, ולא (כהלשון הרגיל בכמה מקומות¹⁸) "פעם אחת כו"?

(ו) כאשר תלמידי חכמים (אפילו שנים, ועל־אחת־כמה וכמה ארבעה) מהלכין בדרך, בודאי שבלכתם
בדרך עוסקים בתורה מבלי להפסיק בענינים אחרים, וכמפורש במשנה¹⁹ "המהלך בדרך ושונה ומפסיק
ממשנתו וכו'". ואיך יתכן שבעסקם בתורה בלכתם בדרך "שמעו קול המונה של רומי" - הרי העסק
בתורה היה צריך להיות באופן כזה שיהיו שקועים בלימודם עד שלא ישמעו קול המונה של רומי?

שלאחרי המאורע השני - שהי' בהפסק זמן ומקום מהמאורע
הראשון (וכמודגש בלשון הגמרא "שוב פעם אחת כו'"),
כשנפגשו עוה"פ כולם יחדיו ושוב נחלקו בענין דוגמתו - חזרו
והודו לר"ע על שניחמם גם במאורע הקודם, במקום להודות לו
בשעת מעשה [דבר המתחייב מצד "ועשית הישר והטוב"
(ואתחנן ו, יח)] - תיכף לאחר המאורע הראשון, שהרי אין שום
סיבה לדחות ההודאה שמה יזדמן עוד מאורע דוגמתו ואז יודו
על שני המאורעות בבת אחת! - ומסתבר יותר ש"בלשון הזה
אמרו לו עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו" אירע ושייך לסיפור
השני בלבד*.

(17) בחדא"ג מהרש"א מבואר ש"וכבר כו'" בא בהמשך
למ"ש לפניו: "ר"ל כמ"ש ריב"ח בענין ד' הגזירות שבאו
הנביאים ובטלוס, כבר הי' ר"ג וכו' ואמר ר"ע דומה לענין זה
שבא נביא זכר' וביטל נבואת וגזירת אורי' כו'". אבל לכאורה
אינו מחזור לגמרי, כי [נוסף לכך שכאן לא נאמר שזכר' ביטל
נבואת אורי', אלא אדרבה, שקיום נבואת זכר' תלוי בקיום
נבואת אורי'], כיון שבמאמר ריב"ח מדובר אודות ביטול גזירותיו
של משה, הרי, כשר"ע מוסיף "דומה לענין זה" בנוגע לביטול
נבואת אורי', שאירע ריבוי זמן לאחר, מתאים יותר הלשון "וכן
כו'", ולא "וכבר כו'".

(18) וגם כאן - בסיפור השני: "שוב פעם אחת היו כו'".

(19) אבות פ"ג מ"ד.

(11) ראה ב"ר פ"כ, ד ("כיון שעלו הזקנים לרומי"). ולהעיר
ממע"ש פ"ה מ"ט ("רבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה
כו'"). קידושין מ, ב ("וכבר הי' ר"ט וזקנים מסובין כו'").
סנהדרין קא, א ("כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו כו' התחילו
הן בוכין ור"ע משחק כו'").

(12) ובפרטיות: ר"ג - שהי' נשיא, וכן ראב"ע שנתמנה לנשיא
במקומו (ראה ברכות כז, ב ואילך), וכן ר"י שהי' אב ב"ד (ראה
ב"ק עד, סע"ב) - מקומם בב"ד הגדול שבביהמ"ק (ראה רמב"ם
הל' סנהדרין פ"א ה"ג); ור"ע - היתה לו ישיבה בבני ברק (ראה
סנהדרין לב, ב), ו"לא הניח כמותו בא"י" (ברכות סג, סע"א).

(13) ובפרט ראב"ע - שלהיותו כהן (ראה סדה"ד בערכו),
הוצרך ביותר להזהר מיציאה לחו"ל, שגזרו עלי' טומאה (שבת
יד, ב ואילך). ורש"י. וראה תוד"ה ארץ - נזיר נד, ב. ועוד.

(14) כהמשך הסיפור: "שמעו קול המונה של רומי" (אף שהיו
עדיין "ברחוק מאה ועשרים מיל"). ובספרי ואיכ"ר שם: "נכנסים
לרומי" (וכ"ה פשטות הפירוש בגמרא).

(15) ברכות נא, ב.

(16) בחדא"ג מהרש"א: "כפלו הדברים ע"ש שני המעשים
שזכר". ועד"ז בפ"י עין יוסף לע"י (מבעל העקידה): "הראשון
כנגד מה שנחמם על הצלחת ארם, והשני כנגד מה שנחמם
ביציאת השועל מבית קרשי הקדשים". אבל, כיון שהסיום
"בלשון הזה אמרו לו כו'" הוא (בפשטות) המשך וסיום סיפור
המאורע (ולא דברי הגמרא על שני המעשים שזכרו), דוחק לומר

(* ולהעיר מפ"י הרי"ף "נחמתנו נחמתנו ב"פ, ב' נחמות, הא' על השועל, והא' על קיום הבטחת בנין בית ג' ותתקיים נבואת זכר' עוד ישוב
זקנים וזקנות לע"ל", רי"ט, שב' הנחמות הם על המאורע השני.

- 1 ז) זה ש"הללו .. יושבין בטח והשקט" - במה נחשב הוא ואיזה תפיסת-מקום יש לזה (בכלל, ובפרט
2 אצל רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) לעומת חורבן בית המקדש ("אנו בית הדום רגלי
3 אלקינו שרוף באש"), שדוקא ראיית דבר זה (ש"הללו .. יושבין בטח והשקט") תוסיף בצער עד כדי
4 בכיה?
- 5 ח) מהו הדיוק "הללו כושיים שמשחתחים לעצבים (ולא מסתפק בזה, אלא מוסיף) ומקטרים לעבודת
6 כוכבים" - קטורת דוקא?
- 7 ט) הניגוד לזה שאומות העולם "יושבין בטח והשקט", הוא, שבני ישראל הם בגלות (בלשון חז"ל²⁰
8 "ישראל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין כו"), ולמה מסיים ("ואנו כו") בנוגע לבית המקדש
9 - "בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש"?
- 10 י) מהו הדיוק לקרוא לבית-המקדש בשם "בית הדום רגלי אלקינו" ("ואנו בית הדום רגלי אלקינו
11 שרוף באש") - שם בלתי-רגיל כלל?
- 12 יא) מהי ה"נחמה" שבדברי רבי עקיבא "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה" -
13 וממה-נפשך?
- 14 בשביל להביא ראייה והוכחה על הטובה העתידה לבוא לישראל ("בנים אתם לה' אלקיכם"²¹), "עושי
15 רצונו" - אין צורך בקל-יחומר משובתם של "עוברי רצונו" ("המונה של רומי" ש"יושבים בטח והשקט"),
16 שהרי מקרא מלא הוא²² "אם בחקותי תלכו וגו' ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרי וגו'"²³, וכמבואר
17 בדרשות חז"ל אופן קיום יעודים אלה לעתיד לבוא²⁴, ובפרט בנוגע לירושלים שנאמר בה "וראמה וישבה
18 תחתיה"²⁵, ודרשו חז"ל²⁶ "עתיד הקדוש-ברוך-הוא להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה", ו"עתיד
19 הקדוש-ברוך-הוא להוסיף על ירושלים (דהיא תלתא פרסי) אלף טפף גינואות אלף קפל מגדלים וכו'
20 וכל אחת ואחת היא כצפורי בשלוותה" ("שהיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה"),
21 וכתוב²⁷ "ורחבה ונסבה למעלה", ודרשו חכמינו זכרונם-לברכה²⁸ ש"הקדוש-ברוך-הוא מרחיב את
22 ירושלים .. עד שעולה לשמים", "עד כסא הכבוד" - שלא בערך כלל ל"המונה של רומי".
- 23 וכיון שרבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע "היו בוכין" למרות שידעו ההבטחות שבתנ"ך
24 על דבר הטובה העתידה לבוא לישראל - מה נתחדש אצלם בענין הנחמה על-ידי הקל-יחומר "אם לעוברי
25 רצונו כך כו"?
- 26 ד. וכן יש לדייק גם בפרטי הסיפור השני:
- 27 יב) למה רק כ"שהגיעו להר הבית (ו)ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים - התחילו הן בוכין (ורבי
28 עקיבא משחק)", ואילו לפני זה, כ"שהגיעו להר הצופים" - שאף ש"קראו בגדיהם" ("דדינו ליעבד הכי"²⁹,
29 כפי ששנינו³⁰ "כיון שהגיע לצופים קורע") משום צער החורבן שנוגע עד נקודת הנפש, מכל-מקום לא
30 היו בוכין?
- 31 ויתירה מזה: בסיפור הראשון, כש"שמעו קול המונה של רומי .. התחילו בוכין" - והרי הדברים
32 קל-יחומר: אם שמיעת קול המונה של רומי בלבד, מביאה לידי בכיה, כשנזכרים אודות המעמד ומצב

עושים פירות" (תו"כ עה"פ).
25) זכרי' יד, יו"ד. ובפרש"י שם: "שתגיע ירושלים עד סוף כל העולם".
26) ב"ב עה, ב.
27) יחזקאל מא, ז.
28) תנחומא צו יב. שהש"ר פ"ז, ה. וראה גם ספרי דברים א, א.
29) פ"י רבינו גרשום כאן.
30) מו"ק כו, סע"א.

20) יבמות מז, א.
21) פ' ראה יד, א.
22) ובלשון חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא) בנוגע לדברי הערבי שברגע שלאחרי החורבן נולד מושיען של ישראל: "מה לנו ללמוד מן הערבי הזה, ולא מקרא מלא הוא (בתמי"), דכתיב (ישעי' יו"ד, לד) והלבנון באדיר יפול, וכתוב בתרי' (יא, א) ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה".
23) ר"פ בחוקותי.
24) ולדוגמא: "הארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה .. העץ עתיד להיות נאכל .. אף אילני סרק עתידים להיות

- ד"בית הדום רגלי אלקינו כו" - כשמגיעים להר הבית, ועוד לפני זה, כשמגיעים להר הצופים, "מקום שיכול לראות בית המקדש"³¹, ומשם רואים ש"בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש" (שלכן "קרעו בגדיהם") - על-אחת-כמה-וכמה שצריך הדבר להביא לידי בכיה; ומפשטות הלשון משמע שגם כשהגיעו להר הבית עדיין לא היו בוכין, ורק כש"ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים - התחילו הן בוכין"!³²
- יג) מהי שאלתו של רבי עקיבא (במענה לשאלתם "מפני מה אתה משחק") "מפני מה אתם בוכים" - והגע עצמך: זה עתה - כ"שהגיעו להר הצופים" - קרע (גם) רבי עקיבא את בגדיו³², לאבילות על חורבנה של ירושלים, ועכשיו, כש"הגיעו להר הבית (ו)ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים", בראותם גודל החורבן דבית המקדש (שחמור יותר מחורבנה של ירושלים³³) - עומד רבי עקיבא, כבגדים קרועים (שזהו סימן על היפך השמחה - ענין הבכיה) ותמה על חבריו "מפני מה אתם בוכים"? ...!
- ובתשובתו של רבי עקיבא "לכך אני משחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה .. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת" - צריך להבין:
- יד) מה ראה רבי עקיבא להביא ראיה מנבואה זו דוקא (שבה מתייחס ישעיה לנבואת הגאולה של זכריה, ומקשרה עם נבואת החורבן של אוריה) - בה בשעה שהגאולה העתידה לבוא על ידי המלך המשיח היא מעיקרי האמונה, כפסק-דין הרמב"ם³⁴ "כל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר וכו'", ומוסיף³⁵, ש"בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה³⁶, שכל הספרים³⁷ מלאים בדבר זה"?!
- טו) כיצד שייך הגדת עדות ("ואעידה לי עדים נאמנים") על-ידי שני עדים, שלא זו בלבד שהיו בזמנים שונים (כהשאלה בהמשך דברי רבי עקיבא: "וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני"), אלא עוד זאת - והוא העיקר - שמעידים על שני ענינים שהם בסתירה זה לזה, שהרי אוריה מעיד על החורבן, וזכריה מעיד על הגאולה³⁸!?
- טז) "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה .. עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה" - היכן מצינו שנבואה אחת של נביא אמת תלויה בחברתה, ובפרט נבואה לטובה שתהיה תלויה בנבואה של פורענות, ועד שיש מקום להתיירא שלא תתקיים הנבואה לטובה, היפך הכלל ש"כל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר"³⁹?
- יז) מהו הטעם שמכל הנבואות של פורעניות ונחמות, בחר רבי עקיבא בפסוקים "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו'" (באוריה), "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" (בזכריה) - אף שיש פסוקים אחרים שלכאורה מתאימים לתוכן הענין כאן יותר מפסוקים אלה:
- בנוגע לפורענות - "מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו" - הרי זה ממש לשון הפסוק⁴⁰ ("על הר ציון ששמים) שועלים הלכו בו", ובודאי שמתאים יותר מהפסוק "ציון שדה תחרש וגו'"?
- ובנוגע לנחמה - ישנם כמה וכמה פסוקי נחמות שמדברים (ישירות) אודות בנייה של ירושלים ובנין בית המקדש⁴¹, ולמה הובא דוקא הפסוק "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" שתוכנו הוא אודות

ימ"י, כמודגש בשמו, מלשון מרירות (ראה לקו"ש ח"ח ס"ע 343 ואילך. וש"נ) - שהתנבא גם על הגאולה (וראה גם התוועדות תנש"א ח"ג ע' 189 הערה 118).

(38) וראה פירוש עין יוסף לע"י, שזוהי הקושיא שנתקשה ר"ע - "קושיא אחת כפולה .. מה ענין אורי' אצל זכרי', שאין הענינים מצד עצמם מתייחסים זל"ז, שענין אורי' היא פורענות וענין זכרי' בשורה טובה .. והרחיב הקושיא, שמלבד שהיא מוכחשת מעצמה כנוכח, הנה היא מוכחשת שאין השני עדים בזמן אחד .. נמצא העדות מתחלפות בענינים ובזמנים".

(39) רמב"ם הל' יסוד"ת פ"י ה"ד - מברכות ז, סע"א.

(40) איכה ה, יח.

(41) ולהעיר, שבנבואת זכרי' גופא, הפסוק שלפנ"ו (פסוק ג')

(31) פרש"י ד"ה אם עבר - ברכות מט, ב. פסחים מט, א.
(32) כדמשמע מסתימת הלשון שכל ארבעתם (גם ר"ע) קרעו בגדיהם.

(33) ראה עין יוסף לע"י, שלכן "תמהו עליו שעל צער קטן (חורבן ירושלים) קרע ונצטער, ועתה (כשראה חורבן ביהמ"ק) שחק".

(34) הל' מלכים רפ"א.

(35) שם ה"ב.

(36) כולל גם שאין צורך בתוספת חיזוק ד"עדים נאמנים" לדבריו של הנביא.

(37) של כל הנביאים, החל מריבוי הנבואות של ישע"י עצמו, ואפילו הנביאים שצ"ק נבואתם היתה פורענות, כמו

1 ישיבת הזקנים וזקנות ברחובות ("ר"ל לא ישיגם החולשה לשבת בית כ"א ברחובות ישבו כדרך
2 הבחורים"⁴²), אלא שנזכר (כבדרך אגב) גם בנינה של ירושלים⁴³ בכך שמדובר אודות "רחובות (של)
3 ירושלים"?

4 [ולזה עיר: בתוספות⁴⁴ מוכיח ש"אותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם
5 הבא" (דלכאורה "דלמא היא בעולם הזה קודם גאולה") - מהא "דקאמרא⁴⁵ עתידים צדיקים שיחיו מתים,
6 דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים וילכו על משענותם, ועל אלישע שהחיה המת כתיב
7 משענתו, וגמרין משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע, מה להלן החיה המת אף כאן תחיית המתים,
8 ואם כן, ע"כ האי נבואה לעתיד לבוא, שהרי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיית המתים",
9 והיינו, שנבואה זו קאי אודות זמן הגאולה שבו יהיה לא רק בנין בית המקדש וקיומן נדחי ישראל (כפסק
10 הרמב"ם⁴⁶), אלא יתוסף גם הענין דתחיית המתים.

11 אבל, הענין דתחיית המתים גופא הוא גם עיקר בתורה (כפי שמונה הרמב"ם בין י"ג העיקרים) שלא
12 תהיה מוחלפת⁴⁷, ואין צורך בהוכחה על זה מקום נבואתו של אוריה. ועל-כן-צריך-לומר, שמדובר אודות
13 דבר חידוש בתחיית המתים גופא, שקיומו תלוי בקיום נבואתו של אוריה.

14 (יח) "בלשון הזה אמרו לו, עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו" - מהו הדיוק⁴⁸ "בלשון הזה אמרו לו"
15 (סגנון בלתי-רגיל בש"ס), ומהו הדיוק בכפל (כל) הלשון "עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו" (ב' פעמים
16 עקיבא, וב' פעמים נחמתנו⁴⁹)? - בשלמא בנוגע להכפל ד"נחמתנו" מבאר המהרש"א בחדא⁵⁰
17 ש"מצינו כל הנחמות בלשון כפול, נחמו⁵¹ עמי, אבל מהו הכפל ד"עקיבא .. עקיבא", ובפרט
18 שבמקום אחר בש"ס⁵² מצינו "בלשון הזה אמר לו (ר"י) עקיבא (פ"א) נחמתני נחמתני"?

19 ה. (ט) גם יש להתעכב - כנהוג ב"הדרן" - על הקשר שבין סיום המסכת עם תחילתה:
20 התחלת מסכת מכות היא - "כיצד העדים נעשים זוממין כו". ונוסף לזה, על-פי המבואר בראשונים⁵³
21 שמסכת מכות מחוברת (ומהוה המשך וסיום) למסכת סנהדרין, נמצא, שהתחלת המסכת היא בפרטי
22 החילוקים דבתי-דינים, "בשלשה כו", "בעשרים ושלשה" ("סנהדרין קטנה"), ועד ל"בית דין של שבעים
23 ואחד" ("סנהדרין גדולה").

24 ולכאורה - לא זו בלבד שלא מצינו קשר ושייכות בין הסיום להתחלה, אלא אדרבה - תוכנם הפכי, כי:
25 התוקף והשלימות של הסנהדרין (סנהדרין קטנה וסנהדרין גדולה) - תלוי בבנין בית המקדש, כיון
26 שמקומם של הסנהדרין הוא בלשכת הגזית שבבית המקדש, כדרשת חז"ל⁵⁴ "למה נסמכה פרשת דינין לפרשת
27 מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח", "וקמת ועלית אל המקום⁵⁵, מלמד שהמקום גורם" (גבי

ללשון הספרי: "עקיבא נחמתנו נחמתנו". ובאיכ"ר: "עקיבא
נחמתנו תנחם ברגלי מבשר".

(50) ומ"ש ש"כפלו הדברים ע"ש שני המעשים שזכר - ראה
לעיל הערה 16.

(51) ישע"י מ, א.

(52) ר"ה שבעה 10 (בענין אחר).

(53) ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש: "מסכת מכות היא
נקשרת בנוסחאות (מהדורות של כתבי-יד שונים) עם מסכת
סנהדרין ובכללה היא מנוי*". ויש שכתבו שב' פרקים הראשונים
שייכים למסכת סנהדרין, ומפרק שלישי, "אלו הן הלוקין", קראו
מסכת מכות (ראה ספר המצוות להרמב"ם (בהוצאת "רמב"ם
לעם") ע' נו בהערה).

(54) פרש"י ר"פ משפטים - מירושלמי מכות פ"ב ה"ו.
מכילתא ס"פ יתרו. משפטים כא, יד.

(55) פ' שופטים יז, ח.

מדבר אודות שיבת הקב"ה לירושלים ולהר הקודש - "כה אמר
ה' שבתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר
הקודש והר ה' צבאות הר הקודש" - שלכאורה מתאים יותר
לכאן.

(42) מצו"ד עה"פ.

(43) אבל, רק בנינה של ירושלים, ולא של ביהמ"ק.

(44) ד"ה באורי.

(45) פסחים סח, א.

(46) ה' מלכים ספ"א.

(47) ראה פיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד ה'ו
וה"א.

(48) ולהעיר, שאף שהדיוק בכל תיבה כו' הוא בעיקר
בתושב"כ, הרי גם בתושב"ע פ' יש מקום לדייק בתיבה ואפילו
באות מיותרת, וללמוד מזה בנוגע להלכה למעשה.

(49) אבל בספרי: "עקיבא עקיבא נחמתנו". ובילקוט (שקרו

(*) ובזה מתיישבת הסתירה במנין המסכתות (ראה גם התוועדיות תנש"א ח"ב ע' 22 הערה 122. וש"נ), ששים המה מלכות, אלו ששים מסכתיות
(שהש"ד פ"ו ט' ב), אף שלפינו ט"ג מסכתות, כי, ג' הבבות נימיים מסכת אחת, וכן סנהדרין ומכות נימיים מסכת אחת.

סנהדרין לא מקרי מקום אלא לשכת הגזית סמוך למחנה שכינה⁵⁶, ולכן, כש"גלתה לה סנהדרין", אפילו
 "מ' שנה עד שלא חרב הבית", "לא דנו דיני נפשות"⁵⁷; ובמילא בטל גם דין עדים זוממין בדיני נפשות.
 ונמצא, שסיומה של מסכת מכות בענין חורבן בית המקדש - "בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש",
 "מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו" - הוא היפך תוכן התחלת המסכת בענין
 סנהדרין ודין עדים זוממין בכל התוקף והשלמות.

(כ) גם צריך להבין: כיון שסוגיא זו עוסקת בסיפורים אודות ארבעה מגדולי התנאים, אשר "אם
 ראשונים בני מלאכים אנו וכו'"⁵⁸, ובפרט בדור יתום זה, דרא דעקבתא דמשיחא - מהו הביאור בסוגיא
 זו (חלק בתורה⁵⁹) ועל-דרך המוסר, והלימוד וההוראה בעבודת ה' (תורה מלשון הוראה⁶⁰) ב"המעשה
 הוא העיקר"⁶¹, בחיי היום-יום, לכל אחד ואחד מישראל גם בימינו אלה (שהרי התורה היא נצחית⁶²).

ו. ויש לומר תוכן ונקודת הביאור בכל הנ"ל:
 תוכנה של מסכת מכות - ועל-דרך המוסר וההוראה בעבודת ה' - קשור עם כללות ענין החורבן והגלות,
 כמרומו בשם "מכות", ובפרט בפרק "אלו הן הגולין", ועל-דרך זה "אלו הן הלוקין"⁶³, וכמפורש בסיום
 וחותרם⁶⁴ המסכת אודות נצחונה של רומי ("קול המונה של רומי", "יושבין בטח והשקט") בניגוד ל"סוכת דוד
 הנופלת"⁶⁵ - חורבן ירושלים ובית המקדש ("בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש", ועד ש"שועלים הלכו בו").

אמנם, התכלית והמטרה ד"מכות"⁶⁶ אינה אלא כדי לבטל הענינים הבלתי-רצויים שגרמו הגלות ("מפני
 חטאינו גלינו מארצנו"⁶⁷), ועד שלא ישאר מהם רושם - כמודגש בסיום (גמר ושלמות, שזהו גם תכלית
 ומטרה) המסכת במשנה⁶⁸: "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם, שנאמר⁶⁹ ונקלה אחיך לעיניך,
 כיון שלקה הרי הוא כאחיד"⁷⁰.

ומבואר ומפורש עוד יותר בסיום המסכת בגמרא (שמבארת ומפרשת דברי המשנה) בשני סיפורים
 הנ"ל - ש"ר"ע משחק" על החורבן והגלות כיון שרואה בזה את העילוי והשלמות שבהגאולה;

ועד להסיום וחותרם ממש - "ניחמתנו" (וב' פעמים), ש"נחמה" - כמו "וינחם ה'", "נחמתני"⁷¹
 (ועל-דרך זה "לא ישקר ולא ינחם"⁷²), שפירושו "לשון מחשבה אחרת", ויתירה מזה, "נהפכה מחשבתו"⁷³
 - לאמיתתה ובשלמותה, היא, לא רק ביטול הצער על-ידי ביטול הענינים הבלתי-רצויים, אלא גם
 הפיכתם לטוב⁷⁴, שמהפכים הבכ"י לשחוק⁷⁵, על-דרך מה-שכתוב בנבואת הגאולה⁷⁶ "ואמרת ביום ההוא אורך
 ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני";

(56) סנהדרין יד, ב ובתורה"ה מלמד.

(57) שבת טו, א.

(58) שם קיב, ב (וראה הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14).

(59) שלימודה נכלל בהחיוב על כאו"א מישראל ללמוד כל התורה כולה (כולל גם מכילתא, ספרא וספרי וכו', ועאכו"כ ל"ו המסכתות) לכל הפחות פעם אחת לגירסא (ראה הל' ת"ת לאדה"ו פ"א ה"ד), כולל גם שלימוד ענין זה צ"ל באופן "שמביא לידי מעשה" (קידושין מ, ב. ויש"ג).

(60) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

(61) אבות פ"א מ"ז.

(62) תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(63) לאחר הקדמת כל פרטי הענינים דחקירה ודרישה בהדין ומשפט, "דיני ממונות" ו"דיני נפשות" וכו', שבמסכת סנהדרין.

(64) ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א).

(65) לשון הכתוב - עמוס ט, יא.

(66) כידוע שהעונשים שבתורה - שהיא "תורת חסד" (לא רק עניני החסדים שבה, דמאי קמ"ל, אלא אפילו הענינים שנראים כמו היפך החסד) - אינם לשם עונש בלבד ח"ו, אלא בשביל תיקון הענין (ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 71 ואילך. ויש"ג).

(67) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(68) כג, סע"א.

(69) תצא כה, ג.

(70) ויתירה מזה - כפס"ד הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ז ה"ז): "הרי הוא אחיד", "אחיד" (כלשון הכתוב) ממש (לא רק "כאחיד", בכ"ף הדמיון). וכ"ה בפרש"י עה"פ: "משלקה קראו אחיד".

(71) בראשית ו, יז.

(72) שמואל-א טו, כט.

(73) פרש"י בראשית שם, ו.

(74) ומרומז גם בנוסח "המקום ינחם" .. בתוך שאר אבלי ציון וירושלים" - כי, נחמה לאמיתתה ובשלמותה שייכת רק בנחמת ציון וירושלים, היינו, בגאולה העתידה לבוא, שאז יהי' גם "הקיצו ורגנו שוכני עפר" (ישעי' כו, יט), ובמילא, יתבטל האבל לגמרי ויהפך מן הקצה אל הקצה (ראה גם תורת מנחם - מנחם ציון ח"ב ס"ע 382 ואילך. ע' 537. ע' 544. ע' 548).

(75) ומרומז בכך שהמענה של ר"ע על שאלתם "מפני מה אתה משחק" ("לכך אני משחק כו") בא לאחר ההקדמה ד"ואתם מפני מה אתם בוכים" - כי, כונתו היא לא רק לבאר להם הטעם לכך ש"אני (ר"ע) משחק", אלא גם לפעול אצלם ("אתם") השינוי מבכ"י לשחוק ("ניחמתנו").

(76) ישעי' יב, א.

- 1 ואז יהי' גם ענין הסנהדרין (התחלת המסכת) בתכלית השלימות - כמו-שכתוב⁷⁷ "ואשיבה שופטין
 - 2 כבראשונה גוי", ש"נעתקין למקדש"⁷⁸, ביהמ"ק השלישי⁷⁹.
 - 3 וסדר העבודה בזה מבואר בארוכה ובפרטיות בשני הסיפורים שבסיום המסכת אודות רבן גמליאל
 - 4 ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא, שבהם מרומז סדר העבודה דכללות בני ישראל
 - 5 [שמתחלקים לד' סוגים כלליים שמיוצגים על-ידי ר"ג ראב"ע ר"י ור"ע⁸⁰ - כהנים (ראב"ט, שהי' כהן
 - 6 מיוחס⁸¹), לוי (ר"י, מן המשוררים⁸²) ישראלים (ר"ג, נשיא, משבט יהודה) וגרים⁸³ (ר"ט, שהי' בן גרים⁸⁴)
 - 7 - ובכך סללו את הדרך לעבודתם של כל בני ישראל לבטל סיבת החורבן והגלות (סור מרע) ולפעול
 - 8 בנין בית המקדש (עשה טוב)⁸⁵, אשר הגישה לזה היא בשני הקוין דבכיה ושחוק - "הן בוכין ורבי עקיבא
 - 9 משחק", ואחר-כך שואלים זה את זה "מפני מה אתה משחק", "מפני מה אתם בוכים", ועד שבאים
 - 10 לשלימות הענין ד"עקיבא ניהמתנו", כדלקמן.
 - 11 ולאחרי הקדמה זו נתחיל לבאר כל פרטי הענינים שבשני הסיפורים הנ"ל, באופן שיתורצו כל
 - 12 השאלות והדיוקים האמורים לעיל.
 - 13 ז. "וכבר הי' רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך":
 - 14 נוסף על כללות הענין דהליכה בדרכי ה' (כמו-שכתוב "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"⁸⁶,
 - 15 "הדרך ילכו בה"⁸⁷), הנה בפרטיות יותר, בזמן הגלות (שאז אירע סיפור זה) - קאי "מהלכין בדרך" על
 - 16 "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸⁸, שעל-ידי-זה מבטלים סיבת הגלות, ובדרך ממילא בטל גם
 - 17 המסובב, הגלות, ואז תהיה ההליכה בדרכי ה' בקיום התורה ומצוות בתכלית השלימות - "חוזרין כל
 - 18 המשפטים. . מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה"⁸⁴, "כמצות רצונך"⁶⁷.
 - 19 וביאור הענין ד"מהלכין בדרך" - כללות העבודה דזמן הגלות:
 - 20 אמרו חז"ל⁸⁹ "לא הגלה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים",
 - 21 ומבואר בדרושי חסידות⁹⁰ שאין הכוונה רק לגרים כפשוטם (שמספרם מועט), אלא גם ובעיקר לבירור
 - 22 והעלאת ניצוצות הקדושה, ועל זה אמרו "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן לבין האומות"⁸⁹, "אחד
 - 23 מכם גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסמטריא"⁹¹ - כדי שיבררו את ניצוצות הקדושה שבכל העולם
 - 24 כולו⁹². וכאשר בני ישראל מסיימים את בירור והעלאת כל ניצוצות הקדושה, ללקטם ולקבצם מכל העולם
 - 25 כולו, אזי מסתיימת הגלות, ונעשה קיבוץ גלויות דכל בני ישראל ("קבץ נדחי ישראל"³⁴), "האובדים⁹³
 - 26 בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"⁹⁴.
-
- (77) שם א, כו.
(78) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב.
(79) וי"ל שכיון שמעלתו גדולה יותר מבית ראשון ושני, להיותו "מקדש אדני כונו ידך", בנינא דקוב"ה" (ראה לקמן סוס"כ), תהי' גם מעלת הסנהדרין הסמוכה אליו באופן נעלה יותר ממעלת הסנהדרין שבבית שני וראשון. ועפ"ז יש לפרש מ"ש "ואשיבה שופטין כבראשונה" - בכ"ף הדמיון למועילותא.
(80) ולכן נזכרו גם שמותיהם של ר"ג ראב"ע ר"י.
(81) ראה לעיל הערה 13. - והוא דור עשירי לעזרא (ברכות כז, ב).
(82) ערכין יא, ב. - וראה גם מפרשי המשניות מע"ש פ"ה מ"ט.
(83) שגם הם "בני אברהם", ויתירה מזה, בנין של מי שאמר והי' העולם (תשובת הרמב"ם הידועה - נסמנה בלקו"ש חכ"ע' 161 הערה 14).
(84) סדה"ד בערכו. וש"נ.
(85) וב' ענינים אלה הם תוכן ב' הסיפורים, כדלקמן.
(86) וירא יח, יט.
(87) יתרו יח, כ.
(88) ראה תניא רפ"ז.
-
- (89) פסחים פז, ב.
(90) תו"א בראשית ו, א. תו"ח ר"פ חיי שרה (קכא, סע"ב ואילך). ובכ"מ.
(91) שהש"ר פ"ב, ח (ב).
(92) ואף ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו" - ולכאורה אינו מובן "מה הי' נעשה (בנוגע לבירור הניצוצות) אם לא חטאו ולא היו גולים" - "ע"כ צ"ל שאז היו נכללים הניצוצות ממילא כנר בפני האבוקה, כמו נעמה העמונית, וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה (עליו נאמר (דברי הימים א' כט, כג) "וישב שלמה על כסא הוי'", ובימינו "קיימא סיהרא באשלמותא" (ראה שמו"ר פט"ו, כו), ש"שמש הוי'" היתה מאירה בכל התוקף), וכמ"ש במלכת שבא כו', והיינו לפי שאז הי' אבוקה גדולה עד"מ, ע"כ ממילא מתכללים בה הניצוצות, ואם הי' נמשך בהמ"ק כן יותר היו כולם מתבררים עד"ז. . משא"כ אחר שחטא (שאז נחסר בתוקף האבוקה ד"נר הוי' נשמת אדם" (משלי כ, כז)) . . צריך לירד אל מקום הקליפות ושם יבררם" (תו"א שם).
(93) ישע"י כז, יג.
(94) וזוהי מעלתה של הגאולה האחרונה עלי' נאמר (מיכה ז, טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" - שכשם שביצי"מ לא נשאר אפילו יהודי אחד במצרים, כיון שכיררו כל ניצוצות

וזהו תוכן הענין ש"רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך" לכיוון רומי, לפני ש"היו עולין לירושלים" - שלכל-לראש צריכה להיות הליכתם של כללות בני ישראל (המיוצגים על-ידי רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא, כנזכר לעיל סעיף ו) לברר ניצוצות הקדושה שבכל העולם, עד להמקום היותר תחתון, רומי (הלעומת-זה דירושלים), ואי-אפשר שכללות ישראל יהיו "עולין לירושלים" (סיפור הב') - לראות ולבחון המעמד ומצב דירושלים ובית המקדש, אם יכולים כבר לבנותו כו' - ללא ההקדמה ד"מהלכין בדרך", בירור ניצוצות הקדושה שבכל העולם, שבשביל זה גלו ישראל לבין האומות.

ועל-פי-זה יש לבאר גם דיוק הלשון "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך" (שמשמעותו שמהלכין בדרך משך זמן מקודם לכן) - כיון שההליכה בדרך דכללות בני ישראל לברר הניצוצות שבכל העולם, מתחילה מהרגע שלאחרי החורבן (שברגע שלאחרי-זה נולד מושיען של ישראל⁹⁵), ומיד מתחילה העבודה ד"בקולו תשמעו" לבטל סיבת הגלות, שאז תבוא הגאולה⁹⁶), ויתירה מזה - בכללות יותר - החל מירידת הנשמה למטה (מתחילת ברייתם⁹⁷), שלא ירדה כדי לתקן את עצמה, אלא כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם⁹⁸, שבשביל זה "פיוזן לבין האומות".

ח. וכיון ש"מהלכין בדרך" כדי לברר ניצוצות הקדושה שבעולם (כנ"ל) - "שמעו קול המונה של רומי": אף שגם בעת ההליכה בדרך עוסקים בתורה, ולא עוד אלא ש"תלמוד תורה כנגד כולם"⁹⁹, מכל-מקום, בזמן הגלות (כש"מהלכין בדרך") גם העסק בתורה גופא¹⁰⁰ הוא (לא באופן של ניתוק מהעולם, בבחינת "אני את נפשי הצלתי", מתוך מנוחה ושלווה¹⁰¹, אלא) באופן שיודעים שהולכים בדרך בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא לברר ניצוצות הקדושה שבעולם¹⁰², ובמילא, צריכים להקשיב ולשמעו מה נעשה בעולם - ולא רק בבתי-כנסיות ובתי-מדרשות שבעולם, אלא גם ב"המונה של רומי" - לידע היכן נמצא (יהודי או) ניצוץ קדושה אובד או נדח, כדי לברר ולהעלות ניצוץ זה לקדושה (גם אם בשביל זה צריכים מסירות נפש¹⁰³ כדי להפסיק מלימוד התורה¹⁰⁴).

100 נוסף לכך שצריך להיות באופן שמביא לידי מעשה, ובוה דוקא מתבטאת הגדלות של הלימוד - "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכמ"ש הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"ג. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ב. וש"נ) "אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן, (ומוסיף לבאר טעם הדבר - לפי) שהתלמוד מביא לידי מעשה", וכמ"ש בנוסח התפלה: "לתלמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים".

101 ולהעיר מדברי ירמי' לברוך בן נרי' כשהי' מצטער על זה שלא שרתה עליו נבואה - "כה אמר ה' הנה אשר בניתני אני הורס וגו' ואתה תבקש לך גדולות" (בתמי'), כלומר, "איך אתה מבקש עתה דברי גדלות, היא הנבואה, כשישראל גולים וכו'" (ירמי' מה, ד"ה ובמצו"ד).

102 להעיר מהידוע בפי' הפסוק (תהלים לו, כג) "מה' מצעדי גבר כוננו", שבכל מקום שיהודי הולך, יש לו שליחות לברר ולתקן איזה בירור ותיקון במקום זה, ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, מחכים (הדבר שצריך להתברר, והנשמה שצריכה לברר) לזמן זה (ראה לקו"ד ח"ד תקצו, סע"א ואילך. "היום יום" י תמוז. ג אלול. יד חשוון. ובכ"מ).

103 להעיר מפתגם הצ"צ שכל עניני המס"ע של אדה"ז הם כ"לא" לגבי המס"ע לנתק את עצמו מהדביקות ד"עמך לא חפצתי" ולהתמסר לטובתו של יהודי, שיתעורר בתשובה כו' (לקו"ד ח"א מה, א).

104 כי, זה ש"תלמוד תורה כנגד כולם", "שקול כנגד כל המצוות", הוא, משום ש"התלמוד מביא לידי מעשה" (כנ"ל הערה 100).

הקדושה שהיו במצרים, ולא נשאר מה לעשות שם, כך תהי' גם הגאולה האחרונה באופן שאפילו יהודי אחד לא יסור בגלות (דלא כבגאולות שלפניו שגם לאחר הגאולה נשארו כו"כ מישראל בגלות), דכיון שכבר נתבררו כל ניצוצות הקדושה שבכל העולם, לא נותר ליהודי מה לעשות שם בעבודת הבוררים (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 108. וש"נ).

וזהו הטעם שדוקא בגאולה האחרונה יקיים היעוד (זכרי' יג, ב) "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" - כי, קיומה וחיותה של "רוח הטומאה" אינו אלא מצד ה'ניצוץ קדושה' שבה, וכשנתברר ה'ניצוץ קדושה' ויתעלה למקורו, תתבטל בדרך ממילא המציאות ד"רוח הטומאה".

95 כמסופר במדרשי חז"ל (ירושלמי ואיכ"ר שבעה עה 22) שכאשר געתה פרתו, אמר לו הערבי שחבר ביהמ"ק, ותיכף געתה פרתו פעם שני', ואמר לו שנולד מושיען של ישראל (אלא שזהו ע"ד המבואר במאמר (פ"ד) (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 150)) בנוגע לעולם האצילות, ובנוגע לנבואה, שענינים אלו נמצאים בעולם למטה, אלא שהחסרון הוא בה"מקבל". ועד"ו בנוד"ד, שברגע שלאחרי החורבן נולד מושיען של ישראל, אלא שעדיין צ"ל הענין ד"היום אם בקולו תשמעו" (תהלים צה, ז) אצל אלו שנמצאים מסביב ל"מושיען של ישראל".

96 כדברי משיח - במענה על השאלה "לאימת אתי מר" - "היום, אם בקולו תשמעו" (סנהדרין צח, סע"א).

97 כמרומו בהלשון "הי" - כמארו"ל (שמו"ר פ"ב, ד) "כל מי שכתוב בו ה' מתוקן לכך .. מתחלת ברייתם נתקנו לכך".

98 ראה תניא פל"ז (מח, ב).

99 פאה פ"א מ"א.

- 1 וכאן ישנן שתי גישות - "התחילו בוכין ורבי עקיבא משחק":
- 2 ההנחה הראשונה, מצד מושכל ראשון ("התחילו") - שמצב כזה מעורר ומביא לידי בכיה ("בוכין"),
- 3 בגלל גודל הצער שבהליכה בדרך¹⁰⁵, החל מכללות ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁰⁶, לעולם
- 4 הזה הגשמי¹⁰⁷ והחומרי (עולם הקליפות וסטרא אחרא, שהרשעים גוברים בו¹⁰⁸), ובמכל-שכן וקל-וחומר
- 5 מצד גודל הירידה שבזמן ומעמד ומצב הגלות.
- 6 אמנם, רק רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע (כהן לוי וישראל) "התחילו בוכין",
- 7 מה-שאין-כן רבי עקיבא (בן גרים) היה משחק, כי:
- 8 רבי עקיבא, שהיה בן גרים, ונעשה מגדולי התנאים¹⁰⁹, וכאשר "היה העולם שמם" העמיד את התורה
- 9 (על-ידי תלמידיו) עבור כל הדורות הבאים¹¹⁰, ועד ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא"¹¹¹ - ידע והרגיש גודל
- 10 החשיבות שבבירור ניצוצות הקדושה, הנקראים "גרים"¹¹², שהרי לולי הגירות מי יודע היכן היה הוא בעצמו!
- 11 ולכן מרגיש הוא גם גודל הצורך בהליכה בדרך (עד לרומי) כדי לברר ניצוצות הקדושה שבכל העולם
- 12 (שהרי לולי זאת, מי יודע אם ה'ניצוץ קדושה' יתברר ויתעלה לקדושה¹¹³), כך, שכל הקשיים הכרוכים
- 13 בזה אינם נחשבים לגבי גודל העילוי דבירור הניצוצות.
- 14 ט. ובזה שקלא וטריא רבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע עם רבי עקיבא - "אמרו לו מפני
- 15 מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים":
- 16 רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע אומרים לרבי עקיבא: הן אמת שכאשר נמצאים בגלות
- 17 מוכרחים לילך בדרך לעסוק בבירור והעלאת ניצוצות הקדושה, אבל מהי השמחה שבדבר - הרי בודאי
- 18 מוטב היה אילו בני ישראל לא היו גולים, אלא היו יושבים על אדמתם ועוסקים בתורה ומצוות מתוך
- 19 מנוחה ושלווה (ובירור ניצוצות הקדושה היה נעשה באופן שהניצוצות היו מתקבצים מאליהם ונכללים
- 20 באור האבוקה) !?
- 21 ועל זה משיב רבי עקיבא לרבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע - כדרכם של יהודים
- 22 שמשיבים על שאלה בשאלה: מה נתחדש אצלכם זה-עתה (בשמיעת "קול המונה של רומי") שבגלל זה
- 23 התחלתם לבכות - בכיה דייקא, שבאה בסיבת מאורע לא טוב שמתרחש לפתע באופן בלתי-צפוי - הרי כל
- 24 משך ההליכה בדרך יודעים כולנו שבני ישראל נמצאים בגלות ואומות העולם יושבין בטח והשקט
- 25 וכו'¹¹⁴ !?
- 26 י. ונקודת הביאור בתוכן המענה של רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע (על שאלתו של
- 27 רבי עקיבא "מפני מה אתם בוכים") - "אמרו לו וכו'":

(110) ראה יבמות סב, ב.
 (111) סנהדרין פו, רע"א.
 (112) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (בחוקותי מט, א) בפירוש הכתוב (תבוא כח, מג) "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה" - שקאי על "ניצוץ אלקות המחי' את נפשו .. שיהי בבחי' עילוי רב ועצום כו'".
 (113) ובפרט בזמן הגלות, שנחלש ונתמעט אור האבוקה באופן שהניצוצות אינם נמשכים מעצמם ליכלל באבוקה, אלא צריכים לירד למטה, להמקום שבו נפלו הנצוצות, כדי לבררם (כמבואר בתו"א שבהערה 92).
 (114) ומה גם שמסתבר לומר שהליכתם לרומי היתה כדי לבטל גזירות על בני", היינו, שבהליכה זו עצמה מודגש תוקף הגלות.

(105) כפי שמצינו שהליכה בדרך - בגשמיות - "גורמת לשלשה דברים ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את הממון וממעטת את השם" (פרש"י לך לך יב, ב), ועאכו"כ ברוחניות (ראה אג"ק ח"א ע' קצה).
 (106) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.
 (107) וגם אם תשאר בדרגה הכי נעלית, נעשית בה הירידה מצד השייכות והצורך באכילה ושתי' - מהדרבים שבהם "דומים לבהמה" (ראה חגיגה טז, א).
 (108) ראה תניא פ"ו פכ"ד.
 (109) ובא לזה רק בהיותו ארבעים שנה, ועי"ז ש"דן ק"ו בעצמו" [כבסוגיין: "ומה כו' עאכו"כ] מהא ד"אבנים שחקו מים" (אדר"נ פ"ו ה"ב), היינו, שאפילו אם לבו כלב האבן, הנה אם רק לא יתפעל, ויתמיד בעבודתו יום אחר יום, אזי יחקקו המים גם את האבן החזקה ביותר.

(*) ועד שאפילו משה רבינו - שבירידתו למטה נשאר בדרגת נשמה דאצילות (ראה לקו"ת נצבים מט, ב. ובכ"מ) - בעלוותו הורה לקבל התורה, שהרי' ניוון ואוכל "מזיו השכינה" - "נתענה .. (ו)נצטער" מזה ש"לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמו"ר פמ"ז, ז).

- כיון שההליכה בדרך היא כדי לברר ניצוצות הקדושה, צריכה להיות אפשרות להבחין ולהכיר
 ("דערהערן") הניצוץ קדושה, שרק אז יכולים לבררו ולהעלותו לקדושה.
 וכיון ש"שמעו קול המונה של רומי" בלבד, מבלי "לשמעו" (להבחין ולהכיר) "קול" ניצוצי הקדושה
 שנמצאים שם - הבינו עד כמה גדלה ירידת הגלות ביותר.
 ומזה נתעוררה אצלם תמיהה הכי גדולה וצער הכי גדול: מהי התועלת בהליכה בדרך כדי לברר ניצוצות
 הקדושה - במצב ירוד כזה שלא "שומעים" את ניצוצות הקדושה, כך, שלא נראית האפשרות לברור!!
 וגודל הצער והתמיהה על דבר שאינו מובן בשכל כלל (גם לא בשכלם של תנאים) היא סיבת הבכיה¹¹⁵.
 יא. ובפרטיות יותר - "(אמרו לו) הללו כושיים שמשותחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח
 והשקט":
 בניצוצות הקדושה שבעולם - יש מהם שנמצאים בדברים הגשמיים שהם עניני הרשות, ויש מהם
 שנפלו למטה יותר - בדברים האסורים, ועד לתכלית הירידה - "משותחוים לעצבים" - ע"ז (ניגוד למהותו
 ועצמותו יתברך), שרש וכללות¹¹⁶ שבע מצוות בני נח¹¹⁷.
 ובעבודה זרה גופא ישנה ירידה הכי גדולה - "מקטרים לעבודת כוכבים" - כי: הקטורת היא "חביבה
 מן כל הקרבנות"¹¹⁸, ועד שהעבודה היחידה שהיתה נעשית בקדש הקדשים (אחת בשנה, על-ידי הכהן
 גדול)¹¹⁹ היא עבודת הקטורת דוקא, וכידוע¹²⁰ שבה מתבטאת ההתקשרות של בני ישראל עם
 הקדוש-ברוך-הוא באופן ש"בחד קטירא אתקטרינא"¹²¹. ונמצא, ש"מקטרים לעבודה-זרה" הוא הניגוד
 וההיפך לגמרי - קישור וחיבור לעבודה-זרה.
 [ויש להוסיף, שמהענינים המיוחדים שבעבודת הקטורת הוא בירור והפיכת הלעומת-זה, שלכן, בין י"א¹²²
 סממני הקטורת הוא "מור", שלכמה דעות הוא דם חיה שאינה טהורה¹²³, אף-על-פי שבכל שאר הענינים
 "לא הוכשרו למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפין"¹²⁴. ובזה מודגש גודל הירידה שב"מקטרים
 לעבודה-זרה" - שתמורת הפיכת הלעומת-זה לקדושה על-ידי הקטורת בבית המקדש, מנצלים את ענין
 הקטורת לעבודה-זרה].
 ועל-פי הידוע¹²⁵ שכל הגבוה ביותר ירוד למטה יותר, כמשל האבן שבראש החומה שנופלת למטה
 בריחוק יותר, מובן, שנפילת ניצוצי הקדושה למטה ביותר - "משותחוים לעצבים", ויתירה מזה: "מקטרים
 לעבודה-זרה" - מורה ששרשם של "ניצוצי קדושה" אלה גבוה ביותר.
 וכיון שכן, היה צריך להשמע ה"קול" דניצוצות הקדושה שצריכים ורוצים וחפצים להתברר ולעלות
 לקדושה¹²⁶, ולא עוד אלא שמצד גודל מעלת ניצוצי קדושה אלה ששרשם גבוה ביותר, ונפלו למטה

(115) כידוע שה"כיוון במוח דוחה המותרות בליחות
 הרמעות" (תו"א וישלח כו, א).
 (116) כשם ש"אנכי ולא יהי' לך" הם שרש וכללות כל התורה
 כולה, ש"אנכי" כולל כל רמ"ח מ"ע, ו"לא יהי' לך" כולל כל
 שס"ה מל"ת (תניא רפ"כ).
 (117) ראה סנהדרין נו, ב (ובפרש"י): "שבע מצות נצטוו בני
 נח .. רבי יהודה אומר אדה"ר לא נצטווה אלא על ע"ז בלבד,
 שנאמר (בראשית ב, טז) ויצו ה' אלקים על האדם (את אלקותו
 צוה עליו על האדם שלא ימירוהו באחר), רבי יהודה בן בתירה
 אומר אף על ברכת השם (דנפקא ל' נמי מאלקים, אלקותו צוה
 עליו שלא יקללוהו), ויש אומרים אף על הדינים (מאלקים נמי
 נפקא, יהא אלקותי עליך להיות מוראי עליך .. ולא מורא בשר
 ודם להטות משפט, כי המשפט לאלקים הוא). וראה ב"ר פט"ז,
 ו: "ויצו, על ע"ז .. כי הואיל הלך אחרי צו (הושע ה, יא). ה',
 על ברכת ה' כד"א (אמור כד, טז) ונוקב שם ה' מות יומת. אלקים,
 אלו הדיינים שנאמר (משפטים כב, כז) אלקים לא תקלל. על
 האדם, זו שפיכת דמים שנאמר (נח ט, ו) שופך דם האדם. לאמר,
 זה גילוי עריות שנאמר (ירמי ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו
 וגו'. מכל עץ הגן אכול תאכל (בראשית ב, טז), צוהו על הגזל."

(118) במדב"ר פ"ח, ח.
 (119) ההיפך בתכלית מהמצב ד"שועל שיצא מבית קדשי
 הקדשים" שבסיפור השני. - ועפ"ז י"ל ששני הפרטים שבסיפור
 הראשון, "משותחוים לעצבים" ו"מקטרים לע"ז", מכוונים לשני
 הפרטים שבסיפור השני, "הגיעו להר הצופים כו" (ראיית חורבן
 ביהמ"ק בכללותו) ו"הגיעו להר הבית ראו שועל שיצא כו" (החורבן
 בבית קדשי הקדשים).
 (120) ראה תורת מנחם - סה"מ אייר ע' רפד ואילך. וש"נ.
 (121) זח"ג רפח, א.
 (122) י"א דייקא - שמורה על בירור והפיכת י"א כתרין
 דמסאבותא (ראה תורת מנחם - סה"מ חשון ס"ע שמ ואילך. וש"נ).
 (123) ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"א ה"ג.
 (124) ראה שבת כח, א"ב. תניא פל"ז (מור, סע"ב). וראה
 השגות הראב"ד לרמב"ם שם. רמב"ן תשא ל, כג. ועוד. וע"ד
 החסידות - תורת מנחם - סה"מ תשרי ע' קסה. וש"נ.
 (125) ראה לקו"ת ראה יט, ג. ובכ"מ.
 (126) ע"ד "מים חתונים בוכין כו" (תקו"ת ת"ה). - וראה
 לקו"ד שבעה ערה 102.

- 1 ביותר, היה צריך להשמע קולם (רצונם וחפצם להתברר ולעלות לקדושה) מתוך רעש ("שטורעם") גדול
 - 2 כו'; ואף-על-פי-כן, לא זו בלבד שלא נשמע קולם של ניצוצות הקדושה מתוך רעש כו', אלא אדרבה -
 - 3 "יושבין בטח והשקט", ומה ששומעים אינו אלא "קול המונה של רומי"!
 - 4 יב. ויתירה מזה - "אנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש":
 - 5 ובהקדם הטעם שבית המקדש נקרא "בית הדום רגלי (אלקינו)" - כמו שכתוב¹²⁷ (בחורבן בית
 - 6 המקדש) "ולא זכר הדום רגליו ביום אפור", "אין הדום זה אלא בית המקדש"¹²⁸, וכמו שכתוב¹²⁹ "השמים
 - 7 כסאי והארץ הדום רגלי¹³⁰ אי זה בית¹³¹ אשר תבנו לי".
 - 8 ויש לבאר זה על-פי המבואר ב'תורה אור' בתחלתו, ש"השמים כסאי" קאי על תורה, שהיא רצונו
 - 9 וחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא שנשפלו וירדו למטה לדבר ולדון בענינים גשמיים - כמשל היושב על
 - 10 הכסא שעל-ידי-זה נשפל קומתו למטה, ו"הארץ הדום רגלי" קאי על מצוות, שבהם ההשפלה למטה גדולה
 - 11 יותר מההשפלה דתורה (שרק מדברת בענינים גשמיים), כיון שנתלבשו בדברים גשמיים ממש (ציצית בצמר
 - 12 גשמי ותפילין בקלף גשמי וכיוצא בזה), ועל-ידי-זה יתעלו למעלה - בדוגמת "הדום" שהוא כמו שרפרף,
 - 13 כסא קטן שמעמידן תחת הרגלים להגביהם מעל הארץ. ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שבית המקדש נקרא
 - 14 "בית הדום רגלי אלקינו" - לפי שהגילוי דהשפלת אלקותו יתברך בעולם הזה הגשמי ("הדום רגלי"¹³²)
 - 15 הוא (בעיקר) בבית המקדש¹³³.
 - 16 וזהו שבזמן הגלות (רק) "בית הדום רגלי אלקינו (ולא "השמים כסאי") שרוף באש" - כידוע
 - 17 שהחורבן והגלות נגע רק במצוות ("הדום רגלי")¹³⁴, שמכל רמ"ח מצוות-עשה נשאר רק פ"ז מצוות¹³⁵,
 - 18 מה-שאין-כן בתורה ("השמים כסאי"), שגם לאחר החורבן¹³⁶ "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב
 - 19 עולה"¹³⁷, ולכן לא שייך בזה הענין ד"שרוף באש"¹³⁸ חס-ושלום.
 - 20 ועל-פי-זה יש לבאר המשך דברי רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע לרבי עקיבא "הללו
 - 21 כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלקינו
 - 22 שרוף באש":
 - 23 רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע אינם מזכירים כאן את הצער דקושי שעבוד הגלות
 - 24 בניגוד לשלוותה של רומי, כי מה שנוגע להם (עד כדי בכיה) הוא (לא הצער הגשמי שלהם ושל כללות
 - 25 בני-ישראל, אלא) הצער דגלות השכינה¹³⁹, שמתבטא גם בנפילת ניצוצות הקדושה למטה מטה ביותר -
 - 26 "משתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים", עד שלא נשמע קולם ("יושבין בטח והשקט").
-
- דיוק הלשון "בית הדום רגלי אלקינו", אף שבפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי" נזכר שם הוי' ("כה אמר הוי'").
- (135) ראה ד"ה להבין ענין לקחת אנשי חיל לאדהאמ"צ (מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רסו): "ראשו כתם פז, היינו פז מצות שנשאר מרמ"ח, כי קס"א נתבטלו, ופז מצות אלו נק' בחי' ראשו, כי המה עיקר קיום העולם", עיי"ש בארוכה (וראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ט ריש ע' 209). וש"נ.
- (136) וראה ברכות ח, א: "מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה".
- (137) מנחות בסופה. - וראה לקו"ת במדבר יג, סע"א ואילך: "מעלת התורה זו עדיפא מהמצוות עצמן (אף שהתורה היא פירוש המצוות) שאינם נוהגות אלא בזמן שביהמ"ק הי' קיים דוקא במקום מזבח. . שהתורה היא בחי' הדם הממשיך חיות לכל האברין בשוה בכללותן, משא"כ המצוות שהם אברין דמלכא עד"מ יש בהן התחלקות עת וזמן. . לפי שהם. . למטה מבחינת התורה".
- (138) ואדרבה: דברי תורה נמשלו לאש, כמ"ש (ירמי' כג, כט) "הלא כה דברי כאש", אש דקדושה, שעלי' נאמר (יומא כא, ב) "אש אוכלת אש", ששורפת ומכלה האש דלעו"ז.
- (139) וע"ד ששלימות התפלה היא שמבקש (לא על מילוי
-
- (127) איכה ב, א.
- (128) איכ"ר פ"ב, ג.
- (129) ישעי' סו, א.
- (130) ראה פ"י מהרז"ו לאיכ"ר שם: "ומ"ש השמים כסאי והארץ הדום רגלי פ"י ג"כ על ביהמ"ק שבארץ שמכוון כנגד כסאו בשמים".
- (131) ראה תו"א בתחלתו (א, ג): "אי זה בית כו' כי הכסא והשרפרף אין דרכן להעמידן בחוץ אלא בתוך הבית". ומה ששמע שמפרש "אי זה בית אשר תבנו" - בניחותא (ע"ד הפירוש בפסוק (מלכים"ח, כז) "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה" - בניחותא).
- (132) משא"כ "השמים כסאי" - שקאי על ביהמ"ק של מעלה (כנ"ל הערה 130).
- (133) ראה פ"י יפה ענף לאיכ"ר שם: "דהתם (הארץ) בבחינת שהיא כבושה תחת רגליו. . וכאן (בביהמ"ק) הוא בבחינת הגלות שם נבדדו כמלך שרגליו מיוחדים בהדומו".
- (134) ובמצוות גופא - רק כפי שירדו למטה, ע"י הצמצום דשם אלקים, ולא כפי שהם למעלה, שנקראות "מצוות הוי'" (שלח, טו, לט. וראה לקו"ת שלח מו, א. ובכ"מ). - ועפ"ז יומתק

- ויתירה מזה - טוענים רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע לרבי עקיבא: ניצוצות אלה (לא)
רק שנתרחקו ביותר עד שנחשך אורם לגמרי¹⁴⁰, אלא עוד זאת) - במקום להכלל באבוקה דאש הקדושה
- נכללו ונשרפו באש דלעומתה (אש ד'רומי'), כמו "בית הדום רגלי אלקינו" [שבזה נכלל גם ירידת
ניצוצות הקדושה בדברים הגשמיים כדי להעלותם לקדושה על-ידי קיום המצוות] ש"שרוף באש", כך,
שלא נראית אפשרות לבררם ולהעלותם לקדושה על-ידי ההליכה בדרך.
המשך השיחה יודפס בדבר מלכות לפרשת בא

החסרון שלו, כיון שנמצא בדרגא כזו שאין זה נוגע לו*, אלא)
על מילוי חסרון השכינה, "כובד ראש" דלמעלה (ראה לקו"ש
חכ"ג ע' 217. וש"נ).
(140) ראה סה"מ עת"ר ע' קב.

(* וע"ד הסיפור שהרב המגיד שלח א' מתלמידיו אל הרה"צ ר' זושא מאניפאלי כדי ללמוד ממנו קבלת יסורים בשמחה, ואמר לו ר' זושא שאינו
מבין למה שלחו הרה"מ אליו, שהרי אין לו יסורים - אף שה' עני מרוד וכו' (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ד ס"ע 203 ואילך. וש"נ).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

...ה) בטח יכתוב עתה ג"כ אודות סידור העבודה עתה לאחר שבא הרה"ח מוהר"ן שי' פינסאן,
ואח"כ הרה"ח מוהר"ס שי' ליבעראו. ואף כי התדברו הנ"ל מראש עם הרה"ג והרה"ח וכו' מוהרבא"ג
שי' איך לסדר באופן שתהיה תועלת הכי גדולה בכל, בכ"ז אשמח להודיע שהובאו הדברים לפועל.

ו) רשימת ספרים ששלח ג' מנ"א נתקבלה מכבר, אף שע"פ טעות לא אישרו את זה עד עתה,
ולפלא שמאז אינו מודיע ע"ד משלוח עוד ספרים וכתבי יד. ואולי מפני טרדותיו בהעבודה, ובטח יעשה
גם בזה, כפי האפשרי, לעתיד. ות"ח מראש.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש, וברכה והצלחה בענינים הפרטים שלו ושל כל ב"ב שיחיו.
ובבריאות הנכונה ושמחה בכהנ"ל - לכל לראש,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. זה מכבר עוררתיו אודות האפשריות להדפיס במכ"ע המופיעים במקומו מכתבי התעוררות
המתקבלים מכאן (ע"ד המכתב האחרון ל"יט כסלו העבר), מובן אם יש מעתיק נכון לשפה הצרפתית
או בשפה הערבית, כי באם יש חשש שיקלקל הכוונה אין כדאי להתחיל בזה.

ספרים לערוך ספרי' בהישיבה או במשרדה - יושלחו לו כבקשתו...

בס"ד. משיחות ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט ה'תשנ"ב.

הוי' לכל בניי - כמבואר בפירוש רש"י⁶ ש"אמר
לו הקב"ה (למשה) חבל על דאבדין ולא משתכחין,
יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים
נגליתי עליהם בא"ל שדיי ולא אמרו לי מה שמך
ואתה אמרת מה שמו .. (האבות) לא הרהרו אחר
מדותי ואתה אמרת למה הרעותה".

ועד כדי כך, ש"וארא אל האבות" הוא הגורם⁷
שיהי' הגילוי גם אצל הבנים⁸ (ע"ד "האב זוכה לבן
כו"ו"⁹, "מעשה¹⁰ אבות סימן (ונתינת-כח)
לבנים"¹¹), ובלשון הכתוב "וארא אל אברהם וגו'
לכן (מסובב ותוצאה) אמור לבני ישראל אני
הוי'"¹², כדלקמן.

ג. וביאור הענין:

מבואר בדרושי חסידות² שגילוי שם הוי' (שם)
העצם, שם המפורש, שם המיוחד - דרגת אלקות
שלמעלה מהעולם) הי' במתן-תורה, ולכן, אצל
האבות שהיו לפני מתן-תורה נאמר "וארא גו'
בא"ל שדיי (דרגת אלקות ששייכת לעולם) ושמי
הוי' לא נודעתי להם", ואצל בניי שזכו
למתן-תורה (לאחר יצי"מ) נתגלה שם הוי', כהמשך
הכתוב "(אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי

א. בהתחלת פרשתנו - "וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב בא"ל שדיי ושמי הוי' לא נודעתי
להם וגו' לכן אמור לבני ישראל אני הוי' וגו'"¹ -
צריך להבין:

(א) בנוגע לתוכן כתובים אלו שלאבות נתגלה
הקב"ה רק בא"ל שדיי, ולא בשם הוי', ואילו
לבניי יתגלה (עתה) בשם הוי' (כמבואר בדרושי
חסידות²) - איך מתאים הלשון "לכן (אמור גו')",
שהוא מסובב ותוצאה מהענין שלפניו, היינו,
ש"אמור לבני ישראל גו'" הוא בגלל ש"וארא אל
אברהם גו'"³ - היפך (לכאורה) תוכן הכתובים
שאצל בניי יהי' ענין חדש ("וידעתם כי אני הוי'")
שלא הי' אצל האבות ("שמי הוי' לא נודעתי
להם")?

(ב) ויתירה מזה: תוכן (התחלת) הפרשה הוא
ע"ד מעלת בניי שיתגלה אצלם שם הוי' שלא
נתגלה להאבות, ואילו שם הפרשה, "וארא", קאי
על ההתגלות אל האבות, היינו, שהפרשה שבה
מדובר אודות ההתגלות לבניי שלא היתה אצל
האבות, נקראת ע"ש ההתגלות אל האבות!?

ב. ונראה לומר, שכיון שנקראים "אבות"⁴,
כמודגש בפירוש רש"י "וארא אל האבות",
שהאבות הם למעלה מהבנים ומקור להם ("שורש
ומקור כל נשמות ישראל"⁵), יש בהם מעלה יתירה
לגבי הבנים (אף שלבנים נתגלה שם הוי' שלא
נתגלה לאבות).

ותיירה מזה, שמעלת האבות היא גם לגבי משה
שאליו נאמר "אני הוי'", ועל ידו הי' הגילוי דשם

(6) בפ"י ה' (בסיום הענין) - "ורבותינו דרשוהו לענין של
מעלה כו". ואף שכותב ש"אין המדרש מתיישב אחר המקרא
כו", הרי מסיים "יתיישב המקרא על פשוטו .. והדרשה תדרש
כו" (וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 27 ואילך).

(7) וידוע שכל דבר הגורם הוא יותר חזק מהדבר שנגרם על
ידו (ראה המשך וככה תרל"ז פט"ו).

(8) וגם גילוי שם הוי' (שנתגלה לבנים ולא נתגלה לאבות) הוא
בכח האבות - ע"ד הפירוש במארו"ל (שבועות מח, סע"א. וש"נ)
"יפה כח הבן מכח האב", שגם מעלת הבן ("יפה כח הבן") לגבי
האב הוא "מכח האב", מהעצמיות דהאב, אלא שאצל האב לא
בא בגילוי, כי אם אצל הבן (ראה לקו"ש חכ"ג ע' 222).

(9) עדיות פ"ב מ"ט.
(10) ראה נחומא לך לך ט. בר"פ מ"ו. ו. לקו"ש חט"ו ע' 76.

וש"נ.
(11) ולכן, "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו
מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" (תדבא"ר רפכ"ה),
היינו, ששלימות עבודת הבנים היא כשמגיעים למדרגת האבות.
(12) וע"ד הפירוש בפשטות הכתובים - "וארא אל האבות
באל שדי הבטחתים הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדיי
.. לאברהם בפרשת מילה נאמר אני אל שדיי .. ליצחק ..
והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה
נשבעתי לאברהם בא"ל שדיי אמרתי ליעקב .. לכן, ע"פ אותה
השבועה (להאבות), אמור לבני ישראל אני ה', הנאמן בהבטחתי"
(פרש"י עה"פ).

(1) ו, ג'ו.

(2) ראה תו"א פרשתנו נו, א ואילך. תו"ח שם צב, ב ואילך.
ובכ"מ.

(3) בפרש"י כאן: "לכן, ע"פ אותה השבועה", ש"לכן" קאי
על "וגם הקימותי את בריתי גו'", אבל, כיון ש"לכן" אמור לבני
ישראל אני הוי'" בא בהמשך למש"נ לפניו "וארא גו' ושמי הוי'
לא נודעתי להם" (כפירוש רש"י "לא נכרתי להם במדת אמתית
שלי שעלי" נקרא שמי הוי', נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים
ולא קיימתי", ובהמשך לזה "אמור לבני ישראל אני הוי'",
"הנאמן בהבטחתי"), מסתבר לומר, שתיבת "לכן" היא גם
בהמשך ל"וארא גו' ושמי הוי' לא נודעתי להם".

(4) "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב. וראה
בארוכה תו"א ריש פרשתנו. תו"ח שם צה, סע"ב ואילך).

(5) תו"א ותו"ח שם.

30 חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא²², שע"ז נפעל
31 החיבור דעליונים ותחתונים בתכלית השלימות.

32 וכיון ש"וארא אל אברהם .. בא"ל שד"י" הי'
33 בנוגע למצות מילה ("לאברהם בפרשת מילה נאמר
34 אני אל שד"י וגו'²³) שבה התחיל הענין
35 דמתן-תורה, עכ"ל, שנכלל בזה גם התחלת גילוי
36 שם הוי' ²⁴ שבמתן-תורה.

37 ד. ואעפ"כ נאמר "וארא אל אברהם גו' ושמי
38 הוי' לא נודעתי להם" - כיון שענין זה הי' במצות
39 מילה בלבד:

40 מהביאורים בהשייכות דגילוי שם הוי' להחידוש
41 דמ"ת בהחיבור דעליונים ותחתונים, המשכת
42 אלקות בעולם (אף ששם הוי' הוא למעלה מהעולם)
43 - כיון ששם הוי' הוא בלי גבול, ומצד תוקף הגילוי
44 דאור הבלי גבול נמשך גם למטה.

45 וכיון שאצל אברהם היתה המשכת הקדושה
46 למטה רק במצות מילה, אבר בגופו של אברהם
47 אבינו, אבל בעולם לא היתה המשכת הקדושה, לא
48 ניכר תוקף הגילוי דאור הבלי גבול (שם הוי'),
49 "שמי הוי' לא נודעתי להם".

50 אבל לאידך, כיון שגם המשכת הקדושה למטה
51 במצות מילה (בהגוף הגשמי דאברהם בלבד) היא
52 ע"י כח הבלי גבול²⁵ - ה"ז התחלת גילוי שם הוי'
53 (בלי גבול) שבמתן-תורה, אלא שכח הבלי גבול
54 (שעל ידו נעשית ההמשכה למטה) אינו ניכר בגילוי
55 ע"י ההמשכה גם בעולם.

56 ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "ושמי הוי' לא
57 נודעתי", "לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא

1 אתכם מתחת סבלות מצרים גו') ולקחתי אתכם לי
2 לעם וגו' וידעתם כי אני הוי'".

3 והנה, אף שהאבות היו לפני מתן-תורה, הרי,
4 נוסף לכך ש"קיים אברהם אבינו כל התורה כולה
5 עד שלא ניתנה"¹³, ידוע¹⁴ שע"י אברהם היתה
6 (ההכנה ויתירה מזה) ההתחלה¹⁵ דמתן-תורה,
7 כמודגש במצות מילה דאברהם שהיתה כמו
8 המצוות שלאחרי מתן-תורה שעל ידם נמשכת
9 קדושה בחפץ הגשמי שבו מקיימים המצוה,
10 כמ"ש¹⁶ "שים נא ירך תחת ירכי", "לפי שהנשבע
11 צריך שיטול בידו חפץ של מצוה", היינו, שהחידוש
12 דמתן-תורה בהמשכת אלקות בעולם, חיבור
13 עליונים ותחתונים (כדאיתא במדרש¹⁷
14 שבמתן-תורה "ביטל גזירה ראשונה ואמר העליונים
15 ירדו לתחתונים והתחתונים יעלו לעליונים"),
16 התחיל במצות מילה דאברהם.

17 ואף שהחיבור דעליונים ותחתונים (החידוש
18 דמ"ת) שהתחיל במצות מילה הי' בנוגע לאבר
19 בגופו של אברהם אבינו (שהי' מרכבה לאלקות¹⁸),
20 יש לומר, שמרומז גם הקשר והשייכות להפעולה
21 בעולם (תחתונים ממש) בפרטי הענינים והשכונות
22 בנקיטת חפץ דמילה: (א) בקשר להשירוך דיצחק
23 ורבקה - יחוד מ"ה וב"ן, שהו"ע כללות כל
24 העבודה דקיום התומ"צ¹⁹, שע"ז נעשה המשכת
25 הקדושה בתחתונים, (ב) וע"י אליעזר עבד אברהם
26 - שאף שבנוגע להשירוך דיצחק "אמר לו אברהם
27 (לאליעזר²⁰) בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק
28 בברוך"²¹, מ"מ, נעשה השירוך דיצחק ורבקה ע"י
29 אליעזר דוקא, שבזה מודגש הענין דאתהפכא

(22) ראה זח"א ד, א.

(23) פרש"י פרשתנו ו, ד.

(24) להעיר, שהפירוש דשם "שד"י" הוא לא רק "שאמר לעולמו די" (תגינה יב, א), הגבלת הטבע, אלא גם "שדי באלקותי לכל ברי" (פרש"י לך לך יז, א), ורוממות הטבע (נס מלובש בטבע), ויתירה מזה "שאין העולם ומלואו די באלקותי" (ב"ר פמ"ו, ג), גילוי בלתי מוגבל שאין העולם ומלואו כדאי אליו (נס שלמעלה מהטבע), בחי' סוכ"ע (ראה בארוכה ד"ה וארא תר"ל. עטר"ת. תרפ"ד). ויתירה מזה, שמלובש בו שם הוי', אלא שהוא בהעלם ולא בגילוי ("לא נכרתי") - ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קמד.

(25) ובסגנון אחר: גם כשהמשכת הקדושה למטה היא בפרט אחד (במצות מילה), ה"ז בכח הבלי גבול, כי, בעל גבול, הגבלתו היא בכל הפרטים, ומצדו לא יכולה להיות תנועה של העדר ההגבלה כלל, גם לא בפרט אחד.

(13) יומא כח, ב. קידושין פב, א - במשנה.

(14) ל"ת להאריז"ל ר"פ לך לך. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ לך לך שנה זו (התועדויות תשנ"ב ח"א ע' 254 ואילך). וש"נ.

(15) להעיר מהענין ד"כל התחלות קשות" (מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה), כיון שצריך להיות ה"פתיחה" (פתיחת הצינור) דכללות הענין.

(16) חיי שרה כד, ב ובפרש"י.

(17) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(18) ראה ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. תניא פכ"ג. רפל"ד.

(19) ראה לקו"ת ברכה צו, גיד. סה"מ תר"ס ע' לב ואילך.

ועוד.

(20) כש"ה"י מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו ולהשיאו בתור.

(21) פרש"י חיי שרה כד, לט.

בבחינת הגילויים, בכחות הנפש³⁴, וגם כפי
שנלכשו בגוף בעוה"ז הגשמי, כדי לפעול בעולם
(ע"י קיום התומ"צ) המשכת דרגת האלקות
שלמעלה מגדר דעליון ותחתון.

ו. ובפרטיות יותר:
החידוש דמתן-תורה (בנוגע לבני"י ועל ידם גם
בעולם) הוא לא רק בנוגע להמשכה למטה (שהעצם
נמשך גם למטה), אלא גם (ובעיקר) בנוגע
להמשכת העצם, כי, דוקא ע"י ההמשכה למטה
מתגלה העצם³⁵, שאינו מוגבל ומוגדר בשום דבר,
ולכן נמשך בכל מקום.

וגם המשכת העצם (ע"י שבא למטה) היתה
אצל האבות - במצות מילה (המשכת הקדושה
בגוף גשמי בעוה"ז הגשמי). אבל, כיון שלא נמשך
גם בעולם (בתחתונים ממש), לא ניכר המשכת
העצם, שמצד העדר ההגבלה שבו ה"ה נמשך בכל
מקום. ורק לאחר מ"ת, שנעשית המשכת הקדושה
בעולם, ניכר העצם.

ואעפ"כ, הכח להמשכת העצם הוא ע"י האבות
("וארא אל האבות"), כי, עבודת הבנים לאחר
מ"ת עיקרה באופן של התלבשות והתעסקות בגדרי
העולם (עליון ותחתון), משא"כ עבודת האבות
עיקרה היא מצד עצם הנשמה, ובכח זה נעשית
עבודת הבנים (שיושרים עניני האבות) באופן
שמגלים ומחדירים את העצם בעבודתם למטה³⁶
(שע"י נמשך העצם).

ויש לומר, שבמתן-תורה שהו"ע הנישואין
דכנס"י עם הקב"ה ("יום חתונתו זה מתן תורה"³⁷)
באים ומשתתפים גם האבות אברהם יצחק ויעקב
(כשם שבשמחת נישואין דכל חתן וכלה בישראל

1 נודעתי, לא ניכרתי²⁶ - שהחסרון הוא רק בהכרה
2 וההתגלות, אבל עיקר הענין דהמשכת גילוי שם הוי'
3 התחיל כבר במצות מילה.

4 ה. ובעומק יותר - שנוסף על התחלת הפעולה
5 דחיבור עליונים ותחתונים (החידוש דמתן-תורה)
6 במצות מילה, יש אצל האבות (ומהם נמשך
7 להבנים) ענין נעלה יותר:

8 החידוש²⁷ דחיבור עליונים ותחתונים הוא בגדרי
9 העולם, שנחלק לעליונים ותחתונים, ועד שיש
10 גזירה והפסק בין העליונים לתחתונים (עליונים לא
11 ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים),
12 ובמתן-תורה בטלה הגזירה ונעשה החיבור
13 דעליונים ותחתונים; אבל מצד דרגת האלקות
14 שלמעלה מגדר עליון ותחתון, לא שייך גזירה
15 והפסק בין העליונים לתחתונים, שנמצא בעליונים
16 ובתחתונים בשוה גם לפני מתן-תורה²⁸. והחידוש
17 דמתן-תורה הוא - שגם בגדרי העולם שיש בו גזירה
18 והפסק בין העליונים לתחתונים תומשך דרגת
19 האלקות שלמעלה מגדר עליון ותחתון.

20 ומזה מובן גם בנוגע לגילוי שם הוי' לבני"י
21 במתן-תורה ("אמור לבני ישראל אני הוי' גו'
22 ולקחתי אתכם לי לעם גו' וידעתם כי אני הוי'") -
23 שחידוש זה קשור עם עבודתם של בני"י בעולם (ע"י
24 קיום התומ"צ) לפעול החיבור דעליונים ותחתונים,
25 אבל גם לפני"ו ישנו העצם דישאל שלמעלה
26 מהתורה ("מחשבתן של ישראל קדמה לכל
27 דבר"²⁹, גם למחשבת התורה), שזוהי דרגת האבות
28 (השורש ומקור והעצם דכל בני"י), החל מאברהם
29 אבינו ("אחד ה' אברהם"³⁰), "ראש למאמינים"³¹,
30 שפתח הצינור³² דכח האמונה³³ והמסירת-נפש
31 שמצד עצם הנשמה.

32 והחידוש דגילוי שם הוי' במתן-תורה הוא -
33 שהעצם דישאל (דרגת האבות) יומשך ויתגלה גם

34 החל מכח החכמה - דרגתו של משה, חכמה דקדושה,
שלכן הרהר אחר מדותיו. והכוונה בזה, שע"י תשובת הקב"ה,
"וארא אל האבות", יומשך בבחינת החכמה גילוי העצם (ראה
סה"מ עטר"ת ע' קצה).

35 ולכן "המצוות שעשו האבות ריחות היו אבל אנו שמן
תורק שמן" (שהש"ר פ"א, ג (א)), דאף ש"ריח" הו"ע נעלה
ביותר, "שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו" (ברכות מג,
ב), שמורה על המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, מ"מ,
המשכת העצם (שמן) היא ע"י עבודת הבנים בקיום התומ"צ
למטה לאחר מ"ת (ראה סה"מ תש"ו ע' 109. ובכ"מ).

36 לאחר שגם בענין זה נעשית הפתיחה ע"י האבות במצות
מילה.

37 תענית כו, ב - במשנה.

26 פרש"י שם, ג.

27 בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 56 ואילך.

28 ולא שייך חילוק בזמן - לפני מ"ת ולאחרי מ"ת (כמו
שלא שייך חילוק במקום, במעלה, עליון ותחתון).

29 ב"ר פ"א, ד.

30 יחזקאל לג, כד.

31 ראה שהש"ר פ"ד, ח (ג). סה"מ קונטרסים ח"א נד, ב.

32 ראה סה"מ תרע"ח ע' רפג. תרפ"ח ע' קב. לקו"ש ח"כ
ס"ע 74 ואילך. וש"נ.

33 למעלה מהשכל, ולכן "לא הרהרו אחר מדות".

36 שבמעשינו ועבודתינו בקיום התומ"צ נעשית רק
37 ההמשכה למטה, אבל הגילוי למטה בעוה"ז הגשמי
38 יהי' רק לעתיד לבוא (כמ"ש⁴⁴ "ונגלה כבוד הוי'
39 וראו כל בשר גו'"), הרי, כל זמן שלא נעשה הגילוי
40 למטה, ה"ז הוכחה שאין זה העצם⁴⁵.

41 וכשם שעבודת בני' לאחר מ"ת היא בכח
42 עבודת האבות לפני מ"ת, כיון שלאחרי מ"ת
43 מודגשת בעיקר ההמשכה בבחינת הגילויים,
44 משא"כ לפני מ"ת מודגשת בעיקר העבודה שמצד
45 העצם (כנ"ל ס"ה), כמו כן השלימות דלעתיד
46 לבוא⁴⁶ היא בכח העבודה בזמן הזה⁴⁷, כיון
47 שלעתיד לבוא מודגש בעיקר הגילוי בעולם, ואילו
48 בזמן הזה ובפרט בזמן הגלות מודגשת בעיקר
49 העבודה שמצד העצם, כידוע⁴⁸ שעיקר העבודה
50 באופן של מסירת-נפש (שמצד העצם) היא בזמן
51 הגלות.

52 ולהוסיף, שגם השלימות דלעתיד לבוא כלולה
53 בכח אצל האבות - כמארז"ל⁴⁹ "שלשה הטעימן
54 הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא .. אברהם
55 דכתיב בי' בכל, יצחק דכתיב בי' מכל, יעקב דכתיב
56 בי' כל", ועיקר ושליומות גילוי זה (לא רק מעין
57 העולם הבא) יהי' לעתיד לבוא, שאז תהי' תכלית
58 השלימות ד"בכל מכל כל" (לא רק אצל האבות,
59 אלא גם) אצל כל בני' (כיון שהשלימות דלעתיד
60 לבוא נעשית ע"י מעשינו ועבודתנו דכל בני',
61 בכח האבות).

62 ח. ויש לומר, ששלימות הגילוי דשם הוי'
63 לעתיד לבוא (שבאין-ערוך לגילוי שם הוי'
64 שבמ"ת, שהוא בבחינת "שמי הוי' לא נודעתי
65 להם") מרומז בפרשה שמתחילין לקרוא בזמן
66 המנחה דש"פ וארא - פרשת בא:

1 באים ומשתתפים הוריהם וזקניהם וזקני זקניהם, ג'
2 דורות, גם אלו שנמצאים כבר בעולם האמת³⁸ -
3 שבזה מודגש: (א) שעבודת הבנים (לאחרי החתונה
4 דמ"ת) היא בכח האבות (שבאים להחתונה), (ב)
5 שכח האבות (העצם) מתגלה ע"י ההמשכה למטה
6 בעבודת הבנים.

7 ז. ויש להוסיף ולבאר תוכן הענין ד"שמי הוי'
8 לא נודעתי" (המעמד ומצב שלפני מ"ת) גם לאחר
9 מ"ת - שהרי התורה היא נצחית³⁹ - דלכאורה: כיון
10 שכבר עברו אלפי שנים מאז שנתגלה שם הוי'
11 במתן-תורה, מה שייך עתה הענין ד"שמי הוי' לא
12 נודעתי"?

13 ויש לומר הביאור בזה:
14 אע"פ שבמ"ת הי' גילוי שם הוי', כמ"ש
15 "וידעתם כי אני הוי'", מ"מ, כיון ש"לעתיד לבוא
16 כתיב⁴⁰ והי' הוי' לי לאלקים, שיהי' גלוי ממקום
17 עליון יותר עד דשם הוי' יהי' חשוב רק כאלקים",
18 ויתגלה שם הוי' נעלה יותר, "עיקר ענין גלוי שמו
19 הגדול"⁴¹, נמצא, שגם המעמד ומצב שלאחרי מ"ת
20 הוא באופן ד"שמי הוי' לא נודעתי" בערך לגילוי שם
21 הוי' דלעתיד לבוא, כשיהי' חידוש בכללות הענין
22 דמ"ת, "תורה חדשה מאתי תצא"⁴², שאז תהי'
23 שלימות הנישואין דכנס"י עם הקב"ה, כמארז"ל⁴³
24 "העולם הזה אירוסין היו .. לימות המשיח יהיו
25 נישואין".

26 וההסברה בזה:
27 כשם שנתבאר לעיל בנוגע למעלת עבודת בני'
28 לאחר מ"ת לגבי עבודת האבות לפני מ"ת, שדוקא
29 ע"י ההמשכה למטה (לאחרי מ"ת) בא העצם, וכל
30 זמן שלא נמשך למטה (מלבד במצות מילה) ה"ז
31 הוכחה שאין זה העצם, כן הוא גם בנוגע להמעלה
32 דלעתיד לבוא לגבי זמן הזה, כי: העדר ההגבלה
33 דהעצם היא לא רק בהמשכה למטה, אלא גם
34 בהתגלות למטה, שהרי העצם אינו מוכרח להיות
35 בהעלם, אלא בודאי יכול לבוא גם בגילוי. וכיון

(38) סה"מ קונטרסים ח"א לח, ב.

(39) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(40) ויצא כח, כא.

(41) תו"א שמות נ, רע"ג.

(42) ישע"י נא, ד. ויק"פ פ"ג, ג.

(43) שמו"ר ספ"ו.

(44) ישע"י מ, ה. וראה תניא ספ"ו.

(45) ראה לקו"ש ח"ה ע' 245.

(46) וגם ההתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" נכללת (בכח) במתן-תורה, כידוע שמ"ת הו"ע חד-פעמי וכולל גם התורה חדשה דלעתיד לבוא (המשך תרס"ו ע' כג. תקמו).

(47) ראה תניא רפ"ז: "תכלית השלימות .. של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", והרי הדבר הגורם הוא חזק יותר מהדבר שנעשה על ידו (כנ"ל הערה 7).

(48) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. תרפ"ה ע' רנח ואילך.

וראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח. וש"נ.

(49) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

ט. ויש לקשר האמור לעיל עם הזמן שבו קורין
בשנה זו פרשת וארא והתחלת פרשת בא - שבת
מברכים חודש שבט:
שבת מברכים חודש שבט הוא בסיום חודש
טבת, חודש העשירי, ובו נמשכת הברכה
והנתינת-כח לחודש שבט, חודש האחד עשר
(ובלשון הכתוב ⁶⁰ "עשתי עשר חודש הוא חודש
שבט"). ויש לומר, שבסיום חודש העשירי,
שלימות המספר ⁶¹, מודגשת שלימות העבודה
דבני, שבכח זה באים לתכלית השלימות דלעתידי
לבוא המרומזת בחודש האחד עשר, אחד שלמעלה
מעשר ספירות ("אנת הוא חד ולא בחושבן") ⁶² -
ע"ד ובדוגמת ב' הפרשיות וארא ובא (העבודה
שלאחרי מ"ת, שעל ידה באים להשלימות
דלעת"ל).
ולהוסיף, שענין הגאולה מרומז גם בשמו של
החודש כפי שנקרא בשמות החדשים שעלו עמהם
מבבל ⁶³ - "שבט" - שהוא (א) מלשון "שבטי
מושלים" ⁶⁴, ובפרט הממשלה דמלכות בית דוד,
כמ"ש ⁶⁵ "לא יסור שבט מיהודה" (מדוד ואילך אלו
ראשי גליות שבבבל שרודין את העם בשבט) .. עד
כי יבוא שילה" (מלך המשיח), עליו נאמר ⁶⁷ "וקם
שבט (מלך רודה ומושל) מישראל", "זה מלך
המשיח" ⁶⁸, (ב) מלשון ענף אילן ⁶⁹, כמ"ש ⁷⁰ "ויצא

1 על הפסוק "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה",
2 איתא בזהר ⁵⁰ "דעייל לי' קב"ה אדרין בתר אדרין
3 לגבי תנינא חדא עלאה כו" ⁵¹. ושרש הענין
4 בפרעה דקדושה - הגילוי דבחי' "חמישית
5 לפרעה" ⁵², "דאתפריעו ואתגליין מיני' כל
6 נהורין" ⁵³, גילוי בחי' החמישית ⁵⁴ שלמעלה מד'
7 אותיות שם הוי', שזהו"ע שם הוי' דלעתיד לבוא
8 שבאין-ערוך לשם הוי' שבמ"ת.
9 ולהוסיף, שפרשת בא היא הפרשה השלישית
10 בספר שמות ⁵⁵, ספר הגאולה ⁵⁶, ויש לומר, שרומזת
11 גם על הגאולה השלישית והנצחית, כמ"ש ⁵⁷
12 "יחינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו".
13 ובפרשיות יותר: ג' הפרשיות שמות וארא בא
14 הם כנגד ג' התקופות הכלליות - לפני מ"ת, מ"ת,
15 ולעתיד לבוא ⁵⁸: פרשת שמות שבה מדובר אודות
16 שעבוד מצרים, "כור הברזל" שעל ידו נעשית
17 ההכנה למ"ת ⁵⁹ - המעמד ומצב שלפני מ"ת; פרשת
18 וארא, "אמור לבני ישראל אני הוי' גו' וידעתם כי
19 אני הוי'" - הגילוי דמ"ת; ופרשת בא, "בא אל
20 פרעה", "אתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין" -
21 המעמד ומצב דלעתידי לבוא.

(50) ח"ב לד, א.

(51) "התנים הגדול הרויץ בתוך יאוריו" (יחזקאל כט, ג) -
כמ"ש בהפטרה (שהיא סיום וחותם) דפרשת וארא.

(52) יוגש מז, כד.

(53) זח"א רי, א.

(54) ומרומז גם בפרשת וארא - שלאחרי ד' לשונות של
גאולה, "והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי", נאמר לשון
חמישי, "והבאתי", כוס חמישי (כסא דמלכא משיחא), שהו"ע
"החמישית לפרעה" (אוה"ת פרשתנו (כרך ז) ע' ב'תקפו).

(55) ספר בפ"ע. ובפרט שהוא גם ספר הראשון דעבודת בני
ישראל ("ואלה שמות בני ישראל"), שהרי ספר בראשית הוא ספר
האבות, "ספר הישר, ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"
(ע"ז כה, א).

(56) רמב"ן ס"פ פקודי.

(57) הושע ו, ב ובמפרשים.

(58) וי"ל שמרומזים גם בפרשת וארא: "וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב" - כידוע שגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי
קשורים עם יעקב (ראה פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א), מ"ת
קשור עם יצחק (ראה פרד"א פל"א), והתקופה שלפני מ"ת
קשורה עם אברהם, שעל ידו היתה ההכנה (והתחלה) למ"ת.

ועד"ז בנוגע להגילוי דשם הוי': "וארא גו' בא-ל שדי ושמי
הוי' לא נודעתי להם" - הגילוי במצות מילה שהוא ההכנה
וההתחלה דגילוי שם הוי' דמ"ת. "אמור לבני ישראל אני הוי' גו'
וידעתם כי אני הוי'" - שלימות גילוי שם הוי' במ"ת. וסיום
הפרשה, "והבאתי אתכם אל הארץ גו' (לשון חמישי של גאולה)
אני הוי'" - גילוי שם הוי' דלעתידי לבוא.

(59) ראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(60) זכרי' א, ז.

(61) ראה ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.

(62) ראה יהל אור ע' מח. אוה"ת דברים ע' יט. התועדויות
תשמ"ט ח"ג ע' 6. ח"ד ע' 140. וש"נ.

(63) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ועוד.

(64) יחזקאל יט, יא.

(65) ויחי מט, יו"ד ובפרש"י.

(66) ולהעיר, שביהודה נאמר "ותעמוד מלדת" (ויצא כט, לה),

ויש לומר, שרומז על הגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי'
גלות, כדאיתא במכילתא (בשלח טו, א) "כל השירות לשון נקבה
חוץ משירה דלעתידי לשון זכר", "כלומר שהנקבה יש לה צער
לידה*, אף כל הנסים יש אחריהם צער, חוץ מלעתידי שאין אחרי'
צער .. כזכרים לא יולדים" (תוס' פסחים קטו, ב).

(67) בלק כד, יז ובפרש"י.

(68) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

(69) ראה (לדוגמא) ישע' כח, כז.

(70) שם יא, א.

(* כידוע ש"הגלות נמשל לעיבור וגאולת ימי המשיח שיהי' במהרה
בימינו נמשל ללידה .. וכן חבלי ימות המשיח נקראים בשם חבלי
לידה" (תו"א ותו"ח שבהערה 4).

של הגלות ודור הראשון של הגאולה), כעדותו של
נשיא דורנו שכבר כלו כל הקיצין, והכל מוכן
לסעודה דלעת⁷¹, שולחן-ערוך עם הסעודה דליתן
ושור הבר ויין המשומר.

ויש לומר, שכללות הזמן הקשור עם יום
ההילולא העשירי בשבט (שבעים שנה בחיים
חיותו בעלמא דין, והמשך השנים שלאח"ז, יותר
מארבעים שנה⁸¹) נחלק לג' תקופות שהם ע"ד
ובדוגמת ג' התקופות הכלליות במשך כל הדורות
(לפני מ"ת, מ"ת וימות המשיח), שמרומזות בג'
הפרשיות שמות וארא בא (כנ"ל ס"ח):

תקופה ראשונה, ארבעים שנה (תר"ס-תר"פ),
בזמן נשיאותו של אביו, שאז התחיל שלימות הענין
דהפצת המעיינות חוצה ובפרט ע"י התייסדות
ישיבת תומכי תמימים (בניהולו של בנו יחידו) -
ע"ד ובדוגמת עבודת האבות בהכנה והתחלת הענין
דמ"ת.

תקופה שני', שלושים שנות נשיאותו בחיים
חיותו בעלמא דין (תר"פ-שי"ת), שבהם הי'
החידוש המיוחד שלו בתור נשיא דתורת חסידות
חב"ד בהפצת המעיינות חוצה ממש, ועד להחידוש
בעשר שנים האחרונות (גמר ושלמות עבודתו)
בהפצת המעיינות חוצה בחצי כדור התחתון (שבו
לא הי' מתן-תורה⁸²) - ע"ד ובדוגמת החידוש
דמתן-תורה.

ותקופה שלישית, המשך הנשיאות לאחר
הסתלקותו (מיום עשתי עשר לחודש עשתי עשר
דשנת עשתי עשר (תשי"א)⁸³), שניתוסף ביתר שאת
וביתר עוז בהפצת המעיינות חוצה בכל קצוי תבל,
ועד לגמר ושלמות העבודה, שהכל מוכן כבר
לסעודה דלעתיד לבוא - ימות המשיח.

ובפרטיות יותר י"ל שג' תקופות הנ"ל מרומזים
בג' התקופות דשלושים שנות נשיאותו⁸⁴ (בחיים
חיותו בעלמא דין): תקופה ראשונה, מהתחלת

1 חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה⁷¹, "יצא שבט
2 מלוכה משורש ישי מזרע דוד הוא מלך
3 המשיח"⁷².

4 י. ובהדגשה יתירה בדרנו זה - שהעשירי
5 בשבט ("העשירי הי' קודש"⁷³), בכל חודש,
6 ועאכו"כ העשירי בחודש אחד עשר) הוא יום
7 ההילולא דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁷⁴:

8 ענינו של יום ההילולא - כמ"ש רבינו הזקן⁷⁵
9 בתניא⁷⁶ ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר
10 עבד⁷⁷ כל ימי חייו⁷⁸ .. מתגלה ומאיר בבחי' גילוי
11 מלמעלה למטה .. ופועל ישועות בקרב הארץ"⁷⁹,
12 ועוד ועיקר, שכולל הנתינת-כח על המשך הצמיחה
13 ביתר שאת וביתר עוז לאחר הסתלקותו כתוצאה
14 מהזריעה ד"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד
15 כל ימי חייו"⁸⁰, עד להצמיחה דהגאולה האמיתית
16 והשלימה ע"י משיח צדקנו בדרנו זה (דור האחרון

(71) ובהמשך הכתובים (שם, ד) - "והכה ארץ בשבט פיו".

(72) מצו"ד עה"פ.

(73) בחוקותיו כז, לב.

(74) להעיר מהשייכות ד"ב חדשי השנה ל"ב השבטים -
שחודש שבט מכוון כנגד יו"ט, שמו הראשון של בעל ההילולא
(ראה לקו"ש חכ"ו ע' 90 ואילך. 314 ואילך. וש"ו).

(75) שהעלי' והשלימות ("ויכולו") דיום ההילולא שלו - כ"ד
טבת - ביום הש"ק זה.

ולהעיר מהשייכות דכ"ד טבת לענין הגאולה - "טבת" הוא
"ירח שהגוף נהנה מן הגוף" (מגילה יג, א), שלימות היחוד דהגוף
שלמעלה (עצמות ומהות) עם הגוף דלמטה (העצם דישראל), כב'
האופנים ד"כד" (כ"ד), "כדכד", "כדין וכדין", מלמעלה למטה
ומלמטה למעלה, שיהי' לעתיד לבוא (ראה לקו"ת ד"ה ושמתי
כדכד פ' ראה כו, ג ואילך).

ושלימותו ביום השבת שחל (בשנה זו) ביום כ"ח טבת*,
שמורה על ה"כח" (תוקף וחוזק) ד"טבת".

(76) אגה"ק סי' ז"ך וכ"ח. - ולהעיר (ע"ד הרמז) מהשייכות
להקביעות דערב שבת ויום השבת בימי החודש, ז"ך וכ"ח טבת.

(77) ע"ד מ"ש בהפטרות דש"פ וארא (יחזקאל כט, כ) -
"והעליתו את עבד בה" (ראה לקו"ש חכ"א ע' 50 ואילך).

(78) שבעים שנה (תר"ס - שי"ת), שלימות חיי האדם, "ימי
שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ, יו"ד. וראה גם קונטרס
משיחות ש"פ שמות ס"ח (לעיל ע' 100 ואילך).

(79) ע"ד מ"ש בפרשת וארא (ח, יח) - "כי אני ה' בקרב
הארץ" ("אע"פ ששכינתי בשמים גזרתי מתקיימת בתחתונים" -
פרש"י).

(80) ראה אגה"ק שם: "ונורונו בחקל תפוחין קדישין אורות
עליונים מאד .. גידולי גידולין".

(81) שבהם "קאי איניש אדעת' דרביי" (ע"ז ה, רע"ב), כיון
ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" (תבוא
כט, ג).

(82) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצב ואילך.
וש"נ.

(83) ראה שיחות ש"פ וארא תש"נ הערה 99 (התועדויות
תש"נ ח"ב ע' 184).

(84) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 303 ואילך.

(* להעיר, שכ"ז טבת הוא יום ההולדת של אמי מורתי נ"ה, ששמה
חנה, נ"ש כ' ונד ע"ש אמו של שמואל, שסיום וחותם תפלתה "ויתן
עוז למלכו וירם קרן משיחו" (שמואל-א ב, יו"ד).

וכדאי ונכון לערוך התוועדות מיוחדות - החל
מיום הש"ק מברכים חודש שבט (נוסף על
ההתוועדות שבכל שבת ושבת, "שנאמר בפרשת
שבת ויקהל משה .. להקהיל קהילות"⁹¹ בכל שבת
להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם
תורה לרבים"⁹²), ובפרט בראש חודש שבט (נוסף
על הנהוג לאחרונה בכל ראשי חודשים), "בעשתי
עשר חודש באחד לחודש"⁹³ .. הואיל משה באר
את התורה"⁹⁴, "בשבועים לשון"⁹⁵ (תוכן עבודתו
של בעל ההילולא בהפצת המעיינות חוצה
בשבועים לשון"⁹⁶) - לעורר ולחזק איש את רעהו
בכל הענינים האמורים, ובמיוחד בזירוז והבאת
הגאולה תיכף ומיד.

וכן יש לעורר ע"ד ההכנות לעריכת ההתוועדות
דהעשירי בשבט - שבודאי תהי' ביחד עם בעל
ההילולא, נשיא דורנו בראשנו, ומשה ואהרן ("הם
המדברים גו' להוציא את בני ישראל ממצרים"⁹⁷)
עמהם"⁹⁸, כיון שתיכף ומיד ממש, ביום הש"ק
פרשת וארא (לפני התחלת הקריאה בפרשת בא),
יוצאים כל בני מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו'
בבנינו ובבנותינו"⁹⁹ (כפי שקורין במנחה), ובלשון

(91) וי"ל שקאי על האנשים והנשים והטף, כמו "ויקהל
משה" שנאמר בנוגע לציווי נרבת המשכן שהשתתפו בזה
האנשים והנשים (ויקהל לה, כב ואילך), "הכל חייבין לבנות
ולסעד בעצמם ובמומנם אנשים ונשים כמקדש המדבר" (רמב"ם
הל' ביהב"ח פ"א הי"ב), וגם הטף, שגם הם השתתפו בנדרת
המשכן* (אדר"נ רפ"א).

(92) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).
(93) להעיר מהשייכות דר"ח שבט (חודש החמישי בחדשי
החורף) לר"ח מנחם-אב (חודש החמישי בחדשי הקיץ), יום
ההילולא של אהרן הכהן, גמר ושלמות עבודתו של אהרן כמשך
קב"ג שנה** באופן ד"אזהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות
ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב), שבאופן כזה צריכה להיות
עבודת כאו"א מישראל, "הוי מתלמידיו של אהרן" (אבות שם),
כמודגש במיוחד באופן עבודתו של בעל ההילולא דעשירי
בשבט.

(94) דברים א, ג-ה.

(95) פרש"י שם, ה.

(96) ראה לקו"ש חלו"ע' 43 ואילך. וש"נ.

(97) פרשתנו ו, כז.

(98) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.

(99) בא יו"ד, ט.

(*) אף ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין" (רמב"ם שם).
(**) להעיר מהשייכות לאמירת הלל בראש חודש - "נמצאו עונין בכז
ההלל הללזיה מאה ושלש ועשרים פעמים, סימן להם שנותיו של
אהרן" (רמב"ם הל' חנוכה פ"ה הי"ב. וראה לקו"ש חז"ע' 229 ואילך).

נשיאותו עד להמאסר והגאולה והיציאה ממדינה
ההיא, במעמד ומצב של תוקף גזירות המלכות
(בדוגמת העבודה במצרים, "כור הברזל", לפני
מ"ת), שעיקר עבודתו היתה במסירת נפש ממש
(ע"ד עבודת האבות). תקופה שני', בבואו במדינת
פולין, שעיקר עבודתו היתה בלימוד והפצת תורת
חסידות חב"ד באופן של הבנה והשגה אף שעד אז
הי' ברובו ע"ד חסידות פולין (ע"ד החידוש
ד"וידעתם כי אני הוי"ו במ"ת). ותקופה שלישית,
בבואו לחצי כדור התחתון, שעיקר עבודתו היתה
בהפצת המעיינות חוצה ממש, לקרב ולזרז ולהביא
את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד,
כהכרזתו הידועה: "לאלתר לתשובה לאלתר
לגאולה".

יא. ובנוגע לפועל:

בעמדנו בשבת מברכים חודש שבט, כולל
ובמיוחד העשירי בשבט - צריך כאו"א לקבל על
עצמו להוסיף ביתר שאת וביתר עוז במעשיו,
תורתו ועבודתו של בעל ההילולא, כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הורנו מדרכיו ונלכה
באורחותיו נס"ו⁸⁵, ובפרט בהביטול וההתקשרות
אל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, "הנשיא הוא
הכל"⁸⁶, שבכאו"א - מציאותו וכל עניניו, בכל
מכל כל, נעשים קודש לנשיא הדור, עי"ז שמלאים
וחדורים בקיום שליחותו של נשיא הדור - משה
רבינו שבדור⁸⁷, גואל ראשון הוא גואל אחרון⁸⁸ -
שענינו העיקרי "להביא לימות המשיח"⁸⁹ בפועל
ממש.

ולהוסיף, שהידיעה שתיכף ומיד נכנס כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (כיון ש"הקיצו ורננו
שוכני עפר"⁹⁰) ומביט על כאו"א מהחסידים
והמקושרים לבחון מעמדו ומצבו כו', מעוררת
ופועלת לסיים ולהשלים (גם מלשון שלימות) את
כל מעשינו ועבודתינו.

(85) לשון אדה"ז באגה"ק שם.

(86) פרש"י חוקת כא, כא.

(87) "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא" (תקו"ז תס"ט), "ואין
דור שאין בו כמשה" (ב"ר פנ"ז, ז).

(88) ראה שמור"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. לקו"ש ח"א ע' 8

ואילך. וש"נ.

(89) משנה ספ"ק דברכות. וראה גם קונטרס משיחות ש"פ חיי
שרה, וש"פ שמות שנה זו (התוועדות תשנ"ב ח"א ע' 286
ואילך. לעיל ע' 95 ואילך).

(90) ישע"י כו, יט.

- 1 המדרש¹⁰⁰ "ראובן ושמעון סלקין", העלי' דכל בני
2 ישראל מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלמה,
3 כולל גם העלי' דבני ישראל לדרגת האבות¹⁰¹,
4 העצם דישראל כפי שהם חד עם עצמותו ית', ובזה
5 גופא בעילוי אחר עילוי עד אין סוף, כמ"ש¹⁰²
6 "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון",
7 בביהמ"ק השלישי והמשולש, "מקדש אדני' כוננו
8 ידיך"¹⁰³.

100) ויק"ר פל"ב, ה. ושו"נ.
101) ומודגש ביותר בשנה זו, הי' תהא שנת נפלאות בכלל,
"בכל מכל כל" - מעלת האבות שהטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין
העוה"ב (כנ"ל ס"ז).
102) תהלים פד, ח.
103) בשלח טו, יז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

לפלא אשר בסתירה למנהגם מאז, הנה לא הגיעוני מהם ידיעות מסידור הלימוד לשנה חדשה זו, רשימות שמות התלמידים וכו' וכו' אשר מובן מעצמו שכ"ז מעניין ונוגע מכמה טעמים, ומובן ג"כ אשר אף שאין מקבלים מענה מכאן, הרי עכ"פ עושים כאן בהנוגע להבפועל כפי האפשרי אף שאין מודיעים אותם עד"ז, משא"כ כשאין מהם ידיעות כמובן, וזהו נוסף על נחיצות הקישור בכלל מלבד התועלת הגשמי אשר בזה.

ובודאי ימלאו את כל הנ"ל בהזדמנות הכי קרובה ובפרטיות המתאימה, ות"ח מראש.

ב) בקשר עם יום היארצייט וההילולא יו"ד שבט הבע"ל, בודאי יתייעצו ביניהם וגם שאר אנ"ש המתאימים לזה, באיזה אופן לסדר הנ"ל במוסדם הק' שיהי' מתאים להשגת התלמידים בכל כתה כפי ענינה, ונחיצות הדבר הן בכתות הגדולות והן בכתות הנמוכות מהם, אינה צריכה ביאור, וע"פ רצון בעל ההילולא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לקשר כל ענין עם בכן שבפועל ממש, הרי בתכניתם יקחו גם את זה בחשבון, ולעורר את התלמידים וגם את חברי ההנהלה לא רק באותיות מקיפות, אלא גם בפרטים מסוימים, ואף שהפרטים בכגון דא אינם ממצים את כל הכלל, נוסף שבזה הוא ג"כ ענין של כלל שלמעלה מפרטים, וכמבואר הענין בדא"ח בכ"מ, הרי עכ"פ אלו שאפשר לפרטם אין לוותר עליהם, ויש לקוות שגם זה יועיל, במשך הזמן, להמשיך גם שאר הפרטים שבכלל, ואפילו מה שישנו בכלל שלמעלה מפרטים, כיון שתתחיל ההמשכה בהפועל תומ"י.

ג) מוסיג"פ איזה סקריפ להוצאות הקשורות בסידור כל הנ"ל.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש המחכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת וארא כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

בגלוי, אלא גם בעצמיותו ומהותו של החפץ, ב"העלם" 24
 שבו; (ב) שתי הדעות הנ"ל, אם המכה חדרה (גם) לחומר 25
 ההיולי או רק לצורת החומר, להרכבו מארבעת היסודות, 26
 תלויות בהשקפתן על העומק שאליה חדרה 5 טומאת 27
 מצרים, שהרי המכות באו לבטל את טומאת מצרים לפי 28
 עומק זה של חדירתה. 29

ג.

איסור חמץ - הוכחה לחדירת טומאת מצרים למהות העצמית של המציאות

כשם שכל עניני האגדה ופנימיות התורה מתגלים גם 30
 בתורת הנגלה ובהלכה, כך מתגלה ענין זה, של חדירת 31
 טומאת מצרים עד למהות העצמית של הדברים והמחלוקת 32
 על כך, שהובאה לעיל, בתוכנו ואופנו של איסור חמץ 33
 (שהוא תוצאה מטומאת מצרים): 34

חמץ אסור לא רק באכילה ובהנאה, אלא גם ב"בל" 35
 יראה ובל ימצא" (המביאים למצוות ביעור חמץ). 36

ההבדל בין שלושת הענינים הללו (איסור אכילה, 37
 איסור הנאה, ו"בל יראה ובל ימצא") הוא: 38

אכילה, ואיסור אכילה, קשורים לצורתו המוגמרת של 39
 הדבר הנאכל, כפי שהוא ראוי לאכילה, ולא ל"חומר" בפני 40
 עצמו. כלומר, אכילה קשורה לעצם מציאותו של דבר 41
 המאכל. הנאה, ואיסור הנאה, קשורים ב"חומר" ממנו 42
 עשוי המאכל. 43

[וזהו אחד ההסברים 6 לעובדה שאפשרי דבר האסור 44
 באכילה ומותר בהנאה. שהרי, לכאורה, לא מובן: אם דבר 45
 מסוים מכיל רע או איסור, כיצד אפשר ליהנות ממנו? 46

אלא, התשובה לכך היא: באיסור אכילה, הכוונה היא 47
 שהרע קיים רק בצורתו של הדבר הנאכל, בחיצוניות 48

א.

המחלוקת בקשר למכות מצרים, ומשמעותה

1 בקשר למכות שהביא הקב"ה על המצרים, קיימת
 2 מחלוקת¹ בין רבי אליעזר ורבי עקיבא²: "רבי אליעזר
 3 אומר... כל מכה... היתה של ארבע מכות... רבי עקיבא
 4 אומר... של חמש מכות..."

5 מהי מהותן של שתי הדעות "של ארבע" ו"של
 6 חמש"?

7 ב"כלבו"³ מוסבר בשם "בעל המלמד", שהמחלוקת
 8 היא כדלהלן:

9 רבי אליעזר סובר שהמכות חדרו לארבעת היסודות של
 10 כל דבר³, שבו היתה המכה. כלומר, המכה לא שרתה רק
 11 בדבר המורכב מארבעת היסודות, אלא חדרה לעומק,
 12 והגיעה גם אל עצמיותו של כל יסוד, ולפיכך היתה כל
 13 מכה "של ארבע".

14 לדוגמא, במכת דם לא הוכו רק המים בתור מציאות
 15 של "מים", אלא גם האש, הרוח והעפר שבמים.

16 רבי עקיבא מוסיף, שהמכה היתה גם ב"חומר
 17 ההיולי"⁴ של הדבר, המופשט מארבעת היסודות. יוצא
 18 אפוא, שכל מכה היתה "של חמש": ארבעת היסודות
 19 ו"החומר ההיולי".

ב.

המחלוקת תלויה בעומק שאליה חדרה טומאת מצרים

20 כוונת המכות היתה, כשמן, להכות ולהכניע את
 21 מצרים. מזה מובנים כמה פרטים לגבי העובדה הנ"ל,
 22 שהמכות חדרו אל פנימיות הדברים המוכים:

23 (א) לפי שתי הדעות, לא היו המכות רק בחפץ הנראה

החודש ה'ש"ת פ"ב, דבהמכות כו' ה' שינוי לא רק בהיש כ"א בהכח
 האלקי, עיי"ש].

בעקידה שם פליג על שיטה זו (כי "ההיולי הוא משותף ושוה אצל
 כל הצורות כו"), ומפרש שר"ע חושב גם "טבע המורכב וצורתו" (וראה
 גם אברבנאל (בזבח פסח) – משא"כ לשאר הדעות צ"ע למה לא חשיב
 מכה בהדרג בגמרו – בהרכבו וצורתו.

(5) וע"ד שמסביר הגאון הרגזיבי שיש איסורים שהם רק בצורת
 (תואר) דבר הנאסר ויש – שהם גם בהחומר שלו (ראה מפצ"פ פ"א) וראה
 לקמן בפנים.

(6) ראה עוד ביאור (באופן אחר) – שיחת ש"פ אחרי תשל"ו. לקו"ש

ח"ז ע' 299.

(1) הגדה של פסח. ממכילתא בשלח יד, לא. מדרש תהלים מזמור
 עח. ובשמור"ר (פכ"ג, ט) הובאה רק דעת רבי אליעזר.

(2) בנוגע לדעת רבי יוסי הגלילי שהובאה שם לפנ"ז – ראה לקמן
 בפנים ס"ה ובהערה 21.

(3) בפירוש ההגדה. הובא ג"כ באורחות חיים (פירוש הגדה),
 אבודרהם (סדר ההגדה ופירושה), ועוד. וכ"ה בריטב"א להגש"פ (והובא
 בעקידה פ' בשלח שער מ'). רשב"ץ (מאמר חמץ. פירוש ההגדה). ועוד.
 וראה הערה 4.

(3*) ראה רמב"ם הל' יסוד"ת רפ"ד. מו"נ ח"א פע"ב ובכ"מ שם.

(4) כ"ה בריטב"א שם ("מכת ההיולי הוא יסוד הכולל"). ובא"ח
 וכלבו (ועד"ז באבודרהם) שם "יסוד הגלגלים שהוא יסוד החמישי".
 וברשב"ץ: "היסוד החמישי הוא הגלגל השתיית היסודות. ונלהעיר מד"ה

29 החמץ, שהרי בו אין שום איסור¹⁰.
 30 ויש לומר, ששתי דעות אלו מתאימות לדעות רבי
 31 אליעזר ורבי עקיבא בענין המכות:
 32 דעתו של רבי אליעזר, האומר ש"כל מכה... של ארבע
 33 מכות", כלומר, שהמכות היו רק בצורתו של הדבר, כפי
 34 שהוא מורכב מארבעת היסודות, מתאימה לשיטתם של
 35 חכמים "אף מפרר וזורה לרוח...", הסוברים שיש לבער
 36 את צורתו ותוארו של החמץ, דהיינו את האפשרויות
 37 לאכילה ולהנאה.
 38 ואילו דעתו של רבי עקיבא, האומר ש"כל מכה... של
 39 חמש מכות", שהמכות חדרו גם את החומר ההיולי, נובעת
 40 מהתאמת סברתו¹¹ לשיטתו של רבי יהודה, ש"אין ביעור
 41 חמץ אלא שריפה".

ה.

באיסור הנאה עצמו, קיימים שני סוגים

42 כפי שקיימות שתי שיטות בביעור חמץ, החלוקות
 43 ביניהן בשאלה אם התורה אסרה גם את עצם מציאותו של
 44 החמץ, המופשט מכל צורה שהיא, או רק את המציאות
 45 הקשורה בצורה ו"תואר", בעובדה שהחמץ ראוי להנאה
 46 וכו', קיימות שתי דרכים, בדומה לכך, גם באיסור ההנאה
 47 עצמו, השונות ביניהן בהסתכלות על חדירת הרע לעומק,
 48 יותר מצורת הדבר, והן?

49 (א) הנאה ש"מביא לידי שום אכילה"¹², כי "סתם
 50 הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר
 51 מאכל"¹². במבט רחב יותר כולל סוג זה של הנאות, כל
 52 הנאה הנותנת לאדם רווחים¹³, וכתוצאה מכך נגרם
 53 ש"מביא לידי שום אכילה... שלוקח בדמים דבר מאכל"¹².
 54 (ב) שימוש שאינו נותן לאדם שום רווחים. לדוגמא:
 55 האכלת דבר האיסור לכלבי הפקר, שעליה אין לומר שזוהי
 56 הנאה המביאה לידי אכילה.

1 ההופכת אותו לראוי לאכילה, ולפיכך הוא מותר בהנאה,
 2 כיוון שב"חומר" של המאכל, שאליו קשורה ההנאה אין
 3 שום רע].
 4 אך גם הנאה (ואיסורה) קשורים בשימוש בדבר,
 5 כשהוא בצורה מסוימת, וזוהי הוכחה לכך שהנאה
 6 קשורה בדבר כאשר יש לו כבר צורה.
 7 לגבי חמץ נוסף גם האיסור להימצאותו ברשות יהודי
 8 אפילו ללא שימוש כל-שהוא. כלומר, האיסור חל על
 9 עצמותו של הדבר, כפי שהוא "מופשט" (עירום) מכל
 10 צורה שהיא, וגם אז אסור ה"ימצא", אסורה⁷ עצם
 11 המצאותו של החמץ ברשותו של יהודי.

ד.

המחלוקת בקשר למצות ביעור חמץ, ומשמעותה

12 לגבי מצות ביעור חמץ, קיימת מחלוקת⁸ בין רבי
 13 יהודה לחכמים: רבי יהודה אומר, שאין ביעור חמץ אלא
 14 שריפה, וחכמים אומרים שניתן לבער חמץ גם על-ידי
 15 פירור וזריה לרוח, או הטלה לים.
 16 ה"רוגוצ'ובי"⁹ מסביר את הסיבה למחלוקת. לפי רבי
 17 יהודה יש להשבית את עצם המציאות של החמץ, ולכן יש
 18 לשרפו, כי על-ידי פירור וזריה לרוח וכדו' עדיין נשארת
 19 עצם מציאותו של החמץ. לא כך היא דעתם של חכמים,
 20 הסוברים, שדי בביטול והשבת צורתו ותוארו של החמץ,
 21 די בביטול האפשרות לאכילת החמץ, או להנאת האדם
 22 ממנו, וזה נעשה גם ע"י פירור וזריה לרוח וכדו'.
 23 מובן, שסוג ההשבתה תלוי בעומק שאליו חודר איסור
 24 החמץ בתוך הדבר האסור: אם האיסור מגיע עד לעצם
 25 מציאותו של החמץ, צריכה להיות השבתה כזאת, שתבטל
 26 את עצם מציאותו של החמץ, ואם האיסור קשור רק
 27 לצורתו ותוארו של החמץ – די בהשבתת האפשרות
 28 לאכילת החמץ ולהנאה ממנו, ואין צורך בהשבתת עצם

(10) וראה מפצ"פ שם, שזהו ג"כ הביאור בפלוגתת ר"י ור"ש (פסחים כח, סע"א ואילך) בחמץ שעבר עליו הפסח.

(11) פסחים ה, ריש ע"ב.

(12) לשון רש"י – פסחים כא, ב ד"ה לא יאכל [בדעת חזק] (שילף איסור הנאה בחמץ מ"לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה"). וראה שד"ח (כללים מערכת כ"ף כלל קיט ד"ה ואנא בסופו) שגם לרב אבהו (ד"לא יאכל לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע"), גדר ההנאה שאסרה תורה הוא "שלא יהא בו היתר אכילה". אבל להעיר מסהמ"צ להרמב"ם מל"ת קפו. חינוך מצוה קיג. ואכ"מ.

(13) ראה מהר"ם חלואה לפסחים כא, ב.

(7) להעיר מהצד השווה דחמץ וע"ז, דשניהם מצוה לבערם. אסורים במשהו ועוד (ומאן דאכיל חמץ בפסח כמאן דפלה לעכ"ם – זח"ב קפב, א) – ראה תו"ש ח"ט מילואים סימן כ', וש"נ.

וראה שו"ת הרב"ז (ח"ג ס"ו תתקעז). הובא בשמחת הרגל להחיד"א (לימוד א"), שהטעם שהחמירה תורה בחמץ יותר משאר כל איסורים (גם ע"ז) הוא מפני שחמץ בפסח רמז ליצירה, עיי"ש (ובשמחת הרגל שם), ובטעהמ"צ שלו מצוה קז.

(8) משנה פסחים רפ"ב. וש"נ.

(9) צפע"ג עה"ת בחקותי ו, ו. מפענח צפונות שם ס"ט, וש"נ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 199. לקמן ע' 144 ואילך.

כל מכה רק במציאותם של הדברים, כפי שהם כבר מורכבים מארבעת היסודות].

ו.

המחלוקת לגבי החשבת מצרים כאחת מארבע גלויות, קשורה בשתי הדיעות הנ"ל

לפי האמור לעיל (סעיף ב') שהמחלוקת בין רבי אליעזר ורבי עקיבא תלויה בעומק חדירת טומאת מצרים אל תוך ארץ מצרים ואל אשר בה, ניתן להסביר הטעם למדרשות חלוקות בנוגע לארבע גלויות:

ברוב המקומות אין גלות מצרים מנויה בין ארבע המלכיות והגלויות, והסיבה הכתובה על כך²⁶ היא, כיון שמצרים "שקול ככולם ויותר מהם... ולכן לא הוזכר בכללם כי הוא בחינה גדולה מכולם". אך מצד שני, קיימים מספר מקומות²⁷ שבהם מנויה מצרים בין ארבע המלכיות והגלויות, והיא הראשונה שבהם.

ויש לומר, שגם שתי שיטות אלו לגבי מניית מצרים כאחת מארבע גלויות קשורות במחלוקת זו, המחלוקת על עומק חדירת טומאת מצרים אל תוך ארץ מצרים.

והביאור בזה:

הסיבה לכך שמצרים איננה מנויה (ברוב המקומות) בין ארבע המלכיות והגלויות, היא, שארבע המלכיות

בירושלמי¹⁴ קיימת מחלוקת בקשר להאכלת חמץ לכלבי הפקר. שיטה אחת סוברת שמותר¹⁵ לעשות זאת, ושיטה אחרת סוברת שהפסוק¹⁶ "ולא יאכל חמץ" אוסר גם את השימוש בחמץ על-ידי האכלתו לכלבי הפקר.

ניתן לומר, שמחלוקת זו קשורה לשאלה בדבר חדירתו של איסור חמץ¹⁷ אל עצמיות של הדבר¹⁸:

אם האיסור שורה רק על צורתו ותוארו של הדבר, הרי איסור ההנאה, הקשור לעצמיותו של הדבר, כפי שהוסבר לעיל, מוגבל רק להנאות שיש להן קשר לאיסור אכילה ("מביא לידי שום אכילה")¹⁹;

אך אם האיסור שורה גם על עצמיותו של הדבר, ללא קשר עם צורה ותואר, הרי אז איסור ההנאה הוא איסור בפני עצמו, שכולל איסור בשימוש כל-שהוא בחמץ, גם שימוש שאינו "מביא לידי שום אכילה".

לפי זה יש לומר, שדעת רבי יוסי הגלילי, המובאת במכילתא²⁰, לפני דעותיהם של רבי אליעזר ורבי עקיבא, ש"מניין... שלקו המצרים במצרים (רק²¹) עשר מכות ועל הים לקו חמישים מכות וכו'", נובעת משיטתן²², שחמץ מותר בהנאה²³. דעה זו מראה שאיסור חמץ הוא רק בצורתו של הדבר²⁴, ולגבי טומאת מצרים מראה הדעה, שהטומאה הגיעה רק אל חיצוניות הדברים, ולפיכך היתה

(14) פסחים רפ"ב.

(15) וכבר האריכו (נ"כ הירושלמי שם, ועוד) בדעת רש"י (פסחים ה, ריש ע"ב ד"ה ש"מ): יאכילנו לכלבים. ובגליוני הש"ס (להר"י ענגל) פסחים (כא, א) מביא מספר הפרנס ס' נב: ואם מצא .. מיני איסורי חמץ .. ואסור בהנאה ולכלב תשליכון אותו. וראה פרמ"ג (אשל אברהם) או"ח סתמ"ח סק"ט.

(16) בא ג, ג.

(17) ראה מקור חיים או"ח שם סק"י – דאיסור זה הוא רק בחמץ ולא בשאר איסורי הנאה (וראה גם ביאורי הגר"א או"ח שם. פרמ"ג הנ"ל).

אבל רוב הפוסקים ס"ל דאיסור זה הוא גם בשאר איסורי הנאה (ראה שד"ח כללים מערכת אל"ף כלל רכג. פאת השדה כללים שם כלל לח. ושו"נ וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם סתמ"ז ק"א סק"ב). ולהעיר, שלדעת כמה הטעם הוא רק משום דבעי קבורה (ולא מצד עצם איסור הנאה) – ראה שד"ח שם.

(18) אבל מובן שיש לחלק בין פלוגתא זו להפלוגתא בביעור חמץ – כי כללות איסור הנאה אינו בעצם מציאות הדבר כמו ב"י וב"י וביעור, וכנ"ל בפנים.

וראה שו"ע או"ח ר"ס תמה (ושו"ע אדה"ז שם סעיף ד, ז) שהלכה כחכמים דמפרו וזורה לרוח כו', ובס"י תמח ס"ו (ושו"ע אדה"ז סתמ"ג ס"ג. תמה ס"ה. תמח בסופו) נפסקה ההלכה דאסור להאכיל חמץ לבהמות של הפקר.

(19) ואף שחמץ אסור בב"י וב"י (שמונה שהאיסור הוא בעצם המציאות כנ"ל) – יש לומר, שלדיעה זו האיסור דב"י וב"י הוא רק סייג (מה*) שם, שלא יבא לאכלו, כמ"ש הר"ן ריש פסחים. פרמ"ג פתיחה להל' פסח ח"א פ"א אות ט'.

(20) נסמן לעיל הערה 1. וכ"ה בשאר מקומות שבהערה הנ"ל. (21) ע"פ המבואר בפנים יומתק הלשון "רבי אליעזר אומר כו" (דמשמע שחולק על ריה"ג) – אף שאינו מוכרח (ראה זבח פסח. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים (ק"ת תשל"ג ושלח"ו) ע' כז).

(22) פסחים כג, א. ושו"נ.

(23) אבל להעיר, שבשמו"ר (צוין לעיל הערה 1) גרים ר' יהושע, ודעת ר' יהושע היא דחמץ אסור בהנאה (ראה מלא הרועים ע' חמץ בהנאה אות כא).

(24) ואיסור ב"י כו' – ראה לעיל הערה 19.

(25) ראה לדוגמא: ב"ר פ"ב, ד. פט"ז, ד. פמ"ד, טו. שם, יז. ויק"ר ס"פ שמיני.

(26) ל"ח להאריז"ל ר"פ תצא. ס' הליקוטים שם.

(27) מגילה (כט, א – בעין יעקב. וראה דק"ס שם): גלו למצרים כו' לעילם כו' לבבל** כו' לאדום.

וראה זח"א (פא, ב. קכה, סע"א במדרש הנעלם). וראה רש"י בראשית ב, (יא) דנהר הראשון מד' נהרות "פישון" (בראשית שם) שייך למצרים. וראה לקו"ט ס"פ צו. אוה"ת פרשתנו ע' ברתו ("גלו ישראל לשם ד' גלויות והראשון ה' גלות מצרים כו"). ועוד.

(*) כמה דוגמאות לזה – ראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל ז. שד"ח כללים מערכת אל"ף כלל קכא. פאת השדה כללים שם כלל יז.

(**) בירוש' תענית (פ"א סה"א) מקדים בבל לעילם (ומוסיף יין) וראה דק"ס מגילה שם.

במחלוקת שהובאה לעיל סובר רבי אליעזר ש"כל מכה... של ארבע מכות", על סוג העבודה של "יציאת מצרים" להתבצע בכל ארבעת הסוגים של כוחות הנפש, יש להשתחרר מן ההגבלות בכל אחד מהם, כדלהלן: בדרגה הנמוכה ביותר קיימות הגבלות במלחמתו ביצרו, דבר הגורם, ר"ל, ליהודי לעבור על התורה בפועל, במעשה (ובדיבור ומחשבה³⁴), ולפחות על איסורים הדרושים מלחמה גדולה יותר³⁵.

דרך עדינה יותר של "מיצרים" (=הגבלות) היא, שלמרות שהוא נזהר מלעשות דברים אסורים, בכל זאת התנהגותו בעניינים המותרים מותאמת ל"הנחות העולם" (למוסכמות הציבור), בכל פעולותיו תופסת מקום המחשבה אודות "מה יאמרו חבריך" – וזאת עקב היותו מוגבל ב"מדות" (מדותיו – רגשותיו, מרגישות את הסביבה ומתחשבות בה³⁶ בכל פעולה.

לאחר שהיהודי כבר משתחרר מהגבלות אלה, הגבלות הסביבה, עדיין ייתכן שהוא יישאר קשור בהגבלות העצמיות – הוא יעבוד רק לפי השכל, עבודה שלפי "טעם ודעת", עבודה מתוך קרירותו של השכל.

כאשר הוא משתחרר גם מהגבלה זו, והוא עובד בעבודה ש"למעלה מטעם ודעת" עבודה של מסירות נפש ("חכמה שבנפש"), הרי גם אז יש להבטיח לדעת רבי אליעזר, דרגה גבוהה יותר של עבודה "יציאת מצרים" – השתחררות מהגבלות.

כפי שסיפר הרבי על יהודי שהאריך במילה "אחד" בקריאת שמע, והתעמק במשמעותה, ומאוחר יותר הוא אמר שהתעמקות זו נמשכה "כמעט דקה אחת". כלומר, הוא העמיק מחשבותיו במשמעותה של המילה "אחד", שענינה הוא מסירות נפש, ובה בשעה יכול היה להביט בשעון ולחשב את משך הזמן שבו היה שרוי בדרגת מסירות נפש.

או בצורה עדינה יותר: עדיין קיימת אצלו הרגשה שהוא מבצע מסירות נפש, דבר המוכיח שהוא עדיין לא השתחרר לחלוטין מן ההגבלות של מציאותו³⁷.

1 והגלויות הן "נגד ארבע אותיות שם ה' ואלו גלות
2 מצרים היא "נגד קוצו של יו"ד"²⁶, והרי ידוע שארבע
3 היסודות "הם ארבע אותיות ה' ואלו קוצו של
4 יו"ד" היא "דוגמת החומר הקדום הנקרא היול"י"²⁹, יוצא
5 איפוא, לפי כל האמור, שארבע הגלויות הם כנגד ארבעת
6 היסודות³⁰, וגלות מצרים חדרה והגיעה גם לחומר ההיול"י.

7 במקומות בדברי חז"ל, שבהם מנויה מצרים בין ארבע
8 המלכיות, הכוונה היא, שמצרים היא כנגד בחינת
9 "חכמה"³¹. ולמרות שגם לפי דעה זו, מצרים היא השורש
10 לכל הגלויות³², הרי זהו שורש הכולל את כל הגלויות³³.
11 לפי דעה זו נגעה טומאת מצרים רק בחומר שיש לו צורה,
12 רק בארבעת היסודות.

ז.

המחלוקת בין רבי אליעזר ורבי עקיבא היא לגבי אופן העבודה הרוחנית

13 הענין של גלות ויציאת מצרים קיים גם בעבודתו
14 הרוחנית של היהודי: מצרים – מלשון מיצרים וגבולות.
15 "גלות מצרים" היא עבודתו המוגבלת של יהודי, עבודה
16 במדידה והגבלה, ואילו "יציאת מצרים" היא ההשתחררות
17 מן ההגבלות בעבודה (אף מהגבלותיה של הנפש
18 האלקית).

19 וכך תובן המשמעות הרוחנית של המחלוקת בין רבי
20 אליעזר ורבי עקיבא לגבי המכות – אם הם חדרו רק
21 לארבעת היסודות, או גם לחומר ההיול"י: המחלוקת
22 ביניהם היא: האם דרושה עבודה מסוג של "יציאת
23 מצרים" (השתחררות מהגבלות) רק בעשרת כוחות הנפש,
24 הנחלקים לארבעת הסוגים הבאים (כנגד ארבע אותיות שם
25 ה' ואלו גלות מצרים^{33*}).

26 – (א) עבודה בפועל במחשבה, בדיבור ובמעשה
27 ("מלכות"). (ב) עבודה במידות – ("ז"א"), (ג) הכוחות
28 השכליים ("בינה"), (ד) כח מסירות הנפש ("חכמה").

29 או שיש צורך בעבודה מסוג של "יציאת מצרים" גם
30 בדרגת ה"יחידה" שבנפש – עצמיותה ומהותה של הנפש,
31 המקבילה לחומר ההיול"י בבריאה²⁹.

מצרים בבב"כ. וראה ש' המצות להאריז"ל פ' ראה. זהר הרקיע לוח"ב רנח, א.

(33) להעיר מב' הביאורים ברד"ה קול דודי תש"ט בענין כל המלכיות נק' ע"ש מצרים.

(33*) אגה"ת פ"ד, ובכ"מ.

(34) כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה כו' (תניא ספי"ב).

(35) ראה תניא פ"ל.

(36) ראה סה"מ תש"ח (ע' 273) ובכ"מ – בההפך בין מוחין ומדות.

(37) ראה המשך תערי"ב פרק ירד.

(28) ע"ח שער דרושי אבי"ע בתחילתו. מאו"א אות ד' סכ"ד. הובאו בלקו"ת במדבר ה, רע"ב.

(29) ע"ח שם (בהמשך הפרק).

(30) ראה אוה"ת שם: ובוהר נז' שהם ד' יסודות ארמ"ע והכל ענין אחד.

(31) ראה מדרש הנעלם ולקו"ת שצוינו בהערה 27.

(32) שלכן כל המלכיות נק' ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ד).

ולהעיר מאוה"ת שם "שר של מצרים ושל בבל", וכן באוה"ת בראשית (כרך ג' – תקס, ב) "ברבות בראשית פט"ז פ"י ג"כ ענין ד' נהרות על

ח.

רבי עקיבא - בן גרים, ועבודתו היא תיקון "עצם הנפש"

- 1 על השתחררות מהגבלות אלו הוסיף רבי עקיבא ש"כל
- 2 מכה... של חמש מכות."
- 3 רבי אליעזר – על שם "אלקי אבי בעזרי" 38 – היה בן
- 4 הורקנוס³⁹, ובן אברהם יצחק ויעקב⁴⁰, והיה לו סיוע ועזרה
- 5 של "אלקי אבי". לפיכך היתה קיימת אצלו ההנחה ששום
- 6 דבר איננו יכול לפגוע ב"עצם הנפש" של יהודי, שהרי
- 7 אפילו בשעת חטא "היתה באמנה אתו" 41.
- 8 לעומת זאת, רבי עקיבא הוא בן גרים⁴², ולכן הוא דאג

- 9 לאלה שצריך להביאם תחילה תחת כנפי השכינה, עבודה
- 10 של "מכפירים יחידתי" 43, עבודה לתיקון "עצם הנפש" 44.
- 11 מעניין זה נובע יתרון: דוקא על-ידי-זה נגרמת "יציאת
- 12 מצרים" גם מדרגה זו, השתחררות מן ההגבלות של "עצם
- 13 הנפש" – על-ידי חדירה אל עצמיותה של הנפש
- 14 האלקית⁴⁵, שאין לה שום הגבלות⁴⁶.
- 15 עבודה זו מביאה ל"יציאת מצרים" בכל הדרגות,
- 16 ולהשלמתה, ל"יציאת מצרים" בגשמיות, יציאה מן הגלות
- 17 האחרונה הזו, "כימי צאתן מארץ מצרים אראנו
- 18 נפלאות" 47.

(משיחת ליל ב' דפסח תשי"ד,
אחש"פ תשח"ו)

- (38) יתרו יח, ד. וראה פסיקתא פ' פרה ובבמדב"ר פ' חוקת (פי"ט,
- ז) * שאמר הק' למשה חייך שיצא מחלצין, שנאמר ושם האחד אליעזר.
- והארץ בזה במבוא הרד"ל לפדר"א.
- (39) שהוא סתם ר"א – ראה סה"ד בערכו, ובמבוא הרד"ל לפדר"א
- אם ה' כהן, לוי כר.
- (40) ראה בכורים פ"א מ"ד. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך
- ב' ס' רצג.
- (41) תניא ספכ"ד (לא, א).
- (42) ראה סה"ד בערכו.

(*) וכ"ה בפסיקתא דר"כ שם ובתנחומא חזקת ז.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

- 6 את הדם למים לענין משקה, אלא לְמִישְׁרֵי [להתיר] דְּמֵן דְּפִסְלוֹ
- 7 הַמוֹקְדָּשִׁין בְּהִנָּחָה הוּא דְּאֵתָא. שכן הכתוב מדבר בבהמת קדשים
- 8 שנפל בה מום, שהיא נפדית וניתרת באכילה בלא הקרבה, ובא
- 9 הכתוב להתיר אף את דמה בהנאה כמים המותרים בהנאה.

- 1 שואלת הגמרא: וּמַאי שְׁנָא דְּסַחֲלִים דְּמִכְשִׁיר, הלא הוא משום
- 2 דְּכָתִיב (במדבר כג כד) וְיָדֹם חֲלָלִים יִשְׁתָּהוּ, והרי דֹּם שְׁחִיטָה נִמְי כְּתִיב
- 3 בו (וברים יב טז) עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים, ומאחר שהקישו הכתוב
- 4 למים הנחשבים למשקה מדוע לא יכשיר גם הוא.
- 5 מתרצת הגמרא: הָהוּא עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים, לא בא לדמות

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

- 11 נמצא ששחיתתו אינה בשביל הנכרי, ולכן אף אם לא החזיר לו
- 12 חזו, אין מחשבת הנכרי פוסלת.

משנה

- 14 המשנה עוסקת בשוחט לשם הרים וגבעות וכדומה שעשה את
- 15 ההרים וגבעות עבודה זרה, ששחיתתו פסולה מדרבנן ואסורה
- 16 באכילה, ואינה נאסרת בהנאה כדין כל תקרובת עבודה זרה:
- 17 הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים – שעובד את ההר על ידי ששוחט לשמו, או
- 18 לְשֵׁם גִּבְעוֹת, או לְשֵׁם יָמִים, או לְשֵׁם נְהִירוֹת, או לְשֵׁם מְדַבְּרוֹת,
- 19 שְׁחִיתוֹ פְּסוּלָה ואינה מתירה את הבשר לאכילה.

- 1 מתחילה, שבאופן זה יותר מסתבר לומר שמחשבת הנכרי תפסול,
- 2 כיון שהיא ממש בבעלותו, או שאמר דינו אף באופן זה שהבהמה
- 3 בבעלות הישראל ונתן לו הנכרי זוז כדי לקנות ממנו כנגדו בשר
- 4 בבהמה. אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, חֲזִינֵן – צריכים אנו להתבונן, אִי אִינִישׁ
- 5 אֱלֵמָא הוּא, דְּלֹא מְצִי מְדַחֵי לִיה – אם הנכרי הוא אדם אלים, ואין
- 6 הישראל יכול לדחותו ולהחזיר לו את הזוז, נמצא שקנה הנכרי
- 7 בקניה גמורה, וְאָסוּר, כיון שיש לנכרי חלק בה, ולרבי אליעזר
- 8 סתם מחשבת נכרי היא לעבודת כוכבים. וְאִי לֹא אֱלִים הוּא, ויכול
- 9 לדחותו ולהחזיר את הזוז, אָמַר לִיה – יכול לומר לו, רִישִׁיךָ וְהָר –
- 10 הכה ראשך בהר או קבל חזרה את זוזך, וכיון שיכול לומר לו כן,

כי⁴ הוא:

- (א) בן יעקב⁵ תפארת, וגוף⁶ וברית כחד חשבינן.
 (ב) וצדיק⁷ נטיל לשמאלא שהוא מקבל מיצחק⁸
 גבורה, ולכן דבר⁹ האיש אדוני הארץ אתנו קשות,
 הקשות הם מגבורות דיצחק דינא קשיא¹⁰.
 (ג) ובקר¹¹ דיוסף נמשך מבקר דאברהם¹² בזוה"ק

**בראשית ל"ז, ב - אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע
 עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את
 בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את
 דבתם רעה אל אביהם**

ח
=

**יוסף גי' שלשה פעמים "בן", דיוסף (בחי' יסוד) מקבל מהג'
 אבות - חסד גבורה ותפארת**

**יוסף בחי' יסוד¹ נמשך מהג'² אבות והוא³ הג' גוונים
 ירוק סומק חיוור שאתחזו בקשת דיסוד.**

(1) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רגג, וז"ל: "יוסף - יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התועודיות ה'תש"ח כ"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בב"ע - ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".
 (2) ראה אור התורה ויחי עמוד 2244 - תתשכג דכל המשכה והשפעה צ"ל ע"ג' בחינות, חסד גבורה ותפארת, והן:

(א) מתחלה הרצון והחשק להשפיע בחי' "חסד".

(ב) תנועת ההסתלקות שלא להשפיע כמו שהוא אצל המשפיע, היינו לצמצם ההשפעה - "גבורות".

(ג) בחי' שלישית והוא ההכרעה, שיהי' ההשפעה במדה ומזיגה נכונה כדי שיוכל המקבל להכיל - "תפארת", ע"ש.

וזהו שמבאר כאן דיוסף בחי' יסוד, מקבל ההשפעה מה"שלשה" מהאבות, אברהם - חסד, יצחק - גבורה, יעקב - תפארת, וזהו שמרומז ד"יוסף" בגימטריא "שלשה" פעמים "בן" (יוסף בגי' 156, וכן ג' פעמים "בן" - $3 \times 52 = 156$), דהוא "בן" (מקבל) מכל השלשה אבות - חג"ת.

(3) גוונים ירוק סומק חיוור שאתחזו בקשת דיסוד. פירוש: ראה סוטה לו, ב אמר רב יוחנן משום רבי מאיר ותשב באיתן קשתו ששבה קשתו (שכתב זרעו ע"ש שוירה כחץ) לאיתנו ע"ש. וכן בבראשית רבה סוף פרק פז, נמתחה הקשת וחזרה הה"ד ותשב באיתן קשתו קשיתו (ענין קישוי האבר) ע"ש. לקמן סימן צז הערה 24.

ומבאר בקבלה וחסידות (ראה אור התורה נח עמוד תרנא. פרשת משפטים עמוד א"שכ. פרשת נצבים עמוד א"רא. ועוד) ע"ד דוגמא "קשת" בענן, דיש בו ג' גוונים "לבן אדום ירוק" והם כנגד הג' בחי' "חסד גבורה תפארת", (לבן הוא חסד, אדום גבורה, וירוק שהוא עירוב לבן ואדום, כן תפארת הוא שילוב חסד וגבורה).

וה"קשת" נעשה מצד הכאת אור השמש על הארץ, ומזה נעשה הג' גוונים דהקשת, כך בהיחוד דדכר ונוקבא, דה"קשת" - הנמשל לאבר היסוד, כלול בו ג' בחי' חסד גבורה ותפארת, ועי"ז נותן ההשפעה במלכות - בהנוקבא.

וכמו קשת זורק חיצים, כן הזרע יורה כחץ וכו'.

וזהו שמסביר, דיוסף - הקשת, כלול בו מהאבות: אברהם - חסד, יצחק - גבורה, יעקב - תפארת.

ומבאר כאן דכמו שהוא באופן ההשפעה, בחי' יסוד (יוסף) כלול מחג"ת (האבות), כן מרומז ב"גימטריא" דיוסף בגי' ג' פעמים "בן".

(* ראה גם הביאור לקמן סימן קעג.

- (4) מבאר, איך בחי' יסוד - יוסף, מקבל מהג' אבות בחי' חג"ת - האבות, ומתחיל למטה למעלה מיעקב, יצחק, ואברהם.
 (5) וכמארז"ל (ב"מ פד, א) "שופרא דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון". ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. ראה ביאור לעיל סימן ד הערה 3.
 (6) פירוש: "תפארת" הוא "גופא", דתפארת הוא הפנימיות - גוף המדות, ו"יסוד" (ברית) הוא נק' "סיומא דגופא" כפי שבא ההשפעה בפועל וד"ל.

ראה זהר חלק ג' דף רלה, ב. ספר המאמרים תקס"ה עמוד קיט. תורה אור כו, ב. תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשי"ז (ד"ה באתי לגני) עמוד קיד ואילך.

(7) וצדיק נטיל לשמאלא, יצחק קץ חי: פירוש: "יצחק" הוא אותיות "קץ חי". ד"יסוד" הוא מועט המחזיק את המרובה, דבטפה שביסוד נמצא כל העצמות והמהות מכל האברים, רק הכל נתצמצם - גבורה דיצחק - בנקודה (בטפה) אחת. וזהו "קץ" שהכל בא בבחי' צמצום וגבורה, "חי" באבר חי שהוא ביסוד. וזהו "צדיק" בחי' יסוד, "נטיל לשמאלא" - גבורה.

ראה תיקונים בזהר חדש קז, ב. הובא בפרדס שער א' (שער עשר ולא תשע) ריש פרק ב'. לקוטי תורה מאריז"ל פרשת וירא - סוד העקידה. אור התורה בחוקותי סוף עמוד תרסו. שיר השירים חלק א עמוד רמא. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד קלא (קה"ת ה'תשע"א).

וראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קפו וז"ל: יסוד בחי' צדיק יסוד עולם כתיב ב' אמרו צדיק כי טוב, טוב הוא בחי' חסדים, ומה שידוע שהגבורות נמשכים ליסוד, יצחק קץ חי, צדיק נטיל לשמאלא, הנה הגבורות אינם לצרכו, אלא לצורך המלכות, שיסוד נותנם אל המלכות, אבל הוא עצמו שייך לחסדים. ע"ש.

(8) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער כג (הכינויים) פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג.
 (9) בראשית מב, ל. וקאי על יוסף.

(10) "והוא הגבורות ד"ו ק"ץ הנמשכים מיסוד למלכות. ועיין בעץ חיים שער הירח בדרוש דאטב"ח ע"ש". (לקוטי לוי יצחק כאן)

(11) מבאר הקשר בין יוסף (יסוד) עם אברהם (חסד), דבשניהם כתוב "בקר" (שהו"ע אור וגילוי), באברהם כתיב "וישכם אברהם בבקר", וביוסף "חבקר אור". ראה הערה 13. גם לקמן סימן פד. פו. פז.

(12) אברהם הוא בחי' חסד: כמ"ש (מכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר חלק א' בראשית דף מז, ב. תניא - אגרת הקודש סימן ה. מאמרי

פרשת בלק דף ר"ד¹³ ועיין בביאורי הזהר¹⁴ שם.

וי"ל זהו מה שיוסף מספרו¹⁵ ג' פעמים בן, היינו שהוא בחי' בן לכל הג' אבות.

לקוטי לוי יצחק, הערות לתניא עמוד נ

ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשט"ז חלק ג' עמוד 93. לקוטי שיחות חלק לט ביאורים על אגרת התשובה עמוד 51, ובהערה 30 שם.

(14) לאדמו"ר האמצעי עמוד רכ, ג. (קה"ת ה'תשע"ה).
(15) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת שמיני. תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני עמוד קעב. ספר המאמרים ה'תשל"ה עמוד 305 (ד"ה באתי לגני), דוהו גם הרמז ד"צדיק" (בחי' יסוד) בגי' ג' פעמים חיים, דמקבל מהג' אבות, ע"ש.

אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ. ראה הערה 13.

(13) וז"ל: מה שכתוב (תהלים ה, ד) יהו"ה בקר תשמע קולי בקר אענך לך ואצפה. שואל תרי בקר אמאי (למה כתוב ב' פעמים מלת "בקר", ומשיב) אלא חד בקר דאברהם (אלא אחד הוא החסד של אברהם, כמ"ש [בראשית יט, כז] וישכם אברהם בבקר), וחד בקר דיוסף (ואחד הוא של יוסף שהוא ביסוד), דכתיב (בראשית מד, ג) הבקר אור, ומתרגמין צפרא נהיר (פי' התרגום על אור נהיר, הבקר האיר מצד החסד), נהיר ודאי אור ודאי (ור"ל כי בין בחסד ובין ביסוד כלולים כל הז' חסדים, כי מהחסד נמשכים החסדים ליסוד, בסוד חסד דשריא בפום אמה [מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קנז הערה 12], לכן האור שלהם גדול מאד וכל אחד נקרא בקר). (שע"ר ומפרשים).

אגרות קודש

בי"ה, י"ט טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נצטערתי להשמועה מפטירת אביו הו"ח אי"א נוי"נ כו' ע"ה, תנצב"ה.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ויהי"ר מהשי"ת אשר מכאן ולהבא לא ידע עוד מכל צער ועגמ"נ ח"ו ואך טוב ימצא תכה"י.

באשר אביו ע"ה הי' ממקושרי ליובאוויטש והתפלל בנוסח אר"י וכו' וידוע אשר קורת רוח היותר גדול לנפטרים ע"ה הוא כשעניניהם יש להם המשך גם אחריהם, ובפרט אשר ברא כרעא דאבוה, הרי מהנכון ביותר הי' אשר ימשיך ככל האפשרי בהנ"ל הן בהתפלה בנוסח אר"י ועאכו"כ בפעולות בכיוון הנ"ל שיגרום קורת רוח לנשמת הנפטר, והוא ע"ד מרז"ל מה זרעו בחיים אף הוא בחיים אשר על ידי זה הנה מבטלים אפילו מה שספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברנייא (תענית ה, ע"ב).

בברכה.

נ.ב.

בטח ידוע לו השו"ת דחילוף הנוסח אשר בתנאים ידועים יש להחליף לנוסח אר"י אבל קשה ביותר "המנהג" להחליף מנוסח אר"י לנוסח אחר, ומסומן לשו"ת מהרשד"ם או"ח סי' ל"ה, דברי חיים חלק ב' סי' ח' (ובו תשובות על מה שכתוב בשו"ת חת"ס חלק או"ח סי' ט"ו ט"ז), שו"ת בית היוצר סי' ח' (המתרץ את דברי הדברי חיים מהשגות מהר"מ שיק או"ח סי' מ"ג), שו"ת מנחת אלעזר חלק א' סי' י"א, שירי המנחה שם ח"ב ג', פרי השדה חלק ב'.

ג' חיות שאמר משה, גמל שפן ארנבת ג' גליות, ואת החזיר אמר בפסוק בפני עצמו רומז על גלות רביעי⁸.

וכן דניאל ראה בלילה אחת ג' גליות ובלילה בפני עצמו ראה גלות אחרון (כמפורש בדניאל ח).

וכן אמר דוד ד' פעמים כי לעולם חסדו, במזמור הללו את ה' כל גוים (תהלים קיז).

ומזה הטעם כופלים ד' פסוקים לקביל ד' גליות שהם כפולים, ישתרגו עלו על צוארי [איכה א, יד ע"ש במדבר רבה], לקחה מיד ה' כפלים (ישעי' מ, ב).

לקביל גלות מדי כופלים אורך כי ענייני, כי במלת אדך נרמזים ג' מלכים שמלכו במדי אחשורוש דרוש כורש.

אבן מאסו הבונים לקביל בבל והמה נרמזים בו, ג' מלכים שמלכו בו נבוכדנצר בלשצר אויל מרודך, ונרמזו במלת **אבן**, היתה לראש פינה, אנת הוא רישא ד' דהבא (דניאל ב, לח).

מאת ה' היתה זאת, גלות יון נרמז במלת **מאת**, ג' מלכים שמלכו בכיפה ביון, אלכסנדרס מוקדון, אנטיוכס, תלמי, אמר היא נפלאות בעינינו, שהיא נרמזת בימי מתתיהו.

כנגד גלות אדום, זה היום עשה ה', דאתמר עלה (איכה א, יד) נתנני שוממה כל היום דוה, וכן יעקב אמר (תולדות כה, לא) מכרה **כיום** את בכורתך לי, על יומו של עשו שה' ראוי להיות אלף שנים⁹, רק בעוונותינו (בראשית כט, ז) הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה.

ואמר אח"כ ד' פעמים **אנא ה'** שהוא בגמטריא **אנו** והו שהוא סוד תרין שמיהן שהם עמנו בד' גליות¹⁰, חוזר אח"כ עוד ד' פסוקים לקביל ד' גליות אלו, אל ה' **ויאר** לנו, לקביל **מדי** ליהודים היתה **אורה** (אסתר ח, טז), אלי אתה **ואורך** לקביל יון שתקנו **להודות** ולהלל, א-להי **ארומוך** שהלויים במקדש אומרים בשיר מזמור (תהלים ל, א) **ארומוך ה'** כי דלתני, הודו לה' כי טוב לקביל **אדום**.

מגלה עמוקות

ד. טעם שמוזגין כוס של אליהו כוס מיוחד, דארבע כוסות נגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי, ולקחתי, וגאלתי, והצלתי, וזה הכוס נגד והבאתי שהוא הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן שיבושר על ידי אליהו הנביא, ומוזגין כוס זה לרמז כי לא תיעקר יציאת מצרים ממקומה וגם שיוכל או שירצה לשנות כוס ה' כדאיתא בגמרא ושולחן ערוך אורח חיים סימן תפא בהג"ה.

תורת משה – חתם סופר

ו, ג – **וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם**

א. כשם שעבודת האבות הראשונים היתה הכנה למתן תורה לאחר גלות וגאולת מצרים, ולאחר מכן – הכניסה לארץ ישראל, אשר באה בזכות ובקיום הבטחת הקב"ה להאבות – כמסופר בהמשך הכתובים (לאחר "וארא גו"¹: "וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען גו", וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם **ואזכור את בריתי**, לכן (ע"פ אותה השבועה²) אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו' והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי לכם מורשה").

כמו כן עבודת אבות החסידות היא הכנה לגאולה האמיתית והשלימה וגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא³, כידוע⁴ שד' לשונות הגאולה הנ"ל (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) הם גם כנגד הגאולה העתידה, שאותה מדמים לגאולת מצרים – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵.

ולהעיר, ששמו של הקב"ה שנתגלה אל האבות – ("א-ל) **שדי**" – הוא ראשי תיבות של השמות (הראשונים והעיקריים⁶) של ג' אבות החסידות, שניאור (זלמן), דוב(ער), ישראל.

תורת מנחם התנועדויות ה'תנש"א פרשת וארא

ו, ו-ז – **לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים**

ג. אמר ד' לשונות של גאולה כנגד ד' גליות, ג' לשונות בחד קרא לקביל ג' גליות, וכנגד גלות רביעי אמר פסוק בפני עצמו, שכן ראה יעקב (בראשית כט, ב) ג' עדרי צאן ג' גליות, ואבן גדולה כנגד גלות ד' ששקול כנגד כולם⁷ וכן

1. ו, ד-ח.

2. פירוש רש"י על הפסוק ד"ה לכן.

3. ראה שיר השירים א, ב ובפירוש רש"י.

4. ראה בארוכה ד"ה ותי' אור הלבנה תרנ"ד (ספר המאמרים עמוד קכד ואילך). לכן אמור לבני ישראל תרנ"ח (ספר המאמרים עמוד פז ואילך). תרע"ח (ספר המאמרים עמוד קלט ואילך). ובכמה מקומות.

5. מיכה ז, טו.

6. ובפרט ששמו השני של אדמו"ר הזקן והמגיד (באם כתבים דוב בער בב' תיבות) הוא בלע"ז.

7. בב"ר פ"ע דרש כן, אלא ששם דרש על ונאספו שמה כל העדרים זו מלכות רביעית, וכן הוא במדרש שיר השירים זוטא פ"ו.

8. ויקרא רבה יג, ה את הגמל זו בבל, את השפן זו מדי, ואת הארנבת זו יון, ואת החזיר זו פרס (ואמר דרך כינוי וכוונתו על אדום כמ"ש המפרשים), משה נתן שלשתן בפסוק אחד (בספר דברים) ואת החזיר בפסוק אחד. ולמה ר"י אומר ששקול כנגד שלשתן, רשב"ל אמר יתירה (משלשתן).

9. בתנחומא בובר תולדות ד', מכרה כיום אמר ר' אחא מי שהוא יודע לחשב כראוי לא נטלו ישראל בעולם הזה אלא אלף שנים שימו של הקב"ה אלף שנים הן וכן בב"ר סג, יג.

10. סוכה מה, א. ובתוס' ד"ה אני והו משום דדרשינן בפתיחתא לד דאיכה רבתי ואני בתוך הגולה וכתוב והוא אסור בזיקים כביכול הוא עצמו ע"ש.

♦ יום ראשון כ"ב טבת ♦

ו (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה: בּוֹמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לֵה אָנָּה יִי:

שהוא נדרש בכמה מקומות, "אני ה'" נאמן להפיר, כשהוא אומר אצל ענש, כגון: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". וכשהוא אומר אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצוותי, ועשיתם אותם, אני ה'", נאמן לתן שכר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת וארא תשמ"ג, התועדויות תשמ"ג כרך ב, עמ' 828 - מתוך 'התקשרות')

בחשף הגדול ביותר הוא עובד את קונו, למרות כל ההפניות.

הפח לזה נתן מ"ו(וארא אל) האבות". הם עצמם ראו אלקות בגלוי, והורישו את הפח לזה לבניהם אחריהם עד עולם. רמז לדבר - שם הפרשה הוא "וארא" סתם (ולא "וארא אל אברהם" או "אל האבות"), להורות שראית אלקות שיכת לכל אחד מישראל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא, עמ' 26 - מתוך 'התקשרות')

(גאולה מצרי-הרע), אלא גלוי שם הוי'. זה גם עמק פונת הרמב"ם בסיום ספר היד החזקה - "שלא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". בתחלת ספרו, לגבי מצות ידיעת ה', לא הזכיר הרמב"ם שם הוי' במפרש (אלא רק בראשי-תבות - "יסוד היסודות ועמוד החכמות"), וכתב "לידע שיש שם מצוי ראשון". אבל כאן - כשעוסק בגאולה העתידה - מדגיש הרמב"ם וכותב במפרש, "לדעת את ה'" - גלוי שם הוי'.

ו (ג) וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

אלא "לא נודעתי" - לא נפרתי להם במדה אמתית שלי, שעליה נקרא שמי ה' - נאמן לאמת דברי, שהרי הכסחותים ולא קימתי.

כ"י וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה • דַּבֵּר אִתּוֹ מִשְׁפָּט עַל שֶׁהָקֵשָׁה לְדַבֵּר וְלֹאמַר: "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה"? וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר טוֹב לַמַּתְהַלְכִּים לִפְנֵי. וְלֹא לְחַנֵּם שְׁלַחְתִּיךָ, כִּי־אִם לְקַיֵּם דְּבָרֵי שְׁדַּבַּרְתִּי לְאַבֹּת הָרִאשׁוֹנִים. וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה מְצִינוּ

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה... וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם וְגו' (ו, ב"ג) דברי הקב"ה למשה רבנו, "וארא" וגו', באו כמענה לטענתו (בסוף פרשת שמות) "למה הרעתה לעם הזה". משה רבנו, חכמה דקדשה, בא בטענה לקב"ה על חשף הגלות, והקב"ה עונה: אכן, מצד השכל יש מקום לטענת "למה הרעתה", ויתכן שחשף הגלות יגרם נפילת-רוח, אבל עבודתו של יהודי צריכה להיות בצורה כזו, שהאלוקות לא רק מובנת בשכלו, אלא נראית לו בגלוי ("וארא"), שאז גם

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָנִי ה' (ו, ב"ג) מבאר בחסידות, שיש כאן תשובה לשאלת משה "למה הרעתה לעם הזה": הקב"ה הודיע למשה, שהמטרה והתכלית של גלות מצרים היא התגלות שם הוי', וכדי לזכות לגלוי נעלה זה, צריכה להיות תחלה גלות קשה ביותר.

כשם שהדבר היה בגאלת מצרים, כן גם בגאולה העתידה, שאינה גאולה גשמית בלבד, ואף לא גאולה רוחנית סתם

כ"י וַאֲרָא • אֶל הָאָבוֹת. בְּאֵל שְׁדֵי • הַכִּסְחָתִים הַכִּסְחָתִים, וּבְכָלֵן אֲמַרְתִּי לָהֶם: אָנִי אֵל שְׁדֵי. וְשָׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם • "לא הודעתי" אין פתיח כאן,

בעל הטורים

ורש"י פירש (פסוק ד) דהיינו מה שנאמר ביצחק "והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך" (בראשית כו, ג), ונאמר בה (שם יז, א) אל שדי.

דבר אחר:

אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי ה'. פירוש, באלו ב' שמות נראיתי להם, בשם יו"ד ה"א הכסחותים להושיבם בארץ לבטח.

וארא. בגימטריא: יצחק. כדאיתא במדרש, שיצחק גרם להם לישראל אל שיצאו ממצרים.

וארא אל אברהם. סופי תיבות: אלם. שעשו עצמם אלמים, ולא הרהרו אחר מדותי.

באל שדי. זה אינו חוזר אלא על אברהם ויעקב, שלהם נראה באל שדי. אבל ליצחק לא נראה באל שדי.

ו (ב) וַאֲרָא. לעיל מיניה פתיח "יגרשם מארצו", וסמיק ליה "וידבר אלהים". מלמד שלא היה הדיבור עמו בארצו, אלא חוץ לפרך. תורה ג

(ג) וַאֲרָא. ו' ארא, ו' פעמים פתיח באבות וי'רא. ג' באברהם, ב' ביצחק, ואחד בייעקב.

אלהים. בגימטריא: הוא דין, שדבר אתו משפט.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"ק פרשת וארא תשמ"א - מתוך 'התקשרות')

תיבת **אור**. הרי שבתִיבָה זו רמזו ה'אור' פעמים: פעם אחת במפָּרֶשׁ, ופעם אחת ברָמְזוּ ובְרָאשֵׁי־תְבוֹת. דָּבָר זֶה מְתָאִים לִשְׁמוֹ שֶׁל הָרָבִי - שְׁנִיאֹר (שְׁנִי אור), שְׁנִקְרָא כֵן עַל שֵׁם שֶׁהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּשְׁנֵי אוֹרוֹת - בְּאוֹר גָּלוּי - תּוֹרַת הַנִּגְלָה, ובְּאוֹר נִסְתָּר - תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

וְאָרָא
כ"ד בטבת, יום הסתלקותו של רבנו הַזָּקֵן, בעל התנ"א וְהַשְׁלָחַן עָרוֹר, חל ברב השנים בְּפָרֶשְׁתָּנוּ.
וְרָאָה זֶה פֶּלֶא: בְּשֵׁם הַסִּדְרָה ("וְאָרָא") מְרָמְזוּ שְׁמוֹ שֶׁל אֲדָמוֹר הַזָּקֵן:
"וְאָרָא" אוֹתִיּוֹת "אור א". הָאֵל"ף הַנוֹסֶפֶת הִיא רֹאשׁ-

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 52)

בִּירוּשָׁה גַּם לְבִנְיָהִם אַחֲרֵיהֶם. וְכַמְבָּאֵר בְּחִסְדֵּי, שֶׁ"בְּחִינַת הָאֲבוֹת הִיא יְרֵשָׁה לְבִנְיָהִם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר . . . בְּחִינַת הָאֲבוֹת צְרִיכָה לְהִיְוֹת בְּכָל אָדָם".

אֵל הָאֲבוֹת (רש"י ו, א) אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב זְכוּ לְבְּחִינַת רִאיוֹהַ בְּאֵלְקוֹת ("וְאָרָא"), רִאיוֹהַ וְדָאִית וּמוֹחֲשִׁית, מִפְּנֵי הֵיוֹתָם אֲבוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵינִינּוּ כְּדֵי שֶׁבְּחִינָה זוֹ תַעֲבֹר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 262 - מתוך 'התקשרות')

נוֹדַעְתִּי לָהֶם" (וְהָרִי הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית)?
וְיֵשׁ לוֹמֵר, דָּאֶרְעֵל־פִּי שֶׁבְּמִתְּנִי תּוֹרָה נִתְגַּלָּה שֵׁם הַיְי, מִפְּלִמְקוֹם כִּינּוּן שֶׁלְעִתִּיד־לְבוֹא יִתְגַּלָּה שֵׁם הַיְי בְּאִפְּן נִעְלָה לְאִין־עָרוֹר, כַּמְבָּאֵר בְּחִסְדֵּי, נִמְצָא, שֶׁגַּם הַמַּעֲמָד וּמִצָּב שֶׁלְאַחֲרֵי מִתְּנִי תּוֹרָה הוּא בְּאִפְּן דְּ"שְׁמִי הַיְי" **לֹא נוֹדַעְתִּי** בְּעָרְךָ לְאוֹתוֹ הַגָּלוּי שִׁיְהִיָּה לְעִתִּיד־לְבוֹא.

וְשְׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם (ו, א)
מְבָאֵר בְּחִסְדֵּי, שֶׁהָאֲבוֹת, אֲשֶׁר קָדְמוּ לְמִתְּנִי תּוֹרָה, לֹא זְכוּ לְגָלוּי שֵׁם הַיְי, וְאֵלּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל זְכוּ בְּמִתְּנִי תּוֹרָה לְגָלוּי שֵׁם הַיְי [כִּפִּי שְׁנִיאֹר בְּהַמְשָׁךְ הַתְּנוּב, "לְכֵן אֲמֹר לְבִנְיָי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי הַיְי... וְיַדַּעְתֶּם כִּי אֲנִי הַיְי"].
וְיֵשׁ לִשְׁאוֹל, מִפְּיוֹן שֶׁכָּבֵר עָבְרוּ אֵלַי שְׁנֵים מֵאָז שִׁנְתַּלְגָּה שֵׁם הַיְי בְּמִתְּנִי תּוֹרָה, מִה שִׁיְד אֵלֵינוּ הַעֲנִין דְּ"שְׁמִי הַיְי" לֹא

וְאָרָא אֲקִימִית יְת קְנִימִ עֲמִהוֹן לְמִתְּנִי לְהוֹן
יְת אֲרַעָא דְכִנְעֵן יְת אֲרַעָא תּוֹתְבִיתְהוֹן
דְּאִתְתְּבוּ בֵּה:

(ד) וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לְתַת לָהֶם אֶת־
אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:

וְהִקְמַתִי אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם,
וְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם - בְּ"אֵל שְׁדִי"
אֲמַרְתִּי. לְיַעֲקֹב: (בְּרֵאשִׁית לו) "אֲנִי אֵל שְׁדִי, פָּרָה וּרְבָה
וְגו' וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו'", הָרִי שְׁנִדְרִיתִי לָהֶם, וְלֹא
קִימִיתִי.

ש"י וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי וְגו' . וְגַם כְּשִׁנְרֵאִיתִי
לָהֶם בְּ"אֵל שְׁדִי", הִצַּבְתִּי וְהַעֲמַדְתִּי בְּרִיתִי בְּיָנִי
וּבִינְיָהֶם. לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן . לְאַבְרָהָם,
בְּפֶרֶשׁת מִלֵּה נֶאֱמַר: (בְּרֵאשִׁית יז) "אֲנִי אֵל שְׁדִי וְגו':
וְנִתְּתִי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְוִרֶיךָ". לְיַצְחָק:
(בְּרֵאשִׁית כז) "כִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְּן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל

ה וְאָרָא קְדָמִי שְׁמִיעַ יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי מִצְרָאִי מִפְּלַחִין בְּהוֹן וְדִכְרִנָּא יְת קְנִימִ:

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי:

אוֹתוֹ הַבְּרִית, כִּי בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים אֲמַרְתִּי לוֹ:
"וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי".

ש"י וְגַם אֲנִי . כְּמוֹ שֶׁהִצַּבְתִּי וְהַעֲמַדְתִּי הַבְּרִית, יֵשׁ
עָלַי לְקַיֵּם. לְפִיכָךְ, שָׁמַעְתִּי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הַנוֹאֲקִים. אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכָּר .

בעל הטורים

שְׁעִמְדוּ ת"י ת"ך שְׁנֵים.
אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ. מְנִין אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ עֲמִדוּ
עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים בְּאֶרֶץ. תּוֹרָה ה
(ד) **נִאֲקַת**. בְּאֵת ב"ש **טַת־א**,
בְּגִימַטְרִיא: הָאֲבוֹת. לוֹמֵר לָךְ שֶׁעֲלָתָה
צַעֲקַת הָאֲבוֹת וּתְפִלָּתָם. תּוֹרָה ו

י' דִּיעֲקֹב עוֹלָה כ"א כְּמִנּוּן אֱהִיָּה. הָרִי
הַשֵּׁם בְּרָאשִׁי תִּיבוֹת וּבִסּוֹפֵי תִּיבוֹת.
וְהוּא "חֲנָה מִלֶּאֶךָ ה' סָבִיב לִירֵאָיו"
(תְּהִלִּים לד, ח). תּוֹרָה ד
(ד) **לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. לְתַת**
עוֹלָה ת"י ת"ך. רָמְזוּ לְשְׁנֵי מִקְדָּשִׁים

וּבְשֵׁם 'אֵל שְׁדִי' הִבְטַחְתִּי אוֹתָם
לְהַפְרוֹת וּלְהַרְבוֹת, כִּי זֶה הַשֵּׁם הוּא עַל
פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. ב' דִּיעֲקֹב ק' דִּיעֲחָק מ'
דְּאַבְרָהָם הוּא **בְּק"ם**, וְהוּא בְּאֵת ב"ש
שְׁדִי, לְכָךְ נִרְאָה לָהֶם בְּזֶה הַשֵּׁם.
וּבְרָאשִׁי תִּיבוֹת א' דְּאַבְרָהָם י' דִּיעֲחָק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 46)

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל . . ואזכר את בריתי (ו, ה)

וקשה, היכן יש כאן תשובה לשאלת משה - למה הרעות לעם הזה. ויש לומר, דהנה קבלת המצוות במתן תורה ("ולקחתי אתכם לי לעם") דורשת התבטלות מחלטת,

(ו) **לֵכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵּיהֶם וְנִאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטַיִם גְּדֹלִים:**

ובכן אמר לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצראי ואשיזב יתכון מפלחנהון ואפרוק יתכון בדרעא מרמא ובדינין וברבין:

אתכם . פי כן הבטחתי, ואחרי-כן יצאו ברכוש גדול . סבלת מצרים . טרח משא מצרים.

ואקריב יתכון קדמי לעמא ואהוי לכון לאלה ותדעון ארי אנא יי אלהכון דאפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצרים:

נ"ל. לכן . על-פי אותה השבועה. אמר לבני ישראל אני ה' . הנאמן בהבטחתי. והוצאתי

(ו) **וְלִקְחָתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבת, ה'תשכ"ז)

"לעצמות אור אין-סוף שלמעלה מסובב כל עלמין וממלא כל עלמין". ויש בזה ב' בחינות, כנגד נגלה דתורה ופנימיות התורה.

והנה מבאר ב'אור התורה', שד' הכוסות הם כנגד ד' בחינות תשובה הנ"ל. ולפי זה, הרי ד' הלשונות הן כנגד ד' בחינות אלו: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" (ה'ציאה מטמאת מצרים) הוא ענין סור מרע. "והצלת" הוא מלשון "צל", שהוא בחינת המקיף - אור הסובב כל עלמין שנמשך על-ידי המצות כנ"ל, שעל זה נאמר: "ובצל ידי כסיתיך גו". "ונאלתי" הוא כנגד התורה, כמאמר רבותינו ז"ל: "אין לך ברוחנין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ובפרטיות - כנגד נגלה דתורה, כפשוטו מאמר חז"ל. "ולקחתי אתכם לי לעם", הינו היחוד האמיתי באור אין-סוף ברוך-הוא, והוא ענין פנימיות התורה (ד"ל כל מקום שנאמר "לי" אינו זז לעולם", והינו שזהו בבחינה שלמעלה

מבאר ב'לקוטי תורה' שיש ד' מדרגות בתשובה, והן מרמזות בפתוב "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו": "סור מרע" - "שלא יפגם בעונות גשמיים במחשבה דבור ומעשה, וצריך לעשות תשובה - להתחרט על העבר ולעקר את רצונו מן הרע כו' שלא ירצה להפרד מיחודו ואחדותו יתברך" אלא שיהיה גילוי אלקות בבחינת ממלא כל עלמין. "ועשה טוב" - התשובה על "שהוא ממעט במצות, ועשה טוב ליגע את עצמו בתורה ותפלה" ו"כדי שיעשה תשובה שיתמלא גם האור שחסר בבטול מצות-עשה, על זה צריך לעשות תשובה עצומה . . להתקשר ולהדבק בשם הני' שהוא סובב כל עלמין ובחינת מקיף". וב' בחינות תשובה אלו הן בחינת תשובה תתאה. "בקש שלום" הוא בחינת תשובה עילאה שהוא על-ידי התורה ש"משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה" ו"דרךיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", שעל-ידי-זה מגיע

בעל הטורים

ארבעה לשונות של גאולה כנגד ארבעה מלכיות. ובאחרון פתיב 'ולקחתי', כנגד אדום; ועל פן פתיב ביה 'ולקחתי', באדם הלוקח ברוך, שהוא קשה מבלי. והוצאתי. והצלת. ונאלתי. ולקחתי. בגימטריא: זה עני בישראל לא יפחתו לו מארבע פוסות של יין. תורה ז

מגלות. וכן כל הדברים שעשה משה עשה גם כן פינחס. לבן. עולה ק', שבוכות אברהם שהוליד בן למאה, ויצחק שמצא מאה שגרים, ויעקב הוליד תולדותיו מאה שנה, יצא. והוצאתי. והצלת. ונאלתי. ולקחתי.

(ו) **לֵכֵן אָמַר**. ב' במסורה. "לכן אמר לבני ישראל", "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" (במדרך כה, יב). שדורש בספרי, כל מה שעשה משה עשה פינחס. משה נעשה שליח להוציא ישראל ממצרים, והיה שליח להוציא לישראל

עובדי עבודה זרה, לכן אמר רשע נגד עשיה כו'. כוס ג' בברכת המזון בבריאה כו', כוס ד' ביצירה כו". ועל-פי-זה נמצא, דהסדר של ד' הלשונות של גאולה, והוצאתי והצאתי וגאלתי ולקחתי (שהם כסדר הפסוקים) הוא אצילות עשיה בריאה יצירה.

והנה הטעם שבסדר ההגדה נסמך הרשע להחכם - עם היות שלכאורה אין זה לפי סדר מדרגתם, שצריך להיות הרשע לבסוף - הוא בכדי שהרשע יהיה סמוך לחכם, פי דוקא החכם יכול לפעל עליו ולהחזירו מרשעתו; ועל-דרך-זה בסדר העולמות, כמבואר ב'פרי עץ חיים': "ולמה אצילות סמוך לעשיה, לפי שעשיה צריכה אור גדול כו' לכן המשיך לו מלמעלה מן אצילות".

ולכן בסדר ההגדה, שענינה "והגדת לבנך" - לפעל על כל ד' הבנים - גם על הבן הרשע - צריך להיות הסדר: חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול. וכןגם בסדר הפסוקים, והוצאתי והצאתי וגאלתי ולקחתי. אמנם ב'שלחן ערוך' אדמו"ר הזקן מונה אותם לפי מעלתם על-פי 'שלחן ערוך'. ועל-פי-זה, הסדר (בד' הבנים) הוא: חכם, תם, שאינו יודע לשאל, רשע. ובסדר הפסוקים: והוצאתי, וגאלתי, ולקחתי, והצאתי.

כתיב. "פימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות" - ועל-ידי עבודתנו ב'והגדת לבנך' בכל ד' הבנים, שיהיו כולם בבחינת "בנים אתם לה' אלקיכם", נזפה לכל ד' הלשונות של גאולה - בגאולתנו האמיתית והשלמה בקרוב ממש.

ח ואעיל יתכון לארעא די קיימית במימרי למתן יתה לאברהם ליצחק וליעקב ואמתן יתה לכוין יתא אגא יי:

(ח) והבאתי אתכם אל-הארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה:

כ"א נשאתי את ידי. הרימותיה להשבע בכסאי.

ט ומליל משה בן לבני ישראל ולא קבילו מן משה ממעניק ריחא ומפלחנא דהנה קשיא עליהון:

(ט) וידבר משה בן אל-בני ישראל ולא שמעו אל-משה מקצור רוח ומעברה קשה: פ

והביא לי ראיה ממקרא זה: (יזריה טז) "בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה'", למדנו, כשהקדוש ברוך הוא מאמן את דבריו, אפלו לפרענות, מודיע ששמו ה', וכל-שכן האמנה

כ"א ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין. מקצור רוח. כל מי שהוא מצר - רוחו ונשימתו קצרה, ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענן זה, שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בן רבי אליעזר,

בעל הטורים

שמורישין ולא יורשין, שלא יבנסו לארץ. תורה ט
(ט) מקצרה. חסר וא"ו, ועולה כמנין ת"ל. לומר, שלבסוף ת"ל שנה יצאו,

בדכתיב (תהלים קה, מד-מה) "ויפתן להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצרו".
כתיב מורשה, ולא אמר ירושה. רמז

(ח) מורשה. ב' במסורה. ונתתי אתה לכם מורשה, ואידך: "משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד). שפוכות התורה ירשו הארץ,

"למה הרעתה"? ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים: אחת, שלא נאמר: ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שפך שמו, הרי תחלה, כשנגלה לאברהם בין הבתרים, נאמר: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים". ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן: "וגם אני שמעתי וגו'", "לכן אמר לבני ישראל". לכן אני אומר: יתישב המקרא על פשוטו, "דבר דבור על אפניו", והדרשה תדרש, שנאמר: (ירמיה כג) "הלא כה דברי באש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", - מתחלק לכמה ניצוצות.

לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמות רבה. סנהדרין קיא) לענין של מעלה, שאמר משה: (לעיל ה) "למה הרעתה"? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חבל על דאבדין ולא משתפחין! יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם ב"אל שדי", ולא אמרו לי: מה שמך, ואתה אמרת: "מה שמו מה אמר אליהם"? וגם הקימותי וגו'. וכשבקש אברהם לקבר את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה בדרמים מרבים, וכן ביצחק - ערצרו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביצחק: (בראשית לג) "ויקן את חלקת השדה" לנטות אהלו, ולא הרגירו אחר מדותי, ואתה אמרת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ וארא. כ"ה טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ז)

כמו כור הברזל, ולכך לא נתנה תורה עדין בימי אברהם, כי בימי אברהם עדין לא נתברר ונודע המוריות העולם להיות המשכת אור אינסוף על-ידי קיום התורה ומצות, עד אחר יציאת מצרים, שהוא כור הברזל שזכר את ישראל על-ידי קשי השעבוד בחמר ובלבנים להיות נפרד הרע מן הטוב כו', וכאשר נודעו ישראל נודע גם-כן העולם וגשמיותו וקמיותו.

וצריך להבין, מהו הטעם שהצריך להיות קשי השעבוד בעבודת פרך עד כדי כך שלא היו יכולים לשמע אפילו בשורת הגאולה. ולקאורה, אף שנגזר בברית בין הבתרים ועבדום וענו אותם גו', מכל-מקום אינו מובן מדוע הצריך להיות קשי השעבוד בעבודת פרך כל-כך.

אף הענין הוא, כפי שמבאר בעל ההילולא (דכ"ד טבת) ב'תורה אור', שעל-ידי שעבוד מצרים בחמר ובלבנים זכו למתן-תורה, כיון ששעבוד מצרים הוא ענין של ברור וזכור

יומליל יי עם משה למימר:

(י) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא עול מליל לות פרעה מלכא דמצרים
וישלח ית בני ישראל מארצה:

(יא) בא דבר אל-פרעה מלך מצרים וישלח את-
בני-ישראל מארצו:

יב וימליל משה קדם יי למימר הא בני
ישראל לא קבילו מני ואבדין וקבל מני
פרעה ואנא יקיר ממלל:

(יב) וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני-ישראל
לא-שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל
שפתיים: פ

אתה והערל" - והאטם משכרות כוס הקללה, "ערלת
בשר" - שהגיד אטום ומכסה כה, (ויקרא יט) "וערלתם
ערלתו" - עשו לו אטם וכסוי אסור, שיכבדיל בפני
אכילתו, (שם) "שלוש שנים יהיה לכם ערלים" - אטום
ומכסה ומכבדיל מלכא.

יג ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה קל-
וחמר שבתורה (בראשית רבה פ' לב). ערל שפתיים. אטום
שפתיים. וכן כל לשון ערלה, אני אומר שהוא אטום
(ירמיה ו) "ערלה אונם" - אטומה משמע. (שם ט)
"ערלי-לב" - אטומים מהבין, (חבקוק ב) "שתה גם

יג וימליל יי עם משה ועם אהרן ופקדונו
לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים
לאפקא ית בני ישראל מארצא דמצרים:

(יג) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני
ישראל ואל-פרעה מלך מצרים להוציא את-בני-
ישראל מארץ מצרים: ס

בעל הטורים

ישראל ויצום את כל אשר דבר" (להלן
לה, לב), "ויצום לאמר זה הדבר אשר

(יג) ויצום. ד' במסורה. "ויצום וגו' ואל
פרעה", "ואחרי כן נגשו כל בני

שנאמר (להלן יב, מא) "ויהי מקץ שלשים
שנה וארבע מאות שנה". תורה י

על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה, ודבר הצווי מהו? מפרש בפרשה שניה, לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין ב"אלה ראשי בית אבותם", ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתייחסו.

כ"י וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה: "ואני ערל שפתים", צרף לו הקדוש-ברוך-הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ. ויצאם אל בני ישראל. (שמות רבה) צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם. ואל פרעה מלך מצרים. צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זה מדרשו. ופשוטו: צום

♦ יום שני כ"ג טבת ♦

יד אליו ראשי בית אברהם בני ראובן בוכרא דישאל חנוך ופלוא חצרון וברמי אליו זרעית ראובן:

(יד) אלה ראשי בית אבותם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרון וברמי אלה משפחת ראובן:

גדולה ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם).

כ"י אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא

טו ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין ויצחור ושאול בר כנעניא אליו זרעית שמעון:

(טו) ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין ויצחור ושאול בן-הכנענית אלה משפחת שמעון:

טז ואליו שמחה בני לוי לתולדתהון גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים:

(טז) ואלה שמות בני-לוי לתולדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה:

יז וימת יוסף וכל אחיו, ואחר-כך: וינקם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כלם.

כ"י ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים, לא היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א)

יז בני גרשון לבני ושמעי לזרעיתיהון:

(יז) בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם:

יח ובני קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין ותלת שנים:

(יח) ובני קהת עמרם ויצהר וחרון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה:

היה. חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ארבע מאות שנה. והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות.

כ"י ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים

יט ובני מררי מחלי ומושי אליו זרעית לוי לתולדתהון:

(יט) ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתולדתם:

כַּוְנָסִיב עֲמָרָם יֵת יוֹכָבֵד אַחַת אֲבוּהִי לֵה
לְאִנְתּוֹ וְיִלְדֵת לֵה יֵת אֶהְרֹן וְיֵת מֹשֶׁה וְשְׁנֵי
חַיֵּי עֲמָרָם מָאָה וְתִלְתִּין וְשִׁבְעַת שָׁנִין:

(כ) וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יוֹכָבֵד דִּדְתּוֹ לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא
אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעַת
וְשָׁלְשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:

כ"י - יוֹכָבֵד דִּדְתּוֹ • אַחַת אֲבוּהִי, בֵּת לֹוי, אַחֹת קָהָת.

כא ובגני יצחק קרח ונפג וזכרי:

(כא) וּבְגִי יִצְחָק קֶרַח וְנִפְגַּ וְזָכְרִי:

כב ובגני עזיאל מישאל ואליצפן וסתרי:

(כב) וּבְגִי עֲזִיאל מִישָׁאֵל וְאַלְצַפָּן וְסִתְרִי:

כג ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב
אחתה דנחשון לֵה לְאִנְתּוֹ וְיִלְדֵת לֵה יֵת נָדָב
וְיֵת אֲבִיהוּא יֵת אֶלְעָזָר וְיֵת אִיתָמָר:

(כג) וַיִּקַּח אֶהְרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינדָב אַחֹת
נַחֲשֹׁן לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:

כ"י - אַחֹת נַחֲשֹׁן • (כבא בתרא קי. שמות רבה) מִכָּאן לְמַדְנֵנוּ: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, צָרִיךְ לְבָדֵק בְּאַחֶיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות כרך ו עמ' 44)

לְנִשְׁוֹאִין ("וַיִּקַּח עֲמָרָם"). זֹאת וְעוֹד: 'דִּדְתּוֹ' מְדַגֵּשׁ אֶת
הַקֶּשֶׁר לְעֲמָרָם (על יְדֵי אֲבִיו), לֹא לְאִחֶיהָ שֶׁל יוֹכָבֵד. אִךְ
כָּאן אֵין פְּנִינַת הַכְּתוּב לִיחֹס אֶת בְּגִי אֶהְרֹן, וּמִסְתַּבֵּר
שֶׁ"אַחֹת נַחֲשֹׁן" בָּא לְלַמְּדֵנוּ דְּבָר הַקְּשׁוּר לְנִשְׁוֹאִין ("וַיִּקַּח
אֶהְרֹן").

מִכָּאן לְמַדְנֵנוּ שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ לְבָדֵק בְּאַחֶיהָ (רש"י
ו, כג) מִכָּאן - וְלֹא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת יוֹכָבֵד
דִּדְתּוֹ" (בֵּת לֹוי אַחֹת קָהָת, רש"י). דְּהֵנָּה, פְּרָשְׁתָנוּ בָּאָה
לְלַמֵּד "הִיאִךְ נולְדוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְגִי נִתְיַחֲסוּ", וּמִסְתַּבֵּר
אֲפֹא, שֶׁ"דִּדְתּוֹ" בָּא לִיחֹס אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן גַּם מִצַּד אֲמָם,
שֶׁהִיָּתָה בֵּת לֹוי וְאַחֹת קָהָת, וְלֹא לְלַמְּדֵנוּ דְּבָר הַקְּשׁוּר

כד ובגני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה
ורעית קרח:

(כד) וּבְגִי קֶרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה וְאַבִּיאֶסֶף אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת הַקֶּרָחִי:

כה ואליעזר בר אהרן נסיב לֵה מִבְּנוֹת פּוּטִיאל
לֵה לְאִנְתּוֹ וְיִלְדֵת לֵה יֵת פִּינְחָס אֶלֶּיִן רִישִׁי
אַבְהָת לִינְאִי לְזַרְעִיתָהוֹן:

(כה) וְאַלְעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן לָקַח־לֹא מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לֹא
לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת
הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:

כ"י - מִבְּנוֹת פּוּטִיאל • מְזַרְע וְתוֹרֹ, שְׁפִטָּם עֲגָלִים לְעִבּוּד־תְּכֻכְבִּים, וּמְזַרְע יוֹסֵף שְׁפִטָּפֹט בִּיֶּצֶרוֹ (כ"ב קט).

כו הוא אהרן ומשה די אמר יי להון אפיקו
ית בגי ישראל מארעא דמצרים על
חיליהון:

(כו) הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ
אֶת־בְּגִי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאָתָם:

כ"י - הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה • אֵלֹו שֶׁהִזְכִּירוּ לְמַעַלָּה, | ה"י" (שמות רבה פ"א). יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁמֻקְדִּים אֶהְרֹן לְמֹשֶׁה,
וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁמֻקְדִּים מֹשֶׁה לְאֶהְרֹן, לֹוֹמַר לָךְ

בעל הטורים

(כד) אֲסִיר. ב' במסורה. "אֲסִיר וְאַלְקָנָה", "לְהוֹצִיא מִמִּסְגָּר אֲסִיר" (ישעיה מב, ז). וְהוּ שְׁאֵמַר (סנהדרין קי א) עַל בְּגִי קֶרַח, שְׁמֻקּוֹם
נִתְבַּצֵּר לָהֶם בְּגִיָּהֶם. וְהוּ "לְהוֹצִיא מִמִּסְגָּר אֲסִיר". תורה כה

שיעור יומי ליום שלישי כ"ד טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת וארא

עז
שִׁשְׁקוּלִין כָּאֶחָד. עַל צִבְאוֹתָם • בְּצִבְאוֹתָם, כָּל צִבְאָם לְשִׁבְטֵיהֶם. יֵשׁ "עַל" שְׂאִינוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם אוֹת

אחת: "ועל חרבך תחיה", כמו בחרבך. (יחזקאל לג)
כֹּה אֲנִי דְּמַלְלִין עִם פְּרַעַה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם
לְאַפְקָא יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן:

הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את-בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
כ"י • הם המדברים וגו' • הם שנצטוו, הם שקימו. הוא משה ואהרן • הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף.

כח ויהוה ביום דבר יהוה אל-משה בארץ מצרים: ם
כח ויהוה ביום דבר יהוה אל-משה בארץ מצרים: ם

כ"י • ויהי ביום דבר וגו' • מחבר למקרא שלאחריו.

♦ יום שלישי כ"ד טבת ♦

כט ומליל יי עם משה למימר אגא יי מלל עם פרעה מלכא דמצרים ית כל די אגא ממליל עמך:
כט) וידבר יהוה אל-משה לאמר אני יהוה דבר אל-פרעה מלך מצרים את כל-אשר אני דבר אליך:

כ"י • וידבר ה' • הוא הדבור עצמו האמור למעלה: "בא דבר אל פרעה מלך מצרים", אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל

לואמר משה לפני יהוה הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: פ
לואמר משה קדם יי הא אגא יקיר ממלל ואקדין יקבל מני פרעה:

הכתוב כאן, בינון שהפסיק הענין, וכך היא השטה, כאדם האומר: נחזר על הראשונות.

א ואמר יי למשה חזי מניתך רב לפרעה ואהרן אחיך יהי מתרגמנך:
ז) ואמר יהוה אל-משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך:

כ"י • נתתיך אלהים לפרעה • שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין. יהיה נביאך • פתרגומו: יהי מתרגמנך. וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע

בעל הטורים

ל) הן אני. ד' דסמיכי. "הן אני ערל שפתים", "הן אני כפיק לאל" (איוב לג, ח). "הן אני נשארתי לבדי" (ישעיה מט, כא). "אל יאמר הסרים הן אני עץ יבש" (שם נה, א). משה אמר: "הן אני ערל שפתים", והקדוש ברוך הוא אמר לו: "הן אני כפיק לאל". כלומר, אל תחוש לערלת שפתך, כי אהיה עם פיק והוריתיך. וכן "אל יאמר הסרים הן אני עץ יבש", אלא יאמר

בלבו "מי ילד לי את אלהי" (ישעיה מט, כא). כלומר, יבטח בך' שיש בידו לרפאותו, כאשר "חלה גם ילדה ציון" (שם סו, ח). תורה א

(ב) אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְנֹךְ וְאַהֲרֹן אַחִירִי יְדַבֵּר אֶל-פְּרֹעֶה וְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:

ב את תמלל ית כל די אפקדנך ואהרן אחירך
ימלל עם פרעה וישלח ית בני ישראל
מארצה:

וְיִטְעִימֵנוּ • פַּעַם אַחַת כָּל שְׁלִיחוֹת וּשְׁלִיחוֹת כָּפִי שֶׁשִּׁמְעֶתָ מִפִּי, וְאַהֲרֹן אַחִירִי יִמְלִיצֵנוּ וְיִטְעִימֵנוּ בְּאֲזְנֵי פְרֹעֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך א עמ' 119 - מוה"ר 'לקראת שבת')

דבור משה לפרעה - בלשון הקדש

ויש לבאר:

על הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" מבאר בספרי חסידות, שבשעה שהקלפות הם בעצם תקפו, אזי אפילו לצדיק אין את הכח לשברם. ועל-דרך מאמר חז"ל "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל התגרה בו". וזוהי כונת הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" - שבזה נתן הקב"ה למשה כחות מיוחדים - "ממשלה זרוע באל ממש על פרעה", ועד לרדותו "במכות ויסורין".

ומטעם זה היה צריך משה ללקח בעצמו לפרעה (ולא רק אהרן לבדו), שכן רק לו היה את הכח לשבר את פרעה. ולכן גם דבר אותו בלשון הקדש (הגם שלא הבין), שכן דבורו עם פרעה לא היה על-מנת לבררו, כלומר, להתעסק עמו שהוא מצד עצמו יספיק, אלא הדבור היה על מנת לרדותו ולשברו. ובזה לא היה נוגע הבנת הדברים, אלא הכח האלקי שבדבורו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 82)

יטעימנו - בנוסף לכך היה על אהרן להסביר ולהטעים את דברי משה כך שיתקבלו אצל פרעה ויכנסו באזניו. וכמו שכתוב "באזני אדוני", ופרש רש"י: "יכנסו דברי באזניו".

ג ואנא אקשי ית לבא דפרעה ואסגיתי ית אנתתי וית מופתי בארעא דמצרים:

(ג) וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פְּרֹעֶה וְהִרְבִּיתִי אֶת-אֲתִתִּי וְאֶת-מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

"אמרתי אף תיראי אותי תקחי מוסר", ואף-על-פי-כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר: "ויחזק ה' את לב פרעה", אלא "ויחזק לב פרעה". (ועין ברא"ם שגורס כאן דבור המתחיל: "בלכתך לשוב עד שמת בדרך", וכדלעיל פרשת שמות בפסוק: "בלכתך לשוב", עין שם).

אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְנֹךְ וְאַהֲרֹן אַחִירִי יְדַבֵּר אֶל-פְּרֹעֶה (ז, ב)

על הפסוק "אתה תדבר את כל אשר אצנך ואהרן אחירך ידבר אל פרעה ג'", מבאר רש"י (בד"ה אתה תדבר): "פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחירך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה".

ומפשוט לשון רש"י נראה, שמושה הלך גם כן עם אהרן אל פרעה, אלא שמושה אמר את דברי השליחות מהקב"ה בדיוק כפי ששמע ובלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), ואהרן תרגמו לפרעה ("ימליצנו" ע"ד "והמליץ בינותם"), והטעימו באזניו על-מנת לפעל "ושלח את בני ישראל מארצו".

וקשה: מה טעם היה בהליכת משה לפרעה, והרי פרעה לא הבין מה שדבר אליו משה בלשון הקדש (כפי שדבר אליו הקב"ה)?

ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה (רש"י ז, ב) ימליצנו - משה דבר לפרעה בלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), ולכן הוצרך אהרן לתרגם את הדברים ללשון מצרי. וכמו שכתוב "כי המליץ בינותם", ופרש רש"י: "המתרגם".

וְאֲנִי אֶקְשֶׁה • מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות עובדי-כוכבים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותפירו את גבורתי. וכן מדתו של הקדוש ברוך-הוא: מביא פרענות על האומות עובדי-כוכבים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר: "הקרבתי גוים נשמו פנותם וגו'". (צפניה ג)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' כרך לו, עמוד 43 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גם ענש האמות היא 'בשביל ישראל'

והתורה, כן הוא בכל המאורעות שבועולם, שמטרתם היא שתגיע מזה תועלת לישראל והתורה.

ואפילו כאשר נראה שיש סיבה אחרת למאורע מסוים, הנה באמת הסיבה האמתית והפנימית להמאורע היא התועלת שתגיע מזה לישראל.

וזהו שגם הפרענות על אמות העולם היא "כדי שישמעו ישראל וייראו", כי אף שבחיצוניות נראה שהפרענות על אמות העולם היא רק בשבילם, שהרי מה נוגע לישראל מה שגוי חטא והקב"ה מענישו, הנה האמת היא שגם מאורעות אלו הם בשביל ישראל, כי הטעם האמיתי להבאת הפרענות על אמות העולם היא "כדי שישמעו ישראל וייראו".

על הפסוק בפרשתנו "ואני אקשה את לב פרעה" (ז, א) פרש רש"י "טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות את אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקב"ה, מביא פרענות על אמות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו".

ולכאורה תמוה, הרי כאשר האמות מתנהגים באפן הראוי לענש, הרי זה כבר טעם מספיק שיביא הקב"ה פרענות עליהם, ואם כן מהו זה ש"מדתו של הקב"ה" היא ש"מביא פרענות על אמות עובדי אלילים" לא מצד מעשיהם אלא "כדי שישמעו ישראל וייראו"?

יש לבאר זה בהקדים מה שאמרנו חכמינו ז"ל שהעולם נברא בשביל ישראל ובשביל התורה (רש"י ר"פ בראשית). וכשם שהוא בעצם הבראה, שקלה נבראה בשביל ישראל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו, עמ' 63 – מתוך 'התקשרות')

את כח הבחירה?

אלא הענש הוא בדרך של "מדה כנגד מדה": פרעה התרים כנגד ה' ואמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה). הוא הצהיר בגאון ובחוצפה שאינו מכיר במוותו של הקב"ה, והוא חפשי לעשות ככל העולה על רוחו. על כן ענשו היה שנתקשה לבו, והראו לו מן השמים שאינו ברשות עצמו כלל וכלל, והוא נטול בחירה חפשית.

וילא יקבל מנכון פרעה ואתן ית מחת גברתי במצרים ואפיק ית חילי ית עמי בני ישראל מארעא דמצרים בדינין ובכרביין:

ה' וידעון מצרים ארי אנא יי בד ארים ית מחת גברתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהון:

(ד) ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים:

(ה) וידעו מצרים כי אני יהוה בנתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

כ"ע • את ידי • יד ממש, להכות בהם.

ויעבד משה ואהרן כמא דפקיד יי יהוה בן עבדו:

(ו) ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם בן עשו:

ז ומשה בר תמן שנין ואהרן בר תמן ויהלך שנין במלכותהון עם פרעה:

(ז) ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה: פ

♦ יום רביעי כ"ה טבת ♦

ח ואמר יי למשה ולאהרן למימר:

(ח) ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:

ט ארי ימלל לנתכון פרעה למימר הבו לכו
אתא ומימר לאהרן סב ית חוטרך ורמי קדם
פרעה יהי לתנינא :

(ט) כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פְּרַעַה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מִזֶּפֶת
וְאִמַּרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מַטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לַפְּנֵי־פְרַעַה
יְהִי לְתַנִּין:

כ"י • מופת • אות להודיע שיש צרך (צרוף) במי ששולח אתכם.

י ועל משה ואהרן לות פרעה ועבדו כן קמא
דפקיד יי ורמא אהרן ית חוטרך קדם פרעה
וקדם עבדוהי והיה לתנינא :

(י) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעַה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטְּהוּ לַפְּנֵי פְרַעַה
וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:

כ"י • לתנין • נחש.

יא וקרא אף פרעה לחכימא ולחרשיא
ועבדו אף אנון חרשי מצרים בלחשיהון
כן :

(יא) וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעַה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ
גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם כֵּן:

כ"י • בלחשיהם • בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו: (בראשית ג) "להט החרב המתהפכת",
דומה שהיא מתהפכת על-ידי-לחש.

יב ורמו גבר חוטרך והיו לתנינא ובלע
חטרא דאהרן ית חטריהון :

(יב) וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטְּהוּ וַיְהִיו לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטְּהַ
אַהֲרֹן אֶת־מַטְּתָם:

כ"י • ויבלע מטה אהרן • מאחר שחזר ונעשה מטה, בלע את בלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך כו, עמ' 57 - מתוך 'התקשרות')

ולפעמים העצה היחידה היא לפעל בו בטול ושבירה כלליים
- בליעה, שיהיה בהעדר המציאות ('אויס מציאות') לעצמו
כלל. ועל זה באה ההוראה, שבליעה זו צריכה להעשות
על-ידי "מטה אהרן" דקא, היינו על-ידי אדם שכל-כלו חדור
בהסד ובאהבת ישראל אמתים, ובטוחים אנו בו שהוא פועל
אף ורק מתוך אהבת ישראל, ואין כאן חס-ושלום ערוב של
סבות ונטיות מצד המדות הרעות של נפשו הטבעית.
זאת ועוד: לא די שסבת הפעלה היא אהבת ישראל, אלא
הפעלה עצמה צריכה להעשות לא כ'תנין', ברגש של כעס
(כנחש זה, שטבעו להפחיד ולהזיק), אלא כ'מטה': המוכיח
צריך לפעל כ'מקל', ללא שום רגש של רגז וכעס חס-
ושלום, ואף ללא הרגשת מציאות עצמו.

ויבלע מטה אהרן את מטותם (ז, יב)

מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלם (רש"י)

באור דברי רש"י בעבודת האדם לקונו:

כל פעלה עם הזולת צריכה להיות מתוך אהבת ישראל,
כהנהגת אהרן הכהן - "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".
וכפי שנאמר ב'תנינא': "אף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו...
צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל
לקרבן לתורה ועבודת ה'". ואפילו אלו שמצוה לשנאתם,
"מצוה לאהבם גם כן", ויש לעזור רחמים עליהם,
"והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה".

אף לפעמים קורה שהזולת שרוי בשפל המדרגה, הטוב שבו
מסתר כל-כך, שיש צרך להשתמש בהקאה בדברים,

בעל הטורים

מטותם" (במדבר יז, כא). איתא במדרש,
שגם במעשה קרח בלע מטה אהרן
מטותם, וכשהוציאוהו אז חזר ופלטם,
ולכך לא הוציאו פרח. ועל כן כתיב
(שם שם, כד) "ויצא משה את כל המטות"
חסר, לפי שבלעם. תורה יג

הרבץ בתוך יארי"ו" (יחזקאל כט, א). ורמז
לו: בשם שזה הוא תנין וחזר להיות עץ
יבש, כך יחזור פרעה להיות עפר רמה
ותולעה. תורה י
(יב) **מטותם**. ב' במסורה. "ויבלע מטה
אהרן את מטותם", ומטה אהרן בתוך

(ט) והשלך לפני פרעה יהי לתנין.
ולא אמר ויהי לתנין, אלא אחר
שתשליך אותו אמור למטה "יהי
לתנין", כדי שישמע פרעה שעל פי
דבורך יחזור לתנין. ולמה לתנין? לפי
שפרעה אמר על עצמו "התנינים הגדול

(יג) וַיִּחְזֹק לֵב פֶּרַעַה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס

יג. וַאֲמַתָּךְ לָכָא דְפֶרַעַה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן קָמָא דְמִלִּיל יי:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מִשֶּׁה כֹּה־דַבֵּר לֵב פֶּרַעַה מֵאֵן לִשְׁלַח הָעָם:

יד. וַאֲמַר יי לְמִשֶּׁה אֲתִיבָךְ (לפרש"י זקיר) לָכָא דְפֶרַעַה סְרִיב לִשְׁלַחָא עָמָא:

כ"י. כֹּה־דַבֵּר • תְּרַגְמוּ "זִקִּיר", וְלֹא "אֲתִיבָךְ", מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבַר, כְּמוֹ: (שמות יח) "כִּי כֹה־דַבֵּרְךָ."

(טו) לֹךְ אֶל־פֶּרַעַה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֵצֵא הַמִּימָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שַׂפַּת הַיָּאֵר וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לִנְחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:

טו. אֲזִיל לְוַת פֶּרַעַה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִנָּא וְתִתְעַד לְקַדְמוּתָהּ עַל כִּיף נִהְרָא וְחוּטְרָא דְאֲתִתְפִּיף לְחֻזָּא תִסָּב בְּיָדְךָ:

כ"י. הִנֵּה יֵצֵא הַמִּימָה • לְנִקְבִיו, שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה עֲצָמוֹ אֵלּוּה וְאוֹמֵר שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְנִקְבִיו, וּמִשְׁפִּים וַיֵּצֵא לְגִילּוֹס וְעוֹשֶׂה שֵׁם צָרְכִיו (שמות רבה) •

(טז) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֲדֵנִי בַמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה:

טז. וְתִימַר לֵה יי אֱלֹהֵא דִיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְוַתךָ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּפְלַחוּן קַדְמִי בַמִּדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעֵן:

כ"י. עַד כֹּה • עַד הִנֵּה, וּמִדְרָשׁוֹ: עַד שֶׁתִּשְׁמַע מִמֶּנִּי מִכַּת בְּכוֹרוֹת שֶׁאֶפְתַּח בָּהּ בְּ"כֹה": "כֹּה אָמַר ה' בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה".

(יז) כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אֲנִכִּי מִכָּה בַמַּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפָּכוּ לָדָם:

יז. בְּדִנְךָ אָמַר יי בְּדֵא תִדַּע אֲרִי אֲנָא יי הָא אֲנָא מַחֵי בְחֻטְרָא דִּי בְיָדִי עַל מַיָּא דִּי בְנִהְרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְדָמָא:

כ"י. וְנִהְפָּכוּ לָדָם • לְפִי שֶׁאֵין גִּשְׁמִים יורְדִים בְּמִצְרַיִם, וְגִילּוֹס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, וּמִצְרִים עוֹבְדִים לְגִילּוֹס, לְפִיכָךְ הִלְקָה אֶת יִרְאָתָם, וְאַחֲר־כֵּן הִלְקָה אוֹתָם.

(יח) וְהִדְגַּה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוֹת וּבְאִשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאֹו מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: ס

יח. וְנִינְי דִּי בְנִהְרָא תָמוֹת וּסְרִי בְנִהְרָא וְנִלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן בְּנִהְרָא:

כ"י. וְנִלְאוּ מִצְרַיִם • לְבָקֶשׁ רְפוּאָה לְמִי הַיָּאֵר, שֶׁיְהִיוּ רְאוּיִין לִשְׁתוֹת.

בעל הטורים

רבתינו ו"ל (סוּסָה טו, ב) צָרִיךְ שִׁיתֵּן מַיִם בְּדִי שִׁיְהָא הָדֵם נִיכָר בְּמִיָּם. וְזִהוּ "וַיִּרְאוּ וּגו'" מִיָּם אֲדָמִים בְּדָם", שִׁיְהָא נִרְאָה בְּמִיָּם אֲדָם הָדֵם. וְכֵן בְּמִכּוֹת הַיָּאֵר נִרְאָה הָדֵם בְּמִיָּם. וּבִכּוֹת הַמַּצֵּנָה שְׁנַעֲשֶׂה בְּמִיָּם, מִצְאוּ י"ב עֲיֻנוֹת מַיִם. תורה יח

כח, כְּמִנְיָן לֵץ לֵץ. תורה יז
(יז) עַל הַמַּיִם. ד' בְּמִסְוֶרָה. "עַל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר", "וַיִּחְנוּ שֵׁם עַל הַמַּיִם" (לחזן טו, כז), "בְּדָם הַצֶּפֶר הַשְּׁחָטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים" (ויקרא יד, ח), "וְהִשְׁמַשׁ וְרָחָה עַל הַמַּיִם, וַיִּרְאוּ מוֹאָב מִגִּגְד אֶת הַמַּיִם אֲדָמִים בְּדָם" (מלכים ב' ג, כב). וְזִהוּ שֶׁאֲמָרוּ

(טז) וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עַד כֹּה. "כֹּה אָמַר ה' בְּחֻצַּת הַלֵּילָה" (לחזן יא, ד). כֹּה בְּאִת"ב שֶׁלֵץ. וְשִׁתִּי פְעָמִים לֵץ עוֹלָה ר"מ. וְכָל כֶּךָ מִכּוֹת לָקוּ, בְּמִצְרַיִם מ' וְעַל הַיָּם ר'. וְזִהוּ שֶׁרָמּוּ לוֹ, לֹא תִשְׁמַע עַד שֶׁתִּלְקָה כְּמִנְיָן כֹּה וְכֹה. וְזִהוּ שֶׁאֲמָר "לֵץ תִּכְּהוּ וּפְתִי יַעֲרִם" (משלי יט)

יט ואמר יי למשה אמר לאהרן טול חטריך וארים ידך על מצא דמצרים על נהריהון על ארתיהון ועל אגמיהון ועל כל בית כנישות מימיהון ויהיו דמא ויהי דמא בכל ארעא דמצרים ובמני אעא ובמני אכנא:

(יט) ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן קח מטה ונמטה ידך על-מימי מצרים על-נהרותם על-אריהם ועל-אגמיהם ועל כל-מקוה מימיהם ויהיודם והיה דם בכל-ארץ מצרים ובעצים ובאבנים:

ומשקה השדות. אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואינן מושכין, אלא עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנ"ק. בכל ארץ מצרים. אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים. ובעצים ובאבנים. מים שבכלי עץ ובכלי אבן.

כ"י. אמר אל אהרן. לפי שהגן היאר על משה כשנשלף לתוכו, לפיכך לא לקה על-ידו, לא בדם ולא בצפרדעים, ולקח על-ידי אהרן. נהרותם. הם נהרות המושבים כעין נהרות שלנו. אריהם. הם ברכות ונגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתברכים, ועולה דרך היארים

כ"ב. ויבדו בן משה ואהרן כמא דפקיד יי וארים בחטרא ומחא ות מצא די בנהרא לעיני פרעה ולעיני עבדוהי ואתהפיכו כל מצא די בנהרא לדמא:

(כ) ויעשו בן משה ואהרן באשר צוה יהוה וירם במטה ויד את-המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל-המים אשר-ביאר לדם:

כ"ג. ונגזי די בנהרא מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצראי למשתי מצא מן נהרא והוה דמא בכל ארעא דמצרים:

(כא) והדגה אשר-ביאר מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשותות מים מן-היאר והי הדם בכל-ארץ מצרים:

כ"ד. ויבדו בן חרשי מצרים בלחשיהון ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי:

(כב) ויעשו בן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם באשר דבר יהוה:

על-ידי מכשפות אתם עושים בן, (מנחות פה) תבן אתם מכניסין לעפרים, עיר שפלה תבן? אף אתם מביאים מכשפות למצרים שכלה כשפים.

כ"י. בלטיהם. לחש שאומרין אותו בלט ובחשאי. ורבותינו אמרו: (סנהדרין טו) בלטיהם, מעשה שדים. בלחטיהם, מעשה כשפים. ויחזק לב פרעה. לומר:

כ"ה. ואתפני פרעה ועל לביתה ולא שוי לבה אף לדא:

(כג) ויפן פרעה ויבא אל-ביתו ולא-שת לבו גם לזאת:

כ"י. גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין, ולא לזה של דם.

כ"ו. ויחפרו כל מצראי סחרגות נהרא מצא למשתי ארי לא יכילו למשתי ממא דנהרא:

(כד) ויחפרו כל-מצרים סביבת היאר מים לשתות כי לא יכלו לשתות ממימי היאר:

(כה) וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַפֹּת־יְהוָה אֶת־
הַיָּאָר: פ

כ"י - וַיִּמְלֵא • מִנֵּי שְׁבַעַת יָמִים שָׁב הַיָּאָר לְקַדְמוֹתוֹ, שֶׁהִיָּתָה הַמַּכָּה מְשַׁמֶּשֶׁת רְבִיעַ חֹדֶשׁ, וּשְׁלֹשָׁה חֳלָקִים הָיָה מַעֲדִיד וּמַתְּרָה בָּהֶם (בשמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 39)

הַתְּרָאָה הִיא אֲזָהָרָה עַל כֹּף שְׁבִיָּאת דְּבַר מֵה תְּלוּיָהּ בְּהִנְהַגְתּוֹ שֶׁל הַמַּתְּרָה. וּבְמַכַּת צִפְרֹדֶעַ הַתְּרָה מִשָּׁה בְּכַרְעָה: "וְאִם מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח, הִנֵּה אֲנִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצִפְרֹדֶעִים".

הִיָּה מַעֲדִיד וּמַתְּרָה בָּהֶם (ז, כה) מַעֲדִיד - הַעֲדָאָה, מִלְשׁוֹן עֲדוּת, מוֹדִיעָה וּמוֹגֵלָה דְּבַר שְׁאֵרֵי בְּעֵבֶר אוֹ שִׁיקְרָה בְּיִדְאִי בְּעֵתִיד. וּבְמַכַּת דָּם הַעֲדִיד מִשָּׁה בְּכַרְעָה: "לֹא שְׁמַעְתָּ עַד כֹּה . . הִנֵּה אֲנִי מַכָּה . . עַל הַיָּמִים . . וְנִהְפְּכוּ לְדָם". מַתְּרָה -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 39 - מתוך 'התקשרות')

שְׁמִשָּׁה מִדְּבַר דְּבָרִים כְּאֵלֶּה לִפְנֵי פְרַעֲה מִלֶּךְ מִצְרַיִם. יְסוּרִים אֵלּוּ גְדוּלִים יוֹתֵר פְּאָשֶׁר הֵם בָּאִים מִיַּד לְאַחֵר הַמַּכָּה, וְכָף נִשְׁבֵּר פְּרַעֲה וְנִכְנַע לְבּוֹ עוֹד יוֹתֵר. מִכָּאֵן הוֹרָאָה בְּעִבּוּדֵת ה': יֵשׁ לְשִׁבֵּר וּלְהַכְנִיעַ, עַד כִּדִּי נִצָּחוֹן מִחֻלָּט, אֶת הַהִתְנַגְּדוּת לְקֻצָּשׁ. לְמַעַן הַנִּצָּחוֹן פּוֹתֵחַ הַמֶּלֶךְ וּמִבְּזֵז גַּם אוֹצְרוֹת כְּמוֹסִים (כְּמִסְבֵּר בְּמִאמְרֵי 'בְּאֵתִי לִגְנִי' ב'הַמִּשְׁוֹף יו"ד שְׁבַט', שֶׁשְּׁבַת פְּרִשְׁת וְאָרָא הִיא בְּרַב הַשָּׁנִים שְׁבַת מְבָרְכִים הַחֹדֶשׁ שְׁבַט), וְלִצְרֹךְ נִצָּחוֹן זֶה נִתְּנוּ הָאוֹצְרוֹת הַלָּלוּ לְיָדָיו שֶׁל כָּל יְהוּדִי, גַּם בְּתַקּוּפָה הַחֲשׂוּכָה שֶׁל עֲקֵבָתָה דְּמִשְׁחָא, כִּדִּי לְהַבִּיא אֶת הַנִּצָּחוֹן הַמְּחֻלָּט בְּגָאָלָה הַשְּׁלֵמָה.

וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַפֹּת ה' אֶת הַיָּאָר (ז, כה) וַיִּמְלֵא מִנֵּי שְׁבַעַת יָמִים, שֶׁלֹּא שָׁב הַיָּאָר לְקַדְמוֹתוֹ, שֶׁהִיָּתָה הַמַּכָּה מְשַׁמֶּשֶׁת רְבִיעַ חֹדֶשׁ, וּשְׁלֹשָׁה חֳלָקִים הָיָה מַעֲדִיד וּמַתְּרָה בָּהֶם (רש"י)

לְכָל מַכָּה הַקָּצֵב חֹדֶשׁ, כֹּף שְׁנֹקֶבֶע מִרָאשׁ שְׁבִרְבַּע הָרָאשׁוֹן שֶׁל הַחֹדֶשׁ תִּהְיֶה הַמַּכָּה, וּבְשִׁלְשֶׁת רְבִיעֵי הַחֹדֶשׁ הָאַחֲרוֹנִים תִּהְיֶה הַהִתְרָאָה. וְיֵשׁ לְתַמּוֹה: הֲרִי הַהִתְרָאָה הִיא הַקִּדְמָה וְאֲזָהָרָה לְקִרְאֵת הַמַּכָּה הַבָּאָה, וּמִדּוּעַ הַזֶּמֶן שְׁנֹקֶבֶע מִרָאשׁ הוּא בְּאִפֵּן שֶׁקֶדֶם תְּבוּאָה הַמַּכָּה וְרַק לְאַחֲרֵי־מֵכֵן הַהִתְרָאָה? וְהַבְּאִיר: הַהִתְרָאוֹת לֹא הָיוּ לְשֵׁם אֲזָהָרָה וְאִיִּם בְּלִבָּד עַל פְּרַעֲה, אֲלֹא הֵן עֲצָמוֹן נוֹעֲדוֹ לְצַעֲרוֹ וּלְסוּרוֹ, בְּעֵצֶם הַדְּבַר

כו וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְזוֹת פְּרַעֲה וְתִימַר לָהּ כִּדְבַר אֲמִיר יְיָ שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲה וְאָמַרְתָּ: אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבִדְנִי:

כו וְאִם סָרִיב אֶת לְשַׁלַּח הָא אֲנִי מַחִי יָת כָּל תַּחֲוֹמָךְ בְּעִרְדְּעִנְיָא:

(כו) וְאִם־מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצִפְרֹדֶעִים:

אֲלֹא לְשׁוֹן מַכָּה, וְכֵן: (שמות כא) "וְנִגְפּוֹ אֵשֶׁה הָרָה", אִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה, וְכֵן: (ירמיה יג) "וּבְכֻטְרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם", (תהלים צא) "פֶּן תִּגְלֹף בְּאֶבֶן רִגְלְךָ", (ישעיה ח) "וּלְאֶבֶן נִגְף".

כ"י - וְאִם מֵאֵן אֶתָּה • וְאִם סָרְבָן אֶתָּה. "מֵאֵן" כְּמוֹ מִמָּאֵן, מְסַרְב, אֲלֹא כִינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמַּפְעֵל, כְּמוֹ: שְׁלוֹ וְשִׁקְט, סָר וְזַעַף (מלכים א כ). נִגְף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ • מַכָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן מַגְפָּה אִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה

כח וַיִּרְבִּי נִהְרָא אֲרִדְעִנְיָא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבִיתָךְ וּבְאִדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְךָ וְעַל עִרְסְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרְךָ וּבְאַצְנוֹתֶךָ:

(כח) וַיִּשְׂרֹץ הַיָּאָר צִפְרֹדֶעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבִיתְךָ וּבְחֵדֶר מִשְׁכְּבְךָ וְעַל־מִטָּתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:

כ"י - וְעָלוּ • מִן הַיָּאָר. בְּבִיתְךָ • וְאַחֲרֵי־כֵן בְּבֵיתִי עֲבָדֶיךָ. הוּא הַתַּחֲמִיל בְּעֵצָה תַּחֲלָה: "וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ", וּמִמֵּנִי הַתַּחֲלִילָה הַפְּרָעָנוּת (סוטה יא. ושמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א. עמ' 123 – מתוך 'התקשרות')

ובתנוּך (ז, כח)

הצפרדעים... יורדין לתוף התנור ומצננין אותו (מדרש רבה)
הצפרדעים נבראו מן המים, פקטוב "ושרץ היאור
צפרדעים". ובזה שנכנסו הצפרדעים לתוף תנורי מצרים
התבטאה מסירות נפש גדולה ביותר: בראי המים קפצו
לתוף האש...

* * *

(כט) ובכה ובעמך ובכל-עבדך יעלו הצפרדעים:כט"ו • **ובכה ובעמך** • (סנהדרין פ) בתוף מעיהם נכנסין ומקרקרין.כט ויבך ובעמך ובכל עבדך יסקין
צפרדעניא:

א ואמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית ידך
בחטוף על הנביא על ארתיא ועל אגמאי
ואסיק ית צרדעניא על ארעא דמצרים:

ח (א) ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן נטה
את-ידך במטף על-הנהרות על-היארים ועל-
האגמים והעל את-הצפרדעים על-ארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך א עמ' 119 – מתוך 'לקראת שבת')

"דם" ו"צפרדע" בעבודת האדם

הנפש. וזוהי העבודה דמפת דם להכניס חיות בעבודת ה'
במקום הקרירות. ומכאן זו היא הראשונה, שכן מהקרירות
לעניני קדשה יכולים לבוא אחר-כך כל הדברים המנגדים
לקדשה.

לאחר מכן באה מפת צפרדע, וענינה בעבודת ה' להכניס
קרירות בעניני גשמיית וחמירות, שכן צפרדע היא בריאת
המים (שמו"ר פ"י, ג) והיא נכנסה בבתי המצרים ועד
שנכנסה "בתנוך" והינו להכניס קרירות בתקף החם
בגשמיית וחמירות.

וב' ענינים אלו הם תחלת העבודה שעל-ידם יצא האדם
מהמצרים וגבולים שלו.

הנה אמרו חז"ל בכל דור דור חיב אדם לראות את עצמו
כאלו הוא יצא ממצרים, ומבאר בזה בתניא (פמ"ז) "והיא
יציאת נפש האלוקית ממואסר הגוף משכא דחויא ליכלל
ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ."
וכמו שהיציאה ממצרים התחילה ע"י עשר מכות, כמו כן
הוא בעבודת האדם, שתחלת היציאה ממואסר הגוף הוא
ע"י העבודה דעשר מכות, וראשיתם מפת דם ומפת
צפרדע.

מפת דם: ענין המכה היה הפאת מי היאור שנהפכו לדם,
וענינו בעבודת האדם הוא; טבע המים הוא קר ולח, והינו
הקרירות בעבודת ה', ודם מורה על חיות, שכן הדם הוא

ב וארים אהרן ית ידה על מיא דמצראי
ויסליקת צרדעניא וחסת ית ארעא דמצרים:

(ב) ויט אהרן את-ידו על מימי מצרים ותעל
הצפרדע ותכס את-ארץ מצרים:

בעל הטורים

נשאו קל וחמר לעצמן מצפרדעים
שמקרו עצמן למיתה על קדוש השם
ועל כן נמלטו, בדכתיב (פסוק ט) "וימתו
הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן
השדות", אכל לא מן התנורים. אכל
משה ואהרן שנאמר בהן (במדבר כ, יא)
"וען לא האמנתם בי להקדישני", ולא
נשאו קל וחמר מצפרדעים, מתו ולא
וכו ליבנס בארץ. תורה ב

שכאו בהם הצפרדעים גדודים
גדודים. ואני "בכה ה' חסיתי", שאף
על פי שאינו מפרש שלא היו
הצפרדעים לישראל, הקדוש ברוך
הוא צדקתו מלטם. תורה א
ח (א) **והעל**. ב' במסורה. "והעל את
הצפרדעים", "והעל אתם הר ההר"
(במדבר כ, כח). בדיאיתא בפרק 'מקום
שנהגו' בפסחים (נג, ב), מה ראו חנניה
מישאל ועזריה שמקרו עצמן לשרפה,

עבדך". והינו טעמא: דכשלקו בגופן,
כדדרשין (שמות רבה י, ו) מ"ובכה" שהיו
מקרקרים בגופן, אז לקו הוא והעם
תחלה, בעצה בדכתיב (לעיל א, ט)
"ויאמר אל עמו", ואחר כך בעבדיהם.
אכל כשעלו, נכנסו תחלה בביתו
ובבית עבדיו, ואחר כך בעמו. תורה כט
(כט) **ובכה**. ג' במסורה. "ובכה
ובעמך", "כי בכה ארץ גידר" (שמואל ב'
כב, ל), "בכה חסיתי" (תהלים קמא, ח). מלמד

לְשׁוֹן יְחִידוּת, וְכֵן: "וַתְּהִי הַכֶּנֶם", הֶרְחִישָׁה, גְּדוּלִיר"א בְּלַע"ז, וְאֵף "וַתַּעַל הַצִּפְרָדֵּעַ", גְּרִינוֹלִיר"א בְּלַע"ז.

וְהָיוּ מִכֵּין אוֹתָהּ וְהָיָה מִתְּזֹת נְחִילִים נְחִילִים, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ יֵשׁ לוֹמַר: שִׁירּוֹץ הַצִּפְרָדֵּעִים קוֹרָא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבט, התשכ"ז)

רַבִּים וְכֵן בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְאִילוּ מַעַלְת הַפִּירוּשׁ הִב' הִיא ב'פְּשׁוּטוֹ" שֶׁל תִּיבַת "וַתַּעַל", שְׁאִינָה מִתְּפַרְשֶׁת בָּב' אוֹפְנִים.

וְהַחֲרָא מִהַחֲלִיךְ בֵּין ב' הַפְּרִיטִים, אִם אֶהְרֵן עָשָׂה רַק אֶת הַתְּחִלַּת הַפְּעוּלָה, אוֹ גַּם גָּמַר אֶת הַפְּעוּלָה - בְּנוֹגַע לַפְּעוּלָה דְּקִרְבָּה הַזֹּאת, שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְגַמּוֹר וּלְהַשְׁלִים אֶת הַפְּעוּלָה, אֲבָל גַּם בְּמַצֵּב שֶׁיִּכּוֹל רַק לְהַתְחִיל, יֵשׁ לְהַתְחִיל וּלְפַעֵל כּו', וְ"מִחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקֶּבֶץ" מִצְרָפָה לְמַעֲשָׂה -

[וְדִקְאָה מִתּוֹךְ שְׂמִיחָה וְטוֹב לֵבב [כְּפִדּוּעַ פְּתִיגָה כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר"ר (רַחֵם סֵפֶר הַשִּׁיחוֹת תש"ט סוֹף עֲמוּד 323 וְאִלֵּךְ. וְשֵׁם נִסְמוֹן) אוֹדוֹת יִצְיָאָה לְמִלְחָמָה מִתּוֹךְ "מֵאֲרֵשׁ שֶׁל נִצְחוֹן", כִּי אֵף שֶׁ"אֵל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כְּמִפְתָּח" (מַלְכִּים-כ, יא), הִרִי הָא גּוֹפָא שֶׁיִּצְאָה לְמִלְחָמָה מִתּוֹךְ בְּטָחוֹן גָּמוֹר בְּנִצְחוֹן, הִרִי זֶה מְסִינֵעַ שֶׁהִיָּה הַנִּצְחוֹן בְּפִעֵל בְּנִקֵּל יוֹתֵר], שְׁפּוֹרֶצֶת גְּדוּרָה שֶׁל עוֹלָם, וּמִבְּיָאָה אֶת הַגָּאוּלָה - גָּאוּלָה רוֹחֲנִית שֶׁל אִישׁ פְּרִטִי מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַל-יָדָהּ פּוֹעֲלִים הַגָּאוּלָה הַכִּלְלִית, גָּאוּלָה הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלָמָה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדִּיקָנוֹ.

אִין לְפָרֵשׁ שְׁנָאֲמַר "צִפְרָדֵּעַ" לְשׁוֹן יְחִיד עַל שֵׁם הַמֵּין, שֶׁהִרִי בְּכָל הַפְּרָשָׁה נֶאֱמַר "צִפְרָדֵּעִים" לְשׁוֹן רַבִּים. וְלִכֵּן מִפְּרֵשׁ רִש"י "צִפְרָדֵּעַ אַחַת הֵיטָה", וְאֶף-עַל-פִּיֵּיכֵן קִים אֶהְרֵן אֶת הַצּוּי "וְהַעַל אֶת הַצִּפְרָדֵּעִים", כִּינֵן שֶׁ"הָיוּ מִכֵּין אוֹתָהּ וְהָיָה מִתְּזֹת נְחִילִים נְחִילִים". וְעַל-פִּיֵּיזֶה, פְּרוּשׁ "וַתַּעַל הַצִּפְרָדֵּעַ" הוּא בְּשִׁתִּים: (א) הַצִּפְרָדֵּעַ (אַחַת) עָלְתָה (לְשׁוֹן פֻּעַל) בַּעֲצָמָה, (ב) הַצִּפְרָדֵּעַ הִעָלְתָה (לְשׁוֹן מְפַעֵל) נְחִילִים נְחִילִים שֶׁל צִפְרָדֵּעִים. אֲבָל "זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ", כִּינֵן שֶׁעַל דֶּרֶךְ הַפְּשֻׁט אִין לְפָרֵשׁ תִּיבַת "וַתַּעַל" בָּב' אוֹפְנִים.

וְלִכֵּן מוֹסִיף "וּפְשׁוּטוֹ יֵשׁ לוֹמַר, שִׁירּוֹץ הַצִּפְרָדֵּעִים קוֹרָא לְשׁוֹן יְחִידוּת (אֵף שֶׁעֲנִין הַשִּׁירּוֹץ אִינוֹ מִיַּחַד לַצִּפְרָדֵּעִים דִּקְאָה), וְכֵן וַתְּהִי הַכֶּנֶם, הֶרְחִישָׁה" (אֵף שֶׁעֲנִין הֶרְחִישָׁה אִינוֹ מִיַּחַד לְכִנִּים בְּלִבָּד). וְזֹאת, לְמַרּוֹת שֶׁהַרְחִישָׁה הַכֶּנֶם נִתְּכָה בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן ("הַכֶּנֶם"), מִהֶ-שְׁאִינֵיכֵן תִּיבַת "צִפְרָדֵּעַ", לֵאל שְׁנוֹי לְשׁוֹן שִׁיכִיחַ שְׁקָאֵי עַל "שִׁירּוֹץ הַצִּפְרָדֵּעִים".

וּמִקְדָּים רִש"י "מִדְּרָשׁוֹ" ל"פְּשׁוּטוֹ", כִּי הַפְּרוּשׁ ד' "מִדְּרָשׁוֹ" קִרְבִּי יוֹתֵר לִתְכֵן הַתְּוִבִים, שֶׁבְּכָל הַפְּרָשָׁה נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 48-58 - מִתּוֹךְ 'לְקַרְאֵת שַׁבָּת')

הַמִּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גָּמַר - רַק בְּמִצְוָה שֶׁל חֲסִדִּים

לְהוֹסִיף וּלְהַשְׁתַּדֵּל עַד שֶׁיִּדְעַע בְּרוּר שְׁגִמּוֹר אֶת הַמִּצְוָה. אֲמִנֵּם כֹּל זֶה הוּא בְּמִצְוֹת מִצְוֹת הַצִּדְקָה וְכִדּוּמָה, אֲבָל אִם הַמִּצְוָה הִיא לְהַעֲנִישׁ וְכִיּוּצָא בְּזֶה - הִרִי לְהַפֵּךְ, שְׁאִם יִשְׁנוּ חֲשֵׁשׁ שֶׁכָּבֵר גָּמַר אֶת הַמִּצְוָה, אֲסוּר לוֹ לְהַעֲנִישׁ יוֹתֵר. וְלִכֵּן לֹא הִעָלָה אֶהְרֵן אֶת כָּל הַצִּפְרָדֵּעִים, כִּי מִכֵּין שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לוֹמַר שֶׁיִּצְאָה יְדִיחוּבָתוֹ בְּהַעֲלָת צִפְרָדֵּעַ אַחַת, הַסִּתְפֵּק בְּזֶה וְלֹא הִעָלָה יוֹתֵר.

עַל הַפְּסוּק "וַתַּעַל הַצִּפְרָדֵּעַ" (שְׁמוֹת ח, ב) פֶּרֶשׁ רִש"י "צִפְרָדֵּעַ אַחַת הֵיטָה, וְהָיוּ מִכֵּין אוֹתָהּ וְהָיָה מִתְּזֹת נְחִילִים נְחִילִים". וּמִזֶּה שֶׁהִעָלָה אֶהְרֵן רַק צִפְרָדֵּעַ אַחַת וּשְׁאֵר הַצִּפְרָדֵּעִים עָלוּ מִמֶּנָּה עַל-יְדֵי הַמִּצְרִיִּים, יֵשׁ לְלַמֵּד הוֹרָאָה נִפְלְאָה בְּדַרְכֵי הַעֲבוּדָה:

הוֹרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁ"הַמִּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גָּמַר" (פִּירוּשׁ רִש"י עַקֵּב ח, א עַל-פִּי תַנְחוּמָא שֵׁם ו. וּבִכְמוֹה מְקוּמוֹת). וְלִכֵּן אִם יֵשׁ לְאָדָם סִפֵּק אִם הַשְׁלִים אֶת כָּל הַמִּצְוָה, עָלָיו

גַּעֲבָדוּ בִּן חֲרָשָׁא בְּלִחְשִׁיהוֹן וְאִסְיָקוּ יָת עֲרֻדְעִנְיָא עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:

(ג) וַיַּעֲשׂוּכֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצִּפְרָדֵּעִים עַל-אֲרֵץ מִצְרַיִם:

דִּיקְרָא פְּרַעָה לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן וְאָמַר צִלוּ קִדָּם יְיָ וַיַּעֲדִי עֲרֻדְעִנְיָא מִנִּי וּמַעֲמִי וְאֶשְׁלַח יָת עֲמָא וַיִּדְבְּחוּן קִדָּם יְיָ:

(ד) וַיִּקְרָא פְּרַעָה לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וַיִּסַּר הַצִּפְרָדֵּעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:

בעל הטורים

(ד) וַיִּזְבְּחוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. וְאֶשְׁלַחָה אֶת הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַה', "וַיִּזְבְּחוּ וְזָבְחֵי תוֹדָה" (תְּהִלִּים קו, כב). אֲרֻבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, וְאֶחָד מֵהֶם יִצְאָה מִבֵּית הָאֲסוּרִים. תוֹרָה ה

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמַתִּי. אֲעִתִּיר
לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּנִּי
וּמִבְתִּיךָ רַק בִּיאֵר תִּשְׁאָרְנָה:

כ"י • הִתְפָּאֵר עָלַי • כמו (ישעיה י) "הִתְפָּאֵר הַגִּזְזֹן עַל
הַחוּצָב בּוֹ" ? מִשְׁתַּבַּח לומר: אֲנִי גָדוֹל מִמֶּנִּי, וְנִיט"ר
בְּלַע"ז, וְכֵן: "הִתְפָּאֵר עָלַי" – הִשְׁתַּבַּח לְהַתְחַכֵּם
וְלִשְׁאֹל דָּבָר גָּדוֹל וְלומר שֶׁלֹּא אוּכַל לַעֲשׂוֹתוֹ.
לְמַתִּי אֲעִתִּיר לָךְ • אֶת אֲשֶׁר אֲעִתִּיר לָךְ הַיּוֹם עַל
הַכֹּתֶת הַצִּפְרֹדְעִים, לְמַתִּי תִרְצֶה שְׂיִכְרְתוֹ, וְתִרְאֶה
אִם אֲשָׁלִים דְּבָרִי לְמוֹעֵד שְׁתִּקְבַּע לִי. אֵלֹהֵי נֶאֱמַר:
"מַתִּי אֲעִתִּיר", הִיָּה מִשְׁמַע מַתִּי אֶתְפַּלֵּל, עֲכָשׁוּ
שְׂנֵאָמָר: "לְמַתִּי", מִשְׁמַע: אֲנִי הַיּוֹם אֶתְפַּלֵּל עָלֶיךָ
שְׂיִכְרְתוֹ הַצִּפְרֹדְעִים לְזִמְנָה שְׁתִּקְבַּע לִי, אֲמַר לְאִיזָה
יּוֹם תִּרְצֶה שְׂיִכְרְתוֹ. "אֲעִתִּיר", "הַעֲתִירוּ"
וְ"הַעֲתִירְתִּי", וְלֹא נֶאֱמַר: אֲעִתֵּר, עֲתִירוּ וְעִתְרִתִּי, מִפְּנֵי
שֶׁכָּל לְשׁוֹן עֲתֵר, הַרְבוֹת פִּלֵּל הוּא, וְכֹאֲשֶׁר נֶאֱמַר:
הַרְבוּ, אַרְבֶּה וְהַרְבִּיתִי, לְשׁוֹן הַפְעִיל, כֵּן נֶאֱמַר:
אֲעִתֵּר, הַעֲתִירוּ וְהַעֲתִירְתִּי דְּבָרִים, וְאֵב לְכֻלָּם: (יחזקאל
לח) הַעֲתִירְתֶּם עָלַי דְּבָרֵיכֶם, הַרְבִּיתֶם.

(ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר בְּדִבְרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי־אִין
בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

כ"י • וַיֹּאמֶר לְמַחֵר • הַתְּפַלֵּל הַיּוֹם שְׂיִכְרְתוֹ לְמַחֵר.

♦ יום חמישי כ"ו טבת ♦

(ז) וְסִרְוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתִּיךָ וּמִעַמְּךָ
רַק בִּיאֵר תִּשְׁאָרְנָה:

(ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרָעָה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרֹדְעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרְעָה:
כ"י • וַיֵּצֵא וַיִּצְעַק • מִיד, שְׂיִכְרְתוֹ לְמַחֵר.

(ט) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִן־
הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:

(י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִים חֲמָרִים וּתְבֹאֵשׁ הָאָרֶץ:
כ"י • חֲמָרִים חֲמָרִים • צְבוּרִים צְבוּרִים, כְּתִרְגוּמוֹ: דְּגוּרִין, דְּגוּרִין, גְּלִין.

בעל הטורים

(ה) וְלַעֲבָדֶיךָ. ג' במסורה. הָבֵא, "וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה" (במדבר לב, ד), וְאִינִיךָ
בִּירְמִיָּה (לו, יח) "מִהָּ חֲטָאֲתִי לָךְ
וְלַעֲבָדֶיךָ", בְּהִתְחַנְּנוּ לְצִדִּיקֶיהָ
בְּשִׁשְׁמוּהָ בְּבוֹר. מִלְּמֹד שְׁאִפִּילוּ אִם
(י) חֲמָרִים. ג' במסורה. הָבֵא, "חֲמָרִים" (יחזקאל
לח, יח) "חֲמָרִים" (יחזקאל לח, יח) "חֲמָרִים"
(במדבר יא, לב). מִלְּמֹד שְׁאִפִּילוּ בְּאֵן הַמְּמַעֲטִים
אֲשֶׁר עֲשָׂה חֲמָרִים. תוֹרָה יֵא

יֵא וַחֲזָא פֿרַעָה אַרִי הוּת רוֹחָמָא וִיתִיקֵר יֵת
לְבָהּ וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלְיִל יֵי :

וַיִּשְׁאֹל לוֹ בְּאַלְהֵימָם, "הֵכָּה וּפְצֵעַ". בְּאַשֵּׁר
דִּבֶּר ה' • וַהֲיִכֶן דִּבֶּר? "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֻעָה".

יבואמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית
חטריך ומחא ית עפרא דארעא ויהא
לקלמתא בכל ארעא דמצרים :

וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן • לֹא הָיָה הָעֵפֶר כְּדָאִי לְלָקוֹת עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, לְפִי שֶׁהִגֵּן עָלָיו כְּשֶׁהֲרֹג אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל, וְלָקָה עַל־יְדֵי אֶהְרֹן.

יָגִיעַ וְעָבְדוּ בֶן וְאֲרָמִים אֶהְרֹן יֵת יְדֵה בַחֲטֵרָה
וּמִחָא יֵת עֶפְרָא דְאַרְעָא וְהוּת קִלְמָתָא
בְּאַנְשָׁא וּבִבְעִיָּא כָּל עֶפְרָא דְאַרְעָא הוּת
קִלְמָתָא בְּכָל אֲרַעָא דְמִצְרַיִם:

יָדוּעַבְדּוֹ כִּן חֲרָשִׁיאַ בְּלִחְשִׁיהוֹן לֹא־פָקַא יֵת
קְלִמְתָּא וְלֹא יִכִּילוּ וְהוּת קְלִמְתָּא בְּאַנְשָׂא
וּבְכַעֲרִיא :

טו וואָמרו חרשניא לפרעה הא מחא מן קדם
 יי היא ואמקף לבא דפרעה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי :

מִי אֶצְבֵּעַ אֱלֹהִים הִיא • מִכָּה זֶה אֵינָה עַל־יְדֵי בְּשָׁפִים, מֵאֵת הַמָּקוֹם הִיא. בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' • "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרַעָה".

טז וַאֲמַר יי לַמֶּשֶׁה אֲקִדֶּם בְּצִפְרָא וְאִתְעַד
קִדְּם פְּרֻעָה הָא נִפְק לְמֵאָּ וְתִימַר לֵיה פְּדִינָן
אמר יי שְׁלַח עַמִּי וּפְלַחוּן קִדְמִי :

בעל הטורים

מוֹאָב בִּי חֹזֶק מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה וְגו'
לְהִבְקִיעַ אֶל מַלְךְ אֲדוֹם וְלֹא יִכְלֹף
(מַלְכִּים ב' ג' טו.) מִלְּמֹד שֶׁאִם הָיָה
בְּוֶרְחִים אֶל הַיָּם מִפְּנֵי הַכְּנָסִים, שֶׁם הָיָה
בְּאִים לָהֶם וְנִלְחָמִים עִמָּהֶם. תּוֹרָה טו

וּמִתּוֹךְ כֶּךָ נִתְמַלְאוּ כַּנִּים בְּבִגְדֵיהֶם,
לְפִיכֶךָ לָקוּ הֵם בְּכַנִּים. תּוֹרָה יג
(יד) **וְלֹא יָבִלּוּ**. ג' בְּמִסּוּרָה. הָכָא,
וְאִידֶךָ: "וַיַּחֲרֹר הָאָנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל
הַיִּבְשָׁה וְלֹא יִבְלֻ" (וַיָּחֶזֶק יג), "וַיִּרֵא מֶלֶךְ

(יב) וְתָהֵב ב' בְּמִסּוּרָהּ. הֶכָּא, וְאִידָּהּ:
 "וְהָיָה כִּי אֶל כָּף" (יחזקאל כא, יט). מִלְּמֹד
 שֶׁהָיוּ הַכִּנּוּיִם מִכִּים וּמִסְפָּחִים עַל פְּנֵיהֶם
 וְעַל כָּל בִּשְׂרָם. טַעַם הַכִּנּוּיִם, לְפִי שִׁמּוֹנָעוֹ
 הַמְצִירִים אֶת יִשְׂרָאֵל מַלְכֵת בְּמִרְחָצוֹת

יִזְרְאֵל אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הָאֵל אֲנִי
מְשַׁלַּח בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבַכְּתִיבֶיךָ יָת
עֲרוּבָא וְיִמְלִינן בְּתֵי מַצְרַיִם יָת עֲרוּבָא וְאִף
אַרְעָא דְאַנְיָן עֲלֵהּ:

(יז) כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּגְזֵר מִשְׁלִיחַ בְּךָ
וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבַכְּתִיבֶיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמִלְּאוּ בְּתֵי
מַצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:

בְּטַכְסִיסי מְלַחְמוֹת מְלָכִים בָּא עֲלֵיהֶם, כְּסֹדֶר מְלָכוֹת
כְּשֶׁצָּרָה עַל עִיר: בְּתַחֲלָה מְקַלְקֵל מַעֲיָנוֹתֶיהָ, וְאַחֲרֵי־
כֵן תּוֹקֵעִין עֲלֵיהֶם וּמְרִיעִין בְּשׁוֹפְרוֹת לִירְאָם
וּלְבַהֲלֵם, וְכֵן הַצִּפְרָדֵּעִים, מְקַרְקְרִים וְהוֹמִים וְכו',
כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

כ"י - מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ • מְגִרָה בְּךָ, וְכֵן: (דְּבָרִים לב) "וְשִׁן־
בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", לְשׁוֹן שְׂפוּי, אֵינִצִּיט"ר בְּלַע"ז.
אֶת הָעֶרֶב • כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוֹת וּנְחָשִׁים וְעִקְרָבִים
כְּעֲרוּבִיבָא, וְהָיוּ מִשְׁחִיתִים בָּהֶם. וְגַם טַעַם בְּדָבָר
בְּאַגְדָּה' בְּכָל מִכָּה וּמִכָּה: לָמָּה זֶה וְלָמָּה זֶה?

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 25)

הַכִּלְלִי "חַיּוֹת רְעוֹת". וְמָה גַם שְׂעַל־פִּי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא אֵין
הַכֵּרֵם לֹמֵר שֶׁהָיוּ שָׁם חַיּוֹת אֵלּוּ דְּוָקָא. צָרְעִין וְיִתּוּשִׁין -
רַשִׁי פֶּרֶשׁ לְהֵלֵן (פסוק כז) שֶׁהָעֲרוּב לֹא מֵתוּ כְּדִי שֶׁהַמַּצְרִים
לֹא יִהְיוּ מִן הָעוֹרוֹת, וְהָיוּ צָרְעִין וְיִתּוּשִׁין אֵין הִנָּה מַעֲוָרָם.

כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוֹת (רש"י ח, יז) בְּמִדְרַשׁ רַבָּה יֵשׁ דְּעָה שֶׁהָיוּ
רַבִּים אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים, וְיֵשׁ דְּעָה שֶׁהָיוּ "צָרְעִין וְיִתּוּשִׁין"; אִף
רַשִׁי קֵתֵב סֵתֵם "כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוֹת". וְנִמְוָקוּ עִמּוֹ: **דְּבָרִים**
אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים - רַשִׁי מְסַתֵּפֵם בְּזֶה שֶׁמִּצְפִּיר אוֹתָם בְּתֹאֵר

יח וְאַפְרָשׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת אַרְעָא דְגִשָּׁן
דְּעַמִּי קָאִים עֲלֵהּ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲגֵי תַמָּן
עֲרוּבָא בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי אֲנִי יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ
אַרְעָא:

(יח) וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אַרְצָךְ גִּשָּׁן אֲשֶׁר עַמִּי
עֹמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הַיּוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תִּדַּע כִּי
אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

הָאָרֶץ • אִף־עַל־פִּי שֶׁשְׂכִינֵתִי בְּשָׂמַיִם, גִּזְרֵתִי מִתְקַנָּת
בְּתַחֲתוֹנִים.

כ"י - וְהַפְלִיתִי • וְהִפְרַשְׁתִּי, וְכֵן: (לִקְטָן ט) "וְהַפְלָה ה'",
וְכֵן: (דְּבָרִים ל) "לֹא נִפְלְאָתָה הִיא מִמֶּךָ" - לֹא מִבְּדֻלַּת
וּמִפְרָשֶׁת הִיא מִמֶּךָ. לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יא עמ' 45 ואילך - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבַּת')

הָאֵם הָיוּ ג' מִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת גַּם בְּאַרְצָךְ גִּשָּׁן

וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁלְּפִי פְשׁוּטָם שֶׁל כְּתוּבִים, הִצְרָכּוּ ג' מִכּוֹת
הָרֵאשׁוֹנוֹת לְהִיּוֹת גַּם בְּאַרְצָךְ גִּשָּׁן, בְּכָדִי לְפַעַל פְּעֻלָּתָם.
דְּהִנֵּה בְּב' מִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁהָיוּ קִשּׁוּרוֹת לִיאֹר (רֵאָה
פִּרְשָׁנוּ ז, כ "וַיַּרְא אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בִּיאֹר", וְשָׁם, כח "וַיִּרְץ הַיָּאֹר
צִפְרָדֵּעִים") הֵיטָה הַפְּנוּהָ שְׂעַל־יָדָן יָדַע פְּרָעָה "כִּי אֲנִי ה'"
(פִּרְשָׁנוּ שָׁם, יז), שֶׁ"הִלְקָה אֶת יָרְאָתָם" (רש"י שָׁם). וְאֵם כֵּן
אֵם לֹא הָיָה הַקֶּבֶץ הַמָּכָה גַּם אֶת חֶלֶק הַיָּאֹר אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ
גִּשָּׁן, הָיָה פְּרָעָה חוֹשֵׁב שֶׁחֶלֶק הָעוֹבְדָה־זָרָה שֶׁנִּמְצָא שָׁם אֵין
בְּ"יָכֻלֶת ה'" לְשַׁלֵּט עָלָיו ח"ו, וְכִנּוּנָתָה הַקֶּבֶץ הַשִּׁדְעָה פְּרָעָה "כִּי
אֲנִי ה'" לֹא הֵיטָה מִתְמַלְאָתָה.

וְעַל־דִּרְגָּה בְּמִכַּת פָּנִים, מִפְּנוֹן שֶׁהַפְּנוּהָ הֵיטָה לְהִרְאוֹת
שֶׁהַמָּכָה מְגִיעָה מִהַקֶּבֶץ הַ" - "אַצְבַּע אֱלֹקִים הִיא" (פִּרְשָׁנוּ
ח, טו), הֵיטָה הַמָּכָה צִרְיָה לְהִיּוֹת בְּכָל אֶרֶץ מַצְרַיִם. כִּי אֵם
הֵיטָה הַמָּכָה רַק עַל חֶלֶק מִסִּים, הָיוּ הַחֲרֻטִּימִים חוֹשְׁבִים
דָּאִף שֶׁלֹּא יָכֻלוּ הֵם לְהַעֲלוֹת הַפָּנִים כָּלָל, אִף מִזָּה שֶׁמִּשָּׁה
וְאַהֲרֹן הָיוּ יְכוּלִים לְהַעֲלוֹתָם רַק עַל חֶלֶק מִסִּים, הָרִי זֶה
רָאָה שֶׁגַּם הֵם מְגֻבְּלִים, וְאֵין זֶה "אַצְבַּע אֱלֹקִים".

**וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אַרְצָךְ גִּשָּׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד
עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הַיּוֹת־שָׁם עֶרֶב** (ח, יח)

נִחְלָקוּ הָרֵאשׁוֹנִים הָאֵם גַּם ג' הַמִּכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ
בְּאַרְצָךְ גִּשָּׁן, אִף שֶׁלֹּא נִאֲמָרָה בָּהֶם בְּפִרְוֶשׁ "וְהַפְלִיתִי גו'".
הָאֵבֶן עֲזָרָא קֵתֵב (ז, כד. וְרֵאָה שָׁם, כט) "מִכַּת הָדָם וְהַצִּפְרָדֵּעִים
וְהַפָּנִים הֵיטָה כּוֹלֶלֶת הַמַּצְרִיִּים וְהָעִבְרִיִּים". אִף בְּשׁוֹ"ת
הַרְדֵּב"ז (ח"א ס' תתיג) חֶלֶק עָלָיו וְהַקֶּשֶׁה דְּ"אֵם הַמָּכָה הֵיטָה
גַּם לְיִשְׂרָאֵל מִה רָאָה יֵשׁ בָּהּ לְפָרַעַה שֶׁיִּשְׁלַח אֶת יִשְׂרָאֵל

(וְכֵן הוּא לְדַעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים, הוֹבָאוּ בְּתוֹ"שׁ וְאֵרָא ז, יז. ח, יג).

וְהִנֵּה מִזָּה שְׂרַשִׁי בְּפִרְוֶשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה לֹא קֵתֵב כְּלוֹם,
מִשְׁמַע שֶׁלְּדַעַתוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים כְּפִי שֶׁנִּרְאָה מִפְּשׁוּטָם שֶׁל
כְּתוּבִים, שֶׁרַק מִכַּת עֲרוּב שָׁבָה נִאֲמָר "וְהַפְלִיתִי גו'" לֹא
הֵיטָה בְּאַרְצָךְ גִּשָּׁן, מִה־שְׁאִין־כֵּן ג' הַמִּכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ גַּם
בְּאַרְצָךְ גִּשָּׁן (וְהָא דֹאִיתָא בְּשִׁמּוֹת רַבָּה פ"ט, י. (וּש"ג) וְעוֹד, ד' מִצְרִי
וְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית אֶחָד וְהִגִּיתָ מִלֵּא מִיָּם וּמִצְרִי כו' מוֹצִיאָה מִלֵּא דָם
וְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה מִיָּם כו' לֹא הוֹבָא בְּפִרְוֶשׁ רַשִׁי עַל הַתּוֹרָה כָּלָל). וְצָרִיךְ
בִּיאֹר אֲמָאִי לֹא חֵשׁ רַשִׁי לְקִשְׁיַת הַרְדֵּב"ז?

ולכן היה נצרך שג' מכות הראשונות יהיו גם על ארץ גשן. אבל אחרי שפבר הראה הקב"ה ש"מצאת ה' היתה זאת", הרי מקאן ואילך הנה "והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן

אשר עמי עומד עליה גו'", ולא היו המכות במקום מושבם של בני ישראל.

• יום שישי כ"ז טבת •

(יט) וְשַׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:

יט ואשוי פורקן לעמי ועל עמך אתי מקח למחר יהא אמת הדין:

כז"י • ושמתי פדת בין עמי ובין עמך.

(כ) וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּן וַיְבֹא עָרֹב כְּכֹד בֵּיתָה פְּרָעָה וּבֵית עַבְדּוֹ וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֹב:

כזעבד יי כן ואמא ערובא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים אתחבולת ארעא מן קדם ערובא:

כז"י • תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אתחבולת ארעא.

(כא) וַיִּקְרָא פְּרָעָה אֶל־מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֹן זָבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:

כא וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר אזילו דבחו קדם אלהכון בארעא:

כז"י • זבחו לאלהיכם בארץ. במקומכם ולא תלכו במדבר.

(כב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ:

כב ואמר משה לא תכון לעשות כן בי תועבת מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן נזבח את־תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו:

כז"י • תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו (מלכים ב כג) "ולמלכם תועבת בני עמון", ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר: "תועבת

מצרים", דבר שנאוי הוא למצרים זביחה שאנו זוכחים, שהרי יראתם אנו זוכחים. ולא יסקלנו. בתמיכה.

(כג) דִּרְדָּךְ שְׁלִשֶׁת יָמִים גָּלָךְ בַּמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:

כג מהלך תלתא יומין גילך במדברא ונדבח קדם יי אלהנא כמא דיימר לנא:

(כד) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק תִּרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ בַּעֲדִי:

כד ואמר פרעה אנא אשלח אתכם וזבחתם קדם יי אלהכון במדברא לחוד ארחקא לא תרחקון למיזל צלו אף עלי:

בעל הטורים

(יט) פדת. ג' במסורה, דין חסר וב' מלאים. "פדות שלח לעמו" (תהלים קא, ט). "והרבה עמו פדות" (שם קל, ז). כי זה לא היה פדות שלם אלא מפני הערוב, אבל כשנצאו ממצרים היה שלם. וזהו "פדות שלח לעמו". ולעתיד גם כן יהיה גאולה שלמה, וזהו "והרבה עמו פדות". תורה כ

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵנָה נִפְקַּם מִעֲמָךְ וְאַצְלִי
קָדָם יְיָ וְיַעֲדֵי עֲרוּכָה מִפְּרַעְהָ מִעֲבֹדוֹהִי
וּמִעֲמָהּ מִחֹד לַחֹד לֹא יוֹסֶף פְּרַעְהָ לְשַׁקְרָא
בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יְתָ עֲמָא לְדַבְחָא קָדָם
יְיָ:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנִיחָה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעַמְּךָ וְהַעֲתִירְתִּי
אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרִב מִפְּרַעְהָ מִעֲבֹדָיו וּמִעַמּוֹ מֵחֹד
וְכֹן אֶל־יוֹסֵף פְּרַעְהָ הֲתִל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם
לִזְבַּח לַיהוָה:

כז"י • הַתֵּל • כְּמוֹ לְהַתֵּל.

כו וַנִּפְקַּם מֹשֶׁה מִן קָדָם פְּרַעְהָ וְצִלִּי קָדָם יְיָ:

(כו) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעְהָ וַיַּעֲתִיר אֶל־יְהוָה:

עָכְשָׁו כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּלִשׁוֹן וַיִּפְעֵל, מִשְׁמַע וַיִּרְכָּב
לְהַתְפַּלֵּל.

כז"י • וַיַּעֲתִיר אֶל ה' • וַתִּצְמָן בַּתְּפִלָּה, וְכֵן אִם בָּא
לִזְמַר וַיַּעֲתִיר, הָיָה יָכוֹל לִזְמַר, וּמִשְׁמַע וַיִּרְכָּב בַּתְּפִלָּה.

כז וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וְאַעֲדֵי עֲרוּכָה
מִפְּרַעְהָ מִעֲבֹדוֹהִי וּמִעֲמָהּ לֹא אִשְׁתָּאָר חָד:

(כז) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעָרִב מִפְּרַעְהָ
מִעֲבֹדָיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:

כז"י • וַיִּסָּר הָעָרִב • וְלֹא מָתוּ כְּמוֹ שְׁמָתוֹ הַצִּפְרָדְעִים, שָׁאִם מָתוּ, יְהִיָּה לָהֶם הַנָּאָה בְּעוֹרוֹתָם.

כח וַיִּקָּר פְּרַעְהָ יְתָ לְבַה אָף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא
שַׁלַּח יְתָ עֲמָא:

(כח) וַיִּכְבֵּד פְּרַעְהָ אֶת־לְבָו גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא
שַׁלַּח אֶת־הָעָם: פ

כז"י • גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת • אָף־עַל־פִּי שָׁאִמְרָ: "אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם", לֹא קָיָם הַבְּטָחוֹ.

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לִוְת פְּרַעְהָ וְתַמְלִל
עֲמָהּ כְּדִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שַׁלַּח יְתָ
עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קָדָמִי:

ט (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעְהָ וְדַבֵּרְתָּ
אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים שַׁלַּח אֶת־עַמִּי
וַיַּעֲבֹדֵנִי:

ב אֲרִי אִם סָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא וְעַד כְּעַן אֶת
מִתְקָף כְּהוֹן:

(ב) כִּי אִם־מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מִחֲזוּק בָּם:

כז"י • מִחֲזוּק בָּם • אוֹחֻז בָּם, כְּמוֹ (דְּבָרִים כה) "וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו".

ג הָא מִקָּא מִן קָדָם יְיָ הָיָא בְּכַעֲרִיךָ
דְּכַחְקָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחִמְרֵי בְּגִמְלֵי בְּתוֹרֵי
וּבְעִנָּא מוֹתָא תְּקִיף לְחָדָא:

(ג) הֲנִיחָה יְד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּפוֹסִים
בְּחִמְרִים בְּגִמְלִים בְּבִקָּר וּבְצֹאֵן דְּבָר כְּבֹד מְאֹד:

כז"י • הֲנִיחָה יְד ה' הוֹיָה • לְשׁוֹן הָיָה, כִּי כֵן יֹאמֵר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה עַל שְׂעֵבֶר ה'יְהִתָּה', וְעַל הַעֲתִיד 'תְּהִיָּה', וְעַל
הַעוֹמֵד 'הוֹיָה', כְּמוֹ: עוֹשָׂה, רוֹצֵה, רוֹעֵה.

ד וַאֲפֹרֶשׁ יְיָ בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין
בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל מִדְּעַם:

(ד) וְהַפְּלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה
מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר:

כז"י • וְהַפְּלָה • וְהַבְדִּיל.

(ה) וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לְאֹמֶר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה
הַדְּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:

(ו) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל
מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:

(ז) וַיִּשְׁלַח פָּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל
עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פָּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: פ

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם
מִלֵּא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ כַּבֶּשֶׂן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה
לְעֵינֵי פָרְעֹה:

כֹּה־אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו קָחוּ לָכֶם
מִלֵּא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ כַּבֶּשֶׂן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה
לְעֵינֵי פָרְעֹה: פ

(ט) וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־
הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשָׁחִין פֶּרֶחַ אֲבַעֲבַעַת בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כֹּה־אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו קָחוּ לָכֶם
מִלֵּא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ כַּבֶּשֶׂן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה
לְעֵינֵי פָרְעֹה: פ

לְשׁוֹן חֲמִימוֹת. וְהָרַבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, שְׁנָה
שְׁחוּנָה.
~ נקודות משיחות קודש ~
(לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 28)
מִזֶּה שְׁמוֹשָׁה וְאַהֲרֹן הִחֲזִיקוּ פִּיחַ זֶה בְּיָדָם, מִכֶּרֶח שְׁלֹא הָיָה
"חֵם שׁוֹרֶף". לָכֵן נִרְאָה לְפָרֹשׁ בְּדַעַת רַש"י, שֶׁגַם גִּוַף הַמִּפְקָה
(הַחֲמִימוֹת) הָיָה בְּדֹרֶף גָּס.

(י) וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכַּבֶּשֶׂן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פָרְעֹה וַיִּזְרֹק
אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעֲבַעַת פֶּרֶחַ
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:

כֹּה־אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו קָחוּ לָכֶם
מִלֵּא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ כַּבֶּשֶׂן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה
לְעֵינֵי פָרְעֹה: פ

וְהִנֵּה אֶת דְּבַר ה' הַנִּסִּים אֶת מִקְנֵהוּ אֵל הַבְּתִימִים". וְכֵן
שְׁנוּיָה ב' מִכִּילְתָּא אָצֵּל: "וַיִּקְחָ שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב
בַּחֹר" (לקמן יד).

בתיב הקא ביה"א, דלאחר ד' מבות לקו
בתיב בא"לף, מלמוד שמופלא שבדיינין
בתיב בא"לף, מלמוד שמופלא שבדיינין
בתיב בא"לף, מלמוד שמופלא שבדיינין

יא וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשִׁים לְמִקְדָּם קֹדֶם מֹשֶׁה מִן
קֹדֶם שִׁיחֲנָא אָרִי הָיָה שִׁיחֲנָא בְּחָרְשֵׁי
וּבְכָל מִצְרָאִי:

(יא) וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשִׁים לְעֹמֶד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
הַשְּׁחִין בִּיְהוָה הַשְּׁחִין בְּחָרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָאִים:

יב וַיִּחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס

(יב) וַיִּחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס

יג וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקַדֵּם בְּצַפְרָא וְאֶתְעַמַּד
קֹדֶם פִּרְעֹה וְתִימַר לֵה פִּדְנִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי
דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֹדְמִי:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁפֶם בְּפִקָּר וְהִתְנַצֵּב
לִפְנֵי פִרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
הַעֲבָרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

יד אָרִי בְּזַמְנָא הָדָא אָנָּא שְׁלַח יְת כָּל מַחְתִּי
לְלִבְךָ וּבְעַבְדִּיךָ וּבְעַמְּךָ בְּדִיל דְּתַדַּע אָרִי לִית
דְּקוֹתִי שְׁלִיט בְּכָל אֶרְעָא:

(יד) כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגְפְּתִי
אֶל־לִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֵ כִּי אִין
בְּמִנִּי בְּכָל־הָאָרֶץ:

כס"א את כל מגפתי • למדנו מפאן שמפכת בכורות שקולה כנגד כל המפכות.

טו אָרִי כַּעַן קָרִיב קֹדְמִי דְּאֶשְׁלַח פּוֹן יְת
מַחַת גְּבִרְתִּי וְאֶמְחִי יְתָךְ וְיִת עַמְּךָ בְּמוֹתָא
וְשִׁיחֲנָא מִן אֶרְעָא:

(טו) כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֶף אוֹתָךְ וְאֶת־עַמְּךָ
בַּדָּבָר וְתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ:

והפיתי אותך ואת עמך עם הבהמות. ותפחד מן
הארץ • אבל בעבור זאת העמידתיך וגו'.

כס"ב כי עתה שלחתי את ידי וגו' • כי אלו רציתי
בשהיתך ידי במקנך שהפיתים בדבר, שלחתיך

טז וְכִבְרִים בְּדִיל דָּא קִימְתָּךְ בְּדִיל לְאַחֲזִייתָךְ
יְת חִילִּי וּבְדִיל דִּיהוּן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי
בְּכָל אֶרְעָא:

(טז) וְאֵינִי בַּעֲבוּר זֹאת הַעֲמִידָתְךָ בַּעֲבוּר הָרֹאֲתָךְ
אֶת־כַּחַי וְלִמְעַן סֵפֶר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

♦ שבת קודש כ"ח טבת ♦

יז עד כַּעַן אֶת כְּבִישַׁת בְּה בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא
לְשַׁחְוֹתָהוּן:

(יז) עוֹדֶךְ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי שְׁלַחֵם:

בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל, נוֹתֵן הַתִּי"ו שֶׁל שְׁמוֹשׁ בְּאֻמָּצָה
אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֶקֶר, כְּגוֹן זֶה וְכְּגוֹן: (קהלת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל
הַחֲגָב" מְגֻזֶּרֶת סָבָל, (במדבר טו) "כִּי תִשְׁתַּרֵּר עָלֵינוּ"
מְגֻזֶּרֶת שׁוּר וְנִגִּיד, וְכֵן: (דניאל ח) "מִשְׁתַּבֵּל הָיִיתָ".

כס"ג עוֹדֶךְ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּבִישַׁת בְּה
בְּעַמִּי, וְהוּא מְגֻזֶּרֶת מִסְלָה, דְּמִתְגַּמְיֵן אֶרֶץ כְּבִישָׁא,
וּבְלַע"ז קִלְקִי"ר. וְכֵן פִּרְשֵׁי בְּסוּף "וַיְהִי מִקֵּץ":
כָּל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלַת יְסוּדָה סָמ"ךְ וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר

בעל הטורים

ראשי תיבות: **בלעם**, שעל ידו אינך
משלחם, דשלשה היו באותה
עצה. תורה יח

ברשעים שמו מתעלה. וזהו "נשפטה
יחד", ספר שמי בכל הארץ, ששמו
מתעלה בקר. תורה יז
(יז) עוֹדֶךְ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי.

(טז) סֵפֶר. ב' במסורה. "למען ספר
שמי בכל הארץ", "הנפירני נשפטה
יחד, ספר אתה למען תצדק" (ישעיה מג.
כ). בשהקדוש ברוך הוא עושה דין

יחָ הָאָ אָנָא מְחִית מִטְרָא בְּעֵדְנָא דְדִין מְחַר
בְּרָדָא תְּקִיף לְחָדָא דִּי לֹא הָוָה דְּכֻנְתָּהּ
בְּמִצְרִים לְמַן יוֹמָא דְאַשְׁתַּכְּלֶלֶת וְעַד כְּעֵן:

(יח) הִנְנִי מִמְטִיר כָּעֵת מִחֹר בְּרָד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר
לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמַן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־
עֵתָהּ:

כְּגֹוֹן: יֶסֶד, יֶלֶד, יָדַע, יָסַר, כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֶלֶת, תְּבֵא
הַיְיָו בְּמָקוֹם הַיְיָו"ד כְּמוֹ: הַיְסָדָה, הַיְלָדָה, וַיִּדְעַה,
וַיִּסְרָה" (משלי כט) "בְּדָכְרִים לֹא יוֹסֵר עֲבָד".

נש"י • כָּעֵת מִחֹר • כָּעֵת הַזֹּאת לְמִחֹר. שָׁרַט לוֹ שְׁרִיטָה
בַּכֶּתֶל: לְמִחֹר, כְּשֶׁתִּגְיַע חֲמָה לְכָאן, יֵרֵד הַבְּרָד.
הַיְסָדָה • שְׁנַת־יִסְדָּה, וְכָל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלֵת יִסְדָּה יוֹד,

יט וְכַעֲנָן שֶׁלַח כְּנוֹשׁ יֵת בְּעִירָהּ וְיֵת כָּל דִּי לָךְ
בְּחֻקְלָא כָּל אֲנָשָׁא וּבְעִירָא דְאַשְׁתַּכַּח
בְּחֻקְלָא וְלֹא יִתְכַנֵּשׁ לְבֵיתָא וְיַחֲוֹת עֲלֵיהוֹן
בְּרָדָא וַיִּמּוּתוּן:

(יט) וְעֵתָהּ שֶׁלַח הָעֵן אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ
בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאֲדָמָה וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה
וְלֹא יֵאָסֶף הַבִּיתָה וַיֵּרֵד עֲלֵיהֶם הַבְּרָד וַיָּמָתוּ:

נש"י • שֶׁלַח הָעֵן • כְּתַרְגֻּמוֹ: שֶׁלַח כְּנוֹשׁ, וְכֵן: (ישעיה י) "יֹושְׁבֵי הַגְּבִים הָעִיזוּ", (ירמיה ו) "הָעֵזוּ בְּגִי בְּנִימִין".
וְלֹא יֵאָסֶף הַבִּיתָה • - לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא.

כ דְּדַחֲחִיל מִפְתָּגְמָא דִּינִי מַעֲבְדִי פְרָעָה כְּנֹשׁ
יֵת עֲבָדוּהִי וְיֵת גִּיתוּהִי לְכַתְּמָא:

(כ) הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדֵי פְרָעָה הַנִּים אֶת־
עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:

נש"י • הַנִּים • הַבְּרִיחַ, לְשׁוֹן "וַיִּנָּס".

כא וְדִי לֹא שׁוּי לְבָהּ לְפַתְגָּמָא דִּינִי שְׂבַק יֵת
עֲבָדוּהִי וְיֵת גִּיתוּהִי בְּחֻקְלָא:

(כא) וְאֲשֶׁר לֹא־שָׂם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב
אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: פ

כב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יֵת יָדְךָ עַל צִית
שְׂמִיָּא וַיְהִי בְרָדָא כְּכָל אֲרָעָא דְּמִצְרָאִי עַל
אֲנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֶסְבָּא דְּחֻקְלָא
בְּאֲרָעָא דְּמִצְרַיִם:

(כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בְרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

נש"י • עַל הַשָּׁמַיִם • לְצַד הַשָּׁמַיִם, וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: הַגְּבִיחוֹ הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעַל מִן הַשָּׁמַיִם.

כג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוָה נָתַן
קֹלֶת וּבְרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אַרְצָהּ וַיִּמָּטֵר יְהוָה בְּרָד
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוָה נָתַן
קֹלֶת וּבְרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אַרְצָהּ וַיִּמָּטֵר יְהוָה בְּרָד
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

בעל הטורים

וַיָּמָתוּ. תורה כא
(כג) וַיִּמָּטֵר. ב' בְּמִסְוֶרָה. וַיִּמָּטֵר ה'
בְּרָד", וַיִּמָּטֵר עֲלֵיהֶם כְּעֶפֶר שְׂאֵר
(תהלים עח כז) גְּבִי שָׁלוֹ. מִלְּמַד שֶׁהַשָּׁלוֹ
הָיָה יוֹרֵד בְּכַח וּמִכָּה לְרָשָׁעִים, כְּדִרְךָ
שֶׁהַבְּרָד מִכָּה בְּמִצְרַיִם. תורה כז

ה", "אִישׁ הִירָא וְרַף הַלְכָב" (דברים כח).
מֵה הָתָם הִירָא מִעֲבָרָה שְׂבִידוֹ, אִף
הָכָא נָמִי הָיוּ יִרְאִים מִעֲבָרוֹת שְׂבִידָם.
מִכָּאן אָמְרוּ, טוֹב שְׂבִיגוֹנִים הָרוּג, שֶׁהָרִי
כְּתִיב "הִירָא אֶת דְּבַר ה'", וְסָמִיךְ לִיה
(פסוק ט) "וַיִּרֵד עֲלֵיהֶם הַבְּרָד

(יט) וְלֹא יֵאָסֶף. ב' בְּמִסְוֶרָה. וְלֹא
יֵאָסֶף הַבִּיתָה", "עֲשִׂיר יִשְׁכַּב וְלֹא
יֵאָסֶף" (איוב כו ט). שְׁמִי שֶׁהָיָה עֲשִׂיר
וְהָיָה לוֹ מְקָנָה הִרְבֵּה לְפִי שְׁעָה, יִשְׁכַּב
וְלֹא יֵאָסֶף, שֶׁהִכְהוּ הַבְּרָד. תורה כ
(כ) הִירָא. ב' בְּמִסְוֶרָה. "הִירָא אֶת דְּבַר

(כד) וַיְהִי בֵּרֶד וַאֲשֶׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד כָּבֵד
מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם מֵאֵז
הַיְּתָה לְגֹי:

נ"י - מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד • גַּם בְּתוֹךְ גַּם: הָאֵשׁ וְהַבֶּרֶד מְעַרְבִין, וְהַבֶּרֶד, מִיָּם הוּא, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם,
עָשׂוֹ שְׁלוֹם בִּינְיָהֶם (שמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ רשימת "וארא תש"ב", רשימות חוברת כו - מתוך 'לקראת שבת')

"חם" לַעֲצֻמוֹ ו"קר" לַגְּבִי חוץ

וַיְהִי בֵּרֶד וַאֲשֶׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד

גַּם בְּתוֹךְ גַּם, הָאֵשׁ וְהַבֶּרֶד מְעוֹרְבִין (ט. כד. ובפרש"י)

יֵשׁ לַעֲנֵן לֹאִיזָה טַעַם הַלָּקָה הַקָּבָ"ה אֶת הַמִּצְרַיִים בְּאִפְן
כֵּזֶה, שֶׁהָאֵשׁ וְהַבֶּרֶד יִהְיוּ מְעַרְבִין זֶה בָּזֶה, דָּבָר שֶׁאֵינּוּ רָגִיל
כָּלֵל?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

הַקְּלָפָה דְּפָרְעָה וְהַמִּצְרַיִים הָיְתָה עֲנֵין הַגָּאוֹה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בְּהַפְטָרָת פְּרָשְׁתָּנוּ עַל פְּרָעָה "אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאוּרִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִנִּי" (יחזקאל כט, ג).

וְהִנֵּה דֶרֶךְ הַבַּעַל־גָּאוֹה הוּא שְׂחוּשָׁב רַק עַל עֲצֻמוֹ, וְלִזְוִלְתּוֹ

הַרְיָ הוּא מִתְּנַהֵג בְּקִרְיֹת וּבְלִי רָגֶשׁ.
יְכוּלִים הָיוּ לְחַשֵּׁב, שֶׁהַטַּעַם לְהִנְהִיגָה זֶה הוּא מִשׁוּם שֶׁטַּבַּע
הַבַּעַל־גָּאוֹה הוּא לְהִיּוֹת בְּקִרְיֹת לַגְּבִי כָּל דָּבָר, אֲךָ הָאֱמֻת
הִיא לְהַפְּךְ, שֶׁקִּרְיֹת זֶה סִבָּתָה הִיא חֲמִימוּת. דְּמִפְּיֹן
שֶׁמְרָגִישׁ וְאוֹהֵב אֶת עֲצֻמוֹ מֵאֵד וְשִׁקּוּעַ בָּזֶה לְגִמְרִי, לְכֵן הָרִי
הוּא מִתְּנַהֵג עִם חֲבֵרוֹ בְּקִרְיֹת.

וְזֶהוּ עֲנִין מִכַּת בֶּרֶד, שֶׁהִיָּתָה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁהַקָּב"ה
הַלָּקָה אֶת הַמִּצְרַיִים שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי גָאוֹה כְּנ"ל, עִם בֶּרֶד וַאֲשֶׁ
מְעַרְבִין זֶה בָּזֶה, קִרְיֹת וְחֲמִימוּת בִּיחָד.

כֹּה וּמִחָא בְּרֵדָא כָּבֵל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל
דִּי בַחֲקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בַּעֲרִיא וְיֵת כָּל
עֲסָבָא דְּחֲקָלָא מִחָא בְּרֵדָא וְיֵת כָּל אֵילָן
דְּבַחֲקָלָא תִּכְר:

(כה) וַיִּדֹּד הַבֶּרֶד בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה מֵאֲדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה
הַכָּה הַבֶּרֶד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:

כו לַחֲדָד בְּאַרְעָא דְּגִשְׁן דִּי תַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא הָוּא בְּרֵדָא:

(כו) רַק בְּאַרְצֵי גִשְׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה
בֶּרֶד:

כו וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
לְהוֹן חֲבִית זְמָנָא דָּדָא יִי זְכָאָה וְאֵנָּה וְעַמִּי
חֲבִיבִין:

(כו) וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
הַרְשָׁעִים:

כח צִלּוֹ גָּדָם יִי וְסָגִי גְדִמּוּהִי רֹחַ דְּלֹא יְהוֹן
עֲלֵנָּה קִלְיִן דְּלוֹט כְּאֵלִין מִן גָּדָם יִי וַיִּבְרָדָא
וְאֲשִׁלַּח יִתְכוּן וְלֹא תוֹסְפוּן לְאַתְעֵבְקָא:

(כח) הַעֲתִירוּ אֱלֹהֵיכֶם וְרַב מַהֲיֹת קִלְתִּי אֱלֹהִים
וּבִרְדִּי וַאֲשִׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תוֹסְפוּן לַעֲמֹד:

נ"י - וְרַב • דִּי לוֹ כְּמָה שֶׁהוֹרִיד כָּבֵד.

בעל הטורים

הָאֵשׁ, וַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ נִצּוֹצוֹת וּמֵאִירִים,
וְזֶהוּ "וְנִגְהָ לֹא סָבִיב". תוֹרָה כֹּה

וַאֲיִדָּךְ: "וַאֲשֶׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לֹא סָבִיב"
(יחזקאל א, ד). גַּם כָּאן, בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד הָיָה

(כד) וַאֲשֶׁ מִתְּלַקַּחַת. ב' בְּמִסְוֶה.
הָכָא: "וַאֲשֶׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד",

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפֵּי אֱלֹהֵיהָהּ הַקְּלוֹת יַחְדָּלוֹן וְהַבֶּרֶד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לִמְעַן תִּדַּע כִּי לִיהוָה הָאָרֶץ:

כט"ו – בְּצֵאתִי אֶת הָעִיר • מִן הָעִיר, אֲבָל בְּתוֹךְ הָעִיר לֹא הִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁהִיְתָה מְלָאָה גְלוּלִים (שמות רבה).

(ל) וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעִתִּי כִּי טָרַם תִּירָאוֹן מִפָּנֶי יְהוָה אֱלֹהִים:

כט"ו – טָרַם תִּירָאוֹן • עֲדִין לֹא תִירָאוֹן, וְכֵן כָּל "טָרַם" שֶׁבִּמְקָרָא – עֲדִין לֹא, הוּא. וְאִינוּ לְשׁוֹן קָדָם. כְּמוֹ: (בראשית יט) "טָרַם יִשְׁכְּבוּ" – עַד לֹא שָׁכְבוּ, (שם ב) "טָרַם יִצְמַח" – עַד לֹא צִמַּח, אִף זֶה כֵּן הוּא: יִדְעִתִּי כִּי עֲדִין אֵינְכֶם יְרֹאִים, וּמִשְׁתַּהֲיָה הַרְוָחָה תַעֲמִדוּ בְּקִלְקוּלְכֶם.

(לא) וְהַפְּשָׁתָה וְהַשְׁעָרָה נִפְתָּה כִּי הַשְׁעָרָה אָבִיב וְהַפְּשָׁתָה גִּבְעָל:

כט"ו – וְהַפְּשָׁתָה וְהַשְׁעָרָה נִפְתָּה • נִשְׁבְּרָה, לְשׁוֹן: "פָּרַעַה נִכָּה", נִכָּאִים, וְכֵן "לֹא נָכוּ". וְלֹא יִתְכַּן לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן הַפָּאָה, שְׁאִין נו"ן בְּמִקְוֶם ה"א לְפָרֶשׁ "נִפְתָּה" כְּמוֹ הַפְּתָה, "נָכוּ" כְּמוֹ הָכוּ, אֲלֵא הַנוּ"ן שֶׁרֶשׁ בְּתִיבָה, וְהָרִי הוּא מְגֻזֶּרֶת (אִיִּב לֵג) "וְשָׁפוּ עֲצָמוֹתָיו". כִּי הַשְׁעָרָה אָבִיב • כָּכָר בְּכָרָה וְעוֹמֶדֶת בְּקָשִׁיָּה וְנִשְׁתַּבְּרוּ וְנִפְלוּ, וְכֵן הַפְּשָׁתָה גִּבְעָלָה כָּכָר וְהַקָּשָׁה לְעֹמֵד בְּגִבְעוּלִיָּה. הַשְׁעָרָה אָבִיב • עֲמִידָה בְּאִבִּיהָ, לְשׁוֹן (שיר השירים ו) "בְּאִבִּי הִנְחַל".

(לב) וְהַחֲטָה וְהַכְּסֻמָּת לֹא נָכוּ כִּי אֶפִּילַת הֶנָּה:

כט"ו – כִּי אֶפִּילַת הֶנָּה • מֵאֲחֵרוֹת, וְעֲדִין הָיוּ רַכּוֹת וִיכוּלוֹת לְעֹמֵד בְּפָנֶי קָשָׁה. וְאִף־עַל־פִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה כָּל עֹשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבֶּרֶד", יֵשׁ לְפָרֶשׁ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא בְּעֹשְׂבִים הָעוֹמְדִים בְּקִלְחָם הָרְאוּיִים לְלִקּוֹת

(לג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרַעַה אֶת־הָעִיר וַיַּפְּרֵשׁ בִּפְּנֵי אֱלֹהֵיהָהּ וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבֶּרֶד וּמָטָר לֹא־נָתַף אֲרָצָה:

בַּעַל הַטּוֹרִים

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצֵאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפֵּי אֱלֹהֵיהָהּ הַקְּלוֹת יַחְדָּלוֹן וְהַבֶּרֶד לֹא יִהְיֶה־עוֹד. אֲבָל לֹא אָמַר עַל הַקּוֹלוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה, כִּי יִהְיֶה בְּמִתְּן תּוֹרָה. תּוֹרָה ל

(ל) תִּירָאוֹן, ב' בְּמִסְוֶרָה. "כִּי טָרַם תִּירָאוֹן", "לֹא תַעֲרָצוֹן וְלֹא תִירָאוֹן" (דברים א, כט). שְׁאֵמַר לָהֶם מֹשֶׁה: יִדְעִתִּי כִּי טָרַם שֶׁתִּסְוֶר הַמִּכָּה תִירָאוֹן, אֲבָל מִשְׁתַּרְאוּ הַרְוָחָה לֹא תַעֲרָצוֹן וְלֹא תִירָאוֹן. תּוֹרָה לֹא

(לג) וַיֵּצֵא מִן הָעִיר, ב' בְּמִסְוֶרָה. "וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת", "וַיַּחְדְּלוּ לְבִנְתּוֹ הָעִיר" (בראשית יא, ח). מְלֻמֵּד שֶׁגַּם בְּדוֹר הַפְּלִגָּה הָמָּמָה הָשֵׁם בְּקוֹלוֹת וְעֶרְבָבָם עַד שֶׁחָדְלוּ לְבִנְנוֹת. וְגַם בְּכָאֵן חָדְלוּ לְבִנְנוֹת עַל יְדֵי הַקּוֹלוֹת, שֶׁיֵּצֵאוּ מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם. נִתְּנָה, ג' בְּמִסְוֶרָה. "לֹא נָתַף אֲרָצָה", "עַד נָתַף מִיָּם עֲלֵיהֶם" (שמואל ב' כא, י) גִּבְי בְּנֵי שְׂאוֹל הַמוֹקְעִים, "כִּאֲשֶׁר נָתַף אִפִּי

וְחִמְתִּי עַל יִשְׁבֵּי יְרוּשָׁלַם" (ירמיה מֵב, יח). לֹמַר, שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיקִים מַעֲצֶרֶת הַמִּסְטֵר כְּמוֹ הַכָּא גִבְי מֹשֶׁה, וְהַפְּלַת הַצַּדִּיקִים מוֹרִיד הַמִּסְטֵר כְּמוֹ דָּוִד שֶׁעָשָׂה דִּין בְּבִנְיָ שְׂאוֹל וְהִתְפַּלֵּל אֶל ה' וְכִפֶּר לָהֶם. וְכֵן יְכַפֵּר ה' לִירוּשָׁלַם עַל יְדֵי תְּפִלַּת הַצַּדִּיקִים, דְּכִתִּיב "וְכִפֶּר אֲדָמָתוֹ עֲמוֹ" (דברים לב, מג). תּוֹרָה לֹד

יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו, פתגמו:
 "ויצק" (שמות לו) ואתיף, "לצקת" (שמות לח) לאתקא, אף
 זה: "לא נתף לארץ" - לא הצק ארצה.

כ"י לא נתף • לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר,
 לא הגיעו לארץ, ודומה לו: (דניאל ט) "ותתף עלינו
 האלה והשבועה" דעזרא, ותגיע עלינו. ומנחם בן
 סרוק חבירו בחלק (יחזקאל כב) "בהתוף כסף" לשון

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקו"ש ח"ד ע' 52 ואילך, משיחת ש"פ וארא תשכ"ה)

ומעשה התשובה מחדש קשר זה, ואז עבר הנה ועתיד -
 כאחד.

ובדרך הנגלה:

(ב) כלל זה, שפעולה אינה יכולה להשפיע על העבר, אמור
 דוקא לגבי יצירת דבר חדש. אף כאשר היא רק מגלה מצב
 קודם, מובן, שפעולה מאוחרת יכולה להשפיע על העבר,
 כי היא רק מבהירה את המצב של העבר. וכיון שיהודי הוא
 תמיד טוב וקדוש, ורק בזמן החטא היה הטוב בהעלם,
 יכולה תשובה מאהבה לבטל את החטא למפרע, כי
 באמצעותה מתגלים הטוב והקדושה שיש לפני כן אצל
 היהודי.

(ג) ידוע לגבי כל יהודי, שבנדאי סופו לעשות תשובה,
 פנאמר "כי לא ידח ממנו נדח", ולכן קובעת ההלכה
 ש"לעולם יעסוק אדם (יהיה מי שיהיה) בתורה ומצוות
 שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, בנדאי". ולכן
 אף בשעת החטא, חל עליו הדין של "כל העומד להתוף
 פתוף דמי", וכדומה, אלא שצריך לישם זאת בפעל כדי
 לבטל את הרע שלו בפעל).

ואילו "תשובה מיראה" מועילה רק "מכאן ואילך", ואפילו
 מכאן ואילך עדן נשאר משהו מהרע שבחטא, פנאמר
 בגמרא, שבתשובה מיראה - נעשים הדינות כשגגות.
 בכל זאת, לפחות לגבי הזמן ש"מכאן ואילך", ולגבי חלק
 זה של הרע - "דדונות" - שמתבטל על-ידי תשובה, הרי
 זהו ביטול מוחלט, שרע זה בטל ממצאיותו. כיון שיהודי
 אינו קשור לרע בעצם מהותו, ובעברה רק "יצרו" הוא
 שתקפו, לכן גורמת התשובה לקר, שעל-ידי ש"תפש
 יצרו" מתגלת מהותו, ולכן מתבטל הרע ממצאיותו.

כיון שהסבה לקר שהתשובה יכולה לבטל את החטא היא
 מפני שאדם עבר עברה רק משום ש"יצרו" הוא שתקפו,
 ולכן צריכה התשובה להסיר רק מה ש"נדבק" בו - מובן,
 שלגבי בני נח, שאצלם הרע אינו דבר נוסף להם, בכחה
 של התשובה רק למנוע את הענש במעשה, אף לא לבטל
 לחלוטין את הרע שבחטא, ואת מציאות הענש עצמו.
 אף זאת לגבי בני נח לאחר מתן-תורה. ואילו בתקופה
 שלפני מתן-תורה, כאשר עדן לא התחדש הענין של "ובנו
 בחרת", יש לומר, שגם התשובה של בני נח - יכולה היתה
 לבטל לחלוטין את מציאות הרע.

וזהו ההבדל בין שני הפירושים של רש"י:

לפי הפירוש הראשון יוצא, שגם לפני מתן-תורה לא היה

שני פירוש רש"י אלו, קשורים גם לענין של פנימיות
 התורה, לענין התשובה - כפי שהוא מואר על-פי תורת
 החסידות.

מפת "בדר", ככל המפות האחרות, הגיעה אל פרעה עקב
 חטאו, אשר מרד בקדוש-ברוך-הוא ולא שחרר את בני
 ישראל ממצרים. אף כאשר הוא אמר "חטאתי... ואני ועמי
 הרשעים" - ידיו וחרטה על העבר, וגם "ואשלחה אתכם
 ולא תסיפו לעמוד" - קבלה לעתיד, בטלה חזרתו זו
 בתשובה את הענש - "ויחדלו הקולות והבדר ומטר לא
 נתף ארצה".

אף כאן מתעוררת השאלה: האם תשובתו היתה כה
 עצומה, שהיה בכחה לבטל את הענש, את הבדר,
 לחלוטין? כיון שכל עונש הוא תוצאה של החטא עצמו,
 פנאמר "תיסרף רעתך", שהרע עצמו מיסר, לכן, אם החזרה
 בתשובה מחקה את החטא לחלוטין, הרי היא בטלה את
 עונש הבדר, שהוא תוצאה של החטא - ולפי דעה זו, יש
 להסביר כפירוש השני של רש"י - "לא הוצק", שמציאותו
 של המטר התבטלה.

או שאפשר לומר, שלא היה בכח תשובתו של פרעה
 למחוק ולשרש את החטא לחלוטין, וממילא - גם לא את
 היסורים הנובעים ממנו. אלא, כיון שבמעשה הוא בכל
 זאת חזר בתשובה, די היה בקר כדי להסיר את ענש הבדר
 במעשה - את תוצאת החטא בפעל ממש. לפי דעה זו, יש
 להסביר את הדברים לפי הפירוש הראשון של רש"י - "לא
 הגיע" - שהתשובה הביאה לידי קר שהענש לא יגיע
 אליהם, אף הוא נשאר במציאותו.

במה תלוי הספק, אם בכחה של תשובת פרעה לבטל
 לחלוטין את החטא (ואת הענש), אם לאו?

לגבי יהודים, ברור שתשובתם מוחקת את החטא לחלוטין.
 אף בשעת החטא, מהותו של יהודי היא טוב וקדושה. והוא
 עובר עברה חס-ושלום רק מפני ש"תקפו יצרו הרע"
 לפעול להפך מרצונו העצמי באמת. ולכן, מיד בעשותו
 תשובה, ובהחלטתו שלא לשמוע יותר ליצר הרע, הוא שב
 למציאותו האמתית, כמשמעות המלה "תשובה".

אמנם, דוקא בתשובה מאהבה "נעקר עונו מתחלתו" -
 (ותשובה זו משפיעה גם על העבר, למרות שלא יתכן
 שדבר ישתנה לפני הגורם לשניו, שהרי ה"סבה" היא לפני
 התוצאה, כי:

(א) יהודים קשורים לשם הנו, היה הנה ויהיה כאחד,

שיעור יומי לשבת קודש כ"ח טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - ט - פרשת וארא צה

בְּכֹהֶה שֶׁל תְּשׁוּבָתְכֶם שֶׁל בְּנֵי נֹחַ לְבַטֵּל אֶת מִצִּיאוֹת הָרָע, וְלִכְן הִסְבֵּר הוּא "לֹא הִגִּיעַ" - הַמָּטָר לֹא הִגִּיעַ לְאָרֶץ, אֲפֹה הוּא נִשְׁאָר בְּמִצִּיאוֹתָיו.
וּלְפִי הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי יוֹצֵא, שֶׁגַּם לִפְנֵי מִתְּנִיתוֹרָה אֲכֵן הָיָה בְּכֹהֶה שֶׁל תְּשׁוּבָתְכֶם שֶׁל בְּנֵי נֹחַ לְבַטֵּל אֶת מִצִּיאוֹת הָרָע, וְלִכְן הִסְבֵּר הוּא "לֹא הוּצָק", שֶׁמִּצִּיאוֹתָיו שֶׁל הַמָּטָר הִתְבַּטְּלָה.
וְכֵאן, כְּמוֹ בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים אֲחֵרִים, רוֹאִים כִּיצַד פִּירוּשׁ רִשִּׁי מְכִיל "עֲנִינִים מוֹפְלְאִים": שֶׁשְּׁנֵי הַפִּירוּשִׁים עַל הַמַּלְיָם "לֹא

נִתְּן" - שֶׁבְּמִבְּט רִאשׁוֹן נִבְדָּלִים בִּינֵיהֶם רַק לְגַבִּי מִשְׁמַעוֹת מְלוּלִית - הֵם שְׁנֵי הַסְּבָרִים שׁוֹנִים בְּמֵהוּתָם לְגַבִּי הָאֶפֶן שְׁבוּ הַמָּטָר לֹא יָרַד, וְלִכְן מִצִּטָּט רִשִּׁי בִּ"דְבוּר־הַמִּתְחִיל" וּבְפִירוּשׁוֹ גַם אֶת הַמַּלְיָה "לֹא נִתְּן".
וְיוֹתֵר מִכֵּן: פִּירוּשִׁים אֵלּוּ קְשׁוּרִים לְהִלְכוֹת שְׁבָהּ מוֹפִיעַ הַבְּטוּי "גְּמִירִי" (כְּגוֹן "גְּמִירִי, מַעֲלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין"), עַד אֲשֶׁר בְּאַמְצָעוּתָם מִתְבָּרַר עֲנִין מִשְׁמַעוֹתֵי לְגַבִּי אֶפֶן הִתְשׁוּבָה שֶׁל בְּנֵי נֹחַ לִפְנֵי מִתְּנִיתוֹרָה.

(ד) וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלָת וַיִּסַּף לַחֲטָא וַיִּכְבֵּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו:

לֹד וְחִזָּא פְּרָעָה אֲרִי אֲתַמְנַע מְטָרָא וּבְכִרְדָּא וְקִלְיָא וְאוֹסַף לְמַחֲטִי וַיִּקְרָה לְלִבָּהּ הוּא וְעַבְדָּוָהּ:

(ה) וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פַּפַּפ

לֹה וְאַתְמַקֵּף לְבָא דְפְרָעָה וְלֹא שָׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי מְלִיל יֵי בִידָא דְמֹשֶׁה:
פ פ פ

קכ"א פסוקים, גיבעו"ל סימן. יעיא"ל סימן. חסלת פרשת וארא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעג - רעו

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר צבי שי

שלום וברכה!

נהניתי לקבל ידיעה שהשתתף בהנשף אשר נערך ע"י אגודת נשי ובנות חב"ד בפאריז ונאם לפניהם דברי התעוררות, וכמו שכותבים ל[נ] פעלו על השומעות.

ובודאי לדכוותי' למותר להאריך בתועלת הדבר, ובפרט כשהמדובר בנשף חנוכה הנערך ע"י נשים שעליהן היתה הגזירה כמו שכותב הרמב"ם ריש הלכות חנוכה, ומרומז בגמרא במרז"ל, אף הן היו באותו הנס.

ואם בכל זמן היתה האשה עקרת הבית ובמילא העלמה והנערה צריכים היו להכנין לתפקיד גדול זה, הרי על אחת כמה וכמה בדורנו חשוך זה אשר הנחיצות בהנ"ל גדלה כמה פעמים ככה, ובפרט שרוחות אין מצויות מנשבות בעולם ורוצים להרוס ולערות ע[ד] היסוד את בנינו הנצחי. ובודאי גם על להבא ישתדל בכיוון זה באופן המתאים והשי"ת יצליחו.

בברכה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחי' בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב טבת מפרק קו עד סוף פרק קז	יום רביעי - כ"ה טבת פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שני - כ"ג טבת מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום חמישי - כ"ו טבת פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שלישי - כ"ד טבת מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום שישי - כ"ז טבת מפרק קכ עד סוף פרק קלד
שבת קודש - כ"ח טבת פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ב טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יז, ואעפ"כ אינו נקרא... עד עמ' 34, ועיון תפלה כו'.

כשהאדהב אינה בהתגלות בלבד, יכול להיות סכלות הכסיל
הרע - של הנפש הבהמית, בהתגלות לבו בחלל השמאלי,
להתאזות תאוה לכל עניני נשמות עולם הזה, בין בהתר
- גם בדברים שמותר לעשותם, אלא שאין לעשותם לשם
תאוה כי אם לשם שמים,

ואילו הוא מתאוה להם
בגלל התענוג שבהם, בין
באסור חס' ושלום, - גם
בדברים שהם אסורים מן
התורה, כאלו לא
התפלל כלל. אלא
שבדבר אסור אינו
עולה בדעתו לעשות
האסור בפעל ממש
חס' ושלום, - לכך אין
ל"בינוני" שייכות כלל.
אלא הרהורי עברה
הקשים מעברה - כפי
שהוסבר בפרק הקודם,
יכולים לפעל לעלות
למחו ולבלבלו מתורה
ועבודה, וכמאמר
רז"ל: "שלא עברות
אין אדם נצול מהן בכל
יום, - שכן, קשה מאד

להינצל מלעבור עליהם, והם: הרהורי עברה ועיון תפלה
כו'". - הרי ש"הרהורי עברה" הם מהדברים שקשה ביותר
להינצל מהם, וכשחכמינו זכרונם לברכה משתמשים בתואר
"אדם" סתם, זה רומז על ה"בינוני". הרי ש"ה"בינוני" אינו ניצול
60 מהרהורי עברה,

ואה"על-פירכנו אינו נקרא "צדיק" כלל, - אלא הוא נקרא
"בינוני", מפני שיתרון הזה אשר לאור נפש האלהית על
החושך וסכלות של הקלפה הנדחה ממילא - אינו אלא
בשלשה לבושיה הנזכרים לעיל, - כלומר: במחשבה, דיבור
ומעשה בלבד, חזקה יותר

הנפש האלקית מהנפש
הבהמית, ולא במהותה
ועצמותה - של הנפש
האלקית, על מהותה
ועצמותה של הקלפה -
והנפש הבהמית, כי
מהותה ועצמותה של
נפש הקהמית
שמהקלפה שבחלל השמאלי
השמאלי - עצם
מציאותה של הנפש
הבהמית, לא נדחה כלל
ממקומו בבינוני אחר
התפלה, שאין - אז,
רשפי אש אהבת ה'
בהתגלות לבו בחלל
הימני, - כמו שהדבר
בשעת תפלתו, כאמור
לעיל, שאהבת ה' אצלו
אז היא בהתגלות, הוא

מרגיש בלבו את האהבה, ב"אם תוכו" - החלק הפנימי
שבבלבו, רצוף "אהבה מסתתרת", - ואילו בגלוי אין הוא
מרגיש את האהבה, שהיא אהבה הטבעית שבנפש
האלהית, כמו שיתבאר לקמן. - בפרק י"ח, שבכל יהודי
ישנה אהבה מסותרת לקב"ה. ואין - אחרי תפילתו,

יום שני כ"ג טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 34, רק שלוח מועיל... עד עמ' 34, מיוסף עם אחיו:

המתאנה תאוה, שלא להיות לו שליטה וממשלה בעיר -
שלא תהיה לרע שליטה
וממשלה בגוף, להוציא
תאוות מכח אל הפעל
- בפועל ממש. להתלכש
באברי הגוף. ואפילו
במח לבדו, להרהר
ברע, אין לו שליטה
וממשלה להרהר חס'
ושלום ב"רצונו ששמחו,

ליקוטי אמרים

רק שלוח מועיל

הימני להתגבר ולשלום על הרע הזה המתאוה תאוה
שלא להיות לו שליטה וממשלה בעיר להוציא תאוות
מכח אל הפועל להתלכש באברי הגוף ואפי' במוח
לבדו להרהר ברע אין לו שליטה וממשלה להרהר ח"ו

רק שלוח מועיל הרשימו במחין, - הרושם הניכר שנשאר בו
גם אחרי התפילה,
מהתעמקות מחשבתו
בגדולת ה' בשעת
התפילה, ויראת ה'
המסתתרת
בחלל הימני, - שבלבו,
הן עוזרות לו, להתגבר
ולשלום על הרע הזה -
של הנפש הבהמית,

37 ומושל ברוח שבלבו לעשות ההפך ממש, - ממה שדורש
38 הרגש שבלבו: להתנהג עם חברו במדת חסד, - וזאת בניגוד
39 לרגש השנאה או הכעס - הנובע ממדת ה"גבורה" - שיש בלבו
40 כלפי הזולת - יתיחס אליו במדת החסד, ויחבה יתרה מודעת
41 לו - להראות לו אהבה
42 מיוחדת, עד לסבל ממונו
43 עד קצה האחרון, ולא
44 לכעס חסיון, - על
45 מי שהוא סובל ממנו, וגם
46 שלא לשלם לו כפעלו
47 חסיון, - גם לא
48 לעשות זאת שלא מתוך
49 כעס, אלא אדרבה לגמל
50 לחיבים - כנגדו, טובות,
51 כמו שכתוב בזהר¹⁰,
52 ללמד מיוסף עם אחיו:
53 - שבמקום היסורים
54 שגרמו לו - שילם להם
55 בטובות. הרי, שגם
56 בדברים ש"בין אדם
57 לחבירו", אין ה"בינוני"
58 נותן לרע שבלבו לבוא
59 לידי ביטוי במחשבה,
60

בדיבור ובודאי שלא במעשה.

61 מפרק זה מובן, שבכל הקשור למעשה ולפועל, יש לנפש האלקית
62 ב"בינוני" השליטה המלאה על הגוף - לפועל אין הוא עושה, אינו
63 מדבר ואינו חושב במה שאסור, כ"אם מקיים מצוות ומדבר
64 ומהרהר בתורה. ואילו ב"עצם" שלו, כלומר, בכוחות השכל
65 והמדות של הנפש, יש לרע של הנפש הבהמית מעמד די חזק,
66 וביכולתו להעלות תאוות בלבו. בקשר למה שלמדנו, ששעת
67 התפילה היא עת רצון לכל יהודי להתעלות - כדאי להוסיף מה
68 שהרבי מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש אמר באחת משיחותיו: -
69 בשעה שיהודי לומד תורה - הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה,
70 כתלמיד לפני רבו. כשם שתלמיד לומד חכמה מרבו, כך הוא לומד
71 מהקב"ה חכמה שהיא תורה; ובשעה שיהודי מתפלל - הוא
72 מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה, כבן לפני אביו.

1 - מה שעולים בו הרהורים רעים, אין זה מפני שהוא רוצה
2 לחשוב בהם, כ"אם מפני שלבו נוהה עדיין אחרי תענוגי העולם,
3 נופלות ממילא במוחו מחשבות תאוות אלה, שלא ברצונו,
4 שיקבל ברצון חסיון, תהיה זה תרע העולה מאלי
5 מהלב למח בנזכר
6 לעיל, - הרי, שגם על
7 המוח בלבד, אין שליטה
8 ל"רע" של הנפש הבהמית,
9 אלא מיד פעולתו לשם,
10 - משעולה הרהור
11 במוחו, ויחיה בנפשו
12 ידים, - הוא דוחה את
13 הרהור במלוא כוחו
14 ואינו נותן לו מקום כלל
15 במוחו, ומפסיק דעתו מיד
16 שנזכר שהוא תהיה
17 רע, ואינו מקבל ברצון
18 אפילו להתרחק בו ברצון,
19 - לא רק שאינו עולה
20 בדעתו לרצות לבצע
21 מחשבה רעה זו, אלא גם
22 הרצון להתרחק בכך - אינו
23 שייך ב"בינוני", וכל-שכן
24 להעלותו על הדעת לעשותו חסיון, או אפילו לדיבר
25 בו, - לכך בודאי שלא שייך ה"בינוני", כי המתרחק - הרהורי
26 עבירה, ברצון נקרא רשע באותה שעה, - ואילו, והבינוני
27 אינו רשע אפילו שעה אחת לעולם. - הרי, שמן ההכרח לומר
28 שלא שייך שירצה לחשוב בהרהורי עבירה. עד כאן דובר, שאין
29 הוא נותן לרע שבלבו להגיע לאיזה ביטוי שהוא ביחס לדברים
30 שהם מן הסוג של "בין אדם למקום", בין אדם להקב"ה, וכן -
31 כך הדבר, בדרגים שביין אדם לחבירו, - אין הוא נותן שמדה
32 רעה שבלבו, ביחס ליהודי שני, תבוא לידי ביטוי מוחשי
33 במחשבה, או בדיבור, וודאי שלא במעשה, אלא מיד פעולה
34 לו מהלב למח אינו טינא ושנאה חסיון, - לזולת, או
35 אינו קנאה או כעס או קפידא ודומיהן - אינו מקבל כלל
36 במוחו וברצונו. - שירצה להתרחק בהן, ואדרבה, המח שליט

ליקוטי אמרים

ברצונו שבמוחו שיקבל ברצון ח"ו הרהור זה הרע
העולה מאלי מהלב למוח כנ"ל אלא מיד בעלייתו לשם
דוחה בשתי ידים ומסיר דעתו מיד שנוצר שהוא
הרהור רע ואינו מקבל ברצון אפי' להתרחק בו ברצון
וכ"ש להעלותו על הדעת לעשותו ח"ו או אפי' לדבר
בו כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה והבינוני
אינו רשע אפי' שעה אחת לעולם. וכן בדברים
שבין אדם לחבירו מיד שעולה לו מהלב למוח אינו
טינא ושנאה ח"ו או אינו קנאה או כעס או קפידא
ודומיהן אינו מקבל כלל במוחו וברצונו ואדרבה המוח
שליט ומושל ברוח שבלבו לעשות ההפך ממש
להתנהג עם חבירו במדת חסד וחיבה יתרה מודעת לו
לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לכעוס ח"ו וגם שלא
לשלם לו כפעלו ח"ו אלא אדרבה לגמול לחייבים
טובות כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו:

יום שלישי כ"ד טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יה, פרק יג. ובוה יובן... עד עמ' יה, מן החושך כנ"ל.

78 שלשה לבושים אלה, נשלטים ב"בינוני" עלידי הנפש האלקית בלבד -
79 לחשוב ולדבר דברי תורה
80 ולקיים מצוות.
81 ובה יובן לשון מאמר
82 רז"ל: "בינונים - זה וזה

ליקוטי אמרים

פרק יג ובוה יובן לשון מאמר¹⁰ בינונים זה וזה
שופמן [פי' יצר טוב ויצר הרע]

73 פרק יג. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקוני, גם אם יתכן
74 שתתעורר תאוה בלבו -
75 משמשת הנפש האלקית ככוח
76 בולם, שהתאוה לא תמומש
77 במעשה, בדיבור או במחשבה.¹⁷

36 הטוב לבין היצר הרע ב"בינוני": תיצר הרע אומר דעתו בחלל
37 השמאל שבלב, - הוא מעורר תאוה בלב, בכך מתבטאת
38 השמעת "דעתו" כיצד על הגוף להתנהג, ומחלל עולה למח
39 להרהר בו, - עליה זו מהלב למוח באה בדרך ממילא. שכן,
40 כשמתעוררת תאוה בלב,
41 מתהווים ממילא הרהורים

42 במוח, ומיד - עם עליית
43 ההרהורים במוח, חולק
44 עליו השופט השני
45 שהוא הנפש האלהית
46 שפמח, המתפשט בחלל
47 הימני שבלב מקום
48 משכן היצר טוב, -
49 ב"חלל" הימני שבלב,
50 מתגלה היצר הטוב,
51 המדות של הנפש
52 האלקית. היצר הטוב
53 נאבק עם היצר הרע,
54 שלא לתת מקום
55 למימושה של התאוה,
56 "דעתו" של היצר הטוב
57 היא, שכל הכוחות
58 והאיברים של הגוף,

59 צריכים להיות מנוצלים בענינים של קדושה בלבד. והלכה
60 בדברי המכריע, הוא הקדוש ברוך הוא העוזרו להיצר
61 טוב, - שיהיה בכוחו להתגבר על היצר הרע, כמאמר ר"ל:
62 "אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו - ליצר הטוב, אין יכול
63 לו". - ליצר הרע המתגבר באדם מדי יום. והעוה, - שהקב"ה
64 עוזר ליצר הטוב, הוא: היא התארה שמאיר אור ה' על נפש
65 האלהית, להיות לה יתרון ושלטון על סכלות הכסיל ויצר
66 הרע, ביתרון האור מן החשך, כנזקף לעיל. - בפרק י"ב,
67 שכשם שקצת מן האור דוחה הרבה מן החושך, והחושך נסוג
68 ממילא מהאור ונעלם, כך נדחה הרבה מה"סכלות" ומהחושך
69 של היצר הרע, לעומת מעט מאור הקדושה המאיר מהנפש
70 האלקית - בכך מתבטאת עזרתו של הקב"ה ליצר הטוב.⁴

1 שופטן" [פרוש, יצר טוב ויצר הרע], - היצר הטוב
2 והיצר הרע משמשים שניהם כשופטים, ומשמיעים דעתם
3 ב"בינוני". והגמרא מביאה ראיה לכך: דכתיב: "כי יעמד
4 לימין אביון להושיע משופטי נפשו", - "שופטי" לשון רבים,
5 שני שופטים באדם, היצר
6 הטוב והיצר הרע. על-

7 כל-פנים, ביחס ל"בינונים"
8 משתמשים חכמינו ז"ל
9 בביטוי "זה זה שופטן" -
10 ולא אמרו "זה זה"
11 מושלים" חסד ושלום, -
12 שכן, אם נפרש כפירוש
13 הפשוט, ש"בינוני" הוא מי
14 שיש בו מחצית מצוות
15 ומחצית עבירות, הרי
16 ששניהם, גם היצר הטוב
17 וגם היצר הרע, מושלים
18 בגופו של ה"בינוני" - ואז
19 היה על חכמינו ז"ל
20 להשתמש בביטוי
21 "מושלים", כי כדי לעבור
22 עבירה, על היצר הרע
23 לשלוט ולמשול בגוף.

24 ברם, לפי מה שהוסבר על מהותו של ה"בינוני", אי אפשר לומר
25 "מושלים" - כפי שיוסבר להלן: כי כשיש איזון שליטה
26 וממשלה ליצר הרע ב"עיר קטנה", - הגוף, שעל השליטה
27 עליו מתנהל המאבק בין היצר הטוב ליצר הרע, אפילו לפי שעה
28 קלה - ובאיזה זמן שהוא, נכשל האדם בעבירה במעשה, בדיבור
29 או במחשבה, נקרא רשע באותה שעה. - והרי מדובר כאן
30 ב"בינוני" ולא ב"רשע", אלא היצר הרע אינו רק על-דרך
31 משל כמו שופט ודין האומר דעתו במשפט, - ולא שיש לו
32 שליטה על הגוף, ואף-על-פי-כן יכול להיות שלא יהיה פסק
33 הלכה בך למעשה, - כדעתו של שופט זה, מפני שיש עוד
34 שופט ודין החולק עליו, וצריך להכריע ביניהם, והלכה
35 בדברי המכריע. בך - אותו דבר במאבק המתנהל בין היצר

2. תהלים קט, לא. 3. קדושין ל, ב. 4. למרות שבפרק הקודם (י"ב) אמר רבנו הזקן, שבטבע האדם מתולדתו, שה"מוח שליט על הלב", שכלו שולט ומושל בתאוה שבלבו - מדוע, איפוא, הוא אומר כאן, שצריך האדם לעזרה מיוחדת מהקב"ה לשם כך? מתרץ כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "זה טעם על נצחון היצ"ט: (א) נגד ההרהור שבמוח; (ב) שבחלל הימני שבלב על חלל השמאלי (אם שלא יתבונן במוח), משא"כ בפ"ב דקאי לאחר שהתפלל, דאף שנסתלקו "מוחין דגדלות" - הרשימו במוחין שנשארה - שוללת אפשרות אמירת דעת היצר"ר במוח, ועד"ז לקמן (ע"ב) מפני ההגיון תמידית לשמה".

יום רביעי כ"ה טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יח, אך מאחר שהרע... עד עמ' 38, החיות כנגד כולן:]

ליקוטי אמרים

אך מאחר שהרע שבחלל

השמאלי בבינוני הוא בתקפו כתולדתו להתאות תאוה לכל תענוגי עוה"ז ולא נתבטל במיעוט לגבי הטוב ולא נדחה ממקומו כלל רק שאין לו שליטה וממשלה להתפשט באברי הגוף מפני הקב"ה העומד לימין אביון ועוזר ומאיר לנפש האלהית לכן נקרא כרשע כמארו"ל אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע ולא רשע ממש אלא שיחזיק עצמו לבינוני ולא להאמין להעולם שאומרים שהרע שבו נתבטל לגבי הטוב שזו מדרגת צדיק אלא יהיה בעיניו כאלו מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו בחלל השמאלי כתולדתו ולא חלף והלך ממנו מאומה ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתייה ושאר ענייני עוה"ז ואף מי שבתורת ה' חפצו ויהגה בה יומם ולילה לשמה אין זו הוכחה כלל שנדחה הרע ממקומו אלא יכול להיות שמהותו ועצמותו הוא בתקפו ובגבורתו במקומו בחלל השמאלי רק שלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של נפש הבהמית אינן מתלבשים במוח והפה והידיים ושאר אברי הגוף מפני ה' שנתן שליטה וממשלה למוח על

1 בדבריו הבאים, מתרץ רבנו הזקן, את אשר הקשה בתחילת
2 הפרק הראשון, על מה שהגמרא אומרת "ואפילו כל העולם
3 כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" – הרי המשנה
4 במסכת אבות אומרת: "ואל תהי רשע בפני עצמך?" וגם: אם
5 יהיה בעיניו כרשע, ירע
6 לבבו ויהיה עצב ולא יוכל
7 לעבוד ה' בשמחה ובטוב
8 לבב? – מסביר רבנו הזקן
9 להלן: חכמינו ז"ל דייקו
10 בלשונם ואמרו "כרשע",
11 לא שיחשוב עצמו "רשע",
12 אלא "כרשע", שיחשוב
13 עצמו למי שבדברים
14 מסויימים הוא דומה
15 לרשע, והכוונה היא
16 ל"בינוני". שכן, גם
17 ב"בינוני" הרע" שבתפשו
18 עדיין בתקפו, ויתכן
19 שתשרור בו תאוה בלב,
20 כמו שזה אצל "רשע". אך
21 מאחר שהרע שבחלל
22 השמאלי בבינוני הוא
23 בתקפו כתולדתו,
24 להתאות תאוה לכל
25 תענוגי עולם הזה, ולא
26 נתבטל במיעוט לגבי
27 הטוב, – של הנפש
28 האלקית, כמו שהדבר

29 ב"צדיק", ולא נדחה ממקומו כלל, רק שאין לו – ל"רע",
30 שליטה וממשלה להתפשט באברי הגוף, – אין ל"רע"
31 שליטה והשפעה על אברי הגוף, לעשות, לדבר או לחשוב
32 דברים רעים. הרבי מעיר: "גם בזה – במניעת התפשטות הרע –
33 לא נשתנה מתולדתו, והרע בתקפו, כי העדר ההתפשטות אינו
34 מפני הטוב שבאדם, כ"אם: מפני הקדושה ברוך הוא העומד
35 לימין אביון ועוזר ומאיר לנפש האלהית – שתוכל לעמוד
36 נגד הנפש הבהמית, ולכן אין לנפש הבהמית שליטה על אברי
37 הגוף. אבל הרע" עצמו של הנפש הבהמית – הוא בתקפו
38 כתולדתו. לכן נקרא – ה"בינוני", "כרשע", – כמו רשע,
39 במאמר ר"ל: "אפילו כל העולם כלו אומרים לך צדיק
40 אתה, היה בעיניך כרשע", ולא רשע ממש, – שכן, המשנה
41 הרי אומרת במפורש: "ואל תהי רשע בפני עצמך", וגם, כאמור,
42 אם יהיה רשע בעיניו, לא יוכל לעבוד את השי"ת בשמחה, אלא
43 שיחזיק עצמו לבינוני, ולא להאמין להעולם שאומרים
44 שהרע שבו נתבטל לגבי הטוב, שזו מדרגת צדיק, –

45 בַּחֲלָל הַיְמִינִי שֶׁבִּלְבּוֹ, וְאִזּוֹ - כִּשְׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית מִבִּטָּאֵת אֶת
46 עֲצָמָהּ בְּאֵהָבָה גְּלוּיָהּ וְחֻזְקָהּ כְּזוֹ לְהַקְבִּיהָ, אֶתְכַפֵּיָא סְטָרָא
47 אַחֲרָא שֶׁבִּחֲלָל הַשְּׁמָאֲלִי. - ה"סטרא אחרא" שֶׁבִּחֲלָל הַשְּׁמָאֲלִי
48 שֶׁבִּלְבּוֹ, נִכְפַּת וְנִשְׁלַטֶּת עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, אֶכָּל - ה"רע",
49 לֹא נִתְבַּטַּל לְגַמְרִי
50 בְּבִינּוֹנִי, אֶלָּא בְּצַדִּיק, -

51 ב"צדיק" בלבד בטל הרע
52 של הנפש הבהמית כליל
53 ל"טוב" של הנפש
54 האלקית, שְׁנֵאמַר בּוֹיָ: -
55 ב"צדיק", "וְלִפְנֵי חֲלָלִי"
56 בְּקִרְבִּי, - מִקְוָמוֹ שֶׁל
57 הַיִּצְרָה־רַע בִּלְבּוֹ שֶׁל
58 ה"צדיק" - ריק, וְהוּא -
59 ה"צדיק", מוֹאֵם בְּרַע
60 וְשׁוֹנֵאֵל בְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה
61 וְהַמְּאוֹם, - כִּךְ הַדְּבַר
62 ב"צדיק גמור", או שְׁלֹא
63 בְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה, - כִּךְ
64 הַדְּבַר ב"צדיק שאינו
65 גמור, בְּנוֹכַח לְעֵיל. -
66 בפרק י. כל האמור הוא
67 ביחס ל"צדיק", ואילו
68 ב"בינוני", אֶכָּל בְּבִינּוֹנִי
69 הוּא - ה"רע" שֶׁל נֶפֶשׁוֹ
70 הַבְּהֵמִית, דְּרָךְ־מִשְׁלַל
71 בְּאֶדָם שִׁישָׁן, שִׁיכּוֹל

72 לְחֹזֶר וְלִיעוֹר מִשְׁנֵתוֹ, - בִּשְׁעַת שִׁינָתוֹ אֵין כּוּחוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם
73 פּוֹעֵלִים, אֲבָל הוּא עֹלּוֹל כָּל רֵגַע לְהַתְעוֹרֵר מִשִּׁינָתוֹ וּכְחוֹתָיו
74 נִעֲשִׂים עֲרִים וּפְעִילִים, כִּךְ הָרַע בְּבִינּוֹנִי הוּא בְּיָשָׁן בְּחֲלָל
75 הַשְּׁמָאֲלִי - שֶׁבִּלְבּוֹ, וְאִינוֹ מִשְׁפִּיעַ גַּם לֹא עַל הַתְּעוֹרְרוֹת תְּאוֹה
76 בִּלְבָּ - וְזֶהוּ בְּשִׁעַת קְרִיאַת־שְׁמַע וְתַפְלָה, שֶׁלְבּוֹ בּוֹעֵר
77 בְּאֵהָבָת ה', - זֶה מִשְׁפִּיעַ שְׁהָרַע שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, יֵהִיָּה
78 כְּאִילוֹ נִתּוֹן בִּשְׁינָה. בְּרַם, וְאַחֲרֵי־כֵן - אַחֲרֵי הַתַּפְלָה, יָכוֹל -
79 ה"רע", לְהִיּוֹת חוֹזֵר וְנִיעוֹר. - כֵּאֵן מִתְחִיל רַבְּנוּ הוֹקֵן לְהַסְבִּיר,
80 שְׂקִימַת דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר ב"בינוני" - כִּשְׁהוּא נִתּוֹן כָּל הַיּוֹם
81 בְּאֵהָבָה לְהַקְבִּיהָ כְּמוֹ בִּשְׁעַת הַתַּפְלָה, וְלֹכֵן ה"רע" שְׁבוּ נִתּוֹן
82 "תמיד" כְּאִילוֹ בִּשְׁינָה - בְּכִךְ יוֹסֵבֵר לָנוּ כִּיצַד יִכּוֹל הִיָּה רַבָּה
83 לומר על עצמו שהוא "בינוני". בפרק הראשון למדנו שאי
84 אפשר לומר בפשטות, ש"בינוני" הוּא מִי שִׁישׁ בּוֹ מִחֲצִית מִצּוֹת
85 וּמִחֲצִית עֲבִירוֹת, כִּי אִם כֵּן - כִּיצַד הִיָּה יִכּוֹל רַבָּה לִטְעוֹת בְּעַצְמוֹ
86 שְׁהוּא "בינוני", בִּשְׁעָה שֶׁלֹּא הִיתָה בּוֹ אִפִּילוֹ הַעֲבִירָה שֶׁל בִּטּוֹל
87 תּוֹרָה? בְּרַם, גַּם לִפִּי מַה שְׁהוֹסֵבֵר שֶׁל־"בינוני" אֵין עֲבִירוֹת כָּלל,
88 אֲלֹא שְׁעוֹלָה לִפְעָמִים בִּלְבּוֹ תְּאוֹה לִרְע - עֲדִין קֶשֶׁה לְהַבִּין,

1 ב"עיר קטנה", אַבְרֵי הַגּוֹף כָּלָם, שִׁיְהִיו לְבוֹשׁ וּמִרְכָּבָה
2 לְשִׁלְשָׁה לְבוּשִׁיָּה - שֶׁאֲבֵרֵי הַגּוֹף יֵהִיו לְבוּשִׁים בְּשִׁלוּשַׁת לְבוּשֵׁי
3 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית וְיֵהִיו בְּטָלִים לְהֵם כ"מִרְכָּבָה" לִגְבִי ה"רוֹכֵב"
4 עֲלֵיהָ, שִׁיתְּלַבְּשׁוּ בָהֶם, - בִּאֲבֵרֵי הַגּוֹף, שֶׁהֵם מִחֲשָׁבָה דְּבִּיּוֹר
5 וּמִעֲשָׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת
6 הַתּוֹרָה. - הָרִי, שֶׁבִּכֵּל

7 הַקְּשׁוֹר לְמַחֲשָׁבָה וּלְדִיבּוֹר
8 בְּתוֹרָה, וְלַעֲשִׂית מִצְוֹת -
9 שׁוֹלֵטֵת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית -
10 בְּעִזְרוֹתָ שֶׁל הַקְּבִיָּה - עַל
11 הַגּוֹף, וּבִידָה הַעֲלִיוֹנוֹת עַל
12 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית. אֶכָּל
13 מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל
14 נֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית - אֵין לָהּ
15 שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה עַל
16 מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל
17 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית בְּבִינּוֹנִי,
18 כִּי־אֵם בְּשִׁעָה שֶׁאֵהָבָת
19 ה' הוּא בְּתַהַנְּגוּת לְבּוֹ
20 בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים, - בִּלְבָּד,
21 כְּמוֹ בְּשִׁעַת הַתַּפְלָה
22 וְכִיצַד בָּהּ, - שְׁאוֹ, כְּפִי
23 שֶׁנִּזְכַּר בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, נִתּוֹן
24 ה"בינוני" בְּאֵהָבָת לְהִיָּה
25 שֶׁלֹּהֶבֶת לְהַקְבִּיהָ, דְּבַר
26 הַמִּשְׁפִּיעַ עַל ה"רע" שֶׁל
27 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שִׁיְהִיָּה

28 בְּטַל ל"טוב" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית. וְאֵם גַּם זֹאת הַפְּעָם, - גַּם
29 בְּזִמְנֵי הַנִּקּוֹב, כִּשְׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית מִתְּגַבֵּרֶת עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
30 אֵינָה רִק שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה לְבָד, - הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית שׁוֹלֵטֶת
31 עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֲבָל אֵין הִיא מִשְׁפִּיעָה עַל עֵצֶם מְהוּתָהּ שֶׁל
32 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁהִיא עֲצָמָה תְּתַבָּטֵל לְגַמְרִי בְּפָנֵי הַנֶּפֶשׁ
33 הָאֱלֵקִית, בְּדְרָכֵי־כִי: "וְלֹאֵם מְלֹאֵם יֶאֱמִין" - פְּסוֹק זֶה נִאֲמַר
34 עַל יַעֲקֹב וְעִשׂוֹ, וּב"עֲבוּדָה" הַדְּבַר רֹמֵז עַל הַמַּאֲבָק שֶׁבֵּין הַנֶּפֶשׁ
35 הָאֱלֵקִית לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית - הָרִי זֶה "יֶאֱמִין" בִּלְבָּד, ש"יעקב"
36 מִתְּחַזֵּק בִּלְבָּד לְעֹמֶת "עִשׂוֹ", וְכִמוֹ שֶׁחֲכַמֵּינוּ ז"ל מְגִדִּירִים זֹאת:
37 "בְּשִׁשָּׁה קָם זֶה נּוֹפֵל, וּבְשִׁשָּׁה קָם כּוֹ", - הָרִי, שֶׁלִּנֶּפֶשׁ
38 הָאֱלֵקִית ב"בינוני" יֵשׁ שְׁלִיטָה בִּלְבָּד - וְגַם זֹאת בִּאֲפֹן זְמַנִּי בִּלְבָּד
39 - עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית. שְׁנֵפֶשׁ הָאֱלֵקִית מִתְּאַמְצָת וּמִתְּנַבֶּרֶת
40 עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּמִקּוֹר הַגְּבוּרָה שֶׁהִיא בִּינָה, - כְּפִי
41 שְׁמוּבָא בְּתוֹרַת הַקְּבִלָה, שִׁסְפִּירַת ה"בינה" הִיא מִקּוֹר ה"גְּבוּרָה".
42 כִּךְ גַּם בִּיחֹס לְנֶפֶשׁ, שֶׁהַמִּקּוֹר לְגְבוּרַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, הוּא כּוֹחַ
43 ה"בינה", בּוֹ הוּא מִבְּיָן אֶת גְּדוּלְתוֹ שֶׁל הַקְּבִיָּה, לְהַתְּבַנֵּן בְּגִדְלָתָהּ
44 ה' אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְלְהוֹלִיד אֵהָבָה עֲזָה לְה' בְּרִשְׁפִּי אִשׁ

6. בראשית כה, כג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיכול להיות זה קם (השני) אף שלפני זה ה' נופל (וזה מוסיף בתיבות אלו)".
8. תהלים קט, כב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן משמע (קצת) כפ"א: חלל .. שאין לו יצה"ר (הוספת הביאור אח"כ שהרגו
- הוא למיעוטי מדר' נעלית יותר דאברהם שהפכו ליצה"ר - כדאיתא בירוש' ספ"ט דברכות - ואז אין לבו חלל בקרבו - למעליותא).
אבל ברש"י ברכות ופשטות הירוש' - מענין - מת. בפרש"י תהלים - ב' הפי'".

לְשׁוֹן שְׁקָרָה. - התואר "אמת" חל רק על דבר שיש בו קיום
תמידי, ואילו כשקיומו של הדבר הוא זמני בלבד – אין זו
מציאות אמיתית. כך גם בענינו, מאחר שה"בינוני" מרגיש וחש
באהבה זו בשעת תפלתו בלבד, ואחרי התפלה אין אהבה זו
בהתגלות בלבד – הרי

שעבודתו של ה"בינוני" אינה במדת האמת האמיתית של "צדיקים"; ואף-על-פי-כן, לְגַבִּי מִדְּרַגַּת הַבִּינוּנִים – נִקְרָאת "עֲבוּדָה תְּמִימָה" בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ שְׁלֵהֶם, - של ה"בינונים", אִישׁ אִישׁ כְּפִי מִדְּרַגְתּוֹ בְּמִדְּרַגַּת הַבִּינוּנִים, - כפי שלמדנו שקיימות דרגות שונות ב"בינונים". וְהִרְיֵי קוֹרָא בְּאֵהֶבְתֶּם שְׁבִתְפִלְתֶּם גַּם בֵּן - "שֵׁפֶת אֵמֶת תִּבּוֹן לְעַד", - אהבתם של ה"בינונים" היא אמיתית ותמידית למרות שהיא באה לידי ביטוי בשעת התפלה בלבד. שכן, הוֹאִיל וּבִכְחַ נִפְשָׁם הָאֱלֹהִית לְחֹדֶר וּלְעוֹדֶר בְּחִינַת אֶהְבָּה זו לְעוֹלָם, - מחדש, בְּהִתְנַפְּרוּתָהּ - של הנפש האלקית, בְּשִׁעֲת הַתְּפִלָּה מְדִי יוֹם בְּיוֹם, עַל-יְדֵי הַכֹּהֵן הָרְאוּיָה לְכָל נִפְשׁ כְּפִי עֲרִיבָה וּמִדְּרַגְתָּהּ. - שכן, נפש שהיא במדרגה עליונה יותר, אינה זקוקה להכנה גדולה כל כך כדי לעורר בה אהבה להש"ת, ואילו מדרגה נמוכה יותר בנפש, זקוקה להכנה רבה יותר. על כל פנים – לאחר הכנה מתאימה יכול הוא תמיד לעורר בתוכו, בשעת תפלתו, אהבה להש"ת. הרי, שהאהבה היא תמידית גם אצלו, שכן היא נמצאת בו תמיד, אם בצורה מעשית-פעילה, או באופן פוטנציאלי, שתמיד יש לו היכולת להביא אהבה זו לביטוי גלוי (וכאמור לעיל) – "להתפלל כל היום כולו", ה"בינוני" יכול, שתהיה לו לפחות בכוח, האהבה והמדרגה של תפלה, במשך כל היום). וּבִלְשׁוֹנוֹ הַקְדוּשׁ שֶׁל כ"ק רַבִּינוּ בְּהַעֲרָה: "בפועל או בכח באופן שיכול להביא בפועל תמיד (וכנ"ל להתפלל כל היום כולו)". ברם, עדיין טעון הדבר הסבר: כיצד יתכן שלגבי מדרגת ה"צדיקים" אינה נחשבת עבודה זו ל"אמת", ואילו לגבי "בינונים" אכן נחשבת אותה עבודה ל"אמת"? לכאורה: אם זו "אמת" – עליה להיות כך בכל המדרגות! – הדברים יוסברו להלן ב"תניא", שמדת ה"אמת" קיימת בכל מדרגה, היא מבטאת את מהותה העצמית של כל מדרגה, וממילא ה"אמת" היא בהתאם לאותה מדרגה. כך הדבר בכל המדרגות של העולמות למעלה, מהעליונה ביותר

1 כיצד החזיק רבה את עצמו ל"בינוני", מאחר שהוא הרי היה
2 "צדיק" וידע היטב שאין בלבו כלל תאוה לרע? אלא, כפי
3 שיוסבר להלן, שקיימת מדרגה נוספת ב"בינוני" שלא עולה
4 בלבו אף פעם תאוה לרע – יובן לנו הדבר היטב. וְלִכְּן הָיָה

ליקוטי אמרים

רַבָּה מְחִזִּיק עֲצָמוֹ
בְּבִינוּנִי, אֵף דְּלֹא פָסִיק
פּוֹמִיָּה מְנַרְסָא, - אף
שלא פסק פיו מלימוד
תורה, וּבְתוֹרַת ה' הִפָּצוּ
יוֹמָם וּלְיָלָה, בְּחִפְיָהּ
וּחְשִׁיקָהּ וּתְשׁוּקָהּ וּנְפִשׁ
שׁוֹמְקָהּ לַה' בְּאֶהְבָּה
רַבָּה כְּבִשְׁעַת קְרִיאַת
שְׁמַע וּתְפִלָּה, - וכפי
שהוסבר כבר, מעורר אז
ה"בינוני" בתוכו אהבה
להש"ת, עד שאינו
מרגיש ב"רע" בחלל
השמאלי שבלבו. רבה –
שכל היום בערה בו אהבה
להש"ת, ולא היתה לו אף
פעם כל שייכות לתאוות
העולם – יכול היה
לחשוב, בגלל כך, את
עצמו ל"בינוני", משום
וְנִדְרָה בְּעִינָיו - של רבה, בְּבִינוּנִי הַמִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם, -
שנתן כל היום באותה מדרגה כמו בשעת התפלה – האהבה
היא בהתגלות אצלו כל היום, וממילא ה"רע" שבו הוא תמיד
כאילו נתון בשינה, ואין הוא שייך אף פעם לתאוה איזו שהיא,
וּבְמִאֲמָר רַבִּי לֵאמֹר: "הָלוֹא שִׁיתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כָּלוּ": -
ממילא יכול היה כבר רבה לחשוב את עצמו ל"בינוני" –
מדרגה כזו ב"בינוני" הנקראת "בינוני המתפלל כל היום", שכל
היום הוא נתון באותו מצב כמו בשעת התפלה. על-כל-פנים,
הרי הוסבר ביחס למדרגתו הכללית של "בינוני", שגם בשעת
תפלתו, שאז מתגלה אהבתו להש"ת, אין זה כ"אם התגברות
הנפש האלקית על הנפש הבהמית, ולכן יתכן הדבר שאחרי
התפלה תתעורר שוב הנפש הבהמית, ומכיון שכך – אין זו
העבודה האמיתית לגבי מדרגת ה"צדיקים" – שכן, "אמת" היא
מדרגה של תמידות ואי-השתנות, ורבנו הזקן מסביר להלן,
שלמרות זאת, נחשבת אהבתם של ה"בינונים" בתור "בינונים"
לאמיתית, לעבודה תמידית.

וְהֵנָּה, מִדַּת אֶהְבָּה זו, הָאֵמֶת בְּבִינוּנִים, בְּשִׁעֲת הַתְּפִלָּה
עַל-יְדֵי הַתְּנַפְּרוּת - הזמנית של, הַנִּפְשׁ הָאֱלֹהִית כּו', - על
הנפש הבהמית, הֵנָּה לְגַבִּי מִדְּרַגַּת הַצְּדִיקִים עוֹבְדֵי ה' בְּאֵמֶת
לְאֵמֶתוֹ - אֵין בְּחִינַת אֶהְבָּה זו - ב"בינונים", נִקְרָאת בְּשֵׁם
"עֲבוּדָה אֵמֶת" כָּלֵל, מֵאַחַר שְׁחֹלְפֶת וְעוֹבְרַת אַחֲרֵי
הַתְּפִלָּה, וּבְתִיבֵי: "שֵׁפֶת אֵמֶת תִּבּוֹן לְעַד, וְעַד אֲרִינְעָה

1 וכמאמר רז"ל¹³: "רגלי החיות כנגד פלגן": - הרי, שמדת
2 האמת, נמדדת בכל מדריגה, בהתאם למעצבה ומקומה בסולם
3 הדרגות. מובן, אם כך, שעבודת ה"בינונים" היא עבודה
4 אמיתית, בהתאם למדריגה שלהם, אף שלגבי מדריגת
5 ה"צדיקים" אין היא
6 נקראת עבודת אמת.
7 בהקשר למה שלמדנו
8 בפרק זה, אודות
9 המלחמה של היצר-הטוב
10 והיצר-הרע ב"בינוני",
11 ראוי להוסיף, מה שאמר
12 כ"ק רבינו (בהתוועדות
13 אחרון של פסח בשנת
14 תשכ"א): שתי דיעות
15 בדברי הנביא בקשר
16 לימות המשיח "וגר זאב
17 עם כבש": דיעה אחת
18 (הרמב"ם וכו') סוברת שהדברים הם רק משל על עמי העולם,
19 ולהבדיל - בני ישראל. דיעה שניה (הראב"ד, הרמב"ן וכו')
20 סוברת שהדברים הם כפשוטם, שהשלוש ישורין בין החיות, כי
21 הטבע שלהן - ישתנה לגמרי. תורת החסידות סוברת כדיעה
22 השנייה, והרבי הסביר את הדברים כך: כשם שישורין או
23 השלוש בין אלה שהם עיקרה ותכליתה של הבריאה - האדם,
24 ובמיוחד בין אלה שנקראים "אדם אתם" - אתם קרויים אדם",
25 בני ישראל הנקראים "אדם". הרי על-ידי השלוש ישורין בבני
26 ישראל בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, מאחר שיקויים
27 אז "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" - ישפיע הדבר גם
28 על שאר חלקי הבריאה, שגם בהם ישורין השלום. עד שגם
29 החיות תחינה בשלום אחת עם השניה.

1 עד לתחתונה ביותר. ומאחר שאין למדריגות התחתונות יותר
2 כל ערך, וכאילו אינן קיימות, לגבי המדריגות העליונות - כיצד,
3 איפוא, יכולות אותן מדריגות תחתונות להיקרא "אמת"
4 בהשוואה למדריגות העליונות? - אך ההסבר הוא: כל מדריגה
5 יש לה נקודת האמת
6 שלה, לפי הערך שלה. כי
7 הנה, מדת אמת היא
8 מדתו של יעקב, - כמו
9 שכתוב¹²: "תתן אמת
10 ליעקב", הנקרא: "ברית
11 התיכון המכריח מן
12 הקצה אל הקצה" -
13 כלומר ברוחניות: מרום
14 המעלות ומדרגות עד
15 סוף כל דרגין, - עד סוף
16 כל המדריגות, ובכל
17 מעלה ומדרגה מכריח
18 תוך נקודה האמצעית, - של אותה מדריגה, שהיא נקודה
19 ובחינת מדת אמת שלה. - והוכחה שכל מדריגה יש לה, מדת
20 האמת שלה: ומדת אמת היא "נחלה בלי מצרים", ואין לה
21 שיעור למעלה עד רום המעלות, וכל מעלות ומדרגות
22 שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן
23 ולמרות זאת, שהמדריגות שלמטה הן כאין לגבי המדריגות
24 שלמעלה - קיימת גם בהן מדת האמת, מאחר שהיא חודרת
25 דרך כל המדריגות - הרי שכל מדריגה ומדת האמת שלה. רבנו
26 דוקן מביא להלן מקור למה שנאמר כאן, שהמדריגה התחתונה
27 היא "כאין" לגבי המדריגה העליונה: [פידוע לידעייחן, -
28 תורת הקבלה, שבחינת ראש ומוחין של מדרגות תחתונות
29 הן למטה מבחינת עקבים ורגלי מדרגות עליונות מהן,

1 עד לתחתונה ביותר. ומאחר שאין למדריגות התחתונות יותר
2 כל ערך, וכאילו אינן קיימות, לגבי המדריגות העליונות - כיצד,
3 איפוא, יכולות אותן מדריגות תחתונות להיקרא "אמת"
4 בהשוואה למדריגות העליונות? - אך ההסבר הוא: כל מדריגה
5 יש לה נקודת האמת
6 שלה, לפי הערך שלה. כי
7 הנה, מדת אמת היא
8 מדתו של יעקב, - כמו
9 שכתוב¹²: "תתן אמת
10 ליעקב", הנקרא: "ברית
11 התיכון המכריח מן
12 הקצה אל הקצה" -
13 כלומר ברוחניות: מרום
14 המעלות ומדרגות עד
15 סוף כל דרגין, - עד סוף
16 כל המדריגות, ובכל
17 מעלה ומדרגה מכריח
18 תוך נקודה האמצעית, - של אותה מדריגה, שהיא נקודה
19 ובחינת מדת אמת שלה. - והוכחה שכל מדריגה יש לה, מדת
20 האמת שלה: ומדת אמת היא "נחלה בלי מצרים", ואין לה
21 שיעור למעלה עד רום המעלות, וכל מעלות ומדרגות
22 שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן
23 ולמרות זאת, שהמדריגות שלמטה הן כאין לגבי המדריגות
24 שלמעלה - קיימת גם בהן מדת האמת, מאחר שהיא חודרת
25 דרך כל המדריגות - הרי שכל מדריגה ומדת האמת שלה. רבנו
26 דוקן מביא להלן מקור למה שנאמר כאן, שהמדריגה התחתונה
27 היא "כאין" לגבי המדריגה העליונה: [פידוע לידעייחן, -
28 תורת הקבלה, שבחינת ראש ומוחין של מדרגות תחתונות
29 הן למטה מבחינת עקבים ורגלי מדרגות עליונות מהן,

יום חמישי כ"ו טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, פרק יד והנה מרת... עד עמ' 38, לכפור האמת.

1 להגיע למדת ה"בינוני" - שרק לא יחשוב שזהו למעלה
2 מכוחותיו, שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל
3 שעה. - יש ביכולתו תמיד להגיע לדרגת ה"בינוני", כי הבינוני
4 אינו מואם ברע, - עד כדי כך שירגיש שנאה ומשטמה
5 לתאוות גשמיות, שזהו -
6 המיאוס ב"רע", דבר
7 המסור ללב, - כפי
8 שכבר למדנו, אין
9 ה"בינוני" שולט עדיין
10 ב"רע" שבלב, ממילא אין
11 הוא מואם ברע; ולא כל
12 העתים שוות, -
13 לפעמים, כשלבן פתוח, כמו בשעת התפלה, כשלבן מתמלא
14 אהבה גלויה להקב"ה - יכול להתעורר בו רגש של שנאה

15 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
16 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,

15 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
16 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
17 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
18 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
19 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
20 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
21 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
22 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
23 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
24 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
25 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
26 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
27 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
28 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,
29 לא הגיע למדריגה זו, עליו להשתדל, על-ידי עבודה ויגיעה,

ליקוטי אמרים

פרק יד והנה מרת היא מרת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה כי הבינוני אינו מואם ברע שזהו דבר המסור ללב ולא כל העתים

זה, לרצות באמת להיות דבוק ומאוחד עם הקב"ה? - הרי זה:
 מאהבה מסתרת שכלבי לה, - ולמרות שאין אני חש באותה
 אהבה, היא בודאי טמונה ומוסתרת בלבי, כמו כלב כללות
 ישראל שנקראו "אוהבי שמך", - שכן, לכל יהודי אהבה

מסותרת בלבו להקב"ה,

גם כשאין הוא חש בה

בצורה גלויה. ואפילו קל

שבקלים יכול למסר

נפשו על קרשת השם, -

אם יכריחו אותו לכפור

בהקב"ה. דבר זה נובע,

כפי שיוסבר בפרקים

הבאים, מאהבתו

המסותרת להקב"ה,

המתעוררת ומתגלה

באותו רגע שהוא מרגיש

שרוצים חלילה לנתק

אותו מהקב"ה, הרי זה

מוסר נפשו כדי שלא

להיעשות נפרד חלילה

מהקב"ה. הרי, שגם "קל

שבקלים" ישנה בו אותה

אהבה מסותרת אל

הקב"ה, ולא נופל אנכי

ממנו בודאי, - מאותו

"קל שבקלים". אלא

שנשאלת השאלה: אם אכן קיימת בו אהבה להקב"ה, מדוע

הוא "קל שבקלים"? - אלא שנכנס בו רוח שטות, - כמו

שאומרים³ חכמינו ז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא-א-כן

נכנסה בו רוח שטות", ונדמה לו שבעברה זו עודנו ביהדותו

- שאין עבירה זו מדיקה ופוגמת ב"יהדותו", ואין נשמתו

מבדלת מאלהי ישראל, - ואילו האמת היא, כפי שיסביר

בפרק כ"ד, שבשעה שיהודי נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה,

בשעת מעשה, מהקב"ה; ואם גם ה"קל שבקלים" היה חש

ומרגיש שאכן באותה עבירה הוא נפרד מהקב"ה - לא היה

חוטא בשום פנים. אלא שאותה "רוח שטות" מדיחה אותו

לחשוב, שאין הוא נפרד מהקב"ה גם בשעה שהוא חוטא. מדוע

אין הוא מקיים מצוות, למרות שאהבתו להקב"ה מכתובה לו

שעליו לקיימן? - הרי זה מפני: וגם שוכח אהבתו לה'

המסתרת בלבו, - ולכן אין הוא מקיים מצוות. אילו היתה

אהבתו לה' בהכרתו המלאה, היה עושה ככל אשר ביכלתו,

כדי להתאחד, באמצעותו, עם הקב"ה. כל האמור הוא ביחס

ל"קל שבקלים", ואילו אותו יהודי ממשיך בחשבון נפשו: אבל

אני אינני רוצה להיות שוטה כמוהו לכפר האמת. -

וה"אמת" היא הרי, שעלידי עבירה אכן נעשה האדם נפרד

מהקב"ה, והרי ה"אמת" היא שקיימת ביהודי "אהבה מסותרת"

ל"רע"; ולפעמים הלב "אטום" ואין בכוחו של ה"בינוני" לעורר

בלבו רגש של תיעוב ל"רע". וא"כ מובן, שהמייאוס ברע הוא לא

ה"מבחן" של ה"בינוני", שהיא מדריגתו התמידית, אלא - ענינו

של ה"בינוני" הוא: "סור מרע ועשה טוב", דהיינו בפעל

ממש, במעשה דבור

ומחשבה, - ה"סור מרע

ועשה טוב" מתבטא

ב"בינוני" בפועל ממש,

בצורה פרקטית: שלא

לחשוב, שלא לדבר ושלא

לעשות מה שאסור,

ולעומת זאת לחשוב,

לדבר ולעשות מה שצויה

הקב"ה, שבהם -

במעשה, דיבור ומחשבה,

שלא כמו בדברים

המסורים ללב, הבחירה

והיכולת והרשות נתונה

לכל אדם לעשות ולדבר

ולחשב גם מה שהוא

נגד תאוות לבו והפכה

ממש, כי גם בשעה

שהלב חומד ומתאנה

איוז תאוה נשמיית

בדבר מותר שיש

לעשותו לשם שמים, אלא

שהוא חומד בו כדי למלא את תאוותו, או פאסור חסד ושלום

יכול להתגבר - על התאוה, ולחסיף דעתו ממנה לנמר,

כיצד ביכלתו לעשות זאת? - באמרו ללבו: - עלידי שהוא

מסביר ומוכיח לעצמו: אינני רוצה להיות רשע אפילו שעה

אחת, - כלומר, אינני רוצה למלא אחרי תאוותי ולעשות את

האסור, ולהיקרא משום כך "רשע". מדוע אין אני רוצה בכך? -

כי אינני רוצה להיות מבדל ונפרד חסד ושלום מה' אחד

בשום אופן, בדכתיבי: "עונותיכם מבדלים וגו'", - בין

יהודי לבין הקב"ה. הרי, שעלידי עבירה, נעשה היהודי נפרד

ומובדל מה'. ועלידי התעמקות בדברים אלה, ובואו להכרה,

שאין הוא רוצה להיות "רשע", מפני שאינו רוצה להיות נפרד

חלילה מהקב"ה - יש בכוחו, גם כשהלב מתאנה לתאוה, להיות

סור מרע" ולהימנע מעשיית עבירה בפועל. ואילו, כדי שיהא

זהיר ב"עשה טוב", לעשות את מה שצריך לעשות, עליו

להתבונן: רק אני רוצה לדבקה בו - בהקב"ה, נפשי רוחי

ונשמתו, בהתלבשן בשלשה לבושי יתברך, - כלומר, כפי

שה"תניא" אומר מיד, במחשבה, דיבור ומעשה של תורה

ומצוות, שהן רצונו וחכמתו שהם דבר אחד עם הקב"ה בעצמו

- ולכן הם נקראים "שלשה לבושי יתברך", שהם: מעשה

דבור ומחשבה, כה' ותורתו ומצותיו, - ומהיכן נובע רצונו

- 1 להקב"ה, המכתיבה לו לקיים מצוות – ומשום כך, אין אני רוצה,
- 2 לכפור את ה"אמת". "חשבון הנפש" האמור מתייחס לזהירות
- 3 ממשית, שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה. באמצעות
- 4 "חשבון" זה מסוגל כל יהודי להתגבר על יצרו הרע, גם ב"סור
- 5 מרע", שלא להיכשל בעבירות, וגם ב"עשה טוב" – להשתדל
- 6 לקיים מצוות – וכך ביכלתו להגיע למדרגת "בינוני".

יום שישי כ"ז טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, משא"כ בדבר... עד עמ' ב, צדיקים כו' ע"ש:

בתענוגים" שהיא מתנה מלמעלה – אי אפשר לומר שכל אחד
שייך לעבודה זו. ואילו למדרגת ה"בינוני" יכול כל אחד להגיע
בעבודתו העצמית. בכך יתרץ רבנו הזקן את הקושיא על מאמר
הגמרא (על דברי איוב להקב"ה): "ריבנו של עולם, בראת
צדיקים, בראת רשעים" –

שאל על כך רבנו הזקן

בפרק א: "והא צדיק ורשע

לא קאמר?" – כשקובעים

למעלה צורתו והרכבו

של האדם העומד

להיולד, דנים אם יהיה

חכם או טפש וכו' ואילו

ביחס לצדיק או רשע, לא

נאמר שם דבר, שכן הדבר

מסור לבחירתו של האדם,

כיצד, איפוא, אומר איוב

"בראת צדיקים", שהקב"ה

ברא צדיקים? אלא,

בהתאם לאמור – הדבר

מוסבר, כי לא כל אדם

זוכה למדרגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה טענתו

של איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה בידן

לזכות לאותה מדרגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו הזקן:

וְלִבְּנוֹ אִמֹּר אִיּוֹב: "בְּרֵאתָ צְדִיקִים כּוּ"; – נשמות כאלו

שיוכלו לזכות למדרגה זו של "צדיק", אכן ברא הקב"ה

מלכתחילה (את הקושיא בקשר ל"בראת רשעים" – יתרץ רבנו

הזקן להלן בפרק כז). וְכִבְרֵאתָ בְּתַקְוָנִים, – ב"תיקוני זהר",

שֵׁשׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמָה מִיְּנֵי מַדְרָגוֹת וּבְחִינּוֹת: חֲסִידִים,

גִּבּוֹרִים הַמִּתְגַּבְּרִים עַל יִצְרָם, מְאֹרֵי תוֹרָה, – "בעלי תורה",

נְבִיאִים כּוּ, צְדִיקִים כּוּ, עֲנֵן שָׁם: – הרי שמבחינת הנשמות

עצמן ישנן כאלו שהן במדרגת "צדיקים".

מִה־שְׁאִינְכֵן בְּדָבָר הַמְסוּר לָלֵב, דְּהֵינּוּ שִׁיחַ הָרַע – תאוות
ותענוגות גשמיים, מאוס ממש בלב וּשְׁנֵאוֹי בְּתַכְלִית שְׁנֵאָה,
– כפי שהדבר ב"צדיק גמור", או אִפְלוּ שְׁלֹא בְּתַכְלִית שְׁנֵאָה
– כפי שהדבר ב"צדיק שאינו גמור", הִנֵּה זֶה אִי אֲפֹשֶׁר שִׁיחָה

בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ אֵלָּא עַל־

יְדֵי גִדְל וְתִקְף הָאֱהָבָה

לָהּ, בְּבַחֲיַנֵּת "אֱהָבָה

בְּתַעֲנוּגִים", לְהַתְעַנֵּג עַל־

ה' מַעֲיֵן עוֹלָם הָאֵל, –

שכן, בעולם־הבא, "נהנין

– הנשמות – מזיו

השכינה", הן נהנות

ומתענוגות מאלקות.

אהבה זו להקב"ה,

המכילה תענוג מאלקות –

יוצרת שנאה ל"רע",

לתאוות ולתענוגים

גופניים, כפי שהדבר

הוסבר בפרקים הקודמים.

וְעַל זֶה – על עבודה זו

של "אהבה בתענוגים", אֲמָרוּ רַ"ל: "עוֹלָמָךְ תִּרְאָה בְּתִיבָךְ

כוּ"; – מי שהגיע לעבודה זו, "רואה" בחייו חלק מהעולם־

הבא, וְאִין כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, בִּי זֶהוּ – מדרגת אהבה כזו

בעבודת ה', היא כַּעֲנֵן קָבֹל שָׁכָר, – ר"שכר" אין אדם נוטל

בעצמו, הוא מקבל אותו מלמעלה. וּבְדִבְתֵּיבָךְ: "עֲבוֹדַת מִתְנָה

אֲתָן אֶת בְּהֻנְתְּכֶם וְגו'", – אעשה את כהונתכם כמנת־שכר

לכם. כמובן רוחני מוכתרת מדרגת "אהבה בתענוגים" (בכל מי

שנמצא באותה דרגה, לא רק כהנים) בתואר "כהונה". ועל כך

אומר הכתוב, שעבודת ה' "כהונה" היא מתנה מלמעלה, כְּמוֹ

שְׁנֵתִּפָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר. – הרי, שמדרגת "צדיק", שהיא

עבודה שבלב, במיאוסו של ה"רע", הנובעת מ"אהבה

4. ברכות יז, א. 5. במדבר יח, ז. 6. תקוני זהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושים של דברים. אבל כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זהר" – שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם – מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גוברים על היצר־הרע על־ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: ש"גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" – ל"תפארת" – ולכן עבודתם היא באותו קו.

יום שבת קודש כ"ח טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כ, ובזה יובן.. עד עמ' 40, תהי צדיק:

ליקוטי אמרים

ובתענוגים גשמיים, ולעומת זאת – להשתדל לעורר בלבו
אהבה של תענוג להקב"ה, על-ידי התבוננות עמוקה בגדולת
הש"ת – וכך להשתדל לקיים (ובמדה מסויימת אולי יצליח גם
להביא את הדבר למעשה בפועל) את השבועה שמשביעים
אותו "תהי צדיק". וכך
אומר רבנו הזקן: **אֵל, אֵל, אֵל**
על-פיהן – למרות, שכל
שכפי האמור, לא כל אדם
יכול להיות "מואס ברע"
ובעל "אהבה בתענוגים" –
שהיא ממדיגתו של
ה"צדיק", ואילו כאן הרי
מדובר ב"בינוני", צריך
לקבץ לו עתים נוספות
לשית עצות בנפשו
להיות מואס ברע, –
לעורר רגש של מיאוס
ותיעוב לתאוות
ולתענוגים גשמיים, כגון
בעצת חכמינו ז"ל: –
כיצד למאוס בתאוות
נשים, על-ידי שיסביר
לעצמו: **"אִשָּׁה חֶמֶת**
מֵלֶאָה צוֹאָה בּוֹ",
וכהאי גוונא – וכדומה.
ולמאוס בתאוות האכילה,
על-ידי התבוננותו וכן
כל מיני מטעמים
ומעדרים נעשים כך:
חֶמֶת מֵלֶאָה בּוֹ; וכן כל תענוגי עולם הזה, החכם רואה
הנולד מהן, שסופן לרקוב ולהיות רמה ואשפה. – על-ידי
התבוננותו בדברים אלה, יתרגל לשנוא תאוות ותענוגים
גשמיים, ויהפך, – עליו להשתדל להתרגל, להתענג ולשמוח
בה, על-ידי התבוננות בגדולת אינסוף ברוך-הוא כפי
יכולתו. – להשיג גדלותו של הקב"ה היוצרת בו תענוג באלקות,
אף שיועד בנפשו שלא יגיע למדרגה זו באמת לאמתו –
לשנוא את ה"רע" ולהתענג באלקות, כִּי־אִם בְּדַמְיוֹנוֹת –
שידמה לו שהוא אכן באמת שונא את ה"רע" ומתענג מאלקות
– ומ"דמיונות" יש הרי מאד להזהר ולהישמר בעבודת ה'.
אֵל-על-פיהן הוא יעשה את שלו, לקיים את השבועה
שמשביעים "תהי צדיק", וה' יעשה הטוב בעיניו. – אם לתת
לו במתנה את מדרגת ה"צדיק", או לא. ועוד, – דבר נוסף
שהוא יכול להגיע אליו על-ידי שיתרגל בעבודתו של "צדיק",
למאוס ב"רע" ולהתענג באלקות: שיתרגל למאוס בתאוות

1 וּבִזְהָ יוֹבֵן כָּפַל לְשׁוֹן הַשְּׁבֻעָה: – בכך יוסבר כפל לשון
2 השבועה, שהוזכר בפרק א'. במאמר הגמרא, משביעין את
3 האדם: **"תהי צדיק, ואל תהי רשע"**; **דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ, כִּי**
4 **מֵאַחֵר שְׂמֻשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ** "תהי צדיק", – ודאי הדבר שלא
5 יהיה רשע, ואם כך למה
6 צריכים להשביעו עוד
7 **שֶׁלֹא יִהְיֶה רָשָׁע? אֵלָּא**
8 **מִשּׁוֹם שְׂאִין כָּל אָדָם**
9 **זוֹכֶה לְהִיטֵר צְדִיק, וְאִין**
10 **לְאָדָם מִשְׁפַּט הַבְּחִירָה**
11 **בְּזֶה כָּל כֶּה, לְהַתְעַנֵּג עַל**
12 **ה' בְּאֵמֶת, וְשִׁיחִיהָ הָרַע**
13 **מֵאוּס מִמֶּשׁ בְּאֵמֶת, –**
14 **הִרִי, שֶׁלֹא לְכָל אֶחָד יִשְׁנָה**
15 **הַבְּחִירָה** המלאה
16 **וְהַאֲפִשְׁרוֹת לְהִיטֵר "צְדִיק"**
17 **– וְלָכֵן מִשְׁבִּיעִים שְׁנֵית**
18 **"אֵל תְּהִי רָשָׁע" עַל-כֵּל-**
19 **פְּנִים, – עַל-כֵּל-פְּנִים**
20 **שֶׁלֹא יִהְיֶה רָשָׁע. כְּלוּמֹר,**
21 **גַּם כִּשְׁלֹא תוֹכֶה לְמַדְרִיגַת**
22 **"צְדִיק", אֲבָל לַפְחוֹת אֵל**
23 **תְּהִי "רָשָׁע", כִּי־אִם –**
24 **"בִּינּוּנִי". שְׂבִיחָה – שֶׁלֹא**
25 **יִהְיֶה "רָשָׁע", מִשְׁפַּט**
26 **הַבְּחִירָה וְהַרְשׁוֹת נְתוּנָה**
27 **לְכָל אָדָם לְמִשְׁלַב בְּרוּחַ**
28 **תְּאוֹתָיו שֶׁבְּלִבּוֹ וְלִכְבָּשׁ**
29 **יִצְרוּ, שֶׁלֹא יִהְיֶה רָשָׁע**
30 **אֲפִלּוּ שְׁעָה אַחַת כָּל יְמָיו, בֵּין בְּבַחֲיַת "סוּר מֵרַע" – שֶׁלֹא**
31 **לעבור על מצוות-לא-תעשה, בֵּין בְּבַחֲיַת "וַעֲשֵׂה טוֹב", –**
32 **לקיים מצוות-עשה, וְ"אִין טוֹב אֵלָּא תוֹרָה", – כַּמֵּאֵר חֲכָמֵינוּ**
33 **ז"ל⁸: "אין טוב אלא תורה", וכשהוא אומר כאן שעל האדם**
34 **להיות זהיר ב"ועשה טוב" – זה כולל גם תורה, דְּתִינּוּ תִלְמִיד**
35 **תוֹרָה שֶׁכָּנֵגַד בָּלֵן. – שִׁיחִיהָ זִהִיר אֵף מִלְּעִבּוֹר עַל מִצְוַת-עֲשֵׂה**
36 **כוז, שקשה להישמר מכך, כעוון ביטול תורה. שכן, בהיותו בעל**
37 **בחירה מלאה, אפשר לו להישמר גם מביטול תורה. לשם כך**
38 **משביעים אותו שנית, שלא יהיה "רשע". שכן, גם אם אין לו**
39 **הזכות והאפשרות להגיע למדרגת "צדיק", אבל יש לו לפחות**
40 **האפשרות שלא להיות "רשע". דבר זה תלוי בו עצמו**
41 **ובבחירתו. ברם, למרות שיתכן הדבר, שאף פעם לא יוכל אותו**
42 **יהודי להגיע למדרגת "צדיק" – אומר רבנו הזקן להלן, שגם**
43 **יהודי כזה צריך להתאמץ ולעסוק באותן עבודות המותאמות**
44 **למדרגת "צדיק" – כמו: להשתדל להתרגל למאוס בתאוות**

29 "גבורים" המתגברים על היצירה, ושכל אחד יש בכוחו
30 "לכבוש" את יצרו הרע — כדאי להוסיף אימרתו היסודית של
31 הבעל-שם-טוב, שהרבי מוהריי"צ נשמת-עדן מליובאוויטש,
32 הביא באחת משיחותיו: על המשנה: "איזהו גבור הכובש את
33 יצרו" — אמר הבעל-שם-
34 טוב: "השובר" את יצרו —
35 לא נאמר, כי בשבירתו
36 של היצירה-הרע אין משום
37 גבורה. הגבורה היא
38 "לכבוש" את היצירה-הרע,
39 כלומר, להשתמש
40 בכוחותיו ובמעלותיו של
41 היצירה-הרע, בענינים של
42 קדושה. והרי נאמר: "ורב
43 תבואות בכח שור" —
44 הנפש הבהמית הנקראת "שור" יש בה תוקף וחזק — ויש
45 להשתמש בכוח וחזק זה בקדושה. וזהו "איזהו גבור הכובש
46 את יצרו" — גבור הוא מי ש"כובש" את כוחותיו של
47 היצירה-הרע ומשתמש בהם לקדושה.
48 ביחס למה שלמדנו בפרק זה, אודות המיאוס בתענוגים גשמיים
49 על-ידי החשבון שהאדם עושה, שמתענוגים אלה מתהווים
50 לבסוף תולעים וצואה, ואילו ענינים רוחניים עומדים לנצח —
51 נזכיר בזה אימרתו של הרבי מוהריי"צ נשמת-עדן
52 מליובאוויטש, שמסר בשם אביו, הרבי מוהרש"ב נשמת-עדן:
53 בדברו פעם על חוסר כל יחס והשוואה של דברים גשמיים לגבי
54 ענינים רוחניים, אמר הרבי מוהרש"ב: — אדם שיהיה לו במשך
55 שבעים שנה, בני חיי ומוזני ריחיו עם ארמונות והיכלות, אין
56 לדבר כל ערך לגבי הזכות שיש לו בנשיקה אחת בספר תורה.

ליקוטי אמרים

שלטון ונעשה טבע שני. וכשירגיל למאם את הרע
יהיה נמאם קצת באמת וכשירגיל לשמח נפשו בה' ע"י
התבוננות בגדולת ה' הרי באתערותא דלתתא
אתערותא דלעילא וכולי האי ואולי יערה עליו רוח
ממרום ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק שתתעבר
בו לעבוד ה' בשמחה אמיתית כדכתיב שמחו צדיקים
בה' ותתקיים בו באמת השבועה שמשביעים
תהי צדיק:

1 שלטון, ונעשה טבע שני, וכשירגיל למאם את הרע — יהיה
2 נמאם קצת באמת, — שבמשך הזמן אכן יתחיל לשנוא את
3 הרע. וכשירגיל — את עצמו, לשמח נפשו בה' על-ידי
4 התבוננות בגדולת ה' — הרי באתערותא דלתתא אתערותא
5 דלעילא, — על-ידי
6 התעוררות האדם למטה,
7 נוצרת התעוררות
8 מלמעלה, וכלי האי
9 ואולי — אחרי כל זאת,
10 יערה עליו רוח ממרום,
11 ויזכה לבחינת רוח
12 משרש איזה צדיק
13 שתתעבר בו, — באופן
14 של "עיבור"¹⁰. כפי שמוכח
15 ב"קבלה", שכשם שישנו
16 הענין של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך
17 ישנו הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" "מתעברת"
18 בנשמתו של "בינוני", וזאת כדי ש"הבינוני" יוכל לעבוד את
19 השי"ת לפי מדרגתו של "צדיק". וזהו — לעבר ה' בשמחה
20 אמיתית, כדכתיב¹¹: "שמחו צדיקים בה'", — בכך גם מודגש
21 שבשעה שנפשות יחד נשמתו של "צדיק" המוכתר כ"צדיק
22 עליון" עם נשמתו של "בינוני", המוכתר כ"צדיק תחתון" —
23 מתבצע אז "שמחו צדיקים" — לשון רבים — בה', ותתקיים בו
24 באמת השבועה שמשביעים: "תהי צדיק": — לא זו בלבד,
25 שיקיים את השבועה על-ידי השתדלות להיות "צדיק", אלא
26 שהוא יביא אכן את הדבר לידי פועל ממש, ולהגיע באמת
27 למדרגת "צדיק", וזאת תודות ל"עיבור" של נשמת "צדיק".
28 בהקשר למה שהובא בפרק זה, שישנן נשמות הנקראות

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שנשמתו עצמה תתהפך — ולכן ל"ק ממש"א בראת צדיקים". 11. תהלים צז, יב.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

12 מהבא יש ללמוד שמסוכנת שלא נחסר מגופה, מותרת, שנאמר
13 לגבי איסור חלב (ויקרא י בד), 'וְחָלָב נִבְלָה וְחָלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל
14 מְלֶאכֶה וְאָבֵל לֹא תֹאכְלוּהוּ, ובפסוק זה נאמר שחלב של נבילה
15 אסור באכילה, ואמר מר, לְמַאי הִלְכְתָּא — לאיזו הלכה כתבה
16 התורה את הציווי 'ואכל לא תאכלוהו', הרי איסור אכילת חלב
17 כבר נאמר בפסוק 'כל חלב וכל דם לא תאכלו' (ויקרא י ז), אלא
18 אֲמַרְתָּ תְּתוּרָה, וְכֵן אִיסוּר נִבְלָה וְחָלָב עַל אִיסוּר חֶלֶב, וְכֵן אִיסוּר
19 טְרֵפָה וְחָלָב עַל אִיסוּר חֶלֶב, ואין אומרים שמדין אין איסור חל על
20 איסור, לא יחול איסור נבילה או טריפה על איסור חלב שכבר חל
21 קודם שנתבלה או נטרפה.

1 הלך איסור לאו שהיה בה.
2 שואלת הגמרא: וְדִלְמָא, הֵינּוּ נִבְלָה, הֵינּוּ טְרֵפָה וְהֵינּוּ מְסוּכְנָת,
3 כלומר שאיסור נבילה נאמר גם בבהמה שמתה לאחר שנעשית
4 טריפה ונסתכנה, וכוונת התורה היא לַעֲבֹד עָלֶיז — על אכילת
5 בהמה שמתה לאחר שנעשית טריפה ונסתכנה, כִּשְׁנֵי לֵאמֹר וַעֲשֶׂה,
6 לכן כתבה התורה לאו נבילה, כדי לומר שבהמה שמתה לאחר
7 שנעשית טריפה ונסתכנה, מלבד שעובר באכילתה על הלאו של
8 טריפה והעשה של מסוכנת, עובר גם על איסור לאו של נבילה,
9 ואם כן לא ניתן ללמוד שמסוכנת מותרת ממה שאמרה התורה
10 איסור בטריפה.
11 הגמרא מבארת שהמקור שמסוכנת מותרת הוא מפסוק אחר: אֵלֹא

יום ראשון

יום רביעי

כב טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: ואעפ"כ . . . 34 תפלה כו'.

הכרזת אאמו"ר באחת ההתועדות: אָט אזוי ווי הנחת תפילין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדען אידען, אָהן א חילוק צי א גדול בתורה, צי א איש פשוט, אזוי איז א חוב גמור אויף יעדען אידען צו טראכטען יעדען טאָג א האלבע שעה וועגען דעם חנוך פון קינדער, און טאָן אליץ, וואָס עס איז בכוחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זעהן פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלען געהן אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

הכרזת אַדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] באחת ההתועדות: בְּדיוק כָּשֶׁם שֶׁהִנַּחַת תְּפִלִּין בְּכָל יוֹם הִיא מִצְוָה דְּאוּרֵייתָא עַל כָּל יְהוּדִי, מִבְּלִי הֶבְדֵּל אִם הוּא גָדוֹל בַּתּוֹרָה, אוֹ אִישׁ פְּשׁוּט, כִּף חוֹב גָּמוּר עַל כָּל יְהוּדִי לְחַשֵּׁב כָּל יוֹם חֲצִי שָׁעָה אֲדוּת חֲנוּךְ הַיְלָדִים, וְלַעֲשׂוֹת הַכֵּל, מִה שֶׁבִּכְחוֹ לַעֲשׂוֹת, וְיִתֵּר מִכְּפִי כְחוֹ, לְדַאָּג לַפֶּעַל עַל יְלָדָיו שֶׁיִּלְכוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁבָּה מְדַרְכִּים אוֹתָם.

יום שני

יום חמישי

כג טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח"קב.
תניא: רק שלוח . . . עם אחיו.

"תורה אור" דבור המתחיל "מי שם פה" סעיף המתחיל "והנמשל יובן": "כי יש בחינת מעלה", צריך להיות "ובן יש מעלה".

באנחות לבד לא נושע. האנחה היא רק 'כפת המנעול' [=ידידת הפתיחה] לפתח את הלב ולפקח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, רק לסדר עבודה ופעל, איש איש באשר יוכל לפעל ולעשות בתעמולה לחזוק התורה הרבצת התורה ושמירת המצוות, זה בכתבו וזה בנאמו וזה בכספו.

יום שלישי

יום ששי

כד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג"קח.
תניא: יג. ובוה . . . החשך כנ"ל.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומ"כ בעיר האדיץ.

אאמו"ר שאל את הצ"צ: וואָס האָט דער זיידע געוואָלט מיט דרכי החסידות, און וואָס האָט ער געוואָלט מיט חסידות. ויענהו הצ"צ: דרכי החסידות איז, אז אלע חסידים זאָלען זיין ווי איין משפחה ע"פ התורה באהבה. חסידות איז חיות. אריינטראָגען א חיות און באלייכטען אליץ, אויך דעם לא טוב, מען זאָל וויסען פון דעם אייגענעם רע ווי ער איז, אויף מתקן זיין עס.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי שבת קדש פרשת שמות תקע"ג. ומנוחתו כבוד [=קבורתו] בעיר האדיץ.

אָדנִי אָבִי זָקנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מִהָרָ"שׁ] שָׁאַל אֶת הַ"צִּמְח צֶדֶק": מָה הִיְתָה מִטְרָתוֹ שֶׁל הַסָּבָא בְּדַרְכֵי הַחֲסִידוּת, וּמָה הִיְתָה מִטְרָתוֹ בַּחֲסִידוּת? וַיַּעֲנֶהוּ הַ"צִּמְח צֶדֶק": 'דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת' הֵן – שֶׁכָּל הַחֲסִידִים יִהְיוּ כְּמִשְׁפָּחָה אַחַת, עַל פִּי תוֹרָה, בְּאַהֲבָה. 'חֲסִידוּת' הִיא חֵיווּת, לְהַכְנִיס חֵיווּת וּלְהֵאִיר אֶת הַכֹּל, גַּם אֶת הַ"לֹא-טוֹב", שֶׁיִּכְיָרוּ אֶת הָרַע הָאִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּדִי לְתַקְּנוֹ.

ה'תש"ג

כה טבת

שבת

יום
רביעי

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁבֹט, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה, יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת.
הַפְּטוּרָה: הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ.

שיעורים. חומש: שמות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: אך מאחר . . . כנגד כולן.

משיחות אאמו"ר: 'יציאת מצרים איז דער ארויסגעהן פון מצרים וגבולים, און חסידות איז אויף ארויסגעהן פון די מצרים און גבולים פון וועלט. עס איז פאראן א הפרש: יצי"מ איז א ענין פון שבירה און עזיבה, דערפאר איז מען אוועק פון מצרים. יצי"מ פון חסידות איז בירור און תקון, יציאה פון מצרים און גבולים פון וועלט אָבער אין וועלט. ד. ה. זייענדיג אין וועלט באדארפען זיין אין א יציאה פון מיצר וגבול פון וועלט. אראפנעהמען דעם מיצר וגבול און דערהערען דעם אמת, אז וועלט אליין איז באמת גוט, ווייל דאָס איז דאָך רצונו ית', איז דאָס דורך עבודה פון חסידות.

משיחות אָדנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְצִיָּא מִמִּצְרַיִם וּמִגְבּוּלוֹת; וְחֲסִידוּת הִיא כְּדִי לְצַאֵת מִהַמִּצְרַיִם וּמִהַגְבּוּלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם.

יִשְׁנֹו הַכֹּדֶל: יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא בְּתַנוּעָה שֶׁל שְׂבִיכָה וְעִזִּיבָה, לְכֵן גִּרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם; יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁל חֲסִידוּת הִיא בְּרוּר וְתַקּוֹן – יְצִיָּאָה מִמִּצְרֵי וּמִגְבּוּלוֹת הָעוֹלָם, אֵךְ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם. כְּלוּמָר: עִם הַהִמָּצְאוֹת בְּעוֹלָם, יֵשׁ לִהְיוֹת בִּיְצִיָּאָה מִמִּצְרֵי וּגְבּוּלוֹת הָעוֹלָם. לְהַסִּיר אֶת הַמִּצְרֵי וְהַגְבּוּל וּלְקַלֵּט אֶת הָאֱמֶת, שֶׁהָעוֹלָם עֲצָמוֹ הוּא בְּאֵמֶת טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, הָרִי זֶה [מִשְׁגֵּן] עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַחֲסִידוּת.

ה'תש"ג

כו טבת

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: וזאת, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק יד. והנה . . . 38 לכפור האמת.

בְּכִרְכַּת "וְלַמְּלִשְׁיָנִים" מִפְּסִיקִים קֶצֶת בֵּין "וְתַמְגֵּר" לְתַבַּת "וְתַכְנִיעַ", מִתְּאִים לְהַכְנִיעַ, אֲשֶׁר "תַּעֲקֹר וְתִשְׁבֵּר וְתַמְגֵּר" הֵם נִגְדֵי ג' קְלָפוֹת שְׁצָרִיכִים הַעֲבֵרָה לְגַמְרִי, "וְתַכְנִיעַ" – לְנִגְדֵי קְלַפַּת נִגְהָ שְׁצָרִיכָה הַכְנָעָה וְיֵשׁ בָּהּ בְּרוּר.

ה'תש"ג

כו טבת

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: וזאת, שני עם פירש"י.
תהלים: כבִּיִּלְד.
תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.

רבינו הוֹקֵן אָמַר: אִידִישַׁע גִּשְׁמִיּוֹת אִיז רוּחַנִיּוֹת, דְּעַר אוֹיְבֵעֶרשְׁטֵער גִּיט אוֹנֵז גִּשְׁמִיּוֹת, מִיר זאָלען דערפון מאכען רוּחַנִיּוֹת. אַמאָל אַז עס איז לרגע נִיט אַזוי, דאַרפֿען געבען דעם אוֹיְבֵעֶרשְׁטֵען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.

רַבְּנוּ הַזֶּקֶן אָמַר: גִּשְׁמִיּוֹת שֶׁל יְהוּדִים הִיא רוֹחַנִיּוֹת. הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לָנוּ גִשְׁמִיּוֹת, כְּדֵי שְׁנַצֹּר מִמֶּנָּה רוֹחַנִיּוֹת. לְעֵתִים, כְּאֲשֶׁר לָרָגַע אֵין הַדְּבָר כֵּן, יֵשׁ לָתֵת לַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלוֹ מִנְחַת עֲנִי, וְהוּא נוֹתֵן בְּשֹׁפֶע.

שבת קודש	יום שלישי	כח טבת	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י. תהלים: קלה־קלט. תנאי: ובוז יובן . . . תהי צדיק. בספר התקירה (דרך אמונה) לה"צמח צדק" הנדפס - חסרים הרבה הגהות. ה"צמח צדק" חברו ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.			

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשי"ד
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד בתל אביב,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם בו מסופר ע"ד אופן הנסיעות דחדש תשרי העבר וכן המימיוגראף קטע משיחת שבת בראשית, ולפלא שמקמצים כ"כ במכתבים, ויה"ר שעכ"פ לא יהי חסרון אלא בהכתיבה לכאן אבל יגרע כלל וכלל מהבפועל.

בטח כמו שכתבו מתכוננים הם להו"ל את הבטאון ליו"ד שבט הבע"ל, ואם ידפיסו שם את המכתב כללי האחרון שהו"ל בקשר עם יום הבהיר חג הגאולה י"ט כסלו, הנה יש להוסיף שם בסוף ההערה, כל נשמתא לאחרית התיבה יא), תיבות אלו:

אוצר הנשמות ששמו גוף הוא למטה משני מקומות הנ"ל, ולכן ישנו גם בנשמות או"ה (תוד"ה אין ע"ז ה, א. ועייגי"כ ל"ית להאריז"ל ישע"י נט. ע"ח שכ"ו פ"ב. עמק המלך ש"ו פע"ב, ס' הקיצורים והערות לתניא ע' פ"ג ואילך) ואכ"מ...

מוסג"פ איזה סקריפ להוצאות והופעת הבטאון.

המחכה לבשו"ט וחותרם בברכת הצלחה

גדולה בעבודתם בקדש.

נ.ב.

מעניין ביותר אותי מקצוע א) עבודתם בקרב הנוער שלע"ע עדיין אינו חסידותי. ב) בעבודה בין הנוער [ה]נמצא בצבא שלע"ע עדיין אינו חסידותי.

זה עתה נתקבל מכתבם מיום ח' טבת, עם המצורף אליו ות"ח.

הרחקה מן הערים' בכלאי הכרם' יום ראשון כ"ב טבת ה'תשע"ט

להרחיק מהגפנים ארבע אמות, ומהגדר חמש אמות. ובית הלל מקילים ואומרים שמודדים ארבע אמות מן הגדר, אך מן הגפנים אין צריך להרחיק אלא שלוש אמות (ובזריעה מאחורי הגדר אין צריך להרחיק כלל, כי הגדר מפסיקה בין הגפנים).

ותמה הראב"ד על שיטת הרמב"ם (כבית הלל): מדוע צריך להרחיק מאחורי הגדר ארבע אמות, והרי הגדר מפסיקה בין הגפנים לזרעים?

ומבארים מפרשים (כסף משנה, ר"י קורקוס): הגדר נחשבת כאילו היא עיקר הגפנים כי הגפנים מודלים עליה ולכן צריך להרחיק משם ארבע אמות. ומה שכתב הרמב"ם שגם מצד הגפנים צריך להרחיק ארבע אמות, הרי זה משום שהגדר אינה עדיפה על עיקרי הגפן אלא רואים את הגדר והגפנים כשתי שורות בכרם שמרחיקים מכל אחת מהן ארבע אמות (מרכבת המשנה).

ועל שיטת הראב"ד תמה ה'כסף משנה': אם הגפנים רחוקות מן הגדר שלוש אמות, לדעת בית הלל, מרחיקים מהגדר ארבע אמות, ואילו מן הגפנים אין צריך להרחיק אלא אמה אחת בלבד. ותמוה, איך יתכן שמהענפים שעל הגדר יש להחמיר ולהרחיק ארבע אמות, ואילו מעיקרי הגפנים די בהרחקת אמה אחת בלבד?

הלכות כלאים פרק ח, הלכות ב"ג: הנוטע שורה אחת של חמש גפנים או יותר, וערקן על גבי בתל שגבוה עשרה... הרי אלו נקראין 'ערים'; וצריך להרחיק מן הערים ארבע אמות... ומחיקן מודדין? מן עקר הגדר שערקן עליו. כיצד? הרחיק את השורה של גפנים מן הבתל אמה, ונמצא הערים מן הגפנים ולבתל - מודד מן הבתל ארבע אמות, וזרע; ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות.

שורות גפנים שהשריגים והאשכולות שלהם נסמכים על גבי גדר גבוהה עשרה טפחים נקראת 'ערים' (הגפנים שהדהל על הגדר יוצרים כעין עריסה). ומשום איסור כלאי זרעים צריך להרחיק זריעת תבואה וזרעים מה'ערים' ארבע אמות, כדין כרם. לדעת בית שמאי מודדים ארבע אמות מהגפנים לשדה הזרוע. ולדעת בית הלל מודדים מן הגדר לשדה (כלאים פ"ו מ"א).

ומפרש הרמב"ם שהנידון הוא בזריעה מאחורי הגדר ולחוץ: לדעת בית שמאי מודדים מן הגפנים ואם הגפנים רחוקים מן הגדר אמה אחת, מרחיק מן הגדר עוד שלוש אמות וזרוע. ובית הלל מחמירים ולדעתם צריך להרחיק רבע אמות מן הגדר "ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות". ופסק הלכה כבית הלל.

ולדעת הראב"ד הנידון הוא בזריעה מצד הגפנים: אם הגפנים רחוקות מן הגדר אמה אחת, לדעת בית שמאי צריך

נזק לשם מניעה מאיסור יום שני כ"ג טבת ה'תשע"ט

מיד" משמע שאין זה רק היתר אלא חובה. ואם כן בהכרח שהקורע לא יצטרך לשלם על כך שהרי אין מקום לחייבו לעשות זאת אם על-ידי-זה יפסיד ממון, וכפי שנפסק להלכה (רמ"א י"ד קנו, א) שאין חובה להוציא ממון כדי להפריש את חברו מאיסור, אלא ודאי פטור מלשלם (חשוקי חמד פסחים עמ' עט).

אכן, לגבי הדיוק מדברי הרמב"ם כי זהו חיוב גמור, יש שכתבו שחיוב זה הוא דווקא באיסור כלאים ולא בשאר איסורי התורה, שהרי מדברי הגמרא לגבי רב אדא בר אבהו שקרע בגד שאינו צנוע, מבואר שלא היה חייב בכך מן הדין (ולכן שיבחו אותו על שעשה דבר שלא היה מחויב בו), ושונה איסור כלאים שאינו חל רק על הלוכש עצמו אלא כל אחד חייב לדאוג שגופו של יהודי לא יהא לבוש בכלאים ומחובתו למנוע את האיסור אפילו בדרך זו, אך בשאר איסורים אין חובה בכך (משנת אליהו נדרים ע' רא).

הלכות כלאים פרק י, הלכה כט: הרוצה בלאים של תורה על חברו... קופץ לו, וקורעו עליו מיד.

האם מותר לגרום לאדם נזק ממוני כדי למנוע מאיסור? ואם כן – האם המזיק פטור מלשלם את דמי הנזק? והנה, בהלכה זו נאמר כי הרוצה את חברו לבוש בבגד כלאיים "קופץ לו וקורעו עליו מיד". וכתב הרדב"ז כי מקורו של הרמב"ם הוא מדברי הגמרא (ברכות כ, א) אודות צדקותו של רב אדא בר אבהו שראה אשה לבושה בבגד שאינו צנוע וקרע את הבגד.

וכתב בספר 'פתחי חושן' (נוזקין פ"א, עמ' ב) כי אף שמוכח מכאן שמותר להזיק את זולתו כדי למנוע אותו מאיסור, יתכן שמכל-מקום צריך לשלם את דמי הנזק, כדין המצייל את עצמו מסכנה על ידי ממון חברו, שאף שהנזק הותר מחמת פיקוח נפש, אסור לעשות כן שלא על מנת לשלם.

ויש שהוכיחו שבמקרה זה המזיק פטור, כי מלשון הרמב"ם "הרוצה כלאים של תורה על חברו קופץ לו וקורעו

האם צריך לתת לעניים ספק פאה? יום שלישי כ"ד טבת ה'תשע"ט

האומר "ערוגה זו תהא פאה וגם זו", הרי זו פאה. אך האומר "ערוגה זו תהא פאה וזו" - מסתפקת הגמרא (נדרים ו, ב) האם יש 'יד' לפאה, היינו האם חל דין פאה גם על הערוגה

הלכות מתנות עניים פרק ב, הלכה יג: בעל השדה שהפריש פאה, ואמר: 'הרי זו פאה, וגם זו', או שאמר: 'הרי זו פאה, וזו' - הרי שתיהן פאה.

קרב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

השניה אף שאין כאן דיבור מושלם אלא 'יד' (דיבור מקוטע)?

ופסק הרמב"ם שהאומר "הרי זו פאה וזו" - שתיהן פאה. ומבאר הכסף משנה על פי דברי הר"ן (שם ו, א): אף שספק הגמרא אם יש 'יד' לפאה לא נפשט, נוקט הרמב"ם לחומרא משום שהוא ספק דאורייתא (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א).

והר"ן (שם) תמה על זה: אמנם באיסורים 'ספק דאורייתא לחומרא' אבל כאן הספק הוא האם חייב לתת את הפאה לעניים, היינו 'ספק ממון', ובממון 'המוציא מחברו עליו הראיה', ומדוע פסק הרמב"ם ש'ספק פאה' נותנו לעניים? ומבאר ה'חתם סופר' (שו"ת יו"ד סי' רמ. נדרים שם):

ספק מתנות עניים אינו רק 'ספק ממון' כ"אם גם 'ספק איסור', כי דין נדר עליו ועובר עליו ב'בל תאחר' ו'בל יחל', ולכן אף שיש להסתפק בכוונתו, נוקטים לחומרא ככל ספק

דאורייתא. ובזה תתיישב גם תמיהת הש"ך (יו"ד סי' רנט סי"ד) על הרשב"א שמצד אחד נקט (כשיטת הרמב"ם) שיש יד לפאה כי ספק דאורייתא לחומרא, ומצד שני כתב בתשובתו (סי' תרנ) שהמקדיש בלשון שיש להסתפק בו ומת ואי אפשר לברר מה היתה כוונתו - אין ההקדש יכול להוציא מידי היורשים אם אין ראייה לדבריהם, כי היורשים מוחזקים. ומדוע בזה אין אומרים 'ספק דאורייתא לחומרא'?

והביאור: כאשר המקדיש מת, לא חל על היורשים חיוב הנדר של מורישם (רמ"א חו"מ סי' ריב סי"ז), ואין כאן 'ספק איסור' אלא 'ספק ממון' ואין מוציאים ממון מספק כי 'המוציא מחברו עליו הראיה'. אבל כאשר בעל השדה קיים והספק הוא בהפרשת הפאה (האם הפריש גם את הערוגה השניה), שהוא 'ספק איסור' - בזה אומרים 'ספק דאורייתא לחומרא'.

הזוכה מן ההפקר מתי פטור מן המעשרות יום רביעי כ"ה טבת ה'תשע"ט

כרמו וזכה בו לעצמו... פטור מן המעשרות, כי המפקיר את כרמו חזר וזכה בפירות ולא בקרקע, ולכן פטור ממעשרות (ובמתנות עניים חייב שנאמר 'שדך וכרמך'), ואילו הזוכה בנכס הגר החזיק גם בקרקע ולכן חייב.

וה'פאת השלחן' (סי' ה סקל"א) כתב שמלשון הרמב"ם "שדך וכרמך אני קורא בו, מפני שהיה שלו והרי הוא שלו" משמע שזכה גם בקרקע, ובכל זאת פטור מן המעשרות (ורק במתנות עניים חייב, כנ"ל) ואם זכה בשדה של אחרים "הרי זה פטור מן הכל", גם אם זכה בקרקע. וכך כתבו התוספות (תמורה ו, א ד"ה המפקיר), שהחוב במתנות עניים במפקיר כרמו וזכה בו הוא משום "שזכה בגוף השדה, אבל היכא דלא זכה רק בפירות - פטור מכולהו".

ולכן לא הביא הרמב"ם להלכה את הנאמר בירושלמי, שהתופס בקרקעותיו של הגר חייב במתנות עניים ובמעשרות, כי הלכה זו היא נגד שיטת הבבלי (והוהי ההלכה שלפנינו), שהזוכה מן ההפקר בשדה של אחרים, גם אם יזכה בקרקע - פטור מן הכל.

הלכות מתנות עניים פרק ה, הלכה כז: המפקיר את כרמו, והשקים בפקר וזכה בו לעצמו, ובקצרו - חייב בפקר ובקוללות ובשבתה ובפאה; שחרי "שדך" ו"כרמך" אני קורא בו - מפני שהיה לו, והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים, הרי זה פטור מן הכל. ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות.

ה'תוספות' יום טוב' (פאה פ"ה מ"ה) ביאר את דברי הרמב"ם "וזכה בו לעצמו", שאין הכוונה שזכה בקרקע הכרם אלא רק בפירות, כי אם זכה בכרם "למה פטרו הרמב"ם מהמעשרות"? ולפי זה, המשך דברי הרמב"ם "אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים פטור מן הכול", הן ממתנות עניים והן ממעשרות, הוא רק אם זכה בפירות בלבד, אבל אם זכה גם בקרקע יתחייב הן במתנות עניים והן במעשרות. וכך כתב גם הר"ש (פאה פ"א מ"ו) על דברי הירושלמי (קדושין פ"א ה"ה) בגר שמת ואין לו יורשים שנכסיו הפקר, אשר מי שתפס וזכה בקרקעותיו חייב הן במתנות עניים והן במעשרות, שאין זו סתירה להלכה שלפנינו 'המפקיר את

אמירה לגבוה כמסירה להדיוט - גם בצדקה יום חמישי כ"ו טבת ה'תשע"ט

הל"ב).

וכן דעת הרמב"ם כאן, שרק כסף שברשות הנודר נקנה לעניים על ידי דיבורו, אבל אם אינו ברשותו, לא זכו בו העניים (אבקת רובל סי' פג).

וה'אבני נזר' (יו"ד סי' שטו) הביא מתשובות הרמ"א (סי' מח) שבצדקה אין אומרים 'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט' ולכן, הנודר כסף לצדקה ומת אין חובה על היורשים לקיים נדרו (אף שהנודר עצמו חייב בחיייו לקיים דבריו משום נדר) ואין אמירתו כמסירה להדיוט. אך ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רנח סי"ג) כתב, שגם בצדקה 'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט'. וכן מבואר שם (סי' רנט סי"ה) בדברי הרמ"א שהנודר לצדקה חייבים גם היורשים לתת את הכסף לעניים, ורק אם נדר בלשון שיש

הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה א: הצדקה, הרי היא ככלל הנדרים. לפיכך, האומר: 'הרי עלי סלע לצדקה' או 'הרי תפילע הו' צדקה' - חייב לתתה לעניים מיד.

מהפסוק "מוצא שפתך תשמור כאשר נדרת... בפיד" למדים שהנודר ליתן צדקה חייב ליתנה מיד (ר"ה ו, א). ודייקו ראשונים מדברי הגמרא (בבא קמא לו, בראה ר"ף שם ותוס' שם ד"ה יד) שבנדר צדקה לעניים, זכו העניים בכסף באמירה בלבד, כמו בהקדש ש'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט' (כלומר, החפץ נקנה להקדש באמירה כשם שהדיוט קונה במסירה). אמנם, אם הכסף עדיין לא בא לידו לא זכו בו העניים, ורק אם אמר 'הרי עלי לתת לצדקה כאשר הכסף יגיע לידי' - חייב לתת כשגיע לידו משום נדר (ראה הל' ערכים וחרמים פ"ו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קיג

להסתפק בו אם כוונתו לתת - נקראים היורשים מוחזקים ואין להוציא מהם ממון מספק.
וסיכם ה'אבני נזר': "לדינא ודאי כפסקי רמ"א נקטינן,

ולא כתשובותיו". וכן פסקו הסמ"ע (ח"מ סי' ריב סק"ט) והש"ך (שם סי' סו סק"ב בשם הריטב"א) שהמקדיש לעניים הקנה להם באמירתו.

תרומות ומעשרות בפירות הגוי יום שישי כ"ז טבת ה'תשע"ט

המתנות לכהן וללוי הוא כיון שאומר להם 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו', כי לפי זה היה צריך לפטור גם מתרומה גדולה.

והרמב"ם מצרף את שני הטעמים: א. אינו נותן תרומת מעשר לכהן משום שיכול לומר 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו'. ב. טבל שאתה לוקח מן הגוי אין לתת ממנו תרומת מעשר לכהן כי נתמעט מהפסוק "כי תקחו מאת בני ישראל..." וצריך להבין: מדוע צריכים את שני הטעמים? ויתירה מזו, הרי לפי הטעם הראשון גם תרומה גדולה אין צריך לתת לכהן!

ומבאר:

הלימוד מהפסוק "כי תקחו..." (לענין תרומת מעשר) שטבל גוי אינו בדין נתינה לכהן, לא נאמר לענין הפירות כשהם ביד ישראל אלא על הפירות כשהם של הגוי שאם הפריש (הגוי) מעשר ראשון ונתנו ללוי, אינו צריך לתת תרומת מעשר לכהן. וכיון שפירות אלו הופקעו מנתינה לכהן, ממשיך פטור זה גם לישראל שקנה מהגוי כי יכול לטעון 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום'. ונמצא ששני הטעמים משלימים זה את זה.

מה'שאינ'כן בתרומה גדולה אין לימוד שפירות הגוי הופקעו מנתינה לכהן. ואמנם, הגוי עצמו אינו נותן תרומה גדולה לכהן כי אינו חייב במצוות, אבל ישראל שקונה ממנו את הפירות הוא בר חיוב וחלה עליו מצוות נתינה לכהן.

(חדושי רבנו חיים הלוי, כאן)

הלכות תרומות פרק א, הלכה יא: פרות הגוי... ואם לקחן ישראל... מפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן, ותרומת מעשר ומוכרה לכהן, ומעשר ראשון וחריו הוא שלו; מפני שהוא אומר ללוי בפעם לכהן בתרומת מעשר: 'אני באתי מבית איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום'. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר לכהן, בתרומה גדולה? לפי שנאמר בתרומת מעשר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר" - מכל שאתה לוקח מישראל, אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן; אבל מכל שאתה לוקח מן הגוי, אין אתה נותן לכהן תרומת מעשר... אלא מוכרה לכהן.

והקשה הגר"ח מברסק:

לדעת רבי שמואל בר נתן (בכורות יא, ב) ישראל שלקח פירות מן הגוי ומירחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות כי הגוי אינו יכול להפקיע מחיוב זה, אבל פטור מנתינת לכהן וללוי, כי יכול לומר להם - אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום ולכן גם אני פטור מנתינה (ותרומה ותרומת מעשר שאסורים לו ימכור לכהנים).

אמנם, למסקנת הגמרא רק תרומת מעשר אינו נותן, אבל תרומה גדולה צריך לתת לכהן, כי לענין תרומת מעשר למדים מהפסוק ("כי תקחו מאת בני ישראל...") ש"טבלים שאתה לוקח מן העכו"ם אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר" (אלא נוטל לעצמן ומוכר להם), אבל תרומה גדולה לא נתמעטה מהפסוק, ומשמע שהגמרא חזרה בה מהביאור שהפטור מנתינת

הפרשת תרומה מפירות מובחרים שבת קודש כ"ח טבת ה'תשע"ט

מובחרים, וכיון שאם לא יתקיימו עד שיגיעו לידו אין בכך תועלת, עדיף להפריש מן המתקיים אף שהוא פחות מובחר (לקוטי שיחות לג, עמ' 124. מקור ברוך סי' לא).

ובזמן הזה שהתרומה בלאו־הכי אינה ניתנת לכהן, כתב בשו"ת 'תורה לשמה' (סי' קל) כי כאשר מפרישים חלה מן המצות יש להפריש מצה משובחת, כי גם חכמים מודים שיש מעלה בהפרשה מן המובחר אלא שלדעתם השיקול של רווח הכהן גובר, ולכן עדיף להפריש מפירות פחות מובחרים ובלבד שיתקיימו ויגיעו ליד הכהן. אמנם אם אין שיקול נגדי, כגון כאשר התרומה בלאו־הכי אינה ניתנת לכהן, יש להפריש מהמובחר.

אך ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שלא, גכ"ב) נפסק כי בזמן הזה שהתרומה אינה ניתנת לכהן אין צריך לתרום מן היפה, והיינו משום שההפרשה מהמובחר היא רק לצורך הכהן. וכשהתרומה אינה מגיעה לידו, אין בזה צורך כלל (ראה תשובות והנהגות ב, סי' תקנז).

הלכות תרומות פרק ה, הלכה א: אין תוקמין אלא מן היפה, שנאמר: "בפריכם את חלב ממונו"; ואם אין שם בזה - תורם מן המתקנים, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקנים. לדעת רבי יהודה, לעולם יש לתרום מן היפה, גם כאשר אין כהן במקום והתרומה לא תתקיים עד שתגיע לידו. ואילו לדעת חכמים במקרה כזה עדיף לתרום מפירות שיתקיימו עד שיגיעו ליד הכהן, אף אם הם פחות משובחים מהאחרים (תרומות פ"ב, מ"ד). והלכה כחכמים.

וביאור המחלוקת:

במצות תרומה יש שני חלקים: א. הפרשת התרומה לה' (ככתוב "כל חלב יצהר אשר יתנו לה' לך נתינים"). ב. לאחר מכן נתינת התרומה כמתנה מאת ה' לכהנים.

ונחלקו רבי יהודה וחכמים בטעם חיוב ההפרשה מן היפה: לדעת רבי יהודה זהו מדיני הפרשת התרומה לה' ולכן מתקיים מיד בשעת ההפרשה, אף שלא יגיע ליד הכהן, אך לדעת חכמים דין זה הוא לצורך הכהן, כדי שיקבל פירות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ב כ"ח טבת תשע"ט

יום ראשון כ"ב טבת ה'תשע"ט

הלכות כלאים

פרק נשי

(1) יבאר הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו. ודין כמה גפנים יקדש. מי שהיה שדהו ירק או תבואה ונמלך ליטע בה גפנים או איפכא. המבריך את הגפן בארץ והזורע תחת מותר האפיירות. המותר זמורה מאילן לאילן.

א. הזורע ירק או תבואה בכרם, או המקיימו עד שהוסיף במאתים² - הרי זה מקדש מן הגפנים שסביבותיו שש עשרה אמה³ לכל רוח. עגלות⁴ ולא מרבעות. ורואין כל העגול שרחבו שטים ושלים אמה באלו הוא פלו מלא ירק⁵, וכל גפן שתהיה בתוך עגול זה - נתקדשה עם הירק, וכל שחוץ לעגול - אינן מתקדשות.

(2) בכרם שהיה מקודם, אבל הירק או התבואה, שנזרעו עכשיו באיסור - נאסרו מיד בהשרשה. (3) אף על פי שהזורע ירק או תבואה סמוך לכרם אינו מקדש אלא שתי שורות: השורה הסמוכה והשורה שלפנים הימנה - בזרע בתוך הכרם וגפנים סביב לה, החמירו, ונתנו לו דין של קרחת הכרם שדינו בשש עשרה אמה. (4) וראה בפרק י"ב מהלכות שבת הלכה יח, שלענין שבת חושבים אותן מרובעות, ויש שם הוספה של אמה ושלושה חומשי אמה, כפי הכלל ש"כל אמה ברבוע - אמה ושני חומשין באלכסון". (5) מקור דברים אלו בירושלמי "שתהא האמצעית עגולה ירק".

ב. במה דברים אמורים? בשהיה בין שפתי העגול הזה⁶ ובין שורות הגפנים שחוץ לו יותר על ארבע אמות; אבל אם היה ביניהם ארבע אמות מצומצמות או פחות - רואין את העגול באלו הגיע לשורה הסמוכה לו⁷, וכאלו רחב העגול ארבעים אמה; ורואין, כל גפן שתפל בתוך עגול זה של ארבעים אמה - הרי היא מתקדשת.

(6) כלומר, חוץ לעגול הנ"ל, שמידתו שלושים ושתיים על שלושים ושתיים. (7) למד זאת רבינו ממה שנאמר שם במשנה: "הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי מקדש ארבעים וחמישה גפנים. אימתי, בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע או על חמש חמש". וכשהן נטועות על חמש חמש אמות אין שם אלא שלושים ושבע גפנים. ומתוך זה הכריע שגם הגפנים שחוץ לעגול, אם אינן רחוקות אלא ארבע אמות בלבד, הן נאסרות.

ג. במה דברים אמורים? בזרע או מקנים תוך הכרם; אבל הזורע חוץ לכרם וסמוך לו - הרי זה

מקדש שתי שורות⁸ של גפנים הסמוכות לזרע בארץ כל הזרע, ויותר ארבע אמות חוץ לזרע, ומתקדש מן הזרע רחב ארבע אמות בארץ כל השורה של כרם. ואם זרע בצד גפן יחידית - אינו מקדש מן הזרע אלא ששה טפחים לכל רוח.

(8) כדעת בית הלל.

ד. ילדה פחות מטפח - אינה מקדשת את הזרעים⁹. במה דברים אמורים? בשטים כנגד שטים ואחת יוצאה זנב¹⁰; אבל אם היה כל הכרם כן - הרי זה מקדש¹¹.

(9) רש"י (שם) פירש, שהמדובר בשאר מיני זרעים שאינם אסורים אלא מדרבנן וכשהגפנים פחותים מטפח לא גזרו חכמים. אבל בקנבוס ולוף שהם אסורים מן התורה - אסור גם בילדה פחות מטפח, ולדעת ר"י קורקוס, כן היא דעת רבינו שהעתיק לשון הגמרא: "אינה מקדשת את הזרעים". והכסף משנה והרדב"ז כתבו, שכיוון שרבינו לא חילק בין זרעים לזרעים, נראה שאפילו קנבוס ולוף, שהם אסורים מן התורה, אינם מתקדשים על ידי ילדה פחות מטפח. (10) שדינן ככרם קטן. ונהנה בגמרא (סוטה שם) אמר עוד ר' אליעזר בן יעקב: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה כו' והני מילי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב" וכתב רבינו בפרק י מהלכות מעשר שני הלכה יט: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה", ומכיון שכאן בהלכות כלאים לא כתב רבינו "בנטיעה אחת או בשתיים כנגד שתיים וכו'", נראה מדבריו שילדה פחותה מטפח אין דינה ככרם, אף על פי שיש בה שיעור אילנות בכרם, אבל מדין גפן יחידית אינה יוצאה, ויש להרחיק שישה טפחים לפחות, כדין זורע על יד הגפן. (11) שאז נחשב הוא ככרם.

ה. שתי גנות זו על גב זו: התחתונה עשויה כרם - זרע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לכרם; שאויר עשרה טפחים סמוך לכרם או לגפן יחידית - אסור לזרע¹² בו זרעים. ואם היתה העליונה עשויה כרם - הרי זה זרע את התחתונה עד שהוא מגיע למטה משלשה טפחים מעקר הגפנים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שתי גנות זו על גב זו, התחתונה עשויה כרם, זרע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לכרם". ביאור ההלכה על-פי פנימיות העניינים: מבואר בדרושי חסידות, שההבדל בין אותיות הכתב ובין אותיות החקיקה, שאותיות הכתב הם מציאות אחרת מהקלף, וגם אחרי שנכתבו אפשר להפרידם. משא"כ אותיות החקיקה הם דבר אחד עם הלוחות שעליהם נחקקו, באופן שאי-אפשר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ב טבת - ספר זרעים - הלכות כלאים קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) והוא שיטמינה בארץ. כלומר: כל הגפן טמונה בארץ, ואין ערוביאי למעלה. ולדעת הרא"ש לא אסרו אלא במבריך, שכבר היה שם אילן על הענף, אבל הרכבת שרשים בשרשים אינה אסורה. אבל דעת רבינו שגם הרכבת שרשים בשרשים אסורה. [וראה שם שכתבנו שלדעת רבינו נקטו "המבריך" לרבותא, שאפילו במבריך ענפים יש חשש של הרכבה, וכל שכן בשרשים שהם רכים יותר, אולם במבריך לא אסרו אלא בגפן, שענפיה רכים, אבל בשאר אילנות שענפיהם קשים לא אסרו]. 16) אבל בסילון של מתכת אין השרשים עוברים. 17) ברייתא בבבא בתרא יט: "אבל זורע את הצדדין אילך ואילך", שאין השרשים מתפשטים לצדדים, לא השרשים של התבואה, ולא השרשים של הגפן.

ח. הבריקה בסלע¹⁸, אף על פי שאין עפר על גבה¹⁵ אלא שלש אצבעות - מתיר להביא זרע עליה. במה¹⁶ דברים אמורים? שאין עקר הגפן נראה¹⁹; אבל אם נראה²⁰ - צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח ואחר כך זרע, כמו שמרחיק מפל גפן יחידית שלא¹⁹ הבריקה, כמו שיתבאר.²⁰

18) משנה שם. ובפירושו שם כתב: "סלע היא הקרקע הקשה". וכן הוא בירושלמי שם שבסלע רך אסור, מפני שהשרשים מפעפעים ועוברים. 19) שהורכה הגפן כולה. 20) שהורכה רק זמורה.

ט. המבריך שלש גפנים ועקריהם נראין: אם יש²¹ ביניהן²¹ מארבע אמות עד שמונה²² - הרי אלו מצטרפין לשאר גפנים העומדות²³, וכאלו לא²⁴ הבריקן²⁴; ואם לאו - אינם מצטרפות.

21) בין הגפנים האלו, וכן ביניהם לבין השורה השנייה של הגפנים. 22) שזהו שיעור המרחק בין הגפנים להחשיבם ככרם. 23) להחשיב ככרם. הראב"ד כתב: "כי מצטרפות שאמרו חכמים, אפילו אין שם יותר הן מצטרפות להיות כרם, שהן נידונות כשש גפנים, שהעיקר כגפן וראש הבריקה היוצא ממנה, גפן אחרת". וכן פירש הרשב"ם בבבא בתרא פג. אבל לפי זה לא יתיישב מה בין שלוש לשתיים, הרי אם ישנה גפן אחת היוצאת בזנב, יצטרפו גם שתיים לכרם, ולכן פירש רבינו באופן אחר. 24) כלומר, אף על פי שאמרו בכלאים שם: "הארכובה שבגפן אין מודדין לה אלא מן העיקר השני" כלומר, מסוף הארכובה שנמשכה אל הארץ, ולא מעיקר הגפן - זה אינו אלא לחומרא, אבל לא לקולא, ולפיכך מצטרפות כאן הגפנים האלו אל השורה שעל ידה ואינן בטלות לגבי ההברכות שלהן.

י. היו פחות משלש²⁵ - אין מצטרפין²⁶, אלא מרחיק מן ששה טפחים²⁷ לכל רוח וזרע.

25) כן נראה במשנה ששינוי "המבריך שלוש גפנים", הרי שפחות מכן - לא. 26) [אל השורה הסמוכה, אלא בטלות לגבי ההברכות שלהן]. 27) כההרחקה מגפן יחידית.

יא. כל הזרע תחת השריגים²⁸ והעלין היוצאין מן

להפריד ביניהם כלל. וענינו בעבודת האדם: שקיום התומ"צ צריך להיות אצלו באופן של חקיקה, היינו שהוא והתורה נעשים דבר אחד, עד שהתענוג הגשמי של האדם הוא מהתורה עצמה, ועד שהתענוג פועל השמנת הגוף מתענוג ש"אומרים על רבי נחום מצ'רנוביל שהיה שמן בגופו מעניית אמר-יהא-שמי-הרבא").

"שתי גנות זו ע"ג זו, והירק בינתיים" מורה על שתי דרגות בתענוג, ג"ע התחתון וג"ע העליון. מצד גדרי האדם, הרי ה"כרם" שהוא השלימות והנחת וכו' הוא בעליונה, היינו לעתיד-לבוא, כמאמר חז"ל "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", אבל באמת נחת-רוח האמיתית היא מ"התחתונה" מכיון שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דווקא.

ומקדים הרמב"ם הפסקדין בנוגע לאדם, שגם אצלו צריכה להיות "התחתונה עשויה כרם", כי שלימות העבודה היא שתענוג הנברא הוא מתענוג הבורא, שלכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", ורק אחר-כך ממשיך "ואם היתה העליונה עשויה כרם", היינו אם לא הגיע לשלימות העבודה, שמקדים "יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעולם הזה" ואח"כ מוסיף "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב".

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים סימן ג')

12) אבל אינו נאסר.

1. מי שהיתה שדהו זרועה ירק או תבואה, ונמלך¹ לטע פה גפנים - הופך את הזרעים במחרשה¹³ ואחר כך נוטע, ולא יטע ואחר כך יתפך. היתה² נטועה גפנים, ונמלך לזרע פה זרעים - משרש את³ הגפנים ואחר כך זרע את הזרעים. ואם רצה לקץ⁴ את הגפנים עד שלא ישרא מהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ - הרי זה מתיר לזרע¹⁴ ואחר כך יחזיר⁵ וישרש את הנשרא פארץ מן הגפנים.⁸

13) לפי מה שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה יג צריך גם התלעה לפני ההיפוך. 14) [ואף על פי שילדה פחותה מטפח כתב רבינו שאם כל הכרם כן הרי זה מקדש, וראה למעלה שכתבנו שם שמה שכתב "אינה מקדשת" היינו בתורת כרם, אבל בתורת גפן יחידית היא מקדשת - כאן כיוון שקצץ עד פחות מטפח, גילה דעתו שאינו רוצה בכלאים, ולפיכך מותר].

9. המבריך¹⁵ את הגפן פארץ, אפלו הבריקה בתוך⁹ הדלעת שביבשה ונעשת כסילון או בתוך סילון של¹⁰ חרש¹⁶: אם היה העפר על גבה שלשה טפחים או¹¹ יותר - הרי זה מתיר לזרע על גבה; ואם היה על¹² גבה פחות מזה - אסור לזרע על גבה, ומתיר לזרע¹³ בצדה¹⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר הזורע תבואה בצד הכרם או בצד גפן יחידית. שנים כנגד שנים ואחת יוצאת זנב. כרם החרב באמצעו ונשאר שלם מכל סביבו. דין מחול הכרם ודין מחיצה הראויה להפסיק בין כרם לירק. חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה. שומרת או בית שבכרם אם זורעין בתוכו ירק.

א. הבא לזרע² בצד הכרם - מרחיק ממנו ארבע³⁰ אמות³ מעקרי הגפנים⁴ וזורע. ואם גפן יחידית היא - מרחיק ממנה ששה טפחים⁵ וזורע. היתה שורה אחת⁶ של גפנים זו בצד זו, אפלו הן מאה - אין זה כרם, אלא כגפן יחידית, ומרחיק מן השורה ששה טפחים וזורע. היו שתי שורות - הרי אלו כרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צד ואחר כך³⁷ זרע.

(2) כלאים פ"ו משנה א ופ"ד משנה ה. (3) במשנה (פ"ו שם): "נותנים לו עבודתו". ואמרו בבבא בתרא יח. "ארבע אמות שאמרו, כדי עבודת הכרם". כלומר, כדי החרישה סביב הכרם, שכל השטח הזה שייך לכרם ובטל אליו. (4) כלאים שם, וראה להלן פ"ח הלכה ג. (5) שם ובפ"ג משנה ז. (6) כבית-הלל שם פ"ד משנה ה. (7) שם. וראה להלן בהלכה הסמוכה.

ב. וכמה יהיה בכל שורה? שלש גפנים⁸ או יותר. כמה דברים אמורים? בשהיה בין כל גפן וגפן מארבע אמות עד שמונה אמות⁹; אבל אם היה בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים עצמן¹⁰ - הרי אלו כמבדלות זו מזו ואין כרם אחד, ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה. וכן אם היה ביניהן פחות מארבע - הרי אלו כגפן אחת¹¹, ומרחיק ששה טפחים לכל רוח.

(8) ירושלמי שם הלכה ג. "על דעתיה דבית-הלל אוסר שלש כנגד שלש", והן שתי שורות שאמרו בית-הלל במשנה שם. וכן אמרו במקומות אחרים (ביצה יד: ויומא פז.) שאין שורה פחות משלשה (כסף-משנה). ומה שהצריכו (להלן הלכה ז) שנים כנגד שנים ואחת יוצאה זנב, אין זה אלא בחמש גפנים שהוא כרם קטן (להלן שם), אבל ביותר מחמש אין צורך באחת יוצאת זנב ('תוספות יום-טוב' בכלאים שם). (9) שם פ"ד משנה ח ופ"ה משנה ב. (10) ירושלמי שם פ"ד הלכה ו (כסף-משנה). (11) שאפילו חכמים החולקים על ר' שמעון (פ"ה שם) ואומרים "כרם שהוא נטוע על פחות פחות מארבע אמות [הרי זה] כרם" - אין זה אלא מפני ש"רואין את האמצעיות כאילו אינן" (שם), וזה לא שייך אלא בשלש שורות (ראה להלן הלכה ג), אבל בשתי שורות לא, שהרי אם נראה שורה אחת כאילו אינה, לא תישאר אלא שורה אחת ואינה כרם ('תוספות יום-טוב' שם).

ג. היו שלש שורות¹², אף על פי שיש ביניהן פחות מארבע - הרי אלו כרם, ורואין את האמצעיות

1 הגפן - הרי זה קדש, ואף על פי שהזרע רחוק
2 מעקר הגפן כמה אמות.

(28) הענפים.

3 יב. הדלה²⁹ את הגפן על מקצת אפפירות³⁰ - לא יזרע תחת מותר האפפירות, ואף על פי שאין עליהן לא עלין ולא שריגים. ואם זרע, הואיל ואין הזרע תחת סכוף הגפן - הרי זה מותר. וכן אם הדלה³¹ הגפן על מקצת בדי³² אילן שאינו עושה פרות, כגון הארז והברוש. אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל - הרי זה מותר לזרע תחת בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן; שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושה אפפירות לגפן. ואם נמשכו השריגים אחר שזרע וסכוו על הזרע - הרי זה מחזירם למקום אחר.

(29) הגביה. (30) "ואותם הקנים וכיצא בהם, שעשה מהם מטה או שבכה והדלה עליהם את גוף הגפן, הם הנקראים אפפירות". (31) "וכן המדלה על מקצת אילן סרק". (32) ענפי. באילן נקראו בדים. ובגפן נקראו שריגים.

14 יג. הזרע תחת מותר האפפירות או תחת מותר אילן שאינו עושה פרות³³, ונמשכו שריגי הגפן וסכוו על הזרעים - הרי זה אסור לקימו³⁴ או להחזיר השריגים. אלא פיצד עושה? עוקר הזרע.

(33) שדינו כאפפירות. (34) משנה שם: "ואם הלך החדש אסור" שכיוון שבתחילה זרע באיסור - קנסוהו לעקור.

18 יד. קנים היוצאין מן העצים³⁵ וחס עליהן לפסקן כדי שלא ישחית האפפירות³⁶ - הרי זה מותר לזרע³⁷ תחתיהן. ואם הניחם³⁸ כדי שיהלכו עליהן השריגים והעלין היוצאין - הרי זה אסור לזרע תחתיהן.

(35) היא אפפירות שלמעלה. (36) חמל עליהם לכרות אותם שלא יתקלקל העצים. (37) שאין חשובות בכלל האפפירות אלא אם כן הייתה מחשבתו לדלות עליהם הענפים הצומחים. (38) כן הוא במשנה שם: "עשאו כדי שיהלך עליהן החדש אסור".

22 טו. פרח³⁹ היוצא מן העצים או מן הדלית⁴⁰ - רואין אותו כאלו משקלת תלויה בו עד הארץ, ואסור לזרע תחתיו. וכן המותח זמורה מאילן לאילן - אסור לזרע תחתיה.

(39) והוא מלשון "הפרחה הגפן". (40) הוא הגפן בלא ערים.

26 טז. קשר חבל או גמי בזמורה, וקשר הראש האחד באילן - הרי זה מותר לזרע תחת החבל⁴¹. ואם מתח חבל זה כדי שיהלכו עליו השריגים והעלים - הרי הוא כאפפירות, ואסור לזרע תחתיו.

(41) כיוון שאין מחשבתו להעלות עליו את השריגים.

אם גבוהה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים - אינם 18
מצטרפין²⁷; פחות מכך - מצטרפין. 19

(26) כרבי אליעזר שם פ"ו משנה ב, שאין עליו חולק (כסף-משנה). (27) ראה למעלה פ"ו הלכה ה.

ז. הנוטע חמש גפנים²⁸ שמים כנגד שמים ואחת 20
יוצאת זנב²⁹ - הרי זה נקרא כרם קטן³⁰ וצריך 21
להרחיק מהן ארבע אמות לכל רוח. אבל אם נטען³¹ 22
שמים כנגד שמים ואחת באמצע³², או שלש בשורה 23
זו ושמים כנגדן³³ בשורה שניה - אינם כרם, ואינו 24
מרחיק מהן אלא ששה טפחים³⁴ לכל רוח. 25

(28) שם פ"ד משנה ו. (29) בצורה זו: וכן היו כל הכרמים בארץ ישראל ('תוספות יום-טוב'). וראה להלן הלכה ט. (30) ראה להלן הלכה יג. (31) במשנה שם. (32) כזה: (33) כזה: (34) כמו מגפן יחידית.

ח. כרם שחרב³⁵, אם יש בו ללקט עשר גפנים לכל 26
בית סאה³⁶ ויהיו נטועות שמים כנגד שמים³⁷ ואחת 27
יוצאה זנב, או יש בו לכון שלש כנגד שלש³⁸ - הרי 28
זה נקרא כרם דל³⁹, ואסור לזרע בכלו. 29

(35) שם פ"ה משנה א. (36) בית זרע סאה תבואה, דהיינו חמשים אמה על חמשים אמה. (37) במשנה: ונטועות כהלכתן (כלומר, שמים כנגד שמים ואחת יוצאת זנב). (38) היינו שתי שורות של שלש שלש גפנים, ראה למעלה הלכות א"ב (כסף-משנה). (39) משנה שם.

ט. כרם שאינו נטוע⁴⁰ שורות שורות אלא מערבב: 30
אם יש בו לכון שמים כנגד שלש⁴¹ - הרי זה כרם; 31
ואם לאו - אינו כרם, אלא דיו להרחיק ששה 32
טפחים מכל גפן וגפן וזרע. 33

(40) שם. (41) (הרדב"ז כתב שהכוונה לשמים כנגד שמים ואחת יוצאת זנב, שלמעלה הלכות זח, אבל יותר מסתבר כי הכוונה לאופן זה: והיינו "שמים כנגד שלש". שאף-על-פי שכרם שחרב אינו כרם אלא בשמים כנגד שמים ואחת יוצאת זנב (למעלה הלכה ח), במדודל שאינו חרב החמירו יותר. ויתכן, כי זוהי כוונת הר"י קורקוס, אלא שנפלו טעויות סופר בדבריו).

י. הרי העקרים מכונין⁴² והנוף אינו מכון - הרי זה 34
כרם; הנוף מכון והעקר אינו מכון - אינו כרם. הרי 35
דקות⁴³ ואינן מכונות, העכו והרי הן מכונות - הרי 36
זה כרם. כיצד הוא יודע⁴⁴ אם הן מכונות - מביא 37
חוט המדה ומותח מזו לזו. 38

(42) בתוספתא כלאים פ"ג וירושלמי שם. (43) תוספתא וירושלמי שם. (44) שם ושם.

יא. כרם שחרב באמצע⁴⁵ ונשאר שלם מכל 39
סביבו: אם יש בקרחת⁴⁶ שבאמצעו שש עשרה 40
אמה⁴⁷ - הרי זה מרחיק מעקרי הגפנים ארבע אמות 41

1 פאלו אינם¹³. וכן¹⁴ אם היו שלש שורות¹⁵ ובין כל 2
שורה ושורה שמונה אמות או יותר - הרי זה זרע 3
בין השורות¹⁶.

(12) שם, כחכמים ולא כר' שמעון, וראה למעלה הלכה הקודמת. (13) שכל העומד ליעקר כעקור דמי. (והמדובר באופן שאין שמונה אמות בין שתי השורות הקיצוניות, ראה למעלה הלכה ב. ועיין בשנות-אליהו שם, ולהלן הלכה ד). (14) זה מוסב על מה שכתב בהלכה ב בשתי שורות, שאם היה בין שורה לשורה שמונה אמות, אין זה כרם. (15) שם פ"ד משנה ט, כר' מאיר ור' שמעון מפני שרב פסק כמותם הלכה למעשה (ירושלמי שם הלכה ו), ולא כדעת תנא-קמא שם משנה ח. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שהלכה כרבי מאיר (ור' שמעון). (16) בהרחקת ששה טפחים, כמבואר להלן הלכה ד.

ד. לפיכך, הנוטע את פרמו מתחלה¹⁷ והרחיק בין 4
כל שורה ושורה שמונה אמות - מתר להביא זרע 5
בתוכו, ומרחיק מכל שורה ששה טפחים¹⁸ בלבד. 6
אבל אם זרע חוצה לו - צריך להרחיק משורה 7
הקיצונית ארבע אמות כשאר הפרמים¹⁹. ואין דין 8
בין השורות של זה הפרם כפרם שחרב באמצע²⁰, 9
שהרי מתחלה נטען מרחקין. 10

(17) משנה שם. (18) כגפן יחידית. (19) מקור דברי רבינו ממה שאמרו בירושלמי פ"ז סוף הלכה ב: "כרם גדול שנטעו שמונה על שמונה, אין לו מחול" (הובא להלן הלכה יג) - משמע שרק מחול אין לו, אבל יש לו דין כרם לענין אחר, והיינו להרחקה בחוצה לו (מראה הפנים שם, וכן כתב הגר"א בביאורו ליו"ד סימן רצו, ס"ק נד). ויש אומרים שמקורו ממה שאמרו בירושלמי פ"ד הלכה ו "אמר רבי לעזר החמירו תוכו יותר מחוצה לו", וגרס להיפך: "החמירו חוצה לו יותר מתוכו" (חזון-איש). (20) ששיעור ההרחקה הוא שש עשרה אמה (להלן הלכה יא).

ה. היתה פשרה זו²¹ שורה אחת של גפנים ובשרה 11
חברו שורה אחת כנגדה קרובה לה, אף על פי 12
שמפסיק ביניהן דרך היחיד או דרך הרבים²² או גדר 13
שהוא נמוך מעשרה טפחים²³ - הרי אלו 14
מצטרפות²⁴ להיות שתייהן כרם. והוא שיהיה ביניהן 15
פחות משמונה²⁵. 16

(21) שם משנה ז. (22) כלומר, שביל הרבים שרחבו פחות משמונה אמות (הראב"ד). וכן כתב רבינו להלן בסוף ההלכה. אבל להלן פ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג כתב רבינו, ששביל הרבים הוא פחות משש עשרה אמה, וצ"ע. (23) שאין הגדר מפסיק אלא אם גבוה עשרה טפחים, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. (24) "כדי שיהיה אסור לזרוע ביניהם, ויהיה הכל כרם וירחק ארבע אמות מהן כמו שביארנו, ואף-על-פי שהוא אחד בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו" (פירוש המשנה). (25) ראה למעלה.

ו. נטע שורה אחת בארץ ושורה²⁶ אחת במדרגה: 17

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְכָל רוֹחַ⁴⁸ וְזֹרֵעַ בְּאֲמָצֵעַ הַקְרָחַת; וְאִם אֵין בָּהּ שֶׁשׁ
2 עֲשָׂרָה אָמָה - הָרִי זֶה לֹא יִבְיֵא זֶרַע לְשָׁם; וְאִם
3 הִבֵּיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל רוֹחַ מִן
4 הַגִּפְּנִים שֶׁל כָּרֶם - הָרִי זֶה לֹא קִדְשׁ⁴⁹.
- (45) כלאים פ"ד משנה א. (46) "שם מקום חלק אשר נעקרו ממנו אילנות, והוא נגזר ממלת קרח" (פירוש המשנה שם). (47) "ראה למעלה פ"ו הלכה א, שבזרע באמצע הכרם שדינו בשש עשרה אמה כמו כאן (עיין בתפארת ישראל שם פ"ה משנה ה) חשבו את האמות עגולות ולא מרובעות". (48) במשנה: "נותנים לה עבודתה, וזורע את המותר". ועבודת הכרם היא ארבע אמות. (49) שם פ"ז משנה ג: "אלו אוסרין ולא מקדשין מותר חרבן הכרם".
- 5 יב. וכן מקום שְׁנִשְׁאָר פְּנוֹי בְּלֹא גִפְּנִים בֵּין סוֹף
6 הַכָּרֶם וּבֵין הַגֶּדֶר שָׁלוּ, וְהוּא הַנִּקְרָא מְחוּל הַכָּרֶם⁵⁰:
7 אִם יֵשׁ בוֹ שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אָמָה⁵¹ - מִרְחִיק מִן הַגִּפְּנִים
8 אֲרֻבַּע אַמּוֹת וְזֹרֵעַ אֶת הַשָּׂאֵר.
- (50) משנה פ"ד שם. "והוא מקום הפנוי מן הכרם שאין שם גפנים, והוא כו' מענין מחילה, עזיבת הדבר" (פירוש המשנה). (51) כבית-הלל במשנה שם. והחשבון של שתיים עשרה אמה, כך הוא: ארבע אמות שעל יד הכרם נותנים לעבודת הכרם, והן בטלות לגבי הכרם, ארבע אמות שעל יד הגדר נדרשות לדוושא (=דריכת הרגלים) לחיזוק הגדר ובטלות אליו (ראה בפירוש הרא"ש שם משנה ג) ואינן מצטרפות לשטח שאחרי ארבע אמות של עבודת הכרם בכדי שלא יבטלו לכרם, ואם נשארו עוד ארבע אמות באמצע שהוא מקום חשוב בפני עצמו, אינן בטלות לגבי הכרם, ואם הן פחות מארבע אמות, הן בטלות לגבי הכרם. ואסור לזרוע בהן (עירובין צג.).
- 9 יג. הִיָּה בוֹ פְּחוֹת⁵² מִשְׁתִּים עֲשָׂרָה אָמָה - לֹא יִבְיֵא
10 זֶרַע לְשָׁם; וְאִם הִבֵּיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק אֲרֻבַּע אַמּוֹת
11 - הָרִי זֶה לֹא קִדְשׁ⁵³. בְּמָה דִּבְרִים אֲמוּרִים? בְּכָרֶם
12 גְּדוֹל⁵⁴; אֶבֶל בְּקֶטָן⁵⁵ - אֵין לוֹ מְחוּל, אֲלֵא מִרְחִיק
13 אֲרֻבַּע אַמּוֹת מִסוֹף הַגִּפְּנִים וְזֹרֵעַ עַד הַגֶּדֶר. וְכֵן כָּרֶם
14 גְּדוֹל שֶׁהָיָה בֵּין כָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת⁵⁶ או
15 יָתֵר - אֵין לוֹ מְחוּל.
- (52) משנה שם. (53) שם פ"ז משנה ג. (54) שלש כנגד שלש כנגד שלש, כלומר שלש שורות של שלש גפנים בכל שורה (ירושלמי שם פ"ד הלכה א - כסף-משנה). (55) שתי שורות של שלש גפנים (ירושלמי שם). ועל-אחת-כמה-וכמה שכרם הנטוע שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב שוודאי נקרא כרם קטן, ראה למעלה הלכה ז. (56) שם פ"ז הלכה ב: "כרם גדול שנטען שמנה על שמנה, אין לו מחול", וראה למעלה.
- 16 יד. הִיָּה הַגֶּדֶר⁵⁷ הַמְקִיף אֶת הַכָּרֶם פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה
17 טְפָחִים, או שֶׁהָיָה גְבוֹה עֲשָׂרָה טְפָחִים וְאֵין בוֹ רֹחַב
18 אֲרֻבַּע טְפָחִים⁵⁸ - אֵין לוֹ מְחוּל⁵⁹, אֲלֵא מִרְחִיק
19 מִסוֹף הַגִּפְּנִים אֲרֻבַּע אַמּוֹת וְזֹרֵעַ עַד הַמְחִיצָה.
- 20 אֶפְּלוּ הָיָה בֵּין הַגִּפְּנִים וּבֵין הַמְחִיצָה אֲרֻבַּע אַמּוֹת
21 וּמְחִיצָה - זֹרֵעַ אֶת חֲצֵי הָאָמָה.
- (57) שם פ"ד משנה ג: "איזה הוא גדר? שהוא עשרה טפחים וחרין שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה", והיא שנויה לענין מחול (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סימן רצו ס"ק ס"ג, וראה בפירוש הרא"ש שם). והכסף-משנה מציין לתוספתא (תחילת פ"ד) "העושה מחיצה לכרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה, ביטל ארבע אמות שבכרם". (58) תוספתא שם. וגם במשנה שם, יש לפרש שרחב ארבעה מוסב גם על חריץ וגם על גדר, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. (59) שגדר כזה אינו זקוק לארבע אמות דוושא (=דריסת רגלים) לחיזוק.
- 22 טו. גֶּדֶר שֶׁהוּא גְבוֹה⁶⁰ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן חֲרִיץ
23 שֶׁהוּא עֶמֶק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרֹחַב אֲרֻבַּעַ - הָרִי זֶה
24 מִתֵּר לְשֹׁטַע כָּרֶם בְּצִדוֹ מִכָּאן וּיְרִיקוֹת בְּצִדוֹ מִכָּאן.
25 אֶפְּלוּ מְחִיצָה שֶׁל קִנִּים⁶¹, אִם אֵין בֵּין קִנֵּה לַחֲבֵרוֹ
26 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים⁶² - הָרִי זֶה מְבַדֵּלֶת בֵּין הַכָּרֶם וְהַיָּרֵק
27 כְּגֵדֶר.
- (60) שם פ"ב משנה ח, לענין כלאי זרעים, והוא-הדין לכלאי הכרם. (61) שם פ"ד משנה ד. (62) "שכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי, רוצה לומר שהוא כמחובר, ודבר זה הלכה למשה מסיני" (פירוש המשנה שם).
- 28 טז. גֶּדֶר הַמְּבַדִּיל בֵּין כָּרֶם וְיָרֵק שֶׁנִּפְרָץ עַד עֲשָׂרָה
29 אַמּוֹת - הָרִי זֶה כְּפֶתַח⁶³ וּמִתֵּר; הֵיתָה פְּרוּצָה יוֹתֵר
30 מִעֲשָׂרָה - כְּנֶגֶד הַפְּרֻצָּה אֲסוּרָה⁶⁴ עַד שִׁנְרִחִיק מִן
31 הַגִּפְּנִים כְּשֶׁעוֹר. נִפְרָצוּ בוֹ פְּרֻצוֹת רְבוּת⁶⁵: אִם הָיָה
32 הָעוֹמֵד כְּפָרוּץ⁶⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר כְּאֵלוֹ אֵין שָׁם פְּרֻצָּה;
33 הָיָה פָּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד - לֹא יִזְרַע כְּנֶגֶד כָּל
34 הַמְּקוֹמוֹת הַפְּרוּצִים⁶⁷ עַד שִׁנְרִחִיק כְּשֶׁעוֹר.
- (63) משנה שם. (64) שם. (65) שהן פחותות מעשר אמות ויתרות על שלשה טפחים (ר"ש שם). (66) כרב פפא בעירובין טו: (67) וכנגד העומד מותר, אם הוא רחב ארבעה טפחים (ר"ש במשנה כלאים שם).
- 35 יז. מְחִיצַת הַכָּרֶם⁶⁸ שֶׁנִּפְרָצָה⁶⁹ - אוֹמְרִים לוֹ⁷⁰
36 'גֶּדֶר'⁷¹. גֶּדֶרָה וְנִפְרָצָה⁷² - אוֹמְרִים לוֹ 'גֶּדֶר'⁷³.
37 נִתְיָאשׁ מִמֶּנָּה וְלֹא גִדְרָה - הָרִי זֶה קִדְשׁ⁷⁴.
- (68) תוספתא כלאים פ"ג, והובאה בבבא קמא ק. ובבא בתרא ב. (69) וכשהיתה המחיצה קיימת, היה ירק זרוע בצדה. (70) בבבא קמא ובבא בתרא שם: "אומר לו גדור", בלשון יחיד, שהניקז בעל הירקות מתרה בבעל הכרם שלא יזיקו ולא יאסור את הירקות שלו שהוא המזיק, שההרחקה היא בגלל עבודת הכרם שלו, אבל רבינו שלא העתיק את סוף הברייתא, וחייב באחריותו, לפי שאינו מדבר בכרם של אחד וירק של אחד, אלא שניהם של אחד (ראה להלן) - כתב "אומרים לו", כלומר: בית הדין (ראה למעלה פ"ב הלכה טו) אומרים לו. שאם לא אמרו לו ולא התרו בו - לא קידש, שוודאי אינו מרוצה בכלאים, וראה למעלה פ"ה

12 אַרְבָּעָה: אִם הָיָה מִפְּלֶשׁ⁹⁰ מֵרֹאשׁ הַפָּרֶם וְעַד סוּפוֹ -
13 הָרִי זֶה נִרְאָה כְּבִין שְׁנֵי הַכְּרָמִים⁹¹ וּמִתֵּר לְזֶרַע
14 בְּתוֹכוֹ; וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶה הַגִּפְּנִים מְסַכְּכִין עָלָיו, כְּמוֹ
15 שְׂבָאֲרָנוֹ⁹². וְאִם לֹא הָיָה מִפְּלֶשׁ⁹³ - הָרִי הוּא כְּגַת
16 שְׂבָאֲמֻצֶּעַ הַפָּרֶם, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲמָקָה עֲשָׂרָה
17 וַרְחֹבָה אַרְבָּעָה אוֹ יֵתֶר - אֲסוּר לוֹ לְזֶרַע בְּתוֹכָהּ⁹⁴,
18 אֲלֹא אִם בֵּן הָיָה בְּקִרְחָתָ⁹⁵ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה⁹⁶.

(88 כלאים פ"ה משנה ג. (89 שהוא רשות בפני עצמו.
(90 פתוח מחוץ לחרם. (91 והחריץ - רשות אחרת.
(92 למעלה פ"ה הלכה ח, ופ"ו הלכה יא. וראה להלן הלכה
כב. (93 אלא סתום מצד אחד, שהחרם מקיפו משלש
רוחות (ר"ש שם). (94 כחכמים במשנה שם. וראה להלן
שם בדין שומרה. (95 כלומר, מקום החריץ הפנוי מגפנים.
(96 שהוא כחרם שחרב באמצעותו, שמרחיק מעיקרי
הגפנים ארבע אמות וזורע, כמבואר למעלה הלכה יא.

19 כא. שְׂבִיל שְׂבִין שְׁנֵי הַכְּרָמִים - הָרִי הוּא כְּכֶרֶם
20 שְׂחָרֵב מֵאֲמָצְעוֹ⁹⁷: אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה
21 - מִרְחִיק מִזֶּה אַרְבַּע אֲמוֹת וּמִזֶּה אַרְבַּע אֲמוֹת וְזוֹרֵעַ
22 אֶת הַמּוֹתֵר; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכָּאן - לֹא יִבְיֵא זֶרַע
23 לָשֵׁם.

(97 שם פ"ד משנה ב, ולא כר' יהודה האומר: "איזה הוא
מחול החרם (=שמותר בשתיים עשרה אמה, ראה למעלה
הלכה יב) בין שני הכרמים", אלא כחכמים הסוברים "כי
מה שיש בין שני הכרמים, דינו כדין החרם שחרב מאמצעו
(=שצריך שש עשרה אמה)" - פירוש המשנה שם.

24 כב. שוֹמְרָה שְׂפָכְרָם⁹⁸, אִם גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וַרְחֹבָה
25 אַרְבָּעָה - מִתֵּר לְזֶרַע בְּרֹאשָׁהּ יִרְקָ⁹⁹; וּבִלְבָד שְׁלֹא
26 יִהְיֶה הַשְּׂרִיגִין נוֹגְעִין בָּהֶ¹⁰⁰, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶה יִרְקָ
27 בְּתוֹךְ הַפָּרֶם מִלְמַעְלָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
28 בְּמִרְפַּעַתָּ¹⁰¹; אֲבָל אִם הֵיטָה הַשּׁוֹמְרָה עֲגֻלָּה¹⁰² -
29 צְרִיכָה שִׁיחֶיהָ בְּתוֹכָהּ חָלָל אַרְבָּעָה טֶפָּחִים, כְּדִי
30 שִׁתְּחֶיהָ מִפְּלֶגֶת מִן הָאֶרֶץ, וְצְרִיכָה עֶפְרָ¹⁰³ עַל רֹאשָׁהּ
31 מִלְמַעְלָה שְׁלֹשָׁה טֶפָּחִים.

(98 שם פ"ה משנה ג. והוא מקום גבוה, יעמוד שם הצופה
לשמור החרם (פירוש המשנה שם). (99 במשנה שלפנינו
שם: "וזרעים בתוכה", ובכת"י מינכן: "בראשה". ואף-על-
פי שבחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ואינו מפולש,
לא התיירו אלא אם יש בו שש עשרה אמה (למעלה הלכה
כ) - בשומרה שהיא גבוהה וניכרת, הקילו (רע"ב שם).
(100 כלומר בשומרה. וכן כתב בפירוש המשנה שם, על מה
שאמרו: "ואם היה שער כותש אסור": "שער כותש הוא
שיהיו ענפי גפנים מחוברים בראש המקום ההוא ונוגעים
בו. וכותש, רוצה לומר שיהיו ענפי גפנים מחוברים לקרקע
השומרה". ועיין ר"ש שם שהעיר על שינוי הלשון במשנה,
שכאן אמרו: "שער כותש", בפ"ד משנה ז אמרו: "אם ערסן
למעלה", ולפי דברי רבינו יש הברל ביניהם, שבערסן
פירש: "אסף ענפי זאת עם זאת, ועשה מהם ערים אחת".

הלכה כא שאם אינו מרוצה מהכלאים, אינו נאסר כלל, ועיין
רמב"ן בקונטרס דינא דגרמי. (71 שלא יהיה כלאים
בכרמו. (72 פעם שנית. (73 היינו שמזכירים לו עוד
הפעם, אולי אינו יודע מזה. (74 אם הוסיף מאתים אחרי
הנדעו. וראה בתוספות בבא קמא שם: ד"ה אומר,
ובתוספות בבא בתרא שם. בברייתא שם מדובר בכרם של
אחד ובירק של אחר, לפי שהיא סוברת "אדם אוסר דבר
שאינו שלו", ולפיכך מסיים בה "וחייב באחריותו", אבל
רבינו פסק "אין אדם מקדש דבר שאינו שלו" (למעלה פ"ה
הלכה ח) והוא מדבר בכרם וירק של אחד, ולפיכך השמיט
מה שאמרו "וחייב באחריותו" (חזון-איש).

1 יח. בֵּית⁷⁵ שְׂחָצִי מְקֻרָה⁷⁶ וְחָצִי אֵינוֹ מְקֻרָה, וּגְפָנִים
2 נְטוּעוֹת בְּצַד זֶה - מִתֵּר לְזֶרַע יִרְקוֹת בְּצַד הָאֲחֵר;
3 שֶׁהָרִי פִי תְקֻרָה⁷⁷ כָּאֵלוֹ יֵרֵד וְסֵתֵם, וְנַעֲשֶׂה בִּינֵיהֶן
4 כְּמַחֲצִיעָה⁷⁸. וְאִם הַשְּׂוּה אֶת קְרוֹיָו⁷⁹ - אֲסוּר⁸⁰.

(75 ברייתא בעירובין צג. (76 מכוסה בתקרה. (77 חור
התקרה לצד הפתוח. (78 לענין כלאים. וראה בתוספות
שם ד"ה חציו. (79 שקירה כל הבית (רש"י שם).
(80 לזרוע, אלא-אם-כן הרחיק (רש"י שם). (ואף-על-פי
שמעשר אינו נוהג באילן שנטעו בתוך הבית, משום שנאמר
בו (דברים יד, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא
השדה שנה שנה" - שדה ולא בית (ירושלמי ערלה פ"א סוף
הלכה ב) ובשביעית נסתפקו (שם) אם נוהגת בדבר הגדל
בבית, משום שנאמר (ויקרא כה, ב) "ושבתה הארץ", והכל
בכלל. או אינה נוהגת, משום שנאמר (שם, ד) "שדך לא
תזרע וכרמך לא תזמור", הרי שגם מ"כרמך" יש למעט בית
- יתכן כי כשם שבמעשרות שבבית חייבים מדרבנן (להלן
פ"א מהלכות מעשרות הלכה י), כמו כן בכלאים - חייבים
מדרבנן.

5 יט. חֲצִירוֹ⁸¹ קִטְנָה שְׁנִפְרָצָה בְּמִלּוֹאָה⁸² לְגִדּוּלָה, וְהָיָה
6 הַגִּפְּנִים בְּגִדּוּלָה - אֲסוּר לְזֶרַע בְּקִטְנָה⁸³. וְאִם זֶרַע -
7 הַזֵּרְעִים אֲסוּרִין⁸⁴, וְהַגִּפְּנִים מִתְרִין⁸⁵. הָיָה הַגִּפְּנִים
8 בְּקִטְנָה - מִתֵּר לְזֶרַע⁸⁶ בְּגִדּוּלָה. הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּגִדּוּלָה
9 פֶּסֶן מִכָּאן וּמִכָּאן⁸⁷ - הָרִי הִיא כְּמַבְדֵּל מִן הַקִּטְנָה,
10 וְאִין הַקִּטְנָה מַבְדֵּל מִן הַגִּדּוּלָה.

(81 עירובין צג. וכגירסת רש"י והרא"ש במשנה שם.
(82 לרחבה שלא נשאר כלום מן הכותל, לצדדים. (83 לפי
שהקטנה בטלה לגבי הגדולה. ואף-על-פי שהרחיק ארבע
אמות מן הגפנים, אסור, מפני שהקטנה משמשת כפתחה
של גדולה, וכולה כפתח אחד הוא (רש"י שם).
(84 שהגדולה, שבה הגפנים, מושכת אצלה את הקטנים,
והרי זה כלאים (גמרא שם). (85 שאין הקטנה מושכת את
הגדולה אצלה, ואין בכח הזרעים שבקטנה לאסור הגפנים
שבגדולה. (86 שהגדולה מובדלת מן הקטנה, כמבואר
להלן. (87 ולגבי הגדולה הוא נראה מבחוץ ושוה
מבפנים, וינדון כלחי. עיין שם ט: ובפ"ז מהלכות שבת
הלכה כב.

11 כ. חֲרִיץ שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּכֶרֶם⁸⁸ עֲמָק עֲשָׂרָה⁸⁹ וַרְחֹב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אַמּוֹת¹¹³ לְכָל רוּחַ, וְאַחַר כֵּן יִזְרַע שָׂאֵר הַחֲרִיץ אוֹ
16 שָׂאֵר הַמָּקוֹם הַמְּקַף גֶּדֶר.

(111) תוספתא פ"ד: "העושה מחיצה לגפן עמוקה (בכ"י עהרפורט, "גבוהה" = גבוהה) עשרה ורחבה ארבעה, ביטל ששה טפחים שבגפן. ומכאן למד רבינו למה שכתב בהלכה הקודמת. (112) כמו במחול הכרם למעלה הלכה יג (הגר"א שם ס"ק עד). ראה בפ"ז משנה ג. (113) בתוספתא שם: "רבן גמליאל ובית דין, התקינו שיהו מרחיקין ארבע אמות מעיקר הגפנים לגדר". וכן נלמד מדברי ר' יוסי במשנה (שם), שאמר על הגפן הנטועה בגת, שמרחיק ארבע אמות וזורע, והוא הדין לדעת חכמים באופן שהיה החריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה (כסף-משנה).

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) יבאר איזהו עריס ופסקי עריס וכמה מרחיקים מהם. גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט ונעקר וחזר ונמשך, כיצד מודדין. זרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עליה הגפן. מדות כלאים אם שוחקות אם מצומצמות, וכלאי בהמה ובגדים. סוריא וחוצה לארץ לעניין כלאים.

17 א. הַגִּפְנִים שֶׁגָּדְלוּ כְּבָרִיתָן, וְהָרִי הַשְּׂרִיגִים
18 וְהָאֲשָׁפּוּלוֹת שֶׁלֹּהֶן מִשְׁלֹכִין בְּאַרְץ - הֵן הַנִּקְרָאִין
19 כְּרֶם. אֲבָל הָעוֹשֶׂה כְּמוֹ מִטָּה אוֹ כְּמוֹ שִׁבְכָה גְבוּהָה
20 מֵעַל הָאָרֶץ, כְּדִי שִׁיחִיו הָאֲשָׁפּוּלוֹת וְהַשְּׂרִיגִים
21 נִמְשְׁכִין עָלֶיהָ, וְהַגִּבִּיט נֹף הַגִּפְנִים מֵעַל הָאָרֶץ עַל
22 אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְהַדֵּלָה אוֹתוֹ - הָרִי זֶה נִקְרָא עָרִיס.
23 וְאוֹתָם הַקְּנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן שֶׁעָשָׂה מִהֵן מִטָּה אוֹ
24 שִׁבְכָה וְהַדֵּלָה עָלֶיהֶן אֶת נֹף הַגִּפֶּן - הֵן הַנִּקְרָאִים
25 אֲפִיפִירוֹת². וְדִינָם אַחֲרֵים יֵשׁ בְּעָרִיס.

(2) ראה למעלה פ"ו ה"ב.

26 ב. הַנּוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת³ שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים אוֹ יָתֵר
27 וְעָרְסָן עַל גְּבִי כְּתָל גְּבוּהָה עֲשָׂרָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ
28 שֶׁנּוֹטֵעֵן בְּצַד חֲרִיץ עֲמֹק עֲשָׂרָה וְרֹחֵב אַרְבָּעָה - הָרִי
29 אֵלּוּ נִקְרָאִין עָרִיס. וְצָרִיף לַחֲרִיק מִן הָעָרִיס אַרְבַּע
30 אַמּוֹת⁴ וְאַחַר כֵּן יִזְרַע, כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּרְחִיק מִן הַכְּרֶם.

(3) כלאים פ"ו מ"א. (4) ואף-על-פי ששורה אחת של גפנים אינה כרם, ואינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים (למעלה פ"ז ה"א), כשהן עשויות עריס, הרי הן ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות.

31 ג. וימחיקן מודדין? מעקר הגדר⁵ שערסן עליו.
32 כיצד? הרחיק את השורה של גפנים מן הכתל אמה,
33 ונמצא העריס מן הגפנים ולכתל - מודד מן הכתל
34 ארבע אמות⁶ וזורע. ונמצא בין הזרע ובין עקרי
35 הגפנים חמש אמות. ואם בא לזרע מצד הגפנים -
36 מרחיק מעקרי הגפנים ארבע אמות, שנמצא רחוק
37 מן הכתל חמש אמות. ועל דרך זו דנין בכל עריס.

(5) כבית-הלל במשנה, שם. (6) כלומר, מאחורי הכותל

ואילו שער כותש אינו אלא גוגע בשומירה. וראה בפאה פ"ב משנה ג, ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה יט, וצ"ע. (101) ירושלמי שם. שהואיל ורחבה ארבעה מכל צד, הרי הוא מקום חשוב בפני עצמו, אף אם אין חלל ארבעה טפחים בתוכה, ומותר לזרוע בראשה (פני משה שם). (102) ובדבר העגול, נתמעט הרוחב מן הצדדין. ועיין דרב"ז. (103) בעגולה, אבל במרובעת אין צריך אף עפר שלשה טפחים על ראשה, שהיא רשות בפני עצמה, ומותר לזרוע בה בכל אופן (ירושלמי שם).

1 כג. הַבֵּית שֶׁבִּפְנֵי¹⁰⁴: אִם הָיָה יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה¹⁰⁵
2 טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַד אַרְבָּעָה¹⁰⁶ - זוֹרְעִין
3 בְּתוֹכּוֹ יֵרֶק; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה -
4 הָרִי הוּא כְּסֻתּוֹם וְאֵין זוֹרְעִין בְּתוֹכּוֹ.

(104) שם פ"ה משנה ד. "והבית שבכרם זורעים בתוכו". (105) ירושלמי שם. והר"ש פירשו באופן אחר. (106) [בכ"י שביד מעשה רוקח, ובכ"י אברבנאל ובדפוס רומי, חסרות שתי המלים "עד ארבעה". וכן הוא בשו"ע יו"ד סימן רצו סעיף ג, ועיין שם בביאור הגר"א סוף ס"ק עא. ולפי נוסחתנו היה צריך להשלים ולתקן כדלהלן: משלים עד ארבעה וזורעין וכו'". וכן הוא בירושלמי שם: "משלשה ועד ארבעה היא מתניתין, פחות משלשה כסתום, משלשה ועד ארבעה משלים ארבעה וזורע מיד". וזהו פירושו: "משלשה ועד ארבעה משלים", כלומר אם החלל בבית ועל גבי הקרקע, הוא יותר משלשה טפחים, שאינו כסתום וכלבוד, משלים, כלומר חוקק באדמה ומשלים לארבעה טפחים (ראה למעלה הלכה כב), שכיון שיש שלשה טפחים חלל על גבי הקרקע, אפשר להשלים עד ארבעה על-ידי-זה שיחפור בתוך הקרקע, אבל אם אין שם שלשה טפחים למעלה על גבי הקרקע, שהוא כסתום וכלבוד, אינו יכול להשלים על ידי חפירה בתוך הקרקע].

5 כד. גִּפֶּן יַחֲדִית¹⁰⁷ שֶׁהָיְתָה נְטוּעָה בְּתוֹךְ הַנֶּקֶע¹⁰⁸ אוֹ
6 בְּתוֹךְ הַחֲרִיץ - מֵרְחִיק מִמֶּנָּה שִׁשָּׁה טַפְחִים לְכָל רוּחַ
7 וְזוֹרַע אֶת כָּל הַחֲרִיץ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּמִשּׁוֹר. וְאִם
8 הָיָה עֲמֹק עֲשָׂרָה¹⁰⁹ וְהָיָה רָחֵב שִׁשָּׁה הַחֲרִיץ לְמַעַלָּה
9 אַרְבָּעָה - אֲסוּר לְזַרֵּעַ בְּתוֹכּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהֲרַחֵק
10 שִׁשָּׁה¹¹⁰.

(107) משנה שם. (108) "חפירה יתקבצו שם המים. וכבר זכרתי לך פעמים רבות שעבודת הגפן ששה טפחים, והודיענו שאף-על-פי שתהיה כלאים עם הגפן בחפירה אחת, הוא מותר כשיהיה בין הזרעים ששה טפחים" (פירוש המשנה שם). (109) נלמד מן התוספתא פ"ד המובאת בהלכה הסמוכה (ביאור הגר"א שם ס"ק עב, ומשנה ראשונה שם). (110) עד שירחיק ארבע אמות, כדלהלן בהלכה הסמוכה.

11 כה. וכן גִּפֶּן יַחֲדִית שֶׁהָיְתָה מְקַפֶּת גֶּדֶר גְּבוּהָה
12 עֲשָׂרָה¹¹¹ וְרֹחֵב אַרְבָּעָה - לֹא יִזְרַע בְּכָל הַמְּחִיצָה וְאִף
13 עַל פִּי שֶׁהֲרַחֵק שִׁשָּׁה. וְאִם הֲרַחֵק שִׁשָּׁה וְזָרַע - לֹא
14 קָדַשׁ¹¹². וְכִמָּה יִרְחִיק לְכַתְּחֵלָה וְיִזְרַע? אַרְבַּע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ב טבת - ספר זרעים - הלכות כלאים קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד (למעלה שם), ומחמת הערים הוסיפו בשיעור עוד חלק אחד מששים].

- ה. ערים שחבר אמצעו ונשתתרו בו חמש גפנים
- בצד הגדר מפאן וחמש גפנים בצד הגדר האחר
- מפגגדן - זהו הנקרא פסקי ערים¹¹. אם יש ביניהן
- שמונה אמות ואחד מששים באמה¹² - הרי זה
- מרחיק מפל שורה ששה טפחים¹³ וזרע¹⁴; והוא
- שלא יזרע תחת האפיפירות, כמו שבארנו¹⁵.

(11) קטעי ערים. (12) כן כתב בפירוש המשנה: "ועוד כל שהוא, ביארו בגמרא שיעור זה הנוסף שהוא חלק מששים חלק באמה, והוא עשירית טפח". אבל ב"ירושלמי" שלפנינו "כל מידות שאמרו חכמים ועוד - טפח", וכן מפורש בתוספתא פ"ד: "כמה הוא ועוד אחד משה (טפחים) באמה" (והיינו טפח), וראה ב"כסף משנה". (13) "שדין השורה של חמש גפנים, כדין גפן יחידית, לפי שאינה כרם, אבל עבודתה ששה טפחים. וכן כשיהיו שתי שורות בלבד זו כנגד זו, וביניהם שמונה אמות - מותר לו לזרוע ביניהם, כמו שנתבאר בסוף פרק רביעי, וזה הדין בעצמו נדון בשתי שורות לכשיהיו ערים, אבל הוא צריך לשמונה ועוד, ואז יהיה מותר לו לזרוע ביניהם לאחר שירחיק אמה מכל שורה בהם, כמו שביארנו" (פירוש המשנה). (14) בין בינן לבין הגדר ובין בסמוך לעיקרי הגפנים ולחוץ. שאף-על-פי שבקחת הכרם צריך ששעשרה אמה ריוח (למעלה פ"ז הי"א) - בפסקי הערים די בריוח שמונה אמות ועוד. (15) למעלה בפ"ו הי"ב.

- ו. הִיא בִּינְיָהן שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת בְּצִמְצוֹם - הִרִי זֶה לֹא יִזְרַע לְשֵׁם¹⁶. וְאִם זָרְעוֹ, הוֹאִיל וְהִרְחִיק מִפֶּל שׁוֹרֶה שֶׁשָּׁה טְפָחִים - הִרִי זֶה לֹא קִדְשׁ¹⁷. וְאִם אֵין שֵׁם גֶּדֶר¹⁸
- מִרְחִיק מִפֶּל שׁוֹרֶה שֶׁשָּׁה טְפָחִים וְזָרַע; שְׂאִין פָּאן לֹא עָרִים וְלֹא פִּסְקֵי עָרִים. חֲזֹר וּבְנֶה הַגֶּדֶר - חֲזֹר עָרִים לְמִקְוָמוֹ¹⁹, וְחֲזֹרוּ פִּסְקֵי עָרִים לְמִקְוָמָן.

(16) משנה, שם. (17) שם פ"ז מ"ג: "אלו אוסרין ולא מקדשין כו' מותר פסקי ערים". (18) "ירושלמי" שם: "חבר הגדר, אין כאן ערים ולא פסקי ערים", וראה למעלה ה"ד. (19) "ירושלמי" שם.

- ז. גִּנֵּה קִטְנָה²⁰ שֶׁהִיא מִקְפֶּת גֶּדֶר, וְעָרִס אֶת הַגִּפְנִים סָבִיב לָהּ²¹ מִבְּחוּץ עַל פֶּל בְּתָלִיָּה: אִם יֵשׁ בָּהּ²² מֵלֶא בּוֹצֵר וְסָלוֹ²³ מִפָּאן וּמֵלֶא בּוֹצֵר וְסָלוֹ מִפָּאן, הוֹאִיל וְהִיא מִקְפֶּת גֶּדֶר²⁴ - זֹרְעִין בְּתוֹכָהּ יִרְקוֹת²⁵; וְאִם אֵין [בָּהּ] שְׁעֵוֶר הִזָּה - אֵין זֹרְעִים בְּתוֹכָהּ²⁶, מִפְּנֵי שְׁנִירָא הַפֶּל כְּעָרִים אֶחָד וְיִרְק בְּתוֹכּוֹ²⁷.

(20) עדיות פ"ב מ"ד. (21) מסתימת לשון רבינו נראה, שמדובר גם בחמש גפנים. וראה להלן. (22) בתוך הגינה. (23) שיעמוד בוצר הענבים וסלו שאוסף בו הענבים. ושיעורם שתי אמות: אמה לבוצר ואמה לסלו ("ירושלמי" כלאים פ"ו ה"א). (24) כלומר, אף-על-פי שערים תופש ארבע אמות חוץ לגדר (כמבואר למעלה ה"ג) - זהו דוקא

ולחוץ (שלא מצד הגפנים). ואף-על-פי שבכל מקום אמרו שגדר שהוא גבוה עשרה טפחים מפסיק הוא (ראה למעלה שם, הלכה טו) - כאן בערים הואיל והגפנים ערוסים על הגדר, חזר הגדר על עצמו להיות כעיקרי הגפנים. וכן הוא ב"ירושלמי" שם: "היו שם שתי אמות (בין הגפנים לבין הכותל) מאן-דאמר מעיקר הגפנים מושחים (= מודדים), אינו אסור אלא שתי אמות, מאן-דאמר מעיקר הגדר מושחים, אסור עד שתי אמות [אחרות]" (כסף-משנה), והראב"ד חולק, ובפירוש המשנה כתב רבינו כדעת הראב"ד, וכאן חזר בו. (7) שכל השטח מעיקרי הגפנים ועד הכותל, והכותל בכלל, הרי הוא ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צדדיו.

- ד. אֶחָד הַבּוֹנֶה אֶת הַגֶּדֶר וְאַחֵר כֶּף נָטַע אוֹ שְׁנַטַּע וְאַחֵר כֶּף עֲשֶׂה הַגֶּדֶר, הוֹאִיל וְעָרְסָן - הִרִי זֶה עָרִים.
- נִהְרַס הַגֶּדֶר אוֹ נִסְתָּם הַחֲרִיץ - אֵין פָּאן עָרִים¹⁰.
- אֲלֹא הִרִי פֶל הַשּׁוֹרֶה בְּגִפְנִים יְחִידִים.

(8) ירושלמי פ"ו ה"ד. (9) שם. ולא דוקא נהרס לגמרי, אלא אפילו אם נתמעט גבהו או רחבו, הרי הוא כנהרס (רדב"ז). (10) פ"ו מ"ו. [ומדובר כשהיו שתי שורות של גפנים מצד זה של גדר, ושתי שורות מצד השני שכנגדו, כלומר מאחורי הגדר, ובכל שורה ושורה היו חמש גפנים והיו נטועות כאריח על גבי לבניה ולבניה על גבי אריח כזה: כאן מופיע ציור !!! שבאופן זה אינן ככרם, שהרי הוא כרם מעורב (למעלה פ"ז ה"ט), ורק הערים מחשיבו לכרם. המרחק בין גפן לגפן חברתה בשורה שלה, הוא: ארבע אמות (כדין הרחקה בין גפן לגפן, למעלה ה"ב). המרחק, בקו שוה, בין שתי השורות: 2,9 (= שתי אמות ותשע עשיריות מאמה), ואם כן המרחק האלכסוני בין גפן של השורה הקיצונה לבין הגפן שבשורה הפנימית - 4,06 (= ארבע אמות וששה חלקי מאה מאמה), כפי החשבון הידוע שכל אמה ברבוע היא אמה ושני חומשי אמה באלכסון, שאם אין ביניהן ארבע אמות, אינן כרם (למעלה הלכה ב בענין כרם, ופשוט שהוא-הדין בערים). הגפנים שבשורה הפנימית תופסים מקום של 49/120 (=ארבעים ותשע, חלקי מאה ועשרים באמה). ההרחקה בינה לבין הגדר: 0,6 (= שש, חלקי עשרה באמה). הגדר עצמו 0,2 (= שתי עשיריות באמה, ראה למעלה פ"ג ה"ט) שאין שיעור לעובי של הגדר). ההפסק שבין הגדר לבין השורה הפנימית שבצד השני: 0,6 (כבצד הקודם). גוף הגפנים 49/120 (כבצד הקודם). ההרחקה, אף כאן כבצד הקודם: 2,9 באמה. בסך-הכל: 8 1/60 (= שמונה אמות וחלק אחד מששים באמה, ראה למטה בציור). גפנים כאן מופיע ציור !!! ואם כן, כל זמן שהשורות הפנימיות, שבשני הצדדים, קיימות, הכל מצטרף לכרם אחד, ואף-על-פי שאין בין השורות האלו אלא מרחק של 1,4 (= אמה וארבע עשיריות באמה), ושיעור הרחקה בכרם, בין גפן לחברתה, אינו פחות מארבע אמות (למעלה ה"ב) - כיון שיש כאן גדר באמצע, הרי זה כרם. אבל אם נעקרו השורות הפנימיות שבשני הצדדים, ויש מרחק של שמונה אמות וחלק אחד מששים - אינן מצטרפות. ואלמלא היה הגדר, ולא היה ערים - אינן מצטרפות גם אם אין ביניהן אלא שמונה אמות

שיש להן דין כרם. (37) בפירוש המשנה שם, כתב: "וזה אם לא יהיה עיקר ראשון נראה, אבל אם היה נראה ויראה שהוא עיקר הגפן הזאת שנתעקל, יש למדוד מעיקר הראשון". וכן הוא ב'ירושלמי', וכאן השמיטו רבינו. ועי' רדב"ז.

כשאין אלא גדר אחד בלבד, אבל כשהגינה מוקפת גדר מסביב - אין דינו ככרם, וראה להלן. (25) בפירוש המשנה שם כתב רבינו, שמרחיק ששה טפחים מן הגדר, אף-על-פי שאין לו דין כרם, יש לו דין גפן יחידית. (26) ואפילו אם הרחיק כדין. (27) שלקטנותם נראה הזרע עם הכרם כאילו הם מחוברים (פירוש המשנה).

י"א. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָ³⁸, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁמֶרְחִיק בֵּין הַזֶּרַע וּבֵין הַגֶּפֶן כְּשֶׁעוֹר, צָרִיף לְהַזְהִיר שֶׁלֹא תִסְכֵּף הַגֶּפֶן עַל הַיֶּרֶק אוֹ יִסְכֵּף הַיֶּרֶק עַל הַגֶּפֶן. זֶרַע יֵרֶק אוֹ תְּבוּאָה וְצִמְחָה, וְאַחֵר כֹּף סִכֵּף עָלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן - הַקָּשִׁין מִתְרִין³⁹, וְהַדָּגָן יִדְלֶק. הֵיוּ שְׂרָשֵׁי הַגֶּפֶן⁴⁰ יוֹצְאִין לְתוֹף הָאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבֵּין הַכֶּרֶם וְהַתְּבוּאָה - יַעֲקֹר. הֵיוּ שְׂרָשֵׁי הַתְּבוּאָה יוֹצְאִין לְתוֹף הָאַרְבַּע אַמּוֹת - מִתֵּר.**

(38) למעלה פ"ו הי"א. (39) "ירושלמי" (שם פ"ה ה"ו): "זרע בהיתר, וסיכך על גבן, הקשים מותרים והדגן אסור". וראה למעלה פ"ה ה"ז. וראה ב'תוספות' פסחים (כה. ד"ה עיקרן) שכתבו לחלק בין קשים לקשים: שאותם עצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים [מותרים], אבל אותם שגדלים אחר-כך - אסורין, מאחר שהוסיף מאתים. (40) בתוספתא (פ"ד): "היו שרשין יוצאין בתוך ארבע אמות, הכל מודים שיעקור שרשי פאה (= מין ירק). יוצאין בתוך ארבע אמות שבכרם, אפילו למטה משלשה טפחים מותר". [ונראה שרבינו גרס "אפילו למעלה משלשה טפחים מותר", וראה בביאור הגר"א יו"ד סי' רצו ס"ק פה, ו'תוספתא כפשוטה' שם]. והסביר הרדב"ז: "ששרשי הגפן הם כגפן, אבל שרשי התבואה אינם כתבואה".

יב. **כָּל הַהֲרַחְקוֹת וְהַשְׁעוּרִין הָאֲמוּרִין בְּכִלְאִים - בְּאֵמָה בֵּת שֶׁשָּׁה טַפְחִים⁴¹ שׁוֹחֲקוֹת⁴². וְלֹא יִצְמָצֵם⁴³ בְּמִדּוֹת הַכִּלְאִים, שְׂאִין מִצְמָצְמִים אֶלָּא לְהַחֲמִיר⁴⁴.**

(41) עירובין ב, ב - מימרא של רבא. (42) כלומר: האצבעות סדוקות מרווחות כדרך השוחק שפוסק שפתיו ('ערוך' ערך סחק). וראה בפ"ז מהל' שבת הל"ו והערה רא. (43) למדוד הטפחים מצומצמים. (44) עירובין, שם. שאם היו שתי שורות בכרם וביניהן ארבע אמות עצובות, אף-על-פי שאינן שוחקות, הרי זה כרם, ראה למעלה פ"ז ה"ב, ובהל' שבת שם.

יג. **כָּל הַשְׁעוּרִין הָאֵלּוּ שְׁמֶרְחִיקִין בֵּין הַגֶּפֶן וְהַתְּבוּאָה אוֹ הַיֶּרֶק - אֵינָן אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁴⁵ אוֹ בְּסוּרְיָא⁴⁶; אֲבָל בְּחוּצָה לְאַרְץ - מִתֵּר לְזֶרַע⁴⁷ בְּצֵד הַגֶּפֶן⁴⁸ בְּתוֹף הַכֶּרֶם לְכַתְחֵלָה. וְלֹא אֶסְרוּ בְּחוּצָה לְאַרְץ אֶלָּא לְזֶרַע שְׂנִי מִיְּרֵק אוֹ תְּבוּאָה עִם הַחֲרָצָן בְּמַפְלַת יָד⁴⁹. וְאִם אֲמַר⁵⁰ לְתִינוּק נִכְרִי⁵¹ לְזֶרַע לֹא⁵² בְּחוּצָה לְאַרְץ - מִתֵּר. אֲבָל לֹא יֹאמַר לְנִכְרִי גְדוֹל, שֶׁלֹא יִתְחַלֵּף בְּיִשְׂרָאֵל⁵³.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל השיעורין האלו שמרחיקים בין הגפנים והתבואה, אינן אלא בארץ ישראל כו' אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע כו'". וצריך עיון: ידועה גודל ההרחקה בנזיר "אמרי נזירא סחור

ח. **גִּפְנִים שֶׁהֵיוּ זְרוּעִים בְּמִדְרָגָה גְּבוּהָה וְהָעֵרִיס שֶׁלָּהֶן יוֹצְא²⁸ וּמִסְכֵּף עַל הַשָּׂדֶה²⁹: אִם עוֹמֵד בְּאַרְץ וּבוֹצֵר אֶת כָּלּוּ - רּוֹאִין כָּל הַמָּקוֹם שֶׁתַּחַת הָעֵרִיס כְּאִלּוּ הוּא מְקוֹם עֲקָרֵי הַגֶּפֶן, וְאוֹסֵר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּשָׂדֶה לְכָל רוּחַ מְשַׁפֵּת הָעֵרִיס³⁰; וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לְבַצֵּר עַד שֶׁיַּעֲלֶה בְּמִדְרָגָה אוֹ בְּסֵלֶם - אֵין אֶסּוּר לְזֶרַע אֶלָּא תַּחַת הָעֵרִיס בְּלִבְד³¹.**

(28) שם פ"ו מ"ב. (29) מדובר כשהיו חמש גפנים נטועות, והן ערוסות על גבי כותל גבוה עשרה טפחים, שאלמלא היו נטועות על גבי מקום גבוה, היה לזה דין עריס וצריך להרחיק ארבע אמות מן הכותל ולחורץ, כמבואר למעלה (הלכות ב"ג), אבל מכיון שהגפנים נטועות על גבי מקום גבוה, נשתנה הדין, כדלהלן. (30) כלומר, מן הכותל שהעריס עליו, כנ"ל. (31) שהרי גם בגפן יחידית אסור לזרוע תחת השריגין (למעלה פ"ו הי"א), ובפירוש המשנה פירש באופן אחר.

ט. **שְׁנֵי כְּתָלִים³² הַסְּמוּכִין זֶה לָזֶה וְהַגֶּפֶן נְטוּעִים בְּנוֹיֹת בִּיְנֵיהֶם, וְהָעֵרִיס יוֹצְא עִם הַכְּתָלִים מִתוֹךְ הַקָּרָן וְכִלָּה - מִרְחִיק מֵעֲקָרֵי הַגֶּפֶן כְּשֶׁעוֹר זֹזוֹרֵעַ בְּמָקוֹם הַכֵּלָה שְׂאִין עָלָיו עֵרִיס. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַזֶּרַע מְכֻן בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים שֶׁבִּיְנֵיהֶן הָעֵרִיס, הוֹאִיל וְהִרְחִיק כְּשֶׁעוֹר - הֲרִי זֶה זֹרַע בֵּין הַכְּתָלִים.**

(32) שם פ"ו מ"ז, וכמו שכתב בפירוש המשנה שם, זה לשונו: "כשיתחיל העריס, וכמו שכתב בפירוש המשנה שם, זה לשונו: "כשיתחיל העריס מקרן בין שתי קירות וילך הלך ומתמעט עד ישוב דמות כו' כאילו הוא משולש, על הצורה הזאת: כאן מופיע ציור!!! אמר שירחיק עבודתו ויזרע בין הקירות וכו'" [כלומר: אף-על-פי שבמקום הגפנים יש דין כרם לבין הקירות, מחמת שני טעמים: א. שהן שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב (למעלה פ"ז ה"ז). ב. שיש כאן דין עריס, ובכל זאת אין אנו אומרים שכל השטח שבין הקירות (= אפילו זה שרחוק מן הגפנים) הוא בכלל כרם, אלא מרחיק ארבע אמות מן הגפן האחרונה (= שיצאה זנב) וזורע שם].

י. **גֶּפֶן שֶׁעָלָה³³ הָעֵץ שֶׁלָּהּ מִן הָאָרֶץ מַעֵט וְאַחֵר כֹּף נִעְקֵם וְנִמְשָׁף עַל הָאָרֶץ וְחִזֵּר וְעָלָה כְּמוֹ אֲרֻכְכָּה³⁴, כְּשֶׁמוֹדִדִין בֵּין הַגֶּפֶן³⁵ וּבֵין הַזֶּרַע שֶׁשָּׁה טַפְחִים אוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת³⁶ - אֵין מוֹדִדִין אֶלָּא מִסּוּף הָאֲרֻכְכָּה³⁷, לֹא מֵעַקֵּר הַגֶּפֶן הָרָאשׁוֹן.**

(33) שם פ"ז מ"א: "הארכובה שבגפן". (34) היא אחד מפרקי הרגל. (35) גפן יחידית. (36) כשהיו חמש גפנים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ג טבת - ספר זרעים - הלכות כלאים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותרים בהרכבה. העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה. היושב בעגלה שמושכין אותה כלאים. בהמת פסולי המוקדשין.

- א. המְרַכֵּב זָכָר עַל נָקֵבָה שְׁאִינוּ מִינּוֹ², בֵּין בְּהֵמָה⁶
- בֵּין בְּחֵיָה וּבְעוֹף³, וְאִפְלוּ בְּמִינֵי חֵיָה שְׁבִימִים⁴ - הָרִי⁷
- זֶה לֹקֵחַ מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין פְּאָרֶץ בֵּין⁸
- בְּחוּצָה לָאָרֶץ⁵; שְׁנֵאמֹר: בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְפִּיעַ פְּלִאִים.⁹
- וְאֶחָד בְּהֵמָה חֵיָה וְעוֹף שָׁלוּ אוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ¹⁰. וְאִינוּ¹¹
- לֹקֵחַ עַד שְׁנֵכְנִיס בִּידּוֹ כְּמִכְחֹל בְּשׁוּפָרְתָּ¹²; אָבֵל¹³
- אִם הָעֵלָם זֶה עַל זֶה בְּלִבָּד אוֹ שְׁעוֹרָרָן בְּקוֹל⁸ - מִפֶּיִן¹²
- אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת⁹.

(2) אפילו שניהם ממין טהור. ודווקא בשאינו מינו, אבל מין במינו, כגון שור שחור על גבי פרה לבנה - מותר. ולמדו כן מכלאי בגדים שתפרו בהם שני מינים "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים". (3) והנה בתורה לא נאמר אלא "בהמתך לא תרביע כלאים" ולא נזכרו חיה ועופות. אבל חכמינו ז"ל אמרו: "אחד שור ואחד כל בהמה כו' לכלאים וכו' וכן חיה ועוף" ולמדו כן בגזירה שווה "בהמתך" - "בהמתך" משבת, שכשם שבשבת נחרבו גם חיה ועוף שנאמר "לא תעשה כל מלאכה וגו' ושורך וחמורך וכל בהמתך", - "וכל בהמתך" מרבה כל מיני בעלי חיים, כמו כן לענין כלאים. (4) "המרביע שני מינים שבים לוקה". ולמדו כן בגזירה שווה "למינהו", "למינהו", נאמר "למינהו" ביבשה ונאמר "למינהו" בים, ללמדך שכשם שביבשה יש איסור כלאים, כמו כן יש בים. וצריך לומר ש"מיני חיה" שכתב רבינו אינו מין חיה בלבד אלא כוונתו לנפש חיה, והכל בכלל. (5) שהרי אינה מן המצוות התלויות בארץ. (6) ספרא פרשת קדושים פרק ד הלכה יד "בהמת אחרים על בהמת אחורים מניין? תלמוד לומר את חוקתי תשמורו". (7) כך קבלו חכמים שלא אסרה התורה אלא אם האדם עושה מעשה ההרבעה בידיו ממש. (8) עוררם בקול להרבעה. [ואף על פי שבחרישה בכלאים אמרו: "הנהיגם בקול" - לוקה" שהקפידה התורה גם אם אין האדם עושה מעשה החסימה בידו, וגם המנהיג בקול עובר על הלאו של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", אלא שיש סברא לומר כי זהו לאו שאין בו מעשה, ואין לוקים עליו - בזה אמרו כי בקולו הוא עושה מעשה, וחייב מלקות, אבל בהרבעה לא אסרה התורה אלא בעושה מעשה, אבל בלי מעשה אינו עובר על הלאו]. (9) שאסור מדרבנן. וראה לכך ממה שהתירו להכניס מין ושאינו מינו לדיר, ולא אמרו שמותר גם להעלות זה על זה.

- ב. מִתֵּר לְהַכְנִיס שְׁנֵי מִינֵי לְסֵהָר אֶחָד. וְאִם רָאָה¹⁴
- אוֹתָם רֹבְעִים זֶה אֶת זֶה - אֵינוּ זָקִיק לְהַפְרִישָׁן.¹⁵
- וְאִסּוּר לִישְׁרָאֵל לִתֵּן בְּהֶמְתּוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁶
- לְהַרְפִּיעָה¹⁰ לֹא¹⁷.

(10) באינו מינה. (11) כלומר, בשביל הישראל, ואיסורו משום "אמירה לנכרי שבות". [אבל להרבעה בשביל הגוי אין איסור אמירה לנכרי שבות. ואף על פי שהגוי מוזהר על רביעת בהמה באינו מינה - כאן מדובר, כנראה, באופן שאומר לו להרביע על ידי העלאה זה על זה, בלי מעשה

סחור, לכרמא לא תקרב" כדי שלא יבוא לידי תקלה, ועל-דרך-זה תיקנו סייגי זהירות בעניינים רבים. ועפ"ז גם כאשר לא הוסיף אחד ממאתיים, ואיסורו הוא איסור אכילה בלבד, אין לעשות כל פעולה העלולה להביא לידי תקלה, וא"כ היאך מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחילה.

(על-פי יין מלכות' ספר זרעים סימן ד')

(45) קידושין לט, א. וראה למעלה פ"ה ה"ז, אם איסורו מן התורה או רק מדרבנן. (46) מדרבנן, כשם שעשאוה לענין תרומות ומעשרות ושביעית (להלן פ"א מהל' תרומות ה"ד והט"ו) ולענין ביכורים (פ"ב מהל' ביכורים ה"א). (47) קידושין, שם. הואיל וגם בארץ אינו לוקה באופן זה (למעלה פ"ה שם). (48) אבל על גבי הגפנים - אסור, מפני ששרשי הזרעים נכנסים אל תוך שרשי הגפנים, והרכבה אסורה אף בחוצה לארץ, כמפורש למעלה בפ"א ה"ה (כסף-משנה). [ראה למעלה פ"ב ה"א, שדעת רבינו שהרכבת שרשים בשרשים - אסורה]. (49) שכיון שבארץ ישראל הוא חייב מלקות (למעלה פ"א ה"ב), גזרו בזה אף בחוצה לארץ. (50) שבת קלט, א. (51) אבל לתינוק ישראל - אסור (שבת שם), שאף איסור דרבנן אסור להאכיל לישראל קטן (פי"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז). (52) לישראל (ראה למעלה פ"א ה"ג), חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד (כסף-משנה). (53) שבת, שם.

- י. וְאִם עַל פִּי שְׁמַתָּר לְזֵרַע הֵיִרֵק בְּצֵד הַפָּרֶם¹
- בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הָרִי אוֹתוֹ הֵיִרֵק הַזֵּרֵעַ שֶׁם אִסּוּר²
- בְּאֶכִילָה⁵⁴ וְאִפְלוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְהוּא שְׁיִרְאָה אוֹתוֹ⁵⁵
- לֹקֵט וּמוֹכֵר; אָבֵל סִפְקוֹ - מִתֵּר, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ⁴
- בְּהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אִסּוּרוֹת⁵⁶.

(54) שאף-על-פי שאיסור זריעה אין בחוצה לארץ, מאחר שאף בארץ ישראל אינו חייב מלקות, כנ"ל, לענין איסור אכילה, כיון שבארץ ישראל אסור בהנאה (למעלה פ"ה שם) - אסור בחוצה לארץ, לכל הפחות באכילה. וראה מהא דלהלן, שאם ראהו לוקט, אסור אף בחוצה לארץ, והיינו באכילה. ובהנאה לא גזרו, כמו שמוכח מהסוגיא בקידושין שם (ראה בכסף-משנה). (55) במשנה (ערלה פ"ג מ"ט, הובאה בקידושין לח): שנינו לגבי ערלה בחוצה לארץ: "ובלבד שלא יראנו לוקט". ואילו בכלאים שנינו: "ובחוצה לארץ יורד ולוקט (= כלומר הגוי) ובלבד שלא ילוקט (= הישראל) ביד", אבל ב"ירושלמי" (שם ה"ז): "אמר רבי יודן, עוד היא (= אף היא, כלומר, כלאים) בקדמייתא (צ"ל: "בקדמייתא" = כראשונה, כלומר, כערלה שברישא) יורד ולוקח, ובלבד שלא יראנו לוקט". וראה בקידושין לט, א. (56) פ"י הלכות יא-יב.

יום שני כ"ג טבת ה'תשע"ט

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר המרכיב זכר על בהמה שאינו מינו. וסימני פרדות שמותר לזווגן. הילודין מן הכלאים אם מותרין בהנאה, ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(25) וכן אבותיהם מין אחד. (26) וגם אבותיהם שני מינים. (27) זה לא ייתכן אלא אם נפסוק שבוודאי "אין חוששין לזרע האב", אבל אם זה ספק - אינו לוקה. שהרי אם וודאי הוא שחוששין לזרע האב - מותר לכתחילה, כמו שאמרו בחולין עט. לדעת חנניה, שכל הפרדות מין אחד הם. ואם כן קשה כאן כמה קושיות: א. איך כתב בסמוך "וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה", הרי שם אמרו שאם אין חוששין לזרע האב מותרים לכתחילה, שהרי אמותיהם שוות, ואיך כתב רבינו שאסור ולוקה. ב. הרי שם אמרו במסקנא, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ג. הרי בפרק י"ב מהלכות שחיטה הלכה י"א פסק רבינו שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. לכן נראה שיש להגיה גם כאן וגם בסמוך, כדלהלן: "ואם הרכיב [אינו] לוקה, וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו [אינו] לוקה". ולפי זה פסק רבינו כמסקנת הגמרא שם, וכמו שפסק בהלכות שחיטה שם, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ולפיכך בשני מינים אסור שמא אין חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא חוששין. ואם הרכיבו על מין אמו אסור שמא חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא אין חוששין. (28) מסוס וחמורה. (29) חמור הבא מחמור וחמורה. (30) צריך להיות: "אינו לוקה", כמבואר למעלה. (31) ממה נפשך: אם אין חוששין לזרע האב הרי הם מין אחד מצד האם, ואם חוששין לזרע האב, הרי כל הפרדות מין אחד, כנ"ל. (32) אין כאן אלא איסור בלבד מחמת ספק, אבל אינו לוקה, כנ"ל. (33) ואינו לוקה, כנ"ל.

ז. פל העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה פאחד, והיה אחד מהן מין טהורה והשני מין טמאה³⁴ - הרי זה לוקה בכל מקום³⁵; שנאמר: לא תחרש בשור ובחמור יחדו. אחד החורש או הזורע³⁶ או המושף בהם עגלה או אבן פאחד³⁷, או הנהיגם פאחד ואפלו בקול - לוקה; שנאמר: יחדו - מפל מקום³⁸. אבל המזוגג³⁹ - פטור, עד שימשך או נהיג.

(34) בכלאים פרק ח משנה א"ב: "כלאי בהמה וכו' ואינם אסורים אלא מלהרביע, בהמה עם בהמה וחיה עם חיה, בהמה עם חיה וחיה עם בהמה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג". ומפרשה רבינו שם: "כשאמר כלאי בהמה אינם אסורים אלא מלהרביע (=כלומר, אבל לחרוש מותר) אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה וכו'. אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה, והוא: שהם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג וכו' וזה ענין שאמר הכתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו", רוצה לומר: לענין הרבעה שנאמר "בהמתן לא תרביע כלאים" כל שהם שני מינים הרי הם בכלל כלאים ואפילו שניהם טהורים, אבל בחרישה לא פוט הכתוב אלא באופן שאחד טמא ואחד טהור - "שור וחמור", וכן הוא בתוספתא שם פרק ה: "לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוד כו' אם עשה כן כו' וחכמים פוטרין". (35) אפילו בחוצה לארץ. שכל מצוה שאינה תלויה בארץ,

של "כמכחול בשפופרת", שבישראל אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, ובגוי לא שייך איסור דרבנן. אבל אם אומר לו להרביע במעשה, עובר על לפני עיוור לא תיתן מכשול, אפילו אם אומר לו להרביעו בשביל הגוי.

ג. מי שעבר והרביב בהמתו¹² פלאים - הרי הנולד מהם מתר בהנאה¹³. ואם היה מין טהורה עם מין טהורה¹⁴ - מתר באכילה¹⁵, כמו שבארנו במאכלות אסורות.

(12) המדובר בשני מינים טמאים. (13) אבל באכילה לא, שהרי הם טמאים. (14) כגון בהמה עם חיה. (15) "בהמתן לא תרביע כלאים וכו' מה בהמתן היוצא ממנה מותרת כו' מדאסר רחמנא כלאים לגבוה (=לקרבן), מכלל דלהדיט שרי (=מותר אף באכילה).

ד. שני מיני בהמה או חיה שדומין זה לזה, אף על פי שמתעברין זה מזה ודומין זה לזה, הואיל והם שני מינין - הרי הם פלאים ואסור להרביבן. פיצד? הוצא עם הכלב, והכלב הפכרי¹⁶ עם השועל, והצבאים¹⁷ עם העזים, והיעלים¹⁸ עם הרחלים, והסוס עם הפרד¹⁹, והפרד עם החמור, והחמור עם הערוד²⁰, אף על פי שדומין זה לזה - הרי הן פלאים זה בזה.

(16) כלב הצייד מיוחס לכפר. (17) עפרים. (18) הם מין חיה. (19) נולד מן הסוס והחמור. (20) חמור מדברי.

ה. מין שיש בו מדברי וישובי, כגון שור הפר²¹ עם השור²², והרמק²³ עם הסוס - מתר להרביבן זה עם זה, מפני שהן מין אחד. אבל אלו עם אלו פר - פלאים זה בזה. מפני שהאזו (בית) פיציו מבפנים, ואזו פר - פיציו מבחוץ, מפלל שהם שני מינין. והכוי - פלאים עם החיה ועם הבהמה; ואין לזקין עליו, מפני שהוא ספק²⁴.

(21) השור המדברי. (22) לפי ששניהם מין בהמה. (23) מין ממיני הסוסים ונזכר במגילת אסתר "בני הרמכים". (24) אם הוא מין חיה או מין בהמה.

ו. הילודים מן הפלאים: אם היו אמותיהן מין אחד²⁵ - מתר להרביבן זה על זה; ואם היו שני מינין²⁶ - אסור להרביבן זה על זה, ואם הרביב - לוקה²⁷. וכן אם הרביב זה הנולד²⁸ אפלו על מין אמו²⁹ - לוקה³⁰. פיצד? פרד שאמו חמור - מתר להרביבו על פרדה שאמה חמור³¹, ואסור להרביבו³² אפלו על החמור; אבל פרד שאמו סוס - אסור להרביבו³³ על פרדה שאמה חמור. וכן פל פיוצא בזה. לפיכך, הרוצה להרביב פרד על פרדה או למשך בשתי פרדות - בודק בסימני אזנים וזנב וקול; אם דומין זה לזה - בדיע שאמן ממין אחד ומתירין.

יא. בהמת פסולי⁴⁶ המקדשין, אף על פי שהיא גוף
אחד, עשאה הכתוב כשני גופין. מפני שהיתה
קדש⁴⁷, ונעשת⁴⁸ קדש ויחל מערבין זה בזה⁴⁹,
ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטוהרה
המערבין באחד. הרי הוא אומר: ואם כל בהמה
טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן ליי. מפי
השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בפסולי
המקדשין⁵⁰. לפיכך, החורש בשור פסולי המקדשין
או המרביע - הרי זה לוקה משום פלאים. ואסור
זה מדברי קבלה.

(46) כלומר, פסולי המוקדשין שנפדו. (47) לפני שפדו
אותה. [וצריך עיון למה הוצרך רבינו לכתוב כן, הלא גם
בלי זה הוא כלאים, כמו שמבאר להלן: שיש בו תורת חולין
ותורת קדשים]. (48) לאחר פדיון. (49) כלומר, חולין,
שמותרת באכילה מחוץ לפתח אהל מועד, וקודש שאסורה
בגיוזה ועבודה כקדשים. וכן כתב רש"י במכות שם. וטעם
זה מספיק, לדעת רבינו, רק בהרבעה שאסורה אפילו בשני
מינים טהורים, אבל בחרישה הוצרך רבינו להא דלהלן.
(50) הוצרך רבינו לכך לשיטתו שאין איסור חרישה בכלאים
אלא במין טהור ומין טמא. [ולפי זה אין בכור בעל מום
בכלל זה, שהרי עליו לא אמרו שהוא בכלל בהמה טמאה
שהרי הוא אינו טעון פדיון ולא העמדה והערכה. אבל
לענין הרבעה, שאסור מן התורה אפילו בשני מינים
טהורים, גם בכור בכלל, שהרי גם הוא מעורב קודש וחול.

פרק עשירי

(1) יבאר כלאי בגדים שאינו אלא בצמר ופשתים בלבד. צמר
רחל בת עז אם יש בה משום כלאים. קשר גדיל של צמר
בגדיל של פשתן. הכלאים אם יש להם שיעור. והקנבוס
והפשתן שטרפן זה בזה. כלאי בגדים אם יכול לעשותן
ולמוכרם או לישב עליהם. מנעל שהוא כלאים. ותופרי
כסות אם תופרין כדרכן. אין איסור כלאים אלא בגדים שהם
דרך חימום. בגד צמר שחיברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת.
הלוקח כלי צמר מן הגוי, והרואה כלאים של תורה על
חבירו בשוק. ודין המלביש את חבירו כלאים. וכהן שלבש
בגדי כהונה שלא בשעת עבודה.

א. אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר² ופשתן³
בלבד³, שנאמר: לא תלבש שעטני צמר ופשתים
יחדו. ויש בכרפי הים⁴ כמו צמר שגדל על
האבנים שבים המלח⁵, תכניתו כתכנית הזב, ו
הוא רך ביותר, וכלף שמו. ואסור עם הפשתן⁶
מפני מראית העין, שהוא דומה לצמר רחלים. וכן
השינים והכלף⁷ אסורין מפני מראית העין⁸.

(2) צמר רחלים ואילים, שרק הם נקראים צמר סתם, שנאמר
(מלכים ב ג, ד) "ומאה אלף אילים צמר" (ירושלמי כלאים
פ"א הלכה א), וראה להלן הלכה ו. (3) כלאים פ"ט משנה
א. (4) שבת כ: (5) (וראה בפ"ב מהלכות ציצית הלכה ב,
שכתב רבינו "ים המלח". וכוונתו לים הגדול שמימיו
מלוחים, וכן גם בפירושו למשנה כלים פט"ו משנה א.

נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. (36) בספרי פרשת כי
תצא: "לא תחרוש, אין לי אלא חורש, מניין לרבות את
הדש וכו' תלמוד לומר יחדיו מכל מקום". (37) בפירוש
המשנה שם כתב רבינו: "ואמרו שענין יחדיו, רוצה לומר
לחבר ביניהם ולייחדם על איזה דרך שיהיה, או לחרישה
וזולתה. (38) [זה מוסב על זורע ומושך ומנהיג, וכדברי
הספרי (שהובא למעלה) שמ"יחדיו" למדו שחרישה לאו
דווקא]. (39) ברייתא בבבא מציעא שם. ופירש רש"י:
"המזווג שור וחמור לקרון ולא הנהיג בהם".

ח. אחד שור וחמור ואחד כל שני מינין שאחד
טמא ואחד טהור, בין בהמה עם בהמה פחזיר⁴⁰ עם
הכבש, או חיה עם חיה פחמור עם הפיל, או חיה
עם בהמה ככלב⁴¹ עם העז או עז עם החזיר וכו' וצא
בהם - על כל אלו לוקה מן התורה; שחיה בכלל
בהמה⁴² היא, כמו שפארנו בהלכות מאכלות
אסורות. אבל מדברי סופרים⁴³, שני מינין שהן
פלאים בהרבעה - אסורים לחרש בהן באחד
ולמשכן ולהנהיגן. ואם עשה בהן מלאכה באחד או
משך או הנהיג - מכין אותו מכת מרדות. ואסור
להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שפים, כגון עז
עם שבוט⁴⁴; ואם עשה - פטור⁴⁵.

(40) חזיר הוא מין בהמה. (41) שהוא מין חיה. (42) בבא
קמא נד: ושם למדו כלאים דחרישה בגזירה שווה "שור" -
"שור" משבת, מה שור האמור בשבת גם עוף בכלל, אף
כלאים כן. וכן הוא בספרי שם: "מניין לרבות שאר בהמה
וחיה ועוף כיוצא בשור, תלמוד לומר לא תחרוש". ורבינו
השמיט כאן "עוף". (43) שהרי אמרו בבבא קמא שם
"אחד השור ואחד כל בהמה". כלומר, מזה משמע שגם
כשניהם טהורים או שניהם טמאים הם בכלל האיסור,
ולדעת רבינו זה אינו אלא מדברי סופרים. (44) בעיא היא
שם נה. אם יש בזה איסור כלאים או מכיוון שאינם יכולים
להתחבר, שהרי העז לא יכנס לים והדג לא ייצא ליבשה.
ולא נפשטה הבעיית. (45) מאחר שלא נפשטה הבעיית,
אינו לוקה מספק. ורוצה לומר פטור ממכת מרדות, שהרי
גם העז וגם השבוט שניהם ממין טהור. (עיי' שבת קט.
וקידושין מא. "רבא מלח שיבוטא" ובחולין קט: אסר לנו
חזיר - התיר לנו מוח של שיבוטא), ומן התורה אינו חייב
מלקות אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא.

ט. עגלה שהיו מושכין אותה פלאים - היושב
בעגלה לוקה, ואף על פי שלא הנהיג; ששייכותו
גורמת לבהמה שתמשך העגלה. וכן אם היה יושב
אחד בעגלה ואחד מנהיג - שניהן לוקין. ואפלו
מאה שהנהיגו פלאים באחד - כלן לוקין.

י. מתר לעשות מלאכה באדם ובבהמה או חיה
באחד, כגון אדם שחורש עם השור או מושך עגלה
עם חמור וכו' וצא בזה; שנאמר: בשור ובחמור יחדו
- לא באדם וחמור או באדם ושור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אל יכנס בלבך ספק, שהוא שכח ההלכה ההיא האמורה בגמרא נדה (סא:). אבל שוב חזר בו רבינו, וכתב במהדורה שניה שם: "כך אמרו מקצת הגאונים, וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה, ומה שנזכר בגמרא נדה (שם): והלכתא כמר זוטרא, שאמר: עד שיהיה שוע טווי ונוז, אינו לשון התלמוד, אבל הוא לשון איזה מפרש" (רדב"ז, וכן הוא בכסף-משנה, וראה במשנה עם פירוש המשנה הוצאת במברגר, וכן הוא בהגהות לפירוש המשנה דפוס ניאפולי כ"י שכטר (הגר"ש ליברמן במבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם ז"ל עמ' ז). (16) [כלומר, ערבם וטווה אותם, אבל לא שע אותם, ועיין כסף-משנה]. (17) כן הוא שם משנה ח: "אין אסור משום כלאים אלא טוה וארוג, שנאמר לא תלבש שעטנז, דבר שהוא שוע טווי ונוז". (ואף-על-פי שלדעת רבינו: "כל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה" (ראה למעלה), הוצרך כאן לאריגה, שבלי אריגה אין זה "בגד", ראה למעלה בדברי הספרא, וראה בהלכה הסמוכה).

- ג. תפר בגד¹⁸ צמר בשל פשתן, ואפלו תפרן⁸
במשי¹⁹, או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן²⁰ או בגד⁹
פשתים בחוטי צמר, או קשר חוטי צמר בחוטי¹⁰
פשתים או גדלן, אפלו נתן²¹ צמר ופשתים בשק או¹¹
בקפה²² וכרכן²³ - הרי אלו פלאים. ואפלו קשר¹²
גדיל של צמר בגדיל של פשתן, אף על פי¹³
שהרצועה²⁴ באמצע²⁵, וכן אם פל בגדי צמר¹⁴
ופשתן וקשרן - הרי אלו פלאים. שנאמר: צמר¹⁵
ופשתים יחדו - מפל מקום²⁶, פיון שנתאחד נאסר.¹⁶

(18) (למעלה מנה רבינו דין שוע ודין טווי, וכאן כתב דין נוז. שנוז הוא או ארוג או שזור, וכשם ששוע הכוונה שגם הצמר לחוד וגם הפשתים לחוד הם שועים, והם גם שועים ביחד. וכמו כן טווי, הכוונה שגם הצמר עצמו וגם הפשתים עצמם טוויים כל אחד וגם טוויים ביחד. כמו כן גם נוז, היינו שגם הצמר וגם הפשתן שניהם לעצמם הם נוז, והם גם נוז ביחד. וזה לא יתכן אלא בחוט שזור של צמר וחוט שזור של פשתים שחיברם יחד או בגד ארוג של צמר ובגד ארוג של פשתים שתפרם יחד. אבל האורג חוט של צמר שאינו שזור, בפשתים - אינו כלאים, שהרי הצמר אינו נוז. וראה ממה שאמרנו למעלה שטווי אינו כלאים אלא אם ארג, ואם כן למה לנו הטווייה, הרי הוא כלאים מצד האריג שהוא "נוז", אלא על-כרחנו שאינו נוז אלא אם כל חוט וחוט של הצמר והפשתים שזורים, או שהם בגד ארוג וחיברם, כנ"ל (וראה להלן הלכה ז שמדרבנן אסור אפילו אינם שזורים כל אחד ואחד לבדו, כיון שארגם ביחד). וגם המשנה מנתה כל שלשת הדברים הנ"ל: שוע, וטווי ונוז: "אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג" (פ"ט משנה ח) - היינו טווי. "לבדים אסורים מפני שהם שועים" (שם משנה ט) - היינו שוע. "פיו של צמר (= חגורה קטנה של צמר) בשל פשתן, אסור מפני שהם חוזרין כאריג וכו' לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו" (שם) - הרי נוז, וראה בביאור הגר"א ליו"ד סימן ש סק"א).

ובסוף פירושו לששה סדרי משנה הביא "ים המלח", וכוונתו כנ"ל לים הגדול. ועיין ב'מעדני יום-טוב' לרא"ש הלכות כלאי בגדים סימן ז אות י'. (6) הואיל והשירים (= המשי) והכלל אסורים זה בזה (כלאים שם משנה ב, והובא להלן), מפני שהכלל דומה לצמר ושירים דומה לפשתן, קל-וחומר שיש לאסור כלך עם הפשתן עצמו. ולפי זה, הוא-הדין שירים עם צמר עצמו אסור (כסף-משנה ורדב"ז). והיום שהמשי מצוי בינינו ומכירים אותו, אין בו משום מראית העין, ומותר עם הצמר (שו"ע יו"ד סימן רצח סעיף א בשם הרא"ש). (7) משנה שם. (8) מפני שאחד מהמינים (= הוא השיריים) חלק כמו הפשתים, והשני (= הכלל) יש בו יבשות, והוא שעיר כמו הצמר (פירוש המשנה).

- ב. רחל בת עז - צמרה אין לוקין עליה⁹ משום¹
פלאים, אבל אסור הוא מדכריהם¹⁰ מפני מראית²
העין. פיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חבור³
בעולם - הרי זה פלאים מן התורה. פיצד¹¹ ? צמר⁴
ופשתים שטרפן¹² זה עם זה וישע אותן¹³ ועשה מהן⁵
לבדין¹⁴ - הרי אלו פלאים¹⁵. טרפן וטוה אותן¹⁶
באחד וארג בגד¹⁷ מטוי זה - הרי זה פלאים.⁷

(9) בכורות יז. ושם למדו כן מהיקש של צמר לפשתים, "מה פשתים שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה", וזה נשתנה. (10) ממה שאמרו שם "אין לוקין עליו", למד רבינו שמדרבנן אסור משום מראית העין, כמו שיריים וכלך שלמעלה (כסף-משנה). ועז שנוול מרחל שצמרו אינו דומה כלל לצמר רחלים, אינו אסור כלל (ר"י קורקוס). (11) [דעת רבינו שאו שוע, או טווי או נוז, ראה להלן, והוא מונה אותם כולם]. (12) [כלומר, ערבם ביחד]. (13) סרקם במסרק והחליקם, "איש חלק" (בראשית כז, יא) תרגם אונקלוס: "גבר שעיע" (רע"ב). וסובר רבינו כדעת רש"י בנדה סא: ששוע היינו צמר ופשתים ביחד. (14) [אף-על-פי שהם שוע, ודעת רבינו ששוע בלבד הוא כלאים מן התורה, ראה להלן, הוצרך לעשיית לבדים, שאם לא עשה לבדים אינם "בגד", והתורה אמרה (ויקרא יט, יט) "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך". וכן מפורש בספרא (פ' קדושים פרק ד הלכה יח): "ובגד כלאים, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו, יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד, אין לי אלא בגד, מניין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנז, דבר שהוא שוע טווי ונוז". כלומר, מכיון שאסרה תורה או שוע או טווי או נוז, על-כרחנו שלבדים בכלל בגד, שהרי מדבר שהוא שוע בלבד, ואינו טווי, אי-אפשר לעשות אלא לבדים]. (15) כלומר, כלאים מן התורה. וכן הוא בכלאים פ"ט משנה ט: "לבדים אסורים מפני שהם שועים". והראב"ד השיג: "לבדים אינם מן התורה, שאין טוויין אלא שוע בלבד". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה: "שלא יהיו כלאים עד שיהיו נחברים אלו שלשה הענינים כולם (כלומר, שוע טווי ונוז), וכל מה שאינו כך הוא כלאים מדברי סופרים, וזו הלכה פסוקה באמת ואין בו ספק, וכן אמרו בגמרא, ואם מצאת לאחד דבר חולק על מה שאמרתי לך,

ז, שמדברנן אסור אפילו אם אינם שזורים כל אחד ואחד, כיון שארגם יחד. (37) אלא כל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים, ואילו חוט צמר - אינו בטל, ראה למעלה.

ז. לפיכך, עורות הפכשים שעושים מהן בגדים, אף על פי שתופרין אותן בפשתן - מתרין, ואין חוששין לנימוט של צמר, אף על פי שנכרכו בכלל חוט הפשתן³⁸ שתפרו בו, שהרי בטלו במעוטן³⁹.

(38) אף-על-פי שאין כאן לא שוע (ביחד), לא טווי (ביחד) ולא נזו כל אחד לחוד (ראה למעלה הלכה ג - אסור מדברנן, כיון שהם נזו (=שזורים) ביחד, ועיין ראב"ד. (39) כיון שאין כאן חוט של איסור (ראה למעלה הלכה ו). וכאן למדנו רבינו שגם בכלאים, שהם תערובת היתר והיתר, יש ביטול, ולא כדעת התוספות בנדה סא: (הובא למעלה הלכה ה), ועיין ראב"ד.

ח. וכן הקנבוס⁴⁰ והפשתן שטרפן זה בזה: אם רב מן הקנבוס - מתר לארג הטווי מהן עם חוטי צמר; ואם היו מחצה למחצה - אסור.

(40) כלאים שם. ואינו כלאים עם הצמר.

ט. העושה בגדי פלו צמר גמלים או צמר ארנבים או קנבוס, וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה - הרי זה אסור משום כלאים⁴².

(41) תוספתא כלאים פרק אחרון. (42) ראה למעלה הלכה ג אף-על-פי שהרצועה (= של עור) באמצע. ועיין רש"י שם.

י. בגד צמר שנפרם⁴³ - מתר לפרף⁴⁴ אותו בחוטי פשתן. וקושרי⁴⁵, אכל לא יתפר.

(43) שנקרע. תוספתא סוף כלאים. (44) לחבר. (45) היינו שמחבר שני ראשי הקרעים, וכורך החוט סביבם וקושרו על גביהם, שכוין שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר, אין זה חיבור (ש"ך יורה-דעה סימן ש ס"ק ד בשם הרא"ש).

יא. לובש אדם בגדי צמר⁴⁶ ובגדי פשתן וחוגר עליהם מבחוץ⁴⁷, ובלבד שלא יכרך⁴⁸ את המשיחה ויקשר בה בין כתפיו.

(46) תוספתא שם. (47) שם. (48) בדפוס רומי, ובכ"י אברבנאל: "טרוף", וכן הוא בעוד כתב-יד. וכן הוא בתוספתא שם (לפי הרא"ש נדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן כ). והיינו שלא יערב את שתי המשיחות של שני הבגדים, ויקשרם ביחד, באופן שאינו יכול לפשטם אחד אחד, אלא לאחר שיתיר את הקשר (רא"ש שם, וראה בתוספתא כפשוטה).

יב. כלאי בגדים - מתר לעשותם ולמכרם⁴⁹, ואין אסור אלא ללבושן בלבד או להתפסות בהן⁵⁰. שנאמר: לא תלבש שעטני, ונאמר: לא יעלה עליך;

(19) נלמד ממה שאמרו שם במשנה: "לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן כו' אף-על-פי שהרצועה באמצע" (הובא להלן בדברי רבינו). (20) תוספתא כלאים פ"ה. (ולפי מה שכתבנו למעלה, צריך לומר שהחוטם היו שזורים). (21) שם משנה י: "השק והקופה מצטרפין לכלאים". וצריך לומר, שהמדובר בבגד צמר ובבגד פשתים, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (22) סל קטן. (23) כלומר שחיברם. (24) של עור, ראה בפירוש המשנה שם. (25) שם משנה ט. (26) ספרי פ' תצא שם.

ד. ומניין שכל אסורין אלו של תורה? שהרי הצריך הכתוב להתיר כלאים בציצית, כמו שלמדנו²⁷ מפי השמועה שלא נסמכה פרשת כלאים לפרשת ציצית²⁸ אלא להתיר כלאים בציצית, והציצית חוטין קשורין בלבד²⁹, מפלל שחבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה, שאינו ממעט בתורה דבר שהוא אסור מדברי סופרים.

(27) יבמות ד. (28) שנאמר (דברים כב, יא"ב) "לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך". (29) מנחות לט. [והם שזורים, כמפורש בספרי סוף פרשת שלח, תוספות נדה סא: ד" שוע].

ה. הפלאים אין לו שעור, אפילו חוטי³⁰ כל שהוא של צמר בבגד גדול של פשתן³¹ או של פשתן בצמר - אסור.

(30) [שזור, כמבואר למעלה]. (31) בנדה שם: "בגד שאבד בו כלאים (היינו שאבד החוט ואינו ניכר), לא ימכרנו לגוי". ובתוספות שם הקשו: יבטל החוט ברוב? ותרצו שלא שייך ביטול ברוב אלא כשהאסור מעורב בהיתר, אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערובת, כך אסור המרובה כמו המועט. (אבל לדעת רבינו, גם צמר בפשתים מתבטל (ראה להלן הלכה ו), וכאן אינו בטל מפני שחוט חשוב הוא, וראה בתוספות עבודה זרה ס"ה: ד"ה הבגד).

ו. צמר רחלים³² וצמר גמלים וכיוצא בו³³ שטרפן זה בזה וטווי מהן טווי³⁴: אם היה החצי מן הרחלים³⁵ - הרי הפל כצמר רחלים, והרי הוא כלאים עם הפשתן³⁶; ואם היה הרב מן הגמלים - מתר לערבם עם הפשתן, מפני שצורת הפל צורת צמר גמלים, ואין חוששין לנימוט של צמר המערבין בהן, מפני שאין חוטי צמר³⁷.

(32) כלאים פ"ט משנה א. (33) צמר של ארנבים (להלן הלכה ט). ואין לך כלאים אלא בצמר של רחלים ואילים בלבד, ראה למעלה הלכה א. (34) באופן שכל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים. אבל אם עירב חוט של צמר רחלים בתוך חוטי צמר גמלים, ואחר-כך עירב בהם חוטי פשתן - אסור, שהחוט חשוב הוא אינו בטל (להלן בסוף ההלכה, וכן הוא בכס"מ בשם התוספתא פ"ה, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (35) משנה שם. (36) אם כל חוט וחוט שזור (ראה למעלה הלכה ג), וראה להלן הלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכסותות שהם קשים, אמרו (למעלה הלכה יג) "והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם" - כאן בנעלים שגם הרגל קשה ואינו נהנה - מותר, וראה למעלה (שם).

טז. תופרין⁶⁴ בסות⁶⁵ - תופרין פדרפון⁶⁶, ובלבד שלא יתפננו⁶⁷ בחמה מפני החמה⁶⁸ ובגשמים מפני הגשמים⁶⁹. והצנועין תופרים בארץ. וכן מוכרי⁷⁰ בסות⁷¹ - מוכרין פדרפון⁷², ובלבד שלא יתפננו בחמה שיעל להם הפלאים שעל פתפון מן החמה, ולא יתפננו בגשמים להתחמם בו. והצנועין מפשילין במקל לאחריהן.

(64) כלאים שם משנה ו. (65) שיש בה כלאים. (66) שמניחים הברגים על ירכותיהם לתפרם. (67) שהעלאה לא אסרה תורה אלא אם נהנה, ולמדו כן (יבמות ד:) מ"לא תלבש", שסתם לבישה יש בה הנאה. אבל לבישה עצמה אסורה אפילו בלי הנאה, ראה להלן הלכה יח ובכסף-משנה שם. (68) להגן על הירכים מן החום. (69) כי דבר שאינו מתכוון, מותר לכתחילה (שבת כט:). ואף-על-פי שב"פסיק רישיה ולא ימות" הלכה היא שאסור (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - בהנאה אין הדבר כן, שאם אינו מתכוון להנאה, אין זו הנאה (ר"ן הובא במלאכת שלמה שם). (70) שם משנה ה. ויש להעיר שבמשנה שם שנו תחילה דין מוכרי כסות, ואחרי-כך דין תופרי כסות, ועיין במלאכת שלמה שם שכתב שסדר המשנה הוא בדרך "לא זו אף זו". (71) שיש בה כלאים. (72) ששם על כתיפו להראות לקונים.

יז. לא יקח אדם ביצה⁷³ כשהיא חמה בכגד פלאים, שהרי הוא נהנה בפלאים מפני החמה⁷⁴ או מפני הצנה⁷⁵. וכן פל פיוצא פזה.

(73) ירושלמי כלאים שם הלכה ב. (74) שמונעו מלכוות בביצה, והוא מכוין לכך (רבינו אליהו מלונדריש). (75) שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם את היד, ואף זה, כשמתכוין לכך.

יח. לא ילבש אדם פלאים צראי⁷⁶, ואפלו על גבי עשרה בגדים⁷⁷ שאינו מנההו כלום⁷⁸, ואפלו להבריח את המכס⁷⁹. ואם לבש בן - לוקה⁸⁰.

(76) כלאים שם משנה ב: "אין עראי לכלאים". (77) שם. (78) [ואף-על-פי שאמרו (יבמות שם) "דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך, הוה-אמינא כל דרך העלאה אסור רחמנא, ואפילו מוכרי כסות (כלומר, הצנועים המפשילים במקל לאחוריהם, כן הוא בירושלמי כלאים פ"ט הלכה א, ועיין שם בתוספות ישנים) כתב רחמנא לא תלבש שעטנו, דומיא דלבישה דאית ביה הנאה" - לא אמרו כן אלא ללמוד על העלאה, שאינה אסורה אלא אם נהנה, ולמדו כן מפני שסתם לבישה יש בה הנאה, אבל לא באו ללמד כך על לבישה עצמה, שגם באופן שאין בה הנאה, כגון הלוכש על גבי עשרה בגדים - גם כן היא בכלל לא תלבש, ואסור (ועיין כסף-משנה, וראה להלן הלכה כה). אבל עדיין לא יתיישב מה שאמרו בבבא קמא ק"ג. שלדעת האומר דבר

העליה שהיא דרך לבישה⁵¹ - אסור, אבל עליה שאין דרך לבישה, כגון אהל שהוא כלאים - מותר לישוב תחתיו⁵². וכן מותר מן התורה לישוב על מצעות של פלאים⁵³; שנאמר: לא יעלה עליך - אבל אתה מציעו תחתיו. ומדברי סופרים, אפלו עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים - אסור לישוב על העליון, שמא תפרך נימא⁵⁴ על בשרו.

(49) כלאים פ"ח משנה א. (50) אסור משום העלאה, כדלהלן. (51) יבמות ד: (52) ירושלמי סוף כלאים: "אהלים אין בהן משום כלאים" (כסף-משנה). וכן הוא בתוספתא כלאים סוף פרק ה. (53) יומא טו. (54) של כלאים, ויש נימים גסים וגדולים כגון של גלופקין ומחממת במקומה (רש"י ביצה יד:).

יג. כמה דברים אמורים? ברפין, כגון יריעות ושמלות; אבל בקשין⁵⁵ שאינן נכריין, כגון כרים וכסתות⁵⁶ - מותר לישוב ולהסב עליהן, והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם⁵⁷.

(55) יומא שם. (56) כלאים פ"ט משנה ב: "הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים", והיינו לשבת עליהם, הואיל והן קשות, לא גזרו בהם שמא תיכרך נימא על בשרו. אבל להתכסות בהם אסור (עיין בתוספות ביצה טו. ד"ה אלא בקשין). (57) כלאים שם. שאם בשרו נוגע בהם, יש לחשוש שמא תיכרך (תוספות יום-טוב' שם). [ומדברי רבינו להלן (הלכה טו) נראה שאין זה משום חשש שמא תיכרך אלא שבנוגע בבשרו החמירו חכמים, כיון שהוא נהנה מן הכלאים].

יד. וכן הפרכת⁵⁸ שהיא פלאים: אם היתה רפה - אסורה, שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו; ואם היתה קשה שאינה נכרכת - מתרת⁵⁹.

(58) ביצה יד: (59) שם טו.

טו. מנעל שהוא פלאים⁶⁰ ואין לו עקב⁶¹ - מותר ללבושו לה; שעור הרגל קשה הוא⁶², ואינו נהנה כשאר עור הגוף⁶³.

(60) כלאים פ"ט משנה ז: "ומנעל של זרד, אין בו משום כלאים" וכתב שם רבינו בפירושו: "ומנעל של זרד היא דמות מנעל שנותנים תחת כף הרגל". ובביצה טו. "אמר רב פפא, ערדלין אין בהם משום כלאים". ופירושו הגאונים (רא"ש נדה פ"ט שם) "כנגד העקב של רגל, יש עושין אותו של צמר וקורין אותו נמטי, אין בהם משום כלאים לפי שהעקב קשה ואינו מתחמם". וראה להלן. (61) ה'תוספות יום-טוב' (שם) כתב "שכצ"ל ואין לו אלא עקב". זה מתאים למה שפירש רבינו במשנה שם, ולמה שכתב שפירושו הגאונים, ראה למעלה. ועיין בביאור הגר"א ליו"ד סימן שא ס"ק יח שכתב שהגהתו של ה'תוספות יום-טוב' נכונה. (62) כדברי הגאונים, ראה למעלה, ואף הנעל קשה (הגה ביו"ד שם סעיף יג). (63) [כלומר, אף-על-פי שבכרים

שבסוף המשנה, שהם מלבוש גבר על הגוף, לא נחלקו בהם חכמים, ולדברי הכל נאסרו משום כלאים (ראה ברע"ב שם), ולכן השמיטו רבינו, וראה בר"י קורקוס וברדב"ז.

23 כג. אותות⁹⁴ שעשוין הפוכסין⁹⁵ והגדין⁹⁶ בפגדים
24 כדי שיהא כל אחד מכיר את שלו, אם היתה אות
25 של צמר בפשתן או פשתן בצמר - הרי זה אסור,
26 אף על פי שאינו חשוב אצליו⁹⁷.

(94 שם משנה י. (95) כובסי בגדים. (96) האורגים.
(97) כלומר, אצל בעל הבגד. והיה מקום לסברא שייבטל
בבגד (ראה למעלה הלכה ז) - השמיטנו שאסורים משום
כלאים, שכיון שהוא ניכר - אינו בטל בתערובת.

27 כד. בגד צמר⁹⁸ שחברו עם בגד פשתן בתכיפה
28 אחת - אינו חפור⁹⁹ ואין זה פלאים. קבץ¹⁰⁰ שני
29 ראשי החוט כאחד¹⁰¹ או שתכף שתי תכיפות¹⁰² -
30 הרי זה פלאים.

(98) משנה שם. (99) שאינו בר קיימא, שהרי כשימשיכו
אדם הוא מתפרד מיד, ראה בפירוש המשנה שם.
(100) משנה שם. (101) וקשרם (רע"ב). (102) אפילו לא
קיבץ ראשיהם (כסף-משנה). ויש אומרים שאינו כלאים
אלא אם קשר שני ראשי החוט, כמו שאמרו לענין שבת,
ראה פ"י מהלכות שבת הלכה ט (ר"ש). ויש מחלקים בין
מלאכת שבת שאינו חייב אלא על מלאכה המתקיימת, לבין
כלאים שאיסורו בחיבור אף-על-פי שאינו מתקיים (רדב"ז).

31 כה. מתר לעשות מן הפלאים תכריכין למת¹⁰³,
32 שאין על המתים מצורה¹⁰⁴. ולעשות ממנו מרדעת¹⁰⁵
33 לחמור¹⁰⁶ ויושב עליה¹⁰⁷, והוא שלא יהיה בשרו
34 נוגע בה¹⁰⁸. ולא יניח מרדעת זו¹⁰⁹ על כתפו¹¹⁰,
35 אפילו להוציא עליהן את הזבל.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת, שאין על המתים מצוה".

ולכאורה קשה, היאך יקום המת בתחיית המתים לבוש בבגדי כלאים. ואף שלדעה אחת בגמרא, מכאן הראיה ש"מצוות בטלות לעתיד-לבוא" אין הכוונה שלא ינהגו בהן, שהרי המצוות הן חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואינן בטלות לעולם. וכדברי הרמב"ם בהקדמה לספר הי"ד "דבר ברור ומפורש שהתורה הזאת קיימת לעד ואין בה שום שינוי כו" אלא שקיומן לא יהיה מצד הציווי - מצוות בטלות - כ"א מצד שיהפכו לטבע העולם ולמציאותו האמיתית, ופשיטא שמיד כשיקום המת בתחיית המתים יפשוט את בגדי השעטנו שעליו, וילבש בגדים אחרים.

(עלפי "ספר השיחות" תשנ"ב ח"א עמוד 29 והערה 25)

(103) שם משנה ד. (104) כר' יוחנן בנדה סא: (ולולא טעם זה היה אסור. ואף-על-פי שאין המת נהנה מן הבגד - הרי דעת רבינו שלבישת כלאים אסורה אפילו בלי הנאה, ראה

שאינו מתכוין מותר, מותר ללבוש כלאים להכריח את המכס, והלא גם בלי הנאה אסור, ואיזו כוונה צריך כאן?).
(79) כדי לעבור בו את השער שנוטלים בו המכס, לפי שאינם מקבלים מכס מבגדים שאדם לבוש בהם. והמדובר במוכס שאין לו קצבה, שאם במוכס שיש לו קצבה, הרי אסור משום גזילה (פ"ה מהלכות גזילה ואבדה הלכה יא). ואף כאן האיסור מחמת הלבשה, ואף-על-פי שאינה להנאה. ראה למעלה. (80) משום "לא תלבש שעטנו".

1 יט. אין אסור משום פלאים אלא בגדים שהן דרך
2 חמום⁸¹, כגון הכתנת והמצנפת והמכנסים והאכנט
3 והשמלה ובגדים שמחפין בהן את השוקים ואת
4 הידים וכיוצא בהם. אבל צלצולי⁸² קטנים שעשוין
5 אותן העם בבית יד שלהן לצרר בהן מעות או
6 תבלין⁸³, וסמרטוט⁸⁴ שמניחין עליו רטיה או
7 מלוגמא או אספגנית⁸⁵ וכיוצא בהן - הרי אלו
8 מתרין, אף על פי ששפרו נוגע בהן, שאין דרך
9 חמום בכך.

(81) ביצה טו. (82) חגורות. (83) שם. (84) תוספתא
וירושלמי סוף כלאים. (85) מיני תחבושת.

10 כ. ציץ של עור⁸⁶ או משי וכיוצא בהן ששתלה בו
11 חוטי צמר וחוטי פשתן מדלדלין על פני האדם כדי
12 להפריט הזבובין⁸⁷ - אין בו משום פלאים, שאין
13 דרך חמום בכך⁸⁸.

(86) היא "אסטמא" שנזכרה בשבת נז: (כסף-משנה).
(87) כן מפרש רבינו "כליא פרוחי" בגמרא שם. (88) ראה
ברש"י (שם) שפירש שאין בה כלאים משום שאינו טווי,
ובתוספות שם בשם ריב"א משום שהוא דבר קשה.

14 כא. המנהיג בהמות ומכנסים תבליים⁸⁹ לתוך ידו,
15 מהן פשתים ומהן צמר - הרי זה מתר ואף על פי
16 שכוורכן על ידו. אבל אם קשרן בלן - נעשו פלאים
17 ואסור לו לכרפן על ידו.

(89) שם נד.

18 כב. מטפחות שמקנחין בהן את הידים⁹⁰, ומטפחות
19 שמספגין⁹¹ בהן הפלים והקרקעות, (ומטפחת ספר
20 תורה)⁹², ומטפחות ספרים⁹³ - אסורים משום
21 פלאים, שהרי הידים נוגעות בהן והן נכרכין על
22 היד תמיד ומתחממין.

(90) הן "מטפחות ידיים" שבמשנה (כלאים פ"ט משנה ג)
וכר' אלעזר שפסקו בירושלמי כמותו. (91) במשנה שם:
"ומטפחות הספג". (92) בדפוס רומי ליתא, וראה להלן.
(93) לפי הנוסחא שבדפוס רומי ש"מטפחת ספר תורה" חסר
כאן, מסתבר שיש לקרוא כאן: "ספרים", והיינו מטפחות
ספרי-תורה (ראה בפירוש רבינו שם), והם אחד משלושת
הדברים (=מטפחות הידים, מטפחות הספרים, מטפחות
הספג) שנחלקו בהם חכמים ורבי אלעזר, והלכה כרבי
אלעזר (ראה למעלה), ואילו מטפחות הספרים (=המגלחים)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- למעלה הלכה יח, ועיין תוספות שם, ור"ש כאן).
 105) ארכי. 106) כלאים שם. 107) מפני שהוא קשה,
 וקשים מותר לישב עליהם (למעלה הלכה יג). 108) נלמד
 ממה שאמרו בכרים וכסתות (למעלה שם). 109) משנה
 שם. 110) שכל העלאה אסורה. ואין זה דבר שאינו
 מתכוין (ראה למעלה הלכה טז), שהרי רוצה הוא בלבישה
 זו ונהנה ממנה, שאינו מתכלכל בזבל.
- 1 כו. הַמֵּת וְהַבְּהֵמָה¹¹¹ שֶׁהָיוּ מְלַבְּשִׁין כְּלָאִים - מִתֵּר
 2 לְנִשְׁאֹן¹¹² עַל כִּתְפוֹ.
- 111) תוספתא סוף כלאים. 112) [שאינו מתכוין להנאה,
 והרי זה כמוכרי כסות, ראה למעלה הלכה טז].
- 3 כז. בְּגָד צִמְרָן¹¹³ שֶׁאֵבֵד בּוֹ¹¹⁴ חוּט¹¹⁵ שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, או
 4 בְּגָד פֶּשֶׁתָּן שֶׁאֵבֵד בּוֹ חוּט שֶׁל צִמְרָן - הָרִי זֶה לֹא
 5 יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, שְׁמָא יִמְכְּרֶנּוּ¹¹⁶ הַנָּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל. וְלֹא
 6 יַעֲשֶׂנוּ מִרְדֵּעַת לַחֲמוּר¹¹⁷, שְׁמָא יִמְצֵא אוֹתוֹ אַחֵר
 7 וְיִקְרָעֶנּוּ מֵעַל הַמִּרְדֵּעַת וְיִלְבָּשֻׁנּוּ, שֶׁהָרִי אֵין הַכְּלָאִים
 8 נִכְרִי בּוֹ¹¹⁸. וְכִיצַד תִּקְנֵת¹¹⁹ בְּגָד זֶה? צוֹבְעוֹ, שְׁאֵין
 9 הַצִּמְרָן וְהַפֶּשֶׁתִּים עוֹלִים בְּצֹבֵעַ אֶחָד, וּמִיָּד הוּא נִכְרִי
 10 לֹא וְשׁוּמְטוֹ. וְאִם לֹא נִכְרִי - הָרִי זֶה מִתֵּר; שְׁמָא
 11 נִשְׁמַט¹²⁰ וְהִלָּךְ לוֹ, שֶׁהָרִי בִדָּק וְלֹא מִצָּאוֹ. וְכִכֵּר
 12 בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת אֲסוּרוֹת¹²¹, שֶׁכָּל אֲסוּר סִפְקוֹת
 13 מִדְּבָרֵי טוֹפְרִים, וְלִפְיֶכָּךְ הִקְלוּ בְּסִפְקָא¹²².
- 113) פסחים מ: 114) שנארג בו ואינו ניכר (רש"י
 בפסחים שם). 115) ראה למעלה הלכות רז שרק חוט,
 שהוא חשוב, אינו בטל. 116) פסחים שם. 117) שם.
 118) אבל אם הכלאים ניכרים בו, עושים אותו מרדעת
 לחמור, כמבואר למעלה (תוספות שם). 119) גדה סא:
 120) שם. 121) פרק יח הלכה יז. 122) ראה בכסף-
 משנה לפ"ט מהלכות טומאת מת הלכה יב.
- 14 כח. הַלּוֹקֵחַ כָּלִי צִמְרָן¹²³ מִן הַנָּכְרִי - צָרִיךְ לְבָדֵקוֹ
 15 יָפֶה יָפֶה, שְׁמָא הֵן תְּפוּרִין בְּפֶשֶׁתָּן.
- 123) ראה בכלאים פ"ט משנה ז.
- 16 כט. הָרוּאָה כְּלָאִים¹²⁴ שֶׁל תּוֹרָה¹²⁵ עַל חֲבֵרָא¹²⁶,
 17 אֶפְלוּ הָיָה מֵהֵלֶךְ בְּשׂוּק - קוֹפֵץ לוֹ וְקוֹרְעוֹ עָלָיו
 18 מִיָּד¹²⁷. וְאֶפְלוּ הָיָה רְבוֹ¹²⁸ שֶׁלְמָדוֹ חֲכָמָה. שְׁאֵין
 19 כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דוֹחָה אֲסוּר לֹא תַעֲשֶׂה הַמִּפְרָשׁ
 20 בַּתּוֹרָה¹²⁹. וְלָמָּה נִדְחָה בְּהֶשֶׁב אֲבָדָה¹³⁰? מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 21 לֹאֹ שֶׁל מָמוֹן¹³¹. וְלָמָּה נִדְחָה בְּטִמְאַת מֵת¹³²?
 22 הוֹאִיל וּפְרַט הַכֶּתוּב 'וְלֹאֲחֹתוֹ'¹³³. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
 23 לְמַדְדוֹ: לֹאֲחֹתוֹ אֵינוֹ מִטְּמֵא, אֲבָל מִטְּמֵא הוּא לְמַת
 24 מִצָּוָה. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - הָרִי הוּא
 25 נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת¹³⁴ בְּכָל מְקוֹם. וְאֵף עַל פִּי
 26 שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר, הָרִי לֹאֹ זֶה
 27 נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. לִפְיֶכָּךְ, אִם הָיָה עָלָיו
- ל. הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים אוֹ הַמִּתְכַּסֶּה בּוֹ - לוֹקָה¹³⁵. הָיָה
 32 לְבוּשׁ¹³⁶ בְּכָלֵאִים כָּל הַיּוֹם כָּל - אֵינוֹ לוֹקָה אֲלָא
 33 אַחַת. הוֹצִיא רֹאשׁוֹ¹³⁷ מִן הַבְּגָד וְהַחֲזִירוֹ, הוֹצִיא
 34 רֹאשׁוֹ וְהַחֲזִירוֹ¹³⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא פָשַׁט הַבְּגָד
 35 כָּלֹ¹³⁹ - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. בְּמָה
 36 דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהוּא חֵיב אַחַת כָּל הַיּוֹם? כְּשֶׁהִתְרוֹ
 37 בּוֹ הַתְּרָאָה אַחַת; אֲבָל אִם הִתְרוֹ בּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: פָּשַׁט
 38 פָּשַׁט¹⁴⁰, וְהוּא לְבוּשׁ בּוֹ, וְשָׂהָה כְּדִי לְפָשַׁט וְלָלֶבֶשׁ
 39 אַחֵר שֶׁהִתְרוֹ בּוֹ - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל שֶׁהִיָּה
 40 וְשָׂהָיָה¹⁴¹ שֶׁהִתְרוֹ בּוֹ עָלֶיהָ וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא פָּשַׁט.
- 135) משום לא תלבש. 136) משנה במכות כא. 137) כן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר זרעים – הלכות כלאים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כלאים שלא בשעת עבודה (כסף-משנה). (146) ראה בפ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות א"ב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש – לוקין, מפני האבנט שהוא כלאים כו".

והשיג הראב"ד מהגמרא ש"במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר", ועוד השיג על מה שכתב הרמב"ם שלוקין רק "מפני האבנט שהוא כלאים", והלא גם בחושן ובאפוד יש כלאים. ותירץ הרדב"ז שהאבנט "מרוקם צמר, ורך היה" אבל החושן והאפוד היו קשים ואינם כלאים, ולפי"ז נמצא שהרמב"ם והראב"ד חולקים אם יש דין כלאים רק באבנט או גם בעוד בגדי כהונה, ושתי הפלוגתות תלויות זו בזו, כי מחלוקתם האם הותרו כלאים בבגדי כהונה רק בשעת עבודה או כל זמן שהוא במקדש, תלוי בגדר היתר כלאים בבגדי כהונה.

לדעת הרמב"ם, ההיתר הוא על-דרך דיחוי כלאים בציצית, שנדחה והותר רק במקום מצות-עשה של ציצית, כך גם הותרו כלאים באבנט לשם עבודת כהונה, ולכן אין להתירו אלא רק בשעת עבודה, משא"כ הראב"ד סובר שיש חילוק עקרוני ביניהם, כי לגבי ציצית יש לימוד מיוחד להתיר בה כלאים, משא"כ באבנט אין לימוד מיוחד להתיר כלאים, אלא כיון שכך ציוותה התורה לעשות את האבנט, בדרך ממילא יודעים אנו שמלכתחילה אין בזה איסור כלאים, ולכן מותר גם שלא בשעת העבודה.

מכאן נובעת גם מחלוקתם, האם רק באבנט היה דין כלאים או גם באפוד ובחושן: לדעת הראב"ד שמעולם לא נאסרו כלאים בבגדי כהונה, מסתבר לרבות כלאים גם באפוד ובחושן, להדגיש שכך ציוותה תורה מלכתחילה, שכן צריך להיות אופן עשיית בגדי הכהונה. אבל לשיטת הרמב"ם שנאמר איסור כלאים בבגדי כהונה, ונדחה במקום מצות-עשה, מסתבר למעט הדיחוי והיתר איסור כלאים כמה שיותר, ולכן סובר הרמב"ם שלגבי חושן ואיפוד אין צריך להתיר האיסור כי "היו קשים ואינם כלאים".

על-פי"ז יש לבאר הטעם מדוע ישנו דין כלאים רק באבנט ולא בשאר בגדי כהונה, ע"פ מאמר הגמרא שחגורה בשעת התפילה יש בה משום "היכון לקראת אלקין ישראל", וא"כ כל עשיית האבנט הוא לשם העבודה, משא"כ שאר בגדי הכהונה משמשים לכל לראש בתפקידם הרגיל לכסות את האדם, אלא שנעשו באופן מיוחד "לכבוד ולתפארת" כיון שהם בגדי קודש לעבודת הכהונה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן ר')

סלקו להו הלכות כלאים בסיעתא דשמיא.

1 מפרש רבינו, מה שאמרו (שם כא): "מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי" (כסף-משנה). (138) ובכל פעם התרו בו (כסף-משנה). ורבינו אליהו מלונדריש (פירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו עמ' ג) כתב: אף-על-פי שלא התרו בו אלא אחת, ועיין שם הערה 45). (139) כלומר, אף-על-פי שבשעה כדי לפשוט וללבוש אינו חייב אלא-אם-כן היה שהות לפשוט כולו וללבוש - כל זה אינו אלא בשהה לחדור ולא עשה מעשה, אבל אם עשה מעשה והוציא ראשו - חייב, אף-על-פי שלא פשט כולו. (140) במשנה שם: "אמרו לו אל תלבש אל תלבש, והוא פושט ולובש, חייב על כל אחת ואחת", אולם בסוגיא שם, אמר רב אשי לאו דוקא פושט ולובש, אלא אפילו שהה כדי לפשוט וללבוש חייב, וכן פסק רבינו. לפיכך כתב בהתראת העדים: "אמרו לו פשוט פשוט". (141) ואף-על-פי שלא עשה מעשה בכל פעם, חייב הוא על כל התראה והתראה - מאחר שהיה בידו לתקן להסיר האיסור מעליו, בכל פעם שמתרים בו, חשוב כעושה מעשה הלבשה, וכן כתב הריטב"א שם בשם התוספות, והביא ראיה מהסוגיא בברכות כ. (שהבאנו למעלה הלכה כט) שמה שאינו פושט בגד כלאים וממשיך להתכסות בו, הרי הוא "קום ועשה".

2 לא. המלביש את חברו כלאים: אם היה הלובש
3 מזיד - הלובש לוקה¹⁴², והמלביש עובר משום
4 ולפני עור לא תתן מכשל¹⁴³; ואם לא ידע הלובש
5 שהפגד הוא כלאים, והיה המלביש מזיד - המלביש
6 לוקה¹⁴⁴, והלובש פטור.

(142) שהיה לו לפשוט מיד, ושהייה חשובה כלבישה אף-על-פי שלא עשה מעשה, ולפיכך לוקה כמו שביארנו בהלכה הקודמת. ועוד שהוא כמסייע למלביש, שמזמין לו את עצמו להלבישו ומסייע כעושה מעשה (כסף-משנה). (143) ועל לאו זה אינו לוקה, שהוא לאו שבכללות. והמלביש אינו לוקה על "לא תלבש" קרי "לא תלביש", כדלהלן, - שלעולם אין לוקין על פסוק זה אלא מלקות אחת: כשלוקה הלובש - אינו לוקה המלביש, ורק כשאין הלובש לוקה, כגון בשוגג, - לוקה המלביש, כדלהלן (כסף-משנה). (144) משום "לא תלבש", קרי "לא תלביש". [ומקור דברי רבינו בתוספתא מכות פרק ג (הוצאת צוקר מנדל עמ' 244"32): "המלביש את חברו כלאים המטמא את הנזיר אף-על-פי שהמלביש מזיד (חייב - כצ"ל) והמטמא מזיד (חייב) פטור, אם היה לובש מזיד ומטמא (= ומיטמא) מזיד (חייב פטור) (היו) שניהם (שוגגין) (פטור) (פטורין)". כן צריך להגיה בתוספתא הנ"ל (ע"פ כתב-יד עהרפורט ווינה ודפוס ראשון), ראה בפירושי ר' אליהו מלונדריש עמ' ד הערה 65].

7 לב. כהנים שלבשו¹⁴⁵ בגדי כהנה שלא בשעת
8 עבודה, אפילו במקדש - לוקין, מפני האבנט שהוא
9 כלאים¹⁴⁶; ולא התרו בו אלא בשעת עבודה, שהיא
10 מצות עשה, בציצית.

(145) ערכין ג: ושם מבואר שאפילו במקדש לוקין על

הלכות מתנות עניים

- 1
- 2 יש בכללן שלש עשרה מצות. שבע מצות עשה,
- 3 ושש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להניח
- 4 פאה. (ב) שלא יכלה אותה. (ג) להניח לקט. (ד) שלא
- 5 ילקט הלקט. (ה) לעזוב עוללות הפרים. (ו) שלא
- 6 יעולל הפרים. (ז) לעזוב פרי הפרים. (ח) שלא ילקט
- 7 פרי הפרים. (ט) להניח שכחה. (י) שלא ישוב לקחת
- 8 השכחה. (יא) להפריש מעשר לעניים. (יב) לתן
- 9 צדקה כמסת יד. (יג) שלא יאמץ לבבו על העניים.
- 10 וביאר מצות אלו בפרקים אלו:
- 11
- 12 א. הקוצר את שדהו² - לא יקצר את כל השדה
- 13 כלה, אלא יניח³ מעט קמה⁴ לעניים בסוף השדה⁵;
- 14 שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרך. אחד הקוצר
- 15 ואחד התולש⁶. וזה שמניח הוא הנקרא פאה.
- 16 ב. וכשם שמניח בשדה, כן באילנות⁷. כשאוסף את
- 17 פרותיהן - מניח מעט⁸ לעניים. עבר וקצר את כל
- 18 השדה או אסף כל פרות האילן - לוקח מעט ממה
- 19 שקצר או ממה שאסף ונותנו לעניים⁹; שנתינתו
- 20 מצות עשה¹⁰, שנאמר: לעני ולגר תעזב אתם.
- 21 ואפלו טחן הקמה ולשו¹¹ ואפאו פת¹² - הרי זה
- 22 נותן ממנו פאה לעניים.
- 23 ג. אבד כל הקציר¹³ שקצר או נשרף קדם שנתן
- 24 הפאה - הרי זה לוקה; שהרי עבר על מצות לא
- 25 תעשה, ואינו יכול לקיים עשה שבה שנתק לו.
- 26 ד. וכן בלקט, כשקוצר¹⁴ ומאלם¹⁵ - לא ילקט
- 27 השבילים הנופלות בשעת הקציר, אלא יניחם
- 28 לעניים; שנאמר: ולקט קצירך לא תלקט. עבר
- 29 ולקטן, אפלו טחן ואפה¹⁶ - נותן לעניים; שנאמר:
- 30 לעני ולגר תעזב אתם¹⁷. אבדו או נשרפו אחר
- 31 שלקטן קדם שנתן לעניים - לוקה.
- 32 ה. וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הקצירה,

הר"ש (פאה פ"א מ"ד) שמן התורה אינו חייב אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד. (8) במחובר. עי' 'ירושלמי' פאה פ"ד ה"א. ועי' להלן פ"ב ה"טו. (9) בבא-קמא צד, א. וממה שכתב רבינו "ונותנו", וגם להלן כתב "שנתינתו", נראה שכיון שכבר עבר ואסף הפאה אינו יוצא ידי חובתו ב"עזיבה" בלבד, אלא צריך ליתן, וראה להלן פ"ב הלכות ט"טז ('אור פני מלך'). (10) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכ) "והוא אמרו יתעלה, תעזוב אותם, אחר שהזכיר הפאה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז:): שהפאה היא לאו שניתק לעשה. הלאו - הוא אמרו לא תכלה פאת שדך, והעשה - הוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם". וכן כתב שם לא-תעשה רי: "ולאו זה ניתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר כל הזרוע, יתן לעניים כשיעור הפאה מן הקציר, והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם, כמו שביארנו במצות-עשה". (11) כרבי ישמעאל שאמר (בבא-קמא שם): "ואף מפריש מן העיסה". והלכה כדבריו, מפני שהסוגיא שם סוברת כמותו. ואמרו שם, שטעמו משום שנאמר פעמיים בתורה "תעזוב בפאה, ללמד שאפילו לאחר ששינה את הפאה - מחויב הוא לעזבה לעניים. (12) רבי ישמעאל לא הזכיר אלא "מפריש מן העיסה", אבל הואיל ולרבי ישמעאל נתברתה העיסה מ"תעזוב" (ראה למעלה) - סובר רבינו שאין לחלק בין עיסה לפת אפויה, ואף היא חייבת.

(1) יבאר שמצוה להניח פאה לעניים בסוף השדה או האילן. ודין אם עבר וקצר כל השדה ואסף כל פירות האילן. המעמר ושכח אלוהם בשדה. ואם שכח מקצת קמה. מתנות עניים אלו אם יש בהן טובת הנאה לבעלים. ודין גר האמור במתנות עניים. ומאימתי מותרין כל אדם בלקט שכחה ופאה ועוללות. מתנות עניים אלו אם נוהגות בחוצה לארץ. וכמה שיעור הפאה.

12 א. הקוצר את שדהו² - לא יקצר את כל השדה
13 כלה, אלא יניח³ מעט קמה⁴ לעניים בסוף השדה⁵;
14 שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרך. אחד הקוצר
15 ואחד התולש⁶. וזה שמניח הוא הנקרא פאה.

(2) כלומר, התחלת הקצירה היא המחייבת ('ירושלמי' פאה פ"א ה"א), אבל לפני שהתחיל לקצור - אין עוד חיוב כלל ('אור פני מלך' להרב ניסן זק"ש). (3) ולא יקצור. פאה פ"ד מ"א: "הפאה ניתנת במחובר לקרקע", מפני ש"אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקוצרך - ללמדנו [שיניח] פאה מחוברת לקרקע, וזה בקציר" (פירוש המשנה, שם). ובבבא-קמא צד, א - בברייתא: "מצות פאה להפריש מן הקמה". (4) ואין לה שיעור (להלן ה"טו). (5) בגמר קצירו (רש"י שבת כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב. (6) 'ספרא' פרשת קדושים פ"א ה"ב; חולין קלו, א. ו'ירושלמי' פאה פ"א ה"ד, והיינו דברים שדרכם בתלישה, אבל דברים שאין דרכם בתלישה - אין התלישה מחייבת אותם בפאה. כמו שאמרו בחולין שם, וכמו שפסק רבינו להלן פ"ד ה"ב ('פאת השולחן' בשם 'פרי חדש').

16 ב. וכשם שמניח בשדה, כן באילנות⁷. כשאוסף את
17 פרותיהן - מניח מעט⁸ לעניים. עבר וקצר את כל
18 השדה או אסף כל פרות האילן - לוקח מעט ממה
19 שקצר או ממה שאסף ונותנו לעניים⁹; שנתינתו
20 מצות עשה¹⁰, שנאמר: לעני ולגר תעזב אתם.
21 ואפלו טחן הקמה ולשו¹¹ ואפאו פת¹² - הרי זה
22 נותן ממנו פאה לעניים.

(7) כן מבואר מן המשנה פאה פ"ד מ"א: "בדלית ובדקל". וב'ירושלמי' שם אמרו: "אילנות מנין? - תלמוד לומר: שדך". וכנראה מדברי רבינו שחיובם מן התורה, ולא כדעת

ז. נמצאת למד, שארבע מתנות לעניים בפרס: 24
הפרט והעוללות והפאה והשכחה. ושלש מתנות
בתבואה: 25. הלקט והשכחה והפאה. ושתיים
באילנות: 26. השכחה והפאה.

24 חולין שם, ותוספתא פאה פ"ב. (25) שלא שייך בה
עוללות, כמבואר להלן פ"ד הי"ז. ועיי"ש הכ"א.
26 שאין בהם לא לקט ולא פרט ולא עוללות. ובתוספות
(חולין שם, ד"ה גמר) שאלו: "אף-על-פי שלענין עוללות
אין ללמוד זית מכרם בגזירה-שוה" "אחריו אחריו", שאין
בו לא כתף ולא נטף - למה לא נלמוד לענין פרט
בגזירה-שוה' זו?".

ח. כל מתנות עניים אלו: 27 - אין בהן טובת הניה
לבעלים, 28. אלא העניים באין ונוטלין אותן על פרחן
של בעלים. 29. ואפלו עני שבישראל - מוציאין אותן
מידו. 30.

27 שם. (28) שבידו לתתם לכל מי שירצה. (29) שהרי
לא נאמרה בהם לשון "נתינה" אלא "תעזוב" - לשון עזיבה
(שם:). בניגוד לתרומות ומעשרות שנאמרה בהן נתינה,
שנותנן לכל מי שירצה (פי"ב מהל' תרומות הט"ו).
30 שנאמר (ויקרא כג, כב) "ולקט קצירך לא תלקט, לעני
ולגר תעזוב אותם", ודרשו חכמים (שם): "לא תלקט לעני
- להזהיר עני על שלו", שגם העני אסור לו ללקט מן הלקט
של שדהו.

ט. כל גר האמור במתנות עניים: 31 - אינו אלא גר
צדק. 32. שהרי הוא אומר במעשר שני: 33. וכל הלוי
והגר: מה הלוי בן ברית, אף הגר בן ברית. 34. ואף
על פי כן, אין מונעין 35. עניי עובדי כוכבים ומזלות
ממתנות אלו, אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין
אותן, מפני דרכי שלום. 36.

31 "לעני ולגר תעזוב". (32) ולא גר תושב (פאת
השולחן). (33) בנוסח אחר כתב"ד "במעשר עני", וכן
נכון (מעשה רוקח). (34) 'ספרא' פ' קדושים פ"ד ה"ד.
35 משנה, גיטין נט, ב: "אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט
שכחה ופאה מפני דרכי שלום". (36) אבל אם באו לברם
אין כאן דרכי שלום, שהרי יכול לומר להם: חכו עד שיבואו
עניי ישראל (רדב"ז). [וראה בפ"י מהל' עבודה זרה ה"ה].

י. נאמר במתנות עניים: לעני ולגר תעזוב אתם - כל
זמן שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים לבעל
ולחזר עליהם - הרי הנשאר מהן מתר לכל אדם: 37;
שאין גופו קדוש פתומות. 38. ואינו חייב לתן להן
דמיה; שלא נאמר בהן ונתן לעניים. 39. אלא
תעזוב אתם. ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה
ולעופות, אלא לעניים, והרי אין עניים. 40.

37 כנראה שהכוונה שמותר גם לבעל השדה, וראה להלן.
38 כן הוא בחולין קלד, ב: "לוי זרע בכושר (= שם מקום
- רש"י) ולא הוו עניים למישקל לקט, אתא לקמיה דרב

וכן בעוללות; שנאמר: וכרמך לא תעולל, ופרט
כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אתם. וכן המעמר
ושכח אלמה אחת: 18 בשדה - הרי זה לא יקחנה;
שנאמר: ושכחת עמר בשדה, לא תשוב לקחתו.
עבר ולקחו, אפלו טחנו ואפאו - הרי זה נותנו
לעניים; שנאמר: לגר ליתום ולאלמנה יהיה - זו
מצות עשה. הא למדת, שכלן מצות לא תעשה
הנתק לעשה הן, 19, ואם לא קים עשה שבהן - לוקה.

18 להלן פ"ה הי"ד, כתב רבינו: "שני עמרים - שכחה,
ושלשה אינם שכחה". ואם כן "אלומה אחת" שכתב כאן -
לאו דוקא (ועי' 'אור פני מלך'). (19) זה לשון רבינו ב'ספר
המצוות' (לא-תעשה ריד): "ודע, שכלל הוא אצלנו שכל
מצוות לא-תעשה שיש בה קיום עשה, כל זמן שקיים עשה
שבה - אינו לוקה, ואם לא יקימנו לוקה. כגון הפאה - שאם
קצרה, לא יתחייב מלקות בזמן שיקצור אלא יכול ליתנה
שבליים. וכן אם דש את החיטים וטחנן ולשן - נותן מן
העיסה שיעור מה שהיה חייב בו מן הפאה, אבל אם אירע
שאבדו אותן החיטים לגמרי או שנשרפו - הרי זה לוקה,
כיון שלא קיים 'עשה' שבה, כל-שכן אם ביטלו בידו, כגון
שאכל את כל אותן החיטים. ואל תחשוב שאמרם בגמרא
מכות: "אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת" ונתקיים שאותה
האחרת היא הפאה, שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה
בלבד. - לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל מה
שדינו כדין הפאה, לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות,
כל אחד מהם הוא לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו מה
שאפשר בפאה מענין קיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו,
לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום 'עשה' הוא
אמרו יתעלה: לעני ולגר תעזוב אותם - וזה נאמר בפאה
ובלקט ובפרט ובעוללות, אמר "לא תכלה פאת שדך, ולקט
קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט,
לעני ולגר תעזוב אותם". ואמר עוד בעומר השכחה "לא
תשוב לקחתו, לגר וליתום ולאלמנה יהיה", וכיון שמצאנו
לשון הגמרא שהפאה היא לאו שניתק ל'עשה', ולמדו על
'עשה' שבה ממה שאמר "לעני ולגר תעזוב אותם", משמע
שכל אלו חמשת הלאוין - לאו שניתק לעשה".

9. כשם שהשכחה בעמרים, כך היא בקמה. 20. אם
שכח מקצת הקמה ולא קצרה - הרי זו לעניים.
10. וכשם שהשכחה בתבואה וכיוצא בה, כך יש שכחה
לאילנות כלן: 21. שנאמר: כי תחבט זיתך לא תפאר
אחריו, 22. והוא הדין לשאר האילנות. 23.

20 פאה פ"ו מ"ז. וב'ספרי' פרשת כי-תצא דורש "בשדה,
לרבות שכחת קמה". וכן מפורש ב'ירושלמי', עי' ר"ש
בפירושו לפאה פ"ד מ"ו. (21) [נראה מדברי רבינו, שכל
האילנות חייבים בשכחה, ואין בהם הכלל האמור בפאה
(פ"א מ"ד, ולהלן פ"ב ה"א) שאילן שאין לקיטתו כאחת -
אינו חייב בה. ואין כן דעת הרשב"א בקידושין ב, ב - ד"ה
אתרוג, והגרע"א. ועי' 'משנה ראשונה' בפאה שם, וב'אור
פני מלך']. (22) ואמרו בחולין קלא, ב: "אחריו, זו
שכחה". (23) לומדים מזית (חולין, שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 המנחות בארץ תחת האילנות⁵⁰ - נוטל, ואף על פי
13 שכבר התר כל אדם בשכחה שבראש האילן⁵¹. וכל
14 זמן שיש לו לטל שכחה שבראש האילן - נוטל,
15 ואף על פי שעדין אין לו שכחה תחתיו⁵².

49) כן מפרש רבינו מה שאמרו בפאה פ"ז מ"ב: "כל זמן שיש לו תחתיו, יש לו בראשו". (50) עד שלא פסקו העניים מלחזר אחריה, ראה למעלה. (51) היינו אחר זמן רביעה שניה בשנה אפילה, כמבואר למעלה. (52) שעדיין לא פסקו העניים מלחזר אחריה.

16 יג. מתנות עניים שפשדה שאין העניים מקפידים
17 עליהן - הרי הן של בעל השדה⁵³, ואף על פי
18 שעדין לא פסקו העניים מלחזר על מתנותיהם.

(53) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"א.

19 יד. כל מתנות העניים האלו אינן נוהגות מן
20 התורה אלא בארץ ישראל⁵⁴, בתרומות ומעשרות.
21 הרי הכתוב אומר: ובקצרכם את קציר ארצכם,
22 פי תקציר קצירך בשדה. וכבר נתפרש בגמרא,
23 שהפאה נוהגת בחוצה לארץ מדבריהם⁵⁵. ויראה
24 לי, שהוא הדין לשאר מתנות עניים אלו, שכלן
25 נוהגות בחוצה לארץ מדבריהם.

54) שכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ (קידושין לו:), ועוד שהרי מפורש בפסוק "ארצכם" "בשדך", כמו שמבאר. (55) כן מפורש בחולין קלז, ב: "התם בארץ, הכא בחו"ל", ועי' כסף-משנה.

26 טו. כמה הוא שעור הפאה? מן התורה אין לה
27 שעור⁵⁶. אפילו הניח שבלת אחת - יצא ידי חובתו.
28 אבל מדבריהם אין פחות מאחד מששים⁵⁷, בין
29 בארץ בין בחוצה לארץ⁵⁸. ומוסיף על האחד
30 מששים לפי גדל השדה⁵⁹, ולפי רב העניים⁶⁰, ולפי
31 ברפת הזרע. כיצד? שדה שהיא קטנה ביותר, שאם
32 הניח ממנה אחד מששים אינו מועיל לעני - הרי
33 זה מוסיף על השעור. וכן אם היו העניים מרפין
34 - מוסיף. ואם זרע מעט ואסף הרבה⁶¹, שהרי
35 נתפרך - מוסיף לפי הפרכה. וכל המוסיף על
36 הפאה - מוסיפין לו שער⁶². ואין לתוספת זאת
37 שעור⁶³.

56) פאה פ"א מ"א, וחולין שם. (57) פאה שם, מ"ב. (58) חולין, שם. (59) פאה, שם. (60) שם: לפי רוב הענוה, וכתב בפיה"מ שם: "יש מי שיקרא ענוה בוי"ו; ופירושו מה שתענה הארץ אם זרע רב או מעט". (61) בפירוש המשנה כתב: "והעניים מועטין". אבל כאן השמיט זאת, שהרי אם היו העניים מרובים, יש להוסיף יותר ויותר, בשנתכרך בזרע רב. (62) כיון שיש מצוה בהוספתו, כמפורש ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א. (63) "ירושלמי" שם: "הפאה אין לה שיעור מלמעלה". וכן

ששת, אמר ליה: לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים. מיתבי: אין מביאין תרומה לא מגורן לעיר ולא ממדבר לשוב, ואם אין שם כהן, שוכר פרה ומביאה - מפני הפסד תרומה, שאני תרומה דטבלה". (39) שם: "והרי מתנות (= זרוע ולחיים וקיבה) דלא טבלי (אינם אוסרים כל הבהמה לפני הרמתם), ותניא וכו' ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן, שאני מתנות כהונה דנתינה כתיבה ביה".

1 יא. מאימתי מתרין כל אדם פלקט⁴¹? משפנסו
2 המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים⁴²
3 ויצאו. מאימתי מתרין כל אדם בפרט ובעוללות⁴³?
4 משיהלכו העניים בפרם ויבואו. הנשאר אחרי כן -
5 מתר לכל אדם. מאימתי מתרין כל אדם בשכחה של
6 זיתים⁴⁴? בארץ ישראל⁴⁵, אם שכח אותה בראש
7 הזית⁴⁶ - הרי זה מתר בה מראש חדש פסלו, שהוא
8 זמן רביעה שניה בשנה אפילה⁴⁷. אבל צבורי
9 זיתים⁴⁸ ששכחן תחת האילן - הרי זה מתר בהן
10 משפסקו העניים מלחזר אחריהן.

40) פאה פ"ח מ"א. (41) [מתוך סמיכות הלכה זו להלכה הקודמת, נראה שרבינו מפרש שההיתר הוא משום "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים", וכן כתב בפירוש המשנה שם. ואף-על-פי שבבבלי בבא-מציעא כא, ב - אמרו שהטעם הוא משום יאוש בעלים, שהעניים נתיאשו מהלקט - פסק כדעת ה"ירושלמי" בפאה שם, שהביאו למשנה זו את הברייתא של רבי שמעון בן יוחאי "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים". ונראה שם שהם של בעל השדה]. (42) במשנה שם: "משליכו בה הנמושות". וכפירושו של ריש לקיש (בבא-מציעא שם) "לקוטי בתר לקוטי", וגם רבי יוחנן שם אינו חולק עליו, עי' ב"כסף משנה" וב"פירוש המשנה" לפאה שם. (43) משנה, שם. (44) שם: "ובזיתים משתרד רביעה שניה". ואין הכוונה אלא להוציא פרט ולקט ועוללות שאינם באילנות, אבל לא בא למעט פאה, שהרי אף היא נוהגת בזיתים. (45) ראה להלן ה"ד, שמדברנן נוהגות מתנות עניים גם בחוצה לארץ. וראה להלן. (46) שאם שכח על הארץ, הרי זה מותר משיפסקו העניים, כדלהלן. וראה להלן ה"ב. (47) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ורביעה שניה, המטר השני בזמן הרביעה השניה מן השנה. והשאלו כמו כן שם הרביעה לזמן הסתיו, לפי שהוא מגדל הצמחים ויוציאם מבטן הארץ כמעשה הבורעל בנקיבה, והוא גזור ממלת תרביע, וכן אמרו (תענית ו:) מטרא בעלה דארעא. וזמן רביעה שניה בארץ הצבי (= בארץ ישראל) בשנה המבכרת הוא ב"ז במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג במרחשון, ובשנה המאוחרת בר"ח כסליו, ומה שירד מן הגשם קודם י"ז מרחשון הוא ממטרות החורף לא מתחילת הסתיו, כל זה בארץ ישראל, ועליו נאמר הדבר". וראה מה שכתב ב"כסף משנה" ליישב דברי רבינו עם הסוגיא בתענית ו, א, ו, ב. (48) ראה להלן ה"ב.

11 יב. כל זמן שיש לעני לטל שכחה הזיתים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל הספיה שלו הוא אוכל. ומקור דבריו ממה ששינוי בכלאים פרק ב משנה ה: "תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס", הרי שהוא אוכל, שאם לא כן אין בו משום כלאים כלל, שצריך שיהא מאכל אדם]. (6) והם מיני צבעים. (7) כלומר, אף על פי שגדלים הם מן הארץ - אינם יונקים מן הארץ כשאר אילנות. (8) הבצלים השמורים לזרע.

ג. קִרְקַע פֶּל שֶׁהוּא⁹ - חֵיבֵת בַּפֶּאֶה, וְאֶפְלוּ הִיּתָה²⁰ שֶׁל שְׂתַפִּין; שְׁנָאֵמֶר: קָצִיר אֲרָצְכֶם - אֶפְלוּ שֶׁל²¹ רָבִים.²²

(9) וכדעת רבי עקיבא, ש"שדך" משמע אפילו שדה כל שהוא. ובירושלמי שואל: הגע עצמך שהייתה שכולת אחת, עד שלא קצרה - אין כאן חיוב, משקצר אין כאן שיוור? ומתרץ שהיה קלח אחד ובו ה' שבלים.

ד. שָׂדֶה שֶׁקָצְרוּהָ נְכָרִים לְעֶצְמָן¹⁰, או שֶׁקָצְרוּהָ לְסֻטִים, או קֶרְסְמוּהָ¹¹ נְמָלִים, או שִׁבְרָתָהּ הָרוּחַ או בְּהֵמָה - הֲרִי זֶה פְטוּרָה מִן הַפֶּאֶה¹²; שִׁחֻבָת הַפֶּאֶה¹³ בַּקֶּמָה.¹⁴

(10) ירושלמי שם: "מתניא כשקצרו לעצמן, אבל קצרו לירשאל חייבת". ובספרא פרשת קדושים: "ובקצרכם פוט לשקצרוה גויים, מיכן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט והשכחה והפאה". ואם כן "קצרוה גויים לעצמן" כאן, הוא מה שהביא רבינו להלן הלכה ט "גוי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר וכו'". (11) כמו כרסומה, והוא מעניין כריתה. (12) שאמר הכתוב בחיוב הפאה ובקצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים. (13) כלומר, אף על פי שאם לא נתן פאה מן הקמה, מפריש מן העמרים, היינו דווקא כשנתחייב בקמה, אבל כאן שבקמה פטור - אינו מתחייב אחר כך.

ה. קָצֵר חֲצִיָּה וְקָצְרוּ הַלְסָטִים חֲצִיָּה שְׁנִשְׁאָר - הֲרִי²⁷ זֶה פְטוּרָה; שֶׁתַּחֲיִיב בַּחֲצִי שֶׁקָצְרוּ הַלְסָטִים¹⁴. אֲבָל²⁸ אִם קָצְרוּ הַלְסָטִים חֲצִיָּה וְחֹזֵר הוּא וְקָצֵר הַשָּׂאֵר -²⁹ נֹתֵן פֶּאֶה כְּשֶׁעוֹר מֵה שֶׁקָצֵר¹⁵. קָצֵר חֲצִיָּה וּמִכֹּר חֲצִיָּה - הַלֹּקֵחַ נֹתֵן פֶּאֶה (לְכָל¹⁶). קָצֵר חֲצִיָּה³¹ וְהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה - הַפֹּדֶה מִיַּד הַגֹּזֵר נֹתֵן פֶּאֶה³² לְכָל¹⁷. קָצֵר חֲצִיָּה וְהִקְדִּישׁ¹⁸ - מִנִּיחַ מִן הַנִּשְׁאָר³³ פֶּאֶה הָרְאוּיָה לְכָל¹⁹.³⁴

(14) "שחובת הפאה בקמה". (15) "נותן פאה ממה שקצר". (16) ובפירוש המשנה שם כתב: "כשידע הלוקח שקצרו חצייה נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה שמחוייבת לתת לאותה שדה, לפי שאין לו רשות למכור מתנות הקדוש ברוך הוא, ולפיכך יהיה כאילו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה". (17) יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה. (18) כלומר, את החצי הזה שקצר. (19) מפני שחובת הפאה בקמה וחיוב הפאה על מה שקצר - בנשאר.

ו. פָּרִם שֶׁהִיָּה בּוֹצֵר²⁰ מִמֶּנּוּ עֹנְבִים לְמִכּוֹר בִּשְׁוִק²¹, וּבִדְעָתוֹ שִׁנִּיתָ הַשָּׂאֵר לַגֹּת לְדִרְךָ אוֹתוֹ: אִם הִיָּה²²

אמרו (נדרים ו:): "שאם רצה לעשות כל שדהו (=) לאחר שהתחיל לקצור, ראה להלן פ"ב ה"א) פאה - עושה".

יום שלישי כ"ד טבת ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר כל הדברים שחייבין בפאה. וכמה שיעור הקרקע שיהיה חייב בפאה ודין שחיוב הפאה בקמה. הקוצר שדהו קודם שתוגמר או המקדיש שדהו והיא קמה. גוי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר. ואם שוכרים פועלים נכרים לקצור. באיזה מקום מן השדה מניחים הפאה. ואם הפועלים מוזהרים להניחם. פאת דברים הנקצרים, אם קוצרים אותם העניים. ואם מחלקים אותם או בוזזין אותה. ודן בכמה עתות ביום מחלקין הפאה. והעני שנטל מקצת הפאה וזרקה על השאר.

א. פֶּל אֶכֶל, שֶׁגִּדְּלוּ מִן הָאֲרֶץ, וְנִשְׁמַר, וּלְקִיטָתוֹ¹ פֶּלֹּ כְּאַחַת, וּמִכְנִיסִין אוֹתוֹ לְקִיּוֹם - חֵיב בַּפֶּאֶה;² שְׁנָאֵמֶר: וּבְקָצְרְכֶם אֶת קָצִיר אֲרָצְכֶם.³

ב. פֶּל הַדּוּמָה לְקָצִיר² בְּחֶמֶשׁ דְּרָכִים אֶלֹּ - הוּא⁴ שְׁחֵיב בַּפֶּאֶה. כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנוֹת וְהַחֲרוּבִין⁵ וְהָאֲגוּזִין וְהַשִּׁקְדִים וְהַרְמוּנִים וְהָעֲנָבִים וְהַיִּתִּים⁶ וְהַתְּמָרִים בֵּין יְבֵשִׁים בֵּין רְבִים³, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ.⁴ אֲבָל אֶסְטִיס⁵ וּפּוּאָה וְכִיּוּצָא בֶּהֶן - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי⁸ שְׁאִינָן אֶכֶל⁶. וְכֵן מְהִינ וּפְטוּרִיּוֹת - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי⁹ שְׁאִין גִּדְּלִיהֶן מִן הָאֲרֶץ כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת הָאֲרֶץ⁷. וְכֵן¹⁰ הַהֶפְקֵר - פְּטוּר, שְׁאִין לוֹ מִי שִׁישְׁמָרְנוּ, שֶׁהֲרִי הוּא¹¹ מִפְּקֹר לְכָל. וְכֵן הַתְּאֲנִים - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שְׁאִין¹² לְקִיטָתָן כְּאַחַת, אֲלָא יֵשׁ בְּאֵילָן זֶה מֵה שִׁישְׁמָר הַיּוֹם¹³ וְיֵשׁ בּוֹ מֵה שִׁישְׁמָר לְאַחַר כְּמָה יָמִים. וְכֵן יִרְק -¹⁴ פְּטוּר, שְׁאִין מִכְנִיסִין אוֹתוֹ לְקִיּוֹם. הַשּׁוּמִים¹⁵ וְהַבְּצָלִים - חֵיבִין בַּפֶּאֶה, שֶׁהֲרִי מִיַּבֶּשֶׁין אוֹתָן¹⁶ וּמִכְנִיסִין אוֹתָן לְקִיּוֹם. וְכֵן הָאֲמָהוּת¹⁷ שֶׁל בְּצָלִים, שִׁמְנִיחִין אוֹתָן בְּאֲרֶץ לִקַּח מִהֶן הַזֶּרַע - חֵיבֹת¹⁸ בַּפֶּאֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בֶּהֶן.¹⁹

(2) בספרא שם: "מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר (שסתם קציר הוא כן - ר"ש פאה שם), וגידולו מן הארץ, ולקטתו כאחת ומכניסו לקיום" (שסתם קציר מתבשל ביחד ומכניסו לקיום - שם). (3) כדעת חכמים בירושלמי, שגם רוטבי תמרים (=תמרים רכים) חייבים בפאה שאף הם נגמרים כאחת, ולא כדברי ר' יוסי בן רבי יהודה שם הפוטרם מפאה מפני שאינם נלקטים כאחת. (4) [במשנה ובספרא שם נזכר גם אוג ולפי שהאוג שביהודה הוא מהקלים שבדמאי שחזקתם מן ההפקר, השמיטו רבינו בכדי שלא להאריך ולפרט, באוג שאינו מן ההפקר, שהרי ההפקר פטור מפאה, וכללו בכלל "כל כיוצא באלו"]. (5) [בשבת סח. אמרו: "אוכל למעוטי ספיחי סטיס". אבל בכתב יד אוקספורד שם חסרה המלה ספיחי, וכן הוא בפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת. וסובר רבינו שרק סטיס אינו אוכל,

- 1 בּוֹצֵר לְשׂוּק מִכָּאן וּמִכָּאן - הָרִי זֶה נוֹתֵן פֶּאֶה לָמָּה
2 שְׂבוּצָר לְגַת כְּפִי הַנִּשְׁאָר²²; וְאִם הָיָה בּוֹצֵר לְשׂוּק
3 מְרוֹחַ אַחַת בְּלִבָּד - הָרִי זֶה נוֹתֵן פֶּאֶה מִן הַנִּשְׁאָר
4 כְּפִי הָרְאוּי לְכָל הַפָּרֶם; הוֹאִיל וּבּוֹצֵר מְרוֹחַ אַחַת -
5 אֵינוֹ כְּבוֹצֵר עֲרָא, מְעַט מִכָּאן וּמְעַט מִכָּאן, שֶׁהוּא
6 פְּטוּר. וְכֵן כָּל הַקּוּטֹף מִלִּילוֹת²³ מְעַט מְעַט וּמִכָּנִיס
7 לְבֵיתוֹ, אֶפְלוּ קוּטֹף בֶּן כָּל שְׂדֵהוּ - פְּטוּר מִן הַלֵּקֶט
8 וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֶּאֶה.
- 9 "כֹּרֶם הַמִּדֵּל נוֹתֵן מִן הַמִּשְׁוֹאֵר עַל מַה שְּׁשִׁיר, וְהַמַּחֲלִיק
מֵאֲחַת יָד נוֹתֵן מִן הַמִּשְׁוֹאֵר עַל הַכֹּל". וְכַתֵּב רַבִּינוּ בִּפְרִירוֹשׁוֹ
שֵׁם: "וְכֹרֶם הַמִּדֵּל, כֹּרֶם מִדּוּלְדֵל, גִּזּוּר מִמֶּלֶת דֵּל, וְהוּא
שִׁיבְצוֹר מִקְצָתוֹ וּיִמְכּוֹר וַיַּעֲזוֹב הַנִּשְׁאָר לְדֶרוֹךְ אוֹ לִיבִישׁ,
אִמֵּר שְׁחִיב לִתֵּת פֶּאֶה מִן הַשְּׂאֵרִית הַנִּשְׁאֶרֶת כְּפִי מַה שֶּׁנִּשְׁאָר
לֹא כְּפִי הַכֹּרֶם כּוֹלוֹ, וְזֶה כְּשִׁיבְצוֹר הַעֲנָבִים מִכָּל צֶדֶד מִצִּדֵּי
הַכֹּרֶם, אֲבָל כְּשִׁיבְצוֹר מִצֶּדֶד אֶחָד וּמִכָּר הַנִּחִית הַנִּשְׁאָר, יִתֵּן
מִמֶּה שֶּׁנִּשְׁאָר, פֶּאֶה הַמַּחֲוִיבִית לְכָל הַכֹּרֶם, וְזֶהוּ פִירוּשׁוֹ מַה
שֶׁאִמֵּר הַמַּחֲלִיק מֵאֲחַת יָד, רוּצָה לִמְכּוֹר הַבּוֹצֵר אוֹ הַקּוֹצֵר
מִצֶּדֶד אֶחָד". (21) אֲבָל מִדֵּל לְבֵית נוֹתֵן מִן הַמִּשְׁוֹאֵר עַל
הַכֹּל. כְּלוּמֹר, הַמִּדֵּל לְשׂוּק הָרִי הוּא כְּבוֹצֵר עֲרָא מְעַט מְעַט,
כְּדִלְהֵלֵךְ. אֲבָל מִדֵּל לְבֵית לְעִשְׁתּוֹ גִּזּוּר הַכֹּל מִצִּטְרֵף וְהָרִי זֶה
בְּצִירַת קֶבֶע. (22) לְפִי שֶׁהוּא כְּבוֹצֵר עֲרָא. (23) תּוֹסַפְתָּא
פֶּרֶק א': "הַמְקוּטֹף וּמִכָּנִיס לְבֵיתוֹ אֶפְלוּ כָּל שְׂדֵהוּ, פְּטוּר מִן
הַלֵּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֶּאֶה". וּמִפְרֹשֶׁה רַבִּינוּ מִשּׁוֹם
בְּצִירָה עֲרָאִית וְלֹא מִשּׁוֹם שְׁקִטִּיפָה אֵינָה כְּקִצִּירָה שֶׁהִיא
דְּבָרִים שְׂדֵרֶכֶם בְּקִטִּיפָה חִיבִים בִּפְּאֶה.
- 9 ז. הַקּוֹצֵר כָּל שְׂדֵהוּ קֹדֶם שֶׁתִּגְמַר²⁴ וַעֲדִין לֹא הִבִּיֵּא
10 שְׁלִישׁ - הָרִי זֶה פְּטוּר²⁵. וְאִם הִגִּיעָה לְשְׁלִישׁ -
11 חִיבָתָהּ. וְכֵן בְּפִירוֹת הָאֵילָן²⁶, אִם נִגְמְרוּ שְׁלִישׁ גְּמִירְתָּן
12 - חִיבִין.
- 13 (24) שֶׁתִּבְשַׁל. (25) שֶׁאֵינָה קִצִּירָה. (26) וְשִׁיעוֹר שְׁלִישׁ
גְּמִירְתָּן נֹאמֵר לְעִנְיִן מַעֲשֵׂרוֹת.
- 13 ח. הַמְקִדִּישׁ שְׂדֵהוּ וְהִיא קָמָה - חִיבָתָהּ בִּפְּאֶה²⁷.
14 קִצִּירָה הַגְּזֵר וְאַחֵר בֶּן פְּדָאָה - פְּטוּרָה; שְׁבִשְׁעַת
15 חִיּוֹב הַפֶּאֶה הֵיחָד קֹדֶם, שֶׁאֵינוֹ חִיב בִּפְּאֶה²⁸.
- 16 (27) שֶׁבִשְׁעַת חֻבּוֹתָהּ, הֵינּוּ קִצִּירָתָהּ, הֵיחָד בִּיד הַדְּיוּט.
17 (28) שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁמִּמְעֻטִּים קִצִּירָתָהּ גִּוּיִם מִהַפְסוּק "וּבְקוֹצֶרְכֶם" -
"פֶּרֶט לְשִׁקְצוֹהֶם גִּוּיִם", כִּמוֹ כֵּן מִמְעֻטִּים קִצִּיר הַקֹּדֶשׁ.
- 16 ט. נִכְרִי שֶׁקָּצֵר שְׂדֵהוּ וְאַחֵר בֶּן נִתְגַּר - הָרִי זֶה
17 פְּטוּרָה מִן הַפֶּאֶה וּמִן הַלֵּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה, אִף עַל
18 פִּי שֶׁאֵין הַשִּׁכְחָה אֲלֹא בִשְׁעַת הָעֶמּוּר²⁹.
- 19 (29) כַּחֲכָמִים הַפּוֹטְרִים, וְטַעֲמָם בִּירוּשְׁלָמִי: "כֹּתִיב וּשְׁכַחַת
עוֹמֵר בְּשֹׁדָה וּשְׁכַחַת קָמָה (כְּלוּמֹר, מִן הַמִּלָּה "בְּשֹׁדָה" לְמִדּוֹ
לְרַבּוֹת שְׁכַחַת קָמָה), אֵת שִׁישׁ לוֹ שְׁכַחַת קָמָה יֵשׁ לוֹ שְׁכַחַת
עוֹמְרִין, אֵת שֶׁאֵין לוֹ שְׁכַחַת קָמָה, אֵין לוֹ שְׁכַחַת עוֹמְרִין".
- 19 י. אֵין שׁוֹכְרִין פּוֹעֲלִים נִכְרִים לְקָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן

- 20 בְּקִיאִין בְּלֵקֶט וּפֶאֶה³⁰. וְאִם שְׂכָר וְקָצֵרוֹ אֶת פֶּלֶא³¹
21 - הָרִי זֶה חִיבָתָהּ בִּפְּאֶה³².
- 22 יא. פֶּעַל הַבֵּית שֶׁקָּצֵר כָּל שְׂדֵהוּ וְלֹא הֵנִיחַ פֶּאֶה -
23 הָרִי זֶה נוֹתֵן מִן הַשְּׂבִילִים פֶּאֶה לְעִנְיִים, וְאֵינוֹ צָרִיף
24 לְעִשְׂרֵי. וְאִם נִתֵּן לָהֶם רֹב הַקְּצִיר³³ מִשּׁוֹם פֶּאֶה - הָרִי
25 זֶה פְּטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְכֵן אִם דֵּשׁ וַעֲדִין לֹא זָרָה³⁴
26 - נוֹתֵן לָהֶם הַפֶּאֶה קֹדֶם שֶׁיַּעֲשִׂי³⁵. אֲבָל דֵּשׁ וְזָרָה
27 בְּרַחַת וּבִמְזוּזָה וְגַמְר מִלְּאֻכָּתוֹ - מְעַשְׂר³⁶ וְנוֹתֵן לָהֶם
28 מִן הַפִּירוֹת הַמַּעֲשְׂרִין שְׁעוֹר הַפֶּאֶה הָרְאוּיָה לְאוֹתָהּ
29 שְׂדֵה³⁷. וְכֵן בְּאֵילָנוֹת.
- 30 (33) וְלֹא כָּל הַקְּצִיר, שֶׁ"הַעוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵהוּ פֶּאֶה אֵינָה פֶּאֶה".
וְמַה שֶּׁאִמְרוּ בְּנִדְרִים "שֶׁאִם רָצָה לְעִשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ פֶּאֶה -
עוֹשֶׂה", הֵינּוּ לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל לְקָצֵרוֹ ו"כָּל שְׂדֵהוּ" לֹא
דוּקָא. (34) לֹא פִיזֵר בְּרוּחַ אֵת הַמוֹץ מִן הַזֵּרִיעִים.
31 (35) שֶׁלִּפְנֵי גִמְר הַמִּלְאֻכָּה לֹא חָלָה עָלָיו חֻבַּת הַמַּעֲשֵׁר.
32 (36) שֶׁכֵּבֶר חָלָה עָלָיו חֻבַּת מַעֲשֵׁר מִן הַשְּׂדֵה. (37) וְאֵינוֹ
מִנְכָּה שִׁיעוֹר הַמַּעֲשֵׁר שֶׁנִּתֵּן.
- 30 יב. אֵין מְנִיחִין³⁸ אֶת הַפֶּאֶה אֲלֹא בְּסוֹף הַשְּׂדֵה, כְּדִי
31 שִׁיחֵיו עֲנִיִּים יוֹדְעִין מְקוֹם שֶׁיִּבְאוּ לֹא³⁹. וְכְּדִי
32 שֶׁתִּהְיֶה נִפְרֶת לְעוֹבְרִים וּלְשָׂכִים וְלֹא יִחַשְׁדוּ⁴⁰. וּמִפְּנֵי
33 הַרְמָאִים, שֶׁלֹּא יִתְפָּן לְקָצֵר הַכֹּל וְאוֹמֵר לְאֵלוֹ
34 שְׂרֹאִים אוֹתוֹ קוֹצֵר סוֹף הַשְּׂדֵה: בְּתַחֲלַת הַשְּׂדֵה
35 הַנִּתְחַל. וְעוֹד, שֶׁלֹּא יִשְׁמַר שְׂעָה שֶׁאֵין שֵׁם אָדָם
36 וְיִנְיָחָהּ וְיִתְנַנֶּה לְעִנֵּי הַקְּרוֹב לֹא⁴¹. עֲבָר וְהֵנִיחַ הַפֶּאֶה
37 בְּתַחֲלַת הַשְּׂדֵה אוֹ בְּאַמְצָעָהּ - הָרִי זֶה פֶּאֶה⁴². וְצָרִיף
38 שְׁנֵינִים בְּסוֹף הַשְּׂדֵה כְּשֶׁעוֹר הַפֶּאֶה הָרְאוּיָה לָמָּה
39 שֶׁנִּשְׁאָר בְּשְׂדֵה אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ אֶת הָרְאוּיָה.
- 38 דְּבָרֵי ר' שִׁמְעוֹן: "מִפְּנֵי אֲרַבְעָה דְּבָרִים לֹא יִתֵּן אָדָם
פֶּאֶה אֲלֹא בְּסוֹף מִפְּנֵי גִזּוּל הָעֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִיטוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי
מִרְאִית הָעֵין וּמִפְּנֵי הַרְמָאִין". (39) שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֲנִיִּים יוֹשֵׁבִין
וּמִשְׁמְרִין כָּל הַיּוֹם וְאוֹמְרִים עֲכָשִׁיו הוּא נוֹתֵן פֶּאֶה, עֲכָשִׁיו
הוּא נוֹתֵן פֶּאֶה". וְזֶה הוּא "בִּיטוּל עֲנִיִּים", הָאִמּוֹר בְּכָל
הַמְקוֹרוֹת הַנִּזְכָּרִים. (40) שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין אוֹמְרִים רֹאוּ
הֵינָךְ פְּלוֹנִי שֶׁקָּצֵר אֵת שְׂדֵהוּ וְלֹא הֵנִיחַ מִמֶּנּוּ פֶּאֶה". וְזֶה
"מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵין" הָאִמּוֹר שֵׁם. (41) זֶהוּ "מִפְּנֵי גִזּוּל
עֲנִיִּים". (42) כְּלוּמֹר, הָרִי הֵיא לְעִנְיִים וּפְטוּרָה מִתְּרוּמוֹת
וּמַעֲשְׂרוֹת. פֶּאֶה פֶּרֶק א' מִשְׁנֵה ג': "נוֹתֵן פֶּאֶה תַּחֲחִילַת
הַשְּׂדֵה וּמֵאֲמַצְעָה". וְלִמְדוֹ שֶׁם בִּירוּשְׁלָמִי מִמֶּה שֶּׁנֹּאמַר
"לְקָצֵרוֹ" - אֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ כִּמָּה לְקָצֵרוֹ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 בו פלן לטל. ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום?
31 מפני שיש שם עניות מניקות, שצריכות לאכל
32 בתחלת היום. ויש שם עניים קטנים, שאין נעורין
33 בפקר ולא גיעו לשדה עד חצי היום. ויש שם
34 זקנים, שאינם מגיעין עד המנחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים... כו".

ומקור הדברים במשנה מס' פאה "שלש אבעיות ביום בשחר במנחה ובחצות כו", ולדעת הרא"ש הכוונה בשלושת הזמנים היא שנותנים באחד מהם, אבל לא בשלושתם יחד. כי אם יתן בשלוש פעמים, הרי שיבואו העניים ויטלו הכל בפעם הראשונה, ואין יחלק פאה בשלושת הזמנים. וצריך להבין דעת הרמב"ם שהלא קושיית הרא"ש מילתא בטעמא היא.

עוד צריך להבין, בנוגע למצות לקט שכחה ופאה, כתב הרמב"ם "כל מתנות העניים האלו, אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל. וכן הוא בשו"ע "לקט שכחה ופאה, אם אין עניי ישראל מצויים שם ליטלם אין צריך להניחם". וכתב הרמ"א "והאידינא אין נוהגין בהם, לפי שהרוב עכו"ם" ולפי זה יש להבין, מדוע לא יקיימו היום בארץ ישראל שהרוב בה ישראל מצות לקט שכחה ופאה, ובפרט כאשר מחפשים ומשתדלים להוסיף בברכתו של הקב"ה ביבול השדה, בוודאי ובוודאי שצריכים להשתדל בקיום המצוות התלויות בארץ.

(על"פ יין מלכות ספר זרעים טימן ח')

53 לא פחות ולא יותר. 54 היינו מנחה קטנה.

35 יח. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר⁵⁵, או
36 שנטל עליה, או שפרש טליתו עליה - קונסין אותה
37 ומעבירין אותה ממנה⁵⁶, ואפילו מה שנטל לוקחין
38 אותו מידו⁵⁷ ונותן לעני אחר⁵⁸. [וכן פלגט וכן
39 בעמר השקחה].

55 בכוונה לקנות על ידי זה את השאר. ואין זה אלא טעות מצידו של העני כי לפי האמת אין זה קניין כלל. 56 זה מוסב על "נפל עליה" ו"פירש טליתו עליה". 57 זה מוסב על נטל מקצת הפאה וזרק על השאר. והנה במשנה שם: "נטל מקצת פאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום" ובתוספתא פרק ב הלכה א נוסף לזה: "ר' מאיר אומר קונסין אותו ונותנין הימנו זו וזו". וסבור רבינו כי ר' מאיר לא בא לחלוק על דברי התנא הראשון אלא לפרש דבריו, וכן כתב בפירוש המשנה. ואף לדברי האומרים שר' מאיר חולק על דברי תנא קמא יש מקום לפסקו של רבינו לפי מה שפסק בפרק ג מהלכות בכורות הלכה ד כר' מאיר בעניין בכור שנשחט שלא על פי מומחה, הרי ש"הלכה כר' מאיר בגזירותיו ובקנסותיו". 58 ואין בעל השדה יוצא ידי חובתו בעזיבה אלא צריך ליתן.

1 יג. בעל הבית שנותן פאה לעניים, ואמרו לו: תן
2 לנו מצד זה, ונתן להם מצד אחר - זו פאה. וכן
3 בעל השדה שהפריש פאה ואמר: הרי זו פאה וגם
4 זו⁴³, או שאמר: הרי זו פאה וזו⁴⁴ - הרי שתייהן
5 פאה.

43 בנדרים ו: אמרו שפשוט הדבר שכיוון שאמר "וגם זו", שוודאי היא פאה. 44 כיוון שלא אמר "וגם זו", אין זו אמירה מפורשת לפאה, אלא הרי היא כיד (=רמז בעלמא), והסתפקו שם אם יש יד לפאה כמו לקרבנות, או לא. ופסק רבינו לחומרא בספק ממון עניים.

6 יד. אסור לפועלים לקצור⁴⁵ את כל השדה, אלא
7 מניחין בסוף השדה פשעור הפאה. ואין לעניים בה
8 כלום עד שיפרישנה בעל הבית מידעתו⁴⁶. לפיכך,
9 עני שראה פאה בסוף שדה - אסור לגע בה משום
10 גזל עד שיודע לו שהוא מודעת בעל הבית.

45 כי יד פועל כיד בעל הבית וחלה עליהם חובת לא תכלה פאת שדך. 46 ש"אין פאה אלא שיש להם שם", היינו שצריך לקרוא לה שם פאה.

11 טו. הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים
12 הנקצרים, וכן פאת הפרם והאילנות⁴⁷ - נתנת
13 במחבר לקרקע. והעניים בוזזין⁴⁸ אותה בידם, ואין
14 קוצרין אותה במגלות⁴⁹ ואין עוקרין אותה
15 בקרדמות, כדי שלא יפו איש את רעהו. רצו העניים
16 לחלקה ביניהם⁵⁰ - הרי אלו מחלקין⁵¹. אפילו
17 תשעים ותשעה אומרים לחלק, ואחד אומר לבז -
18 לזה האחד שומעין, שאמר בהלכה.

47 שאינם גבוהים ביותר, ואין סכנה בעלייה עליהם. 48 חוטפים וקוטפים. ולמדו כן בספרא שם מ"תעזוב" - "הנח לפניהם והם יבזבוזו". 49 בחרמשים. 50 היינו שבעל הבית יחלק ביניהם. 51 למד כן ממה שנאמר שם במשנה א: "אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבז, לזה שומעין שאמר כהלכה" מכלל שאם כולם אומרים לחלק - מחלקין ביניהם.

19 טז. פאה של דלית⁵² ושל דקל, שאין עניים מגיעין
20 לבז אותה אלא בספנה גדולה - בעל הבית מוריד
21 אותה ומחלק אותה בין העניים. ואם רצו פלן לבז
22 אותה לעצמן - בוזזין. אפילו תשעים ותשעה
23 אומרים לבז, ואחד אומר לחלק - שומעין לאחד,
24 שאמר בהלכה, ומחביין בעל הבית להוריד ולחלק
25 ביניהן.

52 שם. גפן מודלה על גבי כותל גבוה.

26 יז. בשלש עתות ביום⁵³ מחלקין את הפאה לעניים
27 בשדה או מניחין אותם לבז: בשחר, ובחצי היום,
28 ובמנחה⁵⁴. ועני שפא שלא בזמן זה - אין מניחין
29 אותו לטל. כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו

שאמרו שלולית (דהיינו אמת המים - רע"ב שם) מפסקת בכל ענין. (8) כן הוא בירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אע"פ שאינו מושך". ואמת המים היינו שלולית, כמבואר למעלה. (9) כן הוא בירושלמי (פ"ב הלכה ב) "תני, אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת". ונראה שפירוש קבועה, היינו שיש בה מים גם בימות החמה וגם בימות הגשמים כבהלכה הסמוכה.

ג. וכן אם היה מפסיק דרך היחיד¹⁰ שהוא רחב ארבע אמות¹¹, או דרך הרבים הרחב שש עשרה אמה¹². אבל שביל¹³ היחיד והוא פחות מארבע¹⁴, או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה: אם היה קבוע¹⁵ בימות החמה ובימות הגשמים - מפסיק; ואם אינו קבוע בימות הגשמים - אינו מפסיק, אלא הרי הוא כשדה אחת.

(10) שם משנה א. (11) כן הוא בבבא בתרא צט: (12) שם. (13) פאה שם. (14) כן מפרש רבינו "שביל" שבמשנה שם, שהוא פחות מרחבו של דרך: פחות מארבע אמות בשביל היחיד, ופחות משש עשרה אמה בשביל הרבים. [ואף-על-פי שדרך של יחיד אינו אלא ארבע אמות בלבד - אין לתת לשביל של רבים, שהוא פחות משש עשרה אמה, דין של "דרך היחיד" על-כל-פנים - "מפני שהרבים יש להם דרכים רבים מלבד זו, ואסור שיניחוהו ולא יעברו עליו" (לשון רבינו בפירוש המשנה שם), ולפיכך אין לו דין דרך אלא אם הוא רחב שש עשרה אמה, אבל בפחות מכאן יש לו דין שביל בלבד (ראה להלן בשביל צריך להיות קבוע), לעומת דרך היחיד ש"אין לו דרך אחרת והוא הולך ושב עליה תמיד" (פירוש המשנה שם), שיש לה דין דרך אף-על-פי שאינה רחבה אלא ארבע אמות בלבד]. (15) משנה שם. ובירושלמי שם מפורש, שגם בשביל הרבים צריך שיהא קבוע, וכדברי רבינו.

ד. הנה¹⁶ מפסיק בה ארץ¹⁷ בורה, שאינה זרועה ולא חרושה, או ארץ נירה, והיא שנחרשה ולא נזרעה, או שהפסיק בה זרע אחר¹⁸, כגון שהיה חטים מכאן וחטים מכאן ושעורים באמצע¹⁹, או שקצר באמצעה, אפלו קדם שתביא שליש²⁰, וחרש מקום שקצר - הרי זו נפסקת לשתי שדות. והוא שהיה רחב כל אחד מאלו כשלשה תלמים²¹ של פתיח²², והוא פחות מבית רבע²³. במה דברים אמורים? בשדה קטנה, שהיא חמשים אמה על שתי אמות²⁴ או פחות; אבל אם היתה יתרה על זו - אין הביר או הניר מפסיקה לשתיים, אלא אם פן היתה בו רחב בית רבע; אבל זרע אחר כל שהוא - מפסיק בה²⁵.

יט. מי שלקח את הפאה⁵⁹ ואמר: הרי זה לאיש פלוני העני, אם עני הוא זה שלקח - מתוך שזוכה בו⁶⁰ לעצמו זכה בו לאותו פלוני; ואם עשיר הוא - לא זכה לו, אלא יתננה לעני שנמצא ראשון.

(59) שם משנה ט: "מי שלקט את הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו, וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון". ופירשה עולא במסכת בבא מציעא, כשהיה המלקט עשיר שאסור לו ללקט לעצמו, אבל עני, שרשאי ללקט לעצמו, זוכה גם לאחרים. ופסק רבינו כחכמים ולפי פירושו של עולא. (60) כלומר, מתוך שיכול לזכות בו.

כ. פעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדים לפניו, וקא עני אחר מאחוריו ונטלה - זכה בה; שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופאה וסלע של מציאה עד שיגיע לידו⁶¹.

(61) כלומר, עד שיקנה באחד מדרכי הקניין.

פרק שלישי

(1) יבאר אם מניחין פאה משדה אחת לחברתה. ההפסק שעושה השדה כשתי שדות, והזורע בין האילנות. הזורע שדה מין אחד בשתי גרונות או ב' מינין בגורן א'. האחין שחלקו או השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו. המוכר מקומות משדהו. ושנים שחלקו אילן. שדה חרובין וזיתים. והבוצר מקצת כרם להקל מעל הגפן.

א. אין מניחין את הפאה משדה על חברתה. כיצד? הרי לו שתי שדות - לא יקצר את האחת פלה ויניח בשניה פאה הראויה לשתייהן. שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרה - שנייה בכל אחת ואחת פאה הראויה לה³. ואם הניח משדה על חברתה - אינה פאה⁴.

(2) פאה פ"ב משנה א. (3) כן הוא בספרא פרשת קדושים (פרק א הלכה יא) "שך, לחייב על כל שדה ושדה", עיין ר"ש בפירושו שם. וכן הוא בירושלמי שם: "שנאמר שך, ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה". (4) כן הוא בירושלמי שם: "הפריש פאה משדה לחברתה - לא קדשה".

ב. היתה שדהו זרועה פלה מין אחד, והיה נחל בתוך השדה⁵, אף על פי שאינו מושך, או אמת המים⁶, שאינו יכול לקצר מה שבשני צדדיה באחת⁷, והוא שתהיה מושכת⁸ וקבועה⁹ - הרי זה בשתי שדות, ונותן פאה מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו.

(5) במשנה שם: "ואלו מפסיקין לפאה, הנחל והשלולית". ובירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אף-על-פי שאינו מושך". ומכאן דברי רבינו שנחל הוא נהר. ועיין ר"ש רוא"ש שם. (6) שם משנה ב. (7) כלומר, "כשהיה בצד אחד, לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר" (פירוש המשניות שם). והיינו כר' יהודה שם, ולא כסתם משנה א

(16) משנה שם. (17) בדפ' רומי: "שדה". (18) שם. (19) [המדובר כשאין כאן צורך להרחיק משום כלאים (ראה בפ"ג מהלכות כלאים), שאם יש צורך להרחיק משום כלאים, הרי ההרחקה היא כשיעור בית רובע (שם הלכה ט), ואם-כן יש כאן הפסק יותר משיעור ארץ בורה (ראה להלן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33 פאה שם. 34 הן ערוגות מרובעות, דומות לדפוס שעושים בו הלבנים (פיה"מ שם). כלומר, הזרעים מחולקים מלבנות מלבנות. 35 כבית-הלל שם.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִי הָאֵילָנוֹת כָּל עֶשְׂרָה בְּתוֹךְ בֵּית סָאָה³⁶; אָבָל אִם הָיוּ כָּל עֶשְׂרָה אֵילָנוֹת בְּיֹתֵר מִבֵּית סָאָה - הָרִי זֶה נֹתֵן פָּאָה מִכָּל מַלְבָּן וּמִלְבָּן³⁷; שֶׁהָרִי הָאֵילָנוֹת מִרְחָקִים הֶרְבֵּה, וְלֹא מִפְּנֵי הָאֵילָנוֹת זָרַע מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת.

36 ירושלמי על המשנה שם. 37 כן גירסת רבינו בירושלמי שם, היפך מגירסתנו. ועיין בכסף-משנה.

י. וְכֵן מִלְבָּנוֹת הַבְּצָלִים³⁸ שְׂבִין הֵיָרֵק³⁹ - נֹתֵן פָּאָה אַחַת⁴⁰ לְכָל הַבְּצָלִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵיָרֵק מִבְּדִיל בִּינְיָהֵן⁴¹ וּמְשִׁימָם מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת.

38 שם פ"ג משנה ד. 39 [והם זרעים באופן שאין איסור מחמת כלאים]. 40 כחכמים במשנה שם. 41 וירק הוא זרע אחר, והוא מפסיק כמבואר למעלה הלכה ד - כאן זה הפסק, שדבר ידוע ששדה אחת היא, ומפני מקום הירק נחלק הזרע, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ח באילנות.

יא. שָׂדֶה שֶׁכָּלָה זְרוּעָה מִין אֶחָד⁴², וְכִיּוֹן שֶׁהִתְחִילוּ בָּהּ מְקוֹמוֹת לִיבֵשׁ⁴³ עָקֵר אוֹ חֵלֶשׁ מֶה שְׂבִיבֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן⁴⁴, עַד שֶׁנִּשְׁאָר הַלֵּחַ מִפְּכָד מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת מִרְחָקוֹת זֶה מִזֶּה: אִם הָיָה דְרָךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁם לְזָרַע מֵאוֹתוֹ הַמֵּין עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת, כְּגוֹן שֶׁבֶת אוֹ חֶרְדֵּל⁴⁵ - הָרִי זֶה מְנִיחַ פָּאָה מִכָּל מַלְבָּן וּמִלְבָּן; שֶׁהָרֹאָה אוֹמֵר: עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ. וְאִם הָיָה מִין אֶחָד שְׂזוּרְעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת, כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - נֹתֵן אַחַת לְכָל⁴⁶.

42 ודין הוא שנותן פאה אחת על הכל. 43 שם משנה ב. 44 ירושלמי שם הלכה א. 45 "שבת מלשון לעז אינט, ובלשון ערב אל-שבת. וחרדל בלשון ערב אל-חרדל, ובלשון לעז שינאפרי. שמנהג אדם לזרוע אותן פרודות בערוגות" (פירוש המשנה שם). (וצריך עיון, שכאן כתב רבינו שחרדל דרכו להזרע ערוגות ערוגות, ואילו בפ"א מהלכות כלאים הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להזרע שדות - אור פני מלך). 46 שם. כחכמים, ולא כרבי עקיבא.

יב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷? כְּשֶׁהָיָה יָבֵשׁ מִכָּאן וְיָבֵשׁ מִכָּאן וְלֹחַ בְּאֻמְצָע⁴⁸; אָבָל לֹחַ מִכָּאן וּמִכָּאן וְיָבֵשׁ בְּאֻמְצָע⁴⁹ - מְנִיחַ מִן הַיָּבֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וּמִן הַלֵּחַ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.

47 שנותן פאה אחת לכל, ובכלל זה גם מן הלח על היבש. 48 ירושלמי שם, ועיין כסף-משנה. שכיין שהיבש הוא בתחילת השדה מצד זה ומצד זה, אין זה נראה כשתי שדות, שכן נוהג להתחיל בקצירה בתחילת השדה (פני משה שם). 49 שאין דרך להתחיל בקצירה מאמצע השדה, וזה נראה כשתי שדות (שם).

ששיעור הפסק ארץ בורה, היא פחות מבית רובע) וראה ב"משנה ראשונה" [20]. כלומר, אם הביאה שליש שחייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז) בוודאי שחייב בפאה מפסיק (ירושלמי פ"ב הלכה א, לדעת ר' מאיר אפילו בלי חרישה) אלא אפילו אם לא הביאה שליש, שאינה חייבת עוד בפאה (למעלה שם) - גם כן מפסקת, כיון שחרש (ראה בכסף-משנה, בפאת השולחן, ובתוספתא כפשוטה לפאה פ"א ע"מ 44 43). 21 ירושלמי שם. 22 תלמים שעושים בתחילת החרישה בפתיחתה (פירוש הרא"ש). 23 כך נראה בירושלמי שם (רדב"ז). ושיעור בית רובע הוא כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה מרובע (פ"ג מהלכות כלאים הלכה ט). 24 ירושלמי שם. 25 כדעת רב שם, ועיין בכסף-משנה.

ה. אָכְלָה גּוֹבְאִי²⁶ אוֹ קֶרְסְמוּיָה נְמָלִים בְּאֻמְצָעָה, אִם חָרַשׁ מְקוֹם שְׂאֲכָלוּ - הָרִי זֶה מִפְּסִיק.

26 תוספתא פאה פ"א, וירושלמי שם.

ו. הַזֹּרֵעַ בְּהָרֵי שְׂאִינוֹ כָּלוּ שָׁוָה, אֲלֹא יֵשׁ בּוֹ תֵּלִים גְּבוּהִים וּמְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת עֲמָקוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְחַרֵּשׁ אוֹתוֹ כָּלוּ וְלִזְרָעוֹ בְּאַחַת, אֲלֹא נִחְרַשׁ הַמְּקוֹם הַגְּבוּהַּ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְהַנְמוּךְ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁדָּה אַחַת, וּמְנִיחַ פָּאָה אַחַת בְּסוֹף הָהָר עַל כָּל הָהָר.

27 פאה פ"ב משנה ב: "וכל ההרים אשר במעדר יעדרון, אף-על-פי שאין הבקר יכול לעבור בכליו, הוא נותן פאה לכל". וכפירושו שם בפירוש המשנה.

ז. מִדְּרָגוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת²⁸ עֶשְׂרָה טֶפָּחִים - נֹתֵן פָּאָה מִכָּל אַחַת וְאַחַת. וְאִם הָיוּ רְאשֵׁי שְׂדוֹת 28 תוספתא שם.

מַעֲרָבִים²⁹ - נֹתֵן מֵאַחַת עַל הַכָּל. הָיוּ פָּחוֹת מֵעֶשְׂרָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאשֵׁי הַשְּׂדוֹת מַעֲרָבִין - נֹתֵן מֵאַחַת עַל הַכָּל³⁰. הָיָה סֵלַע³¹ עַל פְּנֵי כָּל הַשְּׂדֶה: אִם עוֹקֵר הוּא³² אֶת הַמַּחְרֵשָׁה מִצַּד זֶה וְנֹתְנָהּ מִצַּד זֶה - מִפְּסִיק, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מִפְּסִיק.

29 שם. כלומר, המדריגות עולות בשיפוע מסביב להר, ונמצאות ראשי השורות של התבואה, מעורבים (תוספתא כפשוטה). וראה פאה פ"ג משנה א. 30 ירושלמי שאלו: הרי עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה לצד אחר, והרי זה כסלע דלהלן. ויתכן כי רבינו סבור כי סלע שעל פני כל השדה חמור ממדריגות (כסף-משנה ורדב"ז). אבל צריך עיון, מאין שאב מקורו לפסוק נגד הירושלמי. 31 ירושלמי שם הלכה ב. 32 אם צריך לעקור כשחורש.

ח. הַזֹּרֵעַ שְׂדֶה³³ שִׁישׁ בָּהּ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִלְבָּנוֹת מִלְבָּנוֹת³⁴ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל הַזֵּרַע מַעֲרָב - נֹתֵן פָּאָה אַחַת³⁵ לְכָל הַשְּׂדֶה; שֶׁדָּבָר יָדוּעַ שֶׁשְּׂדֶה אַחַת הִיא, וּמִפְּנֵי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נִחְלַק הַזֵּרַע.

חציה ומכר חציה", לפי שאין כאן שום מכירה. וטעמו של דבר נראה, לפי שדין "ברירה" (= הוברר הדבר למפרע) אינו מוחלט אצלנו, אלא מוטל בספק, ולפיכך אמרו (ביצה לת.), שבדבר שהוא מן התורה - "אין ברירה" (ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה א.). ובדבר שהוא מדרבנן - "יש ברירה" (ראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ.). ואף-על-פי ש"ספק לקט לקט" (להלן פ"ד הלכה ט), וכן כל ספק במתנות עניים - לחומרא, וחייב (למעלה שם הלכה יג) - כשהספק נפל בין שני בני אדם, כל אחד מדחהו אל השני: בעל הקמה אומר לו: לך לבעל הקציר, לפי ש"אין ברירה", והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה", ש"הלוקח נותן פאה לכל", ובעל הקציר מדחהו אל בעל הקמה, לפי ש"יש ברירה", וחייב בעל הקציר להפריש על חלקו, וראה ב"ר קורקוס, בכסף-משנה וב"אור פני מלך". (67) ירושלמי שם (ועיין ר"י קורקוס, כסף-משנה, רדב"ז ו"אור פני מלך"). והיינו בין בקציר ובין בקמה. (68) ושוב חלקו, וכל אחד לקח חצי בקציר וחצי בקמה, ראה כסף-משנה. (69) אין הכוונה שכל אחד חייב ליתן שיעור פאה שלם לקמה הנ"ל, אלא הכוונה שהוא יכול לתת על חלק חבירו, שמכיון שקצרוה בשותפות, אף-על-פי שאח"כ חלקוה, אין כאן שתי שדות אלא שדה אחת. (70) שכיון שנפטר בחלוקה הראשונה - אינו חוזר ומתחייב (כסף-משנה). [ואף-על-פי שכשחזרו ונשתתפו עכשיו, יכולים העניים לומר לשניהם: חלקנו אצלכם - כיון שחזרו וחלקו - כל אחד מדחהו שוב אצל השני, כנ"ל].

יז. שדה שהגיע חציה⁷¹ עד שליש וחציה לא הגיע⁷², והתחיל וקצר פחצי שהגיע חציו⁷³, ואחר כך הכיאה פלה שליש, ואחר כך גמר החצי הראשון⁷⁴ שהגיע בתחלה - מפריש מן הראשון⁷⁵ על האמצעים⁷⁶, ומן האמצעים על הראשון⁷⁷ ועל האחרון⁷⁸.

(71) ירושלמי שם. (72) שעדיין אינה חייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז), [וראה להלן פ"ה הלכה טז]. (73) כלומר, רביע מכל השדה. ונתחייב החצי הזה כולו על שני חציו (= רביעיו), אבל החצי השני של השדה, שעדיין לא הגיע לשליש, לא נתחייב בקצירה זו, וראה להלן. (74) כלומר, קצר גם את הרביע הנ"ל שהניחו ולא קצרו מקודם. ועכשיו כיון שגם החצי השני של השדה, שמקודם לא הגיע לשליש, הגיע עכשיו לשליש - נתחייב הוא על ידי הקצירה של הרביע הנ"ל. (75) היינו הרביע שקצר בתחילה (ר"י קורקוס). (76) היינו הרביע השני שקצרו אחר-כך, ששני רבעים אלה הם שדה אחת. (77) על הרביע הראשון, שהם שדה אחת, כנ"ל, עכשיו לשליש. שהרי קצירת הרביע האמצעי חייב בפאה את החצי האחרון, ואף הם שדה אחת. (78) היינו החצי השני של השדה, שעכשיו הגיע לשליש שכיון שבעת קצירת האמצעי (= הרביע השני) הגיע לשליש בישול, ונתחייב בפאה על ידו - הם שדה אחת. ובכ"ז נוסף: "אבל לא מן הראשון על האחרון" (מעשה רוקח, וכן הוא בדפוסים עתיקים, וכן הגיה מהר"י אבוהב). והמקור בירושלמי שם: "אבל אינו מפריש מן הראשון על הראשון",

יג. שדה שזרעה בצלים⁵⁰ או פולים או אפונים⁵¹ וכיוצא בהן, והיה בדעתו למכר מקצתן לחין בשוק, ומניח מקצת השדה יבש וינעשה ממנו גרן - חייב להניח פאה לזה שמוכר לח בפני עצמו ולזה שקוצר אותו יבש בפני עצמו⁵².

(50) שם משנה ג: "המחליק בצלים לחים". (51) "לא באותן שהן מין ירק, דייק לא מיחייב בפאה (למעלה פ"ב הלכה ב), אלא באותן שהם זרעים, כדתנן בפ"ג דכלאים (משנה ב): אפונין השופין מין זרעים, אפונין הגמלנים מין ירק" (ר"ש שם, ועיין שם בפירוש המשנה לרבינו). (52) שאף מי שסובר שלח ויבש הם מין אחד, מודה הוא ששוק וגורן הם שני מינים (תוספות יום-טוב).

יד. הזרע את שדהו⁵³ מין אחד, אף על פי שהוא עושהו שתי גרנות⁵⁴ - מניח פאה אחת⁵⁵. זרעה שני מינים, אף על פי שהוא עושה אותה גרן אחת - נותן פאה למין זה בפני עצמו ופאה למין זה בפני עצמו.

(53) שם פ"ב משנה ה. (54) המדובר כשעבר וקצר כל השדה, ונותן פאה מן התלוש (משנה ראשונה). (55) כיון שהם מין אחד.

טו. זרע שני זרעים⁵⁶ ממין אחד, בגון שזרעה שני מיני חטים⁵⁷ או שני מיני שעורים: אם עשאן גרן אחת⁵⁸ - נותן פאה אחת; שתי גרנות - נותן שתי פאות. ודבר זה הלכה למשה מסיני⁵⁹.

(56) פאה שם. (57) "יש ממיני חטים גסים ויש דקים, ויש מהם ירוק ויש מהם אדום" (פירוש המשנה שם). (58) הכל תלוי בגרנות. (59) שם משנה ו.

טז. האחין שחלקו⁶⁰ - נותנין שתי פאות⁶¹. חזרו ונשתתפו⁶² - נותנין פאה אחת⁶³. השתפין שקצרו⁶⁴ חצי השדה ואחר כך חלקו - זה שלקח הקציר אינו מפריש פלוס⁶⁵, וזה שלקח הקמה מפריש על החצי שלקח בלבד⁶⁶. חזרו ונשתתפו⁶⁷ וקצרו החצי האחר בשתפות⁶⁸ - כל אחד מהן מפריש מחלקו שפסקמה על חלק חבירו שפסקמה⁶⁹, אבל לא על החצי שנקצר⁷⁰.

(60) לפני הבצירה. שם פ"ג משנה ה. (61) שלכל אחד ואחד קוראים בו "שדך" (ר"ש שם). (62) לפני הקצירה (רדב"ז). (63) שהרי שותפים חייבים בפאה (למעלה פ"ב הלכה ג). (64) ירושלמי שם הלכה ד. (65) לפי שחובת הפאה בקמה (למעלה שם ה"ד), והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה". ש"הלוקח נותן פאה לכל", ולא המוכר (שם הלכה ה), וראה להלן. (66) אף-על-פי שלגבי המוכר, אמרנו ש"אינו מפריש כלום", שהוא כ"קצר חציה ומכר חציה" (ראה למעלה) - לגבי הלוקח אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שהקמה שנפל בחלקו, היה שלו מתחילה, והקציר שנפל בחלקו של הראשון היה שלו, ואינו דומה ל"קצר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(89) שם פ"ג משנה ה. (90) מהאילנות החייבים בפאה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ב. (91) ששניהם שותפין באלין. (92) כיון שאינם שותפים, וחלקו של כל אחד ואחד מסוים בפני עצמו.

16 כא. החרובין⁹³, כל שאדם עומד בצד חרוב זה
17 וחברו עומד בצד חרוב זה⁹⁴ ורואין זה את זה⁹⁵ -
18 הרי הן פלין⁹⁶ שדה אחת, ופאה אחת לכלן. הרי שני
19 הצדדין רואין את האמצעיים ואין הצדדין רואין
20 זה את זה - מפריש מצד אחד מן הראשונים על
21 האמצעיים, ומן האמצעיים על הראשונים; אבל לא
22 יפריש מצד זה על הצד האחר.

(93) שם פ"ב משנה ד. [וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג, שיש הבדל בין חרובי צלמונה שאינם ראויים למאכל רוב האדם, ואינם מחויבים במעשר אלא מדרבנן, לבין שאר החרובין שחייבים במעשר מן התורה. ונראה שכן גם לענין פאה, שהרי כלל אחר בשניהם, ראה בפאה פ"א משנה ד, ובמעשרות פ"א משנה א. (94) "והטעם בחרובין, מפני שהם גבוהים הרבה ומסובכים, כדתנן (ב"ב כד:) בחרוב ובשקמה חמשים אמה" (ראב"ד). (95) והראב"ד מפרש שהאדם עומד בראש חרוב זה, ורואה החרוב שבצד אחר. (96) בדפוס רומי, כשדה.

23 כב. היתים⁹⁷, כל מה שיש מהן ברוח אחת מרוחות
24 העיר⁹⁸, כגון זיתים שיש במערב העיר פלן או
25 במזרח - הרי הן פשדה אחת, ופאה אחת לכלן.
(97) פאה פ"ב מ"ד. (98) לא מרוחות העולם, עיין בירושלמי שם ה"ג. ויתכן כי הלכה למשה מסיני היא, לחלק בין זיתים לשאר האילנות (משנה ראשונה).

26 כג. הבוצר⁹⁹ את מקצת פרמו מן האשכולות ופאה
27 להקל מעל הגפן עד שימצאו שאר האשכולות רוח
28 ויוסיפו - הוא הנקרא מל. וכבר בארנו¹⁰⁰,
29 שהבוצר מרוח אחת - אינו מל, ולפיכך נותן מן
30 הנשאר פאה הראויה לכל¹⁰¹, ואף על פי שבוצר
31 לשוק. אבל אם הדל למכר בשוק - אינו נותן פאה
32 לזה שהדל¹⁰². הדל להביא בביתו¹⁰³ - נותן מן
33 הנשאר שהניח לדרך פאה אחת הראויה לכל.

(99) שם פ"ג משנה ג. (100) למעלה פ"ב הלכה ו. (101) משנה שם. (102) שן: "נותן מן המשואר על מה ששיר". (103) ירושלמי שם. כלומר, מביאו לבית ודורך אותם, ואין זה עראי (רדב"ז).

פרק רביעי

(1) יבאר איזהו לקט. והרוח שפיזר עומרין ועירבן עם הלקט. והמרבין שדהו קודם שילקטו עניים. וזעים הנמצאים בחורי הנמלים ושבולת של לקט שנתערבה בגדיש. ודין אם ישכור הפועל על מנת שילקט בנו אחריו. מי שאינו מניח לעניים ללקט, או המרבין ארי בשדהו. המפקיר את הלקט עם נפילת רובו. ואי זהו פרט ואי זהו עוללות ואיזהו כתף ואיזהו נטף. כרם שכולו עוללות. ומאימתי העניים זוכין

כלומר, מן הראשון שבצד זה על הראשון שבצד זה, דהיינו האחרון (ר"י קורקוס). שכיון שהאחרון הזה היה פטור כשהתחילו לקצור הרביע הראשון, הרי הם כשתי שדות (ר"י קורקוס).

1 יח. המוכר⁹⁷ מקומות מקומות⁸⁰ משדהו לאנשים
2 הרבה, אם מכר כל השדה - כל אחד ואחד נותן
3 פאה אחת מחלקו⁸¹ שלקח. ואם התחיל בעל השדה
4 לקצר⁸² ומכר מקצת⁸³ ושיר מקצת - בעל השדה
5 נותן פאה הראויה לכל; שפיון שהתחיל לקצר
6 נתחב בכל. ואם מכר תחלה⁸⁴ - מפריש הלוקח על
7 מה שלקח, ובעל השדה על מה ששיר.

(79) פאה פ"ג משנה ה: "המוכר קלחי אילן בתוך שדהו". (80) לדעת רש"י (חולין קלח). המדובר כשהלוקחים לא קנו קרקע אלא קלחים בלבד, וראה להלן. (81) כן כתב שם בפירוש המשנה: "ומה שאמר נותן פאה מכל אחד ואחד, חוזר על הלוקח". אבל רש"י (חולין שם) מפרש: "נותן לוקח פאה מכל אילן ואילן, ואין אחד מהם פוטר חברו, הואיל ואין השדה שלו, שאם היתה שדה שלו היה נותן מאחד על כולן". ולדעת רבינו, המדובר כשמכר גם הקרקע, ראה למעלה. (82) כרב חסדא בחולין שם. (83) כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנא-קמא. (84) לפני קצירה.

8 יט. שדה אילן⁸⁵ - אין מפסיק בה אלא גדר גבוה⁸⁶
9 המבדיל בין האילנות. אבל אם היה הגדר מבדיל
10 מלמטה, והבדים והפאות מערבין⁸⁷ מלמעלה
11 ונוגעין בגדר⁸⁸ על גבו - הרי זה פשדה אחת ונותן
12 פאה לכל.

(85) פאה פ"ב משנה ג. (86) [במשנה שם: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר", ולא פורש כמה גבוה של הגדר, אבל בספרא פ' קדושים (פרק ב הלכה ג) מפורש: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וכן מפורש לענין כלאים (כלאים פ"ד משנה ג) "איזה הוא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים". ומכיון שכאן לא פירש רבינו כן, נראה שאף-על-פי שסתם גדר הוא, אמנם, עשרה טפחים, והוא מפסיק בין אילן לאילן לענין פאה, כשם שהוא מפסיק לכלאים - אין זה אלא אם אין הבדים והפאות מעורבין למעלה (ובאופן זה מדובר בספרא שם), אבל אם הבדים והפאות מעורבים למעלה, אין הגדר הזה מפסיק. ולכן כתב רבינו סתם: "גדר גבוה המבדיל בין האילנות". (87) ראה למעלה פ"ז מהלכות כלאים הלכה כב, וב"אור פני מלך" כאן, וצ"ע. (88) במשנה: "שער כותש אינו מפסיק", ופירש רבינו שם: "שער כותש הוא הבדים והפאות, ירצה לומר ענפי האילנות שהיו נוגעין בגדר ומשולחין עליו, ואז יהיה כמחובר, ואמרו בגמרא: כעלי במכתשת ענינו שינטו הפאות על הקיר".

13 כ. שנים שלקחו⁸⁹ אילן אחד - נותנין ממנו פאה
14 אחת⁹¹. לקח זה צפוני וזה דרומי - זה נותן פאה
15 לעצמו וזה נותן פאה לעצמו⁹².

כמבואר למעלה. (14) שכיון שיכולה להקצר עם הפנימית עמה, בטלה היא אגבה. (15) זה מוסב למה שאמר בהלכה הקודמת, ששיבולת שלא נקצרה ואינה יכולה להקצר עם הקמה, הרי היא של עניים, ועל זה כתב "שהרי היא כנופלת מתוך המגל, ואף-על-פי שעדיין לא נקצרה", וכמו שכתבנו למעלה, שיש לקט במחובר (כסף-משנה). (16) תוספתא פאה סוף פ"ב. (17) [היינו שאין חוששין שמא הוא לקט, "שאין לעניים מתנה בתוך הקמה", כלומר, אין דרך לקט להיות בקמה אלא בקציר, וראה 'תוספתא כפשוטה'].

- ה. הרוח שפזרה¹⁸ את העמרים ונתערב קציר של
פעל השדה עם הלקט - אומדין¹⁹ את השדה כמה
לקט היא ראוייה לעשות ונותן לעניים, מפני שה
אנס²⁰. וכמה הוא שעור זה? ארבעה קבין תבואה
לכל בית כור²².

(18) פאה פ"ה מ"א. (19) משערין. (20) ולא שייך לקנוס את בעל השדה, כמו שקנסוהו כשהגדיש קצירו על גבי הלקט (להלן הלכות ו"ז). (21) של לקט, שהשדה ראוייה לעשות. (22) שם, כרבן שמעון בן גמליאל. ואמרו בבבא מציעא קה, ב - שהוא כור זרע ולא כור תבואה. וכן הוא ב'ירושלמי' כאן: "לכור או לבית כור - אמר ליה: לבית כור". ורבינו העתיק לשון ה'ירושלמי'. ושיעור בית כור הוא שבעים וחמשה אלף אמה בסך-הכל. כי הרי כל בית סאה הוא חמשים אמה על חמשים אמה, דהיינו אלפיים וחמש מאות אמה, ובית כור הוא שלושים סאה.

- ו. לקט שגפל לארץ ולא לקטוהו עניים²³, ובא פעל
השדה והגדיש את הקציר שלו על הארץ - כיצד
הוא עושה? מפנה הגדיש שלו כלו למקום אחר,
וכל השבילים הנוגעות בארץ - כלן לעניים²⁴. מפני
שאין אנו יודעים אי זו היא מהם שהיתה לקט,
וספק מתנות עניים - לעניים; שגאמר: תעזב - הנח
לפניהם משלך²⁵.

(23) פאה, שם. (24) שם פ"ד מ"א. (25) 'ירושלמי' שם סוף פ"ד.

- ז. ולמה אין אומדין²⁶ אותה ויתן לעניים מה
שראוייה לעשות לקט? מפני שעבר והגדיש על
הלקט, קנסוהו. ואפלו היה שוגג²⁷, ואפלו היה
הלקט שעורים והגדיש עליו חטין²⁸, ואפלו קרא
לעניים ולא פאו, אפלו הגדישוהו אחרים שלא
מדעתו - כל הנוגעות בארץ הרי הן לעניים.

(26) שם פ"ה ה"א. (27) שם. [ואין לזה קשר עם המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה, אם קנסו שוגג אטו מזיד או לא (גיטין נג:), שהרי כאן קנסו גם אם הגדישו אחרים שלא מדעתו. ועי' ב'מראה הפנים' שם]. (28) שאין כאן חשש של תערובת לקט, בכל זאת תיקנו שכל החיטים הנוגעות בארץ הן לעניים.

- ח. הצריך לרפץ²⁹ את שדהו קדם שילקטו העניים
לקט שבה: אם הזקו מרבה על הפסד הלקט - מתר

ליקח פרט העוללות. ודין המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות. גוי שמכר כרמו לישראל לבצור. מי שהיו לו חמשה גפנים ובצרם לתוך ביתו.

- א. איזהו לקט? זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה או הנופל מתוך ידו³ קשמקבץ השבילים ויקצר. והוא שהיה הנופל שבלת אחת או שתיים; אבל אם נפלו שלש פאחד - הרי שלשתן לבעל השדה. והנופל מאחר המגל או מאחר היד, אפלו שבלת אחת - אינה לקט.

(2) פאה פ"ד מ"י. (3) שם: "תוך היד ותוך המגל". (4) כבית הלל, שם פ"ו מ"ה. (5) שם פ"ד מ"י.

- ב. היה קוצר בידו בלא מגל, הנופל מתוך ידו - אינו לקט. אבל התולש דברים התולשים אותם, הנופל מתחת ידו - לקט. היה קוצר או תולש דבר שדרפו להתלש, ואחר שקצר מלא זרועו או תלש מלא קמצו הפהו קוצן ונפל מידו על הארץ - הרי זה של בעל הבית.

(6) ב'ירושלמי' (שם ה"ה): "לקט קצירך, ולא הקוצר בידו". (7) כן הוא בחולין קלז, א: "לקט קצירך ולא לקט קיטוף כו' מודה רבי יוסי במידי דאורחיה (= שדרכו בקיטוף). דתניא רבי יוסי אומר, קציר - אין לי אלא קציר, עוקר מניין? תלמוד לומר: לקצור. תולש מניין, תלמוד לומר: בקוצרך". וכן נראה בפאה פ"ד שם: "איזהו לקט כו' תלש מלא קומצו וכו'". הרי שגם בתולש יש לקט. (8) משנה, פאה שם. (9) שנאמר (ויקרא יט, ט) "ולקט קצירך" - אין לקט אלא מחמת הקציר, מיכן אמרו: היה קוצר כו' הכהו קוצן כו' הרי של בעל הבית ('ספרא' פ' קדושים פ"ב ה"ה, ועי' ר"ש שם).

- ג. היה קוצר ונשארה שבלת אחת שלא נקצרה ונקצר כל שסביבותיה: אם היה ראשה מגיע לקמה שפצדה ויכולה להקצר עם הקמה¹¹ - הרי היא של בעל השדה; ואם לאו - הרי היא של עניים.

(10) פאה פ"ה מ"ב. ונשנתה בהלכות לקט, ומתוך זה למד רבינו שאף היא עוסקת בלקט (עיי"ש בפירוש). וכן נראה בתוספתא פ"ב: "שבולת שבקמה כו' שספק לקט לקט". וכן דעת הפירוש המיוחס לר"ש משאנן ל'ספרא' שם, שיש לקט במחובר לקרקע, וראה ב'אור פני מלך'. (11) שמכיון שאין צורך לטירחה מיוחדת, מתחברת היא עם הקמה ובטלה אגבה.

- ד. היו שתי שבולות¹² זו בצד זו, הפנימית יכולה להקצר עם הקמה¹³, והחיצונית יכולה להקצר עם הפנימית ואינה יכולה להקצר עם הקמה - הפנימית נצלת ומצלת את החיצונית¹⁴. שהרי היא פנופלת¹⁵ מתוך המגל, ואף על פי שעדיין לא נקצרה. והשבילים שבקש¹⁶ - הרי הן של בעל השדה.

(12) 'ירושלמי' שם ה"ב. (13) והיא של בעל הבית,

- "לא ילקט בנו אחריו", שכיון שעובד בשכר הרי הוא כפועל אחר, ויש כאן גזל העניים, שנשכר לו בזול עבור זה, ראה להלן בדברי רבינו, ורבי יוסי חולק בזה (אם כי יתכן שבפועל אחר מודה הוא למשנה הנ"ל, שיש חשש של הורדת שכר עבור הלוקט). "אבל העריסין והחכורות וכו' ילקט בנו אחריו", שכל אלו אינם מקבלים שכר עבורתם, אלא האריס כחוכר ולוקח קמה לקצור, שהם מקבלים את כל הקציר על אחירותם, והם משלמים שכר לבעל השדה: האריס - למחצה, שליש ורביע, והחוכר - סכום תבואה מסוים (עי' 'תוספות' בבא-מציעא קג: ד"ה ואזיל, שהיה מין אריס כזה), ולפיכך אין כאן חשש של הורדה בשכר. ראה ב'תוספתא (כפשוטה)'. (41) אף-על-פי שאמרו במשנה שם: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור", ואמרו ב'ירושלמי' שם: "כשמכר לו שדהו וקמתו, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, אצל זה (= המוכר) אני קורא שדך, ואצל זה (= הלוקח) אני קורא קצירך", הרי שהלוקח קמה אסור לו ללקט - אין זה אלא בלוקח עצמו, אבל בנו - אינו בעל הקציר ומותר ('תוספתא כפשוטה'). (42) כלומר, מותר להתנות על מנת שילקט, כנ"ל. (43) דוקא בנו שאינו בעל הקציר, אבל אשתו שהיא כגופו - אסורה ('תוספתא כפשוטה', וראה ב'אור פני מלך'). ואמרו בבבא-מציעא שם, בדין פועל המובא להלן, שמצד העניים אין קפידא, שלמחר גם בניהם ילקטו באופן זה. (44) ברייתא בבבא-מציעא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו", כלומר בלי תנאי, ראה למעלה. (45) כן הוא בברייתא שם בדברי רבי יוסי. וכאן גם אשתו מותרת ללקט כיון שאינו בעל הקציר, ראה למעלה. ובניו אפילו קטנים. ואף-על-פי שמציאת קטן לאביו - עשאוהו חכמים כאילו זכה לעצמו, שעניים מרוצים מזה, שילקט הבן הקטן, שלמחר גם בניהם ילקטו (שם). (46) [אינו כאריס הנ"ל, שלוקח כל הקציר, והוא משלם מחצה שליש ורביע לבעל השדה (שלפיכך מותר להתנות לפי שאינו מקבל שכר) - אלא כל הקציר של בעל השדה, והוא מקבל שכר למחצה לשליש או לרביע, ולפיכך אסור להתנות אתו, כשם שאסור בפועל, וכמפורש בתוספתא הנ"ל: "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו", ראה למעלה. אבל מביא הוא אשתו ובניו ללקט, מבלי שימנה על זה, וכמו בפועל הנ"ל. ומקור הדברים בברייתא שם, וכדברי רבי יוסי שפסקו שם הלכה כמותו. וזה לשון הברייתא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו, למחצה לשליש ולרביע - לא ילקט בנו אחריו" רבי יוסי אומר בין כך ובין כך, ילקט בנו ואשתו אחריו" (ואין דברי רבי יוסי שייכים לדבריו בתוספתא שם, שכאן מדובר בלי תנאי, ושם מדובר עם תנאי). ואף כאן כפועל, מותרת גם אשתו ללקט, אף-על-פי שהיא כגופו, לפי שאינו בעל הקציר, בניגוד לאריס שהוא בעל הקציר, שלא הותר לה ללקט, כנ"ל].

1 לְרֹבֵץ; וְאִם הִפְסֵד הִלְקֵט מְרֵבָה עַל הַפְּסֵדוֹ - אֲסוּר
2 לְרֹבֵץ. וְאִם קָבֵץ אֶת כָּל הַלֵּקֵט וְהִנִּיחוֹ עַל הַגֶּדֶר עַד
3 שְׂיָבוֹא הָעֲנִי וְיִטְלֶנּוּ - הָרִי זֶה מִדַּת חֲסִידוֹת³⁰.

(29) תוספתא פאה סוף פ"ב, ו'ירושלמי' שם ה"ג.
(30) מקור דברים אלה אינו ידוע, ראה מהר"י קורקוס.
ובתוספתא שם הם דברי רבי יהודה, וכנראה שמן הדין אמר ולא ממדת חסידות.

4 ט. זָרְעִים הַנִּמְצָאִים בְּחוּרֵי הַנְּמָלִים³¹: אִם הָיוּ
5 הַחוּרִים בְּתוֹךְ הַקֶּמָּה - הָרִי הוּא שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה,
6 שְׂאִין לְעֲנִיִּים מִתְּנֶה בְּתוֹךְ הַקֶּמָּה; וְאִם הָיוּ בְּמָקוֹם
7 שְׁנֹקֶצֶר³² - הָרִי זֶה שֶׁל עֲנִיִּים, שְׂמָא מִן הַלֵּקֵט
8 גָּרְרוּהוּ. וְאִף עַל פִּי שְׁנִמְצָא שְׁחוּר - אֵין אוֹמְרִים:
9 הָרִי זֶה מִשְׁנֵה שְׁעֻבָּה; שֶׁשֶּׁפֶק הִלְקֵט - לֵקֵט³³.

(31) פאה, שם. (32) שם: "שלאחר הקוצרים". (33) כרבי מאיר שם (כסף-משנה). וראה למעלה ה"ו.

10 י. שְׂבֻלַּת שֶׁל לֵקֵט³⁴ שְׁנִתְעַרְבָה בְּגֵדִישׁ - הָרִי זֶה
11 מִפְּרִישׁ שְׁתֵּי שְׂבֻלוֹת³⁵ וְאוֹמֵר עַל אַחַת מֵהֶן: אִם
12 הַלֵּקֵט הִיא זֹו - הָרִי הִיא לְעֲנִיִּים, וְאִם אֵינָה לֵקֵט -
13 הָרִי הַמַּעֲשֻׂרוֹת (שֶׁהִיא) שְׁחִיבַת בֶּהֶן שְׂבֻלַּת זֹו
14 קְבוּעִים בְּשְׂבֻלַּת שְׁנִיָּה³⁶; וְחוּזֵר וּמִתְנֶה כֵּן עַל שְׂבֻלַּת
15 שְׁנִיָּה, וְנוֹתֵן אַחַת מֵהֶן לְעֲנִי וְהָאֲחֵרַת תְּהִיָּה מַעֲשֵׂר.

(34) שם פ"ח מ"ב. (35) 'ירושלמי' שם ה"ב. (36) שנייה זו אינה אחת מהשתים שהפריש תחילה, אלא שחוזר ולוקח עוד שלישית מן הגדיש, ומתנה גם עליה, לפי שיש לחשוש שמא זו שקבע בה המעשרות היא הלוקט, ונמצא שהראשונה היא טבל (ר"י קורקוס, ועי' כסף-משנה).

16 יא. לֹא יִשְׁכּוֹר אָדָם אֶת הַפּוֹעֵל³⁷ עַל מְנַת שְׂיִלְקֵט
17 בְּנוֹ אַחֲרָיו³⁸. אֲבָל⁴⁰ הָאֲרִיסִין וְהַחֲכִירִין וְהַמּוֹכֵר
18 קָמָתוֹ לַחֲבֵרָיו⁴¹ לְקַצֹּר - יִלְקֹט⁴² בְּנוֹ⁴³ אַחֲרָיו. וְיִשַּׁ
19 לְפּוֹעֵל⁴⁴ לְהִבִּיא אֶשְׁתּוֹ וּבָנָיו⁴⁵ לְלִקֵּט אַחֲרָיו, וְאִפְלוּ
20 שְׂקָרוֹ לְטַל חֲצִי הַקֶּצִּיר⁴⁶ אוֹ שְׁלִישׁוֹ אוֹ רִבְעֵנוֹ
21 בְּשֻׁכְרוֹ.

(37) שם מ"ו: "לא ישכור אדם את הפועלים על-מנת שילקט בנו אחריו". (38) [סתם פועל הוא שכיר יום. אבל להלן יתבאר מן התוספתא, שהוא-הדין במקבל מהתבואה הנקצרת: למחצה לשליש ולרביע]. (39) מפני שהוא גוזל את העניים (פירוש המשנה שם, וכן הוא ב'ירושלמי'), שהרי הפועלים העניים נשכרים לו בזול עבור זה (הגר"א ור"ש). (40) [בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 1 (50): "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו. ר' יוסי אומר ילקט בנו אחריו, אבל העריסין והחכורות והמוכר קמתו לחבירו לקצור, ילקט בנו אחריו". ונראה שרבינו מפרש הרישא של התוספתא על-פי המשנה הנ"ל (ואין זו הברייתא שהובאה בבבא-מציעא יב. וראה להלן): "המקבל שדה לקצור" - כשקיבל לקצור בשכר של מחצה או שליש או רביע, והתנה עם בעל השדה על-מנת שילקט בנו אחריו

22 יב. מִי שְׂאִינוֹ מִנִּיחַ⁴⁷ אֶת הָעֲנִיִּים לְלִקֵּט, אוֹ שֶׁהוּא
23 מִנִּיחַ אֶחָד וּמוֹנֵעַ אֶחָד, אוֹ שֶׁמְסִיעַ אֶת אֶחָד מֵהֶן
24 עַל חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים.

ורוצה לומר שאשכול זה איננו סמיך כשיבולת של חיטים.
 (70) לאשכול הקטן הזה. (71) ראה בהלכה הסמוכה.
 (72) ראה שם.
 יח. אי זו היא כֶּתֶף? ⁷³ פְּסִיגִין ⁷⁴ הַמְּחֻבְּרוֹת בַּשְּׂדֵה ⁷⁵
 זו על גבי זו? ⁷⁶ נָטַף? עֲנָבִים הַמְּחֻבְּרוֹת בַּשְּׂדֵה ⁷⁷
 וְיִזְרְדוּת ⁷⁷. וְהוּא שֶׁיְהִי כָּל הָעֲנָבִים ⁷⁸ שֶׁבְּעוֹלָלוֹת
 נִגְרָעִין בְּפֶסֶס יָדוּ ⁷⁹. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹלָל? מִפְּנֵי
 שֶׁהוּא לְשָׂאֵר הָאֲשָׁפוֹלוֹת כְּעוֹלָל לְאִישׁ. ⁷⁷

(73) תוספתא פ"ג, ו'ירושלמי' שם ה"ג. (74) אשכולות
 קטנים (ר"ש שם). (75) הוא השרביט האמצעי שבאשכול
 (שם). (76) ולכן נקרא "כתף", שדומה לכתף הטעון משוי
 על כתפו (שם). (77) תוספתא ו'ירושלמי' שם. ונקראו
 נָטַף מלשון נוזל, "רוצה לומר שהוא דבר נוטף ונוזל ונוגע
 קצתו על קצתו" (פירוש המשנה). וראה הלכה הקודמת.
 (78) "ירושלמי" שם. (79) כלומר, שהן מפורדות כל כך, עד
 שכל אחת מהן יכולה לנגוע בפס ידו, ואז הן עוללות. אבל
 אם אין כולן יכולות לנגוע בפס ידו - אינן עוללות
 (כסף-משנה).

יט. וְאֵין בְּעַל הַבֵּית חֵיב לְבַצֵּר הָעוֹלָלוֹת וְלִתְנֶן
 לְעֲנִיִּים ⁸⁰, אֲלָא הֵן בּוֹצְרִין אוֹתָן לְעַצְמָן. וְגִרְגָּר
 יְחִידִי ⁸¹ - הֲרִי הִיא עוֹלָלָה. ³⁰

(80) כמו ששינינו לענין פאה (פ"ד מ"א, ולמעלה פ"ב הט"ו),
 "הפאה ניתנת במחובר לקרקע", שנאמר לעני ולגר תעזוב
 אותם, הנח לפניהם והם יבואו (רע"ב, ו'ירושלמי' שם)
 ואמרו בחולין קלא, ב - שבכל מתנות עניים, נאמר "תעזוב"
 (משנה ראשונה שם פ"ז מ"ו, ועי' 'תוספות יום-טוב').
 (81) שם מ"ד, כחכמים ולא כרבי יהודה, והוא אשכול שאין
 בו פסיגים (= אשכולות קטנים) וגרגירי הענבים יוצאים מן
 השדרה עצמה, אף-על-פי שהם שוכבים זה על זה, אינם
 בכלל כתף (רע"ב ורדב"ז).

כ. זְמוּרָה ⁸² שֶׁהִיא בִּהּ אֲשָׁפוֹל ⁸³ וּבְאֲרֻכָּה ⁸⁴ שֶׁל
 זְמוּרָה עוֹלָלָה: אִם נִקְרָעָה ⁸⁵ עִם הָאֲשָׁפוֹל - הֲרִי הִיא
 שֶׁל בְּעַל הַכֶּרֶם ⁸⁶, וְאִם לֹא - הֲרִי הִיא לְעֲנִיִּים. ³¹

(82) משנה, שם. והיא ענף גדול של גפן. (83) האשכול
 יוצא מן הזמורה ויש לו כתף או נטף, שאינו עוללת, והוא
 של בעל הכרם. (84) הוא הפרק שבזמורה שממנו יוצא
 הענף הקטן שבו האשכול. (85) בדפוס רומי: "נקרצת",
 כלומר, נחתכת. (86) שהיא כשיבולת של לקט שיכולה
 להקצר עם הקמה, שהיא של בעל השדה, ראה למעלה פ"ד
 ה"ג ('תוספות יום-טוב' שם). וראה להלן הכ"ו.

כא. כֶּרֶם שֶׁכָּלוּ עוֹלָלוֹת ⁸⁷ - הֲרִי הוּא לְעֲנִיִּים ⁸⁸;
 שְׁנָאֵמֶר: וּבְרֻמָּה לֹא תְעוֹלָל - אֲפִלוּ כָּלוּ עוֹלָלוֹת.
 וְאֵין הַפֶּרֶט וְהָעוֹלָלוֹת נוֹהֲגִין אֲלָא בְּכֶרֶם בְּלִבְד ⁸⁹. ³⁴

(87) שאין בכרם אשכול שיהא לו כתף או נטף. שם מ"ז.
 (88) כרבי עקיבא, שם. (89) חולין קלא, א. ותוספתא פאה
 פ"ב.

יג. וְאִסּוּר לְאָדָם ⁴⁸ לְהַרְבִּיץ אֶרֶץ וּכְיֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ
 שְׂדֵהוּ, כְּדִי שֶׁיִּרְאוּ הָעֲנִיִּים וְיִבְרָחוּ. הִיוּ שָׁם עֲנִיִּים ⁴⁹
 שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִטֵּל לֶקֶט ⁵⁰: אִם יָכוֹל בְּעַל הַבֵּית
 לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹ - מִמָּחָה; וְאִם לֹא - מִנִּיחָן, מִפְּנֵי
 דְּרֻכֵּי שְׁלוֹם ⁵¹. ⁵

(48) בבא-מציעא, שם. (49) תוספתא פאה פ"ג. (50) כגון
 אלה שיש להם מאתיים זוז, ראה להלן פ"ט ה"ג ('תוספתא
 כפשוטה'). (51) שלא יריב ולא יתקוטט עמו. וראה
 למעלה פ"א ה"ט.

יד. הַמִּפְקִיר אֶת הַלֶּקֶט ⁵² עִם נְפִילַת רֶבּוֹ ⁵³ - אֵינוֹ
 הַפֶּקֶר; מֵאַחַר שֶׁנֶּשֶׁר רֶבּוֹ, אֵין לוֹ בּוֹ רְשׁוּת ⁵⁴. ⁶

(52) תמורה כה, א. (53) היינו שיצא רובו מתחת יד הקוצר
 (גליון הש"ס ב'ירושלמי' פאה פ"ז ה"ג). (54) שמיד עם
 נשירת רובו, זיכתה אותו התורה לעניים (תמורה, שם).
 ואולם, אם הפקירו קודם, אין לעניים חלק בו, והרי הוא
 הפקר לכל (רש"י שם).

טו. אִי זֶהוּ פֶּרֶט? ⁵⁵ זֶה גִּרְגָּר אֶחָד אוֹ שְׁנֵי גִּרְגָּרִים ⁵⁶
 הַנִּפְרָטִים מִן הָאֲשָׁפוֹל בְּשַׁעַת הַבִּצְיָה ⁵⁷. נִפְלוּ
 שְׁלֹשָׁה גִּרְגָּרִים בְּבֵת אֶחָת - אֵינוֹ פֶּרֶט. ¹⁰

(55) שנפרט מן הענבים (למעלה פ"א ה"ה). (56) כבית
 הלל, פאה פ"ו מ"ה. וראה למעלה ה"א. (57) שם פ"ז
 מ"ג.

טז. הִיא בּוֹצֵר ⁵⁸ וְכָרַת אֶת הָאֲשָׁפוֹל וְהִסְבִּיחַ ⁵⁹ בְּעִלְיוֹ ⁶⁰
 וְנִפַּל לְאֶרֶץ וְנִפְרַט - אֵינוֹ פֶּרֶט ⁶¹. הִיא בּוֹצֵר וּמִשְׁלִיךְ
 לְאֶרֶץ ⁶², כְּשֶׁמִּפְנֵה הָאֲשָׁפוֹלוֹת, אֲפִלוּ חֲצִי אֲשָׁפוֹל ⁶³
 הַנִּמְצָא שָׁם - הֲרִי הוּא פֶּרֶט ⁶⁴. (וְכֵן אֲשָׁפוֹל שֶׁלֹּם
 שֶׁנִּפְרַט שָׁם - הֲרִי הוּא פֶּרֶט ⁶⁵). וְהַמְנִיחַ אֶת
 הַכֶּלֶפֶלָה תַּחַת הַגֶּפֶן ⁶⁶ בְּשַׁעַת שֶׁהוּא בּוֹצֵר - הֲרִי זֶה
 גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים. ¹⁷

(58) שם. (59) והסתבך. (60) בתוך העלים שלו.
 (61) מפני שלא נפרט דרך בצירה (ר"ש). וראה למעלה הלכה
 ב בענין לקט. (62) 'ירושלמי' שם פ"ו ה"ד. (63) כרבי
 חייא, שם. (64) שהרי הוא כמגדיש קציר שלו על גבי
 לקט, שקנסוהו חכמים שכל הנוגע בארץ יהיה לעניים,
 אפילו אם הגדיש חיטים שלו על שעורים של לקט, כמבואר
 למעלה הלכות ר"ז, כמו כן קנסוהו כאן שאפילו חצי
 אשכול, אף-על-פי שיש בו יותר משלשה גרגרים, הרי הוא
 של עניים (רדב"ז). (65) בדפוסים ישנים, חסרה פיסקא זו.
 ועי' 'כסף משנה'. (66) שלא יפול לארץ, שם פ"ז מ"ג.

יז. אִי זֶה הִיא עוֹלָלָה? ⁶⁷ זֶה אֲשָׁפוֹל הַקָּטָן שֶׁאֵינוֹ
 מִעֲבָה ⁶⁸, כְּאֲשָׁפוֹל ⁶⁹ שֶׁאֵין לוֹ ⁷⁰ כְּתֵף ⁷¹ וְאֵין עֲנָבִיו
 נוֹטְפוֹת ⁷² זֶה עַל זֶה, אֲלָא מִפְּזָרוֹת. יֵשׁ לָהּ כְּתֵף וְאֵין
 לָהּ נָטַף, אוֹ יֵשׁ לָהּ נָטַף וְאֵין לָהּ כְּתֵף - הֲרִי הִיא
 שֶׁל בְּעַל הַכֶּרֶם; וְאִם סֶפֶק - לְעֲנִיִּים. ²²

(67) שם מ"ד. (68) עב, סמ"ך. (69) כן הוא בדפוס רומי,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עניים הן". וכן ב"ירושלמי" (פאה פ"ז ה"ג) "בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו עוללות, הרי זה עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר". ומקשה על זה: "ועוללות לאו של עני הם? רבי אבין בשם רבנן דתמן, אני אומר עם הנקראות עם האשכולות", כלומר, מה שאמרו עושה אותם תרומת מעשר במקום אחר, היינו בנקראות עם האשכולות שהם לבעל הבית (למעלה ה"כ), ומכאן הוציא רבינו הלכה זו שאם מצא עוללות סתם נותנן לעני, ואם נקראות עם האשכול - יש לו לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר (כסף-משנה). (106) שלא הופרש ממנו תרומת מעשר. (107) שהעוללות הם לעניים, ופטורים מתרומות ומעשרות. (108) נחתכת עמו. ראה למעלה ה"כ.

17 כז. מי שהיה לו¹⁰⁹ חמש גפנים ובצרם לתוך ביתו: 18 אם לאכל עניים - פטור מן הפרט ומן השכחה¹¹⁰ 19 ומן הרבועי¹¹¹, וחיב בעוללות¹¹²; ואם בצרן 20 לעשות¹¹³ יין - חיב בכל, אלא אם פן שיר 21 מקצתן¹¹⁴.

(109) בתוספתא פאה פ"א (הוצאת ליברמן עמ' 44..): "היו ארבעה או חמשה גפנים, בוצרין ומכניסין לתוך ביתו ופטור מן הפרט, מן השכחה ומן הפאה וחיב בעוללות". וב"ירושלמי" (שם פ"ג ה"ב): "היה לו חמש גפנים והוא בוצרין ומכניסין לתוך ביתו, פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבועי וחיב בעוללות". ורבינו הרכיב דבריו מתוך שני המקורות הנ"ל. (110) הוא-הדין שפטור מן הפאה, שהרי בצירה עראית אינה מחייבת לא בלקט ולא בשכחה ולא בפאה, כמפורש למעלה פ"ב ה"ו (כסף-משנה). (111) "ירושלמי" שם. [ואין הדברים מבוררים, שאם כי בפרט ובשכחה שנאמר בהם בצירה, אין בצירה עראית מחייבת, היכן נאמרה בצירה ברבעי? (וראה ב'קריט ספר', ואין מקור לדבריו). ומה שאין פודים נטע רבעי במחובר (פ"ט מהל' מעשר שני ונטעי רבעי ה"ב), אין זה אלא משום שדינו כמעשר שני (שם), אבל "בצירה" לא נאמרה בו. ומה שכתב ב'קריט ספר' שעל-ידי הבצירה העראית הוא ממעט מחמש גפנים ושוב אין זה כרם - אין זה מתאים לדעת רבינו, שפסק שם ה"א ש"נטע רבעי" קדוש, ולא דוקא "כרם רבעי". ומה שאמרו בתוספתא מעשר שני פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 271.. שרק כרם רבעי (שיש בו חמש גפנים) עולה לירושלים - אין זה אלא מדרבנן. סוף דבר: דברי רבינו כאן צריכים עיון]. (112) תוספתא ו"ירושלמי" שם. והיינו משום שחיוב העוללות אינו תלוי בבצירה, שהרי משנודעו העוללות אסור לבעל הבית לזכות בהם, כמבואר למעלה בהכ"ג. (113) שזוהי בצירה כדרכה. (114) שהוא פטור, מפני שהחיוב נשאר במה שהשאיר ("ירושלמי" שם, ועי' כסף-משנה).

יום רביעי כ"ה טבת ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר העומר ששכחוהו בעלים ולא פועלים, או איפכא. ודין עשה עמריו לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר. הנוטל עומר ראשון ושלישי ושכח הרביעי, או שדה שעומריה

1 כב. אין העניים⁹⁰ זוכין לקח פֶּרֶט וְעוֹלָלוֹת⁹¹ עַד 2 שִׁיתְחִיל בְּעַל הַכֶּרֶם לְבַצֵּר בְּרָמּוֹ; שְׁנֹאמֵר: וְכִי תִבְצֹר 3 בְּרָמָה לֹא תֵעוּלָל. וְכִמָּה⁹² יִבְצֹר וְיִהְיֶה זֹכִין בָּהֶן? 4 שְׁלֹשָׁה אֲשָׁפוֹלוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין רְבִיעִי⁹³.

(90) משנה שם, מדברי רבי עקיבא. (91) שם לא הוזכר פרט, אבל כן הוא ב"ירושלמי": "ודכוותיה, אם אין בציר אין פרט". (92) "ירושלמי" שם ה"ו. (93) היינו רביעית הלוג יין (רע"ב). ויש אומרים רובע הקב, דהיינו לוג (מלאכת שלמה' בשם הרא"ש, והר"א אזכרי).

5 כג. המְקַדֵּשׁ בְּרָמּוֹ עַד שְׁלָא נִודְעוּ הָעוֹלָלוֹת⁹⁴ - אֵין 6 הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים⁹⁵; וְאִם מְשֻׁנְדָּעוּ הָעוֹלָלוֹת - 7 הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים⁹⁶, וְיִתְּנוּ שָׂכָר גְּדוּלָּם⁹⁷ לַהֲקָדָשׁ⁹⁸.

(94) פאה שם מ"ח. (95) לפי שכרם של הקדש פטור מעוללות ("ירושלמי"). (96) שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (שם). ואף-על-פי שאין לעניים בעוללות קודם הבציר (בהלכה הקודמת) - גם לבעל הבית אין לו בהם כלום ואינו יכול להקדיש ('תוספות יום-טוב', ועי' בפירוש המשניות, שם). (97) שכר מה שהוציא האילן מן הפרי משעת הקדש עד אשר חנטו פגיו ונתבשלו (פירוש המשנה, שם). (98) כרבי יוסי במשנה שם, שהרי הכרם והאילנות של הקדש.

8 כד. הַזֹּמֵר אֶת הַגֶּפֶן⁹⁹ אַחֵר שֶׁנִּודְעוּ הָעוֹלָלוֹת - הָרִי 9 זֶה זֹמֵר בְּדִרְכּוֹ¹⁰⁰; וְכֵשֶׁם שְׁכוּרַת הָאֲשָׁפוֹלוֹת, כֶּן 10 בּוֹרֵת הָעוֹלָלוֹת¹⁰¹.

(99) שם מ"ה. (100) ואף-על-פי שיש עוללות שהן של עניים. (101) כרבי יהודה, שם. שלא אסרה תורה לקחת עוללות אלא בשעת בצירה ('תוספות' מועד קטן ד: ד"ה כך).

11 כה. נִכְרִי¹⁰² שֶׁמָּכַר בְּרָמּוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְבַצֵּר - חֵיב 12 בְּעוֹלָלוֹת¹⁰³. יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּפִים בְּכֶרֶם¹⁰⁴ - 13 חֵלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֵיב, וְשֶׁל נִכְרִי פֶּטוּר.

(102) תוספתא פאה פ"ג (הוצאת ליברמן עמ' 54..). (103) שהולכים אחר הבוצר. ואין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהל' תרומות הלכות י"א). ובתוספתא שם נוספה עוד בבא: "וישראל שמכר כרמו לגוי לבצור - פטור מן העוללות", ורבינו השמיט אותה לפי שמסתימת לשונה נראה, שמדובר גם כשנודעו בה העוללות, וזה נסתר ממה שכתב למעלה (הלכה כג) "המקדיש כרמו כר' משנודעו העוללות - העוללות לעניים", וכמו כן במכר שדה לגוי, ועי' 'פאת השולחן'. (104) תוספתא שם, כתנא-קמא, ולא כרבי שמעון.

14 כו. בֶּן לִוִּי¹⁰⁵ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מַעֲשֵׂר טַבֵּל¹⁰⁶, וּמִצָּא בּוֹ 15 עוֹלָלוֹת - נּוֹתֵן לְעֵנִי¹⁰⁷. וְאִם נִקְרָצַת עִם הָאֲשָׁפוֹל¹⁰⁸ 16 - יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר.

(105) בתוספתא שם (עמ' 55..): "בן לוי שנתמנו (= שנזדמנו) לו עניים והיו בו עוללות, אינו חושש שמה של

ג. עֲמְדוּ הָעֲנִיִּים בְּפָנָיו¹³ או חֲפוּהוּ בְּקֶשׁ¹⁴ וְהוּא¹³
זָכַר אֶת הַקֶּשׁ¹⁵, או שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר¹⁴
וְהִנִּיחוֹ בַּשָּׂדֶה¹⁶ וְשָׁכְחוֹ - אֵינוֹ שָׁכְחָה¹⁷. אָכַל אִם¹⁵
נָטַל¹⁸ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם¹⁹, אִף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחוֹ סָמוּךְ¹⁶
לַגֶּפֶה²⁰ או לְגִידֵשׁ או לְפָקָר או לְלֵלִים²¹, וְשָׁכְחוֹ -
הָרִי זֶה שָׁכְחָה.¹⁸

(13) [=והסתירו לן] ועל ידי זה באו לידי שכחה.
(14) ומתוך זה באו לידי שכחה. (15) שבאופן זה נגרמה
השכחה על ידי החיפוי, ואינה שכחה. אבל אם שכח גם את
הקש הרי זו שכחה. שיש שכחה בטמון. (16) כן מפורש
בסוטה שם "אפילו בשדה נמי". (17) שכיוון שהחזיק בו
להוליכו לעיר - זכה בו. (18) וכדברי ר' אליעזר ור' אלעזר
בן עזריה בירושלמי שם, שבאופן זה נחלקו בית שמאי ובית
הלל שם, ולדעת בית הלל - הרי זו שכחה, והלכה כבית
הלל. (19) היינו שלא החזיק בו ולא גילה בדעתו שהעומר
לא יהיה בו שכחה, אלא הניחו סתם ממקום למקום, לפיכך
יש בו שכחה, אבל בכבא ראשונה שהחזיק בו להוליכו
לעיר, שגילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אם שכחו
אחר כך אינו שכחה. (20) גפה הוא שער המגולה, והוא
ממלת יגיפו הדלתות. (21) כלי חרישה.

ד. נָטַל עֹמֶר לְהוֹלִיכוֹ לְעִיר וְהִנִּיחוֹ עַל גִּבִּי חֲבֵרוֹ¹⁹
וְשָׁכַח אֶת שְׁנֵיהֶן: אִם זָכַר הָעֲלִיּוֹן²² קִדְּם שִׁפְפָּע בּוֹ²⁰
- אֵין הִתְחַתָּן שָׁכְחָה, וְאִם לֹא - הִתְחַתָּן שָׁכְחָה²³.

(22) ירושלמי שם: "ר' זעירא אומר בזוהר את העליון" ואף
על פי שהדברים אמורים שם לדעת רבי שמעון - כיוון
שהירושלמי כך דברי ר' זעירא עם דברי ר' יונה על מה
שאמר "עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו
שכחה": "אתיא דר' זעירא כר' יונה, דר' יונה אמר בזוהר
את הקשין, כן ר' זעירא אמר בזוהר את העליון". וטעמו של
דבר, כמו למעלה בחיפוהו בקש, שאם זכר את העליון נמצא
שהתחתון נשכח על ידי גרמא של העליון, שכיסהו.
(23) אבל העליון, לעולם אינו שכחה מאחר שנטלו להוליכו
לעיר.

ה. עָפוּ עֲמָרֵינוּ בְּרוּחַ חֲזָקָה לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבֵרוֹ וְשָׁכַח²²
שֵׁם עֹמֶר - אֵינוֹ שָׁכְחָה; שֶׁנֶּאֱמַר: קָצִירָךְ בַּשָּׂדֶה.²³
אָכַל אִם פָּזַר²⁴ הָעֲמָרִים בְּתוֹךְ שָׂדֶה וְשָׁכַח - הָרִי זֶה²⁴
שָׁכְחָה.²⁵

(24) בעיא שם ונפשטה.

ו. הִנְטִיל עֹמֶר רָאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי וְשָׁכַח הָרִבִּיעִי: ²⁶
אִם הָיָה שֵׁם שְׁשִׁי²⁵ - אֵין הָרִבִּיעִי שָׁכְחָה עַד שִׁטְלָה²⁷
הַחֲמִישִׁי²⁶; וְאִם הָיָה חֲמִשָּׁה בְּלִבְדוֹ²⁷ - מִשִּׁישָׁה פָּדִי²⁸
לְטַל הַחֲמִישִׁי²⁸ הָרִי הָרִבִּיעִי שָׁכְחָה.²⁹

(25) ואם כן נשאר שלושה עמרים. (26) שכיוון שנטלו
ודילג על הרביעי הרי היא שכחה, אבל אם לא נטל
החמישי, ייתכן כי לא דלג כלל על הרביעי ולא שכחו אלא
חילק עבודתו שורות שורות: בתחילה שלושה שהם שורה
מצד זה, ואחר כך שלושה מצד שני. (27) שלא נשאר בצד

מעורבבין ושכח. ודין הקוצר בלילה או הסומא. ותבואה
שקצרה אגודות קטנות. שנים שהתחילו לקצור מאמצע
השורה זה פניו לצפון וזה לדרום, ושכחו לפניהם
ולאחריהם. המפנה אלומות ממקום למקום ושכח. שתי
כריכות המובדלות זו מזו אם הן שכחה. היו כל העומרים
קב קב ואחד מד' קבין ושכחו. שכח אילן בין האילנות,
מסויים או בלתי מסויים. היה כל שדהו זית נטופה. זית
העומד באמצע השורות לבדו. איזהו שכחה בעריס.
והמפקיר כרמו והשכים וזכה בו.

א. הָעֹמֶר שֶׁשָׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שָׁכְחוּ בַּעַל¹
הַשָּׂדֶה², שָׁכְחוּ בַּעַל הַשָּׂדֶה וְלֹא שָׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים,²
שָׁכְחוּהוּ אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ וְהָיוּ שֵׁם אַחֲרִים עוֹבְרִין וְרוֹאִין³
אוֹתָן בָּעֵת שֶׁשָׁכְחוּהוּ - אֵינָה שָׁכְחָה⁴, עַד⁴
שִׁישָׁכְחוּהוּ כָּל אָדָם⁴. וְאִפְּלוּ עֹמֶר הַטָּמוֹן⁵, אִם⁵
נִשְׁכַּח - הָרִי זֶה שָׁכְחָה.⁶

(2) המדובר כשבעל השדה זוכרהו גם עכשיו. ובאופן
ששכחו אחר כך - יש הבדל בין עומד בעיר לבין עומד
בשדה. (3) כששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה,
שנאמר "קצירך - ושכחת", שבעל הקציר ישכח.
וכששכחוהו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שנאמר "כי
תקצור - ושכחת", שהקוצר ישכח. וכששכחוהו אלו ואלו
[=הפועלים ובעל השדה] ורואים אותו אחרים, אינה שכחה,
שדרך בני אדם להזכיר לאחרים דבר ששכחו. (4) כן הוא
בתוספתא פרק ג (לפי נוסחת כתב-יד ווין וכתב-יד בעל פני
משה): "אפילו אחרים עוברים בדרך וראו את העומר
ששכחוהו אין שכחה". ומפרשה רבינו בששכחוהו גם
פועלים וגם בעל השדה. (5) כחכמים, ולא כר' יהודה.
ולמדו כן ממה שנאמר (שם) "ושכחת עומר בשדה",
"בשדה לרבות את הטמון". שהם מפרשים, "בשדה": בתוך
השדה.

ב. הָיָה בַּעַל הַשָּׂדֶה בְּעִיר וְאָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁהַפּוֹעֲלִים⁷
שָׁכְחוּ עֹמֶר שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְשָׁכְחוּהוּ⁶ - הָרִי זֶה⁸
שָׁכְחָה⁷. וְאִם הָיָה בַּשָּׂדֶה וְאָמַר בֶּן, וְשָׁכְחוּהוּ⁸ - אֵינָה⁹
שָׁכְחָה. שֶׁהַשְׂכִּיחַ מַעֲקָרוֹ⁹ בַּשָּׂדֶה - הוּא הַשָּׁכְחָה¹⁰;
אָכַל בְּעִיר, אִפְּלוּ זָכוֹר וְלִבְסוֹף שָׁכַח - הָרִי זֶה¹¹
שָׁכְחָה¹¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה - וְלֹא בְּעִיר¹².

(6) צריך להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה שכח אותו
אחר כך. (7) כיוון שסוף סוף שכחוהו שניהם. (8) אף
כאן צריך להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה.
(9) כלומר, לפני ששכחוהו הפועלים. (10) הוא השכחה;
ששכחוהו הפועלים, שמיד זכתה לו שדהו, אינו שכחה, אף
על פי ששכח הוא אחר כך. (11) שכיוון שאינו עומד בצד
שדהו, שאינה משתמרת, לא זכתה לו. ומכיוון שאחרי כן
שכח גם הוא הרי זו שכחה. (12) כלומר, בשדה - שכוח
מעיקרו הרי זו שכחה, אבל זכור ולבסוף שכוח אינה שכחה,
ואילו בעיר - אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה. ואין
לומר שגזירת הכתוב שבשדה יש שכחה ובעיר אין שכחה
כלל, שהרי הכתוב אומר (שם): "לגר ליתום ולא למנה
יהיה", ואמרו חז"ל (שם) "יהיה - לרבות שכחת העיר".

בשדה", מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר, ודרך הקוצרים לקצור לגורן, וכל שאינו עושה כן - אינו שכחה.

י. הקוצר שהתחיל לקצר מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו: של אחריו - שכחה, ושלפניו - אינו שכחה; שנאמר: לא תשוב לקחתו - אינו שכחה עד שיעברו ממנו ויניחנו לאחריו. זה הכלל: כל שהוא בכל תשוב - שכחה, וכל שאינו בכל תשוב - אינו שכחה.

יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם: שלפניהם - שכחה⁴², מפני שכל אחד מהן זה שלפניו הוא לאחריו של חברו⁴³; והעמר⁴⁴ ששכח והוא לאחריו במקום שהתחילו ממנו - אינו שכחה, מפני שהוא מערב עם השורות שמן המזרח למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכוח⁴⁵. וכן השורות של עמרים שפנו אותן לגרן, והתחילו שנים מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין אחוריהם - אינו שכחה, מפני שהוא באמצע השורה שמן מערב למזרח, שעדין לא התחילו בה, והיא מוכחת עליו שאינו שכוח.

(42) אף על פי שיחיד הקוצר ושכח לפניו - אינו שכחה. (43) ששנים אלו מוטל עליהם קצירת השדה, והרי הם כאיש אחד, וכיון שאם היה בא ליטול מה ששכח חברו, היה צריך לחזור לאחוריו - קוראים אנו בו "לא תשוב לקחתו". ולפי זה מה שאמרו בסוף המשנה שם "זה הכלל כל שהוא בכל תשוב שכחה", זה מוסב גם על הבבא הראשונה כשיחיד שכח לאחריו, וגם על הבבא השנייה כששנים שכחו לפניהם. (44) צריך להיות: ו"הקמה" (רב"ז). (45) כן הוא במשנה (ג"ד) שם: "ראשי שורות, העומר שכנגדו מוכח - ואלו הן ראשי שורות: שנים שהתחילו מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם כו' ואת שלאחריהם אינו שכחה". הרי שהטעם שלאחריהם אינו שכחה הוא מפני שהעומר שכנגדו מוכח, שכיון שהם שנים, לא מסתבר לומר ששנים שכחו את העומר האמצעי, אלא ודאי הניחוהו בכוונה כדי שתהיה שורה ממזרח למערב. וראייה לכך מזה שלא התחילו זה מתחילת צפון וזה מתחילת דרום, אלא בכוונה עשו כן, והעומר שביניהם אינו שכוח כלל.

יב. הקוצר⁴⁶ ואלם אַלמֹות אַלמֹות, ופנה האַלמֹות - והן הנקראין עמרים - במקום זה למקום אחר, ומקום השני למקום השלישי⁴⁷, ומקום השלישי לגרן, ושכח העמר בפנה שפנה במקום למקום: אם פנה העמרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכחם - יש לו שכחה, וכשיפנה⁴⁸ במקום שהוא גמר מלאכה לגרן - אין לו שכחה⁴⁹; ואם פנה העמרים למקום שאינו גמר מלאכה ושכח - אינו שכחה,

שני רק שניים שאינם מהווים שורה, ואין סברא שיתחיל מצד שני כדלעיל בשלושה. (28) כלומר, משדלג על הרביעי והלך לחמישי זהו הזמן המוכיח על שכחה.

ז. שני עמרים מערפבין ושכח אחד מהן - אינה שכחה²⁹ עד שיטל את כל סביבותיו.

(29) שמחמת הערבוביא לא נראה העומר, והרי זו שכחה מחמת דבר אחר. אבל צריך עיון הרי יש שכחה בטמון?

ח. הלוח³⁰ והשום והבצלים וכיוצא בהן, אף על פי שהן טמונין בארץ³¹ - יש להן שכחה. הקוצר בלילה ושכח קמה³², או שעמר בלילה ושכח עמר, וכן הסומא ששכח - יש להן שכחה³³. ואם היה הסומא או הקוצר בלילה מתכונן לטל את הגס³⁴ - אין לו שכחה³⁵. וכל האומר: הריני קוצר על מנת מה שאני שוכח אני אטל - יש לו שכחה; שכל המתנה על מה שכתוב בתורה³⁶ - תנאו בטל³⁷.

(30) והוא מין ממיני הבצלים. (31) "רוצה לומר: הנאכל מהן מתחתית הארץ". (32) שהחשיכה גרמה לו לשכוח. (33) ואינם דומים לעמדו עניים בפניו שאין זה שכחה, מפני שדבר אחר גרם לו לשכוח - אבל כאן שידוע שעכשיו לילה ושהוא סומא, בוודאי בדק יותר. (34) הגדולים. (35) לקטנים, הואיל ולא כיוון לקצורם, ואין כאן "כי תקצור קצירך". (36) שאמרה: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". (37) [המדובר בתבואה שיש קוצרים אותה גם לבהמה, והוא קצרה לאדם, אבל פירש בתנא שהיא קוצר להאכיל לאדם, על מנת שגם מה ששכח יהיה שלו, ואם תיפסק ההלכה שהשכוח הוא לעניים, אינו קוצר לאדם אלא להאכיל לבהמה, שאינה קצירה ואינה מחייבתו בשכחה, ועל זה אמרו שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי אם השכחה היא שלו, הרי זו קצירה לאדם, כמו שאמר. וזה לא ייתכן כי התורה אמרה שאם קצר ושכח הרי זו שכחה והיא לעניים.

ט. תבואה שקצרה³⁸ עד שלא נגמרה³⁹ להאכילה לבהמה, וכן אם קצרה אגדות קטנות⁴⁰ ולא עשאה עמרים, וכן השומים והבצלים שתלשן אגדות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גרן - אין להם שכחה⁴¹.

(38) שם משנה י: "תבואה שננתה לשחת וכו' אין להן שכחה". ופירש שם רבינו: "כבר בארנו, שחת הוא הגז הקצור לאכילת סוסים". ובירושלמי (שם הלכה ז): "לא סוף דבר ניתנה אלא אפילו נזרעה למאכל אדם, ואחר כך נמלך וקצרה להאכיל לבהמה אין לה שכחה. (39) כלומר, לא נגמרה לגמרי, אבל כבר הביאה שליש בישולה, שאם לא כן אינה קציר כלל. (40) במשנה שם: "או לאלומה", ופירש רבינו שם: "ולאלומה הוא עומרים [קטנים], והעניין ההוא שיקצצה כולה ויחלוק אותה לאלומות [ולא] יקבוץ מן האלומות ההם עומרים [גדולים], כי האלומות כשיתקבצו נעשים עומרים". (41) שהרי הוקשה שכחת קמה לשכחת קציר, (שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר

- 1 וְכִשְׁפִּנָּה מִמָּקוֹם שְׁאִינוּ גִמְר מְלֶאכֶה לַגֶּרֶן - יֵשׁ לוֹ
2 שְׂכָחָה. יֵתֵר עַל שְׂמוֹנָה קִבְּיִן - אֵינוּ שְׂכָחָה.⁵⁷
21 אֵינוּ שְׂכָחָה.⁵⁷ וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנֵי שְׁנֵי קִבְּיִן וְאֶחָד
22 יֵתֵר עַל שְׂמוֹנָה קִבְּיִן - אֵינוּ שְׂכָחָה.⁵⁸

(56) כבית הלל שם. ואף על פי שיכול לחלקו לקב קב ויהיו ארבעה עומרים, ואין שכחה אלא בשניים - כל זמן שלא חולקו, יש להם שכחה. (57) מזה שלא אמרו במשנה אלא ארבעת קבין הם שכחה, למד רבינו שיותר מארבעת קבים הם דבר מסויים ואינו שכחה. (58) נלמד ממה שלמעלה (בדין יתר על הארבעה). ועוד ראינו מן הירושלמי (שם סוף הלכה א) שלא הסתפקו אלא באופן שכל עומרי השדה של שני קבים ואחד של שמונת קבין - הרי שיותר משמונת קבים, אינה שכחה. ונראה מדברי רבינו, שאם אין בו אלא שמונת קבים, הרי זו שכחה. ומה שאמרו בירושלמי שם: "רבי יונה בעי" אין "בעי" בירושלמי כ"בעי" בבבלי, אלא "בעי" היינו שרוצה לומר כן, כלומר סובר כן].

- 23 יח. הַעֲמֹר שְׁשֵׁשׁ בּוֹ סֵאתִים⁵⁹ וְשָׂכָחוּ - אֵינוּ שְׂכָחָה;
24 שְׁנֵאמַר: וְשָׂכָחַת עֲמֹר בְּשָׂדֶה - וְלֹא גְדִישׁ. אָף עַל
25 פִּי שְׂפֵלָן סֵאתִים סֵאתִים⁶⁰. שְׂכַח שְׁנֵי עֲמֹרִים, אָף עַל
26 פִּי שְׁשֵׁשׁ מְשִׁנֵּיהֶן סֵאתִים⁶¹ - הֲרִי אֵלּוּ שְׂכָחָה⁶². וְכֵן
27 יֵרָאֶה לִּי, שֶׁהֵן שְׂכָחָה אֶפְלוּ הִיָּה בְּשִׁנֵּיהֶן יוֹתֵר
28 מִסֵּאתִים⁶³.

(59) הם שנים עשר קבים. הם כשבעה עשר קילו-גרם. (60) שהרי הוא כגדיש. (61) בכתב-יד מעשה רוקח נוסף: "הואיל ואין בכל אחד מהם סאתיים". (62) שאינם מצטרפים והרי הם עמרים ולא גדיש, וכדעת חכמים במשנה שם ולא כרבן גמליאל. (63) פשוט הוא, שגם אלה אינם גדיש, אלא עמרים.

- 29 יט. קָמַח שְׁשֵׁשׁ בָּהּ סֵאתִים וְשָׂכָחָה⁶⁴ - אֵינָה
30 שְׂכָחָה⁶⁵. אֵין בָּהּ סֵאתִים⁶⁶ - רֹאִינָא אֶת הַשְּׂפִלִים
31 הַדְּקוֹת כְּאֵלוּ הֵן בְּרִיאֹת וְאֶרְכּוֹת, וְאֶת הַשְּׂדוּפוֹת
32 כְּאֵלוּ הֵן מְלֹאֹת, וְאִם הִיָּה רְאוּיָה (לְהִיּוֹת) הַקָּמַח
33 אַחֵר אֲמִדָּן זֶה לַעֲשׂוֹת סֵאתִים וְשָׂכָחָה - אֵינָה
34 שְׂכָחָה.

(64) כולה. (65) אף על פי ששכחת קמה נלמדה ממה שנאמר "בשדה" (=ושכחת עומר בשדה) - "לרבות את הקמה" ואין כאן לימוד למעט "גדיש" - למדו שכחת קמה משכחת עומר, שכשם שבעומר אמרו עומר ולא גדיש, כמו כן בקמה. (66) כלומר, אינה עושה סאתיים מחמת כחש השיבולים, אבל ראוייה היא לעשות סאתיים.

- 35 כ. שְׂכַח סֵאָה תְּבוּאָה עֶקְרוֹה וְסֵאָה שְׁאִינָה עֶקְרוֹה
36 - אֵינָן מִצְטְרָפִים⁶⁷, וְשִׁנֵּיהֶם שְׂכָחָה. וְכֵן בְּשׁוּם
37 וּבְכָצִילִים וּבְפִירוֹת הָאֵילָן⁶⁸, אִם שְׂכַח מִקְצָתָן
38 בְּקֶרְקַע⁶⁹ וּמִקְצָתָן תְּלוּשׁ וּבְשִׁנֵּיהֶם סֵאתִים - אֵינָן
39 מִצְטְרָפִין, אֲלֹא שִׁנֵּיהֶם שְׂכָחָה.

(67) לשיעור סאתיים שאינו שכחה. (68) [במשנה שם: "וכן באילן", ורבינו שינה וכתב: "ובפירות האילן", לפי שיטתו להלן שבשוכח כל האילן, אפילו אם יש בו סאתיים

(46) שם פרק ה משנה ח: "המעמר לכובעות ולכומסאות לחררה ולעומרים, אין לו שכחה, ממנו ולגורן יש לו שכחה. המעמר לגדיש יש לו שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה. זה הכלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה. למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שכחה. ממנו ולגורן יש לו שכחה, שאין שכחה אלא בעימור שאין אחריו עימור. (47) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה (שם) "לכובעות ולכומסאות לחררה" שהם מקומות שמביאים לשם את התבואה. (48) כלומר, אם נמלך לפנותה מכאן לגורן - נתברר שכאן לא היה מקום שהוא גמר מלאכה. (49) כלומר, זה שנשכח בעת שהולך למקום הזה כיוון שעתה נתברר שלא פינה למקום שהוא גמר מלאכה, אלא זה שמפנה מכאן לגורן הרי הוא שכחה.

- 3 יג. אִי זֶהוּ מִקְוֶה שֶׁהוּא גִמְר מְלֶאכֶה? זֶה מִקְוֶה
4 שְׂדַעְתּוֹ לְקַבֵּץ כָּל הָעֲמֹרִין שֶׁם וְלָדוּשׁ אוֹתָן שָׁם⁵⁰ או
5 לְהוֹלִיכֵן שָׁם לְמִקְוֶה גְדִישׁ שֶׁהוּא הַגֶּרֶן⁵¹. וּמִקְוֶה
6 שְׁאִינוּ גִמְר מְלֶאכֶה הוּא הַמִּקְוֶה שֶׁמִּקְבָּצִין בּוֹ
7 הָעֲמֹרִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִיָּהן אֲלֻמוֹת גְּדוּלוֹת כְּדִי
8 לְהוֹלִיכֵן לְמִקְוֶה אַחֵר.

(50) ואינו מכון לעימור חדש. (51) רוצה לומר, שדעתו שהמקום הזה יהיה גם גדיש וגם גורן.

- 9 יד. שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת⁵² הַמִּבְדְּלוֹת⁵³ זוּ מִזֶּה - שְׂכָחָה,
10 וְשֵׁשׁ - אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי עֲמֹרִים הַמִּבְדְּלִין זֶה מִזֶּה
11 - שְׂכָחָה, וְשֵׁשֶׁה - אֵינָן שְׂכָחָה.

(52) הן אגודות קטנות יותר מהעומרים. (53) שאם הן מחוברות גם שלוש הן כאחת והיא שכחה.

- 12 טו. שְׁנֵי צְפוּרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבִין הַמִּבְדְּלִין זֶה מִזֶּה -
13 שְׂכָחָה, וְשֵׁשֶׁה - אֵינָם שְׂכָחָה. שְׁנֵי הָצִנִּי פֶשֶׁתָּן⁵⁴ -
14 שְׂכָחָה, וְשֵׁשֶׁה - אֵינָם שְׂכָחָה.

(54) וכתב הרא"ש שם בפירושו: "הוצני פשתן כשעוקרים אותם הם כהוצני דקל. ולכן קרי ליה הוצני. ונראה לי דמייירי כשהוצני, שאז הוא מאכל אדם כדאיתא בראש המוכר פירות, אבל שאר פשתן לא שייך ביה שכחה".

- 15 טז. שְׁתֵּי גִפְנִים, וְכֵן בְּשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת⁵⁵ שְׁנֵים
16 הַמִּבְדְּלִין זֶה מִזֶּה - שְׂכָחָה, וְשֵׁשֶׁה - אֵינָן שְׂכָחָה.
17 שְׁנֵאמַר: לַעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם - אֶפְלוּ הָיוּ שְׁנֵים,
18 אֶחָד לַעֲנִי וְאֶחָד לַגֵּר.

(55) לדעת הרשב"א גם בשכחה אינם חייבים אלא האילנות החייבים בפאה.

- 19 יז. הָיוּ כָּל הָעֲמֹרִים שֶׁל קֶב קֶב וְאֶחָד שֶׁל אֶרְפָּעָה
20 קִבְּיִן וְשָׂכָחוּ - הֲרִי זֶה שְׂכָחָה⁵⁶; יֵתֵר עַל הָאֶרְפָּעָה -

כד. הִיָּה מְסִים בְּדַעְתָּ⁸⁰ - הָרִי זֶה בְּמִפְרָסָם וְיָדוּעַ.
 הִיָּה עוֹמֵד בְּצַד הַדֶּקֶל - הַדֶּקֶל מְסִימוֹ⁸¹. הִיוּ שְׁנֵיהֶן
 זֵית וְנֹטָפָה - זֶה מְסִים אֶת זֶה⁸². הִיָּתָה כָּל שְׂדֵהוּ זֵית
 נֹטָפָה וְשִׁכָּח אַחַת מֵהֶן אוֹ שְׁתֵּים - יֵשׁ לוֹ שְׁכָחָה⁸³.
 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלֹא הִתְחִיל⁸⁴ בְּאֵילָן זֶה
 הַמִּפְרָס; אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ וְשִׁכָּח מִקְצָתוֹ - הָרִי
 זֶה שְׁכָחָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְרָס⁸⁵. וְהוּא שְׁהִיָּה
 הַנִּשְׁאָר בּוֹ פְּחוֹת מִסְּאֵתִים; אֲבָל סְאֵתִים - אֵינָה
 שְׁכָחָה⁸⁶, אֲלֵא אִם כֵּן שִׁכָּח כָּל הָאֵילָן⁸⁷, כִּמּוֹ
 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
 35

(80) שהוא נחשב בעיניו של בעל האילן. (81) שם, שהרי
 הוא כעומד בצד הגת או בצד הפרצה וידוע במקום.
 (82) ואינם שכחה. (83) לפי שאז בטלה חשיבותם.
 (84) ושכחו כולו. (85) שכיוון שהתחיל בו בטלה חשיבותו,
 והרי זה דומה למה ששנינו בערלה פרק ג משהח, שאם
 נתפתחו החביות בטלה חשיבותן. (86) שכיוון שהתחיל בו
 ודאי יזכרנו. (87) שאפילו אם יש בו סאתיים - הרי זה
 שכחה, שכיוון שלא התחיל בו - עלול הוא לשכחו.

כח. זֵית הַעוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַשּׁוּרוֹת לְבָדוֹ וְשִׁלְשׁ
 שּׁוּרוֹת שֶׁל זֵיתִים מְקִיפִין אוֹתוֹ מְשַׁלֵּשׁ רִחוּתָיו, אִף
 עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכָל שּׁוּרָה מִהֶן אֲלֵא שְׁנֵי זֵיתִים, שִׁכָּח
 אֶת הָאֶמְצָעִי - אֵינּוּ שְׁכָחָה, שְׁהִרִי הַשּׁוּרוֹת
 הַסְתִּירוּהָ⁸⁸. וְלָמָּה אֲמֹרִים⁸⁹ זֵית בְּלִבְדוֹ⁹⁰? מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה
 חֹשֵׁב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזֵּמָן⁹¹.
 41

(88) שהרי זה כמו חיפוהו בקש שאינו שכחה. אבל הדברים
 צריכים עיון: הרי יש שכחה בטמון כמפורש למעלה בהלכה
 א. ורק בחיפוהו העניים אינה שכחה, לפי שקנסום חכמים.
 (89) החכמים במשנה. (90) הלא הוא הדין בשאר אילנות.
 וזה מוסב על כל מה שלמעלה, על הלכות גג-כה.
 (91) בזמן אדריאנוס שהחריב הזיתים. ולדעת רבי יוסי אין
 אז שכחה בזיתים - מאותו הטעם.

כו. אֵיזָהוּ שְׁכָחָה? בְּעָרִים⁹² - כִּל שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לִפְשֹׁט
 אֶת יָדוֹ וְלִטְלֶהָ⁹³. וּבְכָרִים⁹⁴ - מְשַׁעֲבֵר מִן הַגֶּפֶן וּמִן
 הַגִּפְנִים⁹⁵ וְיִשְׁכָּח אוֹתָהּ. בְּדָלִית וּבְדֶקֶל⁹⁶ - מְשַׁיֵּר
 הַיִּמְנוֹת⁹⁷. וְשֹׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת - מְשַׁיְפָנָה וְזֶלֶף לוֹ.
 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלֹא הִתְחִיל בּוֹ⁹⁸; אֲבָל אִם
 הִתְחִיל בּוֹ⁹⁹ וְשִׁכָּחוֹ - אֵינָה שְׁכָחָה עַד שֶׁיִּבְצֹר אֶת
 כָּל סִבְיָיו.
 48

(92) הוא הנוטע גפנים וערסם על גבי כותל גבוה.
 (93) פירוש: אם שכחה ועבר ממנה כל כך, שאם היה נזכר
 באותו מקום לא היה יכול לפשוט ידיו וליטלה.
 (94) במשנה: "וברגליות", ו"הם הגפנים השטוחים על
 הארץ, שהרגל נוגעת בהם כמו הכרמים כולם, והוא נגזר
 ממלת רגל". (95) היינו שתי גפנים שהן שכחה.
 (96) והיא גפן גדולה המודלית על גבי עצים גדולים או על
 גבי אילנות אחרים. (97) שכן היה הדרך לעלות עליו
 ולבצרו. (98) תוספתא שם. ולפי זה צריך לפרש בכל

הרי זו שכחה, לפיכך כתב, "ובפירות האילן", לומר שכאן
 מדובר כשהתחיל באילן, ושכח מקצת מפירותיו, שבאופן
 זה אם שכח סאתיים אין זה שכחה, ולא ששכח את כל
 האילן]. (69) כלומר, מחוברים לקרקע.

1 כא. הַשּׁוֹכֵחַ עוֹמֵד בְּצַד הַקֶּמָּה⁷⁰ שֶׁאֵינָה שְׁכּוּחָה⁷¹ -
 2 אֵינָה שְׁכָחָה. שְׁנֹאֲמַר: כִּי תִקְצֹר וְשִׁכָּחָה עוֹמֵד; עוֹמֵד
 3 שְׁסִיבּוֹתָיו קָצִיר⁷² - שְׁכָחָה, אֲבָל עוֹמֵד שְׁסִיבּוֹתָיו
 4 קָמָה - אֵינָה שְׁכָחָה. וְכֵן אִם שִׁכָּח קָמָה בְּצַד קָמָה
 5 שֶׁאֵינָה שְׁכּוּחָה, אֲפִלּוּ קָלָח אֶחָד⁷³ - הָרִי זֶה מַצְלָת
 6 אֶת הַשְּׁכּוּחָה, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְקַחְתָּהּ. אֲבָל אִם שִׁכָּח
 7 עוֹמֵד אוֹ קָמָה בְּצַד עוֹמֵד שֶׁאֵינוּ שְׁכּוּחַ, אֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ
 8 סְאֵתִים⁷⁴ - אֵינוּ מַצִּיל אוֹתָהּ, וְהָרִי הַשְּׁכּוּחַ לְעֵנִיִּים.
 9 אֵין קָמַת חִבְרוֹ מַצְלָת עַל עוֹמֵד שָׁלוֹ, וְאֵין קָמַת
 10 שְׁעוּרִים מַצְלָת עַל עוֹמֵד חֲסִים, עַד שֶׁתִּהְיֶה הַקֶּמָּה
 11 מִמֵּין הָעוֹמֵד.

(70) שם פרק ו משנה ח: "הקמה (שלא שכחה) מצלת את
 העומר ואת הקמה, העומר אינו מציל לא את העומר ולא
 את הקמה". (71) יש אומרים שאפילו אם שכחה, אם יש
 בה סאתיים, שאינה שכוחה, מצלת היא על העומר שבצידה.
 (72) שלא שכחה, שאם שכחה - כיוון שאינה מצלת עצמה,
 כל שכן שאינה מצלת אחרים. (73) שלא שכחו.
 (74) שדינו כגדיש אפילו שכחו אינה שכחה, ואף על פי כן
 אינו מציל את השכוח.

12 כב. הַשּׁוֹכֵחַ אֵילָן בֵּין הָאֵילָנוֹת, אֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ כְּמָה
 13 סָאֵין פְּרוֹת⁷⁵, אוֹ שֶׁשִּׁכָּח שְׁנֵי אֵילָנוֹת - הָרִי הֵן
 14 שְׁכָחָה; שְׁלֹשָׁה - אֵינָן שְׁכָחָה.

(75) שאף על פי שבקמה ובעומרים אמרנו שאם יש בהם
 סאתיים, אינה שכחה - אין זה אלא בקמה ובעומרים,
 שסאתיים שלהם חשובים, אבל אילן שיש בו סאתיים אינו
 חשוב כל כך.

15 כג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֵילָן שֶׁאֵינוּ יָדוּעַ
 16 וּמִפְרָסָם בְּמָקוֹם⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּצַד הַגֶּת אוֹ
 17 בְּצַד הַפְּרָצָה, אוֹ בְּמַעֲשִׂי⁷⁷, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה זֵיתִים
 18 הַרְבֵּה, אוֹ בְּשִׁמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה לוֹ שֵׁם יָדוּעַ, כְּגוֹן זֵית
 19 הַנֹּטָפָה בֵּין הַזֵּיתִים, שֶׁהוּא נוֹטֵף שְׁמֵן הַרְבֵּה, אוֹ
 20 הַשְּׁפָכְנִי⁷⁸ אוֹ הַבִּישְׁנִי⁷⁹; אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ אֶחָד
 21 מְשַׁלֵּשֶׁה דְּבָרִים אֵלוֹ - אֵינוּ שְׁכָחָה. שְׁנֹאֲמַר: וְשִׁכָּחָה
 22 עוֹמֵד בְּשִׂדָּה - עוֹמֵד שֶׁאֵתָה שׁוֹכָחוֹ לְעוֹלָם וְאֵין אֵתָה
 23 יוֹדֵעַ בּוֹ אֲלֵא אִם תִּשׁוּב וְתִתְרָאוּ; יֵצֵא זֶה, שֶׁאֵתָה
 24 זֹכְרוֹ לְאַחֵר זְמַן וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִפְגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי
 25 שֶׁהוּא יָדוּעַ וּמִפְרָסָם.

(76) ידיעתו מפני הגבלת מקומו. (77) ידוע לרוב זיתיו או
 לרוב שמנו. (78) שהיה מוציא שמן הרבה, ועל כן
 פירשוהו שפכוני, ועניינו שפיכת שמן לרוב נגזר ממלת
 שפך. (79) הזיתים ההם לא היו עושים שמן הרבה, על כן
 נקרא שמו בישני לקוח מבושה.

20 הנקרא מעשר שני, והוא לבעליו, ואוכלין אותו
21 בירושלים. ועליו נאמר: ואם גאל יגאל איש
22 ממעשרו. ועליו נאמר: עשר תעשר ואכלת לפני יי
23 אלהיך במקום אשר יבחר.

(8) מן השמונים ושמונה הנותנים אחרי הפרשת תרומה גדולה ומעשר ראשון. (9) ראה גם בספר המצוות, עשה קבח.

24 ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן
25 השבוע¹⁰ ובשניה ובכביעת ובחמישית. אבל
26 בשלישית ובששית מן השבוע, אחר שמפרישים
27 מעשר ראשון מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו
28 לעניים, והוא הנקרא מעשר עני. ואין בשתי שנים
29 אלו מעשר שני, אלא מעשר עני¹¹. ועליו נאמר:
30 מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך
31 בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי. ועליו נאמר:
32 כי תכלה לעשר¹².

(10) משבע שנות השמיטה. (11) שנאמר "כי תכלה וגו' שנת המעשר" - "שאינ בה אלא מעשר אחד - מעשר ראשון ומעשר עני" (ראש השנה יב:). (12) וגומר: "את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה".

33 ה. שנת השמיטה כלה הפקר, ואין בה לא תרומה
34 ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא מעשר
35 עני¹³. ובחוצה לארץ, שאין בה שמיטת קרקע¹⁴ -
36 מפרישין בארץ מצרים¹⁵ ובעמון ובמואב¹⁶ מעשר
37 ראשון¹⁷ ומעשר עני¹⁸; מפני שהארצות אלו קרובות
38 לארץ ישראל, כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין
39 עליה¹⁹ בשביעית²⁰. והלכה למשה מסיני²¹, שיהיו
40 מפרישים בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית.
41 אבל בארץ שנער²² - מפרישין בשביעית מעשר
42 שני²³, כסדר רב השנים²⁴.

(13) ספרי פרשת ראה (לדברים יד, כח). (14) פ"ד מהלכות שמיטה ויובל, הלכות כה"כ. (15) שהחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות בה תרומות ומעשרות (פ"א מהלכות תרומות הלכה א, והמקור בידים פ"ד משנה ג). (16) שאף הן בכלל התקנה הנ"ל (הלכות תרומות וידים שם). והמדובר בעמון ומואב שלא טיהרו בסיוחן, ושמעולם לא כבשום אף עולי מצרים, ובהן אין שמיטת קרקע נוהגת כלל, אבל עמון ומואב שטיהרו בסיוחן וכבשום עולי מצרים - שמיטת קרקע נוהגת בהן מדרבנן, עיין הלכות שמיטה ויובל שם הלכות כז"כח. וחזר בו רבינו כאן ממה שכתב בפירוש המשנה בידים שם, שהמדובר בעמון ומואב של סיוחן, ראה בפאת השולחן סימן כג ס"ק כז, והלכות תרומות שם. (17) במשנה שם לא נזכר אלא מעשר עני, אבל למדו רבינו מן הסברה שוודאי לא שינו משאר השנים, שבהן אין מעשר עני בלי מעשר ראשון, ועיין רדב"ז. (18) משנה שם, כדעת רבי טרפון, רבי ישמעאל ורבי יהושע, ודלא כר' אלעזר בן

האמור למעלה "כל שאינו יכול לפשוט", "משיעבור", "משירד" - שבצר גפן אחרת, ועוד לא התחיל בזו. (99) שאז הוא עלול להיזכר בו יותר.

1 כז. המפקיר את פרמו, והשפים בבקר וזכה בו
2 לעצמו ובצרו - חיב בפרט ובעוללות ובשכחה
3 ובפאה; שהרי 'שדך' ו'כרמך' אני קורא בו¹⁰⁰, מפני
4 שהיה שלו והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר
5 בשדה של אחרים - הרי זה פטור מן הכל. ובין כך
6 ובין כך - פטור מן המעשרות, כמו שיתבאר.

(100) בבבא קמא שם למדו זאת ממה שכתוב "תעזוב" מיותר במתנות עניים לרבות המפקיר את כרמו וכו'. אבל זה אינו אלא לדעת חכמים אבל לר' ישמעאל דרשו מ"תעזוב" הנ"ל למי שעבר וקצר ולא עזב פאה שחייב ליתן אפילו לאחר אפיה. ולפיכך הוצרך ללמוד מ"שדך" ו"כרמך".

פרק ששי

(1) יבאר מעשר עני וסדר תרומות ומעשרות. שנת השמיטה שפטורה מכל המעשרות. בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו מעשר עני, כמה נותן לכל אחד. היה לו מעשר בגורן ורוצה ליתנו לעני קרובו או מידעו. שני עניים שקבלו שדה באריסות, אם יקחו מעשר עני. המקבל שדה לקצור אם מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. המוכר שדהו קרקע ופירות והעני. ואם פורעים חוב ממעשר עני.

7 א. מתנה אחרת ששית² יש לעניים בזרע הארץ,
8 והוא המעשר שנותנין לעניים, והוא הנקרא מעשר
9 עני.

(2) חוץ מחמש המתנות שזכרו למעלה: לקט, שכחה, פאה, פרט ועוללות (רדב"ז).

10 ב. וזהו סדר תרומות ומעשרות: אחר שקוצר זרע
11 הארץ או אוסף פרי העץ ותגמר מלאכתו³ מפריש
12 ממנו אחד מן החמשים⁴, וזהו הנקרא תרומה
13 גדולה⁵, ונותנה לכהן. ועל זה נאמר בתורה: ראשית
14 דגנך תירשך ויצהרך. ואחר כך מפריש מן השאר⁶
15 אחד מעשרה, וזהו הנקרא מעשר ראשון, ונותנו
16 ללוי. ועל זה נאמר בתורה: כי את מעשר בני
17 ישראל וגומר; ונאמר: ולבני לוי הנה נתתי את כל
18 מעשר בישראל⁷.

(3) אבל לפני גמר מלאכה אין תורמין לכתחילה (פ"ה מהלכות תרומות הלכות ד"ה). וראה בפ"ג מהלכות מעשרות הלכה ח ובהוספה שם. (4) היא תרומה בינונית (פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב). (5) נקראת כן ביחס לתרומת מעשר, שאינה אלא אחד ממאה. וראה בספר המצוות (עשה קכו, והערה תקס). (6) כן כתב גם בפ"א מהלכות מעשר הלכה א (עייין שם), ובפירוש המשנה בדמאי פ"ז משנה ד. (7) ראה בהלכות מעשר שם.

19 ג. ואחר כך מפריש מן השאר⁸ אחד מעשרה, והוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתיים עשרה ביצים, ואחרי שינכה מזון שתי סעודות, כדלהלן (עירובין פב:). (31) חיטה מדברית, והיא מחמשת מיני דגן (פירוש המשנה שם). (32) במשנה שם: "קב וחצי כוסמין". וצ"ע. (33) תאנים יבשים (פירוש המשנה שם). (34) תאנים הנדבקים זה עם זה עד שנעשו גוף אחד (שם). (35) במשנה שם: "מנה דבלה" והיינו הך, כי המנה היא מאה דינרים, והסלע ארבעה דינרים, נמצא מנה עשרים וחמשה סלעים. (36) של לוג (פירוש המשנה). (37) ירושלמי. (38) ירושלמי. וכן בבבלי עירובין כט. (39) ירושלמי. (40) ירושלמי ובבלי עירובין שם, וכן נזכרו שם ושם אפרסקים, רימונים ואתרוג. (41) משנה שם. וראה בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן תט סעיף ז. שלענין עירובי תחומין וחשבים לכל אחד ואחד לפי מזונו.

ט. היה לו דבר מועט⁴² והעניים מרפין ואין בו כדי לתן לכל אחד ואחד פשעור - נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם.

(42) שם משנה ו.

י. ומעשר עני המתחלק בגרן - אין בו טובת הנאה לבעלים⁴³, אלא העניים באים ונוטלין על פרחו. ואפלו עני שבישראל - מוציאין אותו מידו⁴⁴. אכל המתחלק בבית - יש לו טובת הנאה לבעלים⁴⁵. ונותנו לכל עני שירצה⁴⁶.

(43) לפי שנאמר בו (דברים יד, כח) "והנחת", ולא נאמרה בו נתינה (נדרים פד:). (44) כן הוא בתוספתא פאה פ"ב (הוצאת ליברמן עמוד 84 72 לפי כתב-יד עהרפורט) והיינו שאין לעני זכות לתתו לעני אחר למען יחזיק לו טובה. אבל במתחלק בבית, יכול ליתן לכל מי שירצה, וראה להלן. (45) חולין קלא. שנאמר בו (שם כו, יב): "ונתתי ללוי לגר וגוי" (נדרים שם). (46) ואי אפשר להוציא מידו בעל-כרחו. ומה שאמרו בחולין שם: "ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו", אין פירושו כמו למעלה, אלא כמו שפירשו שם קלא: שאין העני לוקח לעצמו את המעשר-עני, אלא נותנו לעני אחר. וזה נכלל במה שכתב רבינו להלן הלכה יד (תוספתא כפשוטה).

יא. היה לו מעשר בגרן⁴⁷ ורצה לתנו לעני קרובו או מידעו - יש להפריש מחצה לתנו לו, והחצי מחלקו לכל עני שיעבר פשעור שאמרנו.

(47) במשנה שם: "היה מציל, נוטל מחצה ונותן מחצה", וכפירושו של רבי יונה בירושלמי שם, כשיש לו מעשר עני יותר מכשיעור. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

יב. במה דברים אמורים שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו? בשדה⁴⁸; אבל אם היה המעשר בבית - מחלקו לכל העניים אפלו פזית פזית⁴⁹. שאינו מצוה לתן כדי שבעו אלא בשדה, שהרי אינו מוצא שם לקח; שנאמר: ואכלו בשעריך ושבעו⁵⁰.

(48) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמוד 65 5).

עזריה. (19) על כל ארץ וארץ מהארצות הנ"ל. (20) מדברי רבי טרפון שם. (21) במשנה שם: "מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמון מעשרין מעשר עני בשביעית". וכתב הר"ש שם שהלכה למשה מסיני לאו דוקא, שאין זה מן התורה, אלא כהלכה למשה מסיני. ועיין כסף-משנה. (22) היא בכל שנביאים תיקנו בה הפרשת תרומות ומעשרות (ידים שם, ופ"א מהלכות תרומות שם). (23) לפי שהיא רחוקה מארץ ישראל. (24) משנה שם.

ו. מעשר ראשון שלקח הלוי - מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לפהו, והוא הנקרא תרומת מעשר. ועליו נאמר: ואל הלויים תדבר.

ז. בעל השדה שבערו עליו עניים, והיה לו שם²⁵ מעשר עני - נותן לכל עני²⁶ שיעבר עליו מן המעשר כדי שבעו²⁷; שנאמר: ואכלו בשעריך ושבעו²⁸.

(25) בשדה. וראה להלן יב בדין מעשר עני המתחלק בבית. (26) אף-על-פי שמעשר עני שבוטל אין בו טובת הנאה לבעלים, והעניים באים ונוטלים בעל-כרחו (להלן הלכה י) - אינו כפאה שהעניים בוזים אותה (למעלה פ"ב הלכה טו), אלא בעל הבית מניח ומחלק להם, שהרי לא נאמר בה "תעזוב" כמו בפאה, אלא "והנחת", וכן לשון הגמרא (נדרים פד:): "במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות" (וכן לשון רבינו להלן הלכה י) - הרי שאף הוא מתחלק (משנה ראשונה). (27) ירושלמי פאה פ"ח הלכה ד, על משנה ה שם. וכן הוא בספרי פר' כ"תבוא (לדברים כו, יב) היינו כדי שביעה של יום אחד - שתי סעודות, כדלהלן (תפארת ישראל). (28) [כן הוא בירושלמי ובספרי שם. אבל ודאי הכוונה לפסוק אחר בדברים (יד, כט) "בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במעשר עני שבשדה. ואילו הפסוק בדברים כו, יב "ואכלו בשעריך ושבעו" מדבר במעשר עני שבבית. וכן צריך לומר גם להלן הלכה יב. ועיין משנה ראשונה].

ח. כדי שבעו במה? אם מן החטים²⁹ נותן - לא יפחת מחצי קב³⁰. ואם מן השעורים - לא יפחת מקב. ואם מן הפסמין³¹ - לא יפחת מקב³². ומן הגרגרות³³ - לא יפחת מקב. ואם מן הדבילה³⁴ - לא יפחת ממשקל חמש ועשרים סלע³⁵. ואם מן היין - לא יפחת מחצי לג. ואם מן השמן - לא יפחת מרביעית³⁶. ואם מן הארז - רבע הקב³⁷. נתן לו ירק - נותן לו משקל לטרא³⁸, והוא משקל חמשה ושלשים דינר. מן התרובין - שלשה קבין³⁹. מן האגוזים - עשרה⁴⁰. מן האפרסקין - חמשה. מן הרמונים - שנים. אתרוג - אחד. ואם נתן לו משאר הפרות - לא יפחת מדי שיתמכרם ויקח בדמיהן מזון שתי סעודות⁴¹.

(29) משנה פאה שם. (30) הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג ארבע ביצים, נמצא הקב עשרים וארבע ביצים, וחצי קב

ובחזקתו, לפיכך אסור (פירוש המשנה שם). וכרבי יהודה שם, שאמר בלשון אמיתי, ולפרש דברי חכמים בא (כסף משנה). (60) כלומר, לאחר הקצירה. (61) ומוזהר על שלו.

- טז. המוכר את שדהו⁶² קרקע ופרות⁶³ והעני⁶⁴ - 17
הרי זה מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה. 18
והלוקח אסור בהן, אף על פי שעדיין לא נתן 19
דמים⁶⁵. ואפילו לזה הדמים ולקחה⁶⁶ - הרי זה אסור 20
במתנות עניים. 21

(62) שם משנה ו: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור". (63) ירושלמי על המשנה שם: "כשמכר לו שדהו וקמתה, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, זה אני קורא שדך, ואצל זה אני קורא קצירך", כלומר, שניהם אסורים. וראה למעלה פ"ד הלכה יא. (64) שאם לא כן, אסור אף-על-פי שאינו בעל השדה. (65) אלא קנה אותה בחזקה בלבד (ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה ח והערה לא, שחזקה בלבד קונה בלי נתינת מעות) וזקף עליו הדמים במלוה, שאם לא כן אלא כבר נתן דמים עבור השדה, הרי הוא עשיר ובוודאי אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. (66) שאף באופן זה אינו עשיר, כיון שחייב לאחר, אותם הדמים. וראה להלן פ"ט הלכה יג.

- יז. מעשר עני⁶⁷ - אין פורעין ממנו מלוה⁶⁸, ואין 22
משלמין ממנו את התגמולין⁶⁹; אבל משלמין⁷⁰ 23
ממנו דבר של גמילות חסדים⁷¹. וצריך להודיעו 24
שהוא מעשר עני⁷². ואין פודין בו שבויים⁷³, ואין 25
עושין בו שושבינות⁷⁴, ואין נותנין ממנו דבר 26
לצדקה, ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה⁷⁵. 27
ואין מוציאין⁷⁶ אותו מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר: 28
והנחת בשעריך, ונאמר: ואכלו בשעריך ושבעו. 29

(67) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 59 51) כגירסת כתב-יד עהרפורט. (68) כלומר, העני אינו רשאי לפרוע בו חובו, שלא ניתן לו אלא לצרכו בלבד, ראה בפ"א מהלכות זכיה ומתנה, כמו שכתב הראב"ה (הובא באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) וראה בהלכות זכיה ומתנה שם הלכה יד והערה נוספת נז, ובפ"ג מהלכות עבדים הלכה טו והערה קיג]. (69) שאם חבירו נתן לו מעשר עני, והוא מחזיר לו עכשיו כתשלום טובה (תוספתא כפשוטה). (70) בכתבי יד תימן "משלחין" (תוספתא כפשוטה). וכן הוא בתוספתא שם. וכן הוא להלן בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. וראה בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכה כא. (71) כלומר, נתנו לעני אחר בתור חסד, ובלי ציפיה לתשלום גמול. (72) שיידע שאינו מצפה ממנו לתשלום גמול (פאת-השולחן בשם בית-יוסף). ועוד שיידע שלא להוציא מהארץ לחוצה לארץ, כדלהלן. וראה בהלכות מעשר שני שם, ובהלכות שמיטה ויובל שם. (73) שלא ניתן אלא לצרכו של העני, כנ"ל. (74) שהכוונה שגם חבירו יחזיר לו שושבינות (הלכות זכיה ומתנה שם הלכה ב) ונאף-על-פי שרק במעות הדין כן, ולא בפירות (עיי' שם הלכות ב"ט) - אין זה אלא

(49) שמעשר עני המתחלק בתוך הבית כתוב בו נתינה, ואין נתינה פחות מכזית (כריתות ו: ופ"א מהלכות כלי המקדש הלכה י - משנה-למלך). ובתוספתא שם: "נותן כל שהוא", וכל שהוא לאו דוקא, שהרי צריך כזית, אלא בא להוציא שיעור שביעה (משנה-למלך). (50) [ראה למעלה הלכה ז הערה כז, כי הכוונה לפסוק בדברים יד, כט: "והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במתחלק בגורן. אבל עדיין קשה, למה לא נתחייב גם במתחלק בתוך הבית לתת כדי שביעה, שהרי גם בו נאמר "ואכלו בשעריך ושבעו". ועיין במשנה ראשונה לפ"ח משנה ה].

- יג. באו⁵¹ איש ואשה לבית⁵² - נותנין לאשה תחלה 1
ופוטרין אותה ואחר כך נותנין לאיש. אב ובנו⁵³, 2
איש וקרובו, שני אחין, שני שתפין, שהיה אחד 3
מהן עני - נותן לו האחר מעשר עני שלו⁵⁴. 4

(51) יבמות ק. (52) כן מפורש שם "ובמקום שחולקין, נותנין לאשה תחילה ופוטריין אותה, מאי קאמר? הכי קאמר: מעשר שני המתחלק בתוך הבית (כן גרס הב"ח) נותנין לאשה תחילה. מאי טעמא משום זילותא" שבשתה של אשה מרובה (פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ו). [ונראה שאין בשתה מרובה אלא כשבאה לבית, אבל בשדה (כשמצויים בה בני אדם ואין חשש לייחוד) אינה בושח כל כך, וכן נראה במאירי שם]. (53) קידושין לב. תוספתא מעשר שני פרק ד, וירושלמי פאה פ"ה הלכה ד. (54) אף-על-פי שלעצמו אסור לו לקחת מעשר עני שלו, ולמדו כן בגזירה-שוה "לגר-לגר": נאמר בלקט (ויקרא יט, י) "לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם" שמכאן למדו "לא תלקט לעני" שהעני עצמו לא ילקט את שלו (גיטין יב.), כמו כן מעשר עני שנאמר בו (דברים כו, יב) "לגר", אסור לעני לקחת מעשר עני שלו (חולין קלא:).

- יד. שני עניים⁵⁵ שקבלו שדה באריסות⁵⁶ - זה 5
מפריש מעשר עני מחלקו ונותנו לחבריו⁵⁷, וכן 6
חברו מפריש מחלקו ונותן לו. 7

(55) פאה פ"ה משנה ה. (56) "ופירוש אריסות השותפות בתבואת הארץ, ושם השותף בענין ההוא אריס, והוא שיקח הארץ לעבוד אותה ולהתעסק בעניניה" (פירוש המשניות). (57) אבל מחלקו אסור, שהאריס נעשה כבעל הבית, והעני מוזהר על שלו (חולין גיטין שם).

- טו. המקבל שדה לקצור⁵⁸ - אסור בלקט שכחה 8
ופאה ומעשר עני. אימתי? בזמן שקבלה ממנו לקח 9
חלק בכל השדה, כגון שנתן לו שלישה או רביעה 10
בשכרו⁵⁹. אבל אם אמר לו בעל השדה: שלישי מה 11
שאתה קוצר בלבד הוא שלך או רביע מה שתקצר 12
- הרי זה אין לו כלום עד שיקצור⁶⁰, ובשעת הקציר 13
הוא עני, לפיכך מותר בלקט שכחה ופאה. ואסור 14
במעשר עני; שאין מפרישין מעשר עני אלא אחר 15
שקצר, והרי זכה בחלקו שקצרו⁶¹. 16

(58) פאה שם. (59) שנעשית השדה כולה ברשותו

24 עֲצָמוּ מִשְׁלִישֵׁי הַשָּׁקָל¹³ בְּשָׁנָה, וְכָל הַנּוֹתֵן פָּחוֹת
25 מִזֶּה - לֹא קָיָם מִצְוָה. וְאִפְלוּ עֲנֵי הַמִּתְפָּרְנֵס¹⁴ מִן
26 הַצֹּדֵקָה - חַיֵּב לָתֵן צֹדֵקָה לְאַחֵר.

(10) בבא-מציעא לא, ב: "נתון תתן, אין לי אלא מתנה מרובה, מתנה מועטת (אם אי-אפשר לו ליתן מתנה מרובה - רש"י) מניין? תלמוד לומר: נתון תתן" ('אור פני מלך'). (11) כתובות נ, א. "באושא התקיננו: המבזבז אל יבזבו יותר מחומש". וכן הוא ב'ירושלמי' פאה פ"א ה"א. (12) שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", ולמדו מכאן ב'ספרי' (הובא ב'תוספות' תענית ט. ד"ה עשר) למעשר כספים. (13) בבא-בבא ט, א. (14) גיטין ז, ב.

27 ו. עֲנֵי שְׂאִין מְפִירִין אוֹתוֹ וְאָמַר: רַעֲב אָנִי, הַאֲכִילוּנִי
28 - אֵין בּוֹדֵקִין¹⁵ אַחֲרָיו שְׂמָא רַמְאֵי הוּא, אֶלָּא
29 מְפִרְנֵסִין אוֹתוֹ מִיֵּד¹⁶. הִיָּה עֲרֵם וְאָמַר: כְּסוּנִי -
30 בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו שְׂמָא רַמְאֵי הוּא. וְאֵם הָיוּ מְפִירִין
31 אוֹתוֹ - מְכַסִּין אוֹתוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ מִיֵּד¹⁷, וְאֵין בּוֹדֵקִין
32 אַחֲרָיו.

(15) בבא-בבא, שם. (16) שהרי יש לו צער רעב. ונאמר (ישעיה נח, ז) "פרוס לרעב לחמך" - פרוס מיד (שם). (17) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"ו. ובבבלי בבא-בבא שם: "כי תראה ערום וכסיתו. כשיראה לך", פירושו שאתה מכירו.

33 ז. מְפִרְנֵסִין וּמְכַסִּין¹⁸ עֲנֵי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת עִם
34 עֲנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁹, מְפִנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם²⁰. וְעֲנֵי הַמְחִזִּיר עַל
35 הַפְּתָחִים - אֵין נִזְקָקִין לוֹ לְמַתָּנָה מְרֻבָּה, אֲבָל נוֹתְנִין
36 לוֹ מַתָּנָה מוֹעֲטָת²¹. וְאִסּוּר לְהַחֲזִיר אֶת הָעֲנִי שִׁשְׁאֵל
37 רִיקָם, וְאִפְלוּ אֶתָּה נוֹתֵן לוֹ גְּרוּגָתָא אַחַת²²; שְׁנָאֵמַר:
38 אֵל יֵשֵׁב דֶּף נִכְלָם.

(18) ברייתא בגיטין סא, א: "מפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל", וכסות בכלל פרנסה (רדב"ז). [וראה פאה פ"ח מ"ז: "לן נותנין לו פרנסת לינה", והיינו מיטה וכסת, כדלהלן בהלכה הסמוכה. ועי' רש"י כתובות מה. ד"ה מפרנסין]. (19) לשון הברייתא בגיטין שם. ומשמע דווקא ביחד עם ישראל, וראה למעלה פ"א ה"ט. (20) ראה שם נט, ב - ש"מפני דרכי שלום" דאורייתא היא. (21) ב"ב שם. וראה בתוספות ד"ה לא, שהמדובר בגבאי צדקה, אבל לדעת רבינו אף היחיד מחויב (רדב"ז). (22) [ב'ירושלמי' פאה פ"ח ה"ה: "המסבבין על הפתחים אין נזקקין להם לכל דבר. אמר רבי יונה, ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגדון דיליה", ויתכן כי רבינו גורס שם "מן גרוגרת דיליה"].

39 ח. אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי²³ הַעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מְכַבֵּר
40 אֶחָד הַנִּמְכָּר בְּפוֹנְדִיּוֹן²⁴ כְּשֶׁהָיוּ הַחֲטִיִּים אֲרֻבַּע סָאִין²⁵
41 בְּסֻלְעָה²⁶. וּכְבֵּר בְּאַרְנָו²⁷ כָּל הַמַּדּוֹת. וְאֵם לָן - נוֹתְנִין
42 לוֹ מִצָּע לִישׁוֹן עָלָיו, וְכִסֵּת לָתֵן תַּחַת מְרֻאָשׁוֹתָיו²⁸,
43 וְשִׁמְן וְקִטְנִית²⁹. וְאֵם שְׁבַת³⁰ - נוֹתְנִין לוֹ מִזּוֹן שְׁלֹשׁ
44 סְעֻדוֹת, וְשִׁמְן וְקִטְנִית, וְדָג וְיִרְקָא³¹. וְאֵם הָיוּ מְפִירִין
45 אוֹתוֹ³² - נוֹתְנִין לוֹ לְפִי כְבוֹדוֹ³³.

בעשיר הנותן, אבל עני הנותן אף בפירות דעתו למתנת על-מנת להחזיר, ראה שם הלכה טו והערה נוספת נז]. (75) כלומר, נותנים אותו לרב העיר כמתנה ואין זה בזיון התורה, אבל לשלוח לו צדקה גנאי הוא לו (אור-זרוע שם סימן כו, וראה ברדב"ז והגרא"ב ביו"ד סימן רנא ס"ק כג). (76) ספרי פר' ראה (לדברים כו, יב).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שמצות-עשה ליתן לעני צדקה כפי מה שראוי לעני. ודין לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל. ואם בודקין אחר העני. אם מפרנסין ומכסין עניי גויים עם עניי ישראל. עני המחזיר על הפתחים, והעובר ממקום למקום. עני שאינו רוצה ליקח צדקה, ומי שאינו רוצה ליתן. אם פוסקין צדקה על יתומים. וגבאי צדקה אם לוקחים מהנשים. עניי ביתו קודמים לעניי עירו. והאומר תנו מאתיים וזו לבית הכנסת.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לָתֵן צֹדֵקָה לְעֲנִיִּים², כְּפִי מַה שְּׂרָאוּי
2 לְעֲנִי, אִם הִיתָה יָד הַנּוֹתֵן מְשֻׁגָּת. שְׁנָאֵמַר: פְּתַח
3 תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לוֹ. וְנֹאמַר: וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשָׁב³
4 וְחֵי עִמָּךְ. וְנֹאמַר: וְחֵי אֶחֱיֶיךָ עִמָּךְ.

(2) ראה להלן ה"ז, שמשום דרכי שלום מפרנסים גם עניי גויים עם עניי ישראל. (3) ראה בפ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"א, שגם גר תושב מצוה להחיות.

5 ב. וְכָל הַרוֹאֶה עֲנִי מְבַקֵּשׁ וְהָעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ וְלֹא
6 נָתַן לוֹ צֹדֵקָה - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמַר: לֹא
7 תֹאמַץ אֶת לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחֱיֶיךָ הָאֲבוֹיִן.

8 ג. לְפִי מַה שֶּׁחִסַּר הָעֲנִי אֶתָּה מִצְוָה לָתֵן לוֹ: אִם
9 אֵין לוֹ כֶּסֶת - מְכַסִּים אוֹתוֹ, אִם אֵין לוֹ כְּלֵי בֵּית -
10 קוֹנִין לוֹ, אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה⁵ - מְשִׁיאִין אוֹתוֹ. וְאִם
11 הִיתָה אִשָּׁה - מְשִׁיאִין אוֹתָהּ לְאִישׁ⁶. אִפְלוּ הִיָּה
12 דְרָכָו⁷ שֶׁל זֶה הָעֲנִי לְרַכֵּב עַל הַסּוֹס וְעָבַד רֵץ לְפָנָיו,
13 וְהָעֲנִי וְיִרַד מִנִּכְסָיו - קוֹנִין לוֹ סוֹס לְרַכֵּב עָלָיו וְעָבַד
14 לְרוֹץ לְפָנָיו; שְׁנָאֵמַר: דֵּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ.
15 וּמִצְוָה אֶתָּה לְהַשְׁלִים חֲסִירוֹנָו⁸, וְאֵין אֶתָּה מִצְוָה
16 לְעַשְׂרוֹ.

(4) כתובות סז, ב. (5) שם: "[אשר יחסר] לו, זו אשה, וכן הוא אומר: אעשה לו עזר כנגדו". (6) במשנה, שם. וראה להלן פ"ח ה"ט". (7) כתובות, שם. (8) שם.

17 ד. יְתוֹם שֶׁבֹא לְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה⁹ - שׁוֹכְרִין לוֹ בֵּית
18 וּמַצִּיעִים לוֹ מִטָּה וְכָל כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ וְאַחֵר כְּפֹ
19 מְשִׁיאִין לוֹ אִשָּׁה.

(9) שם.

20 ה. בָּא הָעֲנִי וְשָׂאֵל דֵּי מַחְסְרוֹ וְאֵין יָד הַנּוֹתֵן מְשֻׁגָּת
21 - נוֹתֵן לוֹ כְּפִי הַשְּׁגָתָא יְדוּ¹⁰. וְכַמָּה? עַד תַּמִּישִׁית
22 נִכְסָיו - מִצְוָה¹¹ מִן הַמְּבַחֵר; וְאַחַד מֵעֲשָׂרָה בְּנִכְסָיו
23 - בִּינוּנָו¹²; פָּחוֹת מִכָּאן - עֵין רַעָה. וְלַעוֹלָם לֹא יִמְנַע

שְׁמַכְלִימוּ וְשׂוֹאֵל מִמֶּנּוּ - עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ; 13
שֶׁנֶּאֱמַר: וּפְקַדְתִּי עַל כָּל לַחֲצִיּוֹ. 14

41) בתענית כד, א - אמרו על אלעזר איש בירתא שהיה נותן כל ממונו לצדקה, והיו הגבאים בורחים ממנו שלא יראם. וכן הוא בבבא־בטרא שם, שמי שאינו אמיד - אסור ללוחצו על הצדקה.

יב. אין פוסקין צדקה⁴² על יתומים⁴³ ואפלו לפדיון¹⁵
שבוים, ואף על פי שיש להם ממון הרבה⁴⁴. ואם¹⁶
פסק הדין עליהם פדי לשום להן שם - מתר⁴⁵. גבאי¹⁷
צדקה⁴⁶ לוקחין מן הנשים ומן העבדים⁴⁷ ומן¹⁸
התינוקות דבר מועט, אבל לא דבר מרבה; שחזקת¹⁹
המרבה גבה או גול משל אחרים. וכמה הוא מועט²⁰
שלהן? הכל לפי עשר הבעלים ועניותן⁴⁸.²¹

(42) בבא-בתרא, שם. (43) קטנים, שאינם חייבים במצוות.
(44) כן אמרו שם על היתומים של בר מריון, שהיה עשיר גדול. (45) שם. (46) בבא-קמא קיט, א. (47) עבדים כנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם (פ"ג מהל' זכיה ומתנה הי"ג). (48) כן הוא בסוגיא שם: "הני (= צמידים ושרשרות זהב) לבני מחווא, דבר מועט נינהו", שבני מחווא היו עשירים, ותכשיטים קטנים אלה הם אצלם דבר מועט.

יג. עֲנִי שֶׁהוּא קְרוֹבוֹ⁴⁹ - קוֹדֶם לְכָל אָדָם. עֲנִי²²
 בִּיתוֹ⁵⁰ קוֹדֶם מִן לְעֲנֵי עִירוֹ. עֲנִי עִירוֹ קוֹדֶם מִן לְעֲנֵי²³
 עִיר אַחֶרֶת. שְׁנֵאמַר: לֹא חִידָה לְעִנִּי וּלְאִבְנֵי פֶּאֶרֶץ.²⁴

49) ב'ספרי' פרשת ראה, על הפסוק (דברים טו, ז) "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך" - "מאחד אחיך, מלמד שאחיק מאבין קודם לאחיק מאמן; באחד שעריך, יושבי עירך קודמין ליושבי עיר אחרת", ועי' 'כסף משנה' ורדב"ז. (50) הם המקורבים אליו ובאים תמיד לביתו [ראה אבות פ"א מ"ה]. ונראה שכן פירש רבינו, מה שאמרו בבבא מציעא ע"א, א: "ענייך ועניי עירך, ענייך קודמין". ודלא כפירוש רש"י שם.

25 יֵד. מִי שֶׁהִלֵּךְ⁵¹ בְּסִחֲוָה⁵² וּפָסְקוּ עָלָיו⁵³ אֲנָשֵׁי הָעִיר
26 שֶׁהִלֵּךְ שָׁם עֲדָקָה - הָרִי זֶה נֹתֵן לַעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר⁵⁴.
27 וְאֵם הָיָה רַבִּים⁵⁵ וּפָסְקוּ עָלֶיהָ עֲדָקָה - נֹתֵנִין,
28 וּבִשְׁפָאִין - מִבֵּיאִין אוֹתָהּ עֲמָהָן וּמִפְרָנְסִין כֹּהַ עֲנִי
29 עֵינָם. וְאֵם יֵשׁ שָׁם חֵבֶר עִיר - יִתְּנָהּ לַחֵבֶר עִיר⁵⁶,
30 וְהוּא מַחֲלָקָה כְּמוֹ שִׁירָאָה לֹא.

51) מגילה כז, א. 52) כלומר, לישיבת עראי ולא לישיבת קבע (ראה בפ"ה מהל' מלכים ה"ח), שאם דעתו להשתקע שם, חייב הוא בכל הצדקות שבעיר ההיא לעניי אותה העיר, כמפורש בשו"ע יו"ד סי' רנו ס"ה, ועי' ב'חושן משפט' סי' קסג ס"ב, וראה להלן]. 53) אף-על-פי שמן הדין אי-אפשר לפסוק עליו כל זמן שלא ישב שם שלשה חדשים לפחות, להלן פ"ט הי"ב]. 54) שכיון שכר פסקו עליו והוא יחיד, בטל הוא לגבי אותה העיר, ואינו יכול לתבוע מהם בחזרה ולהביא לעניי עירו, כמו ברבים להלן.

(23) פאה פ"ח מ"ז. (24) חצי מעה. (25) שהם עשרים וארבעה קבין. (26) שהוא עשרים וארבע מעות, ונמצא קב חטים נמכר במעה, וחצי קב בפונדיון (= חצי מעה). אבל מאחר שהחנווני מנכה שכרו, אינו מוכר בפונדיון אלא ככר של רובע הקב, והיינו מזון שתי סעודות. ראה למעלה פ"ו ה"ח. (27) [בפ"א מהל' עירובין הלכות יב-ג]. (28) במשנה שם: "לך, נותנים לו פרנסת לינה", ומפרשת הסוגיא בבבא-בטרא שם, שהם מצע וכסת. (29) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 57..) פרנסת לינה, שמן וקטנית. היינו חוץ מפרנסת לינה, שהוא מיטה וכסת כנ"ל, נותנים לו גם שמן וקטנית ('תוספתא כפשוטה'). (30) במשנה, שם. (31) תוספתא, שם. (32) שהוא עני בן טובים. (33) כתובות סז, ב. ולמדו כן מ"די מחסורו אשר יחסר לו" (למעלה ה"ג).

ט. עני שאינו רוצה לקח צדקה - מערימין עליו
ונותנין לו לשם מתנה או לשם הלואה. ועשיר
המריב³⁶ את עצמו ועינו צרה בממונו שלא יאכל
ממנו ולא ישתה - אין משגיחין בו.

(34) כתובות, שם. (35) כלומר, פותחין לו לשם מתנה, ואם אינו רוצה - נותנים לו לשם הלוואה (כחכמים שם, ולא כרבי מאיר). (36) שם, כדעת רבי שמעון.

י. מי שְׁאִינוּ רוֹצֵה³⁷ לַתֵּן צֶדֶקָה אוֹ שִׁיתָן³⁸ מִעַט
מִמָּה שֶׁרְאִי לוֹ - בֵּית דִּין כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמַכִּין אוֹתוֹ
מִפֶּת מִדּוֹת עַד שִׁיתָן מֵה שֶׁאֲמִידוּהוּ לַתֵּן. וְיִוָּרְדִין
לִנְכֶסֶיו בְּפָנָיו³⁹ וְלִזְקָתוֹ מִמֶּנּוּ מָה שֶׁרְאִי לוֹ לַתֵּן.
וּמִמִּשְׁכָּנָיו⁴⁰ עַל הַצֶּדֶקָה, וְאִפְלוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת.

37) בבא-בתרא ח, ב. (38) שם: "רבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה". אף-על-פי שצדקה היא מצות-עשה שמתן שכרה בצדה (דברים טו, ח"י). וכדעת ה'ירושלמי' בבא-בתרא סוף פ"ה, שכל מצוה שמתן שכרה בצדה אין בית-דין נענשין עליה, אבל מוזהרים עליה, וכן פסק רבינו בפ"ה מהל' ממרים הט"ו, שיש לבית-דין להכות מכת מרדות על ביזוי אב ואם, ולהעניש כפי מה שראוי, אף-על-פי שגם כיבוד אב ואם, היא מצוה שמתן שכרה בצדה (שמות כ, יב). וכן מפורש בחולין קמא, ב - שהלקו על מצות שילוח הקן, שגם היא מתן שכרה בצדה (דברים כב, ז). ומה שאמרו שם קי, ב - בזה שכפוהו על כיבוד אב - "שכקוהו", היינו שאינם נענשים עליה כעל שאר מצות-עשה. ומה שאמרו שם "אין בית-דין שלמטה מוזהרין עליה", "מוזהרין" לאו דוקא, אלא "נענשין", כמו שאמרו ב'ירושלמי' שם (תשובות מיימוני לספר קנין סי' רז). (39) אבל שלא בפניו - לא נכמפורש בכתובות מת, א: "מי שהלך למדינת הים כו", בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא כו' דבר אחר". ודבר אחר, היינו צדקה, כמפורש שם]. (40) בבא-בתרא, שם.

10 יֵא. אָדָם שׁוּעִי⁴¹ שְׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה יוֹתֵר מִן הָרָאִי
11 לוֹ, אוֹ שְׁמַצֵּר לְעַצְמוֹ וְנוֹתֵן לַגְבָּאִים כְּדִי שְׁלֹא
12 יִתְבַּשׁ - אֲסוּר לְתַבְעוֹ וּלְגְבוֹת מִמֶּנּוּ צְדָקָה. וְגַבְאֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו טבת - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

55) היינו רוב אנשי אותה העיר (רדב"ז). (56) לתלמיד-
חכם המתעסק בצרכי ציבור (רש"י שם).

ג. הנודר צדקה ולא ידע במה נדר - יתן עד שיאמר
לא לכך נתכוננתי.⁹

9) למד כן ממשנה בפרק בתרא דמנחות קו: שאם אמר:
"פרשתי (נדרתי זהב למקדש) ואיני יודע מה פירשתי, יהא
מביא עד שיאמר לא לכך נתכוננתי", והוא הדין לנדרי
צדקה.

ד. אחד האומר 'סלע זו צדקה', או האומר 'הרי
עלי סלע לצדקה' והפרישו, אם רצה לשנותו
באחר¹⁰ - מתיר. ואם משהגיע ליד הגבאי - אסור
לשנותו. ואם רצו הגבאים לצרף¹¹ המעות ולעשותן
דינרין - אינן רשאים¹²; אלא אם אין שם עניים
לחלק - מצרפין לאחרים, אבל לא לעצמן¹³.

10) כלומר: ללוות סלע זה ולפרוע אחר במקומו, אבל
לשנותו למצוה אחרת אסור. (11) "גבאי צדקה שאין להם
עניים לחלק פורטין וכו'". הרי שרק אם אין להם עניים
מותר לפרוט, אבל אם יש להם עניים אסור. (12) שמא
יחסרו, ולפירוש רש"י שמא יפרטו ויקנו הדינרים ביוקר.
13) שמא יחסרום שהחסירו מעט בצירוף או שפרטו בזול.

ה. היה לעניים הנאה בעפוב המעות ביד הגבאי כדי
לעשות¹⁴ לאחרים לתן - הרי אותו הגבאי מתיר
ללוות אותם המעות של עניים ופורע; שהצדקה
אינה כהקדש שאסור להנות בו.

14) לכוף. שאומר להם שאין לו מעות לחלק לעניים.

ו. מי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת - אסור
לשנותה. ואם לדבר מצוה - מתיר לשנותה¹⁵, אף על
פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה, אלא אומרים:
זו המנורה או נר של פלוני. ואם נשתקע שם
הבעלים מעליה - מתיר לשנותה אפילו לדבר
הרשות¹⁶.

15) והיינו דווקא בני העיר. אבל הגבאי אסור לשנות.
16) כן נראה בסוגיית הגמרא שם: "גוי שהתנדב וכו'
משנשתקע כו' מותר. למאי? אילמא לדבר הרשות - אפילו
ישראל נמי", הרי שאם נשתקע מותר גם לדבר הרשות.

ז. במה דברים אמורים? בשהיה המתנדב ישראל;
אבל אם היה עובד פוכבים ומזלות - אסור לשנותה
אפילו לדבר מצוה עד שישתקע שם בעליה
מעליה¹⁷; שמא יאמר העובד פוכבים ומזלות:
הקדשתי דבר לבית הכנסת של יהודים ומכרוהו
לעצמן.

17) ואז מותר אפילו לדבר הרשות.

ח. עובד פוכבים ומזלות שהתנדב לבדק הבית - אין
מקבלין ממנו לכתחלה; ואם לקחו ממנו - אין
מחזירין לו¹⁸. הנה הדבר מסים, כגון קורה או אבן
- מחזירין לו, כדי שלא יהא להן דבר מסים

טו. האומר: תנו מאתים דינר⁵⁷ לבית הכנסת, או
תנו ספר תורה לבית הכנסת - יתנו לבית הכנסת
שהוא רגיל בו⁵⁸. ואם היה רגיל בשנים - יתנו
לשניהן⁵⁹. האומר תנו מאתים דינרין לעניים - יתנו
לעניי אותה העיר⁶⁰.

57) תוספתא בבא-קמא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ'
370..). 58) בעיר שהוא דר שם (שו"ע יו"ד סי' רנח ס"ד).
59) חצי לזה וחצי לזה (רדב"ז וש"ך שם סק"ו). ובספר
תורה יקראו בו אלו זמן מה ואלו זמן מה (רדב"ז).
60) שהוא דר בה (שו"ע יו"ד שם ס"ה). שכיון שאמר סתם
"לעניים", ודאי שאין דעתו לעניים קרובים בלבד ולא
לאחרים (רדב"ז).

יום חמישי כ"ו טבת ה'תשע"ט

פרק שמיני

1) יבאר שהצדקה היא בכלל הנדרים, והמתפס בצדקה.
הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר, ואם מותר לשנות הנדבה.
אם מקבלין צדקה מן הגוי בפרהסיא. וגוי שנדר לבדק
הבית. אין לך מצוה רבה כפדיון שבויים, וקודמת לכל דבר.
אם פודין השבויים ביותר משוויין. ואם מבריחין אותם. עבד
שנשבה וישראל שבוי שנעשה מומר למצוה אחת. יתום
ויתומה שבאו להשיאם מי קודם למי. באשה שקודמת לאיש
לכל דבר, ובאנשים מי קודם למי.

א. הצדקה הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך, האומר:
הרי עלי²¹ סלע לצדקה, או הרי סלע זו²³ צדקה - חייב
לתנה לעניים מיד. ואם אחר - עובר בכל תאחרי;
שהרי פידו לתן מיד, ועניים מצויין הן. אין שם
עניים - מפריש ומנחם⁵ עד שימצא עניים. ואם
התנה שלא יתן עד שימצא עני - אינו צריך
להפרישו⁶. וכן אם התנה בשעה שנדר בצדקה או
התנדב אותו שיהיו הגבאין רשאים לשנותה ולצרפה
בזהב⁷ - הרי אלו מתירין.

2) לשון נדר בקרבנות, והיינו "אמר ולא הפריש". (3) לשון
נדבה בקרבנות, והיינו הפריש ולא הקריב. (4) "כי תדור
נדר - לא תאחר לשלמו". (5) שאף על פי שאינו יכול
לקיים הנתינה, יקיים לפחות את ההפרשה. והרי עבירת "בל
תאחר" יש בין אמר ולא הפריש ובין הפריש ולא נתן.
(6) שתנאו קיים. (7) שאלמלא התנה, אינם רשאים.

ב. המתפס בצדקה - חייב, בשאר הנדרים. כיצד?
אמר: הרי סלע זו כזו - הרי זו צדקה. המפריש
סלע ואמר: הרי זו צדקה, ולקח סלע שניה ואמר:
וזו - הרי שניה צדקה, ואף על פי שלא פריש⁸.

8) וזו לצדקה, הרי זו צדקה משום יד, שכיוון שאמרו שם:
"אם תמצוי לומר יש יד לצדקה", נפשטה הבעיא.

עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך, ועל לא תעמד על דם רעך³⁰, ועל לא ירדנו בפרך לעיניך³¹. ובשל מצות פתח תפתח את ידך לו, ומצות וחי אחיד עמך, ואהבת לרעך כמוך³², והצל לקחים למות, והרבה דברים פאלי³³. ואין לה מצוה רבה כפדיון שבויים.

(28) סברת רבינו היא, מאחר שהשבוי הוא בכלל הרעבים והצמאים וגם עומד בסכנת נפשות. (29) שם: "שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה", שהוא ביד הגוי לעשות בו כל חפצו, אם למות, אם לחרב, אם לרעב. (30) שעומד בסכנת נפשות. (31) כי בשבי מעבדים אותו בעבודת פרך. (32) שהוא כולל המצוות שבין אדם לחברו. (33) כמו: "הלא פרוס לרעב לחמך ... כי תראה ערום וכסיתו", ועוד.

יא. אנשי העיר שגבו מצות לבנון בית הכנסת, וכן להן דבר מצוה³⁴ - מוציאים בו המצוות. קנו אבנים וקורות - לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון שבויים. אף על פי שהביאו את האבנים וגדרו³⁵, ואת הקורות ופסלו³⁶, והתקינו הכל לבנון - מוכרין הכל לפדיון שבויים בלבד. אבל אם בנו וגמרו - לא ימכרו את בית הכנסת³⁶, אלא יגבו לפדיון מן הצבור.

(34) שם ג: "לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי - משום פשיעותא" שמא יארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחרת - "גבו זווי ומחתי מאי (=גבו כספים והם מונחים למטרה זו מה הדין)? דילמא מיתרמי מילתא דמצוה ומפקי להו". (35) [אולי צריך להיות "וגררום", כעין "ופסלו" שלהלן]. (36) כן הוא שם: שדירתו של אדם אין מוכרין לפדיון שבויים, ולא שיש איסור בדבר שהרי ספר תורה שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, התיירו למכרו לפדיון שבויים, אלא שכיוון שאפשר לגבות פדיון מן הצבור, אין למכור את בית הכנסת, ואולם, אם אין אפשרות לגבות מן הצבור, מוכרים אותו.

יב. אין פודין את השבויים בותר על דמיהן³⁷, מפני תקון העולם, שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם³⁸. ואין מבריחין את השבויים, מפני תקון העולם³⁹, שלא יהיו האויבים מכפידין עליהן⁴⁰ את העל ומרבים בשמירתן.

(37) ושמים אותם כעבד הנמכר בשוק. (38) כפי הלשון השנייה שם: "דלא ליגרבו ולייתו טפיי". ולא משום דוחק הציבור כפי הלשון הראשונה שם. ולפי זה אפילו אם בא אחד מן הקרובים לפדותו יותר מכדי דמיו, אין מניחים לו. וכן נראה בכתובות נב. באשה שנשבת, שאין הבעל פודה אותה אלא בכדי דמיה. (39) כדעת תנא קמא ואפילו אם אין כאן אלא שבו אחד. (40) היינו על שבויים אחרים.

יג. מי שמכר עצמו וכו' לעובדי פוכבים ומזלות, או שלוה מהן ושבו אותן או אסרוהו בהלואתן:

במקדש; שגאמר: לא לכם ולנו וגומר¹⁹. אבל לבית הכנסת - מקבלין מהן לכתחילה²⁰. והוא שיאמר: קדעת ישראל הפרשתי. ואם לא אומר - טעון גניזה, שפא לבו לשמים²¹. ואין מקבלין מהם לחומת ירושלים²² ולא לאמת המים שבה; שגאמר: ולכם אין חלק וזכרון פירושלים²³.

(18) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "תני חדא גוי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו, ותניא אידך אין מקבלין - לא קשיא הא בתחילה הא בסוף". (19) "לבנות בית לאוקינו". (20) אפילו דבר מסויים. לפי שמהפסוק "לא לכם ולנו", אין ללמוד אלא לבית המקדש בלבד. וכן הוא בברייתא שם: "גוי שהתנדב קורה וכו' בודקין אותו אם אמר קדעת ישראל הפרשתי וכו' ואם לאו - טעונה גניזה, שמא בלבו לשמים" ומכיוון שקורה היא דבר מסויים, כמבואר למעלה, על כרחנו שכאן אין המדובר בבית המקדש אלא בבית הכנסת. (21) לשם הקדש, שאסור בהנאה. (22) וברור הדבר כי דינם כדון בדק הבית, שלכתחילה אין מקבלין מהם שום דבר, ובדיעבד מחזירים דבר מסויים, ודבר שאינו מסויים אין מחזירים. (23) רבינו קיצר הפסוק, כי שם נאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזיכרון בירושלם".

ט. אסור לישראל²⁴ לטל צדקה מן העובדי פוכבים ומזלות בפרהסיא. ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל, ואינו יכול לטלה מן העובדי פוכבים ומזלות בצנעה - הרי זה מתר. ומלך או שר²⁵ מן העובדי פוכבים ומזלות ששלח ממון לישראל לצדקה - אין מחזירין אותו לו, משום שלום מלכות²⁶; אלא נוטלין ממנו, ונתן לעניי עובדי פוכבים ומזלות בסתר, כדי שלא ישמע המלך²⁷.

(24) בסנהדרין כו: "אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. הני מילי בפרהסיא אבל בצנעה לא, ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר ליה לאיתונוי (=לקבל ממנו מזון) בצנעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא איפשר ליה (=לקבל בצנעה) - חיותיה הוא (=פרנסתו היא)". ופירשו שם ש"דבר אחר" הוא קבלת צדקה מן הגוי, ולא רק היחידים אסורים בזה, אלא גם גבאי צדקה אין להם לקבל מהגויים, ורק משום שלום מלכות מותר. (25) שם. במעשה של איפרא הורמיז אמו של שבור מלכא. (26) אבל אלולא זה אסור משום שנאמר "ביבש קצירה תשברנה", כלומר, כשתכלה זכות הצדקה של הגויים יישבורו. (27) ויקפיד. אבל רש"י שם יא. דיבור המתחיל דלא סיימה, כתב שבמעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת, שאף הם יודעים שישראל רגילים לפרנס עניי נכרים כמו שאמרו: "מפרנסין עניי גויים עם עניי ישראל".

י. פדיון שבויים קודם²⁸ לפרנסת עניים ולקסותן. ואין לה מצוה גדולה כפדיון שבויים, שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערים ועומד בסכנת נפשות²⁹. והמעלים עניו מפדיונו - הרי זה

נזכרו במשנה, אבל חידושם רבינו מדעתו וכן כתב בפירוש המשניות שם. ובטעם קדימת ישראל לחלל כתב שם: "לפי שבת חלל פסולה לכהונה ובת ישראל כשרה לכהונה". (49) "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודאי". (50) שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. (51) "לפי שהממזר ודאי והאחרים (=השתוקי והאסופי) ספק". (52) נתין הוא מן הגבועונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושוואבי מים ודוד גזר עליהם ואסרם לבוא בקהל ישראל. והטעם מבואר בברייתא הוריות שם: "זה בא מטיפה כשרה וזה בא מטיפה פסולה". (53) שהרי אבות אבותיו נתגייירו. (54) לפני שנשתחרר כשהיה עבד, ועבד הוא בכלל ארור, שנאמר "ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו".

יח. במה דברים אמורים? בשעיו שניהן שוין בפקמה; אבל אם היה כהן גדול⁵⁵ עם הארץ וממזר תלמיד חכם⁵⁶ - תלמיד חכם קודם. וכל הגדול בפקמה⁵⁷ - קודם את חברו. ואם היה אחד מהן רבו או אביו, אף על פי שיש שם גדול מהן בפקמה - רבו או אביו שהוא תלמיד חכם⁵⁸ קודם לזה שהוא גדול מהם בפקמה.

(55) שהוא קודם לכהן הדיוט. (56) כן הוא במשנה שם. וכנראה שרק ממזר תלמיד חכם שבא מטיפה כשרה, קודם לכהן גדול עם הארץ, אבל נתין שבא מטיפה פסולה - לא. (57) כן נראה בהוריות יד. ששאלו: "סיני (=בקי) ועוקר הרים (=חרוף) הי מיניהו עדיף". (58) שכאופן זה הוא קודם אפילו לרבו.

פרק תשיעי

(1) יבאר שבכל עיר שיש בה ישראל מעמידין גבאי צדקה. ודין תענית שמחלקים בו מעות לעניים. הקופה בכמה נגבית ובכמה מתחלקת. ודין גבאי צדקה אם רשאי לפרוש זה מזה. ואם מצא הגבאי מעות בשוק. אם מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. מי שישב במדינה ל' יום כופין אותו ליתן צדקה. מי שהיה בידו מעות והרי הן עליו חוב. מי מקבל מן הקופה ומן התמחוי. מי שהיה הולך ממקום למקום ותמו לו המעות. מי שהיו לו בתים שדות וכרמים אם מחייבים אותו למכור.

א. כל עיר שיש בה ישראל - חייבין להעמיד² מהם גבאי צדקה, אנשים ידועים³ ונאמנים⁴, שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת⁵ ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי לתן ודבר הקצוב עליו. והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת, ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעה ימים. וזו היא הנקראת קפה.

(2) סנהדרין יז: "כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו וכו' וקופה של צדקה - אין תלמיד-חכם רשאי לדור בתוכה". (3) בירושלמי קידושין פ"ד הלכה ה: "מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה (= שלא יהיו אלא מן המיוחסין) וכו' תלמוד-לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתמניהו

פעם ראשונה ושניה - מצוה לפדותו, שלישית - אין פודין אותו. אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן⁴¹. ואם בקשהו להרגו - פודין אותו מידם אפילו אחר כמה פעמים.

(41) שלא יוטמעו בין הגויים וילמדו מעשיהם, אבל בחיי אביהם, הוא שומר עליהם.

יד. עבד שנשפחה⁴², הואיל וטבל⁴³ לשם עבדות וקבל עליו מצות - פודין אותו בישראל שנשפחה. ושבויו שהמיר לעבודת פוכבים ומזלות, ואפילו למצוה אחת, פגון שהיה אוכל נבלה להקעים וכיוצא בו - אסור לפדותו⁴⁴.

(42) שם לז: "כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים". (43) לאחר שכל. (44) שהוא אפיקורוס, ומצוה להרגו.

טו. האשה קודמת לאיש להאכיל⁴⁵ ולכסות ולהוציא מבית השבי; מפני שהאיש דרכו לחזר, לא האשה, ובקשה מרבה. ואם היו שניהם בשביה ונתבעו שניהן לדבר עברה⁴⁶ - האיש קודם לפדות, לפי שאין דרכו לקר.

(45) שם שנינו: "האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי". ובברייתא בכתובות אמרו: "יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחרי כן מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזר על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור על הפתחים", הרי שכסות במשנה היא לאו דווקא. והוא הדין מזונות ו"להחיות", היינו באופן שיש סכנת נפשות ואז האיש קודם. (46) במשנה שם: "בזמן ששניהם עומדים בקלקלה", האשה לזנות והאיש למשכב זכור.

טז. יתום ויתומה שפאו להשיא אותו - משיאין האשה קדם לאיש, מפני שבשטה של אשה מרבה. ולא יפחתו לה ממשקל ששה דינרים ורביע דינר⁴⁷ של כסף טהור. ואם יש בפיס של צדקה - נותנין לה לפי כבודה.

(47) "ולא יפחתו לה מחמישים זוז", כלומר, חמישים דינרים.

יז. היו לפנינו עניים הרבה או שבוים הרבה, ואין בפיס כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כלן - מקדימין את הכהן ללוי, ולוי לישראל, וישראל לחלל⁴⁸, וחלל לשתוקי⁴⁹, ושתוקי לאסופי⁵⁰, ואסופי לממזר⁵¹, וממזר לנתין⁵², ונתין לגר, שהנתין גדל עמנו בקדשה⁵³. וגר קודם לעבד משחרר, לפי שהיה בכלל ארור⁵⁴.

(48) חלל הוא זה שנולד מאיסור כהונה, כגון כהן שנשא גרושה, חללה וזונה. וקדימה זו של ישראל לחלל ושתי הקדימות שלאחריה: חלל לשתוקי ושתוקי לאסופי, לא

לְעֶרֶב שֶׁבֶת. וְהַתְּמָחוּי - לְעֶנְיֵי עוֹלָם, וְהַקֶּפֶה לְעֶנְיֵי
אוֹתָהּ הָעִיר בְּלִבָּד.

(18) שם.

ז. וְרֹאשֵׁי בְנֵי הָעִיר¹⁹ לַעֲשׂוֹת קֶפֶה תְּמָחוּי, וְתְּמָחוּי
קֶפֶה, וְלִשְׁנוֹתָן לְכָל מִה שִׁירְצוּ מִצָּרֵי צְבוּר²⁰, וְאִם
עַל פִּי שְׂלֵא הִתְנוּ כִּן בְּשַׁעֲה שְׂגָבו. וְאִם הָיָה
בְּמִדְיָנָה²¹ חֶכֶם גָּדוֹל, שֶׁהִפֵּל גּוֹבֵין עַל דַּעְתוֹ²² וְהוּא
יִחְלַק לְעֶנְיִים כָּפִי מִה שִׁירָאָה - הָרִי זֶה רֹאשֵׁי
לִשְׁנוֹתָן לְכָל מִה שִׁירָאָה לוֹ מִצָּרֵי צְבוּר.

(19) שם. (20) לדעת רבינו תם (בתוספות שם ד"ה
ולשנותה) מותר לבני העיר לשנות אפילו לדבר הרשות.
(21) כלומר, בעיר, ועיין מגילה ב: וראה להלן הלכה יב).
(22) בבא בתרא ט. מעשה של רב אשי.

ח. גִּבְאֵי צִדְקָה אֵין רֹאשֵׁין לְפִרְשָׁן²³ זֶה מִזֶּה בְּשׁוֹק,
אֲלֵא כְּדִי שִׁיְהִיָּה זֶה פּוֹרֵשׁ לְשַׁעֲרֵי זֶה פּוֹרֵשׁ לַחֲנוּת
וְגוֹבֵין²⁴.

(23) שם ח: שלא יאמרו זה הגובה יחיד, דעתו לגנוב (רש"י
שם). (24) ובלבד שייראו שניהם כאחד (שם).

ט. מִצָּא הַגִּבְאֵי מַעוֹת בְּשׁוֹק²⁵ - לֹא יִתְּנֵם לְתוֹף
כִּסּוֹ²⁶, אֲלֵא לְתוֹף אֲרָנִי שֶׁל צִדְקָה, וּכְשִׁינִיעַ לְבִיתוֹ
יִטֹּלֵם.

(25) גמרא שם. (26) שלא יאמרו: מעות של צדקה הוא
גונב (רש"י שם).

י. הָיָה הַגִּבְאֵי נוֹשֶׂה²⁷ בְּחִבְרוֹ מִנֶּה, וּפְרָעוּ בְּשׁוֹק -
לֹא יִתְּנֵם לְתוֹף כִּסּוֹ²⁸, אֲלֵא לְתוֹף אֲרָנִי שֶׁל צִדְקָה,
וּכְשִׁינִיעַ לְבִיתוֹ יִטֹּלֵם. וְלֹא יִמְנֶה מַעוֹת הַקֶּפֶה שְׁנִים
שְׁנִים²⁹, אֲלֵא אֶחָד אֶחָד, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד³⁰; שְׁנֵאמַר:
וְהֵייתֶם נָקִים מִיּוֹמִי שִׁירָאָה³¹.

(27) גמרא שם. (28) משום חדש, כנ"ל. (29) שם.
(30) שלא יאמרו: שנים הוא נוטל, ואינו מונה אלא אחת
(רש"י שם). (31) יתכן כי זה מוסב לכל מה שלמעלה.

יא. גִּבְאֵי צִדְקָה שְׂאִין לָהֶם עֲנִיִּים לְחִלָּק³² - מִצָּרִפִּין
הַמַּעוֹת דִּינָרִין³³ לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְעַצְמָן³⁴. גִּבְאֵי
תְּמָחוּי³⁵ שְׂאִין לָהֶם עֲנִיִּים לְחִלָּק - מוֹכְרִים לְאַחֲרִים,
וְאֵין מוֹכְרִים לְעַצְמָם. וְאֵין מִחֲשָׁבִים בְּצִדְקָה³⁶ עִם
גִּבְאֵי צִדְקָה, וְלֹא בְּהַקְדֵּשׁ עִם הַגּוֹבֵרִין; שְׁנֵאמַר: אִם
לֹא יִחָשֵׁב אִתָּם הַפֶּסֶף הַנֶּתֶן עַל יָדָם, כִּי בְּאִמּוּנָה הֵם
עוֹשִׂים.

(32) גמרא שם. (33) פורטים המעות הקטנות לדינרים,
שהם גדולים יותר. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (34) פן
יחשדום שפורטים בזול. (35) בבא בתרא שם. (36) שם
ט. כלומר, אין מבקשים מהם דינר וחשבון מהכספים
שחילקו.

עליך, לא יהא אלא מן הברורין שבאחין" (אור פני מלך).
(4) בבא בתרא י: "לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה,
אלא-אם-כן ממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון" - פירוש:
נאמן כמותו (תוספות שם ד"ה אלא, ולהלן פ"י הלכה ח).
(5) שם ח:

ב. וְכֵן מַעֲמִידִין גִּבְאֵין שְׁלֹקְחִין בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִפֶּל
חֲצֵר וְחֲצֵר פֶּת וּמִיָּנִי מִאֲכָל אוֹ פְּרוֹת אוֹ מַעוֹת מִמִּי
שֶׁמִּתְנַדֵּב לְפִי שַׁעֲה, וּמִחֲלָקִין אֶת הַגָּבוֹי לְעֶרֶב בֵּין
הָעֲנִיִּים, וְנוֹתְנִין לְכָל עֲנִי מִמֶּנּוּ פְּרֻסַּת יוֹמוֹ. וְזֶהוּ
הַנִּקְרָא תְּמָחוּי³⁷.

(6) שם.

ג. מַעוֹלָם לֹא רְאִינוּ וְלֹא שִׁמְעֵנוּ בְּקֶהֱל מִיִּשְׂרָאֵל
שְׂאִין לָהֶן קֶפֶה שֶׁל צִדְקָה; אֲבָל תְּמָחוּי - יֵשׁ
מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ בוֹ, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׂלֵא נִהְגּוּ בוֹ.
וְהַמִּנְהֵג הַפְּשׁוּט הַיּוֹם, שִׁיְהִי גִבְאֵי הַקֶּפֶה מְחִזְרִין
בְּכָל יוֹם וּמִחֲלָקִין מִעֶרֶב שֶׁבֶת לְעֶרֶב שֶׁבֶת³⁸.

(7) כן נראה בסנהדרין שם, שעיר שאין בה קופה של צדקה
אסור לתלמיד-חכם לדור בתוכה, ולא מנו גם "תמחוי" (אור
פני מלך, וראה להלן בסמוך בדברי הרדב"ז). ועיין להלן
הלכה יב. (8) שהרי רשאים בני העיר לעשות תמחוי קופה,
כמבואר להלן הלכה ז (רדב"ז).

ד. בַּתְּעִנִּיּוֹת מִחֲלָקִים מְזוֹנוֹת לְעֶנְיִים. וְכָל תְּעִנִּי³⁹
שֶׁאֲכָלוּ הָעָם וְלָנוּ וְלֹא חִלְקוּ צִדְקָה לְעֶנְיִים - הָרִי
אֵלּוּ כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים⁴⁰, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר בְּקִבְלָה: צִדֵּק
זָלִין בָּהּ, וְעַתָּה מְרַצְחִים. בְּמִה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּשִׁלָּא נִתְּנוּ לָהֶן הַפֶּת⁴¹ וְהַפְּרוֹת שֶׁאֲכָלִים בָּהֶם
הַפֶּת, כְּגוֹן תְּמָרִים וְעֵנָבִים⁴²; אֲבָל אִם אַחֲרֵי הַמַּעוֹת
אוֹ הַחֲטִיִּים⁴³ - אֵינֶן כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים.

(9) סנהדרין לה. (10) שנמצאו העניים רעבים, שהרי נשענו
על כך (רש"י שם). (11) שם. (12) שם. שהם דברים
המוכנים לסעודה ועליהם סמכו העניים, ולא הכינו דברים
אחרים. (13) שם. שעל זה לא סמכו העניים לסעודתם
אחרי התענית.

ה. הַקֶּפֶה אֵינָה נִגְבִּית אֲלֵא בְּשָׁנִים⁴⁴, שְׂאִין עוֹשִׂים
שְׂרָרָה עַל הַצְּבוּר בְּמִמּוֹן פְּחוֹת מִשְׁנֵם. וּמִתָּר
לְהַאֲמִין⁴⁵ לְאַחַד הַמַּעוֹת שֶׁל קֶפֶה. וְאֵינָה נִחְלָקַת
אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שְׁנוֹתָנִים
לְכָל אֶחָד דֵּי מַחְסוּרוֹ לְשֶׁבֶת. וְהַתְּמָחוּי נִגְבָּה
בְּשִׁלְשָׁה, שְׂאִינוּ דְּבַר קְצוּב⁴⁷, וּמִתְחַלֵּק בְּשִׁלְשָׁה.

(14) בבא בתרא שם. ואינה צריכה שלשה, לפי שהיה ידוע
כמה סכום שעל כל אחד ליתן, ואין כאן דין (תוספות שם).
(15) שם. (16) שם. (17) כן הוא בברייתא שם: "תמחוי
נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים",
וכפירוש התוספות שם.

ו. הַתְּמָחוּי⁴⁸ נִגְבָּה בְּכָל יוֹם, וְהַקֶּפֶה - מִעֶרֶב שֶׁבֶת

17 יד. עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית, אפלו היו לו
18 כלי כסף וכלי זהב - אין מחיבין אותו⁴⁹ למכור את
19 ביתו ואת כלי תשמישו, אלא מתר לקח, ומצוה לתן
20 לו⁵⁰. במה דברים אמורים? בכלי אכילה ושתיה⁵¹
21 ומלבוש ומצעות וכיוצא בהן; אבל אם היו כלי כסף
22 וכלי זהב כגון מגדרת⁵² או על⁵³ וכיוצא בהן -
23 מוכרין ולוקח פחות מהן⁵⁴. במה דברים אמורים⁵⁵?
24 קדם שניגיע לגבות מן העם⁵⁶; אבל אחר שגבה
25 הצדקה⁵⁷ - מחיבים אותו למכור כליו ולקח אחרים
26 פחותין מהם ואחר כך יטל.

49 פאה שם משנה ח. (50) שהרי אדרבה, אם אין לו,
שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו (למעלה
פ"ז הלכות ג"ד). (51) דברים שהגוף נהנה מהם, שכיון
שנתרגל בכלים חשובים, אינו יכול להסתגל לפחותים מהם,
והם מאוסים עליו (כתובת סח). (52) שמגרדים בה
במרחץ, שבוז לא שייך לומר שמגרדת פשוטה מאוסה.
(53) לכתוש בו חטים. ואף בו אין טענת מיאוס. (54) שם.
(55) שם, לדעת רב פפא. (56) אלא הוא מתפרנס מן
היחידים ולא מיד הגבאי, אז אין מחיבין אותו למכור כליו
אלא יטול. (57) כלומר, שמתפרנס מקופה של צדקה שבא
לידי גבאי. וכן פירש הרי"ף שם.

27 טו. בעל הבית שהיה מהלך לעיר⁵⁸ ותמו לו המעות
28 בדרך ואין לו עתה מה יאכל - הרי זה מתר לקח
29 לקט שכחה ופאה ומעשר עני ולהנות מן הצדקה.
30 ולכשיגיע לביתו - אינו חייב לשלם⁵⁹, שהרי עני היה
31 באותה שעה. הא למה זה דומה? לעני שהעשיר,
32 שאינו חייב לשלם.

(58) פאה פ"ה משנה ד. (59) שם, כחכמים.

33 טז. מי שהיה לו⁶⁰ בתים⁶¹ שדות וכרמים⁶², ואם
34 מוכרין⁶³ בימי הגשמים מוכרין בזול⁶⁴, ואם הניחן עד
35 ימות החמה מוכרין בשוה⁶⁵ - אין מחיבין אותו
36 למכור⁶⁶, אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי
37 דמיהן⁶⁷, ולא ידחק עצמו וימכר שלא בזמן מכירה.

60 ברייתא בבבא קמא ז. לפי דעת הרי"ף שם (כסף-
משנה). (61) שאינו דר בהם, שהרי אין מחיבים אותו
למכור ביתו. כמפורש בפאה פ"ח משנה ח, ראה למעלה
הלכה יד (תוספות בבא קמא שם ד"ה מי שהיו).
(62) ושנים יותר ממאתיים זוז, ראה להלן, שכן מוכח בגמרא
שם, לפי נוסחת הרי"ף, ולכן הסמיך רבינו הלכה זו להלכה
הקודמת "בעל הבית שהיה מהלך וכו'", לפי שגם כאן
מדובר בעשיר שהוא עני באותה שעה (רדב"ז). (63) כדעת
רבה (שם ז). (64) לפי שלא יספיק הקונה לזרעם בחורף
זה (רש"י שם). (65) לפי שיכול להספיק לחרוש ולזרוע
בתחילת החורף (שם). (66) ולהפסיד. (67) כלומר,
נותנים לו מעשר עני עד חצי השיווי של נכסיו, שאף אם
ימכור נכסיו בחצי המחיר אינו מפסיד כלום, שהרי השלימו
לו במעשר עני, שכן אדם מוכר לפעמים בחצי המחיר, אבל

1 יב. מי שישב במדינה³⁷ שלשים יום - פופין אותו
2 לתן צדקה לקפה עם פני המדינה. ישב שם שלשה
3 חדשים - פופין אותו לתן התמחוי. ישב שם ששה
4 חדשים - פופין אותו לתן צדקה בפסות שמכסים
5 בה ענני העיר³⁸. ישב שם תשעה חדשים - פופין
6 אותו לתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים,
7 ועושין להם כל צרכי קבורה.

37 כן הוא שם ח. לפי כתביב מינכן וכתב"ד פריז
"שלשים יום לקופה, שלשה חדשים לתמחוי", וכן הביא
מהרי"ק שורש יז (ראה ברדב"ז) בשם שני ספרים בגמרא
שם. וכן הוא ברי"ף וביד רמ"ה. וכן הוא בתוספתא פאה
פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 75 82) לענין קופה, שדי בשלשים
יום, והובאה בירושלמי בבא בתרא פ"א הלכה ד. והטעם
בזה מפני שהקופה מוכרחת יותר מן התמחוי, שאין לך
מקום שאין בו קופה, ויש מקומות שלא נהגו בתמחוי. ראה
למעלה הלכה ג (כסף משנה למעלה הלכה ו). (38) [גם
כאן פתח במדינה וסיים בעיר, כי היינו הך. וראה למעלה
הלכה ז].

8 יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות³⁹ - אסור לו לטל
9 מן התמחוי⁴⁰. היו לו מזון ארבע עשרה סעודות -
10 לא יטל מן הקפה⁴¹. היו לו מאתים זוז⁴², אף על
11 פי שאינו נושא ונותן בהם, [או שיש לו תמשים
12 זוז ונושא ונותן בהם]⁴³ - הרי זה לא יטל לקט
13 שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר,
14 אפלו אלה⁴⁴ נותנין לו פאחד - הרי זה מתר לקח⁴⁵.
15 היו בידו⁴⁶ מעות והרי הן עליו חוב⁴⁷ או שהיו
16 ממשכנים לכתבת אשתו⁴⁸ - הרי זה מתר לקח.

39 פאה פרק ח משנה ז. (40) הואיל ושתי סעודות הוא
מאכל ליום אחד, לא יקח מן התמחוי שיחלקו בכל יום
(פירוש המשניות). (41) שיקבצו בכל שבוע, שיש שלש
סעודות בשבת, ואחת עשרה בימים הנשארם, שתי סעודות
בכל יום, אחת ביום ואחת בלילה, מלבד ערב שבת סעודה
אחת ביום, וסעודת מוצאי-שבת לא יצטרך אליה בשביל
שאכל במנחה יום השבת, והוא השלמת שלש סעודות של
שבת (פירוש המשניות). (42) שם משנה ח. (43) נוסף
לפי ספרים אחרים, והוא שם במשנה ט. ואמרו שם
בירושלמי שחמשים העושים (ריוח) טובים מן מאתים (חסר
פרוטה) שאינם עושים. (44) שם. (45) כיון שבעת
הנתינה אין לו מאתים זוז. (46) משנה שם. (47) שהוא
חייב לאחרים, ומשמע שאינם ממושכנים, ורק בכתובה אמר
ממושכנים. ואילו במשנה שם אמרו: "היו ממושכנים לבעל
חובו או לכתובת אשתו, הרי זה יטול", הרי שאפילו
בבעל-חוב צריך שיהיו ממושכנים. וצריך עיון. [אבל דברי
רבינו בנויים על יסוד הסוגיא בכתובות פו. שדין בעל-חוב
לגבות ממעות, ודין האשה לגבות כתובתה מקרקע, וראה
בפי"ז מהלכות אישות הלכה ד, ולפיכך כתב ממושכנים רק
באשה ולא בחוב]. (48) שעשה אותם אפותיקי, שתגבה רק
מהם (ט"ז ביו"ד סימן רנג ס"ק ג).

"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

וציינו המפרשים למקורו מהגמרא (שבת קלט, א.) ששם נכתב "אין ירושלים נפדה אלא בצדקה כו'", ובכת"י פריז הגירסא היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן משמע מהפסוק "ציון במשפט תפדה", היינו שירושלים היא הנפדית.

ויש לומר שהגירסא שהיתה מצוייה אצל הרמב"ם היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט", ולכן בנוגע למעלת הצדקה כתב "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה" כפשט הכתוב שירושלים שהיא ציון היא הנפדית במשפט, אבל שבי' (ישראל) יהיו נפדין בצדקה.

(על-פי 'צין מלכות' 199 זרעים סימן ט')

2) שהרי שקולה צדקה כנגד כל המצוות, כמפורש בבבא בתרא ט, א. ('אור פני מלך'). (3) [הרמב"ם בסוף דרשתו לקהלת, הביא: "לצדיקי זרע אברהם". וכן הלשון ב'מדרש הגדול' פרשת לך-לך (בראשית יז, ז), ראה ב'אור פני מלך']. (4) יבמות עט, א: "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים כו' דכתיב למען אשר יצוה את בניו וגו'". (5) הוא מלכות. ראה במלכים א ח, כה; י, ט. (6) שבת קלט, א: "אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ונראה שרבינו גורס שם אין ישראל נפדה (הגר"י פיק שם) ובנסהדרין צח. לפי כת"י פריז "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן נכון לפי הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

ב. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה⁷, ואין דבר רע ולא הזק נגלל בשביל הצדקה; שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום⁸. כל המרחם - מרחמין עליו⁹; שנאמר: ונתן לך רחמים ורחמך והרבה. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם - יש לחוש ליחסו¹⁰; שאין האכזריות מצויה אלא בעובדי פוכבים ומזלות, שנאמר: אכזרי המה ולא ירחמו. וכל ישראל והנלוה עליהם - באחים הם, שנאמר: בנים אתם ליי אלהיכם; ואם לא ירחם האב על האב - מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאים עיניהם? הלעובדי פוכבים ומזלות ששונאים אותם ורודפין אחריהם? ! הא אין עיניהם תלויות אלא לאחיהם.

7) ואדרבה מתעשר (תענית ט. ו'תוספות' שם ד"ה עשר). ונאמר (משלי כח, כז) "נותן לרש אין מחסור" ('אור שמח'). (8) נראה שסומך על סופו של אותו פסוק "ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם", שהרי "מעשה הצדקה" נדרש על גבאי צדקה הכופה אחרים ליתן, כמבואר להלן בה"ו. (9) שבת קנא, ב. (10) ששלשה סימנים יש באומה זו: רחמנים וביישנים וגומלי חסדים (יבמות שם, וראה למעלה ה"א). וכן הוא בביצה לב, ב: "וכל מי שאינו מרחם על

לא בפחות מזה. ובדעת הרי"ף יש מפרשים שנותנים לו מעשר עני בלי מדה ושווי, עד הזמן שיוכל למכור נכסיו בחצי המחיר.

1 יז. היו שאר האדם לוקחין בלקר, והוא אינו מוצא
2 שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד -
3 אין מחיבין אותו למכור⁶⁸, אלא אוכל מעשר עני
4 והולך עד שימכר בשה וידעו הכל שאינו דחוק
5 למכר.

(68) כנוסחת הרי"ף שם: "אי דזול ארעתא דכולי עלמא, ודיליה נמי זולא בהדייהו, אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה (הר שמדובר בשווים יותר ממאתים זוז), ואלא דאייקור ארעתא דכולי עלמא, ודיליה אידיד דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה, אפילו טובא נמי ליספו לה". והשמיט רבינו את הבבא הראשונה, באופן שהזולו השדות - לפי שפשוט הוא, שאינו נוטל מעשר עני (כסף-משנה).

6 יח. עני שגבו לו⁶⁹ כדי להשלים מחסורו והותירו
7 על מה שהוא צריך - הרי המותר שלו. מותר עניים
8 - לעניים. מותר שבויים - לשבויים. מותר שכבי -
9 לאותו שכבי. מותר מתים⁷⁰ - למתים⁷¹. מותר המת⁷²
10 - ליורשין⁷³.

(69) שקלים פ"ב משנה ה. (70) שגבו לצורך מת סתם והותירו. (71) לקבורת אחרים. (72) גבו לצורך קבורת מת זה והותירו. (73) משנה שם, כדעת תנא-קמא.

11 יט. עני שנתן פרוטה⁷⁴ לתמחוי או פרוטה לקפה -
12 מקבלים ממנו; ואם לא נתן - אין מחיבין אותו
13 לתן⁷⁵. נתנו לו בגדים חדשים והחזיר להן את
14 השחקין⁷⁶ - מקבלין ממנו; ואם לא נתן - אין
15 מחיבין אותו לתן.

(74) תוספתא פאה פ"ד. (75) שמה שאמרנו למעלה (פ"ז הלכה ה), שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה, אין זה אלא כשיש לו כדי פרנסתו. אבל אם אין לו, אינו חייב ליתן (ש"ך יו"ד סימן רנ"ג ס"ק יא). (76) הבגדים הישנים שנשחקו.

פרק עשירי

1) יבאר שחייבין אנו להזהר במצות הצדקה יותר מכל המצוות. ודין המעלים ענינו מן הצדקה או הנותנה בסבר פנים רעות. יבאר שיש שמונה מעלות בצדקה זו למעלה מזו. ושדחך האדם עצמו ואל יצטרך לבריות. ומי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם.

16 א. חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות
17 עשה². שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו³;
18 שנאמר: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו
19 לעשות צדקה⁴. ואין פסא ישראל⁵ מתכוונן ודת
20 האמת עומדת אלא בצדקה; שנאמר: בצדקה
21 תפוגי. ואין ישראל נגאלין⁶ אלא בצדקה; שנאמר:
22 ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה.

ז. שְׁמֶנָה מַעֲלוֹת יֵשׁ בַּצִּדְקָה זוּ לְמַעַלָּה מִזֹּו: מַעֲלָה 29
גְּדוּלָּה שְׁאִין לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה - זֶה הַמַּחְזִיק בְּיָד 30
יִשְׂרָאֵל שְׁמֶנָה וְנוֹתֵן לוֹ מִתְּנָה אוֹ הַלְוָאָה, אוֹ עוֹשֶׂה 31
עִמּוֹ שְׁתַּפּוּת²⁰, אוֹ מִמְּצִיא לוֹ מִלְּאָכָה, כְּדִי לַחֲזֹק אֶת 32
יָדוֹ עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְבָרִיּוֹת לְשָׂאֵל. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: 33
וְהַחֲזִקְתָּ בוֹ, גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחַי עִמָּךְ. כְּלוּמָר: הַחֲזִק בּוֹ 34
עַד שֶׁלֹּא יִפֹּל וְיִצְטָרֵף. 35

(20) רבינו מונה ממטה למעלה, כי המלוה היא מעלה יותר גדולה מהמתנה, ועושה שותפות היא מעלה יותר גדולה ממלוה, כמו שאמרו בשבת סג, א: "א"ר שמעון בן לקיש, גדול המלוה (שאין העני בוש בה - רש"י) יותר מן העושה צדקה, ומטיל בכיס (עושה שותפות) יותר מכולם".

ח. פְּחוֹת מִזֶּה - הַנוֹתֵן צִדְקָה לְעֵנִיִּים, וְלֹא יָדַע לְמִי 36
נָתַן, וְלֹא יָדַע הָעֵנִי מִמִּי לָקַח; שֶׁהָרִי זֶה מִצְוָה 37
לְשִׁמְחָה²¹. כְּגוֹן לְשִׁפְתַּי חֲשָׁאִים²² שֶׁהִיָּתָה בַּמִּקְדָּשׁ, 38
שֶׁהָיוּ הַצִּדִּיקִים נוֹתְנִין בָּהּ בַּחֲשָׁאִי, וְהָעֵנִיִּים בְּנִי 39
טוֹבִים מִתְּפָרְסִין מִמֶּנָּה בַּחֲשָׁאִי²³. וְקָרוֹב לָזֶה - 40
הַנוֹתֵן לַתּוֹף קֶפֶה שֶׁל צִדְקָה²⁴. וְלֹא יִתֵּן אָדָם לַתּוֹף 41
קֶפֶה שֶׁל צִדְקָה, אֲלֵא אִם כֵּן יוֹדַע שֶׁהַמִּמֶּנָּה נֶאֱמָן 42
וְחָכָם וְיוֹדַע לְהַנְהִיג כְּשׁוֹרָה כְּרַבִּי חֲנוּנִיָּה בֶּן 43
תְּרַדְיוֹן²⁵. 44

(21) אף-על-פי שגם אם עושה שלא לשמה, הרי זה צדיק גמור (בבא-בבא-בבא י:). (22) שקלים פ"ה מ"ו. (23) כלומר, לוקחים בעצמם ואין איש יודע. (24) בבא-בבא-בבא שם. (25) שם, ועי' ב'תוספות' ד"ה אלא, וראה למעלה פ"ט ה"א.

ט. פְּחוֹת מִזֶּה²⁶ - שִׁידַע הַנוֹתֵן לְמִי יָתֵן, וְלֹא יָדַע 45
הָעֵנִי מִמִּי לָקַח. כְּגוֹן גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים²⁷, שֶׁהָיוּ 46
הוֹלְכִין בַּסֶּתֶר וּמַשְׁלִיכִין הַמַּעֲוֹת בַּפִּתְחֵי הָעֵנִיִּים. 47
וְכֵזָה רְאוּי לַעֲשׂוֹת, וּמַעֲלָה טוֹבָה הִיא, אִם אֵין 48
הַמִּמְנִין בַּצִּדְקָה נוֹהֲגִין כְּשׁוֹרָה. 49

(26) בבא-בבא-בבא שם. (27) מר עוקבא. וראה בכתובות סז, א.

י. פְּחוֹת מִזֶּה²⁸ - שִׁידַע הָעֵנִי מִמִּי נָטַל, וְלֹא יָדַע 50
הַנוֹתֵן. כְּגוֹן גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים²⁹, שֶׁהָיוּ צוֹרְרִים הַמַּעֲוֹת 51
בַּסִּדְרֵיהֶן וּמַפְשִׁילִין לְאַחֲרֵיהֶן, וּבִאֵין הָעֵנִיִּים 52
וְנוֹטְלִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן בּוֹשָׁה. 53

(28) בבא-בבא-בבא שם. (29) רבי אבא, וראה בכתובות, שם.

יא. פְּחוֹת מִזֶּה - שִׁיתֵּן לוֹ בְּיָדוֹ קֶדֶם שִׁישְׂאֵל. 54

יב. פְּחוֹת מִזֶּה - שִׁיתֵּן לוֹ אַחֵר שִׁישְׂאֵל. 55

יג. פְּחוֹת מִזֶּה - שִׁיתֵּן לוֹ פְּחוֹת מִן הָרְאוּי בַּסֶּבֶר 56
פָּנִים יָפוֹת. 57

יד. פְּחוֹת מִזֶּה - שִׁיתֵּן לוֹ בְּעֶצֶב. 58

הבריות, בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו" (אור פני מלך').

ג. כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצִּדְקָה - הָרִי זֶה נִקְרָא 1
בְּלִיעַל¹¹, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָא עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת 2
בְּלִיעַל. וּבַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הוּא אוֹמֵר: יֵצְאוּ אֲנָשִׁים 3
בְּנֵי בְלִיעַל; וּבַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצִּדְקָה הוּא אוֹמֵר: 4
הַשִּׁמֹּר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דְבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל. וְנִקְרָא 5
רָשָׁע, שְׁנֵאמַר: וְרַחֲמֵי רָשָׁעִים אֲכֹרִי. וְנִקְרָא חוֹטֵא, 6
שְׁנֵאמַר: וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל יְיָ וְהָיָה בְּךָ חֵטָא. וְהַקְדוֹשׁ 7
בְּרוּךְ הוּא קָרוֹב לְשׁוֹעֵת עֵנִיִּים, שְׁנֵאמַר: שׁוֹעֵת 8
עֵנִיִּים אֲתָה תִשְׁמָע¹². לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִזְהֵר בְּצַעֲקָתָם, 9
שֶׁהָרִי בְּרִית כְּרוּתָה לָהֶם; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה כִּי יִצְעַק 10
אֵלֵי וְשִׁמְעֵתִי כִּי חֲנוּן אָנִי. 11

(11) כן פירש רבינו את מאמרו של רבי יהושע בן קרחה, בבבא בתרא י, א: "כל המעלים עיניו מן הצדקה, כאילו עובד עבודה-זרה, כתיב הכא השמר לך וגו' בני בליעל וגו'". (12) לא נמצא במקרא, אך באיוב (לד, כח) כתוב: "וצעקת עניים ישמע". והוא בנוסח ברכת השיר "נשמת" של הספרדים (הגהה בדפוסים).

ד. כָּל הַנוֹתֵן צִדְקָה לְעֵנִי בַּסֶּבֶר פָּנִים רַעוֹת וּפְנֵיו 12
כְּבוֹשׁוֹת בַּקֶּרֶק, אֲפֹלוּ נָתַן לוֹ אֶלֶף זְהוּבִים - אֶבֶד 13
זְכוּתוֹ¹³ וְהַפְסִידָה; אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ בַּסֶּבֶר פָּנִים יָפוֹת 14
וּבַשְּׂמִיחָה. וּמִתְאַוֵּן עִמּוֹ עַל צָרָתוֹ, שְׁנֵאמַר: אִם לֹא 15
כְּבִיתִי לְקֶשֶׁה יוֹם, עָגְמָה נַפְשִׁי לְאֶבְיוֹן. וּמִדְבַּר לוֹ 16
דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים וְנַחוּמִים, שְׁנֵאמַר: וְלֵב אֶלְמָנָה אֲרִנֵּן. 17

(13) אין כוונתו שאבד זכותו לגמרי, שהרי להלן הי"ד כותב "פחות מזה שיתן בעצב", משמע שאף בזו יש מצוה.

ה. שֶׁאֵל הָעֵנִי מִמָּךְ וְאֵין בְּיָדְךָ פְּלוֹם לָתֵן לוֹ - פִּסְהוּ 18
בְּדָבָרִים¹⁴. וְאִסּוּר לִגְעֹר בְּעֵינָיו¹⁵ אוֹ לְהַגְבִּיהַ קוֹלוֹ 19
עָלָיו בַּצִּעֲקָה, מִפְּנֵי שֶׁלְבוֹ נִשְׁבֵּר וְנִדְפָּא. וְהָרִי הוּא 20
אוֹמֵר: לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְפָּה אֱלֹהִים לֹא תִכְזֶּה. וְאוֹמֵר: 21
לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים. וְאוֹי לְמִי 22
שֶׁהַכֹּלִים אֶת הָעֵנִי, אוֹי לוֹ. אֲלֵא יִהְיֶה לוֹ כָּאֵב בֵּין 23
בְּרַחֲמִים בֵּין בְּדָבָרִים, שְׁנֵאמַר: אֵב אֲנִי לְאֶבְיוֹנִים. 24

(14) בבא-בבא-בבא ט, ב. (15) כן הוא במשלי (יג, ז): "כופר נפש איש עשרו, ורש לא שמע גערה". וראה ב'כד הקמח' אות צדקה.

ו. הַפּוֹפֶה¹⁶ אַחֲרִים לָתֵן צִדְקָה וּמַעֲשֶׂה אוֹתָן - שִׁכְרוּ 25
גְּדוֹל מִשְׁכָּר הַנוֹתֵן¹⁷; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה 26
שְׁלוֹם¹⁸. וְעַל גִּבְּאֵי צִדְקָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם אוֹמֵר: 27
וּמִצִּדִּיקֵי הָרָבִים כְּכּוֹכָבִים¹⁹. 28

(16) בבא-בבא-בבא ט, א. (17) כלומר, אפילו מהנותן צדקה ברצונו, שלא בכפייה (ט"ז יו"ד סי' רמט ס"ק ב). (18) ואילו בעבודת הצדקה, כלומר, בנתינתה, לא נאמר אלא "השקט ובטח", ושלום גדול מהם (מהרש"א שם). (19) שם ח, ב.

מפרש שם, שהיה משקה שדות שלו. (44) רבי יהושע, בברכות כח, א. (כסף-משנה).
 יט. כל מי שאינו צריך לטל ומרמה את העם ונוטל
 - אינו מת מן הזקנה⁴⁵ עד שיצטרף לבריות. והרי
 הוא בכלל ארור הגבר אשר יבטח באדם. וכל מי
 שצריך לטל ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל,
 כגון זקן או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו
 ואינו נוטל - הרי זה שופך דמים⁴⁶, ומתחייב בנפשו,
 ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות. וכל מי
 שצריך לטל, וצער ודחק את השעה וחייה צער
 כדי שלא יטריח על הצבור - אינו מת מן הזקנה
 עד שיפרנס אחרים משלו⁴⁷. ועליו ועל כל פיוצא
 בזה נאמר: ברוך הגבר אשר יבטח ביה.⁴⁹

(45) גירסת המשנה ב"ירושלמי" פאה פ"ח מ"ט. (46) כן
 הוא שם. ועי' בר"ש שם. (47) משנה שם, ועיי"ש בר"ש,
 שאף הוא חילק כן, בין אם אינו יכול להספיק לפרנסתו,
 שהוא שופך דמים, לבין אם יכול להספיק, שהוא בכלל
 "ברוך הגבר אשר יבטח בה".

סלקו להו הלכות מתנות עניים בסיעתא דשמיא

יום שישי כ"ז טבת ה'תשע"ט

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצות. שתיים מצות עשה, ושש
 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להפריש
 תרומה גדולה. (ב) להפריש תרומת מעשר. (ג) שלא
 יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על
 הסדר. (ד) שלא יאכל זר תרומה. (ה) שלא יאכל
 אפלו תושב כהן או שכירו תרומה. (ו) שלא יאכל
 ערל תרומה. (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה. (ח)
 שלא תאכל חללה תרומה ולא מורם מן הקדשים².
 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון³

(1) יבאר התרומות והמעשרות היכן נוהגים. אי זו היא ארץ
 ישראל וסוריא וחוצה לארץ. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל,
 ופירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה מארץ ישראל. הקונה
 שדה בסוריא או הקונה קרקע מן הגוי בסוריא. ישראל
 שהיה לו קרקע והוריד לה אריס ושלח לו פירות. ישראל
 וגוי שלקחו שדה בשותפות. ופירות ארץ ישראל שיצאו
 לחוצה לארץ, או איפכא. ודין אילן שנוטה לארץ ועומד
 בחוצה לארץ, או איפכא. תרומות ומעשרות בזמן הזה אם
 הם מן התורה. (2) ובכלל הפרשה גם הנתינה. (3) היינו
 חזה ושוק של קדשים קלים.

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא
 בארץ ישראל⁴, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית⁵.
 ונביאים התקינו⁶, שיהיו נוהגות אפלו בארץ שנער⁷,
 מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל⁸ ורב ושאל הולכין

טו. גדולי החכמים³⁰ היו נוטלין פרוטה לעני קדם
 כל תפלה ואחר כך מתפללין; שנאמר: אני בצדק
 אחזה פניך.

(30) רבי אלעזר - בבא בתרא, שם.

טז. הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים³¹ שאינו
 חייב במזונותיהן, כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג
 הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבזות; וכן הנותן
 מזונות לאביו ולאמו³² - הרי זה בכלל הצדקה³³.
 וצדקה גדולה היא, שהקרוב קודם³⁴. וכל המאכיל
 ומשקה עניים ויתומים על שלחנו - הרי זה קורא
 אל יי ויענהו ומתענג; שנאמר: אז תקרא ויי
 יענה³⁵.

(31) יותר משש שנים (כסף-משנה). ומקור הדברים בכתובות
 ג, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (תהלים קו, ג): "עושה צדקה
 בכל עת". (32) שמצד מצות כיבוד אב ואם, אינו מחוייב
 לפרנסם אלא מכספם הם, כמו שפסק רבינו בפ"ו מהל'
 ממרים ה"ג. (33) ראה ב'תוספות' קידושין לב. ד"ה אורו.
 (34) ראה למעלה פ"ז הי"ג. (35) [וגומר (שם נח, יד): "אז
 תתענג על ה'"].

יז. צווי חכמים³⁶, שיהיו בני ביתו של אדם עניים
 ויתומים במקום העבדים³⁷. מוטב לו להשתמש
 באלו, ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא
 יהנו בהם זרע חם. שכל המרבה עבדים - בכל יום
 ויום מוסיף חטא ועון בעולם³⁸; ואם יהיו עניים בני
 ביתו - בכל שעה ושעה מוסיף זכיות ומצות.

(36) אבות פ"א מ"ה. (37) הכנענים. וראה בפירוש
 המשניות, שם. (38) באבות פ"ב מ"ז: "מרבה שפחות -
 מרבה זימה, מרבה עבדים - מרבה גזל".

יח. לעולם ידחק³⁹ אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל
 יצטרף לבריות ואל ישליך עצמו על הצבור. וכן צווי
 חכמים ואמר: עשה שבתך חל ואל תצטרף
 לבריות. ואפלו היה חכם ומכבד והעני - יעסוק
 באמנות, ואפלו באמנות מנולת, ולא יצטרף
 לבריות. מוטב לפשט עור בהמות נבלות, ולא יאמר
 לעם⁴⁰: חכם גדול אני, כהן אני, פרנסוני. ובכך צווי
 חכמים. גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים⁴¹
 ונושאי הקורות⁴² ושוואבי מים⁴³ לגנות ועושי הפרזל
 והפחמים⁴⁴, ולא שאלו מן הצבור, ולא קבלו מהם
 כשנתנו להם.

(39) פסחים קיב, א. (40) כן הוא שם קיג, א. "פשוט
 נבילתא בשוקא ושקיל אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא
 רבא אנא". (41) הלל הזקן (רבינו בפירוש המשנה, אבות
 פ"ד מ"ה. ועי' יומא לה:). (42) רב ששת, בגיטין סז, ב
 (כסף-משנה). (43) רב הונא, בכתובות קה, א. (כסף-
 משנה, וראה בפירוש המשנה, אבות שם). אולם רש"י

בהלכה הקודמת אלא רוב ישראל]. (20) על פי בית דין הגדול, אבל שלא על פי בית דין הגדול אינו מתקדש בקדושת ישראל, לא יהא אלא ארץ ישראל גופה, שאף היא אינה מתקדשת אלא בכיבוש שהיא מדעת רוב ישראל. ולא כדעת התוספות בגיטין שם שאף אם כבשה יחיד מתקדשת.

ד. סוריא - יש דברים שהיא בהן פאָרץ ישראל²¹,
יש דברים שהיא בהן בחוצה לארץ²². והקונה בה
קרקע - קונה פאָרץ ישראל לענין תרומות
ומעשרות ושביעית. והכל בסוריא מדברי סופרים²³.

(21) שאוירה טהור ושהקונה בה בית מן הגוי, מותר לו לומר לגוי לכתוב שטר אפילו בשבת ולענין תרומות ומעשרות ושביעית. (22) שעפרה טמא, והמביא גט מסוריא כמביא מחוצה לארץ וצריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. והמוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ. (23) שמן התורה "כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש".

ה. כל שהחזיקו²⁴ עולי מצרים ונתקדש קדשה ראשונה - בין שגלו בטלה קדשתו; שקדשה ראשונה, לפי שהיתה מפני הפבש בלבד²⁵, קדשה לשענה ולא קדשה לעתיד לבוא. בין שעלו בני הגולה²⁶ והחזיקו במקצת הארץ²⁷, קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשענה ולעתיד לבוא²⁸. והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי פכל פשהיו²⁹, ולא פטורם מן התרומה והמעשרות³⁰, כדי שישמכו עליהם עניים פשביעית³¹. ורפנו הקדוש³² התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי פכל³³. והוא נמנה על אשקלון³⁴ ופטרה מן המעשרות³⁵.

(24) כלומר, קנו בכיבוש. (25) וכיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש". (26) בימי עזרא. (27) ש"הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי פכל". (28) בהלכות בית הבחירה שם כתב: "וכיוון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי פכל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו". והכסף משנה שם תמה: "איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה, ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה"? [אולם הדברים מתבארים על פי ההקדמות שלפנינו: א. הכסף משנה כתב, שמלך גוי קונה קניין הגוף בכיבוש מלחמה, משום "דינא דמלכותא דינא", ב. בשיטה מקובצת כתב, ש"דינא דמלכותא" אינו הקנאה ליחיד, אלא הוא צריך לעשות קניין. הרי שכיבוש אינו אלא קניין כללי, למלכות הכובשת, אבל לא ליחידים שבאותה מלכות. ג. רבינו פוסק להלכה, שאין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה. מעתה הדברים מבוארים: הקדושה הראשונה הייתה על ידי הכיבוש הכללי, ואף על פי שהיו אחר כך חזקות של כל אחד ואחד לקנות חלקו, כמפורש בקידושין כו. בברייתא של ר' ישמעאל - לא נתכונו לקדש

1 ושבין שם. והתקמים הראשונים⁹ התקינו, שיהיו
2 נוהגות אף פאָרץ מצרים ובאָרץ עמון ומואב¹⁰, מפני
3 שהם סביבות לאָרץ ישראל¹¹.

(4) ש"כל מצוה שהיא תלויה בארץ (היינו חובת קרקע), אינה נוהגת אלא בארץ". (5) ודווקא בזמן שכל ישראל שם. (6) ידים פרק ד משנה ג: "בבל מעשה נביאים". (7) בבל. (8) ואף על פי שרחוקה היא יותר ממצרים ועמון ומואב ולפיכך תקנו בה מעשר שני בשביעית - סמוכה היא לארץ ישראל יותר מארצות אחרות]. (9) במשנה שם: "מצרים מעשה זקנים". ואף עמון ומואב מעשה זקנים. ולפי שלא היו רוב ישראל הולכים לשם, לא תקנו בה הנביאים. (10) שלא נכבשו על ידי סיחון ולא נתקדשו מעולם בקדושת ארץ ישראל. (11) כלומר, קרובים לארץ ישראל.

4 ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא פאָרצות¹²
5 שפכשן מלך ישראל¹³ או נביא¹⁴ מדעת רב ישראל¹⁵.
6 וזהו הנקרא פבש רבים. אבל יחיד מישאאל או
7 משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן¹⁶ מקום,
8 אפילו מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא ארץ
9 ישראל כדי שיתנהגו בו כל המצות. ומפני זה חלק
10 יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים אף על
11 פי שלא נכבשה, כדי שלא יהיה פבש יחיד¹⁷.
12 פשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו.

(12) כולל גם הארץ שניתנה לאברהם. (13) בספרים אחרים נוסף "או שופט". (14) כמו שמצאנו ששמואל הנביא הוציא את ישראל למלחמה בפלשתים. (15) אבל שלא מדעת רוב ישראל, אינו אלא כיבוש יחיד, ואינו כיבוש, וכדעת רבי יוסי בעבודה וזה כא. (16) שלא מדעת רוב ישראל. (17) [שכיוון שחלקו לכל שבט חלקו כשהלכו לכבוש, הרי זה מדעת רוב ישראל].

13 ג. הארצות שפכש דוד חוץ לארץ פנען, פגון ארם
14 נהרים וארם צובה ואחלב¹⁸ וכיוצא בהן, אף על פי
15 שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא
16 עושה¹⁹ - אינו פאָרץ ישראל לכל דבר ולא פחוצה
17 לארץ לכל דבר, פגון פכל ומצרים; אלא יצאו
18 מפלל חוצה לארץ, ולהיותן פאָרץ ישראל לא
19 הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלות ארץ ישראל? מפני
20 שפכש אותם קדם שייכבש כל ארץ ישראל, אלא
21 נשאר בה משבעה עממים; ואלו תפס כל ארץ פנען
22 לגבולותיה ואחר כך פכש ארצות אחרות²⁰ - היה
23 פבושו פלו פאָרץ ישראל לכל דבר. והארצות
24 שפכש דוד הן הנקראין סוריא.

(18) [אין זו אחלב שנזכרה בספר שופטים "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' ואת אחלב", שההיא אינה חוצה לארץ. (19) [שהרי מלחמה זו היא מלחמת הרשות ולמלחמת הרשות אין המלך מוציא אלא על פי בית דין הגדול של שבעים ואחד, אבל במלחמת ארץ ישראל שהיא מלחמת מצוה אין צורך בבית הדין הגדול, ולפיכך לא הזכיר רבינו

ידי עולי מצרים ולמד כן ממה שנאמר "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' וישב האשרי בקרב הכנעני". ואף על פי שמפורש נאמר: "לא הוריש" - גם בבית שאן נאמר כן "ולא הוריש מנשה את יושבי בית שאן וגו'", ואף על פי כן אמרו בחולין ז. שהיא מארץ ישראל. אבל מדברי רבינו (כאן ולהלן הלכה ט), נראה שלא כבשוה גם עולי מצרים, וכפשוטו הפסוק הנ"ל, ורק בית שאן שנאמר בה (שם) "וישם את הכנעני למס" - זהו כיבושה, אבל בעכו שלא נאמר כן, אין זה כיבוש. וכמו כן לא נכבש על ידי עולי מצרים כל השטח שמעכו ואילך לצפון מזרח (כדלהלן), שהמהלך מעכו לכזיב - כל הארץ שהמזרח בה היא חוצה לארץ, ולצד מערב עד טורי אמנום כבשו עולי מצרים, ואילו עולי בבל לא כבשו משטח זה אלא עד כזיב בלבד. (39) היא אכזיב שנזכרה בשופטים שם, והיא צפונה מעכו. (40) שכיוון שהולך מעכו לכזיב צפונה, לעולם ימינו הוי למזרח הדרך. (41) שלא כבשוה גם עולי מצרים. (42) היא תקנת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. (43) שכבשוה גם עולי בבל. (44) הוא הר הזכור בספר במדבר בגבולה הצפוני של ארץ ישראל ותרגם יונתן שם: "טוורוס אומנים". (45) לדרום. (46) פרט למקומות שבצפון מזרח לעכו, שהם חוצה לארץ. (47) היינו לצפון. (48) איי הים שבמערב. (49) והוא תחום ארץ ישראל, כמו שנאמר: "ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים". ומהו נחל מצרים? - יש אומרים שהוא הנילוס, ויש אומרים שהוא "וואדי אל עריש". אבל צריך עיון שהרי למעלה כתב שהגבול הדרומי הוא אשקלון. (50) לצפון. (51) לדרום.

- ח. מהיכן החזיקו עולי בבל? מכזיב ולפנים⁵² פגגד⁵³ המזרח⁵⁴. ומכזיב⁵⁵ ולחוף⁵⁶ עד אַמְנָה, והיא אַמְנוֹם, ועד הנהר⁵⁷, והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו⁵⁸. וכזיב עצמה - לא החזיקו בה.

(52) היינו לדרום. וכן מפורש בשביעית שם: "כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב". (53) היינו לצד מערב. (54) כלומר, אבל מכזיב. (55) היינו לצפון. (56) בדרום. (57) כלומר, לא החזיקו בו עולי בבל, אלא עולי מצרים.

- ט. אי זו היא סוריָא? מארץ ישראל ולמטה⁵⁸ פגגד⁵⁹ אַרְם נְהָרִים וְאַרְם צוֹבָה, כָּל יַד פָּרַת עַד כְּבֶל, כְּגוֹן דְּמִשְׁק וְאַחֲלָב וְחֶרֶן וּמִגְבָּת וּכְיֹצֵא בָּהֶן עַד שְׁנַעַר. וְצֹהַר - הָרִי הַיָּחִיד פְּסוּרִיָּא. אֲבָל עַכּוֹ - חוּצָה לְאַרְצָא⁶⁰, פֶּאֶשְׁקוֹלֹן⁶¹, וְהֵם תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(58) כלומר, מחוצה לה. וכתב "למטה" לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. (59) כן הוא במשנה גיטין שם (שרבינו מפרש לענין כיבוש עולי מצרים): "ועכו כצפון", הרי שגם עולי מצרים לא כבשוה. (60) במשנה שם: "ואשקלון כדרום". ולדעת רבינו, היינו שלא כבשוה אפילו עולי מצרים, כנ"ל לגבי עכו. אבל כבר העירו התוספות מהפסוק המפורש: "וילכו יהודה וגו' ואת אשקלון". ואולי היו שני אשקלון (רדב"ז). אבל מה שכתב רבינו "עכו חוצה

בהן את הארץ, מאחר שכבר נתקדשה על ידי הכיבוש הכללי, ומכיוון שהכיבוש הזה, הכללי, בטל על ידי הכיבוש, הקניין הכללי של הגויים - בטלה הקדושה, אבל הקדושה השנייה שלא היה בה כיבוש כלל, אלא חזקה ברשיון המלך כורש, ועל ידה נתקדשה הארץ - אף על פי שנכבשה, כיוון שלא בטלו קנייני החזקות של כל אחד ואחד מישראל על ידי הכיבוש הכללי - לא בטלה הקדושה גם אחרי שעשה כל יחיד ויחיד מהגויים קניין פרטי בקרקע שזכה בה, כיוון שהקניין הזה אינו אלא קניין יחיד, כמבואר למעלה, אין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה. (29) כלומר, לא כבשוה ולא קדשוה. (30) כלומר, מעשר עני. (31) ואף על פי ששביעית נוהגת בהם מדרבנן - חייבים בתרומה ובמעשר עני בשביל העניים. (32) הוא רבי - רבי יהודה הנשיא. (33) ופטרה מן מעשרות, כמו אשקלון. והיינו "מפני שלא היו ישראל מצויין שם כל כך והיו מקומות רחוקים מעיקר מקומות הישוב של כיבוש שני". (34) שלא כבשוה עולי בבל. (35) כן מפורש בירושלמי שם, שרבי השתתף בעת שפטרוה מן המעשרות.

- 1 ו. נִמְצָא כָּל הָעוֹלָם לְעֵנֶן מִצּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ
- 2 נְחֻלָּתָ לְשֵׁלֶשׁ מַחְלֻקוֹת: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְסוּרִיָּא,
- 3 וְחוּצָה לְאַרְץ. וְאַרְץ יִשְׂרָאֵל נְחֻלָּתָ לְשָׁנִים: כָּל
- 4 שְׁהִחְזִיקוּ עוֹלֵי כְּבֶל - חֵלֶק אֶחָד; וְכָל שְׁהִחְזִיקוּ
- 5 עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּכָל - חֵלֶק שְׁנִי. וְחוּצָה לְאַרְץ נְחֻלָּתָ
- 6 לְשָׁנִים: אֶרֶץ מִצְרַיִם וְשְׁנַעַר³⁶ וְעִמּוֹן וּמוֹאָב -
- 7 הַמִּצּוֹת נוֹהֲגוֹת בָּהֶם מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וּנְבִיאִים; וְיִשְׂאֵר
- 8 הָאֲרָצוֹת - אֵין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת נוֹהֲגוֹת בָּהֶן.

(36) היא נזכרת בתורה: "ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ שנער".

- 9 ז. אי זו היא ארץ שְׁהִחְזִיקוּ בה עולי מצרים? מַרְגָּם
- 10 שֶׁהוּא בְּמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד הַיָּם הַגָּדוֹל³⁷;
- 11 מֵאֲשָׁקְלוֹן שֶׁהִיא לְדָרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד עַכּוֹ שֶׁהִיא
- 12 בְּצִפּוֹן³⁸. הִיא מִחֵלֶף מֵעַכּוֹ לְכִזִּיב³⁹: כָּל הָאֶרֶץ שֶׁעַל
- 13 יָמֵינוּ, שֶׁהִיא מִזְרַח הַדֶּרֶךְ⁴⁰ - הִרִי הִיא בְּחֻזַּת חוּצָה
- 14 לְאַרְצָא⁴¹, וְטִמְאָה מָשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים⁴², וּפְטוּרָה מִן
- 15 הַמַּעֲשָׂר וּמִן הַשְּׁבִיעִית, עַד שִׁיּוּדָה לִף שְׁאוֹתוֹ
- 16 הַמָּקוֹם מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁴³; וְכָל הָאֶרֶץ שֶׁעַל שְׁמָאֵלוֹ,
- 17 שֶׁהוּא מֵעֶרֶב הַדֶּרֶךְ - הִרִי הִיא בְּחֻזַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
- 18 וְטִהוּרָה מָשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וְחִיבָתָ בַּמַּעֲשָׂר
- 19 וּבַשְּׁבִיעִית, עַד שִׁיּוּדָה לִף שְׁאוֹתוֹ מִקּוֹם חוּצָה
- 20 לְאַרְצָא. וְכָל שְׁשׁוּפֶעַ וְיִרְדַּד מְטוּרֵי אַמְנוֹם⁴⁴ וְלִפְנֵים⁴⁵
- 21 - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁶; מְטוּרֵי אַמְנוֹם וְלַחְוִי⁴⁷ - חוּצָה
- 22 לְאַרְצָא. וְהַנִּסִּים שְׁפִים⁴⁸ - רֹאשׁוֹן אוֹתָן בָּאֵלוֹ חוּט
- 23 מִתּוֹחַ עֲלֵיהֶם מְטוּרֵי אַמְנוֹם וְעַד נְחֹל מִצְרַיִם⁴⁹, מִן
- 24 הַחוּט וְלִפְנֵים⁵⁰ - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִן הַחוּט וְלַחְוִי⁵¹ -
- 25 חוּצָה לְאַרְצָא. וְזוֹ הִיא צִנְרֶתָה:

(37) שהוא הגבול שבמערב, שנאמר: "וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול". (38) [לדעת הרמב"ם] נכבשה עכו על

"בעניין מירוח הגוי יראה לי שמירוח הגוי שגזרו חכמים עליו והוא חייב במעשרות מדבריהם (משום גזירת בעלי כיסין) שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנהו לגוי וימריחום הגוי ומפקע ליה ממעשר" (הוא דגן ישראל שמכרו ישראל לגוי אחר שבה לעונת המעשרות - חייב - משום בעלי כיסין וכו') אבל דגן הגוי עצמו שמרחו הגוי, מעולם לא נגזרה עליו גזרה, אלא פטור הוא לגמרי כדאמרינן התם וכו' דגנך ולא דגון גוי וכו' וכל אלו הדברים מבוארים הן בתחילת הלכות תרומה מחיבור זה שהוא משנה תורה" (70) [כלומר, דווקא אם נתמרחו כשהם ברשות ישראל, ועל ידו, אז הם חייבים במעשר מן התורה, אבל אם נתמרחו על ידי גוי כשהם ברשות ישראל, אינם חייבים אלא מדבריהם, וכמו כן אם נתמרחו על ידי ישראל כשהם ברשות גוי אינם חייבים במעשר מן התורה אלא מדרבנן. וכן כתב רבינו בתשובה "ואם היה ישראל הוא אשר מרח אותם הטבלים וביד ישראל נגמרו, הוא חייב" (71) לפי שהיא שלו כמו המעשר, אלא שאסורה לו באכילה, ולפיכך מוכרה לכהן. (72) בנתינה, אלא מוכרה. (73) וגומר "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". אבל תרומה גדולה, שלא נזכרה באותו פסוק - דינה בנתינה לכהן.

יב. מכר העובד פוכבים הפרות שלו לישראל פשהן
מחברין בקרקע: אם עד שלא בא לעונת המעשרות
ונגמרו ביד ישראל - חייבין בכל, ונותן התרומות
והמעשרות לבעלים⁷⁴; ואם מכרן אחר שבאו לעונת
המעשרות - מפריש תרומת מעשר ומעשר, ונותן
מהן לבעלים לפי חשבון⁷⁵. כיצד? לקח תבואה
זרועה מן העובד פוכבים אחר שהביאה שליש
ונגמרה ביד ישראל - מפריש תרומות ומעשרות
כמו שבארנו, ונותן שני שליש המעשר ללוי ושני
שלישי תרומת מעשר לכהן, ומזכר לו השליש.

(74) התרומה ותרומת מעשר לכהן והמעשר ללוי. ומקור הלכה זו במעשרות פרק ה משנה ה, שהלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא בא לעונת המעשרות - חייב, הרי שגם בסוריא שיש בה קניין לגוי להפקיעה מידי מעשרות אם קנה הישראל לפני שהגיע לעונת המעשר - נתחייבו ביד ישראל. והוא הדין לארץ ישראל לענין חיוב נתינה לכהן. (75) גם זה נלמד מהמשנה הנ"ל בסוריא, שרבי אומר שאם בא לעונת המעשרות חייב לעשר לפי חשבון והוא הדין בארץ ישראל לענין נתינה לכהן. ותרומה גדולה נותן כולה לכהן.

יג. ישראל שמכר פרותיו לעובד פוכבים קדם
שיבואו לעונת המעשרות וגמרו העובד פוכבים -
פטורין מן התרומה ומן המעשרות⁷⁶. ואם אחר
שבאו לעונת המעשרות, אף על פי שגמרו העובד
פוכבים - חייב בכל מדבריהם⁷⁷. וכן העובד פוכבים
שגמר פרות ישראל, הואיל ודגונן ביד עובד
פוכבים - אינן חייבין בתרומה ומעשרות אלא
מדבריהם⁷⁸.

לארץ כאשקלון, שמשמע שבאשקלון פשוט לו יותר שהיא חוצה לארץ, צריך עיון מניין לו זה.

י. עובד פוכבים ומזלות שקנה קרקע בארץ ישראל
- לא הפקיעה מן המצוות⁶¹, אלא הרי היא
בקדשתה⁶². לפיכך, אם חזר ישראל ולקחה ממנו -
אינה כפבוש יחיד⁶³, אלא מפריש תרומות ומעשרות
ומביא בכורים. והכל מן התורה, כאלו לא נמכרה
לעובד פוכבים ומזלות מעולם⁶⁴. ויש קנין לעובד
פוכבים בסוריא⁶⁵ להפקיע מן המעשרות⁶⁶ ומן
השביעית, כמו שיתבאר.

(61) שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מידי מעשר. (62) שאם קנה הישראל מפירותיה חייב הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות מן התורה. (63) שאינו כיבוש ואינו חייב שם במעשר מן התורה. (64) [לענין תרומות ומעשרות אין צורך שיקנה ממנו בחזרה את הקרקע, ואפילו אם לא קנה אלא את הפירות ומרחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות מן התורה ואם קנה אותם לפני עונת המעשרות, חייבים גם בנתינה. ומה שכתב רבינו, "חזר ישראל ולקחה ממנו" אינו אלא משום ביכורים, שאף הלוקח פירות מישראל אינו מביא ביכורים, אלא אם קנה גם גוף הקרקע. וכן כתב רבינו "המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה ביכורים מן התורה". (65) שהכל בה מדברי סופרים. (66) אם קנה הפירות בלבד, ולא קנה הקרקע.

יא. פרות העובד פוכבים שגדלו בקרקע שקנה
בארץ ישראל: אם נגמרה מלאכתם ביד עובד
פוכבים ומרחן⁶⁷ העובד פוכבים - פטורין מכלום⁶⁸;
שנאמר: דגנך - ולא דגן עובד פוכבים⁶⁹. ואם לקחן
ישראל אחר שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן, וגמרו
ישראל⁷⁰ - חייבין בכל מן התורה. ומפריש תרומה
גדולה ונותנה לכהן, ותרומת מעשר ומזכרה
לכהן⁷¹, ומעשר ראשון הוא שלו. מפני שהוא אומר
ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר: אני באתי מפת
איש שאין אתם יכולין לטל ממנו פלוס. ומפני מה
אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן בתרומה
גדולה⁷²? לפי שנאמר בתרומת מעשר: פי תקחו
מאת בני ישראל את המעשר⁷³; טבל שאתה לוקח
מישראל - אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה
לכהן, אבל טבל שאתה לוקח מן העובד פוכבים -
אין אתה נותן לכהן תרומת מעשר שהפריש ממנו,
אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה.

(67) הוא גמר מלאכה. (68) כיוון שנגמרה מלאכתם ברשות הגוי ועל ידי הגוי, אבל אם מירחם הגוי כשהם ביד ישראל הם חייבים במעשר מדבריהם, וכמו כן אם מירחם הישראל כשהם ביד גוי אף הם חייבים. (69) רוצה לומר: ולא דיגון עובד פוכבים, כמו שאמרו בגיטין מז. "דגנך ולא דיגון גוי" (כלומר, ולא מירוח גוי) וכתב רבינו בתשובה

- 1 חֲבִיבִין בֵּין בְּפִרְתֵּי הָאָרֶץ בֵּין בְּפִרְתֵּי חוּצָה לָאָרֶץ.
2 וְאֵם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר⁹⁷ בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁹⁸ אַחֵר שְׁנִכְנְסוּ
3 לָאָרֶץ - חֲבִיבִין בְּמַעֲשֵׂרֹת מִדְּבָרֵיהֶם⁹⁹.

- 94 לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. אבל אם נתחייבו
במעשרות ובחלה בארץ ישראל, שוב לא נפטרו בחוצה
לארץ. (95) דמאי פרק ו משנה יא: "המוכר פירות בסוריא
ואמר משל ארץ ישראל הן חייב לעשר". (96) במעשרות
- לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. (97) והוא הדין
לחלה. (98) בחוצה לארץ. (99) בין במעשר ובין בחלה.
ואם נקבעו בארץ ישראל חייבים בכל מן התורה.

- 4 כג. עפר חוצה לארץ שפא בספינה¹⁰⁰ לארץ. בזמן
5 שהספינה גוששת¹⁰¹ לארץ - הרי הצומח בו חייב
6 בתרומה ומעשרות ושביעית צומח בארץ ישראל
7 עצמה.

- 100 של עץ, שאף על פי שאינה נקובה, דינה כנקובה, לפי
שהרטיבות עוברת דרך העץ. (101) "דבקה בארץ וגוש -
כמו עפר".

- 8 כד. אילן שעומד בחוצה לארץ ונפו נוטה לארץ,
9 או עומד בארץ ונפו נוטה לחוצה לארץ - הכל
10 הולך אחר העקר¹⁰². הרי מקצת שרשי בארץ
11 ומקצתן חוצה לארץ, אפילו היה צחיח סלע מבדיל
12 ביניהן¹⁰³ - הרי טבל וחלין מערבין זה בזה¹⁰⁴.

- 102 שאם העיקר בחוצה לארץ אף על פי שנופו נוטה
לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. ואף על פי שאחר
המירוח בארץ, הם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה -
לפני המירוח הם פטורים לגמרי ואף אם תרם מהם בעודם
בשיבולים, אין תרומתו תרומה כמו בפירות של גוי. ואם
העיקר בארץ ישראל, אף על פי שנופו נוטה לחוצה לארץ
- דינו בארץ ישראל, ואם הפריש בשיבולים, תרומתו תרומה
ומעשרותיו מעשר. אלא שאם מירח בחוצה לארץ, פטור
הוא מתרומות ומעשרות. (103) וכל אחד מובדל מחבירו.
(104) כרבי שם. שלמעלה האוויר מבלבלם ומערבם, ובדבר
שהוא מן התורה אמרו: "אין ברירה" וכן אמרו בשותפות
גוי וישראל, שטבל וחולין מעורבין זה בזה.

- 13 כה. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש¹⁰⁵,
14 והיה עקרו בארץ ונפו חוצה לארץ - הולכים אחר
15 הנוף.

- 105 חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל, שאם השריש
בוודאי הולכים אחר העיקר.

- 16 כו. התרומה בזמן הזה, ואפילו במקום שהחזיקו עולי
17 בבל, ואפילו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא
18 מדבריהן¹⁰⁶. שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ
19 ישראל בלבד, ובזמן שקל ישראל שם; שנאמר: כי
20 תבואו - ביאת פלכם, כשהיו בירשה ראשונה וכמו
21 שהן עתידין לחזור בירשה שלישית, לא כשהיו
22 בירשה שניה שהיתה בימי עזרא, שהיתה ביאת

- 106 כן הוא בפסחים מד. "הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן".
107 שהרי הוקשו התרומות והמעשרות אלו לאלו.
108 וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת סח.
ש"מעשר בזמן הזה חיובו מדרבנן". ומה שכתב רבינו
בתחילת הפרק, שהתרומות והמעשרות נהוגות בין בפני
הבית בין שלא בפני הבית, היינו לומר שאינם תלויים בבית
המקדש, אבל תלויים בביאת כולם.

פרק שיני

- 1 יבאר הדברים שחייבים בתרומה. לקט ושכחה ופאה אם
חייבים בתרומה. וכל הפטורים ממנה, ומן המעשר. ודין אם
מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ או איפכא.

- א. כל אכל אדם², הנשמר³, שגדוליו מן הארץ⁴ -
חייב בתרומה, ומצות עשה להפריש ממנו⁵ ראשית
לכהן. שנאמר: ראשית דגנך תירשך ויצהרך תתן
לו; מה דגן תירוש ויצהר - מאכל בני אדם וגדוליו
מן הארץ ויש לו בעלים, שנאמר 'דגנך', אף כל
פיוצא בהן⁶ חייב בתרומות וכן במעשרות⁷.

- 2 ולא מאכל בהמה. במעשרות פרק א משנה א, נאמר:
"כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל", ובשבת סח. אמרו:
"מעשר במאכל אדם איתא, במאכל בהמה ליתא".
3 למעט הפקר. (4) מעשרות שם, למעט כמהין ופיטירות,
שאינם גדלים (= יונקים) מן הארץ (פירוש המשנה שם,
וראה למעלה פ"ב מהלכות מתנות עניים הלכה ב).
5 כלומר: חוץ מאיסור אכילה שיש עליו, כתוצאה מזה
שחייב בתרומה, יש בו גם מצות עשה להפריש. ועיין רש"י
גיטין מז: ד"ה מדאורייתא. (6) הרי דעת רבינו, שכל
הפירות חייבים בתרומה מדאורייתא (כסף-משנה). וראה
להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה ט. (7) בירושלמי
מעשרות שם, למדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד,
כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". וכן כתב רבינו
בפירוש המשנה שם, וצריך עיון.

- ב. הפרשיני⁸, אף על פי שאינם מאכל אדם⁹,
הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון - חייבין בתרומה
ומעשרות. הספאה והאזוב והקורנית¹⁰ שזרען
מתחלה לאדם¹¹ - חייבין במעשר. וכן כל פיוצא
בהן¹². זרען למאכל בהמה, אף על פי שגמלן וחשב
עליהן לאדם כשהן מחברין - פטורין; שמשחבת
חבור¹³ אינה פלוס¹⁴. עליו מאליהן פחצר: אם היא
חצר המשמרת פרותיה¹⁵ - הרי אלו חייבין, שסתמן
לאדם; ואם אינה משמרת פרותיה - פטורין¹⁶.

- 8 ירושלמי חלה פ"ד סוף הלכה ד. שגזרו עליהם בשלש
שנות הרעב בימי דוד. (9) כלומר, אף מיעוט בני אדם אינם
אוכלים אותם, שאם לא כן, חייבים במעשר כחרובין (להלן
פ"א מהלכות מעשר שם). (10) שלשה אלו הם עשבים

שצומחים בגנות ובבתים מבלי שיזרעו אותם (פירוש המשניות מעשרות פ"ג משנה ט.) (11) נדה נא. (12) מינים הראויים גם למאכל אדם וגם למאכל בהמה. (13) המחשבה שחושב האדם בשעה שהזרע מחובר לקרקע. (14) שם. (15) ואם כן, זהו "נשמר", וחייב במעשרות. (16) שהם הפקר.

ג. זרעוני גנה¹⁷ שאינן נאכלים, כגון זרע לפת וזרע צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן¹⁸ - פטורין¹⁹ מן התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל אדם. אכל הקצח²⁰ - חיבת²¹ בתרומה ובמעשרות.

(17) "שאינם ראויים למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם" (פ"א מהלכות כלאים הלכה ח.). (18) זרע שומים וזרע חציר (שם). (19) מעשרות פ"ה משנה ח. (20) נזכר בישיעה כח, כה: "והפיק קצח וכמון". (21) כבית-הלל בעוקצין פ"ג משנה ו.

ד. תמרות²² של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושל צלף²³ והקפרסין²⁴ של צלף - פטורין, מפני שאינן פרי²⁵. במה דברים אמורים? בשזרען לזרע; אבל זרען לירק - הרי אלו חיבים. וכן האבינות²⁷ של צלף - חיבים, מפני שהן פרי.

(22) פרחים (פיה"מ מעשרות פ"ד משנה ו). שכשמתחיל לצמוח נראה במקום צמיחתו כמין גרגיר (רע"ב). (23) מין אילן ששמו בערבית "אל נכר" (פירוש המשנה שם). (24) הוא השומר לפרי הצלף (ברכות לו:). (25) כלומר, אינם עיקר הפרי. משנה שם לדעת רבי עקיבא, שאמר "אין מתעשר אלא אבינות מפני שהן פרי". וסובר רבינו שבא לחלוק גם על תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן, שלדעת תנא-קמא חייבים הם במעשרות, ועל זה אמר ר"ע שאין מתעשר אלא עיקר הפרי. (26) ירושלמי שם הלכה ה (כסף-משנה). (27) שהן עיקר הפרי, כנ"ל.

ה. כספר²⁸ שזרעה לזרע - ירק²⁹ פטור מן התרומה ומן המעשרות³⁰; זרעה לירק - מפריש תרומות ומעשרות מן הירקות ומן הזרע³¹. וכן השבת³² שזרעה לזרע - ירקה פטור; זרעה לירק - מתעשרת לזרע וירק, ואינה מתעשרת לזרע³³. זרעה לזרין³⁴ - מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק ומן הזרין. וכן³⁵ השחלים³⁶ והגרגר³⁷ שזרען לזרע - מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם לקט הירק לאכלו - מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך יאכל; וכשייבש ויאסף הזרע שלו - מפריש מן הזרע.

(28) מעשרות שם משנה ה. והוא זרע גד הנזכר בתורה (פירוש המשנה בדמאי פ"א משנה א.). (29) צ"ל: "ירקה". וכן הוא להלן בענין שבת. וכן במשנה שם. והיינו הנכרת מן העלין (פירוש המשנה שם). (30) שכיון שזרעה לזרע, אין הירק חשוב. (31) כנראה שהוא מאכל אדם (ראה למעלה הלכה ג.). (32) משנה שם, והוא מין תבלין הנקרא

ו. הירקות, אף על פי שהן מאכל אדם - אינן חיבין במעשרות אלא מדבריהן³⁹. לפי שנאמר במעשר: תבואת זרעך⁴⁰ - תבואה וכיוצא בה; אבל הירקות אינן בכלל התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה⁴¹. שהרי נאמר בה: דגנך תירשך ויצהרך - כל הדומה לאלו; אבל תרומת הירק - מדבריהם, כמעשר.

(39) ירושלמי מעשרות פ"א הלכה א, ובבלי ראש השנה יב. (40) ירושלמי שם. (41) צריך עיון: הרי זה מפורש בירושלמי חלה פ"ד הלכה ד "אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו כהדא דתני איסי בן עקיבא למעשרות לירקות מדבריהם". וכן הוא בבבלי זבחים עו. "בתרומת ירק דרבנן".

ז. אין מפרישין⁴² תרומות ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ, ואפילו במקומות⁴³ שאמרנו⁴⁴ שפמרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ, אף על פי שיש עפר בעקריה⁴⁵ - הרי זה פטור⁴⁶, ולא גזרו עליו⁴⁷. התבואה והקטנית⁴⁸ שזרען לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שזלחן פטור, והזרע חיב בתרומה ומעשרות.

(42) ירושלמי חלה שם. (43) כגון שנער, מצרים, עמון ומואב. ולענין סוריא, ראה למעלה פ"א הלכה טו. (44) שם גם הלכה א. (45) וממשיך להוסיף גידולין בארץ. (46) כן הוא בירושלמי שם סוף הלכה (הגו"א ביו"ד סימן שלא, ס"ק יב). (47) אף-על-פי שפירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים במעשרות (למעלה פ"א הלכה כב) - בירק לא גזרו. (48) תוספתא שביעית פ"ב, אלא שהנוסחא שם משובשת (כסף-משנה). וכן בעירובין כט. "הפול והשעורים שזרען לירק בטלה דעתו, וזרען חייב וירקן פטור".

ח. התלתן, אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו⁴⁹, הואיל ורב האדם אוכלין אותו בתחלתן⁵⁰ - הרי הן חיבין בתרומה ומעשר⁵¹.

(49) כן כתב גם להלן (פ"א הלכה ט): "ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן, מפני שאינו ראוי למאכל אדם" (מקור מהתוספתא תרומות פ"י). ועוד כתב להלן (פ"ב הלכה ז): "התלתן והכרשנים של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם, הרי זה מותר לעשות את כל מעשיהם בטומאה" (מקורו במעשר שני פ"ב משנה ג.). (50) שאם לא כן, לא היו מחייבים אותה בתרומות ומעשרות. וראה להלן.

(28) מעשרות שם משנה ה. והוא זרע גד הנזכר בתורה (פירוש המשנה בדמאי פ"א משנה א.). (29) צ"ל: "ירקה". וכן הוא להלן בענין שבת. וכן במשנה שם. והיינו הנכרת מן העלין (פירוש המשנה שם). (30) שכיון שזרעה לזרע, אין הירק חשוב. (31) כנראה שהוא מאכל אדם (ראה למעלה הלכה ג.). (32) משנה שם, והוא מין תבלין הנקרא

ב"פרי" ולא בצמיחה, ראה בהלכות מעשר שם הלכה ג והלכה ה]. (65) קידושין סב:

יא. וכן ההפקר - פטור⁶⁶ מן התרומה ומן המעשרות, ואפילו הפקירו העובד פוכבים ומזלות לז⁶⁷. אבל הזריע שדה הפקר - חיב⁶⁸ בתרומה ומעשרות.

(66) תרומות פ"א משנה ה, ומעשרות שם משנה א. (67) כמבואר בהלכה הקודמת מהמשנה בפאה (פ"ד משנה ט). [והשמיענו בזה, שאף-על-פי שהפקר הוא כמו נדר (נדרים פ"ב הלכה יד), וגוי אינו בדיני נדרים, ואינו מצווה על "בל יחל" (ירושלמי נזיר פ"ט הלכה א), ובכל זאת הפקירו הפקר. ועיין כסף-משנה וראה להלן. והנה בדפוס רומי איתא: "הפקירו הכל" (ועיין כסף-משנה). ואולי צ"ל "הפקיר הכרי", היינו שהפקיר לאחר שעשה כרי בלי מירוח, שאינו גמר מלאכה, (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) אבל לאחר מירוח אין ההפקר פטור מן המעשרות, כמפורש בפאה פ"א משנה ו, ולהלן בהלכות מעשר שם הלכות כ"א]. (68) ירושלמי מעשרות שם הלכה א. והמדובר כשלא נתכוין לזכות בשדה על ידי הזריעה, שהיא אחת מקניני החזקה (פ"א מהלכות מכירה הלכה טז, ועיין בפ"ב מהלכות זכיה ומתנה הלכה א), ואף-על-פי-כן חייב במעשר, כיון שהתבואה אינה הפקר (רדב"ז).

יב. הפקיר קמה⁶⁹ וזכה בה, וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה⁷⁰ - הרי זו תרומה. אֲבָל אִם הִפְקִיר שְׂבָלִים וזכה בהן, וְעָבַר וְהִפְרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה - אֵינָה תְּרוּמָה⁷¹. וכן כל המפריש מדבר שאינו חיב תרומה - אֵינָה תְּרוּמָה. וכן במעשרות. דְּבָרִים שֶׁאֵין דִּרְוֹן רֵב בְּנֵי אָדָם לְזַרְעָן בְּגִנּוֹת וּבְשָׂדוֹת, אֲלֹא חֲזָקָתָן מִן הִפְקָר - פְּטוּרִים מִן הִתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. כְּגוֹן הַשּׁוֹם בַּעַל בְּכִי⁷², וּבָצַל שָׁל רֶכְפָּה⁷³, וְגָרִים הַקְּלָקְלִי⁷⁴, וְעֲדָשִׁים הַמַּצְרִיאוֹת⁷⁵, וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן⁷⁶.

(69) ירושלמי שם. (70) שהרי מין הדין היא פטורה, כמפורש בפ"א מהלכות מתנות עניים הלכה כז, שהמפקיר כרמו וזכה בו פטור מן המעשרות. (71) בירושלמי שם (הובא בראב"ד): "מה בין קמה לשבלים? קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה (וכשהפקירה לא הפקיע כלום - ראב"ד), שבלים עד שלא הפקירו עבר והפריש מהן תרומה, הרי זו תרומה" (וכשהפקירם - הפקיע אותם מן התרומה ופטור - ראב"ד). [וטעם הדבר נראה על-פי מה שכתב הראב"ד בסוף דבריו, שאם עשה מהם גורן חייבים אפילו בעיר, והיינו משום שהכל יודעים שהקמה שלו ואין הכל יודעים שהפקיר, ולפיכך חששו למראית העין גם בעיר (וראה למעלה הלכה ט בלקט שכחה ופאה). ומכיון שאחר המירוח תתחייב בתרומות ומעשרות - גם לפני מירוח, אף-על-פי שפטור, אם עבר והפריש הרי זו תרומה ככל מפריש תרומה בשבלים (להלן פ"ג הלכה יג). וכל זה בהפקיר קמה, אבל הפקיר שבלים, שההפקר היה בשעה שיש חלות של הפרשת תרומה, הפקר זה הוא הפקעת חיוב, ואף-על-פי שאחר

(51) מפורש במעשרות פ"א משנה ג "התלתן משתצמח" (וראה למעלה הלכה ד שהתמרות של התלתן אינן חייבות במעשר לפי שאינן פרי). ויש אומרים שאינם חייבים אלא כל זמן שלא הוקשו (מראה הפנים בירושלמי מעשרות פ"ד הלכה ה, ד"ה מה פליגין).

ט. וְאֵלוּ פְּטוּרִין מִן הִתְּרוּמָה⁵² וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת: הַלֵּקֶט וְהַשְׂכָּחָה וְהַפָּאָה⁵³ וְהַפֶּרֶט וְהַעוֹלָלוֹת⁵⁴, אֲפִלוּ הָעֶמֶד מֵהֶן⁵⁵ כְּרִי⁵⁶. וְאִם עָשָׂה מֵהֶן גֶּרֶן בְּשָׂדֶה - הִקְבְּעוּ לַמַּעֲשָׂרוֹת⁵⁷, וּמִפְּרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת. אֲבָל אִם עָשָׂה הֶגְרֶן בְּעִיר - פְּטוּרִין⁵⁸; שֶׁהָרִי קוֹל יֵשׁ לָהֶן, שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהֵן לֵקֶט אוֹ שְׂכָחָה אוֹ פָּאָה.

(52) חלה פ"א משנה ג. (53) כל אלה הם הפקר לעניים, והפקר פטור ממעשרות. ולמדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כט): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" - יצא הפקר, שידך וידו שוין (ירושלמי שם). (54) הפרט והעוללות לא נזכרו במשנה שם, אבל הואיל והם ממתנות עניים, הרי יש לעני חלק בהם, והרי הם ממועטים מהפסוק הנ"ל "כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצאו אלו שיש לעני חלק בהם. (55) העני. (56) אף-על-פי שבירושלמי (כלאים פ"ו הלכה ב) אמרו "העושה כרי מן הלקט וכו' חייב וכו' מפני מראית העין" - פסק רבינו כדעת הבבלי (ברכות מ: וסוטה מג:) שלא הזכירו כרי אלא גורן (כסף-משנה). [נרצה לומר, שאין לחייבו אלא כשמירח פני הכרי, שאז הוא גמר מלאכה לכל העולם, ואז יש כאן מראית העין. אבל אם העמיד כרי ולא מירחו, אף-על-פי שאין דעתו למרחו, שמן הדין זהו גמר מלאכה לחייב בתרומות ומעשרות (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) - מראית העין אין כאן, שאולי דעתו עוד למרחו]. (57) נתחייבו במעשר מדרבנן, שהרואה חושב שגדלו בשדהו (רש"י סוטה שם). (58) שם.

י. הַלֵּקֶט וְהַשְׂכָּחָה⁵⁹ וְהַפָּאָה שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת - חִיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת⁶⁰, אֲלֹא אִם בֶּן הַפְּקִיר⁶¹. וְכֵן הַתְּבוּאָה וְהַזִּיתִים⁶² שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ - פְּטוּרִין מִן הִתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. וּמִזֵּין יוֹדֵעַ⁶³? כֹּל שְׁזוֹרְעָה וּמַצְמִיחָה⁶⁴ - בִּידוּעַ שֶׁהִבִּיָּאָה שְׁלִישׁ. עָבַר וְהִפְרִישׁ מִתְּבוּאָה וְזִיתִים שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ - אֵינָה תְּרוּמָה⁶⁵.

(59) פאה פ"ד משנה ט. (60) שאין הגוי חייב בלקט שכחה ופאה, ואם השאירם לעניים הרי זה כהפקר לעניים ולא לעשירים, שאינם הפקר (שם פ"ו משנה א). והרי הם פירות של גוי שחייבים בתרומות ומעשרות אם לא נתמרחו אצלו, שהרי אין קנין לגוי להפקיע הארץ מקדושתה (למעלה פ"א הלכות י"א). (61) לעניים ולעשירים, ואז הוא הפקר ופטור מתרומות ומעשרות (בהלכה הסמוכה). (62) מעשרות פ"א משנה ב: "התבואה והזיתים משיכניסו שלישי". והביאה רבינו גם בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה. וכתבה כאן בכדי להשלים את רשימת הפטורים מתרומות ומעשרות שהתחיל בה בהלכה ט. (63) ירושלמי שם הלכה ב. (64) [לא כתב "שזורע ומצמיח", מפני שדין צמיחה לא נאמר אלא בתבואה ולא בזיתים, שבהם הדבר תלוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְהַטְמָאָה - יִהְיוּ בְשָׂרָפָתָהּ. אִם הָיָה שָׁמֶן - מִדְּלִיקִין
14 אוֹתוֹ⁸⁶, וְאִם הָיָה דָגָן וְכִיּוֹצָא בּוֹ - מְסִיקִין בּוֹ אֶת
15 הַתַּנּוּר⁸⁷.

(84 שבת כה. (85 כלומר: נטמא לאחר שנתלש, לפני ההפרשה, שהיתה לו שעת הכושר להפרישה בטהרה - אין תרומתו תרומה (רדב"ז להלן פ"ה הלכה ח, מהסוגיא דפסחים לג.). (86 תרומות פ"א משנה י. (87 אבל אסור לתת אותו לבהמה, לפי שמצות התרומה הטמאה בשריפה (תוספות ביצה כג: ד"ה ועל).

16 טו. וְכֵן תְּרומת מַעֲשֵׂר, אִם נְטָמָא אוֹ נְטָמָא
17 הַמַּעֲשֵׂר - מִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ⁸⁸ בְּטָמְאָה, וְנִתְּנָה לַכֹּהֵן
18 לְהֵנוֹת בְּשָׂרָפָתָהּ.

(88 את תרומת המעשר.

19 טז. כָּל הַמַּפְרִישׁ תְּרומָה גְדוֹלָה אוֹ תְּרומת מַעֲשֵׂר -
20 מִבְּרֶדֶךְ⁸⁹ קֹדֶם שֶׁיִּפְרֹשׁ, בְּרֶדֶךְ שְׁמִבְרִכִּין עַל כָּל
21 הַמַּצּוֹת⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּבִרְכוֹת⁹¹.

(89 ראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה טז, והמקור מהתוספתא ברכות פ"ו. (90 עובר לעשייתו. (91 פ"א הלכה ג והלכה יב.

22 יז. אִין מוֹצִיאִין תְּרומָה מִהָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ,
23 אֲפִלוּ טָמְאָה⁹². וְאִין מְבִיאִין תְּרומָה מִחוּצָה לָאָרֶץ
24 לָאָרֶץ⁹³. וְאִם הֵבִיא - לֹא תֵאָכֵל⁹⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא
25 טָמְאָה בָּאָרֶץ הַכּוֹתִים⁹⁵; וְלֹא תִשְׂרֹף, שְׁלֹא יֵאָמְרוּ:
26 רְאִינוּ תְּרומָה שְׁלֹא נְטָמָא נִשְׂרָפָה; וְלֹא תִחְזֹר
27 לְחוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁמָּא יֵאָמְרוּ: מוֹצִיאִין תְּרומָה לְחוּצָה
28 לָאָרֶץ. אֲלֹא מְנַחֵין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּטְמָא⁹⁶ טָמְאָה
29 יוֹדְעָה לְכָל, אוֹ עַד שֶׁיָּכּוּא עָרֵב הַפֶּסַח⁹⁷, אִם הָיְתָה
30 חֲמִץ, וְתִשְׂרֹף.

(92 שעומדת לשריפה, מפני שעשו מעלה ששריפתה תהיה בארץ, כמו שמצאנו בקדשים פסולים ששורפים אותם במקומם (שביעית פ"ו משנה ה, ור"ש ורע"ב שם). (93 שם משנה ו. שלא ירדפו הכהנים אחריה ויצאו לחוצה לארץ (ירושלמי שם). (94 ירושלמי חלה פ"ד תחלת הלכה ה. (95 שגזרו עליה טומאה. (96 [אבל לטמא אותה בידים אסור, שלא יאמרו: ראינו תרומה נטמאת. ורק בחוץ לארץ מותר לטמאה אף בידים, כמפורש להלן פ"ב הלכה א. (97 ירושלמי שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1 יבאר שיעור תרומה גדולה מן התורה ומדרבנן. התרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. המתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו אחד מששים. המפריש מקצת התרומה או מקצת מכרי זה ומקצת מכרי אחר. תרומת מעשר ומי מפריש אותה, ואם מפרישין אותה מאומד. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא בשבילים, או בן לוי שלקח מעשר בשבילים. אם תורמים שלא מן המוקף. ודין אם תורם ממין אחד על הכל. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד.

המירוה יתחייב כנ"ל, כל זמן שלא מירח, אין תרומתו תרומה. וראה למעלה פ"א הלכה כד, בדיון תורם מפירות גוי לפני שמירחם הישראל. (72 מעשרות פרק ה משנה ח. ובפירוש המשנה שם: "שומין חריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלן עיניו יורדות דמעות, ולפיכך נקרא בעל בכי" (וראה להלן). (73 שם. ו"הוא בצל שאין לו אלא גלד אחד חריף מאד כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות רבות, תרגום חשרת מים (שמואל"ב כב, יב) רכפת מיא, ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (פיה"מ שם). [ראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש שם, שכתב שבעל בכי, שם מקום, על דרך "בוכים" בשופטים ב, א. (74 במשנה שם: "וגריסין הקלקין". ופירש רבינו שם: "ומן הפולים, מין אחד שהגרגרים שלו גדולים מרובעין מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקין". (75 "הם הערשים שהקצה האחד שלהם חד, ואלו המינים הם מדבריות, אינם נזרעים בגנות, וחזקתם מן ההפקר, ולפיכך פטורין מן המעשרות" (שם). (76 עוד מינים המנויים שם במשנה ובתוספתא [וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה א, ובפ"ח מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב].

1 יג. נִתְעַרַב דְּבַר שְׁחִיב בְּתְרומָה בְּדָבָר שְׁאִינוּ חֵיב,
2 כְּגוֹן זֵיתִי נִקּוּף⁷⁷ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּזֵיתִי מְסִיק⁷⁸ וְעַנְבִּי
3 עוֹלָלוֹת כְּעַנְבִּי בְּצִיר: אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת⁷⁹ -
4 מוֹצִיא עַל הַחֵיב לְפִי חֲשׁוֹנָו⁸⁰; וְאִם אֵין לוֹ אֲלֹא אֵלוֹ
5 - מִפְּרִישׁ תְּרומָה וְתְרומת מַעֲשֵׂר עַל הַפֶּלֶל⁸¹, וְכֹאֵלוֹ
6 הַפֶּלֶל חֵיב בְּתְרומָה, וּמִפְּרִישׁ⁸² מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי לְפִי
7 חֲשׁוֹנָו דְּבַר הַחֵיב⁸³.

(77 חלה פ"ג משנה ט. ובפיה"מ שם: "זיתי נקוף הם הזיתים שמלקטים העניים (והם זיתים של פאה - מלאכת שלמה שם. וכן נראה בערוך, ערך נקף ב). וזיתי נקוף העוללות אינם חייבים במעשרות". (78 "הם הזיתים שמלקטים בעלי בתים וכו', כי לקיטת הזיתים יקרא בלשון חכמים מסיקה" (שם). (79 מלבד אותן המעורבות. (80 לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד. (81 המדובר כשמפריש התרומות והמעשרות לאחר שעשה מהם יין ושמן, שאז הכל בלול, ובכל טיפה וטיפה חיוב ופטור כפי מדת התערובת, ראה ראש השנה יג: (ר"ש, מלאכת שלמה, תפארת ישראל ומשנה ראשונה). וראה להלן פ"ג הלכה ד. (82 ממה שישאר בדבר המעורב. (83 "לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד" (פירוש המשנה שם). היינו שמפריש מעשר ראשון ושני ועני על הכל, ומפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר על הכל, אבל אינו חייב לתת ללוי ולעני, ולא לפדות מעשר שני אלא לפי חשבון. אבל תרומה ותרומת מעשר, שהן במיתה, נותן הכל, גם החולין המעורבים בהם - לכהן.

8 יד. הַתְּרומָה - לַכֹּהֵן, בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טָמְאָה⁸⁴. אֲפִלוּ
9 נְטָמָא הִדְגָן אוֹ הַתִּירוֹשׁ כְּלוֹ קֹדֶם שֶׁיִּפְרֹשׁ⁸⁵ - הָרִי
10 זֶה חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרומָה בְּטָמְאָה וְלִתְנָה לַכֹּהֵן;
11 שְׁנֵאמַר: וְאֲנִי נִתַּתִּי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרומָתִי - אֶחָת
12 טְהוֹרָה וְאֶחָת טָמְאָה. הַטְהוֹרָה - נִאָּכֶלֶת לַכֹּהֲנִים,

כפשוטה ו'מעדני ארץ' על-פי דברי הראב"ד. אלא כיון שחייבוהו חכמים להוציא סאה לכהן, משום גזל השבט (להלן פ"ג ה"א), לא החמירו עליו בהפרשת תרומה גדולה יותר מששים, וראה בהערה הקודמת. (15) ראה למעלה בתרומה בזמן הזה. (16) אבל בנטמאה במזיד - לא הקילו. וראה חלה פ"ב מ"ז. (17) כגון המקדיש טבלו לאחר מירוה, שלא פקע ממנו חיוב תרומות ומעשרות, והגזבר חייב להפריש, כמו שנראה ב'ירושלמי' תרומות פ"א ה"א ('תוספתא כפשוטה'), ולפי שההקדש הוא המפריש, הקילו חכמים להפריש אחד מששים. (18) מין שקמים (= תאנים רעים) - רש"י בפסחים נה, ב. (19) שאינו חייב בתרומה אלא מדרבנן, ראה להלן פ"ה ה"ט ו"ט. (20) ויש להם רשות לכך (גיטין נב.), ואף-על-פי-כן אינם רשאים לתרום אלא אחד מששים, כמו גזבר של הקדש, שהרי נכסי יתומים הם כהקדש (שם - 'תוספתא כפשוטה').

ד. אין תורמין²¹ תרומה²² ולא במדה ולא במשקל²⁰ ולא במנין, לפי שלא נאמר בה שיעור²³, אלא אומד²⁴ ומפריש בדעתו כמו אחד מששים²⁵; אבל תורם הוא את המדוד²⁶ ואת השקול ואת המנוי. ולא יתורם בסל ובקפה שמדתן ידועה²⁷; אבל תורם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתורם בסאה חציה²⁵, שחציה²⁸ מדה.

(21) תרומות פ"א מ"ז. [וראה להלן, אם אסור לתרום במדה]. (22) תרומה גדולה. אבל תרומת מעשר אין מפרישים אותה אלא במדה (להלן ה"י"א). (23) [מהלשון הזו נראה, שאין איסור, וראה להלן]. (24) ב'ירושלמי' שם: אליעזר בן גימל אומר: מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין? תלמוד לומר: ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במדה ובמשקל ובמנין. "ואע"פ שזה הכתוב מדבר בתרומת מעשר [והיא ניטלת דוקא במדה, כדלהלן], נאמר בו העיקר הידוע אצלנו - אם אינו ענין לתרומת מעשר, תנהו ענין לתרומה גדולה. ומה שלא נסמך על זה הפסוק בתרומת מעשר, לפי ששיעורה ידוע, והקפידה התורה על שיעורה ואמרה מעשר מן המעשר" ('פירוש המשניות' שם). (25) בציטטה שהביא הראב"ד, כתוב "אחד מחמשים". וכן הגיה הר"י קורקוס (הובא בכסף-משנה), שזוהי עין בינונית, וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה. [ניתכן כי דעת רבינו כדעת רש"י בביצה יג, ב - שאין איסור לתרום במדה, אלא שאין צורך למדוד, ואם רוצה לתרום באומד יצא ידי חובתו, שהרי אפילו אם לא יכוין כשיעור, ויתן פחות חיטה אחת - פוטרת את כל הכרי (וכן כתב גם בגיטין לא, א. וכן הביא הרמב"ן שם, בשם רבים שאומרים כן). וראה להלן. וממה שכתב "אין תורמין וכו'", אין ראייה שאסור לתרום במדה, שהרי זוהי לשון המשנה, ויש לפרשה: אין צורך לתרום במדה, וכו". ולפי זה יש לקיים הגירסא שלפנינו "אחד מששים", והשמיענו בזה, שלא רק התורמים בעין יפה ובעין בינונית אינם צריכים לחשוש שמא יפחתו כנ"ל, אלא אפילו התורם בעין רעה אחד מששים, שאם יעלה בידו פחות מששים, צריך לתרום פעם שניה כדי להשלים

א. תרומה גדולה - אין לה שיעור² מן התורה; שנאמר: ראשית דגנך - כל שהוא³. אפילו חטה אחת פוטרת הכרי. ולכתחלה⁴ לא יפריש אלא פשיעור שנתנו חכמים. ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה⁵ מפני הטמאה - יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה⁶.

(2) חולין קלז, ב. (3) 'ירושלמי' תרומות פ"ד סוף ה"ב. (4) מדרבנן. חולין, שם. (5) כלומר, עלולה לבוא לידי שריפה, שיש לפעמים שיעור לא הוכשרה, ולכשתוכשר תטמא ('אור שמח', וראה להלן). (6) שאם יפריש כשיעור, יבוא אחר-כך לטמא תרומה ולשרפה, לכן מפרישים רק כלשהו. אבל חלה שנילושה הרי הוכשרה ונטמאה כבר. ולכן מפרישים גם בזמן הזה אחד ממ"ח, כמפורש בפ"ה מהל' ביכורים ה"ט ('אור שמח'), ובזמן שהיתה תרומה טהורה בישראל, החמירו גם בטמאה להפריש אחד מששים, כדלהלן ה"ג.

ב. וכמה הוא שיעורה שנתנו חכמים? עין יפה - אחד מארבעים⁷, והבינונית - אחד מחמשים, רעה - אחד מששים. ולא יפחות⁸ מאחד מששים.

(7) תרומות פ"ד מ"ג. (8) חולין, שם.

ג. כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה⁹, כגון תרומות החרובין¹⁰ והקליסין¹¹ - נטלת לכתחלה אחד מששים. ואלו נטלין¹² אחד מששים: תרומת גדולי תרומה¹³ וערובי תרומה¹⁴, ותרומה טמאה¹⁵ שהיתה הטמאה באנס או בשגגה¹⁶, ותרומת הקדש¹⁷, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצח והקליסין והחרובין והגמזיות¹⁸ והתורמוסין ושעורים אדומיות וכיוצא בהן, ופרות עצין שאינו נקוב¹⁹. וכן האפוטרופסין, כשתורמין פרות יתומים²⁰ - תורמין אחד מששים.

(9) תוספתא תרומות פ"ה. (10) מדובר כאן בחרובים רגילים שחייבים במעשרות מן התורה, כמפורש בפ"א מהל' מעשר שני ה"ג, ואף-על-פי-כן אין הכהנים מקפידים על תרומה זו, אבל חרובי צלמונה שאינם חייבים במעשר אלא מדרבנן, אין צורך להשמיענו, שהרי הם בכלל עצין שאינו נקוב (משנה למלך). (11) מין קטניות ('מלאכת שלמה' תרומות פ"א מ"ד, ע"י"ש). (12) כל זה בתוספתא, שם. (13) חכמים גזרו שכל הגידולים הם תרומה (להלן פ"א הכ"א) ואף-על-פי-כן חייבים בתרומה ובמעשרות (שם הכ"ז), ומכיון שכל הגידולים לכהן, ונמכרים לו בזול (ראה 'תוספות אנשי שם' תרומות פ"ט מ"ד), לא חייבו חכמים להפריש תרומה גדולה יותר מששים ('תוספתא כפשוטה'). וראה בהערה הסמוכה. (14) תרומה שנתערבה בטבל. ומכיון שלא אמרו "מדומע" אלא "עירובי תרומה", נראה שהמדובר אפילו אם נתערבה סאה תרומה במאה סאה של טבל, שאין כאן איסור מדומע, אלא מוציא סאה ונותן לכהנים והשאר טבל גמור ומפרישו כדין ומותר ('תוספתא

התוספת הזו במדה, שלא יפחות. אולם בפירוש המשנה שם, כתב רבינו לפי דעתו שם (שבראשונה אסור להוציא תרומה גדולה במדה), שמותר לו להוציא תוספת זו במדה, ולא כמו שכתבנו, וראה למעלה]. (41) דלא כרבי יהודה, שם. [כלומר, אף-על-פי שבנין מדה אין דין הפרשת תוספת זו כדין הפרשת התרומה בראשונה, וראה ב'כסף משנה' בפ"א מהל' מעשר ה"ו, שכל עיקר הצורך לתרום במוקף אינו אלא מאחר שתורמים באומד - בכל זאת תורם מן המוקף כבראשונה]. (42) שאין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף (להלן ה"ז).

- ז. המפריש מקצת התרומה⁴³ - אותו המקצת אינו תרומה, והרי הוא כחלק הפרי⁴⁴. ואף על פי כן צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש עליו מפרות אחרות⁴⁵.

(43) שם מ"א, שהיה בדעתו להפריש עוד. ואין זה דומה למה שכתב (בהלכה הקודמת) בתרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד, ששם לא ידע שעלה בידו פחות, ולא היה אז בדעתו להוסיף, ולכן תרומתו תרומה. (44) והרי הוא טבל (פירוש המשנה, שם). (45) במשנה, שם: "אבל לא למקום אחר", אבל רבינו גרס: "אבל לא ממקום אחר", ופירש: "כיון שזה שהוציא, הוציאו לדעת שהוא קצת תרומה". ועי' בפ"א מהל' מעשר ה"ו.

- ח. המפריש מקצת תרומה מקרי זה ומקצת תרומה מקרי אחר ממנו - הרי זה לא יתרם מזה על זה⁴⁶. האומר⁴⁷: תרומת הפרי זה לתוכו, אם אמר: בצפוניו או בדרומו - קרא שם, וחיב להפריש ממנו תרומתו; ואם לא צין במקום - לא אמר כלום⁴⁸.

(46) היינו מ"מקצת תרומת כרי זה" על "מקצת תרומת כרי אחר", 'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"א. והטעם כמבואר בהלכה הקודמת, שלא יפריש עליו מפירות אחרות, אלא ממנו. (47) שם פ"ג מ"ה. (48) שבתרומה נאמר (דברים יח, ד): "ראשית דגנך", וצריך שיהיו שיריה ניכרים (עירובין לז:). ואם לא ציין המקום, לא ניכר איפה התרומה ואיפה השיריים (= החולין).

- ט. אמר⁴⁹: תרומת הפרי זה⁵⁰, והפרי הזה פזה⁵¹ - מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון, שם נסתיימה תרומתו של שני.

(49) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. (50) וסימן את המקום בצפוניו של הכרי או בדרומו (כסף-משנה). (51) כן הוא בדפוסים חדשים, והיא נוסחת ה'כסף משנה' והרדב"ן. והיינו שהתפס את תרומת הכרי השני בתוכו (של הכרי השני), בתרומת הכרי הראשון. ואף-על-פי שלא סיים מקום לתרומת הכרי השני, נסתיים מקומה כתרומת הכרי הראשון, כדין מתפס בנדר (ראה בפ"א מהל' נדרים). [ואף-על-פי שהאומר: הרי הפירות הללו עלי כתרומה - לא אמר כלום (שם ה"א) - זה אינו אלא במתפס פירות של חולין בתרומה שאינה באה בנדר ובנדבה, כמו שכתב רבינו שם, אבל כאן הוא מתפס סיום מקום של הפרשת תרומה זו

השיעור (כדלהלן ה"ו) - כשהוא תורם אינו צריך לחשוש כך, כיון שמן התורה אין לה שיעור, וחיטה אחת פוטרת את כל הכרי (וכן כתב רש"י בביצה, שם). אלא שאם אירע שעלה בידו פחות מששים, כיון שתרם במחשבה להפריש כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו וצריך להשלים במדה, ראה להלן ה"ו. אולם ב'פירוש המשניות' שם כתב רבינו, שאסור להוציא תרומה גדולה במדה. וכן נקט ה'מאירי' בגיטין שם כדעת רבינו. (26) שמודדים אותו הדבר שהוא חייב בתרומה [ולא התרומה עצמה] ומוציאין ממנו באומד (פירוש המשנה, שם). (27) משנה, שם. (28) בדפוס רומי "שחציה", וכן נכון.

- ה. המרבה בתרומה²⁹, הואיל ושייר מקצת חלין³⁰ - הרי זו תרומה. אבל אם אמר: כל הפרות האלו תרומה - לא אמר כלום³¹. המתכונן לתרם אחד מעשרה³², ועלתה בידו אחד מששים - תרומתו תרומה³³. נתכונן לתרם אחד מששים, ועלתה בידו אחד מחמשים - אינה תרומה³⁴.

(29) תרומות פ"ד מ"ה, כרבי טרפון ורבי עקיבא. (30) "למאמר השם יתעלה (במדבר טו, כא) מראשית ולא כל ראשית" (פירוש המשנה שם, והוא ב'ירושלמי' שם ה"ד). (31) חלה פ"א מ"ט: "האומר כל גרני תרומה . . . לא אמר כלום עד שישיר מקצת". (32) תוספתא תרומות פ"ה. (33) שהרי נתקיימה מחשבתו, שעלה בידו שיעור שהוא פחות ממה שחשב, ובכלל מאתיים מנה (כסף-משנה). (34) שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי עלה בידו יותר ממה שחשב (שם).

- ו. המפריש³⁵ תרומה ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים³⁶, ויחזור והוסיף לשם תרומה - אותה התוספת חייבת במעשרות, ומפריש ממנה הפהן המעשרות ואחר כך יאכלנה. תרם³⁷ ועלתה בידו אחד מששים³⁸ ואחד - הרי זו תרומה, ויחזור ויתרם פעם שנייה כדי להשלים השעור שבעצתו³⁹. והתוספת הזאת יש לו להפרישה⁴⁰ במדה או במשקל או במנין, אבל לא יפרישה אלא מן המקף⁴¹ בראשונה⁴².

(35) כתובות צט, ב. (36) תרומות פ"ד מ"ג. (37) בכוונה לתרום כשיעור שאמרו חכמים, כדלהלן בדברי רבינו. (38) משנה, שם. (39) במשנה, שם: "כמות שהוא למוד". ופירש הר"ש: כפי השיעור שהוא רגיל בו: אחד מארבעים, מחמשים או מששים, ועיי"ש בפירוש רבינו. והתוספת הזאת אינה חייבת במעשרות, כהתוספת של המפריש ועלתה בידו אחד מששים (ראה למעלה), שהרי תרם על דעת לתרום כשיעור, ועלה בידו פחות מכשיעור ('משנה ראשונה' שם). (40) [כלומר, צריך להפרישה. שאף-על-פי שבראשונה אינו צריך להפריש במדה, לפי שלא נאמר בה שיעור (למעלה ה"ד) - כיון שכבר הפריש בכוונה לתרום כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו, ולפיכך צריך לתרום

מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר
מן המעשר". (58) וגם מירח (כסף-משנה), וכן כתב רבינו
בפירוש המשנה בברכות פ"ז מ"א. וכן בגמרא שם: "אי
הכי, אפילו הקדימו בכרי נמי וכו'". (59) שם למדו כן
ממה שנאמר (שם, כט): "מכל (מעשרותיכם) [מתנותיכם]
תרימו את כל תרומת ה'" - הרי שחייב להפריש את כל
התרומות, וגם תרומה גדולה בכלל. והיינו, כשהפריש אחר
המירוח.

- 22 יד. בן לוי שלקח מעשר שבלים⁶⁰ - לא יתן תרומתו
- 23 לפניה שבלים, אלא קונסין⁶¹ אותו לדוש ולזרות
- 24 ולתן לו מעשר מן המעשר מן הדגן, ואינו חייב לתן
- 25 לו מעשר מן התבן או העצה⁶². ואם הפריש תרומת
- 26 מעשר שבלים כמו שנתנו לו - הרי זה כותש ונותן
- 27 לפניה את הדגן ואת התבן⁶³. ומפני מה קנסוהו
- 28 לכותש?⁶⁴ מפני שלקח המעשר שבלים והפקיע
- 29 ממנו תרומה גדולה⁶⁵.

(60) ברייתא ביצה יג, א. ומשנה תרומות פ"י מ"ו. (61) את
הלוי שלקח מעשר בשבילם קודם הדישה והפסיד לכהן
תרומה גדולה שיש באותו מעשר (פירוש המשניות' שם,
וכן כתב בסמוך. ועי' רש"י בביצה שם). (62) משנה,
תרומות, שם: "ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את
העץ", שאינו אוכל ואינו חייב בתרומות ומעשרות. ומכיון
שאינו מפריש מהם, אינו חייב ליתנם לכהן, אלא הרי הם
שלו, וראה להלן. (63) משנה, שם: "אם הפריש, לא יאמר
אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן העץ עם
הזרע", שכן שקרא עליו שם תרומה, צריך ליתנו לכהן"
(רע"ב שם). (64) זה מוסב על מה שלמעלה ש"קונסין
אותו לדוש ולזרות". (65) כן כתב בפירוש המשנה שם,
ראה למעלה.

- 30 טו. בן ישראל שאמר ללוי⁶⁶: בך אומר לי אבא:
- 31 מעשר לך בנדי - אין חוששין לתרומת מעשר
- 32 שבו⁶⁷; שהרי אביו הפריש תרומתו, ולפיכך צוהו
- 33 שזה המעשר לפלוני הלוי⁶⁸. ואם אומר לו: בך אומר
- 34 לי אבא: פור מעשר יש לך בנדי - חוששין לתרומת
- 35 מעשר שבו⁶⁹.

(66) גיטין ל, ב. לפי תירוצו של רב אשי. (67) כלומר, אין
צריך הלוי להפריש ממנו תרומת מעשר. וכך היא גירסת
רבינו בגמרא שם (כסף-משנה), שכן הוא בברייתא שם.
ואילו לפי נוסחתנו בגמרא שם, צריך להפך הברייתא
(רדב"ז). (68) המעשר כולו לפלוני ואינו צריך להפריש
ממנו תרומת מעשר (כסף-משנה). (69) שכיון שהזכיר לו
מדה, כור מעשר, מסתבר שעוד לא הפריש תרומת מעשר,
וכונתו שיפריש ממנו הלוי לפי חשבון (שם).

- 36 טז. תרומת מעשר⁷⁰ שהיה בה אחד משמונה
- 37 בשמינית⁷¹ - מוליכה לפניה; פחות מכן - אינו
- 38 מטפיל להוליכה, אלא משליכה באור ושוזרפה⁷².
- 39 וביין ובשמן⁷³, אפלו פל שהוא - מוליכה לפניה.
- 40 ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית וטהרה⁷⁴; אכל

בהפרשת תרומה זו]. אולם בדפוס רומי, הנוסחא בדברי
רבינו "בזה", וכן הוא ב"ירושלמי" שם. ולפי זה, פירש
'מראה הפנים' שם, שקובע בכרי הראשון תרומתו ותרומת
הכרי השני, ובאותו מקום (בצפון או בדרום) שנשתיימה
תרומת הכרי הזה, בו במקום, באותו כרי, על ידו, נשתיימה
גם תרומת הכרי השני.

- 1 י. תרומת מעשר - אין מפרישין אותה באמד, אלא
- 2 מדקדק בשעורה⁵², ואפלו בזמן הזה, שהרי שעורה
- 3 מפרש בתורה.

(52) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ד (הובא למעלה בה"ד, עיי"ש),
לפי המשנה שם פ"ד מ"ו. ודלא כאבא אלעזר בן גמלא,
גיטין לא, א.

- 4 יא. דבר שדרכו למדד - מודד, ודבר הנשקל -
- 5 שוקל, ודבר שאפשר למנותו - מונה. היה אפשר
- 6 למנותו ולשקלו ולמדדו - המונה משבח, והמודד
- 7 משבח ממנו, והשוקל משבח משניהן⁵³.

(53) בתרומות, שם: "משובח משלשתן". ואמרו ב"ירושלמי"
שם ה"ה "משובח בשלשתן", והיינו "משובח משניהם"
שכתב רבינו.

- 8 יב. מצות תרומת מעשר - שפריש אותה⁵⁴ בן לוי
- 9 ממעשרו; שנאמר: וכי תקחו מאת בני ישראל את
- 10 המעשר. ויש לישראל להפריש⁵⁵ אותה ולתנה
- 11 לפניה, ויתן המעשר ללוי אחר שפריש ממנו
- 12 תרומתו, שהיא מעשר מן המעשר.

(54) את התרומות - מעשר. (55) היינו שיש לישראל רשות
להפריש, אבל המצוה מוטלת על הלוי. וכדעת אבא אלעזר
בן גמלא במס' גיטין שם, שלמד כן ממה שנאמר בתרומת
מעשר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן
הגורן" - הוקשה תרומת מעשר לתרומה גדולה, "כשם שיש
לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות
לבעל הבית לתרום תרומת מעשר", ואף-על-פי שלדעת
אבא אלעזר בן גמלא, הוקשו גם בענין הפרשה באומד, ואין
הלכה כמותו (ראה למעלה ה"י) - לענין רשות לישראל
הלכה כמותו, לפי שרב אשי, שהוא בתרא, סובר כמותו,
בגמרא שם (רדב"ז).

- 13 יג. ישראל שהפריש מעשר⁵⁶ ראשון כשהוא
- 14 שבלים, קדם שידוש ופריש תרומה גדולה, ונתנו
- 15 ללוי - אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומה גדולה
- 16 אחר שידושנו, אלא תרומת מעשר בלבד⁵⁷. אכל אם
- 17 דש ישראל⁵⁸ והפריש המעשר מן הדגן קדם
- 18 שפריש תרומה גדולה [ונתנו ללוי] - חייב הלוי
- 19 להפריש ממנו תרומה גדולה [ותרומת מעשר];
- 20 מאחר שנעשה דגן נתחייב בתרומה, שנאמר: ראשית
- 21 דגנה⁵⁹.

(56) ברכות מז, א. (57) שם למדו כן ממה שנאמר (שם,
כו): "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר", "מעשר

- 1 **אם היתה טמאה⁷⁵ או שהיתה של דמאי⁷⁶, אם אין**
 2 **בה פשעור - אינו מטפל בה, אלא שורפה.**
- (70) תוספתא תרומות פ"י (הוצ' ליברמן עמ' 17-19).
 וראה להלן. (71) של הלוג (פירוש המשניות) בתרומות
 פ"א מ"ח, והיינו קורטוב (תפארת ישראל). ומדובר
 בתרומת מעשר של שאר פירות, ולא ביין ושמן (ראה
 להלן), ולא בפירות עצמם אלא במשקין היוצאין מהן, ראה
 להלן. (72) כן הוא בתוספתא שם: "בתרומת מעשר
 שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה (= האמור למעלה
 שם, דהיינו אחד משמונה בשמינית) נותנה לכהן, ואם לאו
 - משליכה לאור ושורפה". ונראה שכיון שמדובר במים
 היוצאים מן הפירות (וכן כתב הראב"ד), שאינם אלא זיעה
 בעלמא (ראה להלן פ"א ה"ב), לא חששו להפסידם
 בשיעור מועט כזה. (73) שתרומתם מן התורה.
 (74) בתוספתא שם (עמוד 14 160): "כמה יהא בתרומת
 מעשר של דמיי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה בשמינית.
 במי דברים אמורים [= שצריך שיעור] בשל דמיי [ראה
 להלן מן המשנה בתרומות], אבל בשל ודיי הרי זה אסור
 [כלומר: אפילו בכל שהו], במי דברים אמורים [= שאסור
 אפילו בכל שהו] בטהורה, אבל בטמאה (אפילו כל שהו -
 רבינו לא גרס מלים אלו, 'תוספתא כפשוטה') וכן אתה
 אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור
 הזה נותנה לכהן וכו'", וראה למעלה. הרי מפורשים כאן
 כל דברי רבינו: הרישא של התוספתא מדברת ביין ושמן,
 וכן נראה מהא דלהלן ("בתרומת מעשר שבשאר כל
 הפירות"). וכן נראה במשנה מס' תרומות (פ"א מ"ח, ראה
 להלן), ואם היא של ודאי וטהורה, אסור בכלשהו. ואם היא
 של דמאי, או אפילו של ודאי והיא טמאה, שיעורה אחד
 משמונה בשמינית, כתרומת מעשר שבשאר כל הפירות.
 (75) תוספתא שם בספא, כנ"ל. (76) תוספתא שם ברישא,
 וכן הוא במשנה שם: "הרכינה (= הטת החבית) ומיצה -
 הרי זו תרומה, וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי
 ויוליכנה לכהן, אחד משמונה לשמינית". ונראה מן התחלת
 המשנה, שמדובר בתבואת מעשר של יין ושמן, כנ"ל,
 ואף-על-פי-כן אם היא של דמאי, היא צריכה שיעור, כנ"ל.
- 3 **יז. אין תורמין תרומה גדולה⁷⁷ אלא מן המקנה⁷⁸.**
 4 **פיצד? היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה**
 5 **בבית אחר - לא יפריש מאחד מהן שתי סאים על**
 6 **המאה, שנמצא מפריש מקום זה על מקום אחר.**
 7 **ואם הפריש שלא מן המקנה - תרומתו תרומה⁷⁹.**
 8 **והוא שיהיה המפרש שמור; אבל אם היה טעון פדי**
 9 **יין⁸⁰ או שמן וראה שמשפירין ואמר: הרי הן**
 10 **תרומה על פרות שבביתי - לא אמר כלום⁸¹.**
- (77) ראה להלן ה"כ, בדין תרומת מעשר. (78) חלה פ"א
 מ"ט. "ופירש מוקף, קרוב וסמוך" (רע"ב שם). (79) כן
 נראה מהא דלהלן בכדים שנשתברו (כסף-משנה). וכן נראה
 בעירובין לב, א. וביבמות צג, א - התיירו לתרום בערב
 יום-טוב שלא מן המוקף (עי' בתוספות שם: ד"ה אלא).
 הרי שבידיעבר תרומתו תרומה. (80) בבא-קמא קטו, ב.
- 81 **יח. פרות המפזרין⁸² בתוך הבית, או שתי מגורות⁸³**
 82 **שפבית אחד - תורם מאחד על הכל⁸⁴. שתי תבואה⁸⁵**
 83 **ועגולי דבלה וחביות של גרוגרות, אם היו בהן קפה**
 84 **אחת⁸⁶ - תורם מאחד על הכל. חביות של יין⁸⁷: עד**
 85 **שלא סתם את פיהן - תורם מאחד על הכל⁸⁸;**
 86 **משפתם - תורם מכל אחת ואחת⁸⁹.**
- (82) תוספתא תרומות פ"ג. (83) אוצרות. (84) שבבית
 אחד וברשות אחת, הרי הם כאילו סמוכים ומוקפים זה לזה.
 ואם כי בתוספתא שלפנינו שם כתוב: "שתי מגורות בעליה
 אחת, תורם מכל אחת ואחת", - כנראה שרבינו היתה לו
 גירסא אחרת בתוספתא (כסף-משנה ורד"ב). וניתכן כי יש
 לחלק בין בית שאוכלים בו, ושתי המגורות עשויים
 להצטרף, לבין עליה שאינה משמשת אלא לאוצר, ושם לא
 יצטרפו לעולם. אבל צריך-עיון מהיכן שאב רבינו את מקור
 ההלכה שלהן. (85) תוספתא שם (כסף-משנה).
 (86) כלומר, סמוכים זה לזה. (87) מעשר שני פ"ג מ"ב.
 (88) שכולן נחשבות כמעורבות (פירוש המשנה, שם).
 (89) שכל חבית סתומה, נחשבת רשות בפני עצמה.
- 17 **יט. היה מלקט⁹⁰ גפי ירק⁹¹ ומניח בגנה - תורם**
 18 **מאחד על הכל⁹². הביא מין אחד⁹³ פיגיהן - תורם**
 19 **מכל אחד ואחד. הביא מינין הרבה⁹⁴ בקפה, פרום**
 20 **מלמעלה ופרו מלמטה ומין אחר באמצע - לא**
 21 **יתרם מן העליון על התחתון⁹⁵. ואם הקיף חמשה**
 22 **צבורים⁹⁶ בגרן - תורם מאחד על הכל, בזמן שעקר**
 23 **הגרן קנים⁹⁷; אין עקר הגרן קנים⁹⁸ - תורם מכל אחד**
 24 **ואחד⁹⁹.**
- (90) תוספתא תרומות, שם. (91) אגודות ירק. (92) שכל
 הגינה אחד, כמו שאמרו ב'ירושלמי' תרומות (פ"ב הלכה
 א): "כל בית הגיתות אחד, כל בית הגרנות אחד".
 (93) צריך לומר: "מין אחר" - הגר"ש ליברמן.
 (94) תוספתא תרומות, שם. (95) אף שהם מין אחד, מפני
 שדבר אחר מפסיק. (96) שם. (97) שהגורן מחברם. כרבי
 יהודה שם, שבא לפרש דברי חכמים. (98) שכבר פניה מן
 הגורן, ונשארו אלו חמשה צבורים. (99) שאין זה מן
 המוקף, משום שעתידי לפנות גם את אלה למקום אחר.
- 25 **כ. תרומת מעשר - מפרישין אותו שלא מן**
 26 **המקנה¹⁰⁰. שנאמר: מכל מעשרותיכם תרימו**
 27 **תרומה¹⁰¹; אפלו מעשר אחד במדינה¹⁰² ומעשר**
 28 **אחד במדינה אחרת - מפריש תרומה מאחד על**
 29 **הכל. ותלמיד חכמים¹⁰³ אין תורמין אלא מן המקנה**
 30 **ואפלו תרומת מעשר.**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ח טבת - ספר זרעים - הלכות תרומות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ותרומת ידך, אלו הביכורים - מעשר ראשון יש בו ראשית, ר"ל תרומת מעשר, שבו אמר השי"ת (במדבר יח, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה'", וכבר ביארנו כי התרומה נקראת ראשית". (112) שם מ"ו. (113) שם. (114) "מלאתך אלו ביכורים, ודמך זו תרומה, והוא בכלל לא תאחר" (ר"ש שם). (115) תמורה ד, ב. משום שהוא לא הניתק לעשה, שיכול לתקן ולהפריש מחדש על הסדר, וכל לאו הניתק לעשה - אין לוקים עליו.

כד. הרוצה להפריש¹¹⁶ תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד - מפריש אחד משלשה ושלשים ושלשים¹¹⁷ ואומר: אחד ממאה שש פאן¹¹⁸ - הרי הוא בצד זה שהפרישתי והרי הוא חלין¹¹⁹; והנשאר¹²⁰ מזה שהפרישתי - הוא תרומה על הכל. והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו¹²¹ - הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשאר יתר על התרומה¹²² ממה שהפרישתי - הרי הוא תרומת מעשר על הכל¹²³.

(116) דמאי פ"ה מ"ב. (117) שהם שלשה חלקים ממאה, שהתרומה חלק מחמישים, שהם שני חלקים ממאה, ותרומת מעשר אחד ממאה. (118) בכלל. (119) כלומר, הרי הוא חולין עד שיפריש התרומה (ראב"ד). (120) שני החלקים. (121) מאה לאו דוקא, שהרי חסרו מהם שנים, ועי' רדב"ז. (122) היינו האחד ממאה. (123) ונמצא מפריש כסדרם: תרומה, ואחר כך מעשר, ואחר כך תרומת מעשר.

יום ש"ק כ"ח טבת ה'תשע"ט

פרק רביעי

1) יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום ואינו יודע אם תרום או לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרם ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שנאמר: פן תרימו גם אתם - לרבות שלוחכם. ואין עושין שליח עובד כוכבים ומזלות, שנאמר: גם אתם; מזה אתם - בני ברית, אף שלוחכם - בני ברית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות, שנאמר כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם".

תוכן מצוות תרומה הוא לקחת ענין חולין והפיכתו לקדושה, שעלידו ראוי שיחיה האדם. והיא הוראה ליהודי בכל ענייניו בחולין, שמכולם צריך לעשות ענייני קדושה. ובנוסף, מהלכות תרומות ישנה הוראה באהבת ישראל,

(100) ביכורים פ"ב מ"ה. (101) במדבר יח, כב. "תרימו תרומה" אין בפסוק. (102) ב"ירושלמי" תרומות פ"ב ה"א: "אחד ביהודה ואחד בגליל". (103) גיטין ל, ב. ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה וכי נחשדו.

1 כא. פן לוי¹⁰⁴ שהיה לו מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומתו, והניחו להיות מפריש עליו והולך הוא בטבלו¹⁰⁵ - מה שעשה עשוי¹⁰⁶. שנאמר: כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה - מלמד, שהוא עושה את כל תרומה לאחר.

(104) 'ספרי' זוטא (כסף-משנה). ומפרשה רבינו בתרומת מעשר, ודלא כהר"ש (תרומות פ"א מ"ה) שגרס בה "תרומה גדולה". (105) כלומר, שמניח אותו כולו בטבלו, ולא התכוין בהפרשה גם עליו. (106) ויכול להפרישו כולו כתרומת מעשר על מקום אחר.

6 כב. הפריש ממנו¹⁰⁷ תרומת מעשר תחלה ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולך עד שעשה כלו תרומת מעשר ויתנו לכהן - לא עשה כלום¹⁰⁸. שנאמר: את מקדשו ממנו; בזמן שקדשו בתוכו - עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשו בתוכו - אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה - צריך שיהיו טבולין לתרומה¹⁰⁹. ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר - צריך שיהיו טבולין למעשר¹¹⁰.

(107) 'ספרי' שם (כסף-משנה). (108) ואינו יכול לעשותו תרומת מעשר על אחר. (109) שאין תורמין מן הפטור על החיוב (להלן פ"ה ה"ב). (110) שאין מעשרין מן הפטור על החיוב (להלן פ"א מהל' מעשר ה"ז).

15 כג. כשפרישין תרומה ומעשר - מפרישין אותן על הסדר. פי' צד? מפריש בכורים תחלה¹¹¹ לכל, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון¹¹², או מעשר לתרומה, או תרומה לבכורים, אף על פי שעבר על לא תעשה - מה שעשה עשוי. ומנין שהוא בלא תעשה¹¹³? שנאמר: מלאתך ודמך לא תאחר - לא תאחר דבר שראוי להקדימו¹¹⁴. ואין לוקין על לאו זה¹¹⁵.

(111) בתרומות פ"ג מ"ז: "ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה? זה קרוי תרומה וראשית, וזה קרוי תרומה וראשית? אלא יקדמו ביכורים שהם ביכורים לכל, ותרומה לראשון היא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית", וכתב רבינו שם: "קרא השי"ת התרומה ראשית, באמרו (דברים יח, ד): "ראשית דגנך תירושך ויצהרך", וקראה תרומה באמרו (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי", וקרא הביכורים ראשית, באמרו (דברים כו, ב): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", וקראם תרומה, באמרו (שם יב, ו): "והבאתם שמה . . . ואת תרומת ידך", ואמר ב'ספרי':

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. (8) כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת יפות מאלו היית גוזלן.

ד. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרֵמוּ, וְאִם תִּרְמֹו - תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה: 16
חֲרֹשׁ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמְעִי, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ שׁוֹמְעִי 17
הַבְּרָכָה¹⁰; וְהָאֵלֶם, שְׁשׁוֹמְעִי וְאִינוּ מְדַבֵּר, וְהָעֵרֶם, 18
מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יְכוּלִין לְבָרֵךְ¹¹; וְהַשְׁפֹּר¹² וְהַסּוּמָא, 19
מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יְכוּלִין לְבָרֵךְ וְלְהַפְרִישׁ אֶת הַתְּפֵחָה¹³. 20

9) שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמרו חמישה: "האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל ברך, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלוח לטבילות דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתרום גם לכתחילה. (10) ו"כל הברכות כולן צריך שישמע לאזנו מה שהוא אומר". (11) האלם שאינו מדבר, והערום משום שנאמר: והיה מחניך קרוש ולא ייראה בך ערוות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערוות. (12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה. (13) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית: את כל חלבו".

ה. קִטָּן שֶׁהִגִּיעַ לְעֹנֶת נְדָרִים¹⁴, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא 21
הָבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת וְלֹא נַעֲשֶׂה גְדוּל, אִם תֵּרֵם - 22
תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה, וְאֶפְלוּ בְּתִרְוֶמָה שֶׁל תּוֹרָה; הַזֵּאִיל 23
וְנִדְרֵיהֶן וְהַקְדָּשָׁן קִיָּמִין מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 24
בְּנִדְרִים. 25

14) ו"עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא שיהיה בזכר מבין שנים עשרה ויום אחד, והנקה בת עשתי עשרה שנה ויום אחד".

ו. הָאוֹמֵר לְשְׁלוּחוֹ: צֵא וּתְרֵם לִי, וְהִלֵּךְ לְתֵרֶם, וְאִינוּ 26
יֹדֵעַ אִם תֵּרֵם וְאִם לֹא תֵרֵם, וְכֵא וּמֵצֵא כְּרִי תֵרֵם 27
- אֵין חֲזָקָתוֹ תֵרֵם. שְׂאִין אוֹמְרִין בְּאִסּוּרֵין חֲזָקָת 28
שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ לְהִקָּל, אֲלֵא לְהַחְמִיר; 29
וְחֹשֶׁשׁ שְׂמָא אַחֵר תֵּרֵם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת¹⁵. 30

15) ואין תרומתו תרומה.

ז. הָאוֹמֵר לְשְׁלוּחוֹ: צֵא וּתְרֵם - תּוֹרֵם כְּדַעְתּוֹ שֶׁל 31
בְּעַל הַבֵּית: אִם הָיָה¹⁶ יֹדֵעַ בּוֹ¹⁷ שֶׁהוּא בְּעַל עֵין רָעָה 32
- מִפְּרִישׁ אֶחָד מִשְׁשִׁים; וְאִם הָיָה¹⁸ בְּעַל נֶפֶשׁ 33
שְׁבִעָה¹⁹ - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים. וְאִם אִינוּ יֹדֵעַ 34
דַּעְתּוֹ - מִפְּרִישׁ לוֹ בִּינּוּנִית, אֶחָד מִחֲמִשִּׁים. נִתְּפֹן 35
לְבִינּוּנִית, וְעָלְתָה בִּידּוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים אוֹ אֶחָד 36
מִשְׁשִׁים - תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה²⁰. וְאִם נִתְּפֹן לְהוֹסִיף עַל 37
הַבִּינּוּנִית²¹ וְתֵרֵם אֶפְלוּ אֶחָד מִתְּשָׁעִים וְתִשְׁעָה - אֵין 38
תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה. 39

16) השליח. 17) בבעל הבית. 18) בעל הבית.

וכשמדובר על ציווי הקב"ה, הרי שכל יהודי מתאחד עם יהודי אחר, הגם שיש ששים ריבוא נשמות ישראל וכולם שונים בדרגתם, אעפ"כ כל אחד יכול להיות שליח שהוא דבר אחד עם המשלח.

עצם ענין השליחות הוא בכל אחד ובכל הדרגות בשווה, על-דרך שלמרות ההבדלים שבין בני אדם - בן עשרים לכח ובן חמשים (ש"תשש כוחו"), בכל זאת יש בכולם צד השווה, היינו עצם נקודת החיים. וענין זה מתבטא גם בהלכה בדיון פיקוח-נפש שאפילו ספיקו דוחה את כל התורה כולה, ללא הבדל אם מדובר על תינוק בן יומו או על בן תשעים או בן מאה ש"כאילו מת ועבר ובטל מן העולם".

על-דרך-זה הוא ברוחניות, שמצד אחד ישנם חילוקי דרגות בחיוב לימוד התורה, ומצד שני נוגע לימוד התורה לכל אחד מישראל, וכולם חייבים בלימוד התורה "בין עשיר בין עני, בין שלם בגופו בין בעל יסורין כו" שנאמר "והגית בו יומם ולילה".

(על"פ "עין מלכות" ספר זרעים סימן ר"א)

ב. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרֵמוּ, וְאִם תִּרְמֹו - אֵין תִּרְוֶמְתָּן 1
תִּרְוֶמָה: הַחֲרֹשׁ², וְהַשּׁוֹטֵה, וְהַקָּטָן, וְהַעֹבֵד כּוֹכְבִּים 2
וּמְזֻלּוֹת שֶׁתֵּרֵם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ³, 3
וְהַתּוֹרֵם אֶת שְׂאִינוּ שְׁלוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים⁴. אֲבָל 4
הַתּוֹרֵם מִשְׁלוֹ עַל שֶׁל אַחֲרִים - הָרִי זוֹ תִּרְוֶמָה וְתִתֵּן 5
פְּרוֹתֵיהֶם. וְטוֹבֵת הַנָּאָה - שְׁלוֹ⁶, שְׁנוֹתָנָה לְכָל כֹּהֵן 6
שִׁירָצָה. 7

2) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי שחרש בלשוננו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יתחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [ומה שכתב שם משנה ב "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. (3) שאין הגוי נעשה שליח. (4) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. (5) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. (6) של התורם.

ג. הַתּוֹרֵם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, או שִׁירָד לְתוֹף שְׂדֵה חֲבֵרוֹ 8
וְלִקַּט פְּרוֹת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת כְּדִי שִׁיקָחֻם וְתֵרֵם: אִם בָּא 9
בְּעַל הַבֵּית וְאָמַר לוֹ: כִּלְךָ אֲצִל יְפוֹת, אִם הָיוּ שָׁם 10
יְפוֹת מִמָּה שֶׁתֵּרֵם - תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה, שֶׁהָרִי אִינוּ 11
מִקְפִּיד⁷; וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם יְפוֹת - אֵין תִּרְוֶמְתָּן 12
תִּרְוֶמָה, שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֲלֵא עַל דֶּרֶךְ מַחֲוִי⁸. וְאִם בָּא 13
בְּעַל הַבֵּית וְלִקַּט וְהוֹסִיף, בֵּין יֵשׁ לוֹ יְפוֹת מִקֵּץ בֵּין 14
אֵין לוֹ - תִּרְוֶמְתָּן תִּרְוֶמָה. 15

היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתורמו כדי להניח פירות מתוקנים".

יא. הגנב והגזלן והאנס³⁵ - תרומתן תרומה³⁶. ואם²⁰ היו הפעלים רודפין אחריהן³⁷ - אין תרומתן תרומה.²²

35) שהכריח את חברו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתייאשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתייאשו.

יב. הבן והשכיר והעבד והאשה - תורמין על מה שהן אוכלין; אבל לא יתרמו על הפל, שאין אדם תורם דבר שאינו שלו. הבן פשאוכל עם אביו³⁸ והאשה בעסתה³⁹ - תורמין, מפני שהן ברשות.²⁶

38) היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר למעלה ואינו תורם אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (39) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעתו.

יג. הפועלים - אין להן רשות לתרם שלא מדעת בעל הבית, חוץ מן הדורכין בבת⁴⁰; שאם ירצו לטמא את היין - הרי הן מטמאים מיד, ולפי שמסר להן והאמינן על פני⁴¹ - הרי הן פשלו⁴², ואם תרמו - תרומתן תרומה.³¹

40) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב. (41) [כלומר, האמינים על כך, שלא יטמאן]. (42) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא לידי טומאה.

יד. פועל שאמר לו בעל הבית: כנס לי גרני ותרם, ותרם ואחר כך כנס - תרומתו תרומה⁴³.³²

43) שאף על פי שאמר לו "כנס ותרום", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנס - ותרום". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תורם, כיוון שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם.

טו. העובד פוכבים ומזלות שהפריש תרומה משלו⁴⁴ - דין תורה שאינה תרומה, לפי שאינן חביבין; ומדבריהן גזרו⁴⁵ שתהיה תרומתו תרומה, משום בעלי פיסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל ויתלה אותו בעובד פוכבים ומזלות כדי לפטר⁴⁶. ובדקין את העובד פוכבים ומזלות שהפריש

19) ביטוי לעין יפה. (20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד משישים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתורם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. (21) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בכינונית.

ח. פרות השתפין - חיבות בתרומה ומעשרות; שנאמר: מעשרותיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא כל התורם מזה - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני לתרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שתברו תרם: אם היו ממחין²³ זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²⁴; ואם לא היו ממחין²⁵, ותרם הראשון פשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון פשעור²⁶) - תרומת שניה תרומה²⁷.

22) ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חברו". (23) וממחין הוא מלשון המחאה כמו "המחהו אצל חנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חברו. (24) שאילו ידע שחברו תרם, לא היה הוא תורם. (25) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה. (26) כלומר, כשיעור שתורם חברו. (27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

ט. האומר לשתפו או לכן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או לשפחתו לתרום, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם שיתרמו: אם לא שנה השליח - תרומתו תרומה³⁰; ואם שנה, כגון שאמר לו: תרם מן הצפון, ותרם מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו מקדם³¹ - אינה תרומה.¹⁵

28) משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "בטל אם עד שלא תרם בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם בטל תרומתו תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה.

י. אריס שתתם³², ובא בעל הבית ועבד: אם עד שלא תרם עבד - אין תרומתו תרומה³³, ואם משתתם עבד - תרומתו תרומה. והאפטרופסין תורמין³⁴ מנכסי יתומים.¹⁹

32) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את

- 1 תְּרוּמָה⁴⁷: אִם אָמַר: בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל⁴⁸ הִפְרָשְׁתִּיהָ -
2 תִּתֵּן לִכְהֵן; וְאִם לֹא - טַעוֹנָה גְּנִיזָה⁴⁹, שְׁמָא בְּלִבּוֹ
3 לְשָׁמִים⁵⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל;
4 אָבֵל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת שֶׁהִפְרִישׁ תְּרוּמָה בְּחוּצָה
5 לְאֶרֶץ - לֹא גָזְרוּ עָלֶיהָ. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ צָרִיף
6 וְאִינָה תְּרוּמָה כָּלֵל.

58) שניטלת מן המוקף. (59) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחשש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

- 7 כ. האומר: שְׁלֹמֶעֱלָה תְּרוּמָה וְשְׁלֹמֶטָה חֲלִין, או
8 שְׁלֹמֶעֱלָה חֲלִין וְשְׁלֹמֶטָה תְּרוּמָה - דְּבָרָיו קִיָּמִין,
9 שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי⁶⁰ בְּדַעַת הַתּוֹרָם⁶¹.

60) לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או למטה. (61) [נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה חטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן על "ברירה" שהחטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

- 33 כא. התורם את הגרן - צָרִיף שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ שֶׁתִּהְיֶה
34 זו תְּרוּמָה עַל הַפֶּרִי וְעַל מָה שֶׁבִּקְטָעִין⁶² וְעַל מָה
35 שֶׁבִּצְדֵּינָה⁶³ וְעַל מָה שֶׁבְּתוֹךְ הַתֵּבָן⁶⁴. הַתּוֹרָם אֶת
36 הַיֵּקֶב⁶⁵ - צָרִיף שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֶם עַל מָה
37 שֶׁבְּחִצְיוֹנָה⁶⁶ וְעַל מָה שֶׁבְּגִינָה⁶⁷. הַתּוֹרָם אֶת הַבּוֹר שֶׁל
38 יֵין - צָרִיף שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֶם עַל מָה שֶׁבְּגִפְתָּה⁶⁸.
39 וְאִם לֹא נִתְּבוֹן, אֲלֵא תֵרֶם סֵתֶם - נִפְטָר הַכֵּל; שֶׁתִּנְאִי
40 בֵּית דִּין הוּא, שֶׁהַתְּרוּמָה עַל הַכֵּל. הַתּוֹרָם כִּלְכֵּלָה
41 שֶׁל תֵּאֲנִים וְנִמְצְאוּ תֵּאֲנִים בְּצֵד הַכִּלְכֵּלָה - הָרִי אֵלּוֹ
42 פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁבְּלִבּוֹ לְתֵרֶם עַל הַכֵּל.

62) שיבולים קטועות שלא נידושו. (63) שבצידי הכרי. (64) שאי אפשר בלא חטיטין, כלומר, מוציא על כל הנגלה והנסתר. (65) חיבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. (66) שבגרעינים. (67) שבקליפות. (68) היא פסולת של זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בבור של יין.

44) כן הוא בגיטין שם. שאם תרם של ישראל, אינה תרומה כלל. (45) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות. ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרם הגוי, גזרו משום בעלי כיסין, ואמרו שתורמתו תרומה. (46) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו בזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרם הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתורמתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (47) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (48) "שלמקום שתורמת ישראל הולכת תלך זו". (49) ואסורה בהנאה. (50) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה.

- 7 טז. הַמִּתְּכּוֹן לֹמַר תְּרוּמָה וְאָמַר מַעֲשֶׂר, מַעֲשֶׂר
8 וְאָמַר תְּרוּמָה - לֹא אָמַר כָּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּי וְלִבּוֹ
9 שׁוּין. הִפְרִישׁ תְּרוּמָה בְּמַחְשָׁבְתּוֹ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָּיו
10 כָּלוּם - הָרִי זֶה תְּרוּמָה; שְׁנֵאמַר: וְנִחַשְׁבָּ לָכֶם
11 תְּרוּמַתְכֶם כִּדְגָן מִן הַגֶּרֶן - בְּמַחְשָׁבָה בְּלִבְדִּי תִּהְיֶה
12 תְּרוּמָה.

- 13 יז. הַמִּפְרִישׁ תְּרוּמָה עַל תִּנְאִי: אִם נִתְּקִים הַתִּנְאִי -
14 הָרִי הִיא תְּרוּמָה, וְאִם לֹא - אִינָה תְּרוּמָה. וְכֵן
15 הַמִּפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֶׂרוֹת⁵¹ וְנִחַם עָלֶיהֶן - הָרִי זֶה
16 נִשְׁאָל לְחֵכֶם וּמִתִּיר לוֹ, כִּדְרִיף שֶׁמִּתִּירִין לוֹ שְׂאֵר
17 גְּדִרִים, וְתִמְחֹזֵר חֲלִין כִּמּוֹ שֶׁהִיָּתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פָּעַם
18 שֵׁנִיָּה אוֹתָהּ שֶׁהִפְרִישׁ תִּחְלָה אוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת.

51) ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו יכול להישאל עליהם.

- 19 יח. הַתּוֹרָם בּוֹר שֶׁל יֵין וְאָמַר: הָרִי זֶה⁵² תְּרוּמָה עַל
20 מִנֵּת שֶׁתִּעֲלֶה שְׁלֹם - [צָרִיף שֶׁתִּעֲלֶה] שְׁלֹם מִן הַשֶּׁבֶר
21 וּמִן הַשְּׁפִיכָה⁵³, אָבֵל לֹא מִן הַטְּמֵאָה⁵⁴. וְאִם נִשְׁבְּרָה
22 - אִינָה מִדְּמַעַת⁵⁵. הַנִּיחָה בְּמִקּוֹם שֶׁאֵם תִּשְׁבֵּר שָׁם
23 אוֹ תִתְּגַלְּגַל לֹא תִגִּיעַ לְבוֹר⁵⁶ - הָרִי זֶה מִדְּמַעַת,
24 שֶׁכֶּבֶר נִתְּקִים הַתִּנְאִי⁵⁷.

52) דלי יין שמעלה מן הבור. (53) שאלו אדם מעלה על דעתו כשמעלה מן הבור, שמא יישבר או יישפך וידמע את החולין שנשארו בבור. (54) שטומאה אינה מצוייה ולא עלה על דעתו. (55) כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. (56) לא תיפול אל הבור. (57) שזה נקרא כבר עלה מן הבור.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

2 א. אין תורמין אלא מן היפה², שנאמר: בהרימכם
3 את חלבם ממנו. ואם אין שם כהן - תורם מן
4 המתקנים³, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקנים.
5 פיצד? תורם תאנים על הגרורות⁴, ובמקום שאין
6 שם כהן - תורם גרורות על התאנים⁵. ואם רגיל⁶
7 לעשות תאנים גרורות⁷ - תורם מן התאנים על
8 הגרורות אפילו במקום שאין שם כהן. אכל במקום
9 שיש בו כהן⁸ - אין תורמין מן הגרורות על
10 התאנים אפילו למקום שדרבן לעשות תאנים
11 גרורות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר בהרימכם את חלבם ממנו".

כתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה "רוב דיני התורה אינן אלא... לתקן הדעות וליישר כל המעשים", וכך גם בהלכה זו יש ללמוד הוראה כללית בעבודת ה', שגם את הזמן היותר מובחר ביום, יש להקדיש לענייני קדושה, ובשעות הפחות "יפות" - לעסוק בענייני החולין שגם הם משרתים את הקדושה, הגם שאינן 'קדושה' כשלעצמן. עניין זה מרמז גם במילה "עריסותיכם" מלשון עריסה, היינו מיטה, כי "ראשית עריסותיכם" מרמז על זמן הקימה מהמיטה, היינו שעות הבוקר שהן השעות היותר יפות, שאותן יש להקדיש ללימוד תורה תפילה וצדקה.

תרומה בכלל, מלמדת על אחדות ישראל, שהרי ממנה נלמד דין שליחות בכל ענין: "כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם". וגם בעניין התרומה מן היפה והטוב, מודגש עניין האחדות שמתבטא דווקא בין חלקי היום שאינם שווים, ושאותם ברא הקב"ה, כי דווקא בצירוף ובשיתוף שבין הדברים השונים במהותם נגרמת האחדות בשלימותה.

(עלפי יין מלכות' ספר זרעים סימן ר"ג)

2 תרומות פ"ב משנה ד. 3 כתנא-קמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד שיגיענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלבם" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה

להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). 4 שתאנים לחות, יותר יפות מגרורות יבשות. 5 שהגרורות מתקיימות יותר. 6 מנחות נה. 7 ואם כן, לא יתקלקלו. 8 שם.

12 ב. תורמין בצל שלם⁹, אף על פי שהוא קטן; אכל
13 לא חצי בצל, אף על פי שהוא גדול. בכל מקום¹⁰
14 אין תורמין ממין על שאינו מינו¹¹; שנאמר: בדרבן
15 מן הגרין ובמלאה מן היקב¹². ואם תרם - אין
16 תרומתו תרומה.

9 תרומות שם משנה ה', כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. 10 [בדפוסים חדשים, מחבורות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכך הוא בפירוש הרדב"ז. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירשו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנא-קמא שוה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקין". וראה בר"י קורקוס ישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות (ט:). 11 תרומות שם משנה ד. 12 כלומר, תורמין דגן מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובבכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום-טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

17 ג. הקששות¹³ והמלפפון - מין אחד¹⁴, כל מין
18 חטים¹⁵ - אחד, כל מין תאנים¹⁶ וגרורות ודבלה -
19 אחד, ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים¹⁷ פחברו
20 - לא יתרם מזה על זה, אפילו מן היפה על הרע.
21 פיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים סאה
22 שעורים בבית אחד, והפריש על הפל שני סאין
23 חטין - אינן תרומה¹⁸. וכל שאינו פלאים פחברו -
24 תורם מן היפה על הרע, אכל לא מן הרע על היפה;
25 ואם תרם - תרומתו תרומה¹⁹. חוץ מן הזוגין²⁰ על
26 החטים, מפני שאינן אכל אדם²¹.

13 שם משנה ו, כדעת תנא-קמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). 14 שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. 15 שחורה ולבנה. שם משנה ד. 16 משנה שם. 17 שם משנה ו. 18 [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ונדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדרים כה: לדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם -
14 תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול
15 של דבילה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן
16 הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד,
17 שהוא גוף אחד, אלא אפילו אגדה של ירק³⁸, אפילו
18 ערמה של חטים³⁹, שנטמא מקצתה - תורמין מן
19 הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני
20 עגילים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה
21 ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על
22 הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן
23 הטהור על הטמא לכתחלה; שנאמר: את מקדשו
24 ממנו - טל מן המקדש שבו⁴².

(33) תרומות פ"ב משנה א. וביירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף-על-פי שאפשר, למדין אפשר משאי-אפשר". כלומר: מה שתרם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש). וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר נישלח מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). (34) משנה שם. וביירושלמי שם שואל: "מעט לא יהא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והתרומה ממנו תרומה ה'" - שמכל-מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. (35) במשנה שם נאמר: "באמת אמרו, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירוש המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש שם. (36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבילה" (פיה"מ). (37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). (38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). (39) "כרי של חטים שהיא יותר פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). (40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. (41) יירושלמי שם. (42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

25 ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם:
26 בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקן את
27 השגרים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזור ויתרם⁴⁸.
28 במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל
29 אם ידע ושגג שמתר לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור
30 - הרי הוא כמזיד. וכן בתרומת מעשר⁵².

(43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה. (44) תרומות פ"ב משנה ב. (45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רדב"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). (46) את הטבל. (47) שהרי מן התורה תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות צ. כרבי נתן

בית הלל (משנה ראשונה), והוא-הדין לתורם חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספת אנשי שם, ובחזון-איש כאן]. (19) תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פט:): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (20) מין ממיני החיטה, גרוע ונפסד. (21) בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפרש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב.

1 ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו²² על דבר
2 שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה
3 מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר
4 שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו;
5 שנאמר²³: בידגן מן הגרן ובמלאה מן היקב - מן
6 הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה²⁴.

(22) שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום-טוב' שם. (23) כן הוא בספרי פרשת קרח. (24) משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתרומתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך י"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאותו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עיין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

7 ה. מאימתי²⁵ תורמין את הגרן? משכיר²⁶. בפר
8 מקצת - תורמין מן הפרור על שאינו פרור. המכניס
9 שבלים²⁷ לתוך ביתו לעשותן מלילות - הרי זה
10 תרם²⁸ מן שבלים²⁹.

(25) תוספתא תרומות פ"ג. (26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף-משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיהים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27) ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28) צ"ל: מן. (29) שזו היא גמר מלאכתו, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרן (רש"י שם). וראה להלן.

11 ו. מאימתי³⁰ תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי
12 וערבי³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משיתענו³².

(30) תוספתא שם [ונהג רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו ביירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים]. (31) לדרוך בה. (32) כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ח טבת - ספר זרעים - הלכות תרומות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. ואף-על-פי שאמר: לכשיתלשו שיביאו שלישי, הרי אין זה בידו לגמרם, ודלא כר' אליעזר בן יעקב בקידושין שם, הסובר שגם באופן זה תרומתו תרומה, משום שסובר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

- י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח; ואם תרם - תרומתו תרומה. פיצד? לקט ירק היום ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו להשתמר שני ימים. וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה ימים, כגון המלפפנות, כל שלקט בשלשת ימים - מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

(64) תוספתא שם פ"ד.

- יא. אין תורמין מפרות שנה זו⁶⁵ על פרות שנה שעברה, ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו. ואם תרם - אינה תרומה⁶⁶; שנאמר: שנה שנה⁶⁷. לקט⁶⁸ ירק⁶⁹ ערב ראש השנה⁷⁰ עד שלא באה השמש, וחרור ולקט אחר שבא השמש - אין תורמין מזה על זה; שנה חדש, וזה יצן. וכן אם לקט⁷¹ אתרוג⁷² בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה השמש, וחרור ולקט אתרוג אחר משבא השמש - אין תורמין מזה על זה. מפני שאחד בתשרי - ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות⁷³, וחמשה עשר בשבט⁷⁴ - ראש השנה למעשרות האילן⁷⁵.

(65) תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. (66) משנה שם. (67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם. (68) תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. (69) שבו הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד). (70) אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה והירקות (להלן). (71) ראש השנה יד: (72) שהוא כירק לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה). (73) משנה שם ב. (74) כבית-הלל במשנה שם. (75) גם אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו.).

- יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ⁷⁶, ולא מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ. [ולא מפרות הארץ על פרות סוריא⁷⁷, ולא מפרות סוריא על פרות הארץ]. ולא מפרות שאינן חיבין בתרומה⁷⁸, כגון לקט שכחה ופאה⁷⁹, או פרות שנתרמה תרומתן על פרות שחיבין בתרומה, ולא מפרות שחיבין בתרומה על פרות הפטורין. ואם תרם - אינה תרומה.

(76) תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם: "הטעם בזה אמרו: 'וכל מעשר הארץ מזרע הארץ' (ויקרא כז, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראה מהם, יש

ברבי אושעיא). (48) כדי לתקן את השירים. (49) שבשווג תרומתו תרומה. (50) כר' יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום-טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסים חדשים). (51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). (52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר נישלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה נישלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

- ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן התלוש על המחבר⁵³. פיצד? היו לו פרות תלושין⁵⁴ ואמר: פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחברים⁵⁵, אפלו אמר לכשיתלשו⁵⁶; או שהיו לו שתי ערוגות⁵⁷ ואמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו מחברים⁵⁸; או שאמר: פרות ערוגה זו מחברים יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין⁵⁹ - לא אמר כלום⁶⁰. אכל אם אמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו לכשיתלשו⁶¹, ונתלשו, הואיל ובדדו לתלשן - אינו מחסר מעשה, ולכשיתלשו שניהם - דבריו קיימין⁶². והוא שביאו שלישי⁶³ בעת שאמר.

(53) תרומות פ"א משנה ה. ובספרי פרשת קורח (לבמדבר יח, כו) למד זאת ממה שנאמר "והרמות ממנו" - "שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר". ועיין בתוספות קידושין סב. ד"ה אין (וראה להלן פ"א הלכה כו). (54) כנלווה, הפירות התלושים הם שלו, ואילו הפירות המחברים, שעליהם הוא מפריש, אינם שלו, וראה להלן. (55) שאינם שלו. ואילו היו תלושים, ותרם עליהם משלו, תרומתו תרומה, כמפורש למעלה פ"ד הלכה ב]. (56) שכיזין שהמחברים אינם שלו, אין בידו לתלשם. והרי זה מחוסר מעשה, וראה להלן. (ועיין בר"י קורקוס, בכסף משנה ובאור-שמח). ולא כתב רבינו גם "פירות מחברים על פירות תלושים", שבאופן זה, שהמחברים שלו - בידו לתלשם ותרומתו תרומה. (57) קידושין סב. [והיינו ששתי הערוגות הן שלו, גם המחוברת וגם התלושה]. (58) עכשיו לפני שיתלשו. (59) עכשיו בעודם מחברים. (60) שכיזין שעכשיו אינו יכול לתרום, ואין בידו לתלוש, הרי זה כדבר שלא בא לעולם (קידושין שם). (61) לדעת הכסף-משנה נשמטה כאן בבא שלמה, ויש להשלים: "או שאמר פירות ערוגה זו מחברים, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "ולכשיתלשו שניהם". ועוד שבקידושין שם אמרו הלכה זו על האומר "פירות ערוגה זו מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". ושם ע"ב נאמרה על שתי הבבות. (62) כלומר, תרומתו משנתלשו ולמפרע. שם, על האור: מחברים על תלושים, ותוספתא תרומות פ"ב (הובאה בגמרא שם), על האומר: תלושים על מחברים. (63) שאם לא הביאו שלישי, פטורים הם מתרומות ומעשרות (למעלה פ"ב הלכה י). ואפילו אם הפריש מהם תרומות ומעשרות, אין דבריו קיימים (ירושלמי תרומות תחילת פרק

טו. עֲצִיץ נָקוֹב⁸⁹ - הָרִי הוּא פְּאָרֶץ⁹⁰. וְכִמָּה יֵהָא
בְּנֶקֶב? כְּדִי שְׁרֵשׁ קִטְוִי⁹¹, וְהוּא פְּחוֹת מְפֹזֶזֶת⁹². זָרַע
תְּבוּאָה בְּעֶצֶץ שְׂאִינוֹ נָקוֹב⁹³ וְהִכְיָא שְׁלִישׁ, וְאַחֵר
כֶּךְ נֶקֶבוּ וְנִגְמְרָה תְּבוּאָה וְהוּא נָקוֹב - הָרִי הוּא
בְּצוּמָת בְּשְׂאִינוֹ נָקוֹב, עַד שְׂיִקְבְּנוּ קֶדֶם שְׂיִכְיָא
שְׁלִישׁ.

(89) דמאי שם משנה י. (90) כאילו צמח הפרי בארץ.
(91) עוקצין פ"ב משנה י. (92) כן נראה בשבת צה:
(93) מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף-
משנה).

טז. הַתּוֹרֵם מִפְּרוֹת הַגְּדֹלִין בְּאֶרֶץ⁹⁴ עַל הַגְּדֹלִין
בְּעֶצֶץ נָקוֹב, אוּ מִפְּרוֹת עֲצִין נָקוֹב עַל הַגְּדֹלִין
בְּאֶרֶץ - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁵. תֵּרֶם מִשְׂאִינוֹ נָקוֹב עַל
הַנֶּקֶב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁶, וְיִחְזֹר וְיִתְרֵם⁹⁷. תֵּרֶם מִן
הַנֶּקֶב עַל שְׂאִינוֹ נָקוֹב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁸, וְלֹא
תֵּאָכֵל⁹⁹ עַד שְׂיִצְיָא עָלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת מִמָּקוֹם
אַחֵר¹⁰⁰.

(94) דמאי שם. (95) ששניהם מן התורה. (96) ואין צריך
להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני
שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב).
(97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאיין העצין שאינו
נקוב מחוייב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב.
(98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב,
שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות
פ"ט:). (99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול,
שכל דבר בגדל בעצין שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן
התורה (פירוש המשניות). (100) כן הוא ביבמות שם,
וקידושין מו: ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש
שמה יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה
מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום
אחר).

יז. הַתּוֹרֵם¹⁰¹ מִן הַדְּמָאִי עַל הַדְּמָאִי¹⁰² וּמִן הַדְּמָאִי
עַל הַנּוֹדָאִי - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰³, וְיִחְזֹר וְיִתְרֵם¹⁰⁴ מִכָּל
אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ¹⁰⁵. תֵּרֶם מִן הַנּוֹדָאִי עַל הַדְּמָאִי
- תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁰⁶, וְלֹא תֵּאָכֵל¹⁰⁷ עַד שְׂיִצְיָא עָלֶיהָ
תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת¹⁰⁸.

(101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על
תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות
דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת
ישראל שם). (102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר
ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם
חייב. (103) ומותר באכילה לכהן. ב"דמאי על הודאי"
מותרת ממה נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו
תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא
חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את
הודאי (משנה ראשונה). וב"דמאי על הדמאי" גם כן
מותרת, אף-על-פי שיש לחשוש שמה היא חייבת והשניה

מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין
בוה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו
בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על
התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה
מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ
לפני מירוח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה
(ראה למעלה פ"ה הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות
ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה
ראשונה שם). (77) תוספתא תרומות פ"ב. (78) משנה
שם. (79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".

יג. הַמְּפִרִישׁ⁸⁰ תְּרוּמָה⁸¹ מִמַּעֲשֵׁר רֹאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה
תְּרוּמָתוֹ⁸² אוּ מִמַּעֲשֵׁר שְׁנִי⁸³ וְהִקְדֵּשׁ שְׁלֹא נִפְדָּה⁸⁴ עַל
פְּרוֹת אַחֵרוֹת - אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

(80) תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון
שלא ניטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר
שני והקדש שלא נפדו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה
להלן. (81) היינו תרומה גדולה. (82) היינו תרומת
מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני
שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה
גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון
שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו
תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא
תרומת מעשר. אבל אם ניטלה ממנו תרומת מעשר, יכול
להפריש ממנו תרומה גדולה. ועיין ראב"ד וכסף-משנה
ופירוש המשנה ו'תוספות יום-טוב' שם. (83) שהפרישו
לפני שהפריש תרומה גדולה. (84) שהקדש פטור מן
המעשרות, וגם מעשר שני ממון גבוה הוא (פ"ג מהלכות
מעשר שני הלכה יז). אבל אם נפדו, מפריש מהם תרומה
גדולה, ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה ג.

יד. אֵין תּוֹרְמִין מִדְּבַר שֶׁהוּא חֵיֵב מִן הַתּוֹרָה⁸⁵ עַל
דְּבַר שֶׁהוּא חֵיֵב מִדְּבָרֶיהֶן, וְלֹא מִן הַמְּחֵיֵב מִדְּבָרֶיהֶן
עַל הַחֵיֵב מִן הַתּוֹרָה; וְאֵם תֵּרֶם⁸⁶ - תְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה⁸⁷, וְיִחְזֹר וְיִתְרֵם⁸⁸.

(85) נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו
נקוב, ודמאי וודאי, המובאות להלן הלכות טז"ז (כסף-
משנה ורדב"ז). (86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם
מן המחוייב מדרבנן על המחוייב מן התורה (כסף-משנה,
וראה להלן). (87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא
עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא
מדרבנן. (88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי
מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו
מחוייב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה
כמפריש מן הפטור על החיוב. ואם הפריש מדבר שהוא
חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם -
הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל
התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת
בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה
פוטר את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה
טז.

פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). (104) שמה היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. (105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. (106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה-נפשו: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. (107) לכהן. (108) שמה היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). ונאמן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעצין נקוב על שאינו נקוב אין לתורם ממנו עצמו, שמה יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי שספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחוזרים ותורמים רק מספק. ואדרבה אם יתורם ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

1 יח. אין תורמין¹⁰⁹ שבלים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹
2 על שמן, וענבים¹¹² על יין. ואם תרם - אינה
3 תרומה¹¹³; גזרה שמה יטריח הפהן לדרף ולכתש¹¹⁴.
4 אבל תורמין שמן¹¹⁵ על הזיתים הנכשין¹¹⁶, ויין על
5 ענבים לעשותן צמקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם
6 משני מינין¹¹⁸ שאינן פלאים זה בזה מן היפה על
7 הרע¹¹⁹. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש¹²⁰,
8 אבל לא מזיתי כבש¹²¹ על זיתי שמן. מין שאינו
9 מבשל¹²² על המבשל¹²³, אבל לא מן המבשל על
10 שאינו מבשל. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אבל
11 לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על
12 גרוגרות¹²⁵ במנין¹²⁶, מגרוגרות על התאנים
13 במדה¹²⁷, אבל לא תאנים על גרוגרות במדה, ולא
14 גרוגרות על התאנים במנין, כדי שיתרם לעולם בעין
15 יפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אבל לא מן הפת
16 על החטים לפי חשבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם -
17 תרומתו תרומה¹³⁰.

18 יט. אין תורמין¹³¹ שמן על הזיתים הנכשין¹³²,
19 ולא יין על ענבים הנדרכות¹³³; שזה דומה לתורם¹³⁴
20 מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה
21 מלאכתו. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור
22 ויתרם¹³⁵ מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה
23 מידעת¹³⁶ בפני עצמה¹³⁷, והאוקלה¹³⁸ - חיב עליה
24 כשאר תרומות גמורות¹³⁹; אבל לא מן השניה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ח. (132) היינו שנכתשו במכתש לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתן. (133) שנדרכו

(109) תרומות פ"א משנה ד. (110) לאחר שנגמרה מלאכתן. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתורם שבלים על חטים וענבים על יין וזיתים על שמן, תלמוד-לומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). (111) העומדים לשמן. (112) כדעת בית-הלל. (114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם).

לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתו. (134) בזה רצה רבינו להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתישין, ויין על ענבים הנדרכות, שתורמתו תרומה ויחזור ויתורם, כדלהלן, לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, שתורמתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו שיחזור ויתורם, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים הנכתישים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתורם עליהם לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). (135) משנה שם. וראה למעלה. (136) אם נתערבה בחולין, ואין שם מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב. (137) כן הוא במשנה [והכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה ויחזור ויתורם, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן השניה" (הובא להלן הלכה כב) - שכוין ששתי התרומות הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד שיפלו שתייהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן התורה והשניה אינה אלא מדרבנן - הראשונה מדמעת בפני עצמה והשניה אינה מדמעת כלל]. (138) זר האוכלה. (139) להלן פ"ו הלכה ו. (140) שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.

12 כב. התורם חבית של יין¹⁵¹ על היין, ונמצא חמץ: 13 אם ידע שהיתה חמץ עד שלא תרמה - אינה 14 תרומה¹⁵²; ואם אחר שתרמה החמיצה - הרי זו 15 תרומה¹⁵³; ואם ספק - תרומה¹⁵⁴, ויחזור ויתורם. וכן 16 התורם קשות ונמצאת מרה¹⁵⁵, אבטיח ונמצא סרוח, 17 או שנמצאו נקורין¹⁵⁶. תרם חבית¹⁵⁷ של יין ונמצאת 18 מגולה שאסור לשותתה¹⁵⁸ - תרומה, ויחזור ויתורם¹⁵⁹ 19 שניה. ואין אחת משתייהן מדמעת בפני עצמה, 20 והאוכל אחת משתייהן - אינו חייב חמץ.

(151) תרומות פ"ג משנה א. (152) שהתרומה היתה בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הקודמת. (153) שבשעת הרמה היה יין. (154) כל איסורי תרומה עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד שלא נתרמה. (155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט. ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. (156) שיש בו נקב ויש בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם). (157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421). (158) מפני הסכנה (פי"ב מהלכות רוצח הלכה ב). (159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק הרי היא תרומה ויחזור ויתורם.

21 כג. פיצד? נפלה אחת מהן¹⁶⁰ על החלין - אינה 22 מדמעת¹⁶¹; נפלה שניה למקום אחר - אינה 23 מדמעת; נפלו שתייהן למקום אחד - מדמעות 24 בקטנה שבשתייהן¹⁶². וכן אם אכל זר שתייהן - 25 משלם בקטנה שבשתייהן וחמשה¹⁶³. וכיצד הוא 26 עושה בשתייהן? נותן לכהן אחד ונוטל מן הפהן 27 דמי הגדולה¹⁶⁴.

(160) תרומות פ"ג משנה ב. (161) אפילו אם נפלה בפחות ממאה חלקים מחולין. (162) "אם היתה כו' האחת גדולה

1 כ. מי שתורם שמן¹⁴¹ על זיתים שדעתו לאכלן¹⁴², 2 או זיתים על זיתים ודעתו על הפל לאכילה, או 3 שתורם יין על ענבים שהם לאכילה, או ענבים על 4 ענבים והפל לאכילה, ונמלך לדרבן¹⁴³, ודרבן 5 הזיתים והענבים שפכר תרם עליהם - אינו צריך 6 לחזור ולתורם¹⁴⁴.

(141) תרומות פ"א משנה ט. (142) והרי נגמרה מלאכתם, כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. (143) שאותם הזיתים חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פי"ה"מ שם). (144) פעם שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה מלאכתו היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

7 כא. אין תורמין חמץ על יין¹⁴⁵, אבל תורמין יין על 8 חמץ; שהיין והחמץ מין אחד הן¹⁴⁶. (היה¹⁴⁷ פלבו 9 לתורם מן היין על היין, ונמצא בידו חמץ - אינה 10 תרומה).¹⁴⁸ היה פלבו לתורם חמץ על חמץ¹⁴⁹, 11 ונמצא החמץ שתורם יין - תרומתו תרומה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזהו תורם מן הרע על היפה ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין בבא בתרא פד: (146) כחכמים שם ולא כרבי. וראה למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. (147) בספרים אחרים אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב הכסף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא בתרא צו. (148) אף-על-פי שיין וחומץ מין אחד, כיון שנתכוין לתורם מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ח טבת – ספר זרעים – הלכות תרומות קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני (ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם", ועיין תוספות שם ד"ה המניח. (177) ותורמותיו תרומה. (178) מספק. ראה להלן. שם.

פרק ששי

(1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר, והראוי להאכיל ולפסול.

- 19 א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים², בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הם ועבדיהם הפנענים³ ובהמתן⁴; שנאמר: וכהן פי יקנה נפש קנן פספו וגומר. עבד כהן שפירח⁵ ואשת כהן שמרדה⁶ - הרי אלו אוכלין⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים, בין גדולים בין קטנים... הם ועבדיהם הפנענים ובהמתן, שנאמר וכהן פי יקנה נפש קנן פספו".

ומוסיף: "עבד שברח ואשת כהן שמרדה, הרי אלו אוכלין". ועניינו בפנימיות העניינים הוא שהקב"ה נקרא כהן (סנהדרין לט). וכל יהודי הוא עבד כהן, ולכן גם אם מסיבה כלשהי תקפו יצרו והביאו למצב של "עבד כהן שברח", עד שנדמה לו שאינו תחת אדונו עוד, בכל זאת "הרי אלו אוכלין" כי "ישראל אע"פ שחטא, ישראל הוא". ולא עוד אלא שזה שאוכל משל הקב"ה גורם שניצוצי הקדושה שבזה יעוררוהו ויפעלו עליו לחזור למצבו הקודם. ובזה מודגש גם-כן עניין האחדות שבתרומה - אחדותם של בני ישראל עם הקב"ה בכל מעמד ומצב שבו יהיו.

(על-פי יין מלכות' 199 זרעים סימן י"ד)

- 2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). (3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. (4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ו, על הפסוק "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשנים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ו, ופי"א הכ"ח. (5) גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"ו. (6) על בעלה (גיטין, שם). (7) בתרומה, שהם קנינו של כהן.

- ב. תרומה של תורה⁸ - אין אוכל אותה אלא כהן מיחס⁹; אבל כהן חזקה¹⁰ - אוכלין בתרומה של דבריהן בלבד¹¹. ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר, בין של תורה בין של דבריהן - אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכם¹²; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ בחזקת טמאה¹³. לפיכך נותנין תרומה טמאה¹⁴ לכל כהן שפירח¹⁵.

מן האחרת והיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות היה הכל מדומע" (פירוש המשנה שם). (163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם חומש. (164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

- 1 כד. הבודק את החבית¹⁶⁵ והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתעשה פלה תרומה ויתננה לפהו, ולאחר זמן בדיקה ומצאה חמץ: מעת שפדיקה תחלה עד שלשה ימים - ודאי זין, וכל זין שחשב אותו הימים שהתרומה שלו בחבית זו - הרי הוא מתקן; מכאן ואילך - ספק¹⁶⁶, וצריך להפריש ממנו תרומה שניה.

(165) תוספתא שם, והובאה בבבא בתרא צו. וכדעת רבי יוחנן שם. (166) שמא כבר החמץ, ונמצא שהפריש תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

- 8 כה. בשלשה פרקים¹⁶⁷ צריך לבדוק¹⁶⁸ את היין שהניחו להפריש עליו שמא החמץ. ואלו הן: בקדים של מוצאי החג¹⁶⁹, ובהוצאת הסדר¹⁷⁰, ובשעת כניסת מים לבסר¹⁷¹. וזין מגתו - מפרישין עליו בחזקת שהוא זין [עוד] ארבעים יום¹⁷².

(167) גיטין לא. במשנה. (168) שמא החמץ ואין תורמין מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו בחזקת שהוא זין. (169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג הסוכות. (170) "כתום (ה) פרח וענביו נראים באשכול כסדרן" (רש"י שם). (171) משנה שם, כנוסחת הערוך ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלונית נכנסת וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ לטיבול (רש"י שם). (172) כן צריך להיות. וכן הוא בתוספתא שם, ובירושלמי גיטין סוף פרק ג, והיינו משום שאינו רגיל להחמץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

- 13 כו. המניח פרות¹⁷³ להיות מפריש עליהן עד שיעשו¹⁷⁴ תרומה, אף על פי שאין מפרישין לבתחלה אלא מן המקף¹⁷⁵, אם הפריש¹⁷⁶ - הרי הן בחזקת קמיין¹⁷⁷. מצאן שאבדו - הרי זה חושש לכל מה שתקן שמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו. לפיכך מפריש תרומה שניה¹⁷⁸.

(173) משנה שם. (174) כולם. (175) בסמוך, ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (176) בדיעבד. [ומה שאמרו במשנה שם: "מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני שנזכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם) הלכה כ, אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 בְּתֵרוֹמָהּ²⁵, אֶפְלוּ הַשִּׂיָּאָה אֲבִיהָ²⁶; גִּזְרָה שְׂמָא יִשָּׂא
9 חֲרַשׁ כֹּהֵן חֲרָשֶׁת²⁷ וַיֹּאכִילָנָה²⁸, לְפִיכָךְ גִּזְרוּ שְׂלֹא
10 תֹאכַל חֲרָשֶׁת בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּלָל.

(24) יבמות ק"ג, א. (25) בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה דאורייתא (שם). (26) שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). (27) ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). (28) תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "ולכילול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצווין להפרישן]", ומתוך: "גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבילות אין בית-דין מצווין להפרישו, להאכילו בידים אסור (וכן פסק רבינו בפי"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידים (ועי' ריטב"א שם). ועי' כסף משנה/רמעשה רוקח].

11 ה. הָזָר אֶסוּר לֵאכֹל תְּרוֹמוֹת²⁹, שְׁנֶאֱמַר: וְכָל זָר לֹא
12 יֹאכַל קֹדֶשׁ. אֶפְלוּ הִיָּה תוֹשֵׁב כֹּהֵן אוֹ שְׂכִיר, שְׁנֶאֱמַר:
13 תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשְׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. תוֹשֵׁב - זֶה שְׂכִיר
14 עוֹלָם³⁰, שְׂכִיר - זֶה שְׂכִיר שְׁנִים³¹. וְעֶבֶד עֲבָדִים³² - הָרִי
15 הוּא כְּתוּשָׁב וְשְׂכִיר³³. וְכֹהֵנִת אִשֶּׁת הָזָר - הָרִי הִיא
16 כְּזָרָה³⁴; שְׁנֶאֱמַר: וְכָל זָר - בֵּין הוּא בֵּין אֲשֶׁתוֹ³⁵.

(29) סנהדרין פג, ב. (30) יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. (31) יבמות, שם. והיינו עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32) [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, ל"ט): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'", ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי"']. (33) אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

17 ו. זָר שְׂאֵכַל תְּרוֹמָה בְּזֵדוֹן³⁶ - בֵּין שֶׁהִיא טָמֵא בֵּין
18 שֶׁהִיא טְהוֹר, בֵּין שְׂאֵכַל תְּרוֹמָה טְהוֹרָה בֵּין שְׂאֵכַל
19 טָמֵא³⁷ - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים; שְׁנֶאֱמַר: וּמָתוּ בּוֹ
20 כִּי יִחְלָלֶנָּה³⁸. וְלֹקָה עַל אֲכִילָתָהּ³⁹. וְאִינוּ מִשְׁלָם
21 דְּמֵי מָה שְׂאֵכַל, שְׂאִינוּ לֹקָה וּמִשְׁלָם⁴⁰. וְאִם אָכַל
22 בְּשִׁגְגָה - מוֹסִיף חֲמִשׁ; שְׁנֶאֱמַר: וְאִישׁ כִּי יֹאכַל
23 קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ וְגוֹמֵר.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פ"א מ"ג: "והאוכלת

(8) שחייבים להפרישה מן התורה. (9) שיש לו עדי יוחסין או כתב המתייחס שהוא כהן ודאי (כתובות כד:). (10) שהוחזקו כהנים ואין בית-דין יכולים להוציא דבר מחזקתו, אבל אין להם לא עדי יחוס ולא כתב יחוס (רש"י שם). (11) היינו תרומה שאין חייבין בה אלא מדברי סופרים (שם כה). (12) ראה להלן. (13) בחולין קל, ב: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מניין שאין נותנים מתנה לכהן עס-הארץ? שנאמר (דברי הימים-ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' - יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה' - אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", וב'ירושלמי' שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "ונתנת לכל כהן" - אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עס-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתת לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עס-הארץ, שמא יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירוש המשנה. (14) ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. [ואף-על-פי שתורומה טמאה אין עס-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) - עס-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן - 'אור שמח']. (15) בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין. ואף-על-פי שעס-הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

1 ג. יִשְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֵשֶׁאֱת¹⁷ לְכֹהֵן, אֶפְלוּ קִטְנָה בֵּית
2 שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד¹⁸ - תֹּאכַל בְּתֵרוֹמָהּ¹⁹ וְחִזָּה
3 וְשֹׁק²⁰. וְדִין תוֹרָה²¹ שְׁתֹּאכַל מִשְׁנֵתֶּאֱרָסָה, שֶׁהִיא
4 הִיא קִנְיָנָה²²; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים שְׁתֹּאכַל עַד שְׁתִּכְנַס
5 לַחֲפָה, גִּזְרָה שְׂמָא תֹאכִיל²³ תְּרוֹמָה לְאֲבִיהָ וּלְאִחֶיהָ
6 כְּשֶׁהִיא אֶרְוֶסָה בְּבֵית אֲבִיהָ.

(16) משנה, נדה מד, ב. (17) על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). (18) אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). (19) אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. (20) המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). (21) כתובות נז, ב. (22) ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו" (שם). (23) כדעת עולא, שם.

7 ד. חֲרָשֶׁת²⁴ וְשׁוֹטָה שְׁנֵשֶׁאֱת לְכֹהֵן - אֵינָה אוֹכֶלֶת

שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה, לא תאכל. (47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א. (48) שחזרת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא לישראל, בתרומת הקדשים - במורם מן הקדשים, לא תאכל.

- ח. אָכַל⁴⁹ הַתְּרוּמָה - אוֹכֵלֶת אַחֵר שְׁגִרְשָׁהּ יִשְׂרָאֵל אוֹ מֵת, אִם לֹא הָיִיתָ בֶּן מִמֶּנָּה; שְׁנַאֲמַר: וּבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֵלֶמֶנָה וּגְרִישָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ, וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּהּ, מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכֵל.

(49) שם.

- ט. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּי⁵⁰: מִלֶּחֶם - וְלֹא כָל לֶחֶם; חֹזֶרֶת הִיא לְתְרוּמָה, וְלֹא לְחֻזָּה וְשׁוּק.

(50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

- י. וְלֹא הִכְהִנֶּת בְּלֶבֶד, אֶלָּא אֶפְלוּ לִוְיָהּ וְיִשְׂרָאֵלִית⁵¹ שְׁנִכְבְּעָלָה לְאִסּוּר לָהּ, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית זֹנָה⁵² - אִסּוּרָה לְאָכֵל בַּתְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵף עַל פִּי שֵׁישׁ לָהּ זָרַע מִכֶּהֱ.

(51) שם סח, א. (52) [למעלה ה"ז, כתב גם "חללה", וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

- יא. לְפִיכֶף הַשְּׁבוּיָה אֵינָה אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה⁵³, וְאֵף עַל פִּי שְׁאוּמֶרֶת טְהוֹרָה אֵינִי. וְכָל שְׁבוּיָה שְׁנַאֲמַנֶּת לִזְמַר טְהוֹרָה אֵינִי⁵⁴, אוֹ שֵׁישׁ לָהּ עֵד⁵⁵ כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה מִתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בַּתְּרוּמָה. וְהַנִּרְבַּעַת לְבִהֶמָּה⁵⁶ - לֹא נִפְסָלָה מִן הַכֶּהֱנָה וְאוֹכֵלֶת.

(53) שם נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב. (54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבויה אוכלת, ויש שבויה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת." וכן שנינו בכתובות כב, א - להתירה לבעלה. (55) אפילו עד אחד, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה, כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ז. (56) יבמות נט, ב.

- יב. יִשְׂרָאֵלִית שֵׁישׁ לָהּ זָרַע מִכֶּהֱ⁵⁷ - אוֹכֵלֶת בְּשָׁבִיל בְּנֵהּ, בֵּין זָכָר בֵּין נָקֵבָה, וְאֶפְלוּ טַמְטוּם וְאִנְדְּרוּגִינוּס⁵⁸, וְאֶפְלוּ זָרַע הַזָּרַע עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם; שְׁנַאֲמַר: וְזָרַע אֵין לָהּ⁵⁹.

(57) משנה, שם פז, ב. (58) שם עב, א - אמרו שמאכיל את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. (59) ודרשו חכמים (שם ע). "עיון עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

- יג. כִּשְׁם שְׁזָרַע יִשְׂרָאֵלִית⁶⁰ מִכֶּהֱנֶת פּוֹסֵל אוֹתָהּ⁶¹, כֶּךָ

(= תרומה טמאה) חייב מיתה, והיינו זר האוכלה. ועיי"ש ב'מלאכת שלמה'. ועי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "וזר שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהרי בתוספתא זבחים פ"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד [137 24]. (38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו בו" גם לאכילת זר - 'חסדי דוד' בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שמהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחללוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ז ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הבדל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחללוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"י ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. (39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלרבריו אינו חייב מיתה בידי שמים, ובזה אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. (40) 'ירושלמי' תרומות פ"ז ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"י ה"ה), ומיתה בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל צריך עיון, שהרי שם מבואר שלא אמרו "אינו לוקה ומשלם", אלא כשבאו המלקות והמזון בבת אחת, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת (משנה-למלך).

- 1 ז. וּבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, הִיא בַתְּרוּמָה
- 2 הַקִּדְּשִׁים לֹא תֹאכֵל. שְׁנֵי עֲנָיִים⁴¹ נִכְלְלוּ בָּלְאוֹ זֶה:
- 3 שְׁאֵם תִּבְעַל⁴² לְאִסּוּר לָהּ וְתַעֲשֶׂה זֹנָה⁴³ אוֹ חֲלָלָה⁴⁴,
- 4 כְּמוֹ שְׁבָאֲנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיָּאָה⁴⁵ - הָרִי הִיא
- 5 אִסּוּרָה לְאָכֵל בַּתְּרוּמָה לְעוֹלָם, כְּדִין כָּל חֲלָל, שֶׁהַחֲלָל פָּזַר לְכָל דְּבָר⁴⁶. וְאִם תִּנָּשֵׂא לְיִשְׂרָאֵל⁴⁷ -
- 7 הָרִי הִיא אִסּוּרָה לְאָכֵל בְּמִדּוּרָה מִן הַקִּדְּשִׁים, שֶׁהוּא
- 8 חֲזָה וְשׁוּק, לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שְׁגִרְשָׁהּ אוֹ מֵת⁴⁸.

(41) יבמות סח, ב. (42) שם. (43) אם נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השהו לכל (פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א). (44) כגון שהייתה גרושה ונבעלה לכהן (שם פ"ט ה"א). (45) שם ושם. (46) פרט לעבודה במקדש, שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"י). וכן נראה בפ"ט שם ה"ט, שלא מנה חלל בין

20 פיצד? בהנת שנישאת לישראל או ישראלי שנישאת
21 לכהן, וילדה ממנו בן, והלך הבן ונכבש⁷⁴ על
22 השפחה⁷⁵ וילדה ממנו עבד⁷⁶, ומת הבן והרי העבד
23 קיים: היתה אם אביו של עבד זה בת ישראל לכהן
24 - לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל -
25 תאכל. שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס⁷⁷.

(73) משנה, שם סט, ב. (74) נדחק ונדבק, לשון מכבש, ולשון גנאי הוא (רש"י שם). (75) וכל-שכן על הגויה (רדב"ז), וראה להלן. (76) שוולד שפחה כמותה (רש"י). וכן ולד גויה (קידושין סח:). (77) ולפיכך אינו פוסל ואינו מאכיל. נואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא על השפחה, אין הוולדות מתייחסים אחריו.

26 יז. בת ישראל⁷⁸ שנישאת לכהן ומת, ולזה ממנו בן,
27 וחזרה ונישאת לישראל - לא תאכל בתרומה⁷⁹. מת
28 הישראל ולזה ממנו בן - לא תאכל בתרומה מפני
29 בנה שמישראל⁸⁰. מת בנה מישראל - אוכלת בשביל
30 בנה הראשון.

(78) משנה, יבמות פו, ב. (79) מפני שנישאת לישראל, ונותקה מזרע הכהן. (80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לישראל.

31 יח. בת כהן שנישאת לישראל⁸¹ ויש לה ממנו בן,
32 וחזרה ונישאת לכהן - תאכל בתרומה⁸². מת ולזה
33 ממנו בן - תאכל בתרומה⁸³. מת בנה מכהן - אסורה
34 לאכל מפני בנה שמישראל. מת בנה שמישראל -
35 חוזרת לבית אביה פנעוריה, ואוכלת בתרומה, לא
36 בחזה ושוק⁸⁴.

(81) משנה, שם. (82) שנותקה מזרע של הישראל. (83) אף-על-פי שיש לה גם בן ישראל, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לכהן. (84) כמבואר למעלה בהלכה ד-ט. וכתב ה"כסף משנה: "דוקא בחזרת לבית אביה, אסורה בחזה ושוק, אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן - חוזרת אף לחזה ושוק, וכן מפורש בגמרא שם.

37 יט. בת ישראל שנישאת לישראל תחלה ויש לה
38 ממנו בן, וחזרה ונישאת לכהן - אוכלת בתרומה.
39 מת ולזה ממנו בן - אוכלת מפני בנה האחרון, שהרי
40 הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו.

1 זרע כהן מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא
2 זרע פסול⁶². פיצד? בת ישראל שנישאת לכהן או
3 בהנת לישראל, וילדה ממנו בת, ובא על הבת מי
4 שהוא ערוה עליה או שנישאת לממזר, ומתה הבת
5 והרי הממזר קיים⁶³. היתה אם אמו בת ישראל לכהן
6 - תאכל בתרומה; בת כהן לישראל - לא תאכל.

(60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר וזרע אין לה, כשם שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). (61) משנה, שם פו, ב. (62) משנה, שם סט, ב. [ואף-על-פי שלממזר זה (של בת ישראל לכהן, מבת כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו [הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבת כהן, שכשם שבה אין הבדל בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבת ישראל, וכן מפורש ביבמות ע.]. (63) ומאכיל את אם אמו, עי' במשנה, שם.

7 יד. הא למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה ואף על
8 פי שאותו הזרע פסול, ואפלו אינו ישראלי⁶⁴. ואין
9 צריך לומר, שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי
10 שהבת נשואה לישראל⁶⁵, ואפלו נתחללה⁶⁶ - הרי
11 אמה אוכלת בשביל הבת הפסולה.

(64) [אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"ו, ובמשנה יבמות, שם]. (65) והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

12 טו. פיצא בו, הבהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
13 שמישראל אף על פי שאותו הזרע כהנים. פיצד?
14 בת כהן⁶⁷ שנישאת לישראל וילדה ממנו בת⁶⁸,
15 והלכה הבת ונישאת לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה
16 ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו⁶⁹ ופוסל את
17 אם אמו, ואף על פי שמתה אמו⁷⁰. וזאת⁷¹ אומרת:
18 לא כהן בתי⁷² כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה.

(67) משנה, שם סט, ב. (68) שהיא ישראלית ופוסלת את אמה אף-על-פי שמת אביה. (69) לאחר מות אביו הכהן. (70) שכל זמן שהיא חיה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי אביה ישראל. (71) אם אמו. (72) במשנה, שם: "כבני". אבל בבביתא שם ע, א - כלשון רבינו.

19 טז. העבד - אינו פוסל⁷³ משום זרע ואינו מאכיל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ב טבת - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קפט
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב-כ"ח טבת תשע"ט

יום ראשון כ"ב טבת ה'תשע"ט

הלכות ביאת המקדש

פרק שני

(1) יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

1 א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום
2 הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³
3 לעבודה בכל יום⁴.

(2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדשושן מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

4 ב. והזהירו כל הכהנים⁵ שלא יכנסו לקדש או לקדש
5 הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שנאמר: ואל יבא
6 בכל עת אל הקדש - זה קדש הקדשים; מבית
7 לפרכת - להזהיר⁸ על כל הבית⁹.

(5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה וז): "או אחיך בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל הארון, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (7) נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת. (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפורת (=ליד הארון) במיתה"].

8 ג. כהן שנקנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות
9 השנה¹¹, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול
10 שנקנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה -
11 חייב מיתה בידי שמים; שנאמר: ולא ימות. וקמה
12 פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו
13 שיתפאר במקומו. ואם נכנס חמישית - חייב מיתה
14 בידי שמים¹².

(10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת,

שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

15 ד. והנקנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא
16 לעבודה או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול -
17 לוקה, ואינו חייב מיתה. שנאמר: אל פני הכפרת¹⁵
18 ולא ימות - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר
19 הבית בלא ולוקה.

(13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד הארון.

20 ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד -
21 חייב מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁶. שנאמר:
22 ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו. כלומר, לא
23 תניחו עבודה ותצאו מבהלים ודחופים מפני גזרה
24 זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא
25 - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח
26 עבודתו ויצא.

(16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב- מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירוש על התורה סוף פרשת צו).

27 ו. אם כן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷ בכהן גדול?
28 שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת
29 לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו
30 יוצא מן המקדש¹⁸ - אינו עובד, מפני שהוא אוגן;
31 ואם עבד והוא אוגן של תורה - חלל עבודתו, בין
32 בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן גדול עובד
33 כשהוא אוגן¹⁹, שנאמר: ומן המקדש לא יצא ולא
34 יחלל. כלומר, יושב ועבד עבודה שהיה עוסק בה²⁰
35 ואינה מתחללת.

(למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. וּמִתְּשַׁעֲהָ יָמִים וְאַחֲרָיָהּ נִקְבַּר - כָּל אוֹתָם
הַיָּמִים שְׁאֵחֶר יוֹם הַמִּיתָה הוּא אוֹנֵן מִדְּבִרְיָהּ, וְכֵן
יוֹם הַקְּבוּרָה, וְאֵינוֹ תוֹפֵשׁ לִילָוִי³². לְפִיכָךְ, מִי שְׁמַת
לוֹ מֵת וְקָבְרוֹ לְאַחֲרָיָהּ יוֹם הַמִּיתָה - כָּל יוֹם הַקְּבוּרָה
אֵינוֹ מְקָרִיב וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּקֻדְשֵׁי מִדְּבִרְיָהּ, וְטוֹבֵל
וְאוֹכֵל לְעֶרֶב. וְיוֹם שְׁמוּעָה קְרוּבָה³³ וְיוֹם לְקוּט
עֲצָמוֹת³⁴ - הָרִי הוּא כְּיוֹם קְבוּרָה, שְׁאֵינוֹ תוֹפֵשׁ לִילָוִי
וְאִפְלוּ מִדְּבִרְיָהּ. לְפִיכָךְ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקֻדְשֵׁי
לְעֶרֶב. אֲבָל יוֹם הַמִּיתָה - כָּשֶׁם שְׁאֵסוּר לְאָכֹל בּוֹ
קֻדְשִׁים מִן הַתּוֹרָה, כָּךְ אֲסוּר לְאָכֹל בְּלִילָוִי
מִדְּבִרְיָהּ; חוּץ מִן הַפֶּסַח בְּלֶבֶד, שֶׁהוּא אוֹכֵל
לְעֶרֶב³⁵, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

(32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס ליל. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. הָאֲבָל אֵינוֹ מְשַׁלַּח קְרָבָנוֹתָיו כָּל שַׁבָּעָה³⁶, אֲפִלּוּ
יֵין אוֹ עֲצִים אוֹ לְבוֹנָה³⁷. וְכֵן מְצַרְעָה³⁸ אֵינוֹ מְשַׁלַּח
קְרָבָנוֹתָיו. כָּל זֶמֶן שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְבִיאוֹת אֶל הַמִּתְחַנֶּה³⁹
- אֵינוֹ רְאוּי לְהַקְרִיבָהּ. אֲבָל הַמְּנַדֵּה יֵשׁ בּוֹ סִפְקָא⁴⁰ אִם
מְשַׁלַּח אִם אֵינוֹ מְשַׁלַּח. לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיבוּ עָלָיו -
נִרְצָה⁴¹.

(36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבוע. (37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א) ואם זבח שלמים קרבנו" כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקריבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקריבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמוותר לו

(17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן, שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין הוא שיחלל²¹.

(21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חלל".

ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן - אסור לאכול²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום הייטב בעיני יי'. וכן אינו חולק לאכול בערב²⁵. אונן שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, אכל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

(22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". (23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי עשה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חלל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד - הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן מדברי סופרים³¹.

(29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 **שְׁהוּא מִפְּתַח עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּלְפָנִים⁷. שׁוֹמֵעַ אָנִי⁸,**
 11 **שֶׁהַמְצָרֶעַ וְהָזָב וְטָמֵא מֵת שְׁלֹשְׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד⁹.**
 12 **תְּלִמּוּד לִזְמַר בְּמִצְרֵעַ: בְּדָד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחְנָה**
 13 **מוֹשְׁבּוֹ - זֶה מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְּתַח יְרוּשָׁלַם**
 14 **וּלְפָנִים¹¹. מִהַ מְצָרֵעַ¹², שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר**
 15 **שְׁלִיחוֹ מְשֻׁלָּח חֲבֵרוֹ¹⁴; אִף כֹּל שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה,**
 16 **חֲמוּר שְׁלִיחוֹ מְשֻׁלָּח חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ מְשֻׁלָּחִין אֶת**
 17 **הַמְצָרֵעַ חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ**
 18 **לְיְרוּשָׁלַם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵא בְּבִיָּאָה¹⁷ מִהַ שְׁאִין**
 19 **הָזָב מְטָמֵא¹⁸.**

6 ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". 7 שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוי ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית – מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור – מחנה לוי, משערי ניקנור ולפנים – מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. 8 מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9 כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. 10 כי זוהי המשמעות של "בדד יושב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). 11 תוספתא שם. 12 ספרי פ' נשא שם. 13 שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14 שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15 ספרא פ' תזריע פרק יב הלכה יד. 16 ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעצירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה ח. 17 ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18 שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ובמושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

20 **ג. וּמְשֻׁלָּחִין זִבְיִין וְזָבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת חוּץ לְשִׁטִּי**
 21 **מִחְנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַפִּיֵּת¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵאִין**
 22 **הַמְשָׁבֵב וְהַמּוֹשֵׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאָבֶן²⁰ מִהַ שְׁאִין**
 23 **הַמֵּת מְטָמֵא²¹.**

19 ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. 20 שם בספרי. וביאר זאת רבינו

להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו. (40 ש"כ אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (41 שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

1 **יב. טָמֵא שֶׁרָץ וְכִיזָא ב⁴² וְהָעֶרֶל מְשֻׁלָּחִין אֶת**
 2 **קִרְבָּנֹתֵיהֶם⁴³ וּמִקְרִיבִין עֲלֵיהֶן; חוּץ מִפֶּסַח⁴⁴, שְׁאִין**
 3 **שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ עַל טָמֵא שֶׁרָץ⁴⁵, וְאִין שׁוֹחֲטִין עַל**
 4 **הָעֶרֶל פֶּסַח, כְּמוֹ שִׁיתְבָּא. אָבֵל טָמֵא מֵת⁴⁶ - אִין**
 5 **מִקְרִיבִין עֲלָיו קִרְבֵּן כָּלֵל⁴⁷ עַד שִׁיטְהָר⁴⁸.**

42 [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א. 43 בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: 44 שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. 45 כל זמן שלא טבל. 46 זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדן וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. 47 בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). 48 היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

יום שני כ"ג טבת ה'תשע"ט

פרק שלישי

1 תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

6 **א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח כָּל הַטָּמְאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ²,**
 7 **שְׁנֵאמַר: וְיִשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֶה³ כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב⁴ וְכָל**
 8 **טָמֵא לְנִפְשׁ⁵.**

2 ראה ספר המצוות, עשה לא. 3 שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). 4 ראה פסחים סז: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". 5 כלומר, טמא מת.

9 **ב. זֶה הַמִּחְנֶה הָאֲמֹר כָּאן הוּא מִחְנֶה שְׁכִינָה⁶,**

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בוי" – "טומאתו בוי, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה.

- 15 ח. הַטֵּמָא הַמְשַׁלַּח מֵהַר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנָס - עֹבֵר
16 בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׁנֹאמַר: וַיֵּצֵא מִחוּץ לַמִּחְנֶה - זֶה
17 מִחְנֶה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֶה - זֶה
18 מִחְנֶה לִוְיָה³⁷. וְכֵן מִצְוֶה שֶׁנִּכְנָס לִירוּשָׁלַם -
19 לִזְקָה³⁸. אֲבָל אִם נִכְנָס לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמְקֻפּוֹת
20 חוּמָה³⁹, אָף עַל פִּי שְׂאֵינוּ רְשָׁאִינוּ⁴⁰, לְפִי שְׁנֹאמַר:
21 בְּדֶר יֵשֵׁב - אֵינוּ לִזְקָה⁴¹.

(34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לזקה, ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לארין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח:): "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז). "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהיו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי עיר חומה דדרשין בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עיריות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

- 22 ט. נִכְנָס הַמִּצְרֵעַ לְהַר הַבֵּית - לִזְקָה שְׁמוֹנִים⁴². אֲבָל
23 טֵמָא מֵת⁴³ או טָבּוּל יוֹם⁴⁴ שְׁנֹכְנָס לְעִזְרַת נָשִׁים, או
24 מִחֲסֵר כְּפוּרִים⁴⁵ שְׁנֹכְנָס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי
25 שְׂאֵינוּ לִזְקָה - מִפִּי אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת.

(42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו" ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לזקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספת ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר

בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". (21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

- 1 ד. טֵמָא מֵת, אִפְלוּ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתֵּר לְהַכְנִס לְהַר
2 הַבֵּית²²; שְׁנֹאמַר: וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ
3 - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּה.

(22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

- 4 ה. הַחִיל²³ - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ עֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּטִמְאֵי
5 מֵת וּבוֹעֲלֵי נָדוֹת²⁴; אֲבָל טָבּוּל יוֹם²⁵ נִכְנָס לְשָׁם,
6 שְׂכָבֵר טָבּוּל²⁶.

(23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". (24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוי עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. (25) שטבל ולא העריב שמשו. (26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

- 7 ו. עִזְרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ טָבּוּל יוֹם²⁷, אֲבָל
8 לֹא מִחֲסֵר כְּפוּרִים²⁸; שְׂמִחָסֵר כְּפוּרִים הָעָרִיב
9 שְׁמִשּׁוֹ²⁹. וְאִסּוּר טָבּוּל יוֹם בְּמִחְנֶה לִוְיָה מִדְּבָרֵי
10 סוֹפְרִים³⁰.

(27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה – כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

- 11 ז. מְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלִפְנִים - אִפְלוּ מִחֲסֵר כְּפוּרִים
12 לֹא יִכְנָס לְשָׁם³², שְׂעִדִּין לֹא טָהַר טָהֲרָה גְמוּרָה³³;
13 שְׁנֹאמַר: וְכָפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה, מִכָּל שְׂעִדִּין לֹא
14 נִגְמְרָה טָהֲרָתָה.

(31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה־שוה, מה נשיאת עון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג – כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" – "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" – (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק במדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקדמות רבה (מנחות כז: טז) תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול־יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

14 יג. ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש? כל
15 שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹,
16 שפך נתיפרש בנזירות⁶⁰; או שניגע באדם או בכלים
17 שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹,
18 שהרי הוא שני לראשון⁶² שנגע במת; או שנטמא
19 בפשאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו
20 במקומן⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף־על־פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל־שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף־על־פי־כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על

לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול־יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף־על־פי שאמרו בבביתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף־משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

1 י. וכשם ששלוח טמאים⁴⁶ מן המקדש⁴⁷ בעשה, כך
2 אם נכנסו⁴⁸ - עוברים בלא תעשה⁴⁹; שגאמר: ולא
3 יטמאו את מחניהם - זה מחנה שכינה⁵⁰.

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא־תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא־תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא־תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

4 יא. ומנין שאינו עובר אלא אם כן נכנס, אכל אם
5 נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שגאמר ביולדת: ואכל
6 המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד־לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

7 יב. טמא שנוכנס למקדש⁵² במזיד - עונש כרת;
8 שגאמר: ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא
9 עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שגאמר:
10 או נפש אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חייבין כרת
11 או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים⁵⁶, או על
12 תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, כמו
13 שבאנר⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג – טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה עונש כרת, תלמוד־לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על

קצד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכו". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). (74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקא א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

יז. יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב
טמאה, כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן
אב הטמאה, כמו שיתבאר⁷⁸; אבל בגד שהוא
ראשון, אם הכניסו למקדש – אינו לוקה עליו, אבל
מפני אותו מפת מרדות⁷⁹.

(78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הרמוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" – אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקריית ספר ובהרמוריה.

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש – מפני אותו
מפת מרדות⁸⁰. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות
של דבריהם⁸¹, או שאכל אכלין טמאים ושתה
משקין טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שטיטבל⁸²
– מפני אותו מפת מרדות⁸³.

(80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה – יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). (81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82) אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את

ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) – כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי – חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים⁶⁵ מן התורה – חייב פרת על ביאת המקדש⁶⁶, ואפילו אחר שטיבל, עד שיעריב שמשו⁶⁷. אבל המתטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, אף על פי שהוא טמא טמאת שבועה – הרי זה פטור על ביאת המקדש⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת⁶⁹, או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת⁷⁰, אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים – הרי זה פטור על ביאת המקדש; שדברים אלו הלכה מפני הקבלה⁷¹. ואף על פי שהוא פטור, מפני אותו מפת מרדות⁷².

(69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת – אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. (70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכו"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה) מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" – הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

טז. המכניס שרץ⁷³ וכיוצא בו⁷⁴ במקדש או שהכניס אדם טמא למקדש⁷⁵ – הרי זה חייב פרת, שהרי טמא מקדש יי. אבל הזורק כלים טמאים למקדש, אפילו היו כלים שנגעו במת – פטור מן הפרת, אבל חייב מלקות⁷⁶. שגאמר: ואם לא יכבס וגומר. מפני השמועה למדו⁷⁷: על רחיצת גופו ענוש פרת, ועל כבוס בגדיו לוקה ארבעים.

(73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ג טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו (=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת) דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

13 כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור⁹⁶, או טהור
14 שנכנס למקדש שיש בו טמא, כגון שהיה מת תחת
15 אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב
16 כרת, שהרי ביאתו וטמאה באין כאחת⁹⁷. נכנס
17 למקדש ונטמא שם אחר שנכנס⁹⁸, אפלו טמא עצמו
18 במזיד⁹⁹ - ימחר ויבהל ויצא¹⁰⁰ בדרך קצרה¹⁰¹.

(96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב. (97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא חייב כרת, וזוהו למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז. שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא על-כרחנו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה). (98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שזה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

19 כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת
20 בדרך ארפה. ואם שהה, או שיצא בארפה אף על
21 פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³
22 אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב כרת. ואם הָיָה שוֹגֵג
23 - מביא קרבן¹⁰⁵.

(102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו. (103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד: במשנה "השתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה שם טז: בבבית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה. ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד: במשנה.

24 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו
25 כלפי חוץ - אינו חייב, אלא אם כן שהה פשעור¹⁰⁶.

התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינו "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

1 יט. טמא שנכנס למקדש דרך גגות - פטור;
2 שנאמר: ואל המקדש לא תבא - דרך ביאה חייבה
3 תורה⁸⁴. ואף על פי שהוא פטור מכרת, מפני אותו
4 מפת מידות⁸⁵. [ואפלו נכנס במגדל הפורח באויר]
5 - בין שנכנס למקדש [במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין
6 שנכנס בו דרך פתחים⁸⁷.

(84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). (86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

7 כ. כל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו
8 קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין
9 אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - כופין עליו פלי עד
10 אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה
11 אלא בפשוטי פלי עץ⁹³ שאין מקביל טמאה⁹⁴, שלא
12 לרבות את הטמאה⁹⁵.

(88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא, משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.
 ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חייב בבית
 דין אלא מלקות, אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו
 לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ²³ ופוצעין את
 מוחו²⁴, ואין ממחין עליהן כפך²⁵.

(8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו.
 (9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", ובמשנה למלך כתב דכונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה-ט) וכדברי ה'תוספות' זכחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המורה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). (10) שם במשנה: "כהן ששימש בטמאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". (11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא יתחייב פרת²⁷ אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה²⁸ ויצא בקצרה²⁹, וביציאתו היה צנור קידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרב שרפתו³⁰; שפל קרוב עבודה - הרי הוא פעבורה³¹.

(12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. (13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב. (14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. (15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. (16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה³², וחייב מיתה בידי שמים³³. שגאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה למדו³⁴, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא; שגאמר: ובא השמש וטהר, מפלל שעדין לא טהר³⁵. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחלל³⁶ - הרי זה פטור³⁷.

(17) משנה, זכחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". (18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. (19) זכחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. (20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב. ועי' ב'תוספות' זכחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות' יום-טוב' זכחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21) משנה, זכחים שם. (22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו',

וכמה שיעור שהיתו? פדי לקרות: ויכרעו אפים
 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי כי טוב כי
 לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שיעור השתחויה¹⁰⁸.

(106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי בימים-ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמויכרעו לסיפא (כולומר, כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת "ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המורה, ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

כד. ואי זו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת
 מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על
 פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל
 היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארצה, אף על פי שרץ ודחק
 עצמו בקל כחו, ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארצה
 פחות משיעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל
 ויצא בארצה - חייב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט
 ועמד ושהה מעט, עד שנצטרף מכל שההיות פדי
 השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא
 קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מכין אותו מפת
 מידות¹¹².

(109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו". (110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

יום שלישי כ"ד טבת ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחייב מיתה בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם⁴. שגאמר: ויגזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵ הוא אומר: ומתו בו פי יחללהו; מה חלול האמור [שם] - חייב מיתה בידי שמים⁶, אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו⁷.

(2) משנה, זכחים טו, ב. (3) סנהדרין פג, א. (4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. (5) אצל תרומה. (6) סנהדרין פג, ב. (7) כן הוא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ד טבת - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טז. (37) יומא ז, א. ז, ב. שכיון שאינה היתר גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו³⁸; 18
שנאמר: והיה על מצחו תמיד³⁹ לרצון להם לפני 19
20

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחיה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בצינוני מהר"ן וב'הר המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ח ביומא, שם.

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא 21
את השבת ולא את הטמא⁴⁰; שאם לא יקרב היום 22
- יקרב למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו 23
זמן, בין קרבן צבור בין קרבן יחיד⁴¹ - דוחה את 24
השבת ודוחה את הטמא⁴². ולא כל הטמאות הוא 25
דוחה, אלא טמאת המת לבדה⁴³. 26

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף ה"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן ה"ט.

י. כל קרבנות הצבור קבוע זמנם. לפיכך בלן 27
דוחין את השבת ואת טמאת המת. 28

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב. לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמא - אינו נאכל⁴⁵, 29
אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה⁴⁶, 30
והשאר הראוי לאכילה נשרף, כשאר קדשים 31
שנאמרו⁴⁷. 32

(45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). (46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו

ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחיבים מלקות (כסף-משנה). גם תמורה, שהרי גם להלן פ"ט הי"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עיי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר²³: וכפר עליה 1
הכהן וטהרה, מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה²⁴. 2
והוא הדין לכל מחסרי כפורים²⁵. 3

(23) לגבי יולדת. (24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. (25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא 4
טמאה ידועה²⁶ - כל הקרבנות שהקריב פסולין²⁷, 5
שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ - 6
הציץ מרצה²⁹, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפילו 7
נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם וזרק - 8
הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על 9
פי שהוא מזיד³¹. וכבר בארנו טמאת התהום 10
בנזירות³². 11

(26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. (27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרביין³³; 12
שנאמר: והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון 13
הקדשים. אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין³⁴, 14
ולא על טמאת האדם³⁵ שנטמא בטמא ידועה; 15
אלא אם כן היתה הטמאה הדחיה בצבור³⁶, שהציץ 16
מרצה עליה³⁷. 17

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז). (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא

קצת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי כ"ד טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג הי"ב). ולא כרבי אלעזר הפוסטריס מכת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. (62 בידי שמים. ראה למעלה ה"א. 63) ראה למעלה ה"ט.

- יג. ופסח שפא בַּטְמָאָה, וְדַחֲקוּ טְמָאִי מִתּוֹ וְנִכְנסוּ 13 לְהִכָּל⁶⁴ - פְּטוּרִין⁶⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֶלָּא 14 לְעֻזָּרָה⁶⁶, הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם אֶל מַחוּץ 15 לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם⁶⁷ - הֲרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין⁶⁸. 16

64 בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשוט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. (65 מלקות, ראה להלן. 66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. (67 כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. 68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ג).

- יד. הִיוּ מְקַצֵּת בֵּית אָב⁶⁹ טְמָאִים וּמְקַצֵּתם טְהוּרִים, 17 אָף עַל פִּי שֶׁרָבֵן טְמָאִי מֵת - לֹא יִקְרִיבוּ אֶלָּא 18 הַטְּהוּרִים⁷⁰. הִיָּה כֹל בֵּית הָאָב טְמָאִי מֵת - יָבִיאוּ 19 בֵּית אָב אַחֲרָיו⁷¹. הִיָּתָה כֹּל הַמְשַׁמְרָה⁷² טְמָאִי מֵת - 20 מְחַזְרִין עַל מְשַׁמְרָה אַחֲרָתָה⁷³. אִם הָיוּ רַב הַפְּהָגִים 21 הַנִּכְנָסִין שֶׁם בִּירוּשָׁלַם בְּזֶמֶן הַקְּבֻעַ טְמָאִין - יַעֲשׂוּ 22 בְּטִמְאָה⁷⁴. 23

69 ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש הי"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום – בית-אב אחר. (70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב – זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוייה בציבור, וראה למעלה ה"ז. (71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוייה היא בציבור, כלומר בקושי התיירה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה – יש לחזור (להלן ה"ט"ו). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוייה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב – לאו דוקא הוא (כסף-משנה), וראה ב'מרכבת המשנה' ובי'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט

בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

- יב. בַּיַּצֵּד דוּחָה אֶת הַטְּמָאָה? הֲגִיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ 1 קָרְבֵּן וְהָיוּ רַב הַקֵּהל שְׁמֶקְרִיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ טְמָאִין לְמֵת, 2 אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֵּהל טְהוּרִים וְהָיוּ הַפְּהָגִים⁴⁹ הַמְּקְרִיבִין⁵⁰ 3 טְמָאִים⁵¹ לְמֵת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוֹ טְהוּרִין וְהָיוּ 4 פְּלִי הַשֶּׁרֶת טְמָאִים⁵³ לְמֵת⁵⁴ - הֲרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטִמְאָה, 5 וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמָאִים וְהַטְּהוּרִים בְּאָחֻד⁵⁵, וְיִכְנָסוּ 6 כְּפֶן לְעֻזָּרָה⁵⁶. אָבֵל הַטְּמָאִים בְּטִמְאָה אַחֲרָתָה, כְּגוֹן 7 זָבִין וְזָבוֹת וְנָדוֹת [וְיוֹלְדוֹת]⁵⁷ וְטְמָאִי שֶׁרָץ וְיִבְלָה 8 וְכִיּוּצָא בָּהֶן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְעֻזָּרָה, וְאָף 9 עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטִמְאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרִיו⁶⁰ וְעָשׂוּ אוֹ 10 נִכְנָסוּ לְעֻזָּרָה - חִיבִין פֶּרֶת עַל הַבִּיָּאָה⁶¹ וּמִיָּתָה⁶² עַל 11 הָעֲבוּדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֶלָּא טְמָאֵת הַמֵּת בְּלִבָּד⁶³. 12

(48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים עט, א – במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בובחים כב, ב – שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" – חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, ובי'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונוזהרין מהם" ('מאירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן הי"ג. (57) בפסחים סז, א – מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב – דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיוולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ה טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קצט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

הטהרים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה ה"ב.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה: שְׁעָבָר 24
חֲזָקָה הַמְלִיךְ אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אֲדָר, 25
שְׁרָאוֹי לְהִיּוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ 26
אֲדָר שְׁנִי. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים⁸⁶, שְׁאִין מַעֲבִרִין 27
בְּיוֹם זֶה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁸⁷. וּמִפְּנֵי 28
דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁעָשָׂה שְׁלֹא פָּהֲלָה נֶאֱמָר: כִּי אָכְלוּ אֶת 29
הַפֶּסַח בְּלֹא כִפְתוּב⁸⁸. וּבִקְשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ וְעַל 30
הַחֲכָמִים⁸⁹ שֶׁהִסְכִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שְׁנֶאֱמָר: כִּי 31
הַתְּפִלָּה יִחֲזָקֶיהוּ עֲלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יִכְפֹּר בְּעַד. 32
וְנֶאֱמָר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל יִחֲזָקִיהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעַם - 33
שְׁנֶרְצָה קִרְבָּנָם. 34

(86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87) שם ה"ד. (88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברה מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעיברה ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברה ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק. (89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כסף-משנה).

יום רביעי כ"ה טבת ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְקִדּוּשׁ כַּהֵן הָעוֹבֵד² יָדָיו וְרַגְלָיו³ 35
וְאַחֵר כֹּף יַעֲבֹד; שְׁנֶאֱמָר: וַיִּרְחֲצוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ 36
אֶת יָדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. וְכֵהֵן שֶׁעֲבָד וְלֹא קִדְּשׁ יָדָיו 37
וְרַגְלָיו שְׁתִּירִית⁴ - חֵיב מִיתָה⁵ בִּידֵי שְׁמָמִים; שְׁנֶאֱמָר: 38
וַיִּרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ. וְעֹבְדוֹתָ פֹסְלָה. בֵּין כַּהֵן 39
גָּדוֹל בֵּין כַּהֵן הַדְּיוּטָה⁶. 40

(2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה

טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר? 1
מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה 2
עומדת, ודחיה היא עתה מפני הדחק⁷⁵, ואין דוחין 3
כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה 4
צריכה ציץ לרצות עליה⁷⁶. 5

(75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

טז. ומניין שטמאת מת דחיה בצבור? שְׁנֶאֱמָר: 6
וְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם. כֹּף לְמִדּוֹ 7
מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁷⁸, שְׁאֲנָשִׁים יְחִידִים הֵם שִׁידְחוּ לְפֶסַח 8
שְׁנִי אִם הָיוּ טְמֵאִים; אֲבָל צָבּוֹר שֶׁהָיוּ טְמֵאִי מֵת - 9
אֵינָן נִדְחִין⁷⁹, אֲלֹא הִטְמֵאָה תִּדְחָה וַיַּעֲשׂוּ פֶסַח 10
בְּטְמֵאָה. וְהוּא הָדִין לְכָל קָרְבָן שֶׁקָּבִיעַ לוֹ זִמָּן 11
כִּפְסֹחַ, שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הִטְמֵאָה⁸⁰. 12

(77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחת בציבור, מיתור הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט וה"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספר' פרשת בהעלותך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, ט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

יז. וְהָרִי הַדָּבָר מִפְּרִשׁ בְּכַתוּבִים⁸¹. שְׁנֶאֱמָר שָׁם: כִּי 13
רַבַּת בִּקְהָל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדְּשׁוּ, וְהָלוֹיִם עַל שְׁחִיטַת 14
הַפֶּסַחִים לְכָל לֹא טָהוֹר [לְהִקְדִּישׁ לַה']. כִּי מִדְּבִית 15
הָעַם רַבַּת מֵאַפְרִים וּמִנִּשְׁשָׁה יִשְׁשָׁכָר וּזְבֻלוֹן לֹא 16
הִטְהָרוּ⁸². וּמֵהוּ זֶה שְׁנֶאֱמָר: כִּי אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא 17
כִּכְתוּב? מִפְּנֵי שֶׁעֲבָרוּ אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הִטְמֵאָה⁸³. 18
שְׁנֶאֱמָר: וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל וְכָל הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַיִם 19
לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי⁸⁴. כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹתוֹ 20
בְּעֵת הַהִיא, כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמִדֵּי. וּכְבָר 21
בְּאַרְנוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ⁸⁵, שְׁאִין מַעֲבִרִין אֶת הַשָּׁנָה 22
לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי הִטְמֵאָה. 23

(81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראייה, שטומאה אינה נדחת מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן ה"ח. (84) כלומר, לעבר השנה

- בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".
- ב. ומצוין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו ולזרעו, ובבגדי כהנה הוא אומר: חקת עולם; מה מחסר בגדים מחלל עבודה, כמו שפארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.
- (7) צריך להיות: חק.
- ג. אין הפהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם אחת מקדש בפקר ועובד והולך כל היום פלו וכל הלילה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסית דעתו¹⁰. ואם עשה אחד מארבעתן - צריך לחזור ולקדש¹¹.
- (8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמה על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבר עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבר - עבודתו כשרה.
- ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא הסיח דעתו - עבודתו כשרה¹². וזה הכלל היה במקדש¹³: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה¹⁴, אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל¹⁵.
- (12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כת. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיסך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיוכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.
14. וכל המסיך את רגליו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וכל המטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - [פשוטו טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²²] - פשוטו טעון קידוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא
- 19 טבל ולא קדש²³ ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיח רגליו ולא הטיל מים - עבודתו כשרה²⁴.
20 הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.
21 ו. נטמאו ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין או שתית משקין טמאין²⁷ וטבל, אף על פי שאינו צריך הערב שמש²⁸ - חזר ומקדש אחר טבילה²⁹; שכל טובל³⁰ מקדש ידיו ורגליו ואחר כך עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו - לא חלל³¹.
- (25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמה הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. (30) [כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה]. (31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). [ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].
- ז. פהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ה טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

22 - אֵין זֶה קָדוֹשׁ כָּלָל, עַד שְׂיִרְחֵץ בְּכָלִי. וּבְכָל כָּלִי
23 הַקָּדָשׁ מְקַדְּשִׁין⁴³, בֵּין שֵׁשׁ בָּהֶן רְבִיעִית בֵּין שְׁאִין
24 בָּהֶן רְבִיעִית.

(42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודח מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

25 יב. כָּל הַמִּימוֹת פְּשָׁרִים לְקָדוֹשׁ, בֵּין מִים חַיִּים בֵּין
26 מִי מְקָה; וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִשְׁתַּנָּה מְרֵאִיהֶן, אֲלֵא יִהְיוּ
27 כַּמִּים הַפְּשָׁרִים לְטַבִּילָה. טֵיט הַנְּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה
28 שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מְשָׁלִים לְמִי כִיּוֹר. זֶה
29 הַכָּלָל: כָּל הַמְשָׁלִים לְמִי מְקָה - מְשָׁלִים לְמִי כִיּוֹר.

(44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

30 יג. כַּמָּה מִים צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּכִיּוֹר? אֵין פְּחוֹת מִכֵּדִי
31 לְקָדֵשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַת כֹּהֲנִים. שְׁנֵאמַר: אֶהְרֹן וּבְנָיו.
32 וְהִיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאַיִתָּמָר, וּפְיִנְחָס עִמָּהֶם - הֲרִי אַרְבַּעָה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים, שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר, ופנחס עמהם הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהוא, בפשטות הוא מפני שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשארו רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו – "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" – אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים, ואח"כ מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלמד זאת מפסוק אחר (עי' זבחים יט, ב. ובפרש"י שם).

(עלפי "יין מלכות" 99 עבודה סימן כט)

(46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו

1 בְּגָדִים לְבָגָדִים³² וּבֵין עֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה³³ בְּיוֹם
2 הַכַּפּוֹרִים וְעַבֵּד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁴. הוֹאִיל וְאוֹתָן
3 הַטַּבִּילוֹת וְהַקְדוּשִׁין אֵין שְׁוִים בְּאֶהְרֹן וּבְנָיו,
4 וְנֵאמַר: וְרָחֲצוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - דָּבָר הַשְּׁוֶה בְּכָל
5 הַכֹּהֲנִים מִעֶכְבַּד, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ רֵאשׁוֹן.

(32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב. (33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים. (34) אבל עבר בעשה.

6 ח. קָדֵשׁ יָדָיו הַיּוֹם - צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקָדֵשׁ לְמַחֵר, אָף
7 עַל פִּי שְׁלֹא יֵשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה; שֶׁהַיָּדִים נִפְסְלוֹת
8 בְּלִינָה. קָדֵשׁ כַּלְיָה וְהַקְטִיר הַחֲלָבִים כָּל הַלַּיְלָה -
9 צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקָדֵשׁ³⁵ בְּיוֹם לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם.

(35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

10 ט. קָדֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו לְתַרּוּמַת הַדֶּשֶׁן, אָף עַל פִּי
11 שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ - אֵינוֹ צָרִיף
12 לַחֲזוֹר וּלְקָדֵשׁ אַחֵר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם³⁶; שֶׁהָרִי בַתְּחִלַּת
13 עֲבוֹדָה קָדֵשׁ³⁷.

(36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. [וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתורמת הדשן הייתה אחרי עלות השחר].

14 י. מִצְוָה לְקָדֵשׁ מִמִּי הַכִּיּוֹר. וְאִם קָדֵשׁ מֵאַחַד מִכָּלִי
15 הַשֶּׁרֶת - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָה³⁸. אֲבָל כָּלִי הַחֹל אֵינֶם
16 מְקַדְּשִׁין³⁹. קָדֵשׁ בְּכָלִי שֶׁרֶת בַּחוּץ⁴⁰ אוּ בְכָלִי חֹל
17 בְּפָנִים וְעַבֵּד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאֵין מְקַדְּשִׁין בְּתוֹךְ
18 הַכִּיּוֹר אוּ בְתוֹךְ כָּלִי הַשֶּׁרֶת, אֲלֵא מֵהֵן; שְׁנֵאמַר:
19 וְרָחֲצוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְתוֹכוֹ⁴¹. וְאִם קָדֵשׁ
20 בְּתוֹכוֹ וְעַבֵּד - לֹא חֲלָל.

(38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39) "[ורחצו] ממנו, למעוטי כלי חול". (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

21 יא. הַטַּבִּיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמִי מְקָה, אֲפִלּוּ בְּמַעֲיָן⁴²

רב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ו טבת - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 לא - עבודתו פסולה. קבל בימין ושמאל מסינתו
27 - עבודתו פשרה, שהמסיע אין משגיחין עליו.

55 שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. 56 כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. 57 נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. 58 שמייע אין בו ממש.

28 יט. נתנדה אבן מאבגי העזרה⁵⁹ - לא יעמד עליה
29 בפשע עבודה עד שתחפר בארץ. ואם עבד -
30 עבודתו פשרה, הואיל ובמקומה עומדת.

59 בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמיא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא? ומסתימת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

יום חמישי כ"ו טבת ה'תשע"ט

פרק ששי

1 יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

31 א. כל פהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר², לא יפנס למקדש מן המזבח³ ולפנים⁴; שנאמר: אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש. ואם עבר ונקנס⁵ - לוקה, אף על פי שלא עבד. ואם עבד במקדש - פסל⁶ וחלל עבודה, ולוקה אף על העבודה⁷. שנאמר: אשר יהיה בו מום לא יקרב. מפי השמועה למדו, שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל כהן שיש בו מום, בין קבוע בין עובר, לא יכנס למקדש... ואם עבר ונכנס לוקה כו".

והיינו שכשם שהקרבות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין, כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על-ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי

בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

1 יד. מי פיור נפסלין בלינה, פמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעים אותו במי מקנה או במעין ולמחר מעלין אותו, או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

4 טו. הים שעשה שלמה - במקנה היה⁴⁷, מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין ציטום, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה פמי הפיור, וממנו היו ממלאין הפיור.

47 בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים-ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".

8 טז. פיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה - חוצץ בקדוש ידים⁴⁸. ואינו מקדש פשהוא יושב, מפני שהוא פעבודה⁴⁹, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: לעמד לשרת.

48 בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". 49 בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).

14 יז. וכל העובד והוא יושב⁵⁰ - חלל, ועבודתו פסולה. ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש - צריך שהיה עומד על הרצפה⁵¹. ואם היה דבר חוצץ⁵² בינו ובין הקרקע, כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חברו⁵³ - פסולה. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי⁵⁴ שעובד בו - פסל.

50 שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לישיבה". 51 שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. 52 שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו" אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". 53 ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. 54 שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

21 יח. ואין עבודה אלא בימין⁵⁵. ואם עבד בשמאל - פסולה, ואינו לוקה⁵⁶. רגלו אחת על הפלי ורגלו אחת על הרצפה, רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה⁵⁷ - רואין: כל שאלו ינטל הפלי או האבן יכול לעמד על רגלו אחת - עבודתו פשרה⁵⁸, ואם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"ו טבת – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש רג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ג. **כָּל הַמוֹמִין בָּלֵן, אֶחָד שֶׁהָיוּ בּוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ**
וְאֶחָד שֶׁנִּזְלָדוּ בּוֹ אַחֵר בָּלֵן¹¹, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׂאִינִן
עוֹבְרִין - הָרִי זֶה פָּסוּל עַד שְׁנַעֲבֹרֻה¹².

(11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

ד. **מוֹם קְבוּעַ - כְּגוֹן שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד¹³; וּמוֹם עוֹבֵר¹⁴ - כְּגוֹן גֶּרֶב¹⁵ אוֹ יִלְפָת, וְהָיָא**
הַחֲזִיזִית¹⁶. וְלֹא הַמוֹמִין הַקְּתוּבִין בַּתּוֹרָה בְּלִבָּד¹⁷ הֵן
שְׁפוּסָלִין בַּכֶּהֱנִים, אֲלֵא כָּל הַמוֹמִין הַנִּזְרָאִין
בַּגּוֹף¹⁸; שְׁנֶאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם - מִכָּל מְקוֹם.
וְאֵלּוּ הַקְּתוּבִים בַּתּוֹרָה דִּגְמָא הֵן.

(13) מפורש בויקרא כא, יט. (14) מפורש בתורה שם, כ. (15) לח, ראה להלן פ"ה הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. (16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17) ספרא שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מניין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". (18) ראה להלן הלכה ז.

ה. **שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי מוֹמִין הֵם: יֵשׁ מוֹמִינִן¹⁹ שֶׁהֵן פּוֹסְלִין**
הַכֶּהֱן מִלְּעֶבֶד וְהַכֹּהֵנָה מִלְּקָרֵב. וְיֵשׁ מוֹמִין
שְׁפוּסָלִין בְּאֵדָם בְּלִבָּד מִלְּעֶבֶד²⁰. וְיֵשׁ מוֹמִין שְׂאִינִן
פּוֹסְלִין, אֲבָל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין אֲמָרוּ: שֶׁכָּל כֹּהֵן
שִׁישׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינוֹ עוֹבֵד.

(19) בכורות מג. (20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" – "איש ששוה בזרעו של אהרן (= שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שוה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור – נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

ו. **כָּל מִי שִׁישׁ בּוֹ מוֹם²¹ שְׁפוּסָל בְּאֵדָם וּבִכְהֵנָה**
וְעֵבֶד, בֵּין בְּשׁוּגָג²² בֵּין בְּמִזֵּיד - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה.
וְאִם הָיָה מִזֵּיד - לֹקָה. וְכָל מִי שִׁישׁ בּוֹ מוֹם מִן
הַמוֹמִין הַמִּיֻּחָדִין לְאֵדָם וְעֵבֶד, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
לֹקָה²³ - לֹא חָלַל עֲבֹדָתוֹ²⁴. וְאִם הָיָה בּוֹ דָּבָר
מִדְּבָרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין - אֵינוֹ לֹקָה,
וְעֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(21) בכורות שם במשנה. (22) שלא ידע שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין סו: (23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שוה בזרעו של אהרן, עובר בעשה – שלא הבא מכלל עשה – עשה (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה,

היא "מצות-עשה... שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכו"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על-ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות ל"ת.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ז)

(2) בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברים, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה – רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שברין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר – סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד). לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתויי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקיו" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבויי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

ב. **וְכֵן בְּעַל מוֹם עוֹבֵר שֶׁעֵבֶד - פָּסֵל, וְלֹקָה⁹.**
שְׁנֶאֱמַר: כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקָּרֵב. מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּוּ אֲזַהֲרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. וְאֵין
בְּעַלִּי מוֹמִין שֶׁעֵבֶדוּ בְּמִיתָה, אֲלֵא בְּמִלְקוֹת בְּלִבָּד¹⁰.

(9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

י. כהן שֶׁעָבַד וְנִבְדֵּק וְנִמְצָא חָלָל - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶
לְשַׁעֲבֵר, וְאִינוּ עֹבְדֵי לְהַבֵּא. וְאִם עָבַד - לֹא חָלָל³⁷;
שְׁנֵאמֶר: בְּרַךְ יְיָ חִילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה - אִף חָלִין³⁸
שְׁבוּ תִרְצֶה³⁹.

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדן: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:) - אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתיבות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם). (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). (39) קידושין שם.

יא. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁴⁰ הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית⁴¹,
וְעָקֵר מַעֲשֵׂיהֶם⁴² הַתְּדִיר - שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין וְדִנִּין אֶת
הַכֹּהֲנָה, וּבִדְקִין הַכֹּהֲנִים בְּיוֹחֲסִין וּבְמוֹמִין⁴³. כָּל
כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא פְסוּל בְּיוֹחֶסוֹ - לֹא־יִשְׁחָרֹץ וּמִתְעַטֵּף
שְׂחֹרִים וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שָׁלֵם
וְכָשֵׁר - לֹא־יִשְׁחָרֹץ לְכֹהֲנִים וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֲחֵיו
הַכֹּהֲנִים.

(40) מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). (43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב).

יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כָּשֵׁר בְּיוֹחֶסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב
בְּלִשְׁכַּת הָעֵצִים⁴⁴ וּמִתְלַע עֲצִים לְמַעַרְכָּה⁴⁵. וְחֹלֵק
בְּקִדְשִׁים⁴⁶ עִם אֲנָשִׁי בֵּית אָב שָׁלוֹ וְאוֹכֵל, שְׁנֵאמֶר:
לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים וּמִן הַקִּדְשִׁים יֹאכֵל.

(44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. (45) ש"כ כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז.

ואילו באינו שוה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה - תמיהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא בין מומא (=מום) לשאינו שוה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שוה בזרעו של אהרן - לא מיחיל (=מחלל) עבודה".

ז. אֵין פּוֹסֵל בְּאָדָם אֶלָּא מוֹמִין שְׁפָגְלוּ²⁵; אֲבָל
מוֹמִין שְׁפָחֵלל הַגּוֹף, כְּגוֹן שֶׁנִּטַּל כְּלִיתוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ
טְחוֹל שָׁלוֹ אוֹ שֶׁנִּקְבוּ מַעֲיוֹ, אִף עַל פִּי שְׁנַעֲשֶׂה
טְרִפָּה²⁶ - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה. שְׁנֵאמֶר: שֹׁכֵר רֶגֶל אוֹ
שֹׁכֵר יָד - מָה אֵלוֹ בְּגָלוּי, אִף כָּל בְּגָלוּי.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". (26) בכורות מה: במשנה.

ח. הָעֶרֶל²⁷ - הָרִי הוּא כֶּכֶן נִכְר²⁸, שְׁנֵאמֶר: כָּל בֶּן
נִכְר עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בֶּשָׂר²⁹. לְפִיכָף, עֶרֶל שֶׁעָבַד - חָלָל
עֲבֹדָתוֹ וְלוֹקָה, כְּזֶר שֶׁעָבַד; אֲבָל אִינוּ חֲזִיב מִיתָה³⁰.

(27) זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה העובר אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). (29) שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מד, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומנלן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-תם (תוספות שם כב: ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל עבודה. (30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא באזהרה.

ט. כֹּהֵן³¹ שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא נָשִׁים בְּעֶבְרָה - אִינוּ עֹבְדֵי, עַד
שֶׁיִּדְרֹוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה
לוֹ הַפְּרָה, שְׁלֹא יוֹסִיף לַחֲטֹא; וְעֹבְדֵי וְיוֹרְדֵי וּמַגְרִישִׁם³³.
וְכֵן אִם הָיָה מְטַמֵּא לְמֵתִים - פְּסוּל, עַד שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו
בְּבֵית דִּין שְׁלֹא יִטְמָא³⁴. וְאִם עָבַר וְעָבַד קֹדֶם שֶׁיִּדְרֵי
אוֹ שֶׁיִּקְבֹּל, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נָשׂוּי בְּעֶבְרָה - לֹא חָלָל
עֲבֹדָה³⁵.

(31) בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך וכך, ונחמתני" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג. ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. (33) ברייתא שם. (34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצור

יום שישי כ"ז טבת ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

1 **א. כָּל הַמוּמִין הַפּוֹסְלִים בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה - חֲמִשִּׁים.**

2 **וְזֶהוּ פֶּרֶטָן :**

(2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת וחורין לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותבלול לא נכתבו בבהמה – למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

3 **ב. חֲמִשָּׁה בְּאֶזְן, וְאֶלּוּ הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם³ סָחוּס אֶזְנוֹ**

4 **כְּדִי שֶׁתַּחַגֵּר הַצֶּפֶרֶן בַּפֶּגֶם⁵. אֲבָל הָעוֹר הַמִּקָּף לְסָחוּס**

5 **הָאֶזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם⁶, בֵּין נֶקֶב בֵּין נִסְדֵּק⁷.**

(3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לז.). וראה להלן ה"ג. (4) שם לז, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את הבכור, נפגמה אזנו מן החסחסוס". ובמשנה שבמשניות הגירסא "החסוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י וב'תוספות' שם כי הוא תנוך האוזן. (5) שם לז, ב - בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עזר היינו אליה רכה של אוזן", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל העזר המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה 'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין חרוץ אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא בנפגם – טעם אחד הוא לכולם כיון שחזור ומבריא, כנ"ל.

6 **ג. מִי שֶׁנִּסְדַּק⁸ סָחוּס אֶזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אֵף עַל פִּי**

7 **שְׁלֵא חֲסֵר⁹. מִי שֶׁנֶּקֶב¹⁰ סָחוּס אֶזְנוֹ כְּכִרְשִׁינָה¹¹. בֵּין**

8 **נֶקֶב עַגְל בֵּין נֶקֶב אֶרֶץ, אִם מִצֶּטְרֵף לְכִרְשִׁינָה - הָרִי**

9 **זֶה מוֹם¹². מִי שֶׁיִּכְשֶׁה אֶזְנוֹ כְּדִי שֶׁתַּנְקֵב וְלֹא תוֹצִיא**

10 **דָּם¹³. מִי שֶׁהִיתָה אֶזְנוֹ¹⁴ כְּפּוֹלָה לְשִׁתִּים¹⁵. אֶפְלוּ**

11 **הַגְּדִי, שֶׁדֶּרֶךְ אֶזְנוֹ לְהִיטֵן נוֹטוֹת וּכְפּוֹלוֹת¹⁶. וּבִלְבָד**

12 **שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי סָחוּסִין¹⁷; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֶלָּא**

13 **סָחוּס אֶחָד וְהָרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - כָּשֵׁר¹⁸.**

(8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן.

(9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לז:) "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". (10) (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). (11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה".

ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שרביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לעדשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו

חסרון – מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחסוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). (12) בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה.) שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). (13) שם במשנה: "או שיכשה, איזהו יכשה, כל שחניקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יכשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. (14) בכורות מ, ב - במשנה. (15) "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). (16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחסוסין. (17) כלומר, שני תנוכים נפרדים. (18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו – הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו – אין זה מום ('בית יוסף' יו"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בברייתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסחסוס אינו מום, בשתי חסחסיות הרי זה מום" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חרוץ למקדש), בשתי חסיסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

14 **ד. שְׁלֹשָׁה בְּרִיסִים¹⁹ שֶׁל עֵין, וְאֶלּוּ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב רִיס**

15 **מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²⁰. מִי שֶׁנִּסְדַּק רִיס מְרִיסִי**

16 **עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²¹. [מִי שֶׁנִּפְגַּם²² רִיס מְרִיסִי עֵינָיו**

17 **בְּכָל שְׁהוּא. וְשְׁלֹשָׁה מוּמִין אֵלּוּ בְּכָלל חֲרוּץ²³**

18 **הָאֶמּוֹר בְּתוֹרָה²⁴.**

(19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח:) "מאי הריס, אמר רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". (20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. (21) שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לז, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לז, א - במשנה. (22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך

בסירה ונכנס בשחור, ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא – רש"י) תרבה דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלובן), עיניו סתמא - לא איקרי". (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. (36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

- ו. **שְׁלֹשָׁה בַּחֲטָמִים**,³⁷ וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶב חֲטָמוֹ, אֶפְלוֹ 21
מִצַּד אֶחָד.³⁸ מִי שֶׁנֶּסְדֵּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנֶּפֶגַם³⁹ חֲטָמוֹ. 22

(37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ (ה'ה המוריה'). (39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

- ז. **שֵׁשֶׁה בַּפֶּה**, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁנֶּקֶבָה שְׁפֹתוֹ,⁴⁰ אֶפְלוֹ 23
אֶחָת מֵהֶן.⁴¹ מִי שֶׁנֶּפֶגַםָּה שְׁפֹתוֹ. מִי שֶׁנֶּסְדֵּקָה שְׁפֹתוֹ. 24
וְהוּא שֶׁתִּפְסֵדֵק מְזִרָה⁴² שְׁלָהּ עַד שֶׁתַּחֲלֹק לְשָׁנֵי 25
רְאשֵׁים.⁴³ מִי שֶׁעָצַם לִחְיוֹ תַּתְּחִתּוֹן עוֹדֶף עַל הָעֲלִיוֹן 26
כָּל שְׁהוּא.⁴⁴ מִי שֶׁפִּיּוֹ נִבְלָם⁴⁵ מִחֲמַת גּוֹפּוֹ וּבְרִיתוֹ. 27
אֲבָל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרוּחַ - אִינוֹ מוּם.⁴⁶ מִי שֶׁנֶּטַל 28
רֵב הַמְדִּבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ.⁴⁷ 29

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתיה", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתיה = עור החיצון". (ויתכן כי צריך להיות "הזר שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן

עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא – כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. (23) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ב: "חרוץ ריס של עינו שניקב שנפגם ושנסדק". (24) בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן ה"א) – נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

- ה. **שְׁמוֹנֶה פְּעִין, וְאֵלּוּ הֵן: הָעוֹר²⁵, בֵּין בְּאַחַת 1**
מַעֲיָנֵיו בֵּין מַשְׁתִּיהָ²⁶. מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּשֵׁתִי עֵינָיו 2
אוּ בְּאַחַת מֵהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁאִין נִרְאֶה בֶּהֶן שְׁנֵי 3
כָּלָל²⁷, מִחֲמַת שִׁירָדוֹ מִים קְבוּעִים כְּנֶגֶד רְאֻתִי²⁸. 4
מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוּ בְּאַחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה 5
מִחֲמַת שְׁהִיָּה בֶּה סְנוּרִים קְבוּעִים²⁹. מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ 6
עֵנֵב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה³⁰. מִי שֶׁיֵּצֵא בְּשֹׁר יָתֵר 7
בְּעֵינָיו עַד שֶׁחִפָּה מַעַט מִן הַשְּׁחוּר³¹ שֶׁל עֵין. מִי 8
שֶׁנִּמְשַׁף הַלֶּבֶן שֶׁל עֵין וְנִכְנָס מִמֶּנּוּ מַעַט בְּשְׁחוּר, עַד 9
שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחוּר מַעֲרֵב בִּלְבָן. וְהוּא תַּבְלִיל³² הָאָמּוֹר 10
בְּתוֹרָה³³. אֲבָל אִם יֵצֵא מִן הַשְּׁחוּר לְתוֹף הַלֶּבֶן - 11
אִינוֹ מוּם; שֶׁאִין מוּמִין בִּלְבָן³⁴. מִי שֶׁהִיתָה נִקְדָּה 12
לִבְנָה בְּתוֹף הַשְּׁחוּר. וְזֶהוּ דֵּק³⁵ הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה³⁶. 13
וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה צָפָה עַל גִּבִּי הַשְּׁחוּר; אֲבָל אִם לֹא 14
הִיתָה צָפָה אוּ שֶׁהִיתָה מְשֻׁקְעַת בְּשְׁחוּר - אִינוֹ מוּם. 15
וְכֵן אִם הִיתָה נִקְדָּה שְׁחוּרָה בְּתוֹף הַלֶּבֶן, אֶפְלוֹ צָפָה 16
- אִינוֹ מוּם; שֶׁאִין מוּמִים בִּלְבָן. הִיתָה נִקְדָּה שְׁחוּרָה 17
שׁוּקְעַת בְּתוֹף הַשְּׁחוּר - אִף זֶה נִקְרָא דֵּק. אֲבָל אִם 18
הִיתָה צָפָה, הוּאִיל וְהִיא שְׁחוּרָה בְּשְׁחוּר - אִינוֹ 19
מוּם. 20

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגוי", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בבכורות מד, א. (26) בבכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר, בעיניו, ראה בבכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ג במה יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, איזהו סנוורים קבועים. (30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם ה"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק

מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת – סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

ט. לְשֹׁשׁ בְּיָדִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלוּ הֵן: הַפֶּסֶחַ⁵⁸. וּמִי
שֶׁנִּשְׁמָטָה יָרְכוּ⁵⁹. הוּא שָׂרֵעַ הָאָמּוּר בְּתוֹרָה⁶⁰. מִי
שֶׁאֵחָת מִיָּרְכוּתוֹ גְּבוּהָ מִחֲבֵרָתָהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר
עֵצָם יָדוֹ⁶². וְהוּא שְׂיֵהִי נָכָר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עֵצָם
רַגְלוֹ. וְהוּא שְׂיֵהִי נָכָר. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר
כִּשְׁעוּמָד, אִם נָכָר כִּשְׂיֵהֶלֶךְ - הָרִי זֶה מוֹם⁶⁴. מִי
שֶׁרַגְלָיו מִבְּלָמוֹת⁶⁵ מַחֲמַת עֵצָמָן וּבְרִיתָן⁶⁶. אָבֵל אִם
הֵיוּ מִבְּלָמוֹת מַחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוֹם.

(8) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר
 בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה
 יריכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה
 שם מ, א: "איזהו שחול, שנשמטה יריכו". וראה להלן,
 בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע".
 וכמו כן (שם כב, כג) "ישור ושה שרוע וקלוט". וראה
 בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבב לו יריכו", ומפרש
 רש"י שאת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור
 פ"ה ה"ו "שרוע שנשמטה יריכו", הרי כי נשתרבב ונשמט
 היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה
 שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאת מירכיים
 גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום
 חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה
 על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם
 (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל
 או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו
 אע"פ שאינו ניכר", ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי
 מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר
 מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירוש המשנה ובפירוש
 רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר
 בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה.
 (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב - בברייתא:
 "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו
 מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת
 העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא
 (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו
 הרי זה מום", ראה למעלה שם.

י. אֲרַבְעָה רֵאיוֹיִן לִהְיוֹת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלּוּ הֵן: מִי
שֵׁשׁ בּוֹ גֵּרֶב ⁶⁷ כֶּשֶׁ פֶלֶ שֶׁהוּא ⁶⁸. וְזֶה הַגֶּרֶב הָאֲמֹר
בַּתּוֹרָה ⁶⁹. מִי שֵׁשׁ בּוֹ יִבְלֵת שֵׁשׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא
יִבְלֵת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה ⁷⁰. מִי שֵׁשׁ בּוֹ חֲזוּזִית מִצְרִית ⁷¹
כֶּל שֶׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קָשָׁה וּכְעוֹרָה. וְזֶה הִיא יִלְפֵת
הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה ⁷².

67) מִין שְׁחִין. 68) שֶׁאֵז הוּא מוֹם קְבוּעַ, אֲבָל גֶּרֶב לֹחַ אֵינוֹ מוֹם קְבוּעַ אֲלָא מוֹם עוֹבֵר לְפִי שִׁיכּוֹל לְהִתְרַפֵּא, רֵאשִׁי לְהֵלֵךְ

גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:)
חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין
בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה.
כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה
העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה –
אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח
ה"ח. (45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני
פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף'
ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן
הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן
ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו
בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת
העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת
הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו
של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט
לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל
רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה
מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק
במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש
המשנה).

ח. שְׁנַיִם עָשָׂר בְּאַיְכָּרֵי הַדָּרֶע, וְאֵלֵי הֵן: מִי שֶׁנִּמְעָד
 הַגִּיד שְׁלוֹ, אוֹ נִכְתַּת⁴⁹, אוֹ נִתְקַ⁵⁰, אוֹ נִכְרַת⁵¹. מִי
 שֶׁנִּמְעָכוּ הַבִּיצִים שְׁלוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן⁵², אוֹ נִכְתַּתוֹ אוֹ
 אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִתְקַ⁵³ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִכְרַת⁵⁴ אוֹ
 אַחַת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בִיצָה אַחַת, אָף עַל פִּי
 שְׁנֵי לֹ שְׁנֵי כִסְיִין⁵⁵. מִי שֶׁשְׁתֵּי בִיצָיו בְּכִסִּים אֶחָד⁵⁶.
 הַטְּמֹס. הַאֲנֵדוֹרְגִינֹס⁵⁷.

48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכתות, ולא תקריבו לה". ובבכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוק וכתות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. 49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). 50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). 51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). 52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. 53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטמים שתלויין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). 54) בסכין ועדיין תלויין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלויין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. 55) שם מ, א - במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי

10 פל גופו בפלשם ועובד⁸⁴. היה ריח פיו רע - נותן
11 בפיו פלפל⁸⁵ או זנגביל⁸⁶ וכיוצא בהן ועובד. ואם
12 עבד בזהוים זעתו או בזהוים פיו - הרי חלל עבדו,
13 כשאר אלו הפעלי מומין פלם.

(83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם).
(84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

יום ש"ק כ"ח טבת ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

14 א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו
15 פרטן: שמונה בראש, ואלי הן: מי שאמצע קדקדו
16 שוקע למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו
17 עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא
18 כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו
19 כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מקאן ומקאן,
20 עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על
21 העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר.
22 ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן
23 לאזן - פשר. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן
24 מלפניו בלבד, ושאר הראש קרח הוא - הרי הוא
25 פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש
26 סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע - גם
27 זה קרח ופסול.

28 ב. שנים בצואר, ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה
29 עד שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. מי
30 שצוארו ארך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.

31 ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות
32 הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי
33 שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה
34 מחברתה במראה².

(2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף
אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות
העיניים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר
שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגדס
ויקרא זוגדס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין
שיהא בהן שינוי" ו"פירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר,
הזוג - בשני עניינים.

35 ד. חמשה בגבינים³, ואלו הן: מי שאין לו שער
36 בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו
37 שוכבין. מי שאין לו אלא גבין אחד. מי שיש לו
38 גביניו יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה
39 מחברו. בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר,
40 בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן

פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בבכורות מא, א -
שגרם לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרם יבש
מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח
מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים
ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'.
(69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא
כב, כב "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת,
לא תקריבו אלה לה'". וראה בבכורות מ, ב - כי "יבלת"
שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין
בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם
מא). וראה להלן שם כי יש חזוית שאינה מצרית.
(72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

1 יא. כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ - הרי זה
2 מום⁷³, והוא בכלל חרוץ האמור בתורה⁷⁴. ואין
3 הצלעות בכלל עצמות שבגלוי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו".
(74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א:
"אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם,
אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה
ב'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר
יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה יד או שנשברה
רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר
יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן
חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין
חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא
בכורות פ"ד: "איהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו
רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור
ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חוזר".

4 יב. ועוד יש שם⁷⁶ שלשה מומין אחרים⁷⁷, ואלו
5 הן: הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא
6 עומד⁷⁸. החולה כשהוא רועד מפני חלי וקשולין
7 כחו. אכל הטריפה - כשר באדם⁷⁹ ופסול בבהמה⁸⁰.
8 וכן יוצא דפ"ז⁸¹ - כשר באדם ופסול בבהמה⁸².

(76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד.
(77) משנה בבכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים
דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן
הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן
ולחולה ולמזוהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן
משיביא שתי שערות עד שיוקין כשר לעבודה וכו', עד
שיוקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד
שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה
למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום
שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא
נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את
הטריפה (ספרא) שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י).
(81) הוציאווהו עליידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה.
משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט
ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

9 יג. המזהם⁸³. וכהן שהוא מזהם בזהו - רוחץ ושה

- 1 או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה
2 פסול.⁵
- 3 (3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד
ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה
אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם
מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.
- 4 ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער
5 קלל בריסי עיניו. מי ששער ריסי עיניו מרבה
6 מעבה הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה
7 משער ריס אחד. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או
8 שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות
מעט ואינן נפתחות הרבה כשאור כל האדם.
- 9 (6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר"
שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום
מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול
מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה
שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו
נשרו כמה שערות.
- 9 ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו
10 למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו.
11 מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי
12 שהיו שתי עיניו עגלות ואינם נמשכות בארץ מעט
13 כשאור העינים. מי שעניו מוזרות והן יוצאות פניו
14 הנמר ויכמי שהוא מסתפל בעת שפועס פֶּעס הרבה.
15 מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. מי שעניו
16 קטנות כשל ארז. מי שדמיעו זולפות תמיד. מי
17 שלחלוהית נמשכת מראש עינו מכנגד החטם, או
18 מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו
19 ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא
20 רוצה לדקדק בראיה. מי שראית עינו מערפכת עד
21 שרואה את החדר ואת העליה כאחת. ויודע דבר זה
22 בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו הוא מסתפל
23 באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין
24 במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה
25 ואחת פתוכה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל
26 ויש בין שתיהן שנוי מכל מקום - פסול.
- 27 ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע,
28 אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת. וזה חרום
29 האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי
30 שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד
31 אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן
32 מאיבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה שעל
33 ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה -
34 הרי זה מום.
- 35 ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה
- 36 עודפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת
37 על העליונה. מי שפיו רפוי ורירי יורד מפיו.
- 38 ט. שלשה בפֶּטֶן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי
39 שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאור בגי אדם. מי
40 שדדי שוכבין על בטנו כדדי אשה.
- 41 י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי
42 שיצאתה חליא משדרתו. בין שפֶּלֶט לחוץ או
43 נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרת.
44 מי שתפח פשו בגבו ונעשה כחטוטרת, אף על פי
45 שלא יזה חליא ממקומה - הרי זה מום.
- 46 יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע
47 יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ויש. ואם חתך
48 את היתרה - פשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה
49 - פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות
50 ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן
51 והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק אמרו?
52 בפרק ראשון הסמוך לבף היד. מי שאצבעותיו
53 מרפכות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי
54 שהוא אטר יד ימניו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו -
55 פשר¹⁰.
- 9 וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד
בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב
וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין
(זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק
אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד
שמאלו (שהיא מזימנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל",
שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון
שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל
מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא
שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד
ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד
לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי
פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא
אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר
(=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחזק
ביד שמאל), ופסק כחכמים.
- 56 יב. ארבעה באיברי הזרע, ואלו הן: מי שפֶּסֶס
57 הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי
58 שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי
59 שנמרחו אשקיו, והם הפֶּסֶס של ביצים. מי שהריוח
60 באשקיו. והוא מרוח אשף האמור בתורה.
- 61 יג. חמשה עשר בשוקים ובגללים, ואלו הן: מי
62 ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין
63 ארכבותיו¹¹ נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת.

להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם."

טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: הפושי. הלכן
ביותר כמו גבינה. האדם פשוט. פעלי נגעים
טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק;
שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרכת
המכה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור
פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה כאיסר
אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר
או יותר. פעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור
והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שידלדל באי זה
מקום שהיה מפל הגוף - הרי זה מום.

טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו
הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים.
מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה
וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים
בצואר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה
בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם.
ותשעה בפה. ושלושה בפטן. ושלושה בגב. ושבעה
בידים. ושש עשר באיברי הזרע. ועשרים ברגלים.
ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה
בכל הגוף וריחו. וכבר נפרטו פלן אחד אחד. ואלו
פסלו מפני מראית העין: מי שנשאר ריסי עינו, אף
על פי שנשאר השער בעקרון. ומי שנטלו שניו.

1 והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד
2 פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים. מי
3 שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא
4 באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו,
5 אף על פי שאינן קלוטות כשל אנו. מי שפקה
6 יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו
7 שש ושש. ואם חתכה - כשר. והוא שלא יהיה בה
8 עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי
9 שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. מי שהיו
10 אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם
11 היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. מי
12 שרגלו כלה שנה, שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב
13 עקבו וכאלו היא חתיכה שנה. מי שרגלו עקמה,
14 דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות
15 עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו
16 חלולה. והוא שהיה אמצעה גבוה מעל הארץ,
17 ונמצא כשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות
18 רגליו. המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש
19 בארכבותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל
20 ימינו¹².

(11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש
רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר
עמידה שעיקרה בימין.

יח. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול
מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארוך ביותר.
הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה מפלגין משאר
העם.

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן
מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בדינו מזה שצריך

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב-כ"ח טבת תשע"ט

יום ראשון כ"ב טבת ה'תשע"ט

מצות לא תעשה ריז. ריח.

בשור-ובחמר יחדו" (דברים כב, י). ואם עשה בהם
מלאכה, כגון שחרש בהם או דש או הנהיגם יחד —
לוקה, שנאמר "יחדו" הפונה בזה שלא יאחדם ביחד
בשום מלאכה מן המלאכות. מן התורה אינו חייב מלקות
אלא על שני מינים: שאחד מהם בהמה טהורה והאחר
בהמה טמאה כשור וחמור, שאם חרש בהם או משך או
הנהיג — לוקה; אבל מדרבנן לוקה על כל-שני מינים
שיהיו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מכלאים.

יום שני כ"ג טבת ה'תשע"ט

מצות לא תעשה מב.

מצות עשה קכ. מצות לא תעשה רי.

המצוה המ"ב — האזהרה שהזהרנו מללבוש בגד

48 המצוה הרי"ז — האזהרה שהזהרנו מלהרביע
49 (להכליא לצורך גידול צאצאים) פלאי (שני מיני) בהמה,
50 והוא אמרו: "בהמתך לא-תרביע פלאים" (ויקרא יט, ט),
51 ואם הרביע בהמה — לוקה, ובתנאי שירביע בידו אבר
52 הזכר בנקבה במכחול בשפופרת, ובפרוש אמרו (בבא
53 מציעא צא). בנואפים (שאינן נסקלן אלא): עד שיראו
54 כשהם מנאפין, ובכלאים: עד שיכניס במכחול
55 בשפופרת, ואז ילקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
56 ח' מכלאים.

57 המצוה הרי"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות
58 מלאכה בכלאי בהמה ביחד, והוא אמרו: "לא-תחרש

וגם בהן אמר הכתוב: "לעני ולגר תעזב אתם" (שם יט, 40)
י, אחר שהזכיר את העוללות. וכבר נתבאר דיני מצוה 41
זו במסכת פאה (פרק ז). ואינה נוהגת מן התורה אלא 42
בארץ. 43

המצוה הרי"ב — האזהרה שהזהרנו מלכלות את 44
הפרם בשעת בצירתו (לא לבצור את העוללות), והוא אמרו 45
יתעלה: "וכרמך לא תעולל" (שם), אלא ינחו האשכולות 46
הקיצוניות (העוללות נמצאות בקצה) — לעניי. אבל אין 47
דבר זה בשאר האילנות ואפילו הדומים לפרם (וזהו אזהרה 48
יחודית בפרם), לפי שהאזהרה באמרו: "כי תחבט ויתך לא 49
תפאר אתריך" (דברים כ, כ) היא שלא יקח את השכחה 50
ומן היות נלמד הדין (אך ורק) בשכחה לשאר האילנות. 51
וגם זה (הלאו של "עוללות") נתק לעשה. וכבר נתבאר דיני 52
מצוה זו במסכת פאה (פרק ז משנה ד). 53

יום רביעי כ"ה טבת ה'תשע"ט

מצות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

המצוה הקכ"ד — הצווי שנוצטוינו להניח לעניים 54
מה-שנשר ונפל מן הענבים בשעת הבציר, והוא אמרו: 55
"ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא 56
יט, י), וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק 57
ו) ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ. 58

המצוה הרי"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף את 59
הגרגרים הנופלים מן הפרם בשעת בצירתו, אלא ינחו 60
לעניים, והוא אמרו: "ופרט פרמך לא תלקט" (שם), וגם 61
זה נתק לעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה 62
(פרק ז משנה א). 63

המצוה הקכ"ב — הצווי שנוצטוינו להניח עמר 64
השכחה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), והוא אמרו 65
יתעלה: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב לקחתו לגר 66
ליתום ולאלמנה יהיה" (דברים כד, יט), זה שאמר "לגר 67
ליתום ולאלמנה יהיה", — הוא הצווי להניחו והוא 68
העשה, כמו שאמר בלקט ופאה "תעזב אתם", שהוא 69
העשה כמו שבארנו (מצוות עשה קכ-קכא), וגם זו אינה 70
נוהגת מן התורה אלא בארץ. וכבר נתבאר גם דיני 71
מצוה זו במסכת פאה (פרק ה ופרק ו). 72

המצוה הרי"ד — האזהרה שהזהרנו מלקחת עמר 73
השכחה, והוא אמרו: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב 74
לקחתו" (שם), וכן השכחה נוהגת לכל בין בתבואה בין 75
באילן. וגם זה נתק לעשה, שאם עבר ולקחה — חייב 76
להחזיר לעניים, והוא אמרו יתעלה: "לגר ליתום 77
ולאלמנה" (שם, כא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת 78

הארוג מצמר ופשתים כמו שהיו לובשים כמרי עבודה 1
זרה באותו הזמן, והוא אמרו יתעלה: "לא תלבש 2
שעטנז" (דברים כב, יא). וזה מפרסם היום אצל נזירי 3
הקבטים המצרים. העובר על לאו זה — חייב מלקות; 4
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פלאים (פרק ט) וגם 5
בשבת (נדר). ובסוף מכות (כ.). 6

המצוה המשלמת ק"כ — הצווי שנוצטוינו להניח 7
פאה (קצה בשדה) מן התבואה והפרות וכיוצא בהן והוא 8
אמרו יתעלה: "תעזב אתם" (ויקרא יט, י) אחר שהזכיר 9
הפאה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז:), שהפאה היא 10
לאו שנתק לעשה. הלאו — הוא אמרו: "לא תכלה פאת 11
שדך" (לא תעשה רי): והעשה — הוא אמרו (בהמשך): 12
"לעני ולגר תעזב אתם". וכבר נתבאר דיני מצוה זו 13
במסכת פאה. ודין תורה, שלא תהא נוהגת אלא בארץ. 14

המצוה הרי"י — האזהרה שהזהרנו מלקצור כל- 15
הזרוע, אלא יניח ממנו שארית לעניים בפאת השדה, 16
והוא אמרו יתעלה: "לא-תכלה פאת שדך בקצרך" (שם) 17
כג, כב), ולא זו נתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר 18
כל-הזרוע, יתן לעניים כשעור הפאה מן הקציר, והוא 19
אמרו יתעלה: "לעני ולגר תעזב אתם" (שם) כמו שבארנו 20
במצות עשה (מצות עשה קכ — לעיל). והפאה חובה גם 21
לאילן כמו שהיא חובה לשדה. ומצוה זו חובה מן- 22
התורה בארץ ישראל בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו 23
במסכתא שחברה לה ("פאה"). 24

יום שלישי כ"ד טבת ה'תשע"ט

מצות עשה קכא. מצות לא תעשה ריא.

מצות עשה קכג. מצות לא תעשה ריב.

המצוה הקכ"א — הצווי שנוצטוינו להניח את-הלקט 25
(שבילים הנופלות בשעת הלקט) והוא אמרו: "ולקט קצירך 26
לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא כג, כב), וגם זה 27
לאו (לא תעשה ריא) שנתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת 28
מכות (טז:) לגבי פאה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו 29
במסכת פאה (פרק ד). ודין תורה, שלא תהא נוהגת אלא 30
בארץ. 31

המצוה הרי"א — האזהרה שהזהרנו מלקחת 32
השבילים הנופלות בשעת הקצירה, אלא ינחו לעניים, 33
והוא אמרו יתעלה: "ולקט קצירך לא תלקט" (שם). וגם 34
זה נתק לעשה (מצות עשה קכא), כמו שבארנו בפאה. 35
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ד משנה י). 36

המצוה הקכ"ג — הצווי שנוצטוינו להניח לעניים 37
את-השאריה הנשארות בפרם בשעת בציר פרותיו, והן 38
הנקראות עוללות (אשכול קטן שיחסו הגדול בעולל-תינוק), 39

42 זו במסכת פאה (פרק ח) ובמסכת דמאי (פרק ד) ובמסכת
43 מעשרות. וכמה ענינים ממנה מפזרים במקומות מספר
44 משאר מסכתות ונרעים ומסכת מלשירין (סוף פרק ב) ונדדים
45 (פרק ד משנה ג).

46 **המצוה הקצ"ה** — הצווי שנגטוינו לתן צדקה
47 ולחזק החלשים ולהרחיב להם. וכבר בא הצווי על מצוה
48 זו בלשונות שונים, אמר: "פתח תפתח את ידך" (שם טו,
49 ח), ואמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה,
50 לה), ואמר: "והחי אחיך עמך" (שם, לו), הפונה בכל
51 הפסוקים האלה היא אחת, והיא: שנגכל כל ענינו ונתמכנו
52 די מחסורו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומות שונים,
53 רבם בכתבות (סז). ובתרא (בבא בתרא סז), וכא בקבלה,
54 שאפלו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו, כלומר:
55 הצדקה למי שנמוך ממנו או למי שקמוהו — אפלו
56 בדבר מועט.

57 **המצוה הרל"ב** — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלתת
58 צדקה וירוחה לעניים מאחינו אחרי שגדע דחק מצבם ושיש
59 לנו יכלת לתמוך בהם, והוא אמרו יתעלה: "לא תאמץ
60 את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיד האביון" (דברים טו,
61 ז). וזו אזהרה מלהתנהג במדת הקמצנות עד שנמנע מלתת
62 לראוי לו.

יום שישי כ"ז טבת ה'תשע"ט

מצות עשה קכו. קבט.

63 **המצוה הקכ"ו** — הצווי שנגטוינו להפריש תרומה
64 גדולה, (הגדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל
65 הכמות) והוא אמרו יתעלה: "ראשית דגנך וגו' תתן-לו"
66 (דברים יח, ד). ומצוה זו אינה נוקטת מן התורה אלא
67 בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
68 תרומות.

69 **המצוה הקכ"ט** — הצווי שנגטוינו להפריש
70 מעשר מן המעשר שמקבלים מישראל ולתתו לכהנים,
71 והוא אמרו יתעלה: "ואל-הלוים תדבר ואמרת אליהם
72 כי-תקחו מאת בני-ישראל את-המעשר אשר נתתי לכם
73 מאתם בנתחכם ותרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן-
74 המעשר" (במדבר יח, כו). ופרש לנו, שמעשר זה — הוא
75 הנקרא, תרומת מעשר — נתן לכהן. אמר: "ונתתם
76 ממנו את-תרומת ה' לאהרן כההן" (שם, כח). וכבר פרש
77 הכתוב, שמפרישים מעשר זה מן המבקר והיפה שבו,
78 והוא אמרו יתעלה: "מכל-חלבו את-מקדשו ממנו" (שם,
79 כח) אחר-כך העיר, שהם חוטאים אם לא פרישוהו
80 מן-היפה שבו, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תשאו עליו
81 חטא בהרימכם את-חלבו" (חלב"ה הוא החלק המובחר)
82 ממנו" (שם, לב), ולא זה הוא שלילה כאלו אמר: לא

1 פאה. ודע שקלל הוא אצלנו: שכל-מצות לא-תעשה
2 שיש בה (אפשרות ל)קיום עשה, כשקלים (=כל זמן שניתן
3 לקיים) עשה שבה — אינו לוקה; ואם לא יקזמנו —
4 לוקה, כגון הפאה — שאם קצרה (=לעניים) לא יתחייב
5 מלקות בזמן שקצר אלא יכול לתנה שבליים. וכן אם דש
6 את-החטים וטחנן ולשן — נותן מן-הבצק שעור מה-
7 שהיה חייב בו מן-הפאה. אבל אם ארע שאבדו אותן
8 החטים לגמרי או שנשפרו — הרי זה לוקה, כיון שלא
9 קים עשה שבה; כל-שכן אם בטלו בידו, כגון שאכל את
10 כל-אותן החטים עד גמירא. ואל תחשוב שאמנם בגמרא
11 מכות (טז): "אנו אין לנו אלא זאת (שילוח הקן) ועוד
12 אחרת" (מצב שבו שייך לבטל בהן את העשה הניתק ללאו —
13 ועל ידי כך להתחייב מלקות), ונתקלים (ומתברר שם בגמרא)
14 שאותה ה"אחרת" היא הפאה (אל תחשוב) שמשמע שלא
15 יהא דין זה אלא בפאה בלבד — לא, אלא ענין "אחרת"
16 רצונו לומר: הפאה וכל-מה-שדינו כדין הפאה. לפי
17 שהפטר והלקט והשכחה והעוללות כל-אחד מהם הוא
18 לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו (בהם) מה שאפשר בפאה
19 מענין קימו ולא קימו (צורת קיום העשה או אי-קיומו) או
20 בטלו ולא בטלו (צורת בטול אפשרות קיום העשה או אי
21 ביטולו). לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום
22 עשה הוא אמרו יתעלה: "לעני ולגר תעזוב אתם" — וזה
23 נאמר בפאה ובלקט ובפטר ובעוללות. אמר: "לא-תכלה
24 פאת שדך. ולקט קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל
25 ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אתם". ואמר עוד
26 בעמר השכחה: "לא-תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה
27 יהיה". וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו
28 שנתק לעשה ולמדו על עשה שבה ממה שאמר: "לעני
29 ולגר תעזוב אתם", משמע שכל-אלו חמשת הלאוין לאו
30 שנתק לעשה, וכל-זמן שקלים עשה שבה — אינו לוקה,
31 כמו שזכרנו; ואם נבצר ממנו קיום עשה שבה — לוקה.
32 וכל-זמן שאפשר לו לקימו, אף-על-פי שלא קימו עתה
33 — אינו לוקה, אלא נצוהו לקימו בלבד עד שגדע שפכר
34 אי אפשר ופעבר על הלאו ולא נשארה שום אפשרות
35 לקיום עשה שבו — (רק) אז לוקה. ודע ענין זה והבינהו.

יום חמישי כ"ו טבת ה'תשע"ט

מצות עשה קל. קצה.

מצות לא תעשה רלב.

36 **המצוה הק"ל** — הצווי שנגטוינו להפריש מעשר
37 עני בכל-שנה שלישית מן-השמיטה, וגם בשלישית אחרי
38 השלישית, — כלומר: בששית מן — השמיטה, והוא
39 אמרו יתעלה: "מקצה שלש שנים תוציא את-כל-מעשר
40 תבואתך וגו'" (דברים יד, כח). וגם זו אינה חובה
41 מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה

16 וְאַחֲרֵיכֵן מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית מִמֶּה שֶׁנִּשְׁאָר — וְהוּא מֵעֶשֶׂר
 17 שְׁנֵי. נוֹתֵן תְּרוּמָה גְּדוּלָּה לַכֹּהֵן, וּמֵעֶשֶׂר לְלוֹי, וּמֵעֶשֶׂר שְׁנֵי
 18 יָאָכֵל לְבָעָלָיו בִּירוּשָׁלַיִם. עַל הַסֹּדֶר הַזֶּה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ.
 19 וּבָאָה הָאֲזִיזִים מִלְּהַקְדִּים מִה־שְּׂרָאֵי לְאַחֲרֵי וּמִלְּאַחֲרֵי מֶה
 20 שְּׂרָאֵי לְהַקְדִּימוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִלְּאַתֶּךָ וְדִמְעָךָ
 21 לֹא תֵּאָחֵר" (שמות כב, כח). כָּאֵלּוּ יֵאמֶר: לֹא תֵּאָחֵר
 22 מִמִּלְּאַתֶּךָ וְדִמְעָךָ מֶה שְּׂרָאֵי לְהַקְדִּימוֹ. וּבְמִשְׁנֵת תְּרוּמוֹת
 23 (פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה ו'): הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים וּמֵעֶשֶׂר רִאשׁוֹן
 24 לְתְּרוּמָה וּמֵעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרִאשׁוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר
 25 בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלְּאַתֶּךָ וְדִמְעָךָ לֹא תֵּאָחֵר" —
 26 מִה־שְּׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּבְמִכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "מִלְּאַתֶּךָ"
 27 — אֵלּוּ הַבַּכּוּרִים הַנִּשְׁטָלִין מִן-הַמִּלָּאִי: "וְדִמְעָךָ" — זֶה
 28 תְּרוּמָה; "לֹא תֵּאָחֵר" — שֶׁלֹּא תִקְדָּשׁ שְׁנֵי לְרִאשׁוֹן,
 29 (וְשֶׁלֹּא יִקְדָּשׁ מֵעֶשֶׂר) רִאשׁוֹן לְתְּרוּמָה, תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים.
 30 וְשֵׁם נֶאֱמַר: מִכָּאֵן אָמְרוּ: כָּל-הַמִּקְדָּשִׁים תְּרוּמָה לְבַכּוּרִים
 31 וּמֵעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרִאשׁוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה
 32 — מִה־שְּׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּבְכָר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ תְּמוּנָה (ד).
 33 שֶׁהַמִּקְדָּשִׁים אֵינּוּ לִיקָה.

1 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם חֹטָא בְּהִרְמִיכְכֶם אוֹתוֹ מִן-הַיָּפָה, מִשְׁמַע:
 2 שְׂאֵם יִפְרִישׁוּהוּ מִן-הָרַע יִחְטְאוּ. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ לֹא הָבֵא
 3 מִכָּלל עֲשֶׂה, שְׂאֵינוּ נִמְנָה עִם הָלְאוּיִן, כְּלוּמֹר: מִכִּינּוֹן
 4 שְׂצוּהָ לְהַפְרִישׁוֹ מִן הַיָּפָה, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְהַפְרִישׁוֹ מִן-
 5 הָרַע. וְלִשׁוֹן סִפְרִי (סוֹף פֶּרֶשׁת קֶרֶח): "מִכִּינּוֹן אֵתָּה אוֹמֵר,
 6 שְׂאֵם הַפְּרִשְׁתָּם אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִן-הַמִּבְחָר שְׂאֵתָם בְּנִשְׂיָאָת
 7 עוֹן? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "וְלֹא-תִשְׂאוּ עָלָיו חֹטָא בְּהִרְמִיכְכֶם
 8 אֶת-חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ". וּבְכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכָּת
 9 תְּרוּמוֹת וּבְמִסְכָּת מַעֲשְׂרוֹת וְגַם בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּדִמְאֵי.

יום ש"ק כ"ח טבת ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קנד.

10 הַמִּצְוָה הַקִּנ"ד — הָאֲזִיזִים שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַקְדִּים
 11 מִתְּנוֹת הַזֹּרְעִים. זֶה עַל זֶה, אֵלּא נִפְרִישׁן לְפִי סִדְרָן. וּבִאֵוֹר
 12 דְּכָר זֶה: שֶׁהַחֲטִיִּם, לְמַשָּׁל, אִם דָּשָׁן וּמִרְחָן — הָרִי הֵן
 13 טָבֵל; מִפְּרִישׁ מֶהֵן תַּחֲלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְהוּא אֶחָד
 14 מִחֲמִשִּׁים (מִדָּה בִּינוּנִית) וְאַחֲרֵיכֵן מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית
 15 מִהֶנֶשְׂאָר עֲשִׂירִית הֶנֶשְׂאָר — וְזֶהוּ מֵעֶשֶׂר רִאשׁוֹן;

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שלמה שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו המהיר מו' ויחי, ותי"ח על הבשוי"ט אודות התועדות המלוה מלכה והקביעות עתים ללימוד שכותב אודותם, ובודאי למותר לעוררם על פסק רז"ל מעלין בקודש, וכשפותחין להקב"ה כחודה של מחט הרי נותן הוא הצלחה כפתחו של אולם.

ב) בהנוגע למ"ש אודות ארגון נשי ובנות חב"ד, אשר יש כבר ארגון מעין זה שמתאספים בכל שבת. הנה פשיטא שאין כדאי לגרום לפירוד הלבבות, אבל לאידך גיסא אין לוותר גם על ענין הפצת הוראות החסידות דרכי ומנהגי, ושני דרכים בזה, אם באפשרי להפוך הארגון שכבר ישנו שיתאים גם לתכלית זו הרי מה טוב, ואם יגרום זה למחלוקת וכיו"ב, אזי יש לארגן ארגון כנ"ל אשר יתאסף בזמנים שונים מאסיפת הארגון שכבר ישנו, והלימודים יהיו ג"כ כעין העדפה ותוספת על הלימוד שכבר קבעו בהארגון שישנו, אבל לא כעין התחרות (קאנקורנציה) ובודאי יש למצוא דרך דיפלומטי לזה.

ג) נהניתי ממ"ש שיש לו קביעות לימוד בדא"ח עם האברך... ובטח ישתדל למשוך עוד אברכים ללימוד כזה ע"י האברך הנ"ל או באופנים מתאימים אחרים.

בברכה.

ירמיה פרק ו א-טז

א הדבר אשר היה אלי־יְרֵמְיָהוּ מאת יהוה לאמר: ב עמד בשער בית יהוה וקראת שם את־הדבר הזה ואמר־תִּשְׁמְעוּ דברי־יהוה פִּלְיָהוּדָה הַבָּאִים בַּשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַיהוָה: ג כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִיטִיבו דְּרִכְכֶּם וּמַעַלְלֵיכֶם וַאֲשַׁפְּנָה אֶתְכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: ד אֶל־תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל־דְּבַרִּי הַשֶּׁקֶר לֵאמֹר הִכָּל יְהוָה הִכָּל יְהוָה הִמָּה: ה כִּי אִם־הִיטִיבִל תִּיטִיבוּ אֶת־דְּרִכְכֶּם וְאֶת־מַעַלְלֵיכֶם אִם־עָשׂוּ תַעֲשׂוּ מִשְׁפָּט בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ: ו גַּר יָתוֹם וְאַלְמָנָה לֹא תַעֲשִׂקוּ וְדָם נָקִי אֶל־תִּשְׁפְּכוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִלְכוּ לָרַע לָכֶם: ז וְשַׁנַּנְתִּי אֶתְכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבוֹתֵיכֶם לְמִן־עוֹלָם וְעַד־עוֹלָם: ח הִנֵּה אֲתֶם בְּמַחִים לָכֶם עַל־דְּבַרִּי הַשֶּׁקֶר לְבַלְתִּי הוֹעִיל: ט הַגָּנוּב רָצַח וְגָאֵף וְהַשֹּׁבֵעַ לְשֶׁקֶר וְקַפָּר לַבָּעַל וְהַלֹּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: י וּבְאֹתָם וּעֲמֻדָתָם לִפְנֵי בַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו וְאִמַּרְתֶּם נִצַּלְנוּ לְמַעַן עֲשׂוֹת אֶת פְּלִיתוֹתֵיכֶם הָאֵלֶּה: יא הַמַּעֲרַת פָּרִיצִים הִיא הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו בְּעֵינֵיכֶם גַּם אֲנֹכִי הִנֵּה רְאִיתִי נֹאם־יְהוָה: יב כִּי לִכְוֹנָא אֶל־מְקוֹמִי אֲשֶׁר בְּשִׁילֹו אֲשֶׁר שַׁנַּנְתִּי שְׁמִי שָׁם בְּרֹאשׁוֹנָה וְרָאוּ אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ מִפְּנֵי רָעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יג וְעַתָּה יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת־פְּלִיתַיִם הָאֵלֶּה נֹאם־יְהוָה וְאִדְבַּר אֲלֵיכֶם הַשֶּׁבַע וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְאִקְרָא אֶתְכֶם וְלֹא עֲנִיתֶם: יד וְעָשִׂיתִי לְבַיִת אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו אֲשֶׁר אֲתֶם בְּמַחִים בּוֹ וְלַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשִׁלֹו: טו וְהַשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פְּנֵי כַּאֲשֶׁר הַשְׁלַכְתִּי אֶת־פְּלִיתֵיכֶם אֶת פְּלִיזְרַע אֶפְרַיִם: טז וְאֹתָהּ אֶל־תִּתְּפֹלֵל וּבְעַד־הָעָם הַזֶּה וְאֶל־תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאֶל־תִּפְגַּע־בִּי כִּי־אֵינִי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ:

רש"י

(ד) היכל ה' היכל ה' היכל ה'. תלת זימנין בשעתא אתון מתחזין קדמוהי: (ט) הגנוב רצוח וגו'. בתמיה וכי אלה תעשו ויועיל ההיכל לכם: (יא) המערת פריצים. היה בעיניכם הבית הזה בתמיה: הנה ראיתי שכך הוא בעיניכם: (יד) כאשר עשיתי לשילו. בימי עלי: (טז) כאשר השלכתי וגו'. עשרת השבטים:

מצודת ציון

(ג) היטיבו. מלשון טוב ותיקון וכן ותיטב את ראשה (מ"ב ט): ומעלליכם. מעשיכם: (ח) לבלתי. עניינו כמו לא: הועיל. מלשון תועלת: (י) נצלנו. מל' הצלה: (יא) המערת. ענין חפירה בקרקע: פריצים. רשעים וקלי הדעת: (ג) ענייתם. מל' עניה ותשובה:

מצודת דוד

(ג) ואשכנה. אשכין אתכם במקום הזה ולא תגלו ממנו: (ד) אל דברי השקר. אל דבר שאין בו ממש שהם אומרים היכל ה' וכו' המה ר"ל הלא היכל ה' המה בתוכנו ולא יחריב ה' את היכלו ואמר שלשה פעמים היכל ה' על האולם וההיכל והדברי שכולם נקראים בשם היכל ולזה אמר המה בלשון רבים כי שלשה המה: (ו) לרע לכם. אשר מעבודתם תמשך לכם רעה ולא טובה: (ז) ושכנתי. כאשר כן תעשו אז אשכין אתכם במקום הזה ולא בזולת זה: למן עולם. מעת בואכם שמה עד ימות עולם: (ח) על דברי השקר. הוא בטחון ההיכל שאין תועלת בבטחון הזה: (ט) הגנוב. וכי תגנובו ותרצחו וגו': (י) ובאתם. אחר המעשים האלה תבואו אל ההיכל להתפלל שמה ותאמרו הנה בזה נצלנו מהעונש הראוי לבוא על מעשים כאלה: למן עשות. למען תשובו לחטוא ולעשות שוב המעשים האלה ותהיה בית ה' סיבה ועזר לעשות התועבות בבטחונכם בו: (יא) המערת. האם חשבתם שהיה הבית הזה וכו' בעיניכם כמערת הפריצים שכאשר יעשו התועבות ילכו להחבא במערה: גם אנכי. ר"ל כמו שיש הדבר הזה עם לבבכם לעשות התועבות על בטחון ביאת הבית גם כן אני רואה שכן הוא עם לבבכם ולא נכחד ממני: (יב) לכו נא אל מקומי. ר"ל התבוננו עתה אל המשכן אשר עמד בשילו: בראשונה. עד לא נבחר ירושלים: את אשר עשיתי לו. שהחברתי אותו מפני רעת ישראל בימי עלי הכהן ולא חששתי עליו: (יג) השכם ודבר. אני משכים ומדבר ע"י הנביאים: ואקרא אתכם. לשוב אלי בתשובה: (יד) ועשיתי. ולכן אעשה לבית וכו': ולמקום וכו'. הוא ירושלים: (טז) והשלכתי וכו'. לארץ אחרת: כל אחיכם. וחוזר ומפרש את כל זרע אפרים והם בני עשרת השבטים וקראם ע"ש אפרים כי ירבעם שמלך בהם ראשונה היה מזרע אפרים:

רות פרק ג' י"ח

ו וּתְרַד הַגִּוֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוְתָהּ חֲמוּתָהּ: ז וַיֹּאכַל בָּעֵז וַיִּשָּׂה וַיֵּיטֵב לָזָר וַיָּבֹא לִשְׁכֵב בְּקֶצֶה הָעֵרְמָה וַתָּבֹא בִלְטָה וַתִּגַּל מְרֻגְלָתָיו וַתִּשְׁכֵּב: ח וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּחֲרֵד הָאִישׁ וַיִּלְכֹּת וַהֲנִה אִשָּׁה שֹ�כֶבֶת מְרֻגְלָתָיו: ט וַיֹּאמֶר מִי-אַתָּה וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רֹת אֲמָתְךָ וּפְרִשְׁתָּ כִנְפֶךָ עַל-אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אַתָּה: י וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בְּתִי הַיֹּטֶבֶת חֲסִידָךְ הָאֲחֵרוֹן מִן-הָרֵאשֹׁן לְבִלְתִּי-לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אֲסִידֵל וְאִם-עָשִׂיר: יא וְעַתָּה בְּתִי אֶל-תִּירְאִי כֹל אֲשֶׁר-תֹּאמְרִי אַעֲשֶׂה-לָּךְ כִּי יוֹדַע כָּל-שַׁעַר עָמִי כִּי אִשָּׁה חֵיל אַתָּה: יב וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי (אם) גֹּאֵל אֲנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי: יג לִינִי וְהָיָה בְּבִקְרֵי אִם-יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ לִגְאָלְךָ וַיִּגְאָלְךָ אֲנֹכִי חֵי-יְהוָה שְׂכָבִי עַד-הַבֹּקֶר: יד וַתִּשְׁכֵּב (מְרַגְלָתָהּ) מְרֻגְלָתָיו עַד-הַבֹּקֶר וַתִּקֶּם (בַּטָּרוֹם) בְּטָרָם וַיִּפֹּר אִישׁ אֶת-רַעְהוּ וַיֹּאמֶר אֶל-יֹדֵעַ כִּי-בָאָה הָאִשָּׁה הַגִּוֶן: טו וַיֹּאמֶר הִבִּי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר-עָלֶיךָ וְאֶחָזִי-בָהּ וַתֹּאחֲזֵ בָהּ וַיִּמְד שֵׁשׁ-שַׁעֲרִים וַיִּשָּׂה עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר: טז וַתְּבֹא אֶל-חֲמוּתָהּ וַתֹּאמֶר מִי-אַתָּה בְּתִי וַתִּגְדֹּלָהּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-לָּהּ הָאִישׁ: יז וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ-שַׁעֲרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֱלִי אֶל-תְּבֹאִי רִיקָם אֶל-חֲמוּתְךָ: יח וַתֹּאמֶר שְׂבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין אֵיךְ יִפֹּל דְּבָר כִּי לֹא יִשְׁקַט הָאִישׁ כִּי-אִם-כִּלְהָ הַדָּבָר הַיּוֹם:

רות פרק ד' א'-ב

א וּבָעֵז עָלָה הַשַּׁעַר וַיָּשֶׁב שָׁם וַהֲנִה הַגֹּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דִּבְרַבְּעֵז וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׂבִי-כֹה פְּלָנִי אֶלְמָנִי וַיִּסֹּר וַיִּשָּׁב: ב וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׂבִי-כֹה וַיִּשָּׁבוּ:

רש"י

והלא אברהם דודו היה, כך היה בועז לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר: קרוב ממני. שהוא אח ואני בן אח: (יג) ליני הלילה. ליני בלא איש: חי ה'. אמרה לו בדברים אתה מוציאני, קפץ ונשבע לה שאינה מוציאה בדברים. ויש מרבותינו אמרו ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה בא עליה, ונשבע שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין: (יד) ויאמר אל יורע. מוסב על ותקם בטרם יכיר הוא זירז לקום כי אמר בלבו אין כבודי שיוודע כי באה האשה הגורן: (טו) שש שעורים. אי אפשר לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה אלא שש שעורים ממש ורמז לה שעתיד לצאת ממנה בן שמתברך בשש ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה': (יח) כי אם כלה. האיש את הדבר היום:

(א) פלני אלמני. ולא נכתב שמו לפי שלא אבה לגאול: פלני אלמני. מתורגם בנביאים (שמואל א' כא) כסי וטמיר: פלני. מכוסה ונעלם לשון (דברים יז) כי יפלא (בראשית יח) היפלא מה' דבר: אלמני. אלמון מבלי שם, (ס"א אלמוני שהיה אלמן מד"ת שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית והוא אמר פן אשחית את נחלתי):

(ו) ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה: (ז) וייטב לכו. עסק בתורה: ותבא בלטה. בנחת: (ח) ויחרד האיש. כסבור שד הוא ובקש לזעוק והיא אחזתו ולפפתו בזרועותיה: וילפת. ואחז כמו (שופטים טז) וילפת שמשון: והנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה: (ט) ופרשת כנפך. כנף בגדך לכסותי בטליתך והוא לשון נישואין: כי גואל אתה. לגאול נחלת אישי כמו שנאמר (ויקרא כה) ובא גואלו הקרוב אליו וגאל וגו', וחמותי ואני צריכות למכור נחלתנו ועתה עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלון: (י) מן הראשון. אשר עשית עם חמותך: (יב) ועתה כי אמנם. אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממנו, (ס"א אם משמע ספק והוא ודאי), אמר רבי יהושע בן לוי שלמון ואלימלך וטוב אחים היו, ומהו אשר לאחינו לאלימלך, לעולם קורא אדם את דודו אחיו כענין שנאמר (בראשית יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו

י מצאה ברפת – אינו חיב בה; ברשות הרבים – חיב בה. ואם היתה בית הקברות – לא יטמא לה. אם אמר לו אביו: הטמא, או שאמר לו: אל תחזיר – לא ישמע לו. פרק וטעון, פרק וטעון, אפלו ארבעה וחמשה פעמים – חיב, שנאמר (שמות כג, ה): "עוב תעוב". הלך וישב לו, ואמר: הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרק – פטור, שנאמר: (שם) "עמו"; אם היה זקן או חולה – חיב. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא למעון. רבי שמעון אומר: אף למעון. רבי יוסי הגלילי אומר: אם היה עליו יתר על משאו – אינו זקוק לו, שנאמר (שם): "תחת משאו", משאוי שיכול לעמוד בו.

יא אבדתו ואבדת אביו – אבדתו קודמת; אבדתו ואבדת רבו – שלו קודמת; אבדת אביו ואבדת רבו – של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא; ואם אביו חכם –

פירוש ברטנורא

י מצאה ברפת. אע"פ שאינה משתמרת בה כגון שאינה נעולה: ואם היתה בבית הקברות. והוא כהן. לא יטמא לה. שהשבת אברה עשה, השב תשיבם לאחר. ובמזמאת כהן, עשה דקדושים יהיו (ויקרא כ"א), ולא תעשה דלנפש לא יטמא בעמיו (שם). ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: או שאמר לו אל תחזיר. והאבדה במקום שמצוה לחזיר. הרי זה לא ישמע לו. דכתיב (ויקרא י"ט) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, שאם אבך אומר לך חלל את השבת אל תשמע לו. וכן בשאר כל המצות: הלך וישב לו. בעל החמור: מצוה מן התורה לפרוק. בחנם: אבל לא למעון. בחנם: אלא בשכר: ר"ש אומר אף למעון. בחנם. ואין הלכה כרבי שמעון: רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי: יא אבדתו קודמת. דאמר קרא (דברים ט"ו) אפס כי לא יהיה בך אביון, הוזהר שלא תהיה אתה אביון: של רבו קודמת. והוא שיהיה רבו מובהק, שלמד רוב חכמתו ממנו. וכן כל העך רבו דאמרין במתניתין שקודמין לאביו, אינן אלא כרבו מובהק:

משניות מבוארות – קהתי

יוסרא שוין

באור משנה י

ועליך מצוה – לפרוק, אם רצונך לפרוק פרק – את המשא מעל החמור, פטור – הרואה מלפרוק, שנאמר: "עמו" – "עוב תעוב עמו", עם בעל החמור, העוסק בפריקה. אם היה – בעל החמור, זקן או חולה – ואין לו כוח לפרוק, חיב – הרואה לפרוק לבדו. מצוה מן התורה לפרוק – בחנים, שהואיל ויש כאן צער בעלי חיים, אין משהים את הפריקה להתנות על השכר (גמרא). אבל לא למעון – כלומר שאין אדם מצוה לטעון בחנים אלא בשכר. רבי שמעון אומר: אף למעון – כלומר מצוה מן התורה אף לטעון בחנים, ואין הלכה כרבי שמעון. רבי יוסי הגלילי אומר: אם היה עליו יתר על משאו – שהטעונוהו בעליו יתיר על מה שהוא יכול לשאת, אינו זקוק לו – אין הרואה אותו חיב להזקק לו ולעזור לו בפריקה, הואיל ויש כאן פשיעת הבעלים, שנאמר: "תחת משאו", היינו: משאוי שיכול לעמוד בו – כלומר הראוי ומתאים לו, אבל לא כשהוא רובץ תחת משאו אינו יכול לעמוד בו. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי. אלא כל שהחמור רובץ תחת משאו, אף על פי שהיה עליו יתיר על המשא הראוי לו, מצוה לעזור לו בפריקה (רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש יג, א).

באור משנה יא

אבדתו ואבדת אביו – מצא שתי אבידות, אחת שלו ואחת של אביו, וכל שכן של חברו, ואינו יכול להחזיר את שתיהן כאחת, אבדתו קודמת – מטפל תחילה באבדתו. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (דברים טו, ד): "אפס כי לא יהיה בך אביון", הוזהר שלא תהיה אתה אביון (ברטנורא); והרמב"ם כותב (בפירושו למשנתנו): "הרמז מן התורה שיש לאדם להקדים עצמו על זולתו הוא מה שאמרה התורה: 'אפס כי לא יהיה בך אביון', כאילו אמרה: אין אתה חיב להסיר רעה מאחר אלא כשלא תבוא לך כעין אותה הרעה שהסירות ממנו, שאם כשתתן לאביון די מחסוריו, תשוב אתה עני כמותו, אינך חיב לתת לו, וזה שאמרו (בגמרא): שלך קורם לשל כל אדם". וכן אבדתו ואבדת רבו – מצא שתי אבידות, אחת שלו ואחת של רבו, ואינו יכול להחזיר את שתיהן, שלו קודמת – מהטעם שהבאנו לעיל. אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת – בגמרא מבואר, דווקא אם היה רבו המובהק, שלמד רוב חכמתו ממנו, שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא – הלכך חיב להקדים רבו לאביו. ואם אביו חכם –

מצאה ברפת – מצא את הבהמה ברפת, אף על פי שאינה משתמרת שם, כגון שאינה נעולה, מכל מקום אם הרפת אינה עשויה להתעות את הבהמה, שתצא ממנה ותברח (גמרא). אינו חיב בה – אינו חיב לטפל בה כדי להחזירה לבעליה, שאין זו אבידה. ברשות הרבים – אבל אם מצא את הבהמה ברשות הרבים, וכגון שניכר בה שהיא תועה, חיב בה – חיב לטפל בה, כדין אבידה. ואם היתה בית הקברות – ויש גורסים: בבית הקברות (ברטנורא), או: בין הקברות (עיין "תוספות יום טוב"), וראה אותה כהן, לא יטמא לה – כדי להחזירה לבעליה, שבזמן שבא לקיים מצוות "עשה" של השבת אבידה, הרי הוא מבטל מצוות עשה של "קדושים יהיו" (ויקרא כא, ו). ואף עובר על "לא תעשה" של "לנפש לא יטמא בעמיו" (שם שם, א). ואין "עשה" דוחה "לא תעשה" ו"עשה". והוא הדין לנזיר שאסור להיטמא לה, לפי שאף בו יש "עשה" ו"לא תעשה": עשה – "קדוש יהיה" (במדבר ו, ה), ולא תעשה – "על נפש מת לא יבוא" (שם שם, ו). אם אמר לו אביו: הטמא – היכנס לבית הקברות, כדי להחזיר את האבידה, או שאמר לו: אל תחזיר – את האבידה, והיא במקום שחייב להחזירה, לא ישמע לו – לאביו לעבור עביירה, שנאמר (ויקרא יג, ג): "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה'" – כולכם חייבים כבדתי (בריייתא בגמרא). פרק וטעון – נאמר בתורה (שמות כג, ה): "כי תראה חמור רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו". פסוק זה מדבר בפריקה, היינו שתעזור לו לפרוק את המשא מעל החמור; וכן נאמר (דברים כב, ד): "לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך... הקם תקים עמו". ופירשו, שפסוק זה מדבר בטעינה, היינו שתעזור לו להטעין משאו שנפל מעליו, וכן לאחר שעזרת לו לפרוק, אל תניחנו ותלך אלא הקם תקים עמו, היינו שתוסיף לעזור לו בהטענת משאו על החמור (גמרא; רמב"ם הל' רוצח יג, ב). משנתנו באה ללמד, שאם פרק וטעון וחזר רובץ, ושוב פרק וטעון, אפלו ארבעה וחמשה פעמים – כלומר אפילו הרבה פעמים, חיב – לחזור ולפרוק ולטעון, שנאמר: "עוב תעוב" – וכן: הקם תקים. ודרשו: "עזוב", "הקם" – אפילו מאה פעמים (עיין מה שבארנו במשנה הקודמת בענין "השב תשיבם"). הלך וישב לו – בעל החמור, ואמר – למי שעבר וראה את חמורו רובץ תחת משאו, הואיל

שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת. הָיוּ אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מִשְׁאֵוִי – מִנִּית אֶת שֶׁל רַבּוֹ, וְאַחֵר כֶּךָּ מִנִּית אֶת שֶׁל אָבִיו. הָיוּ אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשְּׂכָנִי – פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ, וְאַחֵר כֶּךָּ פּוֹדֶה אֶת אָבִיו; וְאִם הָיָה אָבִיו חָכֵם – פּוֹדֶה אֶת אָבִיו וְאַחֵר כֶּךָּ פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ.

פ ר ק ש ל י ש י

א הַמִּפְקִיד אֶצֶל חֲבֵרוֹ בְּהֶמָּה אוֹ פִּלִּים וְנִגְנְבוּ אוֹ שְׁאֵבְדוּ; שְׁלֵם וְלֹא רָצָה לְשַׁבֵּעַ, שֶׁהָרִי אָמְרוּ: שׁוּמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע וַיִּזְעַק; נִמְצָא הַגֶּבֶב – מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֶבַח וּמִכָּר – מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה; לָמִי מִשְׁלֵם? לָמִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֶצֶל. נִשְׁבַּע וְלֹא רָצָה לְשַׁבֵּעַ; נִמְצָא הַגֶּבֶב – מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֶבַח וּמִכָּר – מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה; לָמִי מִשְׁלֵם? לְכַעַל הַפְּקִדוֹן. ב הַשּׁוֹכֵר פֶּרֶה מִחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָהּ לְאַחֵר, וּמִתָּה בְּדִרְפָּה – יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר שְׁמִתָּה בְּדִרְפָּה, וְהִשְׁאִיל יִשְׁלֵם לְשׁוֹכֵר.

פירוש ברטנורא

ג א המפקיד. ולא רצה לישבע. שבועת השומרים. שהיה יכול ליפטר אם נשבע שלא פשע בה ושלא שלח בה יד: למי שהפקידון אצלו. דכיון דשילם קנה כל תשלומיה. ואפילו לא שילם אלא כיון שאמר בבית דין הריני משלם, קנה כל תשלומיה, לא שגא תשלומי כפל ולא שגא תשלומי ארבעה וחמשה: **ב** השוכר פרה מחבירו. ועמד שוכר והשאילה לאחר ברשות המשכיר. שאם נתן לו המשכיר רשות, הא קיימא לן, שומר שמסר לשומר חייב: ישבע

משניות מבוארות – קהתי

הַמִּפְקִיד אֶצֶל חֲבֵרוֹ בְּהֶמָּה אוֹ פִּלִּים – כגון שהפקיד ראוּבֵן אצל שמעון בהמה או כלים, שיהא עליהם שומר חנים, וְנִגְנְבוּ אוֹ שְׁאֵבְדוּ –הרי רשאי שמעון לפטור עצמו בשבועת השומרים, אבל שמעון שֵׁלֵם – את דמי הפיקדון, וְלֹא רָצָה לְשַׁבֵּעַ – שבועת השומרים, שֶׁהָרִי אָמְרוּ – חכמים: שׁוּמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע וַיִּזְעַק – נשבע שלא פשע בשמירתו ושלא שלח יד בפיקדון, ופטור מלשלם (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). ושמעון לא רצה להישבע, ושילם; ובגמרא מבואר: לאו דווקא שילם ממש, אלא אפילו כגון שאמר בבית דין: הריני משלם; נִמְצָא הַגֶּבֶב – של הפיקדון, הרי הגבב מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, ואם טֶבַח וּמִכָּר – כגון שהפיקדון היה שור או שה, והגבב טבח או מכר, הריהו מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה; לָמִי מִשְׁלֵם – הגבב תשלומים אלו? לָמִי שֶׁהִפְקִדוֹן אֶצֶל – כלומר לשמעון, שנמסר לו הפיקדון לשמירה, שהואיל ושילם (או שקיבל עליו בבית דין לשלם) לראובן דמי פיקדונו, זכה בכל תשלומיו. ומה שנקטה המשנה "או שאבדו", לאו דווקא, שהרי אין כפל באבידה. ויש מפרשים, שאף כשאבדו יש והשומר זוכה בריווח, כגון אם לאחר ששילם שמעון לראובן דמי פיקדונו, נמצא הפיקדון ונתייקר (ינימוקי יוסף). נִשְׁבַּע וְלֹא רָצָה לְשַׁבֵּעַ – אבל אם נשבע שבועת השומרים ופטור עצמו מלשלם כדין שומר חנים: נִמְצָא הַגֶּבֶב, מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֶבַח וּמִכָּר, מִשְׁלֵם תְּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה; לָמִי מִשְׁלֵם? לְכַעַל הַפְּקִדוֹן – יש מדייקים מהסיפא, שמכל מקום אם לאחר שנשבע נמלך ושילם, ואחר כך נמצא הגבב, זכה בתשלומי הכפל (דעת רבא בגמרא בבא קמא קז, א; ועיי' "תוספות ויוס ט"ז" כאן).

באור משנה ב

כתוב בתורה (שמות כב, ט-יא): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר או נשבה אין רואה. שבעת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ולקח בעליו ולא ישלם. ואם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו". פרשה זו פירושה חכמים בשומר שכן, היינו בשומר הנוטל שכן בעד שמירתו, ובאה התורה ללמדנו, שאם קיבל בהמה לשמירה, ונאנסה, כגון שמתה מעצמה או נשברה באחד מאבריה או נשבתה, הרי הוא נשבע שנאנסה, והוא לא שלח בה יד להשתמש בה, ופטור מלשלם. אבל אם גנבה או אבדה, הרי הוא חייב לשלם; וכן השוכר בהמה או כלים מחבירו לעשות בהם מלאכתו, דינו כשומר שכן, שחייב על הגניבה ועל האבידה, ופטור על האונסין, כשכירה או מיתה (כמבואר להלן ז, ח). לא כן דינו של השואל, שחייב הוא אפילו באונסין, שנאמר (שם שם, יג): "וכי ישאל איש מעם רעהו (חמור או שור להשתמש בו ללא תשלום שכן). ונשבר או מת, בעליו אין עמו, שלם ישלם". ברם, אם מתה בהמה מחמת מלאכה, אף השואל פטור (פרטי הדינים של ארבעת השומרים עור יבוארו להלן בפרקים ז-ח).

ויש גורסים: ואם אביו שקול כנגד רבו (ירושלמי; ומב"ס ה' אבידה ב, ב), שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת – שודאי גם אביו לימדו תורה, ונמצא שאביו הוא גם רבו. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מִשְׁאֵוִי, מִנִּית אֶת שֶׁל רַבּוֹ – פורק את המשא של רבו תחילה, וְאַחֵר כֶּךָּ מִנִּית אֶת שֶׁל אָבִיו – כמבואר הטעם לעיל; הָיוּ אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשְּׂכָנִי – וצריך לפדותם ממש, פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ – תחילה, וְאַחֵר כֶּךָּ פּוֹדֶה אֶת אָבִיו – ואף בענין זה ובענין הנחת המשא דווקא כשהיה זה רבו המובחק, שרוב חכמתו ממנו. וְאִם הָיָה אָבִיו חָכֵם – אפילו לא היה שקול כנגד רבו, הואיל ויש כאן סכנת נפשות (ב"ת יוסף). פּוֹדֶה אֶת אָבִיו –תחילה, וְאַחֵר כֶּךָּ פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ – יש כותבים, שהוא הדין לענין הנחת המשא, שאם אביו תלמיד חכם, אף על פי שאינו שקול כרבו, הואיל ויש כאן צער הגוף, מניח של אביו ואחר כך של רבו ("תפארת ישראל"; עיי' "מלאכת שלמה" מה שמביא בשם "הלבוש").

בארנו, שלא שנו שמקדים רבו לאביו אלא ברבו המובחק. ברם, כברייאא בגמרא נחלקו בזה תנאים: "רבו שאמר – רבו שלמדו חכמה (סברת טעמי המשנה והבנתו שלא יהו סותרות זו את זו, וטעמי איסור והיתר והחייב והפטור. והוא הנקרא: גמרא – רש"י), ולא רבו שלמדו מקרא (תורה נביאים וכתובים – רש"י) ומשנה (כמו שהן שנויות ואין טעמן מפורש בהן – רש"י); דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל שרוב חכמתו הימנו (אם מקרא אם משנה אם גמרא – רש"י). רבי יוסי אומר: אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת (שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין – רש"י), זה הוא רבו". והלכה כרבי יהודה: מכאן, בארנו משנתנו ברבו המובחק, שלמד רוב חכמתו ממנו. – וכן כותב הרמב"ם (בפירושו למשנתנו): "דע כי אפילו לא יפרש לו וזולת דבר אחד מן המשנה נקרא רבו, אבל אינו מחוייב להקדימו ולכבדו יותר מאביו במה שנוכר – באבידה, בשביה ולפרוק – אלא אם כן היה רבו המובחק, והוא שתהיה רוב חכמתו ממנו".

ו י ו ש י

באור משנה א

כתוב בתורה (שמות כב, ו-ז): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים. אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". פרשה זו פירושה חכמים בשומר חנים, שאינו נוטל שכן בעד שמירתו; ובאה התורה ללמדנו, שאם גנב ממנו הפיקדון, או אבד, הריהו פטור מלשלם ובלבד שיישבע שלא פשע בשמירתו, ושלא שלח בו יד (שלא השתמש בו). וזוהי הנקראת "שבועת השומרים", ואם אינו רוצה להישבע, הריהו חייב לשלם בעד הפיקדון. – משנתנו דנה בשומר חנים שגנב ממנו הפיקדון, ואחר כך נמצא הגנב, למי משלם הגנב; ובאה המשנה ללמד, שיש הבדל בזה אם נשבע השומר ולא שילם או שישלם ולא רצה להישבע.

אמר רבי יוסי: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו? אלא תחזור הפרה לבעלים.

ג אמר לשנים: גזלתי לאחד מהם מנה, ואיני יודע איזה מהם; או: אביו של אחד מהם הפקיד לי מנה, ואיני יודע איזה הוא – נותן לזה מנה ולזה מנה, שהורה מפי עצמו.

ד שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה, וזה מאתים; זה אומר: שלי מאתים, וזה אומר: שלי מאתים – נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מנח עד שיבא אליהו. אמר רבי יוסי: אם כן, מה הפקיד הרמאי? אלא הכל יהא מנח עד שיבא אליהו.

ה וכן שני כלים, אחד יפה מנה, ואחד יפה אלף זוז; זה אומר: יפה שלי, וזה אומר: יפה שלי – נותן את

פירוש ברטנורא

השוכר. למשכיר. שמתה בדרכה ופטור. שהשוכר פטור מן האונסין; והשואל. שהוא חייב באונסין, משלם לשוכר, בשבועה שהוא נשבע למשכיר: **אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה וכו'.** והלכה כרבי יוסי:

ג אמר לשנים גזלתי לאחד מהם. והם אינם תובעים לו כלום, אלא הוא בא לצאת ידי שמים: **נותן לזה מנה ולזה מנה.** אבל שנים שתבעוהו והודה שגול לאחד מהם, ישבע כל אחד מהם שלו גול, ונותן מנה לזה ומנה לזה. קנס קנסוהו חכמים מפני שעבר על לא תגזול. וכן שנים שתבעו לאחד. כל אחד אומר אבי הפקיד אצלך מנה, והוא אומר אביו של אחד מהם הניח לי מנה ואיני יודע איזהו, הרי כל אחד מהם נשבע שאביו הניח אצלו מנה, ונותן מנה לזה ומנה לזה, דאיהו פשע בנפשית דהוה ליה למידק ולזכור מי הניח אצלו המנה:

ד שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים. כגון דאפקידו תרווייהו כי חדרי זה בפני זה: **נותן לזה מנה ולזה מנה וכו'.** דאמר להו אתון לא קפדיהו אחרדי, ולא חשדתם זה את זה שמא חברי יתבע המאתים. אנא נמי לא רמאי אנפשי למידק המאתים של מי הן. ונעשו כאילו הניחו כל השלש מאות בצרור אחד, דלא הוי ליה למידק מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבריו: **מה הפקיד הרמאי.** ולעולם לא יודה על האמת:

ה וכן שני כלים. לרבנן אצטריכא ליה. ולא זו אף זו קתני, לא מיבעיא במנה ומאתים דליכא פסידא דשכירת כלי, אמור רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה,

משניות מבוארות – קהתי

מי הניח אצלו את המנה (דמב"ט; ברטנורא).

משנתנו נקטה "אביו של אחד מהם הפקיד לי מנה", שאילו אמר: "אחד מהם הפקיד אצלי" והוא והם אינם זוכרים מי, פטור אפילו כשהוא בא לצאת ידי שמים, שהמפקיד עצמו היה לו לדייק ולזכור (הרא"ש).

באור משנה ד

שנים שהפקידו אצל אחד – מעות: זה מנה – מאה זוז, וזה מאתים – זוז; זה אומר: שלי מאתים, וזה אומר: שלי מאתים – כשבאים לתבוע פקדונותיהם, טוען כל אחד מהם שהפקידון של מאתים הוא שלו, **נותן לזה מנה ולזה מנה –** שהרי מנה אחד רדאי מגיע לכל אחד מהם, **והשאר יהא מנח –** אצלו, **עד שיבא אליהו –** הניבא, ויברר למי המנה הזה, או עד שיתפשו בניניהם, או יודה אחד מהם. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהביאו לו שניהם כאחד שלוש מאות זוז בצרור אחד, והרי הוא אומר להם: כיון שראיתי שאין אתם מקפידים זה על זה, והבאתם פקדונותיכם בצרור אחד, לא שמתי לב לזכור מי מהם בעל המאה ומי בעל המאתים, הלכך נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. אבל אם הפקידו בשני צרורות, שכל אחד נתן מעותיו בצרורו, יישבע כל אחד מהם שהפקיד מאתים, ונותן מאתים לזה ומאתים לזה, ומפסיד מאה משלו, מפני שהוא פשע, שלא כתב שמו של כל אחד על צרור כספו (הרי"ף; הדמב"ט). ויש מפרשים, שאפילו נתנו מעותיהם בשני צרורות, אלא שהפקידו זה בפני זה, נותן לזה מנה ולזה מנה, שיכול הוא לומר להם: הואיל ואתם לא הקפדתם איש על רעהו ולא חשדתם זה את זה, שמא חברי יתבע את הפקידון של מאתים, אף אני לא שמתי לב לדקדק, מי מהם נתן מאתים ומי מנה (רש"י). **אמר רבי יוסי: אם כן –** שכל אחד מקבל מנה, **מה הפקיד הרמאי –** בעל המנה? והרי קיבל את המנה שלו שהפקיד, ולעולם לא יודה על האמת, **אלא הכל יהא מנח עד שיבא אליהו –** כדי שאף הרמאי יפסיד, ואולי על ידי כך יודה (מלאכת שלמה). והלכה כתנא קמא.

יום רביעי

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד אותו דין בשני כלים. **וכן שני כלים –** שנים שהפקידו אצל אחד שני כלים: **אחד יפה**

השוכר פרה מחברו – לעשות בה מלאכה, תמורת דמי שכירות, **והשאלה –** השוכר, ללא תשלום, **לאחר –** להשתמש בה בימי שכירותו. בגמרא מבואר, שהשאלה השוכר ברשות בעל הפרה, היינו כגון שאמר בעל הפרה לשוכר: אם רוצה אתה להשאלה לימי שכירתך, איני מקפיד (רש"י), שאם לא כן, הרי הדין הוא ששומר שמסר לשומר חייב. **ומתה פדרכה –** אצל השואל, שבכגון זה השואל חייב, ואילו השוכר פטור, **ישבע השוכר –** לבעל הפרה, **שמתה פדרכה –** והרי הוא פטור מלשלם, שהשוכר פטור מן האונסים, **והשואל –** שהוא חייב אף על האונסים (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו), **ישלם לשוכר –** דמי הפרה, שמשעה שמתה כדרכה יצאה מרשות הבעלים וקנאה השוכר (גמרא). **אמר רבי יוסי: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו –** היאך אפשר הדבר שהשוכר מרוויח דמי הפרה שלא היתה שלו? **אלא תחזור הפרה לבעלים –** כלומר שהשואל משלם דמי הפרה לבעליה. הרא"ש מבאר טעמו של רבי יוסי, שהרי זה כאילו השאלה השוכר לשואל בשליחות בעל הפרה, הלכך יש לבעל הפרה דין ודברים עם השואל עצמו. והלכה כרבי יוסי.

יום שישי

באור משנה ג

אמר לשנים – לשני אנשים: **גזלתי לאחד מהם מנה –** מאה זוז, **ואיני יודע איזה מהם –** איני זוכר למי משניכם גזלתי: **או** שאמר לשניים: **אביו של אחד מהם הפקיד לי מנה –** הפקיד אצלי מאה זוז, **ואיני יודע איזה הוא –** שהפקיד, **נותן לזה מנה ולזה מנה –** נותן לכל אחד מהם מאה זוז, **שהורה מפי עצמו –** כלומר שהם אינם תובעים אותו כלום, אלא שהוא בא לצאת ידי שמים, הלכך נותן לזה מנה ולזה מנה. אבל מן הדין אינו חייב ליתן אלא תשלומי מנה בלבד, והם יחלקו ביניהם, שהרי אין כאן תובע (דמב"ט הל' גזלה ואבדה ד.י). כרס, אם שניהם תבעוהו, והודה שגול לאחד מהם מנה, יישבע כל אחד מהם שגול ממנו מנה, ונותן מנה לזה ומנה לזה, שקנס הוא שקנסוהו חכמים, מפני שעבר על "לא תגזול". וכן שנים שתבעו לאחד בענין פיקדון, כל אחד אומר: אבי הפקיד אצלך מנה, והוא אומר: אביו של אחד מהם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזהו, כל אחד מהם נשבע שאביו הניח אצלו מנה, ונותן מנה לזה ומנה לזה, לפי שהוא פשע בנפשו, שהיה לו לדייק ולזכור

הַקָּטָן לְאַחַד מֵהֶן, וּמִתּוֹךְ הַגָּדוֹל נוֹתֵן דָּמִי קָטָן לְשֵׁנִי, וְהַשָּׂאֵר יֵהָא מִנָּה עַד שִׁיבָא אֵלֶיהָ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם כֵּן, מָה הַפְּסִיד הָרַמְאִי? אֵלָּא הֵבֵל יֵהָא מִנָּה עַד שִׁיבָא אֵלֶיהָ.

וּ הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן אוֹבְדִין – לֹא יָנַע בָּהֶן. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מוֹכְרֵן בְּפָנֵי בֵּית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשְׁבִּיב אֲבֵדָה לְבָעָלִים.

ז הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל חֲבֵרוֹ – הָרִי זֶה יוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת: לַחֲטִין וְלֶאֱרוֹ – תִּשְׁעֵת חֲצָאֵי קֶבֶן לְכוֹר; לְשַׁעוּרִין וְלִדְחִין – תִּשְׁעֵת קֶבֶן לְכוֹר; לְכֶסֶּמִּין וְלִזְרַע פֶּשֶׁתָּן – שְׁלֹשׁ סָאִין לְכוֹר; הֵבֵל לְפִי הַמִּדָּה, הֵבֵל לְפִי הַזֶּמֶן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: וְכִי מָה אֲכַפֵּת לָהֶן לְעַכְבְּרִין, וְהָלֹא אוֹכְלִין בֵּין מִתְרַבֵּה וּבֵין מִקְמָעָא! אֵלָּא, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת אֵלָּא לְכוֹר אֶחָד בִּלְבָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיְתָה מִדָּה מְרַבָּה – אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת, מִפְּנֵי

פירוש ברטנורא

אלא אפילו בשני כלים דאיכא פסידא שצריך לשבר הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן, ולכשיבא אליהו נמצא שבעל הכלי הגדול הפסיד שנשבר הכלי שלו, וסלקא דעתך אמינא דבדא מודו רבנן לר' יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו. קמשמע לן. והלכה כחכמים:

ו אבודים. על די עכברים או רקבון: לא ינע בהן. למכרן לפי שרוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. קב שלו חביב עליו ע"י שעמל בו, מתשעה קבין של אחרים שיקח בדמיהן אם ימכרם. ולא אמרו רבנן הרי זה לא ינע בהן, אלא שלא אבדו אלא עד כדי חסרון המפורש במשנתנו, לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין לכוור וכו'. אבל אם אבדו יותר מכדי חסרון, מודים חכמים לרבן שמעון בן גמליאל דמוכרן בבית דין. והלכה כחכמים:

ז המפקיד פירות אצל חבירו. ועירבן הנפקד עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שאכל. כשכא להחזירן יוציא לו חסרונות, ופחות כמה הם רגילים לחסור: תשעה חצאי קבין לכוור. הכור שלשים סאין, והסאה ששה קבין: הכל לפי המדה. כן לכל כור וכו': הכל לפי הזמן. שהניחם בידו. לכל שנה ושנה ינכה לו כך: מה איכפת להי לעכברים. כך אוכלים ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חצאי קבין לשנה בין לכוור בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד אצלו הרבה, מעשרה כורים ולמעלה, לא יוציא לו חסרונות: מפני שהן מותרות. שבמאות הגורן כשמפקדים

משניות מבוארות – קהתי

מרבכים שהוא קונה מאחרים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרן בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים – שמציל ממנו של המפקיד. והלכה כחנא קמא. ברם, בגמרא אמרו, שאם אבדו יותר מכדי חסרונם הרגיל (כפי שיבואר במשנה הבאה), אף חכמים מודים לרבי שמעון, שמוכרם בפני בית דין.

יום חמישי

באור משנה ז

המפקיד פירות אצל חבירו, הרי זה לא יערבם עם פירותיו, ואם עבר ועירבם, ואינו יודע כמה יש בהם משלו, כיצד הוא מחשב את חסרונם כשהוא בא להחזירם? על כך דנה משנתנו.

המפקיד פירות אצל חבירו – ועירבם חבירו עם פירותיו, והיה אוכל מהם, ואינו יודע כמה (גמרא). הרי זה יוציא לו חסרונות – כשכא להחזיר את הפירות למפקיד, ינכה לו מה שרגילים לחסור על ידי אכילת העכברים: לחטין ולארז – בגמרא מבואר: לאורז קלוף, תשעת חצאי קבין לכוור – הכור הוא שלושים סאה, והסאה ששה קבים (הקב 2 ליטרים בערך). נמצא הכור מאה ושמונים קב; ובאה המשנה ללמד שמוציא לו ארבעה קבים וחצי הקב לכוור, היינו אחד מארבעים (2½ אחוזים); לשעורין ולדחין, תשעת קבין לכוור – היינו אחד מעשרים (5 אחוזים); לכסמין ולזרע פשתן, שלש סאין לכוור – היינו אחד מעשרה (10 אחוזים), הכל לפי המדה – אותו שיעור הוא מנכה לו לכל כור וכו'; הכל לפי הזמן – שלפי שיעור זה מנכה לו לכל שנה ושנה. אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מה איכפת להן לעכברין – כמה הפקיד אצלו? והלא אוכלין – העכברים אותו שיעור, בין מהרבה ובין מקמעא – ממעט! אלא, אינו מוציא לו חסרונות אלא לכוור אחד בלבד – אפילו הפקיד אצלו כורים הרבה. בגמרא מובאת ברייתא: אמרו לו לרבי יוחנן: הרבה אובודות מהן, הרבה מתפורות מהן – כלומר שלדעת תנא קמא לא משום העכברים בלבד מנכים השיעור האמור, אלא אף מסיבות אחרות, שכן הרבה אובודות, הרבה מתפורות, וברבות הטובה רבו הסיבות המפסידות אותה (המאירי); ובירושלמי מבואר הטעם, שהעכברים מתקבצים לרוב כשרואים תבואה הרבה, שכן אמרו שם: העכברים הללו רשעים הם, שכשרואים הרבה פירות לא די להם שאוכלים בעצמם אלא מזמינים גם את חבריהם לאכול עמם. רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרבה – אם הפקיד אצלו מידה

מנה – כלי אחד שווה מאה זוז, ואחד יפה אלה זוז – כלומר זה הפקיד כלי השווה מאה זוז וזה כלי השווה אלה זוז; וכשבאים לתבוע את הכלים, זה אומר: יפה שלי – הכלי השווה אלה זוז הוא שלי, וזה אומר: יפה שלי – ואין הנפקד זוכר מי מהם בעל הכלי היפה, שאף כאן מדובר (כמו שבארנו במשנה הקודמת). שהביאו שניהם את כליהם בחבילה אחת (לדעת הרמב"ם). או שהפקידו שניהם כאחד זה בפני זה (לשיטת רש"י). שבכנון זה יכול הנפקד לומר, שהואיל ולא הקפידו זה על זה ולא חשדו איש את רעהו, אף הוא לא שם לבו לרדק ולזכור מי נתן כלי זה ומי כלי זה; הלכך נותן את הקטן – הכלי השווה מנה – לאחד מהן, ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני – שמוכר את הכלי של אלה זוז ונותן מדמיו מאה זוז לשני ("נימוקי יוסף"); ברם, רש"י מפרש, שישבור מהכלי הגדול כשיעור דמי הקטן (וכן מבאר הרב מברטנורא); ונראה שלדעת רש"י מדובר כאן בכלי שאין שירותו מפסידתו כולו (המאירי); והשאר יהא מנה עד שיבא אליהו – ויברר את הספק, או שיתפשרו ביניהם. אמר רבי יוסי: אם כן – שכל אחד מקבל דמי הכלי הקטן, מה הפסיד הרמאי – בעל הכלי ששוויו מנה? והרי קיבל את שלו, ולעולם לא יודה על האמת, אלא הכל יהא מנה עד שיבא אליהו – כדי שאף הרמאי יפסיד, שמה יודה. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע רבותא לדעת תנא קמא, שלא זו בלבד שבשניים שהפקידו מנה ומאתים נותן מנה לזה ומנה לזה, שהרי לאחר שיתברר הדבר, לא יהא הפסד לבעל המאתים, אלא אפילו בשניים שהפקידו שני כלים, שעל ידי שנותן לאחד מהם דמי הקטן מתוך הגדול, הרי לכשיתברר הדבר יהא כאן הפסד לבעל הכלי הגדול: או משום שצריך לשבור עכשיו את הכלי הגדול (לפי פירוש רש"י), או משום שצריך למכרו (לפי הרמב"ם), ונמצא שלא יחזור הכלי בעינו לבעליו, מכל מקום אף בזה סובר תנא קמא, שנותן את הקטן לאחד מהם ומתוך הגדול נותן דמי הקטן לשני. והלכה כחנא קמא.

באור משנה ו

המפקיד פירות אצל חבירו, אפלו הן אוברין – שהם הולכים ונרקבים, או שהעכברים אוכלים מהם, לא ינע בהן – למכרם, ומבואר הטעם בגמרא, לפי שרוצה אדם בקב שלו מתשעה קבים של חבירו, כלומר שחביבים על האדם פירות מעטים של שדהו מפירות

שְׁמוֹתֵיהֶן.

ח יוציא לו שְׁתוּת לִינן. רבי יהודה אומר: חֲמוֹשׁ. יוציא לו שְׁלֹשֶׁת לִינן שְׁמֵן לְמֵאָה: לֹא וּמִחְצָה שְׁמֵרִים, לֹא וּמִחְצָה בָּלַע. אִם הָיָה שְׁמֵן מְזֻקָּק – אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ שְׁמֵרִים; אִם הָיוּ קִנְקִנִּים יְשָׁנִים – אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ בָּלַע. רבי יהודה אומר: אִף הַמּוֹכֵר שְׁמֵן מְזֻקָּק לְחֵבְרוֹ כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה – הָרִי זֶה מְקַבֵּל עָלָיו לֹא וּמִחְצָה שְׁמֵרִים לְמֵאָה.

ט הַמִּפְקִיד חֲבִית אֶצֶל חֵבְרוֹ, וְלֹא יַחְדּוֹ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם, וְטַלְטְלָה וְנִשְׁבְּרָה; אִם מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה, לְצִרְפוֹ – חֵיב, לְצִרְפָּה – פְּטוּר; אִם מִשְׁהֵנִּיחָה נִשְׁבְּרָה, בֵּין לְצִרְפוֹ בֵּין לְצִרְפָּה – פְּטוּר. יַחְדּוֹ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם,

פירוש ברטנורא

החטים, יבשים, ובימות הגשמים כשמחזירין נופחות. ובאכילת עכברים אינן נחפרין כל כך לכל בור ובור, דכילי האי לא אכלי עכברים מעשרה בורין, הלכך נפחתו משלמת למה שעכברים אוכלים. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן גורי. וכל השיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים. אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן:

ח יוציא לו שְׁתוּת לִינן. אִם הַפֶּקֶד אֶצֶל יוֹן ועירבו עם יינו, הקנקנים בולעים שְׁתוּת: רבי יהודה אומר חֲמוֹשׁ. שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים באחריה דרבי יהודה בלע חומש. והכל לפי המקום: אִף הַמּוֹכֵר וכו'. כשם שאמרו שמרים במפקיד, כך אמרו במוכר. שהמוכר שֶׁמֶן לחבירו ונתן לו מתוך חביותיו שֶׁמֶן מְזוּקָּק תמיד שהוא מסתפק ממנו, הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים לכל מאה לוג. ואין הלכה כר' יהודה:

ט לא יחדו לה הבעלים מְקוֹם. בבית שומר, לומר לו זוית זו השאילני: לְצִרְפוֹ. להשתמש בה: לְצִרְפָּה. שהיתה במקום שקרובה להשתכר: אִם מִשְׁהֵנִּיחָה. שכלה תשמישו הניחה במקום משתכר. בין שטלטלה מתחלה לצרכו, בין שטלטלה לצרכה, פטור. דאמרין משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים בכתחלה,

משניות מברארות – קהתי

ועומד השמן בחביותיו של המוכר, ומוסרו לו מעט מעט (המאירי). הָרִי זֶה – הלוקח, מְקַבֵּל עָלָיו – שינכה לו המוכר, לֹא וּמִחְצָה שְׁמֵרִים לְמֵאָה – כלומר לוג ומחצה לכל מאה לוג כנגד השמרים. ברם חכמים חולקים על רבי יהודה וסוברים, שהמוכר בבת אחת דרכו למחול על ניכיו זה, ואינו מנכה לו כלום; והלכה כחכמים. ויש מפרשים, שלדעת רבי יהודה אפילו מכר לו שֶׁמֶן מְזוּקָּק, כלומר שאמר כך במפורש ללוקח, מקבל עליו לוקח לוג ומחצה למאה; וחכמים סוברים: הואיל ואמר המוכר במפורש שנותן לו שֶׁמֶן מְזוּקָּק, אינו מקבל שמרים כלל. ברם, אם מכר לו שֶׁמֶן סתם, ונתן לו שֶׁמֶן מְזוּקָּק, אף לדעת חכמים מקבל לוג ומחצה למאה (מגיד משנה על הרמב"ם הל' מביעה יח, ט).

מרוכב, ומבואר בכרייתא בגמרא שהיא עשרה כורים, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֲסְרוֹנוֹת – אינו מנכה לו מה שחסרו על ידי אכילת העכברים, מִפְּנֵי שְׁמוֹתֵיהֶן – שכן בימות הגורן, בזמן שמפקידים, התבואה יבשה, ובימות הגשמים, כשמחזירים, התבואה תפוחה, והרי בעשרה כורים משלימה התפוחות את החסרונות שעל ידי אכילת העכברים (רש"י: ברטנורא). ויש מפרשים: מפני שמוותירות – שהמפקיד עשרה כורים ויותר, הריהו נתן במידה גדושה, ואילו הנפקד מחזירם בצמצום, וסובר רבי יהודה שהיתירות עולות כנגד החסרונות (הראב"ד: המאירי). והלכה כותנא קמא. וכל השיעורים הללו לא נאמרו אלא בארץ ישראל ובימי התנאים, אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן (ברטנורא: פירוש המשנה להרמב"ם).

י ו ש ט

באור משנה ט

להבנת משנתנו יש להקדים, שמי שהופקד אצלו דבר ונטלו להשתמש בו, הריהו נעשה גולן עליו ונתחייב באחריותו. ואם החזירו אחר כך למקומו, נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא. שלדעת רבי ישמעאל, כיון שהחזירו חזר השומר לדינו שלא להתחייב באונסיו, ולדעת רבי עקיבא, כל זמן שלא הודיע לבעלים על כך הריהו חייב באחריותו, שמשעה ששלח בו יד כלחה שמירתו ממנו, ודינו כגולן, שדין הנוטל על דעת להשתמש כדין הנוטל על דעת לגנוב או לגזול. ושנו בכרייתא (בגמרא: הגנוב טלה מן העדר וסלע מן הכיס) כלומר מי שנשמר לו עדר לשמירה וגנוב ממנו טלה, או שנשמר לו בפקידון ארנק מלא סלעים, וגנוב ממנו סלע אחד – גמרא בבא קמא קיז, ב). למקום שגנב יחזיר: דברי רבי ישמעאל (כלומר שלדעת רבי ישמעאל אם יחזיר למקומו הריהו חזר לדינו בתורת שומר). רבי עקיבא אומר: צריך דעת בעלים (כלומר שאין החזרתו מועילה לו עד שיודיע על כך לבעלים, וכל זמן שאין ידיעת הבעלים, הריהו חייב באחריותו).

הַמִּפְקִיד חֲבִית אֶצֶל חֵבְרוֹ, וְלֹא יַחְדּוֹ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם – שלא קבע המפקיד מקום מיוחד בבית השומר להעמיד בו את החבית, וְטַלְטְלָה – השומר, שהעבירה ממקום למקום, וְנִשְׁבְּרָה – באונס: אִם מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה – שבשעה שטלטלה נפלה מתוך ידו ונשברה, לְצִרְפוֹ – אם טלטלה לצורך עצמו, כגון שרצה להשתמש בה בשביל לעלות עליה ליטול איזה דבר ממקום גבוה שבבית, חֵיב – בתשלומי החבית, לפי שנעשה שואל שלא מדעת הבעלים, וכל השואל שלא מדעת נעשה גולן להתחייב בכל אונסין (המאירי). לְצִרְפָּה – אם טלטלה לצורך החבית, כגון שעמדה במקום שבעולה היתה להשיבר ובא להעבירה למקום המשתמר, פְּטוּר – כדין שומר שפטור על אונסים. אִם מִשְׁהֵנִּיחָה נִשְׁבְּרָה – שלאחר שהניח את החבית במקום המשתמר, נשברה שם, בֵּין לְצִרְפוֹ בֵּין לְצִרְפָּה – בין שטלטלה לצורך עצמו בין שטלטלה לצורך החבית, פְּטוּר – שאנו

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד במי שהפקיד אצל חברו יין או שֶׁמֶן, ועירבו חברו עם יינו או עם שמנו, כמה יוציא לו חסרונות?

יוציא לו שְׁתוּת לִינן – המפקיד יין אצל חברו, ועירבו חברו עם יינו, ונסתפק ממנו, ואינו יודע כמה נטל, כשיחזיר למפקיד את יינו, ינכה לו אחד משה מפיקדונו, כנגד מה שחסר היין על ידי הקנקנים שספגו מעט, וכנגד מעט השמרים ששקעו לשולי הקנקנים. רְבִי יְהוּדָה אומר: חֲמוֹשׁ – ינכה לו אחד מחמישה. בגמרא מבואר, שטעמו של רבי יהודה, לפי שבמקומו היו עושים את הקנקנים מחרס כזה שהיה בולע יותר; והכל לפי המקום. יוציא לו שְׁלֹשֶׁת לִינן שְׁמֵן לְמֵאָה – המפקיד שֶׁמֶן אצל חברו ועירבו חברו עם שמנו כדרך שבארנו לעיל ביין, כשיחזיר למפקיד את שמנו, הואיל והשמן אינו נבלע כל כך כמו היין, לא ינכה לו אלא שלושת לוגין למאה (3 אחוזים). היינו: כנגד לֹא וּמִחְצָה בָּלַע – מה שנבלע ונספג בקנקנים; וכן נגד לֹא וּמִחְצָה בָּלַע – אִם הָיָה שְׁמֵן מְזֻקָּק – אם השמן שהפקיד אצלו היה שֶׁמֶן מְזוּקָּק, בלי שמרים, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ שְׁמֵרִים – אינו מנכה לו כנגד שמרים אלא כנגד בלבד. אִם הָיוּ קִנְקִנִּים יְשָׁנִים – שספגו שֶׁמֶן הרבה ושוב אינם כולעים, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ בָּלַע – אינו מנכה לו כנגד בליעת הקנקנים. רְבִי יְהוּדָה אומר: אִף הַמּוֹכֵר שְׁמֵן מְזֻקָּק לְחֵבְרוֹ כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה – רבי יהודה סובר: כשם שאמרו לנכות שמרים במפקיד כך אמרו במוכר, שהמוכר לחברו שֶׁמֶן סתם, ונתן לו שֶׁמֶן מְזוּקָּק, וכגון שחברו קנה אצלו בשעת כתישת הדיתים שֶׁמֶן לכל השנה, מאה לוגים או מאתיים,

ומלטלה וגשברה; בין מתוך ידו ובין משהניחה, לצרפו – חיב, לצרפה – פמור.
 * המפקיד מעות אצל חברו, צררו והפשילן לאחוריו, או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים, ונעל בפניהם שלא
 בראוי – חיב, שלא שמר בדרך השומרים; ואם שמר בדרך השומרים – פטור.
 ** המפקיד מעות אצל שלחני, אם צרורין – לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו – אינו חיב באחריותן; מתרין
 – ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו – חיב באחריותן. אצל בעל הבית, בין צרורין ובין מתרים – לא ישתמש
 פירוש ברטנורא

אינו עליה אלא כשומר חנם ופסור על אונסיה, ואע"פ שלא הודיע לבעלים לומר נטלתי והחזרתי. ורישא דמתניתין רבי ישמעאל היא, דאמר בגוב מלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פסור דלא בעינן דעת בעלים. והאי דקתני לא יחזרו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יחזרו לה הבעלים מקום והחזירה במקומה בה לצרכו שהוא פסור, ואע"פ שלא הודיע לבעלים, שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחזרו לה הבעלים מקום, דלאו למקום מיוחד לה החזירה, פסור, הואיל והחזירה למקום משתמר, דלא בעינן דעת בעלים: **ובין משהניחה לצרכו חייב**. סיפא זו אתאן לרבי עקיבא דאמר בגוב מלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס, לעולם הוא חייב, עד שיוודע לבעלים שנגב והחזיר. והבא נמי לאחר שנשתמש בה לצרכו ונשגה גלוי עליה אע"פ שהניחה במקום המשתמר, חייב. והאי דקתני בסופא יחזרו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחזרו שהוא חייב משהניחה לצרכו, דלאו הניחה במקום המיוחד לה, אלא אפילו יחזרו לה מקום שחזר והניחה במקומה, חייב, דבעינן דעת בעלים. ורישא רבי ישמעאל וסופא ר"ע. והכי מוקמינן לה בגמרא:

י צורך. בסודרו: **הפשילן לאחוריו.** אע"פ ששמירה מעולה היא, חייב, שהמוליד מעות של פקדון ממקום למקום אין להם שמירה אלא בידו, ודברים י"י וצרת הכסף בידך, אע"פ שצדורים הם, יהיו בידך. ואם בבית הוא, אין להם שמירה אלא בקרקע, ובכוחו, במצא הסמך לתקרה או במצא הסמך לארץ, שאין דרך הנביים לחפש שם. ואם שמר בענין אחר, פושע הוא וחייב. אלא אם כן התנה מתחלה עם המפקד שעל מנת כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: **לבנו ולבתו הקטנים.** אבל לגדולים, שנשבעים ששמרו כדרך השומרים ופטור. ולא אמרין בהא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך האדם להפקיד מה שהופקד בידו, כדי אשתו ובתו. כל המפקד, על דעת שיתנם הנפקד ביד אשתו ובתו הוא מפקד: **א** אם צדורין. וחתומין, ואם קשורים קשר משותף: **א** וישתמש בהן. אבל אם אינם חתומים או קשורים קשר משותף אע"פ שצדורין, הרי הן כמותרין וכאילו אינם קשורים כלל, ומותר להשתמש בהן: **חייב באחריותו.** ואפילו אם נשתמש בהן הוי עליהם שומר שכר, מפני שיכול להשתמש בהם, וחייב

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה י

וכבר בארנו ששומר חינוך אינו חייב על גניבה ועל אבידה ועל אונסים אחרים, אלא אם כן פשע בשמירתו, היינו שלא שמר את הפיקדון כראוי. משנתנו באה ללמד איזו שמירה דרושה לפיקדון של מעות.

הַמַּפְקִיד מַעוֹת אֶצֶל חֲבֵרוֹ, עֶרְךָן – קשר חברו את המעות בסודרו, וְהַפְשִׁילָן לְאַחֲרָיו – והניח את המעות הצרוורות על כתפו, וכגון שקיבל את הפיקדון בדרך והיה צריך להביאו לביתו, או שְׁמַכְרָן שמסר חברו את המעות, לְבָנוּ וּלְבָתוֹ הַקְטָנִים – שאינם בני שמירה, וְנָעַל בְּפָנֵיהֶם – בפני הקטנים, שְׁלֹא כְּרָאִי – ויש גורסים: או נעל בפניהם שלא כראוי, כלומר: או שהניח את המעות בביתו ובחיתבו ונעל בפני המעות שלא כראוי; בכל המקרים הללו, אם נגנבו או אבדו, חֲבֵב – השומר שלם למפקיד, שְׁלֹא שְׁמַר כְּדָרָךְ הַשּׁוּמְרִים – שהמוליך מעות של פיקדון ממקום למקום, אין להן שמירה אלא בידו, וחכמים מצאו לכך רמז בתורה, שנאמר (דברים יד, כז): "וצרת הכסף בידך" – אף על פי שצורוין, יהיו בידך; ברם, בבית אין למעות שמירה אלא בקרקע, או בכותל בתוך טפח הסמוך לתקירה או בתוך טפח הסמוך לקרקע. ואם שמר את המעות באופן אחר, אין זו שמירה כדרך השומרים, ואם נאנסו חייב, אלא אם כן התנה מתחילה עם המפקיד, שעל מנת כן הוא מקבל את פיקדונו שלא יתחייב בכל השמירות הללו. ואם מסר את המעות לבנו ולבתו הקטנים, חייב, מהטעם שבארנו לעיל, שאינם בני שמירה. אבל אם מסרן לבנו ולבתו הגדולים, הרי הם נשבעים ששמרו כדרך השומרים – לאחר שנשבע השומר שמסר את המעות לידם (רמב"ם) – ופטור, ואין אומרים: בזה: שומר שמסר לשומר חייב, שדעת האדם להפקיד פיקדון שקיבל ביד אשתו ובניו, וכל המפקיד, על דעת כן הוא מפקיד שינעם השומר ביד אשתו ובניו. וְאִם שְׁמַר כְּדָרָךְ הַשּׁוּמְרִים – ונגנבו או שאבדו, פְּטוֹר – מלשלם, ששומר חינוס פטור על הגניבה ועל האבידה.

שבת קודש

באור משנה יא

על הגניבה ועל האבידה.

המפקיד מְעוֹת אֶצֶל שְׁלֹחָנִי – המחליף ופורט מטבעות, וזקוק למעוֹת תדיר, אִם צְרוּרִין – הן המעוֹת, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן –

אומרים: משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחילה, ואינו עליה
אלא שומר שפטור על אונסיה. בגמרא מבואר, שדין זה של משנתנו
הוא לדעת רבי ישמעאל הסובר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו,
שעדיין דינו כשומר ואינו חייב באונסיו, כמו שהבאנו בהקדמה
למשנתנו. ונקטה המשנה "ולא יחדו לה הבעלים מקום" לרבותא;
שאין צורך לומר כשיחדו לה הבעלים מקום, והחזירה למקומה לאחר
שנשתמש לצרכו, שהוא פטור, ואף על פי שלא הודיע על כך לבעלים,
שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים
מקום, ונמצא שלא למקום המיוחד לה החזירה, מכל מקום הואיל
והחזירה למקום המשתמר, הריהו פטור, שהחזירה מועילה אף שלא
מדעת בעלים. **יְחַדּוּ לָהּ הַבְּעָלִים מְקוֹם** – שבעה המפקיד מקום
מיוחד בבית השומר להעמיד בו את החבית, **וּטְלָטְלָהּ** – השומר,
וְנִשְׁכְּרָהּ – באונס, **בֵּין מִתּוֹךְ יָדוֹ** – שנשברה בשעה שטלטלה,
וּבֵין מִשְׁהֲנִיתָהּ – שנשברה לאחר שהניחה במקומה, **לְצָרְכוֹ** –
אם טלטלה לצורך עצמו, שרצה להשתמש בה, **חֵיב** – בתשלומי
החבית, **לְצָרְכָהּ** – אבל אם טלטל את החבית לצורך שמירתה, **פֶּטוּר**
– בגמרא מבואר, שהסיפא היא לדעת רבי עקיבא, הסובר בגונב טלה
מן העדר והחזירו למקומו, שהוא חייב באונסיו עד שידוע לבעלים
שגנב והחזיר; ואף כאן כיון שטלטלה לצרכו נעשה גזול עליה, ואף
על פי שהחזירה למקומה, הואיל ולא הודיע לבעלים על כך, הריהו
חייב. ומה שנקטה הסיפא "יחדו לה הבעלים מקום", הרי זו לרבותא
לדעת רבי עקיבא; שאין צורך לומר כשלא יחדו לה הבעלים מקום,
שאם טלטלה לצרכו, שהוא חייב, אפילו נשברה משהניחה, שהרי לא
למקום המיוחד לה החזירה, אלא אפילו יחדו לה הבעלים מקום,
והחזירה למקומה, מכל מקום הואיל והשתמש בה לצרכו, ולא הודיע
לבעלים, הריהו חייב, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו.

בארנו משנתו, כרוב המפרשים (לפי הגמרא), שהירשא היא כדעת רבי ישמעאל והסיפא היא כדעת רבי עקיבא. ברם, יש מפרשים (בגמרא), שמשנתו כולה היא כרבי ישמעאל, אלא שבסיפא מדובר שהניח את החבית, לאחר ששלטלה. שלא במקומה המיוחד לה. הלכך אינה נקראת חזרה, שאף לדעת רבי ישמעאל חייב הוא להחזיר למקום שגנב. אבל אם החזירה למקומה המיוחד לה, אף על פי שהשלטלה לצרכו, פטור, שהואיל והחזירה חזר לדינו בשמור. להיות טעור מאונסים וכן מפרשם המאמר.

בהן, לפיכך אם אָבְדוּ – אינו חיב באחריותו. התננוי בפעל הפית; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: התננוי בשלחני.

יב השולח יד בפקדון – בית שמאי אומרים: ילקה בחסר וביתר; ובית הלל אומרים: פשעת הוצאה; רבי עקיבא אומר: פשעת התביעה. החושב לשלוח יד בפקדון – בית שמאי אומרים: חיב; ובית הלל אומרים: אינו חיב, עד שישלח בו יד, שנאמר (שמות כב, י): "אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו". פיצד? הטה את החבית ונטל הימנה רביעית, ונשברה – אינו משלם אלא רביעית; הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה – משלם דמי כלה.

פירוש ברטנורא

בגמרא ואברה. ואם נשתמש, הווי מלווה גבית וחייב אף באונסין: רבי יהודה אומר בשולחני. והלכה כרבי יהודה: יב ילקה בחסר וביתר. כמה שחסר הפקדון, וכמה שהותיר. כגון שהפקיד אצלו רחל מעונה צמר, או מעוברת, ונגזזה או ילדה לאחר ששלח בה יד, משלם אותה ואת גזוזתה ואת ולדותיה, ונמצא שהוא לוקה כמה שחסרה אצלו, וביתר, שאם נתעברה או טענה צמר כשהוא אצלו, משלם אותה מעונה ומעוברת כמות שהיא עכשיו, והרי לוקה ביתר: ובית הלל אומרים בשעת הוצאה. מבית הבעלים, אם טענה מעונה, ואם רקנית רקנית: רבי עקיבא אומר בשעת התביעה. כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין. דכתיב (ויקרא ד) לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו, יתן כמו שהוא ביום אשמתו, ביום שמתחייב בו בדין. והלכה כבית הלל: החושב לשלוח יד בפקדון. אמר בפני עדים אמר פקדונו של פלוני לעצמי: בית שמאי מחייבים. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע, משעה שדיבר לשלוח יד הוי פושע: עד שישלח בו יד. דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. והאי על כל דבר פשע, דרשי ביה בית הלל, אמר לעבדו ולשלוחו לשלוח יד בפקדון מנין שהוא חיב, תלמוד לומר על כל דבר פשע: פיצד הטה את החבית. השתא מפרש למלותיהו דבית הלל. ואית ספרים דלא גרסי כיצד. ומלתא באנפה נפשה היא: ונשברה. לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית. דשלחות יד אינו מתחייב באונסים עד שימשוך או יגביה דהוי קניה: הגביהה ונטל. לא דוקא נטל, דמי אנבהה על מנת ליטול חיב באונסה אפילו לא נטל ממנה כלום. ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ היין הנשאר בחבית אחר כך, אע"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין, שהוא גרם ליין שהחמיץ, וגירי דרדיה הוא דאהני ליה:

משניות מבוארות – קהתי

השולחני: בגמרא מבואר, דווקא כשהן צרורות וחתומות, או שהן קשורות קשר משונה, שבה גילה המפקיד את דעתו שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהן; לפיכך אם אָבְדוּ – המעות אצל השולחני, אינו חיב באחריותן – שהרי אינו אלא שומר חנם. מִתְרִין – אבל אם המעות מותרות, כלומר שאינן צרורות; והוא הדין כשהן צרורות אלא שאינן חתומות או שאינן קשורות קשר משונה כי אם קשר רגיל (גמרא). וְשִׁתְּמַשׁ בָּהֶן – רשאי השולחני להשתמש בהן, שיועד המפקיד שהשולחני זקוק למעות, ועל מנת כן הפקידן אצלו; לפיכך אם אָבְדוּ – ואפילו לא השתמש בהן, חיב באחריותן – שהואיל והמעות מזומנות לו להשתמש בהן, הרי דינו כשומר שכו, והלכך חייב בגניבה ובאבידה. ברם, אם השתמש בהן, הרי זה מילווה אצלו, וחייב אף באונסים. אֶצֶל בַּעַל הַבֵּית – המפקיד מעות אצל בעל הבית, שאינו שולחני, בֵּין צָרוּרִין וּבֵין מִתְרִין – אפילו אין המעות קשורות, לא וְשִׁתְּמַשׁ בָּהֶן – אינו רשאי להשתמש בהן, לפיכך אם אָבְדוּ, אינו חיב באחריותן – כדין שומר חנם. התננוי – המפקיד מעות אצל חנווני, כַּבַּעַל הַבֵּית – דינו של החנווני כדין בעל הבית, שאפילו מותרין לא ישתמש בהן; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הַתְּנָנוּי בְּשִׁלְחָנִי – שאף החנווני צריך למעות תדיר, ואם הן מותרין, רשאי הוא להשתמש בהן. והלכה כרבי יהודה.

באור משנה יב

משנתנו דנה בשומר ששלח יד בפקדון או שחשב לשלוח בו יד, מהו חיובו. השולח יד בפקדון – שנעשה עליו גזלן, ונתחייב אפילו באונסין, בית שמאי אומרים: ילקה בחסר וביתר – השומר ייענש בין כמה שחסר הפקדון ובין כמה שהותיר, ומבואר בגמרא, כגון שהופקדה אצלו רחל טעונה צמר, ולאחר ששלח בה יד גזזה, היינו שחסרה אצלו, הריהו משלם אותה ואת גזוזתה, וזהו שאמר: "ילקה בחסר"; או כגון שהופקדה אצלו רחל גזוזה ולאחר ששלח בה יד נטענה צמר, הרי הוא משלם כפי שווייה לאחר שנטענה, וזהו שאמר: ילקה ביתר. ובית הלל אומרים: פשעת הוצאה – מבית הבעלים, אם טעונה טעונה ואם גזוזה גזוזה (גמרא; ברטנורא); ויש מפרשים דברי בית הלל: כשעת הגזילה, כלומר כשעה ששלח בה יד, שאז הוציאה מרשות בעלים (רש"י; "תפארת ישראל"). רבי עקיבא אומר: פשעת

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יא ע"ב: סיום חשבון השנים של מלכות נבוכדנצר: ולפי זה נדע כמה שנים מלך נבוכדנצר, דכתיב (ירמיה נב לא) 'וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה, בְּשָׁנִים עָשָׂר הָרִשׁ בְּעָשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ, נָשָׂא אוֹיֵל מְרֹדֶךְ מֶלֶךְ בָּבֶל [בְּשָׁנָה מְלֻכָתוֹ] אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֵּצֵא אוֹתוֹ מִבֵּית הַכְּלָא', הרי שאויל מרודך התחיל למלוך שלושים ושבע שנים אחר גלות יהויכין, ועד אז מלך נבוכדנצר, ותוסיף עוד תמני - שמונה שנים שמלך נבוכדנצר עד גלות יהויכין [כמבואר לעיל], ועוד תלתין ושבע שנות גלות יהויכין, הרי ארבעין וחמש שנות מלוכה דנבוכדנצר.

ממשיכה הגמרא לבאר: וְעָשְׂרִין וְתָלָת שָׁנָה דְּמֶלֶךְ אוֹיֵל מְרֹדֶךְ, לא נלמד מפסוק, אלא גמרא - מסורת היא בידינו. ולחשבון זה הוסיף בלשצר את תרתין שנות מלכות דידיה - של עצמו, הָא נשלמו שבעין שנה למלכות בבל.

ואמר בלשצר, הַשְׁתָּא שלא נתקיימה נבואת ירמיה, וְדָאִי תוּ לֹא מִיפְרָקִי - שוב ה' לא יגאלם, ולכן אפיק מאני [-הוציא כלים] דְּבִי מִקְדָּשָׁא וְאַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בסעודתו. וְהִינֵנו דְּקָאֵמַר לִיה דְּנִיָּאל (דניאל חג) 'וַעַל מָרִי שְׁמִיָּא הִתְרוּמַמְתָּ וְלִמְאֵנִיָּא דִּי בִּיתָה הִתִּיתִי קְדָמְךָ' - על אדון השמים התגאית וכלי ביתו הביאו לפניך. וְמִיד קִיבַל בלשצר עונשו, כדכתיב (שם ה ל) 'כֹּה בָלִילְיָא קָטִיל [-בלילה ההוא נהרג] בְּלִשְׁאֶצֶר מְלָכָא [כשדאי]'. וְכָתִיב (שם ו א) 'וְדַרְיוֹשׁ מָדָאָה קָבַל מְלָכוּתָא כְּכַר שְׁנֵין שְׁתֵּין וְתַרְתִּין' - דריוש מלך בבל קיבל מלכותו כשהיה בן ששים ושנים שנה.

ועל כך אמר אחשורוש, אִיהּ [-בלשצר] מִימְעָא טַעִי בחשבונו ולכן נענש, אבל אָנָּא חֲשִׁיבָנָא היטב וְלֹא טַעִינָא. שבלשצר חישב שבעים שנה מתחילת מלכות נבוכדנצר, וזו טעות, דְּמִי כְּתִיב לפי מלאת שבעים שנה 'לְמַלְכוּת בָּבֶל', הלא 'לְבָבֶל' כְּתִיב, וּמָאִי המשמעות 'לְבָבֶל', לְגָלוּת בָּבֶל - משגלה יהויכין לבבל, ולפי זה כִּמְהָ בְּצִירָן - כמה שנים חסרות לשבעים שנה לגלות בבל, תמני - שמונה שנים, שהרי בשנה השמינית לנבוכדנצר הגלה את יהויכין, כמבואר לעיל, ולכן חֲשִׁיב אחשורוש וְעִיִּיל חִילּוּפִיָּהּ - והוסיף שמונה שנים אחרות במקום החסרות, שהם, הָדָא דְּבִלְשַׁצֶּר, כלומר השנה השלישית למלכותו, ועוד חֲמִשׁ שנים דְּמַלְכוּת דְּרִיוֹשׁ וְכוּרֶשׁ, ועוד תַּרְתִּין [-שנתיים] דִּידִיה - שכבר מלך אחשורוש עצמו, הָא נשלמו שבעין שנה לגלות בבל. וּבִיּוֹן דְּחֻזִּי בשנת שלש למלכו דְּמֶלֶךְ שְׁבַעִין שנה וְלֹא אִיפְרוֹק ישראל מגלותם, אָמַר, הַשְׁתָּא אין לחשוש עוד, וְדָאִי תוּ לֹא מִיפְרָקִי, ולכן אפיק מאני דְּבִי מִקְדָּשָׁא וְאַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ במשתה. וגם הוא נענש, שְׁבָא שְׁמֵן וְרִיקָר בִּינִיָּהּ, וְהָרָג אחשורוש אֶת וְשָׁתִי.

מקשה הגמרא: וְהָא שְׁפִיר חֲשִׁיב - הלא אחשורוש חישב כהוגן את שבעים השנים, ומדוע לא נגאלו לאחריהם. מתרצת הגמרא: אִיהּ [-אחשורוש] נָמִי מִימְעָא טַעִי בחשבון, משום דְּאִיבְעִי לִיה לְמִימְנִי - היה צריך למנות מַחְרַבּוֹת יְרוּשָׁלַיִם - משנחרבה ירושלים בשנת תשע עשרה לנבוכדנצר, שנאמר (דניאל ט ב) 'לְמַלְאוֹת לַחֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שְׁבַעִים שָׁנָה'.

נשא אויל מרודך מלך בבל וגו' - למדנו שמלך אויל מרודך בשנת שלושים ושבע לגלות יהויכין, וכבר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין, שמונה ושלושים ושבע הרי ארבעים וחמש, ועשרים ושלש דאוויל מרודך ושתים דבלשצר. אפיק מאני דבית המקדש - בשנת שלישית למלכותו. אמר - אחשורוש, איהו ודאי מיטעא טעי. אנא חשיבנא כו' לגלות בבל - תחילת גולה שהגלה את יכניה. כמה בצירן - משבעים משנת שתים לבלשצר תמני, אותן שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה, שלא היה לו לבלשצר למנות ומנאן. חשב - אחשורוש מב' לבלשצר עד שלש שלו. ועייל - הנך תמני תחותייהו. חדא דבלשצר - דהרי משנת שתים שלמו שבעים שנה לפי מניינו, ושוב מנה שלישית. וחמשה דריוש המדי וכו' ורש הפרסי - דכתיב "ודריוש מדאה קביל מלכותא" (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון, שנתן רשות לבני הגולה לעלות, שנאמר: "כה אמר כורש וגו'" (עזרא א) וקסלקא דעתך השתא שמלכו בין שניהן חמש שנים, אף על גב דלא כתיב בקרא. ותרתי דאחשורוש - כבר עברו לו שתי שנים. מחרבות ירושלים - גלות צדקיהו, שנשרפה העיר ובו בהדיא כתיב דלחרבות ירושלים בעי למימניא, דכתיב בספר דניאל "למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה".

העבודה שהייתה אצל בני ישראל במצרים לברר ולהפוך את מצרים לקדושה, היא האתערותא דלתתא שממשיכה את האתערותא דלעילא.

ממאמר שבת פרשת וארא, ה'תשכ"ח

מִן מִצְטָרְף הַסִּימָן הָרָאשׁוֹן בְּשִׁחִיתוֹ לְסִימָן שֵׁנִי לְמַחֲרָה לִיד מִיִּד
נִבְלָה, אִם שְׁלֹא מִצְטָרְפוֹ שְׁחִיתוּתֵיהֶם זֶה לָזוֹ לִטְהַר אֶת הָאֵבֶר, שֶׁכֵּן
שְׁחִיתָה הַסִּימָן הָרָאשׁוֹן הִיטָה רְאוּיָה גַם לִטְהַר וְגַם לְהַתִּיר
בְּאִבְלָה, וְשִׁחִיתָה הַשֵּׁנִי אֵינָה רְאוּיָה אֲלָא לִטְהַר, וְאֵינָן מִצְטָרְפוֹ.
וְהָרִי עַד כָּאן לֹא אִיבְעִינָא לָן בְּבִנְיָ מַעֲיִים שֶׁנִּיקְבוּ בֵּין שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה
לְשִׁחִיתָה הַחֹשֶׁט אֲלָא רַק לַעֲנִין צִירוף שְׁנֵי הַסִּימָנִים כִּדִּי לְמַחֲרָה
מִיִּד נִבְלָה, אֲבָל בְּאִבְלָה פֶּשׁוּט לֹא שְׁחִיָּה אֲסוּרָה, וּמִכָּאן רְאוּיָה
שְׁחִירָה בֵּין רַב וְזִירָה מִסְבָּרְתָה לַעֲלֵל שְׁאֵין טְרַפָּה לְחַצֵּי חַיּוֹת.

רַב אַחַא דְּחָחָה אֶת רְאִיתָה רְבִינָא: אֲמַר לִיה רַב אַחַא בְּרַב לְרִבִּינָא,
דְּלִמָּא לְעוֹלָם לֹא חָרַר בֵּיה רַב וְזִירָה מִסְבָּרְתָה הָאִמּוּרָה, וּמִתִּיר אִף
טְרַפָּת בְּנֵי מַעֲיִים לְאַחַר שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה. וְזִמָּה שֶׁהִסְתַּפֵּק רַבִּי וְזִירָה
לַעֲנִין טוֹמָא נִבְלָה, לְדַבְּרֵיהּ דְּרַבָּא קָאָמֵר – לִפִּי שִׁיטָה רַבָּא הִסְתַּפֵּק
כֵּן, וְאוֹלָם לִיה עֲצָמוֹ לֹא סָבִידָא לִיה כֵּן, אֲלָא סוֹבֵר שְׁאֵם נִיקְבוּ בְּנֵי
מַעֲיִים בֵּין סִימָן לְסִימָן הִיא מוֹתֵרֶת אִף בְּאִבְלָה.

הַגְמָרָה מְבִיאָה דִּין הָעוֹלָה מְדַבְּרִי רִישׁ לְקִישׁ הָאִמּוּרִים: אֲמַר רַב
אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב, שְׁמַע מִיָּנָה מְדַבְּרֵי שְׁמִיעוּן בְּן לְקִישׁ הַסוֹבֵר שְׁלֹאֲחֵר
שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה נִחְשָׁבֶת הִרְיָה כְּמֵאֵן דְּמִנְחָא בְּדִיקוּלָא, שְׁמִיעוּנִין
יִשְׂרָאֵל לְסַעֲדָה עַל בְּנֵי מַעֲיִים וְעַל הָאֵבֶרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַבְּהֵמָה,
וּבִכְלָל זֶה הִרְיָהּ, וְאוֹלָם אֵין מִמֶּנִּין עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים לְסַעֲדָה עַל
בְּנֵי מַעֲיִים, לִפִּי שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּאִבְלָת הִרְיָה. מָאִי מַעֲמָא, מִשּׁוּם
יִשְׂרָאֵל דְּבִשְׁחִיתָה תִּלְיָא מִלְּתָא – תִּלְיָה הִיתֵר הַבֶּשֶׁר מֵאִיסוֹר אֲבֵר
מִן הָרִי, כִּיּוֹן דְּאִיבָא שְׁחִיטָה מַעֲלִייתָא, אִישְׁתַּרִּי לְהוּ – הוֹתֵרֶת לוֹ
אִף הִרְיָה. וְאִפִּילוֹ שֶׁבִשְׁעָה שֶׁנִּחְשָׁבֶת הִרְיָה כַּעֲקוּרָה עֲדִין
חִייתָה הַבְּהֵמָה, אֵין הִיא נִאֲסֵרֶת מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הָרִי, לִפִּי שֶׁעֲצָם
מַעֲשֵׂה הַשְׁחִיטָה מִתִּיר מִיִּד אִיסוֹר זֶה, וְלֹא מִיִּתֵּת הַבְּהֵמָה. מִה
שְׁאֵין כֵּן בְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים דְּבִנְחִירָה כִּיּוֹן לְהוּ, וְלֹא נִאֲמַר לְהֵם דִּין
שְׁחִיטָה, וּבְמִיתָה תִּלְיָא מִלְּתָא – תִּלְיָה הִיתֵר אִיסוֹר אֲבֵר מִן הָרִי וְלֹא
בְּשִׁחִיטָה, הֵינִי וְרִיָּה זֶה כָּאָמֵר מִן חֲמִי דְמוֹ, שֶׁהָרִי בְּשִׁחִיתָה הַקֶּנָּה
כִּבֵּר נִפְרָדָה מִגּוֹף הַבְּהֵמָה בְּעוֹדָה בְּחַיָּה.

רַב פֶּפֶא מְקַשֶּׁה וּמוֹתֵרֵן עַל הָרִי הָאִמּוּר: אֲמַר רַב פֶּפֶא, הוּא יִתְכַּנֵּא
קָמִיָּה דְּרַב אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב, וְכַעֲבֵי דְּאִיבָא לִיה – יִשְׁבֹּתִי לִפְנֵי רַב אַחַא
בְּרַב יַעֲקֹב וְרִצִּיתִי לֹמֵר לוֹ, מִי אִיבָא מִיִּד – הָאֵם יִתְכֵּן שִׁיחִיָּה דְּבֵר
דְּלִיִּשְׂרָאֵל הוּא שְׁרִי וְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים הוּא אֲסוּר. וְהָרִי
כִּשְׂרִיצָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכְלָל בְּנֵי נַח, לְהַתְקַדֵּשׁ בְּקֹדֶשׁה יִתִּירָה יִצְאָו,
וְלֹא כִּדִּי לְהַקֵּל עֲלֵיהֶם. אִךְ נִמְנַעְתִּי וְלֹא אֲמַר לִיה טַעְנָה זֶה, מִשּׁוּם
דְּאִיבָא (וְאִמְרָתִי) בְּלִבִּי, הָאֵם מַעֲמָא קָאָמֵר לְדַבְּרֵיהּ, שֶׁהַשְׁחִיטָה
מִתִּירָה מִיִּד אִיסוֹר אֲבֵר מִן הָרִי וְזוּקָא לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּצְטוּר עַל
הַשְׁחִיטָה, אֲבֵל לִבְנֵי נַח לֹא הוֹתֵר אִיסוֹר זֶה אֲלָא עַל יִדֵּי מִיתָה.

הַגְמָרָה מוֹכִיחָה מְבִרִייתָא שְׁלֹא כִּרַב אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב: תִּנְיָא דְּלֹא כִּרַב
אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב. שֶׁכֵּן שְׁנֵינוּ בְּבִרִייתָא, הָרוּצָה לְאָבֹל בֶּשֶׁר מִבְּהֵמָה
לְאַחַר שְׁחִיתָהּ קוֹדֵם שְׁתַּצָּא נִפְשָׁהּ, חוֹתֵם כְּפִת בֶּשֶׁר מִבֵּית
הַשְּׁחִיטָה, וּמוֹלְחוֹ יָפֶה יוֹתֵר מִבֶּשֶׁר אַחֵר, וּמִדִּיחוֹ יָפֶה יָפֶה,
וּמִמִּיתָה לֹא עַד שְׁתַּצָּא נִפְשָׁהּ, וְאַחֵר כִּךְ אֲבִלָּה. וְאַחֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִּים,
וְאַחֵר יִשְׂרָאֵל מוֹתֵרֵין בּוֹ בִּבְשֵׁר זֶה. הָרִי לֵנוּ כִּי הַשְׁחִיטָה מִתִּירָה מִיִּד
אֲבֵר מִן הָרִי אִף לִנְכְרֵי אִף קוֹדֵם מִיתָה הַבְּהֵמָה.

וּבְרִייתָא זֶה מְסִיעַ לִיה לְרַב אִידִי בְּרַב אִבִּין. דְּאֲמַר רַב אִידִי בְּרַב אִבִּין
אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַב אִשִּׁיאָן, הָרוּצָה שְׂבִירָא, חוֹתֵם כְּפִת בֶּשֶׁר מִבֵּית
הַשְּׁחִיטָה שֶׁל בְּהֵמָה, וּמוֹלְחוֹ יָפֶה יָפֶה, וּמִדִּיחוֹ יָפֶה יָפֶה, וּמִמִּיתָה לֹא
עַד שְׁתַּצָּא נִפְשָׁהּ, וְאוֹכְלוֹ. וְאַחֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְאַחֵר יִשְׂרָאֵל מוֹתֵרֵין
בּוֹ בִּבְשֵׁר זֶה.

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִתַּרְצָת הַגְמָרָה: אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי, הָכָא בְּבַהֲמָה
חִיָּה וְעוֹף שֶׁל חוֹלִין שְׁלֵקְתָּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר שְׁנֵי עֶסְקִינִין,
שֶׁנִּתְפַּסֵּת בָּהֶן קְדוּשַׁת מַעֲשֵׁר שְׁנֵי שְׁאִינוּ נִאֲכָל בְּטוֹמָא, בֵּין
בְּטוֹמָא הַמַּעֲשֵׁר וּבֵין בְּטוֹמָא הָאֵרֶם הָאוֹכֵל. וּמִשְׁנֵתֵינוּ סוֹבֵרֶת
שֶׁמַּעֲשֵׁר שְׁנֵי דִינוֹ כְּתוּרָמָה, וְעַל יִדֵּי מִגְעוֹ בְּשֵׁנִי לְטוֹמָא הָרִי הוּא
נַעֲשֵׂה שְׁלִישִׁי לְטוֹמָא וְנִפְסָל לְאִבְלָה. וְלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי מְאִיר.
דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת פָּרָה (פִּירָא מִיָּה),

מִן מִצְטָרְף הַסִּימָן הָרָאשׁוֹן בְּשִׁחִיתוֹ לְסִימָן שֵׁנִי לְמַחֲרָה לִיד מִיִּד
נִבְלָה, אִם שְׁלֹא מִצְטָרְפוֹ שְׁחִיתוּתֵיהֶם זֶה לָזוֹ לִטְהַר אֶת הָאֵבֶר, שֶׁכֵּן
שְׁחִיתָה הַסִּימָן הָרָאשׁוֹן הִיטָה רְאוּיָה גַם לִטְהַר וְגַם לְהַתִּיר
בְּאִבְלָה, וְשִׁחִיתָה הַשֵּׁנִי אֵינָה רְאוּיָה אֲלָא לִטְהַר, וְאֵינָן מִצְטָרְפוֹ.
וְהָרִי עַד כָּאן לֹא אִיבְעִינָא לָן בְּבִנְיָ מַעֲיִים שֶׁנִּיקְבוּ בֵּין שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה
לְשִׁחִיתָה הַחֹשֶׁט אֲלָא רַק לַעֲנִין צִירוף שְׁנֵי הַסִּימָנִים כִּדִּי לְמַחֲרָה
מִיִּד נִבְלָה, אֲבָל בְּאִבְלָה פֶּשׁוּט לֹא שְׁחִיָּה אֲסוּרָה, וּמִכָּאן רְאוּיָה
שְׁחִירָה בֵּין רַב וְזִירָה מִסְבָּרְתָה לַעֲלֵל שְׁאֵין טְרַפָּה לְחַצֵּי חַיּוֹת.

רַב אַחַא דְּחָחָה אֶת רְאִיתָה רְבִינָא: אֲמַר לִיה רַב אַחַא בְּרַב לְרִבִּינָא,
דְּלִמָּא לְעוֹלָם לֹא חָרַר בֵּיה רַב וְזִירָה מִסְבָּרְתָה הָאִמּוּרָה, וּמִתִּיר אִף
טְרַפָּת בְּנֵי מַעֲיִים לְאַחַר שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה. וְזִמָּה שֶׁהִסְתַּפֵּק רַבִּי וְזִירָה
לַעֲנִין טוֹמָא נִבְלָה, לְדַבְּרֵיהּ דְּרַבָּא קָאָמֵר – לִפִּי שִׁיטָה רַבָּא הִסְתַּפֵּק
כֵּן, וְאוֹלָם לִיה עֲצָמוֹ לֹא סָבִידָא לִיה כֵּן, אֲלָא סוֹבֵר שְׁאֵם נִיקְבוּ בְּנֵי
מַעֲיִים בֵּין סִימָן לְסִימָן הִיא מוֹתֵרֶת אִף בְּאִבְלָה.

הַגְמָרָה מְבִיאָה דִּין הָעוֹלָה מְדַבְּרִי רִישׁ לְקִישׁ הָאִמּוּרִים: אֲמַר רַב
אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב, שְׁמַע מִיָּנָה מְדַבְּרֵי שְׁמִיעוּן בְּן לְקִישׁ הַסוֹבֵר שְׁלֹאֲחֵר
שְׁחִיתָה הַקֶּנָּה נִחְשָׁבֶת הִרְיָה כְּמֵאֵן דְּמִנְחָא בְּדִיקוּלָא, שְׁמִיעוּנִין
יִשְׂרָאֵל לְסַעֲדָה עַל בְּנֵי מַעֲיִים וְעַל הָאֵבֶרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַבְּהֵמָה,
וּבִכְלָל זֶה הִרְיָהּ, וְאוֹלָם אֵין מִמֶּנִּין עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים לְסַעֲדָה עַל
בְּנֵי מַעֲיִים, לִפִּי שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּאִבְלָת הִרְיָה. מָאִי מַעֲמָא, מִשּׁוּם
יִשְׂרָאֵל דְּבִשְׁחִיתָה תִּלְיָא מִלְּתָא – תִּלְיָה הִיתֵר הַבֶּשֶׁר מֵאִיסוֹר אֲבֵר
מִן הָרִי, כִּיּוֹן דְּאִיבָא שְׁחִיטָה מַעֲלִייתָא, אִישְׁתַּרִּי לְהוּ – הוֹתֵרֶת לוֹ
אִף הִרְיָה. וְאִפִּילוֹ שֶׁבִשְׁעָה שֶׁנִּחְשָׁבֶת הִרְיָה כַּעֲקוּרָה עֲדִין
חִייתָה הַבְּהֵמָה, אֵין הִיא נִאֲסֵרֶת מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הָרִי, לִפִּי שֶׁעֲצָם
מַעֲשֵׂה הַשְׁחִיטָה מִתִּיר מִיִּד אִיסוֹר זֶה, וְלֹא מִיִּתֵּת הַבְּהֵמָה. מִה
שְׁאֵין כֵּן בְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים דְּבִנְחִירָה כִּיּוֹן לְהוּ, וְלֹא נִאֲמַר לְהֵם דִּין
שְׁחִיטָה, וּבְמִיתָה תִּלְיָא מִלְּתָא – תִּלְיָה הִיתֵר אִיסוֹר אֲבֵר מִן הָרִי וְלֹא
בְּשִׁחִיטָה, הֵינִי וְרִיָּה זֶה כָּאָמֵר מִן חֲמִי דְמוֹ, שֶׁהָרִי בְּשִׁחִיתָה הַקֶּנָּה
כִּבֵּר נִפְרָדָה מִגּוֹף הַבְּהֵמָה בְּעוֹדָה בְּחַיָּה.

רַב פֶּפֶא מְקַשֶּׁה וּמוֹתֵרֵן עַל הָרִי הָאִמּוּר: אֲמַר רַב פֶּפֶא, הוּא יִתְכַּנֵּא
קָמִיָּה דְּרַב אַחַא בְּרַב יַעֲקֹב, וְכַעֲבֵי דְּאִיבָא לִיה – יִשְׁבֹּתִי לִפְנֵי רַב אַחַא
בְּרַב יַעֲקֹב וְרִצִּיתִי לֹמֵר לוֹ, מִי אִיבָא מִיִּד – הָאֵם יִתְכֵּן שִׁיחִיָּה דְּבֵר
דְּלִיִּשְׂרָאֵל הוּא שְׁרִי וְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים הוּא אֲסוּר. וְהָרִי
כִּשְׂרִיצָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכְלָל בְּנֵי נַח, לְהַתְקַדֵּשׁ בְּקֹדֶשׁה יִתִּירָה יִצְאָו,
וְלֹא כִּדִּי לְהַקֵּל עֲלֵיהֶם. אִךְ נִמְנַעְתִּי וְלֹא אֲמַר לִיה טַעְנָה זֶה, מִשּׁוּם
דְּאִיבָא (וְאִמְרָתִי) בְּלִבִּי, הָאֵם מַעֲמָא קָאָ

חולין. פרק שני – השוחט דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכה רש"י תוספות

מולחו יפה יפה ומידו יפה יפה – הא דלא אדכר דהדחה קמייחא – כגון דחללה בי טבחי, כדאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קג.א). אי נמי, משום דאיידי בבשר בית השחיטה, ולא הוצרך להזכיר. ולקדירה איירי. אי נמי, מיירי לצלי. אף על גב דלצלי לא בעי מליחה, שאני הכא שנחתך קודם שתצא נפשה מבית השחיטה, ועדיף מבשרא דאסמיק בפרק "כיצד צולין" (פסחים ע"ב).

אחר גוי ואחד ישראל מותרין בו – משמע דטעמא משום דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור. ותימה, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט.א) פריך: והא איכא יפת תוארו ומשני: שאני גוים דלאו בני כיבוש נינהו. והכא נמי, שאני גוים דלאו בני חשיטה נינהו, כדאמר לעיל ואין להקשות מהא דאמר פרק "ארבע מיתות" (שם נהב.) גוי ששבת חייב מיתה, וכן העוסק בתורה. דבדבר שהוא מצוה לישראל לעשות לא שייך לזמיר: "מי איכא מידי דלישראל שרי" וכו'. ואף על גב דאמר: אפילו ששבת בשני בשבת חייב, מכל מקום לא דמי, הואיל ויש מצות שביחה לישראל כמו בשבת. ואף על גב דכן נהרג על העוברים כדאמר התם, ישראל אינו נהרג, נודי דפטור מכל מקום לא שרי. ואם תאמר: דבפרק "גיד השחיטה" (חולין קב.א) דפליגי אם נהג אבר מן החי בטמא, ואמרין: מחלוקת בישראל, אבל בבני נח דברי הכל מותרין על הטמא טהורין. בשלמא לרבנן, אף על גב דאין ישראל מיוחד על אבר מן החי דטמא, מכל מקום אסיר ליה משום טמא, ולא אשכחא דלישראל שרי ולגוי אסור. אלא לרבי מאיר דאמר דאין נהג אלא בבחמה טהורה בלבד, והא איכא אבר מן החי דחיות ועופות הטהורין, דלישראל שרי ולגוי אסור וכי תימא דלא חיישין, כיון דססם אבר מן החי אסור לישראל, אם כן מאי פריך התם בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט.א) מגול דפחות ארבע מיתות: ויש לומר: דמכל מקום אבר מן החי דידהו אסור משום דבעי שחיטה, אף על גב דגוי אסור במשחו בשר וגו' ועצם, וישראל לא מיתסר אלא בכיות בשר – הא אמר רבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה. ולריש לקיש דאמר חצי שיעור מותר מן התורה – דלמא לית ליה הווא כללא, אלא סבר לה כמאן דאמר הכא: אין מומנין גוים על בני מעיים.

השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא בו – משמע דדם חיה ועוף מבישר. וקשה לרוב רביו יעקב מאורליי"ש: דבגמרא דריש דם קדשים אינו מכשיר מדכתיב "על הארץ תשפכו במים" – דם הארץ תשפכו במים – דם הנשפך במים מבישר בו. ובפרק "כסוי הדם" (חולין פד.א) אמרין דלא אמרין בהמה בכלל חיה לכסוי, משום דכתיב "על הארץ תשפכו במים", מה מים לא בעי כסוי – אף האי נמי לא בעי כסוי, אלמא בדם חיה ועוף דכתיב כסוי לא חיי בכלל "תשפכו במים" ויש לומר: דכל דם הנשפך על הארץ שאין מקבלין אותו בכלל כגון דם חיה ועוף, הוקשה למים, בין לענין הכשר בין לענין פטור כסוי. אלא דלענין כסוי גלי רחמנא דדם חיה ועוף בעי כסוי, אבל מכל מקום הוקש למים לענין הכשר, כיון דנשפך על הארץ. **ונאכלו** בידים מטואבות – לצלי איירי, דלא בעי הדחה. אי נמי איירי, והדחתו במי פירות. דם שאינו נשפך במים אינו מכשיר – חקשה הרב רבינו יעקב מאורליי"ש, דבפרק "כל שעה" (פסחים כ"ב.א) פריך: והרי דם, ונתן; אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרים לגנן לובל ומשני: אמר קרא "על הארץ תשפכו במים", מה מים מותרין בהנאה – אף דם מותר בהנאה. והשתא היכי דייק היתר הנאה מהאי קרא לדם קדשים? הא לא איתקש למים! ויש לומר: דמכל מקום כיון דדם חולין שרי בהנאה, אם כן אבילה דכתיב גבי דם הווא אבילה נמש.

מי מצטרף ראשון לשני – הואיל וגם הוא לטור נשחט, או לא. ופשטי התם: אם מצטרף סימן ראשון לסימן שני להתיר שאר העובר באבילה, לא יצטרף עמו לטור אותו אבר מידי נבלה? ולענין ניקבו בני מעיים נמי תפשוט דמצטרף, דלא מהני חילוק לפסול בשחיטה, הואיל ובסימנין לא איתליד ריעותא. עד כאן לא איבעיא בו' – והשתא אהדרין

לשמעתין דאמרין: הדר ביה רבי זירא מהדיא דלעיל. מדבעי: מהו לטורה מידי נבלה – מכלל דפשטא ליה דאיטרפא בנקבה דביני ביני. לא הדר ביה – ופשטא ליה לרבי זירא דאף באבילה שריא, דאין טרפה לחצי חיות. והא דבעי רבי זירא לענין טומאה. לזכירו דרבא – דאמר לעיל: לא אמר ריש לקיש אלא בריאה, אבל בבני מעיים טרפה, מביעה ליה לרבי זירא אם טהורה מיהא מידי נבלה או לא. מדריש לקיש – דאמר: כיון שנחתך קנה הוי ריאה כמנחא בדקולא, שמוע מיהא אין מומנין גוי על בני מעיים, משום ריאה, דהוי כמי שהוציאה מן הבמה בעודה מפרכסת. וגוי לאו בשחיטה חלי ויתר אבילה דידהו, שלא הוצרכה שחיטה אצלו, ואבר מן החי נאסר לחן, ואין יוצאה לחן מידי אבר מן החי עד שתמות. אבל לישראל יצאה מידי אבר מן החי על ידי שחיטתה. הוה יתיבנא קמיה דרב אחא – כי אמר להא מילתא. ולא אמרי לה, ונחמתי בעצמי ולא שחיתא לו. הרוצה לאכול בו' – משום דמעלי, כדאמר לקמן בסמוך: הרוצה שיבריא. מבית השחיטה – שאינו מחוסר הפשט, ויכול לזכותו מיד קודם יציאת הנפש, וממתין לה עד שתצא נפשה, דאמרין ב"ארבע מיתות" (סנהדרין סג.א) מנין שאסור לאכול מן הבמה קודם שחתי נפשה? תלמוד לומר: "לא תאכלו על הדם". אחד גוי בו' – ולא אמרין במיתה תליא מילתא, והווא אבר מן החי לגביהו, והיינו דלא כרב אחא. ומריהו יפה יפה – מפני שעדיין נבהל הדם לצאת ולא יצא. בידים מטואבות – כלומר, בלא טהרה. דגורו פסולות לדת שניות. ובגמרא פריך: אפילו הוכשרו נמי, אין שני עושה שליש בחולין הוכשרו בשחיטה – מגו דשריא שחיטה לחך בשר מידי אבר מן החי, משריא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה. כי לא יצא מהן דם כשרה – בתמיה, וזיקת דם הוא דשריא להו, דכתיב (דברים יב): "דם זבחך ישפך", והדר: "והבשר תאכל", שאינו מכשיר – אם נפל על הורעים. דם הנשפך במים – הוי כמים. דקיימא לן חיבת הקדש בכשרות – למידיה אוכלא ולקבולי טומאה, דתניא בפסחים (לה.א) "והבשר" – לרבות עצים ולבונה, דאף על גב דלאו אוכלא נינהו – חיבת הקדש משריא להו אוכלא. בכסף מעשר – בירושלים. דכתיב (דברים יד): "ונתת הכסף וגו', ואשמוענין דשני עבדי בהו שליש, דלא כרבי מאיר.

בר אביוה: הקא בחולין שלקחן בכסף מעשר הקדש – אמר רב נחמן אמר רבה כל

במי פירות. דם שאינו נשפך במים אינו מכשיר – חקשה הרב רבינו יעקב מאורליי"ש, דבפרק "כל שעה" (פסחים כ"ב.א) פריך: והרי דם, ונתן; אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרים לגנן לובל ומשני: אמר קרא "על הארץ תשפכו במים", מה מים מותרין בהנאה – אף דם מותר בהנאה. והשתא היכי דייק היתר הנאה מהאי קרא לדם קדשים? הא לא איתקש למים! ויש לומר: דמכל מקום כיון דדם חולין שרי בהנאה, אם כן אבילה דכתיב גבי דם הווא אבילה נמש.

ורלמא עד כאן לא פליגי אלא באבילה — אף על גב דנקט לשון "דלמא", נראה שכן הוא האמת. וברייאא מוכחת כן, ד"אסורין במעשר" משמע באבילה. ובפרק "חומר בקדש" (חגיגה יחב) לא גריס "דלמא" בשום ספר. **ובאבילה** דחולין לא פליגי — לא היה צריך כאן לאבילה דחולין, אלא אגב דנקישה במסכת חגיגה (יחב) נקטיה הכא. **והא** נגיעה היא מדקתני ונאכלין

1 ואם תאמר: ואפילו אם היה תנן "אובלין" יוכל לדרוק דבנגיעה איירי, דאי בנגיעה שרי — 2 אנאי לא יאכל כשיצא מזה דם, כיון דאין גופו 3 טמא ומותר ליגע? ויש לומר: דרחמיזו חכמים 4 שלא לאכול כשיש לו ידים מסואבות אף על 5 גב דמותר ליגע.

דבולי עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה 6 — ואפילו לריש לקיש דאמר (ובדחים 7 לבב.) טמא שהכניס ידו לפניו לוקה — היינו 8 דוקא במקדש, דדרשינן מדרבנא בכל קדש לא 9 תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאות ימי טהרה, 10 מה נגיעה במקצת שמה נגיעה — אף ביאה 11 במקצת במקדש שמה ביאה. **הני** מילי בטומאה 12 דאורייתא אבל בטומאה דרבנן לא — תימנה: 13 דבפרק חמשי סוטה (לא) אמר רבי אסי: רבי 14 מאיר ורבי יהושע סברי אין שני עושה שלישי 15 בחולין, רבי מאיר — דתנן: כל הטעון ביאת מים 16 מדברי סופרים ב' ומותר בחולין. ומאי ראיא 17 מייחתי מנייהא דאריב עקיבא מודה בטומאה דרבנן 18 כדאמר הכא. דמשמע דאתא לאפוקי מדברי 19 עקיבא דאמר החם לעיל: שני עושה שלישי 20 בחולין? ויש לומר: דרבי אסי לית ליה דחיו 21 דהכא. והשתא לרבי אסי, והיא דפרק קמא 22 דשבת (יג.) דאלו פוסלין את התרומה, דמשמע: 23 התרומה ולא חולין — אתא דלא כרבי עקיבא. 24 דאפילו בטומאה דרבנן סבר דשני עושה שלישי 25 בחולין. **האובל** אוכל ראשון ראשון — בפרק 26 קמא דשבת (ידא.) מפרש טעמא: משום דיומנן 27 דאביל אוכלין טומאים ושקלין דתרומה 28 ושדי בפומיה. ואם תאמר: ואמאי הוי ראשון? 29 בשני סגו וכי תימא: משום מעשר שני דאין 30 שני פוסלו, והלא אפילו משקין חולין נעשים 31 ראשונים על ידי שני? ויש לומר: דרבי אליעזר 32 משה מדותיו לעשות אוכל כמאכל לגמרי. 33 מאן

29 **מילי** בטומאה דאורייתא, אבל בדרבנן לא. **אמר** רבי אלעזר **אמר** רבי הושעיא: **הכא** בחולין 30 **שנעשו** על **טהרת הקדש** עסקינן, **ולא** כרבי יהושע; **דתנאי**, רבי אלעזר **אומר**: **האובל** אוכל 31 **ראשון** - **ראשון**, שני - שני, שלישי - שלישי. רבי יהושע **אומר**: **האובל** אוכל **ראשון** ושני - שני, 32 **שלישי** - שני לקדש ואין שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה; על טהרת תרומה - 33 אין, על טהרת הקדש - לא, קסבר: חולין שנעשו על טהרת הקדש לית בהו שלישי. ולוקמה

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים - **ממא** את 1 **הקדש** ופוסל את התרומה, ומותר בחולין ובמעשר, 2 **דברי רבי מאיר**, והכמים אסרים במעשר. **מתקין** 3 **לה** רב שמי בר אשי: **ממאי?** **דלמא** עד כאן 4 **לא** פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא באבילה 5 **מעשר**, אבל בנגיעה דמעשר ואבילה דחולין לא 6 פליגי, והא - נגיעה היא, מדקתני: נאכלין בידים 7 מסואבות, מי לא עסקינן דקא ספי ליה חברה? 8 אלא **אמר** רב פפא: **הכא** בידים תחלות עסקינן, 9 ורבי שמעון בן אלעזר היא; **דתנאי**: אין ידים 10 תחלות לחולין, רבי שמעון בן אלעזר **אומר** משום 11 **רבי מאיר**: ידים תחלות לחולין ושניות לתרומה. - 12 תחלות לחולין אין, לתרומה לא? - הכי קאמר: 13 תחלות - אף לחולין, שניות - לתרומה אין, 14 לחולין לא. - ומי איתא ידים תחלות? - אין, 15 **דתנאי**: הכנים ידיו לבית המנוגע - ידיו תחלות, 16 **דברי רבי עקיבא**, והכמים אומרים: ידיו שניות. 17 **דבולי** עלמא ביאה במקצת לא שמה ביאה, והכא 18 בגיזה ידיו אטו גופו קא כיפלגי, מר סבר: ידיו 19 בגופו שוינהו רבנן, ומר סבר: ידים בידים דעלמא 20 שוינהו רבנן. - ולוקמה כרבי עקיבא, דאמר: ידיו 21 תחלות הויין! - דלמא כי קאמר רבי עקיבא - הני 22 מילי בתרומה וקדשים דחמירי, אבל לחולין שניות 23 הויין. - וליהויין נמי שניות, דהא שמעינן ליה לרבי 24 עקיבא דאמר: שני עושה שלישי בחולין! דתנן, בו 25 ביום דרש רבי עקיבא: "וכל פלי חרש וגו' ויטמא", 26 **ממא** לא נאמר, אלא "ויטמא" - לטמא אחרים, לימד 27 על פקר שני שהוא עושה שלישי בחולין! - דלמא הני 28 בחולין

ידיו גזרו רבנן שיהו תחלות כגופו אם נכנס שם, דהוי ראשון מדאורייתא. כידים דעלמא - תנפא מינה, דאפילו נטלן ומיד הכניסן, ולא נגעו בשום דבר - הוו שניות מחמת 1 ביאה. ונקמה - למתניתין כרבי עקיבא. דהא סתמיתא הוה, ורובא דסתמי אליבא דרבי עקיבא, דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולו אליבא דרבי 2 עקיבא וסנהדרין פוא. וכיון דשמעת לרבי עקיבא דאמר ידיו תחלות, אוקי למתניתין בדידהא אבל לחולין שניות הויין - הלכך מוקי לה כרבי שמעון בן אלעזר, דאמר 3 בהדיא: אף לחולין אף תחלות. וליהויין נמי שניות - וכרבי עקיבא מתוקמא שפיר. דהא שמעינן ליה דאמר שני עושה שלישי בחולין - הלכך, יצא מהם דם - פסלו בהו 4 ידים. - דתנן - בפרק "כשתחזיק" (סוטה כזב.) בו ביום - יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא. וכל היכא דתני "בו ביום" סתמא הווא יומא הוה, והכי אמרו 5 בברכות (כחא.) שרץ שנפל לאויר תנור, והרי הוא ראשון, והתנור טמא מה שבתוכו והוי שני. וכתבי "טמא", ומשמע: יטמא, אלמא עביד שלישי. קל כבר - דסתם תנור 6 ככרות בתוכו. **שמעמא את השלישי** - וקרא משמע בין חולין ובין תרומה. **כטומאה דאורייתא** - כגון שרץ. אבל **כטומאה דרבנן** - כגון ידים, דמדרבנן הוא דהויין שניות. 7 על טהרת הקדש - כגון אדם הרגיל לאכול קדשים, ורוצה להיות רגיל תדיר בשמירת טהרתו, ושומר אף חולין מכל טומאות הפוסלות בקדש. ואשמעינן דשני עביד בהו 8 שלישי. **ולא כרבי יהושע** - דאמר: חולין שנעשו על טהרת הקדש לא פסלו בהו שלישי, דבטלה דעתו, ואין יכול להתפס על חולין טהרת הקדש. **האובל** אוכל **ראשון** 9 - נעשה גופו ראשון להיות מגעו שני, והאובל אוכל שני - נעשה גופו שני להיות מגעו שלישי, ושלישי. ולקמיה מפרש טעמא דרבי אליעזר דמשי אוכל 10 כמאכל עצמו. ודוקא שם חצי פרס, שדו שיעור אוכלין טמאין לפסול את הגזירה, וכן שתי ביצים כדאמר בעירובין (פבא.) אבל בנגיעה לא שטמא אוכל אדם, ואין 11 אדם וכלם שטמאין אלא מאכל דהוה טמא. **רבי יהושע** **אומר** **האובל** אוכל **ראשון** - או אוכל שני - חזי שני. דסבירא ליה לרבי יהושע דלא משוין אוכל כמאכל. **אמאי** 12 מפרש כי אכיל אוכל שני אמאי משי ליה שני. שלישי שני לקדש - האובל מאכל שלישי נעשה גופו שני לקדש, ועביד שלישי ורביעי. ולקמיה מפרש טעמא. **ואין שני** 13 לתרומה - דאי נגע לתרומה - לא פסל לה. אבל מיכל תרומה אסור, דשלישי מיהא הוי לאסר באבילה. דאף על גב דאמר רבי יהושע: אין אוכל נעשה כמאכל - הני 14 מילי באוכל אוכל ראשון, דלא הוי ראשון למיעבד שני, אבל לאתסורי באבילה מודה דשלישי עביד האוכלו שלישי. והכי נמי אמרינן לקמן (חולין לד.) בשמעתין. 15 בחולין

1 **כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים** - כל שהוא מן התורה טהור, וסופרים גזרו 2 עליו טומאה, כגון הידים והכלים שנטמאו במשקין, והבא ראשו ורובו במים 3 שאובין, וכל האמורים ב"ציאות השבת" ושבט יגבן, אצל שמונה עשר דבר - כולם 4 טומאת שני לטומאה גזרו עליהם, ומטמא את הקדש עד שעשהו שלישי, וטמא 5 הוא, שעושה רביעי. ופוסל את התרומה - 6 דשלישי בתרומה פסול, ולא עביד רביעי. 7 במסכת סוטה (נבא.) נפקא לן מטבול יום 8 בקל חומר. והכמים אסרים במעשר - 9 אלמא, שאני מעשר מחולין. **ממאי** - ילפת 10 מדרבנן דשני עושה שלישי במעשר? **דלמא** 11 **עד כאן** - לא קאסרי רבנן אלא דאסור 12 לאכול מי שידיו מסואבות, או הבא במים 13 שאובים לא יאכל במעשר, ד"אסורין 14 במעשר" - אבילה משמע, אבל באבילה 15 דחולין מודה, ובנגיעה דמעשר נמי לא אסרי. 16 ומתניתין אסר להו אפילו בנגיעה. **מדקתני** 17 **נאכלין** - ולא קתני: "אובלין" מי שידיו 18 מסואבות? דנידוק מינה: הא יצא דם לא 19 יאכלם. אלמא: נאכלין לא אחריים על ידי מי 20 שידיו מסואבות. דקפי' ליה בהירה - ובדא 21 דייקנן: הא הוכשרו? אין נאכלין לאחרים, 22 אלמא פסלא בהו נגיעת שני, והא ליכא 23 למאן דאמר: מי לא עסקינן בו' - כלומר, מי 24 לא משמע נמי נאכלין לאחרים. ואפילו הכי 25 דייק מתניתין: הא יצא מזה דם אין נאכלין 26 **הכא** - מתניתין דדיק: הא הוכשרו פסלא 27 בהו נגיעת ידים מסואבות - לאו בידים 28 שניות קאמר, אלא בידים תחלות. ולקמיה 29 מפרש די ניהו ידים תחלות. ומתניתין 30 דקאמר ידדים תחלות הוכשרו אף להיות 31 ראשונות לחולין - רבי שמעון בן אלעזר 32 היא. **דתנאי** אין ידים תחלות לחולין - 33 במקום שהוכשר ידים תחלות, כגון ידים 34 שהוכנסו לבית המנוגע, דמיקרו תחלות - 35 לא הוכשרו אצל חולין, דבחולין לא הוו אלא 36 שניות, אלא לענין תרומה וקדשים שוויהו 37 תחלות. מה שאין כן בשאר ידים. דאפילו 38 לתרומה - שניות הויין. רבי שמעון בן 39 אלעזר **אומר** ידים תחלות - הוכשרו אצל 40 חולין. וידים שניות, כגון סתם ידים - הוכשרו 41 אצל תרומה, לעשותה שלישי ולפוסלה. 42 הכנים ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 43 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 44 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 45 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 46 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 47 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 48 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 49 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 50 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 51 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 52 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 53 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 54 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 55 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 56 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 57 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 58 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 59 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 60 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 61 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 62 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 63 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 64 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 65 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 66 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 67 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 68 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 69 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 70 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 71 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 72 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 73 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 74 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 75 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 76 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 77 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 78 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 79 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 80 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 81 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 82 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 83 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 84 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 85 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 86 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 87 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 88 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 89 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 90 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 91 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 92 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 93 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 94 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 95 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 96 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 97 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 98 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 99 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 100 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 101 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 102 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 103 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 104 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 105 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 106 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 107 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 108 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 109 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 110 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 111 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 112 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 113 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 114 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 115 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 116 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 117 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 118 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 119 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 120 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 121 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 122 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 123 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 124 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 125 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 126 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 127 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 128 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 129 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 130 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 131 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 132 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 133 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 134 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 135 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 136 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 137 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 138 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 139 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 140 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 141 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 142 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 143 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 144 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 145 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 146 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 147 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 148 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 149 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 150 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 151 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 152 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 153 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 154 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 155 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 156 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 157 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 158 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 159 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 160 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 161 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 162 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 163 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 164 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 165 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 166 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 167 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 168 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 169 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 170 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 171 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 172 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 173 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 174 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 175 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 176 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 177 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 178 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 179 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 180 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 181 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 182 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 183 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 184 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 185 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 186 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 187 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 188 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 189 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 190 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 191 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 192 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 193 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 194 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 195 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 196 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 197 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 198 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 199 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 200 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 201 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 202 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 203 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 204 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 205 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 206 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 207 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 208 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 209 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 210 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 211 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 212 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 213 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 214 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 215 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 216 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 217 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 218 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 219 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 220 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 221 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 222 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 223 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 224 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 225 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 226 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 227 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 228 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 229 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 230 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 231 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 232 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 233 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 234 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 235 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 236 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 237 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 238 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 239 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 240 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 241 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 242 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 243 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 244 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 245 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 246 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 247 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 248 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 249 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 250 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 251 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 252 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 253 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 254 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 255 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 256 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 257 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 258 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 259 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 260 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 261 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 262 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 263 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 264 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 265 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 266 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 267 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 268 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 269 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 270 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 271 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 272 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 273 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 274 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 275 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 276 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 277 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 278 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 279 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 280 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 281 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 282 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 283 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 284 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 285 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 286 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 287 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 288 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 289 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 290 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 291 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 292 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 293 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 294 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 295 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 296 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 297 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 298 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 299 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 300 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 301 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 302 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 303 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 304 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 305 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 306 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 307 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 308 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 309 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 310 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 311 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 312 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 313 ידיו אטו ביאת כל גופו, ובההיא גזרה פליגי 314 איזו טומאה גזרו על ידיו, רבי עקיבא סבר: 315 **הכנים** ידיו - כשנטלן וטיהרן מטומאת סתם 316 ידים. **ביאה** במקצת לא שמה ביאה - דאי 317 שמה ביאה - הוי כל גופו טמא. ובעי טבילה 318 משום "והבא את הבית" (ויקרא יד.) ואנן 319 הוה דמטמינן. וטעמא דתרייהו, משום דגזרו 32

מתרצת הגמרא: דלמא, כי קאמר בן רבי עקיבא, הני מילי רק
בתרומה וקדשים דחמירי, שכן חמור דינן לענין טומאה יותר
מחולין. אבל לחולין ידים אלו שניות חיוני, וכשיטת חכמים. על כן
לא העמיד רב פפא את המשנה בשיתות.
שוב מקשה הגמרא: וליחיוני נמי – הלא אף אם יהיו הידים שניות
בלבד, עדיין מתפרשת היטב משנתנו לשיטת רבי עקיבא. דהא
שמעיו ליה לרבי עקיבא דאמר, שני עושה שלישי אף בחולין. ועל
כן אם הוכשר הבשר על ידי דם השחיטה אינו נאכל על ידי ידים
שהן שניות לטומאה, משום שהוא נעשה מחמתן שלישי לטומאה
אף בחולין. דתנן בסוטה (כז), בו פיום שהתמנה רבי אלעזר בן
עזריה לנשיא דרבי עקיבא, נאמר בטומאת שרץ (ויקרא יא לג)
יכל כל הישר ונג' ופמא, שכל כלי חרס נטמא על ידי נפילת שרץ
לתוכו ונעשה ראשון לטומאה, ומטמא אוכלים ומשקים שנפלו
לתוכו, ועושה אותם שניים לטומאה. אלא ש'פמא' לא נאמר על
האוכל הנפל לתוכו אלא 'פמא', שמשמעו טמא אף לטמא
אחרים. לומר כתוב זה על כך שהוא שני לטומאה, שהוא עושה
את הנוגע בו לשלישי לטומאה אפילו בחולין. מתרצת הגמרא:
דלמא הני מילי ששני עושה שלישי בחולין לדעת דרבי עקיבא,
דווקא בשני הטמא בפומא דאורייתא, אבל בטומאת ידים שאינה
אלא מדרבנן, אף לרבי עקיבא שני לא עושה שלישי בחולין. על
כן הוצרך רב פפא להעמיד את משנתנו בידיים שהן ראשונות
לטומאה, וכשיטת רבי שמעון בן אלעזר.
הגמרא מביאה ביאור נוסף במשנתנו: כל המקבל על עצמו
לאכול חולין בדרגת טהרה של תרומה, נתפס על מאכלי החולין
שלו דין טהרה של תרומה, והרי הם נטמאים אף על ידי שני
לטומאה כדין תרומה עצמה. וכן המקבל על עצמו לאכול חולין
בדרגת טהרה של קדשים, נתפס על מאכלי החולין שלו דין טהרה
קדשים, ואם נגעו בשני לטומאה הרי הם נעשים שלישיים
לטומאה, וכן אם נגעו בשלישי לטומאה הרי הם נעשים רביעיים
לטומאה. ואמר רבי אלעזר דאמר רבי הושעיא, הפא במשנתנו
בחולין ששני על פהרת הקדש עסקין. על כן הם נטמאים אף על
ידי ידים שהם שניות בלבד, שכן בקודש שני עושה שלישי, והוא
הדין בחולין שנעשו על טהרת הקודש. ולפי זה שנויה המשנה דלא
בשיטת רבי יהושע הסובר שאין שני עושה שלישי בחולין שנעשו
על טהרת בקודש, מהטעם שיבואר להלן.
(דתינא) דתנן בטהרות (פ"ב מ"ב), אף שמן התורה אין אדם נטמא
אלא על ידי אב הטומאה ולא על ידי ראשון לטומאה, מכל מקום
גזרו חכמים טומאה על האדם האוכל מאכלים טמאים או השותה
משקים טמאים, ואף שאינם אלא תולדת הטומאה. ונחלקו תנאים
בדרגת הטומאה שגזרו על אדם זה. רבי אליעזר אומר, אדם האוכל
אוכל שהוא ראשון לטומאה, נעשה אף הוא ראשון לטומאה. וכן
מי שאוכל מאכל שהוא שני לטומאה, נעשה אף הוא שני
לטומאה. וכן האוכל מאכל שהוא שלישי לטומאה, הרי הוא
נעשה שלישי לטומאה. ואף שבדרך כלל הדבר הנטמא יורד
בדרגה אחת מדרגת הדבר המטמא, אבל האוכל אוכל טמא
נטמא באותה דרגת טומאה של המאכל. ורבי יהושע אומר, אדם
האוכל אוכל שהוא ראשון לטומאה וכן האוכל מאכל שהוא שני
לטומאה, הרי הוא נעשה שני לטומאה. אבל אם אכל מאכל
שהוא שלישי לטומאה, הרי הוא נעשה שני רק לגבי קדש, שאם
נגע בקדשים הרי הוא עושה אותם שלישיים לטומאה. ואולם אין
הוא נעשה שני לגבי תרומה, ואינו פוסל אותה במגעו. ומפרש רבי
יהושע, האוכל הראשון והשני ושלישי האמורים כאן, פכולם
הכוונה היא לחולין ששני על פהרת תרומה. כלומר, במי שקיבל
על עצמו לאכול חולין בטהרת תרומה, שדין חולין אלו כדין
תרומה, שאם נגע בהם שני לטומאה הרי הם נעשים שלישיים
לטומאה.

כל דבר המענין ביאת מים ונטילה או טבילה) מדרבי סופרים, כגון
ידים הטעונות נטילה שהן שניות לטומאה, או אדם שכל גופו טמא
מדרבנן בטומאת שני, מ'פמא' את הקדש (הקדשים) ועושה אותו
שלישי לטומאה, שבכוחו לעשות קדשים אחרים רביעיים
לטומאה. וכן פוסל שני לטומאה זה את התרומה מאכילה. ואולם
מוקר הוא שני מדרבנן זה פאכילת חולין ופאכילת מעשר. דרבי
רבי מאיר. והקמים אופרים אף במעשר שני. ולפי שיטת חכמים
האוסרים במעשר יש להעמיד את משנתנו בבהמה שנלקחה
במעות מעשר שני, שאינה נאכלת בטומאה כמעשר שני עצמו.
ועל כן אם הוכשרה על ידי דם שחיטה אסור לאוכלה בידיים
מסואבות.
מתקף לה רב שימי בר אשי לרב נחמן, פמא – מנין שכן היא דעת
חכמים, דלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר, אלא באדם
שגופו או ידיו שניים לטומאה, ואסורוה פאכילת מעשר שני. אבל
בניגיע דמעשר בשני וכמו כן פאכילת חולין בידיים שאינן נטולות,
לא פליגי חכמים, ומודים שאין דינן כתרומה. ואם כן עדיין
תמוהה משנתנו, דהא בניגיע של הידים בבשר היא מדברת. וכן
מוכח ממה מדרבנן 'נאכלין פידים מטאבות', ולא 'אוכלים אותם
מי שידיהם מסואבות', ומי לא עסקין דקא ספי ליה חכריה – האם
לא משמע שמדובר גם באופן שידי האוכל עצמו טהורות ורק ידי
האדם שמאכלו מסואבות. לפיכך אי אפשר להעמידה בבשר
הקדוש בקדושת מעשר, שהרי מעשר אינו נפסל במגע שני
לטומאה.
הגמרא מביאה ביאור אחר במשנה: אלא אמר רב פפא, הפא פידים
תחלות (ראשונות) לטומאה עסקין ולא בשניות, ומשנתנו בשיטת
רבי שמעון בן אלעזר היא שנויה. דתנינא, אין ידים תחלות לחולין,
אלא רק בתרומה וקדשים. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
מאיר, יש ידים שהן תחלות לחולין, ושניות לתרומה. ובסמוך
יבואר דבריו אלו. ומעתה יש לפרש את משנתנו כשיטתו, שאילו
היה מוכשר הבשר על ידי דם השחיטה היה נטמא במגע ידים אלו.
מקשה הגמרא על דברי רבי שמעון בן אלעזר: תחלות לחולין אין
– וכי ידים יכולות להיות ראשונות לטומאה לחולין ולתרומה לא.
והרי אם הן ראשונות לחולין כל שכן שהן ראשונות לתרומה.
מתרצת הגמרא: הכי קאמר, ידים תחלות לטומאה מצאנו אף
לחולין, וכל שכן לתרומה. אבל ידים שניות, לתרומה אין – ידים
אלו פוסלות תרומה, אבל לחולין הן לא פוסלות, שכן שני לא
עושה שלישי בחולין.
שאלת הגמרא: ומי איתא ידים בלבד שיהיו תחלות לטומאה. והרי
אם נטמא האדם בכל טומאה שהיא, טמא כל גופו, ולא הידים
בלבד. ואם משום גזירת חכמים על הידים, הרי לא גזרו עליהן
אלא טומאת שניות בלבד.
משיבה הגמרא: אין – מצאנו ידים ראשונות. דתנינא, אדם שנכנס
ראשו ורובו לתוך בית מנוגע בנגעי בתים, נטמא מן התורה. אבל
אם הקנים רק את ידיו לבית המנוגע, אין כל גופו טמא, אלא גזרו
חכמים על ידיו בלבד להיות תחלות (ראשונות) לטומאה. דרבי
רבי עקיבא. והקמים אופרים, גזרו חכמים על ידיו אלו להיות שניות
בלבד. וביאור המחלוקת הוא, פכולי עלמא מודים שפיהא במקצת
הגוף לתוך הבית לא שמה ביאה, ומן התורה אינה מטמאה כלל.
והפא בגזירה דיוי אמו גופו קא מפליגי. שטימאנו את הידים כדי
שלא יבואו לטוהר אף את הנכנס בכל גופו שהוא טמא מן התורה.
אלא שנחלקו בגדר גזירה זו. פ' (רבי עקיבא) קבר, כשגזרו חכמים
על ידים אלו, ידיו פגופה שניהו (עשאוהו) רבנן, וכשם שהנכנס
בכל גופו לבית המנוגע נעשה ראשון לטומאה, כן הידים שנכנסו
לבית זה נעשות ראשונות לטומאה. ופ' (וחכמים) קבר, כשגזרו על
ידים אלו, פידים שאינן נטולות דעלמא שניהו רבנן, שאינן אלא
שניות.

האדם האוכל אוכל ראשון טומאת ראשון, וכן האוכל אוכל שני
יש לו להיות שני, והאוכל אוכל שלישי יש לו להיות שלישי.
ורבי יהושע השיב לרבי אליעזר, מנבלת עוף טהור לא נקריין שיש
להחמיר על האוכל במאכל, דהרי כל עיקר דינה חיידוש הוא. שכן
הלכה בידינו שכל הטומאות אינן מטמאות אלא כשהן מגולות,
ולא כשהן בלועות בתוך הגוף. ואילו נבלת עוף טהור אינה
מטמאת כלל כל עוד לא נבלעה בגוף האדם, ורק על ידי בליעתה
היא מטמאת את האדם האוכל. ואחר שכל טומאה זו גזירה
הכתוב היא ובחידוש יסודה, אין ללמוד ממנה לשאר אוכלים
טמאים לענין השוואת דרגת הטומאה של האוכל לדרגת
הטומאה של המאכל.
והוסיף רבי יהושע להוכיח כדבריו שאין לעשות את האוכל
כמאכל: אלא אדרבה, מצינו שהמאכל חמור מן האוכל. דאילו
המאכל נטמא באוכל טמא אחר אפילו שיש במטמא רק שיעור
בבבצה בלבד, ואילו האדם האוכל אוכל טמא אינו נטמא אלא עד
דאכיל ממנו בבבצה פס. הרי לנו כי המאכל חמור מן האוכל, ואם
כן אנו היינו נעשה אוכל כמאכל, ונשוה את מדרגת טומאתם.
לפיכך אין לנו לעשות את האוכל אוכל ראשון אלא לשני
לטומאה בלבד.
והשיב רבי אליעזר לרבי יהושע, אף שלענין השיעור הנדרש
לטמאת חמור דין המאכל מדין האוכל, מכל מקום מצינו
משעורין לא נקריין, ולענין דרגת הטומאה אין להקל על האוכל
יותר ממהמאכל.
ועוד השיב רבי אליעזר לרבי יהושע, לפי דבריו שדין האוכל קל
מדין המאכל, אכן מה שאמרת אומר על האוכל אוכל ראשון שהוא
נעשה שני, יפה אמרת אומר. אבל מה שאתה אומר על האוכל
אוכל שני שהוא נעשה שני, למה אתה עושה בו את האוכל
כמאכל, הלא לשיטתך יש להורידו בדרגה אחת מהמאכל
ולעשותו שלישי בלבד.
אמר לו רבי יהושע, אף שבמאכל שהוא ראשון לטומאה אין
מסתבר לעשות את האוכל כמאכל, אבל בשני לטומאה יש מקום
לומר שדין האדם הנטמא כדין המאכל המטמאו. והוא משום
שמצינו במקום אחר שהשני לטומאה עושה מאכל אחר שני
לטומאה, על ידי משקין שעל פני המאכל הנטמא. משום
שהמשקים שנטמאו על ידי השני לטומאה נעשים ראשונים
לטומאה, שכן שנינו במסכת פרה (פ"ח מ"ו), 'כל הפוסל את התרומה
מטמא את המשקים להיות תחילה', ובכלל זה כל שני לטומאה
שהוא פוסל את התרומה. ושוב חוזרים משקים ראשונים אלו
ומטמאים את האוכל בטומאת שני. ומאחר שמוצינו ששני עושה
שני באמצעות משקים, על כן גזרו טומאת שני גם על האדם
האוכל מאכל שני.

אמר לו רבי אליעזר, והא משקין עצמם שנטמאו משני, נמי תחלה
היו וראשונים לטומאה הם. דהרי תנן (סו, ב'ל' תפוסל בתרומה
מטמא משקין להיות תחלה, חוץ מנבלת יום'. ולמה אתה מדמה את
האוכל אוכל שני למאכל שנטמא על ידי המשקים שנטמאו משני,
הלא יש לדמותו למשקים עצמם שנעשים ראשונים על ידי השני,
ולעשות אף את האוכל אוכל שני לראשון לטומאה.
ועוד הקשה רבי אליעזר על רבי יהושע, אף לדברך שהאוכל
אוכל ראשון ושני נעשה שני, אבל האוכל אוכל שלישי שאתה
עושהו שני, למה יהיה חמור יותר מן המאכל.
אמר לו רבי יהושע, אף אני לא אמרתי שהוא נעשה שני אלא במי
שאכל חולין טמאים שלישיים שנעשו על טהרת תרומה, ומשום
שמהרהר

בחולין שנעשו על טהרת תרומה שדינם כתרומה, ולפי זה תתפרש
המשנה גם בשיטת רבי יהושע. שאם הוכשר הבשר על ידי דם
השחיטה, הידים שהן שניות עושות אותו שלישי לטומאה, שכן
שני עושה שלישי בתרומה, והוא הדין לחולין שנעשו על טהרת
תרומה.
מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך להעמיד את המשנה בחולין
שנעשו על טהרת תרומה, דהרי קתני בה 'בשר'. דאי בחולין
שנעשו על טהרת תרומה, וכי מין בשר מי אכיל בתרומה. ודרי אין
תרומה אלא בפירות, ולא יתכן שיתפס אדם טהרת תרומה אלא
בחולין שיש במינם תרומה ולא בבשר. שהרי כל טעם שמירת
חולין בטהרת תרומה הוא משום סייג לטהרת התרומה עצמה,
שאפילו אם יטעה ויחשוב על התרומה שהיא חולין יאכלנה
בטהרה, ולא יבוא להכשל באכילת תרומה בטומאה. אבל בשר
אין במינו תרומה, ואין בו חשש שטיעה ויחליף בין תרומה לחולין,
ועל כן אין שום טעם להחמיר ולנהוג בו טהרת תרומה.
שוב מקשה הגמרא: אלא במאי אתה מעמיד את המשנה, בחולין
שנעשו על טהרת קדשים, וכי מין תהי בקדשים מי אכיל, והלא אין
קרבים על המזבח אלא בהמה ועוף בלבד. ומאחר שטעם שמירת
חולין בטהרת הקדש הוא כדי להימנע מלאכול בטעות בשר
קדשים בטומאה, הלא בחיה שאין במינה קדשים אין מקום לחשש
זה. ואם אכן אפשר להתפס במין חיה דין טהרת קדשים, הוא הדין
שאפשר להתפס בבשר דין טהרת תרומה. ואם כן שוב יש לנו
להחמיר את המשנה בחולין שנעשו על טהרת תרומה, ואף
בשיטת רבי יהושע.
מתרצת הגמרא: בשר חיה בבשר בהמה מיהלף. לפיכך דרך אוכלי
קדש לאכול אפילו בשר חולין של חיה בטהרת הקדש, שכן עלול
הוא לטעות בבשר קדש ולסבור שהוא בשר חיה. מה שאין כן
בבשר פסול לא מיהלף – אין אדם טועה ומחליף ביניהם. לפיכך אין
דרך הכהנים להתפס בבשר חולין שלהם טהרת תרומה.
הגמרא מביאה את שיטת עולא שלדברי הכל אפשר להתפס
חולין בטהרת קדש: אמר עולא, חבירי אמרין – חבירי אומרין,
שהמשנה מדברת בחולין שנעשו על טהרת הקדש, ועל כן בהכרח
היא סוברת דלא ברבי יהושע, שכן לשיטתו אי אפשר להתפס
בחולין דין טהרת קדשים. ואילו אמר אמרין – אני אומר, שאף
בשיטת רבי יהושע היא שנויה. שכן לא נחלק רבי יהושע על כך
שנתפס בחולין דין טהרת הקדש, ומה שאמר 'בחולין שנעשו על
טהרת תרומה' לתוספת חידוש הוא, ובדרך 'לא מיבעיא' קאמר כן.
לא מיבעיא – אין צורך לומר שחולין שנעשו על טהרת קדש דינם
כקדש, דהרי קדשים חמירי – חמורין, ופשיטא דחולין
שהותפסה בהם טהרת קדש אית בהו דין שלישי לטומאה כדין
קדשים, אלא אפילו חולין שנעשו על טהרת תרומה שאינה חמורה
כל כך כקדשים, נמי אית בהו דין שלישי לטומאה כתרומה.
מפרשת הגמרא: מאן הם ההבירא הסוברים שלדעת רבי יהושע
אין חולין נתפסים בטהרת הקדש, רבה בר רב הנה היא. שכן עולה
מדבריו הבאים בביאור מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע.
ביאור מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, ותשובותיהם זה לזה:
דאמר רבה בר רב הנה אמר רבי יוחנן, מאי אהדר רבי אליעזר ורבי
יהושע להדי – מה השיבו זה לזה. כך אמר לו רבי אליעזר לרבי
יהושע, הלא מצינו שהאדם האוכל לעתים חמור יותר מן האוכל
עצמו. דאילו נבלת עוף טהור פחיו (מחוץ לגוף האדם) לא מטמא
כלל, ואילו האדם האוכל נטמא ואף מטמא את הנקדים שעליו
בעוד הנבלה נמצאת אפית (בבית) תכלית שיהיה שלו. ומאחר שמצינו
שהחמירה התורה על האוכל יותר מאשר על המאכל, אנו היינו
לא נעשה את האוכל לכל הפחות כמאכל. על כן מסתבר לגזור על

התלמיד מקבל מהרב לא רק את השכל עצמו, אלא גם את הנטייה שבשכל, לחסד או לגבורה, ועד שמקבל גם את כוח המעשה שבשכל הרב.

ממאמו שבת פרשת וארא, ה'תשכ"ח

רש"י
חולין. פרק שני - השוחט דף לד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

1 בחולין שנעשו על טהרת תרומה — כלומר, האי אוכל ראשון ושני ושליש דקתני
2 — בחולין מיירי במסכת טהרות (פרק ב משנה ב), ובאיו אוכל חולין אתה מוצא
3 שלישי? הא שני לא עביד שלישי בחולין; אתה מוצאו בחולין שנעשו על טהרת
4 תרומה. על טהרת תרומה אין על טהרת חקדש לא — דבטלה דעתה, ואין שם
5 טהרת חקדש נחפסת עליהם; אבל טהרת

בחולין שנגעשו על טהרת תרומה, ורבי יהושע! - לא סלקא דעתך, דקתני בשור, דאי בתרומה - בשור מי איכא? - אלא מאי, בקדשים? הנה בקדשים מי איכא? - בשור בבשר מוחלף, בשור בפרי לא מוחלף. אמר עולא, חבריא אמרין: בחולין שנגעשו על טהרת הקדש, ודלא כרבי יהושע. ואנא אמינא: רבי יהושע היא, ולא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא חולין שנגעשו על טהרת קדש דחמורי, דאית בהו שלישי, אלא אפילו חולין שנגעשו על טהרת תרומה נמי אית בהו שלישי. מאן חבריא? רבה בר בר חנה היא, דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי אהדרי רבי אליעזר ורבי יהושע להדיד? אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: מצינו אוכל חמור מן האוכל, דאילו נבלת עוף טהור בחוץ לא מטמא, ואילו אוכלה מטמא בגדים אפית הבליעה, ואנו היאך לא נעשה אוכל כמאכל? - ורבי יהושע: מנבלת עוף טהור לא נמרינן, דחידוש הוא. אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל, דאילו מאכל - בכביצה, ואוכל - עד דאכיל כחצי פרס, ואנו היאך נעשה אוכל כמאכל? - ורבי אליעזר: טומאה משיעורין לא נמרינן. ועוד, לדבריה שאתה אומר על ראשון שני - יפה אתה אומר, שני שני למה? אמר לו: מצינו שהשני עושה שני על ידי משקין. אמר לו: והא משקין נמי תחלה הוו, דתנן: כל הפוסל בתרומה - מטמא משקין להיות תחלה, חוץ מטבול יום. ועוד, שלישי שני למה? אמר לו: אף אני לא אכרתי אלא בתרומה, שטהרתה

טומאה

פומא

40 **נעשה אוכל במאכל** — דהאכל אוכל ראשון לא יתא ראשון. **חידוש הוא** —
41 וכל שאר טומאות מטמאות בגלוי, ואין מטמאות בבית הסתרים. הלכך, גזרת הכהן
42 **האובלו** — דאילו המאכל קיבל טומאה בכביצה אוכלין טמאין שנגעו בו. **ואדם** ה
43 חוצי חציה לפסול את הגוייה, ודן שתי ביצים. **טומאה משיקורין לא נמירין** — דשע
44 — כך שיער בו הכתוב: "מכל האוכל אשר יאכל" ויקרא יא, ואמרינן בפרק שמי
45 מביעת תרנגולת. ופסול גוייה בכחצי פרס — הכי תקון רבנן. **ועוד לדבריה** — שא
46 אוכל ראשון נעשה שני — יפה אתה אומר, אלא שני שני למד? **אמר לו מצינו** —
47 טופח עליו — נעשו משקח תחלה, כדקתני ואולי: כל הפסול לא תרומה — מטמא
48 דשני עשרה שני בשום דוקא, כדמרינן ביה. **ואוכלו למחוי כותיה**, דאכליה לא
49 להאי אדם. כי היכי דמסקה נעשה ראשון. ורבי יהושע לא יליף מן המשקה, דהתם
50 — דאיכלשא טומאה מיניה. ואף על גב דפסיל תרומה, לא עביד משקה ראשון.
51 כלומר, בחולין שנעשו על טהרת תרומה, וכדאמר רבי יהושע בהדריא לעיל ולגב, **היא**
52 **היא אצל הקדש** — כדאמרינן "בחומר קדש" (תגיגה ד"ב). בגדי אוכלי תרומה מד
53 תרומה מטמאין ואפילו בחולין, דהא טומאה דאורייתא היא, דהאכל תרומה נשמר
54 אשתו נדה. הכי נמי שליש תרומה, לגבי קדש מספקין ליה בשני, הלכך האוכל
55 רבי אליעזר לרבי יהושע: שליש שני למדא אמור: **אני לא אבירי** בו, שמע מי
56 — הכי אומר: באלו חולין יש שליש — שנעשו על טהרת תרומה, ועלך קאמר: אף
57 חולין הוא נעשה שני לקדש — בחולין שנעשו על טהרת תרומה, ומשום דטהרתה
58 קא מותבי ליה רבי אליעזר: שליש שני למדא? הא אשמועינן רבי יהושע טעמיה ו
59 סבר דהא דקתני במילתיה דרבי יהושע "בחולין שנעשו על טהרת תרומה" — טעמ
60 משום דטהרתה טומאה היא אצל הקדש, אבל לא בחולין דטהרת הקדש. ולעולם
61 ודאי "מהדרי ליה" לא שמיע ליה, דאינו לא במשנה ולא בביריתא מה שחשיבו
62 **אני לא אמרת** — לא הוי דברים מעולם, דלרבי יהושע בתרייתא קאמר נעשה ג
63 על טהרת הקדש, טומאה היא אצל הקדש. ודאי דקתני לעיל: בחולין ש

מֵאֵן חֲבֵרָא רִבֵּה בִּר בֶּר חָנָה — לֹא רֹצֵה לִזְמֹר רַבִּי אֱלֵעָזָר דְּלַעֲלֵי, דְּלֹא הוּא קָרִי
 לֵיהּ "חֲבֵרָא", דִּרְבוּ הוּא. כְּדָאמֵר בִּפְרָק קָמָא דְבָבָא קָמָא (יאב), וְ"בִישׁ נִחְלִיק"
 (בבא בתרא קכח), דָּאמֵר עוֹלָא אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר: הִלְכָּה גּוֹבִין מִן הָעֶבְרִים. אֲבָל קִשְׁיָא,
 אִמָּאֵי לֹא קָאמֵר עוֹלָא: רְבוּתִי אֹמְרִים; וְנִרְאֵה, דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר לֹא קָאמֵר לַעֲלִי יוֹתֵר, אֲלֵא:
 "הָכָא בְּחוּלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טוֹרַת קֹדֶשׁ עֲסָקִין",
 וְהַתְלִמּוּד הוּא מְסִיסִי: "וְדִלָּא כִּרְבִּי יְהוֹשֻעַ".
 וְאֹכֵל עַד דֹּאכִיל חֲצִי פֶּרֶס — אָף עַל גַּב
 דְּמִפְרַשׁ רִבְעִי תַּם דְּבִשְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר דָּבֵר
 גּוֹזֵר עַל אִדָּם הָאִיכָל כְּבִיעֵה שִׁיחָא טַמְאָ, מַכֵּל
 מִקּוּם מִיָּתִי רֹאשֵׁי אֲוֹכְלֵי גִיּוּה, שְׂהִיָּה מִתְחַלָּה
 בְּחֻצֵּי שְׁנַעֲשׂוּ עַל טוֹרַת

12 **מוֹמָה** מְשִׁיעוּרָן לֹא גִמְרִין — תִּמְהָה
13 חֲרִי מְצִינוּ נִבְלַת בַּהֲמָה דִּמְטֻמָּה,
14 וְאוֹכֵלָה טְהוֹרָה, אֲלֵמָּה מֵאוֹכֵל חֲמוֹר מִן הָאוֹכֵל
15 **שְׁנִי** שֵׁי מֵלָה — דָּאָן עַל גַּב דְּאִיבָא לְמִגְדוֹר
16 דְּבַהֲדִי דַּבְלִי אוֹכֵלִין טְמֻאָן שְׂדֵי לְפִי מִשְׁקָן
17 דְּמַעֲשֵׁר, מִכָּל מְקוֹם אִי לֹא דַּשְׁכַּחְכוּ בַּעֲלָמָא
18 שְׁנֵי דְּעִידֵי שְׁנֵי — לֵיבִן לֶן לְמִגְדוֹר, דְּלֵא לַחוּ
19 מִלֵּי דְּרִיתוּ חֻזְבָּא וְאִישְׁלֹאֵל.

20 **מַצִּינוּ** שְׁנֵי עֲשָׂה שְׁנֵי עַל יָדִי מִשְׁקָן —
 21 וְאֵם תֹּאמַר: וְאִמָּאִי לֹא קָאמַר: עַל
 22 יָדִי סֵפֶר, דַּמְרִינֵן בִּפְרָק קָמָא דְשִׁבְתָּ (יִדָּא)
 23 דְּהוּי מִשְׁמוּנָה עֶשֶׂר דְּבֵר, וְיִידִים הַבֹּאִת מִחֻמַּת
 24 סֵפֶר נִמְי פִּסְלוֹת תְּרִיזוּהָ כְּדַמְרֵי הַתּוֹם: וְיֵשׁ
 25 לֹמֶר: דְּלֹא בְעִי לֹא תֵּינִי אֵלָא מִמֵּאבֶּל דְּעִבִּיד
 26 מֵאבֶּל אַחֵר שְׁנֵי, דְּוִמָּא דְּמֵאבֶּל דְּעִבִּיד אִדָּם
 27 שְׁנֵי, וְעַד, דְּהָא דְּסֵפֶר עִבִּיד יִידִים שְׁנִיתָ, וְגַם
 28 פִּסְלוֹת אֵת הַתְּרִיזוּהָ — לֹא מִשּׁוֹם טִמְאַה,
 29 אֲלֵא מִשּׁוֹם חֻמְרָא:

30 **משקון** תחלה נמי דיו בדלתו וכו' — לא
31 בא להקשות שבמודו יעשה האדם
32 ראשון, דלמה יש לו להיות ראשון? אלא
33 רצה לומר, דהא דעביד שני — היינו דוקא
34 על ידי משקון שדן תחלה, ולא גרסין מה
35 שכתוב בספרים: אמר ליה רבי יהושע שאני
36 משקון דעלולים לקבל טומאה, דמכל מקום
37 לא תירץ כלום. **אף** לא אמרתי כי
38 — יש מפרשים. מהבא דייק דהכריא

טומאה בגלוי, וכשהיא בבית הסתרים היא מטמאה האדם עד שהוא מטמא בגדיה, היא ואין למדין הדמנה. ורבי אליעזר סבר למדין. **אֵלֵּא מַצִּינוּ שֶׁהַמַּאֲכָל חָמוּר מִן הַלֵּל** — אוכלין טמאין, אינו טמא אלא אם כן אבל חצי פרס. כדנתן בעירובין (פבב.) (פלא). באנפי נפשיה, ולאו משום חומרא וקולא. אלא אוכל דמחמץ בכביצה ומטא (טזא). אוכל האוכל בבת אחת, ושעורו חכמים: איתא ביה בלביעה דחמץ ויתר למד טומאה משיעורין לעשות מאכל חמור מן האוכל, מה שאתה אומר: האוכל בכל שני עושה את חברו שני. **עַל יְדֵי מִשְׁקָן** — אם נגע אוכל שני באוכל שהמסקה שקקן להיות תחלה. חזור המסקה ועושה האוכל שני. וכיון דאשכחן על ידי משקה א ממוגע. **וְאִמְרוּ לוֹ** — רבי אליעזר: אי משקה ילפינן, תחלה נמי בעית למיעבדיה מארי דמשקין הוא שעלולין לקבל טומאה, אבל מן האוכל ליקח. חוץ מן **הַמְּבוּל יוֹם** **וְאִם לֹא אִמְרִיתִי** — האוכל אוכל שליש נעשה שני. **אֵלֵּא** — באבול של תרומה, קדש על טהרת תרומה נעשה. עבדי לאוכלן שני. **מִפְּנֵי שֶׁהִתְרַחַק שֶׁל תְּרוּמַה טוֹמְאָה** לקדש. אלמא, אין שמירת תרומה חשיבא שמירה אצל הקדש. דהא מדרסות לגבי מן המדרס, ואפילו הכי לגבי קדש לא חשיבא שמירה, ודיחישין שמא ישבה עליון לקדש, שמצינו שני עושה שני על ידי משקין. מדקאמר רבה בר בר חנה דאבותיה דקתני במילתיה דרבי יהושע "בחולין שנעשו על טהרת תרומה" (ולעיל לגב.) **הֵאֵלָּא אִמְרִיתִי** — דקדוק אדמי, דאב רבותא. דאי עממא ידיב למילתיה, ואמר: באינו ואזה לא אצל הקדש, ולעולם שליש בחולין שנעשו על טהרת קדש איבא, מאי דאמר לעיל, דרבי יהושע בחולין שנעשו על טהרת הקדש נמי אית ליה שליש, הוא ידיב למילתיה, דבחולין דטהרת תרומה הוא דאמרין נעשה גופו שני לקדש, ומועין דש שליש בנעשין על טהרת תרומה. וכל שכן בנעשין על טהרת הקדש. **הֵאֵלָּא רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה שִׁמְעֵי לִיה מַרְבִּיבָה**, אי נמי, סבירא ליה לעולא דהאי "אף שני לקדש. וטעמא, משום דטהרת שניהם, בין נעשו על טהרת תרומה ובין בנעשין על טהרת תרומה" — רבותא אשמעינן, דאפילו בחיני איבא שליש.

חולין. פרק שני – השוחט דף לד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

סברי דאין שליש בחולין שנעשו על טהרת קדש, דהאי "אף אני לא אמרת" היינו האי דקתני בברייתא בסוף מילתיה דרבי יהושע: "בחולין שנעשו על טהרת תרומה", אבל בתחלה לא פירש רבי יהושע עד ששאלו רבי אליעזר. ואם איתא דחולין שנעשו על טהרת קדש יש בהן שליש, היה לו לפרש דלא מיירי בהו, כדי שלא יבא לטעות ולומר דאיירי בכל דבר שיש בו שליש. אלא דהאי אין בו שליש, ולכן לא הוצרך לפרש דאיירי בתרומה. ואף על גב דאיכא קדש עצמו שיש בו שליש, סתמא דמלתא לאו בדידיה איירי, דאין דרך לאכול קדש שנטמא ובני אדם בדילין ממנו. **אמוראי** ניהו ואליבא דרבי יוחנן – לא רצה לפרש: הא דידהא דרביה. דמסתמא דהא דקאמר לעיל: מאי אהדרו רבי אליעזר ורבי יהושע אחודי – לא מסברא אמור כן, דאין זה הדרב תלוי בסברא, אלא קבלה היתה בידו. **והשלישי** נאכל בנזיד הדמע – בלשון שני פירש בקונטרס, ונראה לו עיקר. דאיירי בחולין גרידי, ומטמא ופסול דקאמר – היינו את התרומה. השלישי נאכל – אפילו הוא נזיד הדמע, נגע בפניו לטומאה, דהוה ליה שליש – מותר לאוכלו. אבל נגע בשני קודם שיערבו בו תרומה – לא צריכא לאשמועינן, דאבתי דהו חולין גרידי ולית בהו שליש. ודייק על כרחך, כיון דנזיד הדמע הוא – על טהרת תרומה בעי מיכליה, והוי חולין שנעשו על טהרת תרומה. ואי אמרת שליש דידהו פסול לגופיה לתרומה, ספינן דלאי ושרינן לאוכלו. הלא נפסל גופו על ידי כן, ואסור לטמא גופו ועוד הוה יכול להקשות: היאך אוכל תרומה, דקתני: נאכל בנזיד הדמע? ומשני: הנח לנזיד הדמע דליכא כוית כו', הלכך לא בעי לאכליהו בטהרת תרומה, דהוה להו חולין גרידי. וקשיא לפירוש זה, דהיה לו לפרש: טמא ופסול את התרומה, כיון דמיירי בחולין ועוד, דמעיקרא דסלקא דעתיה דאיכא כוית בכדי אכילת פרס, בלאו מילתיה דעולא תיקשי ליה: היאך נאכלין? והא תרומה טמאה קאביל? ומפרש רבינו תם: דבחולין גרידי איירי, כדפירש בקונטרס. ו"מטמא" דקאמר – היינו פוסל. והשני פסול ואינו מטמא – כלומר ואינו פוסל, דאינו עושה שליש. והשלישי נאכל בנזיד הדמע, דכיון דהיה דעתו לערב בו תרומה – צריך לשומרו על טהרת תרומה, והוה חולין שנעשו על טהרת תרומה, ולכן אית בהו שליש, ואותו שליש יכול לערב בו נזיד הדמע ולאכול. והשתא פריך, דהיכי ספינא ליה מידי דפסיל ליה לגופיה? ואסור לטמא גופו כדפירש בקונטרס? ומשני: דלית בהו כוית כו', ואין צריך לשומרו על טהרת תרומה, כיון דאין דעתו לערב אלא מעט שלא יתא כוית בכדי אכילת פרס, וחולין גרידי ניהו ואין בהן שליש. ולא קרי ליה שליש אלא משום דהוי מגע שני, או משום שאם היה דעתו לתת בהן תבלין של תרומה הרבה עד שיהא כוית בכדי אכילת פרס יצטרך לשומרו על טהרת תרומה. ונראה דחוק, ונראה לפרש כפירוש קמא, דאיירי בחולין שנעשו על טהרת תרומה, ומטמא ופסול – את החולין שנעשו על טהרת תרומה דאיירי בהו, דיש בהו שליש. ושלישי שבחן פסול ונאכל בנזיד הדמע, ויכול לערב בתבלין של תרומה. ופריך: היכי ספינן ליה מידי דמפסיל ליה לגופיה, והדר אכיל תרומה? כדפירש הקונטרס בפירוש קמא. ומשני: דלית ביה כוית כו', ולא חיישנן אי אכיל ליה בפסול הגוף. אף על גב דחצי שיעור אסור מן התורה, הכא דפסול הגוף דרבנן – לא החמירו. ומה שהקשה, דמכל מקום היכי שרי לפסול גופו? הא אמר בפרק קמא דיומא (טז,א) "לא טמאנו בהם ונטמאנו בהם" – מכאן לטומאת הגזיה מן התורה? נראה, דמהתם לא ילפינן גופו, שדרי אפילו כהנים אמרינן בפרק קמא דראש השנה (טז,ב) דמותרים ליגע בשרץ ונבלה. ולא דרשינן מהוהא קרא אלא דאם אכל אוכלין טמאין. דנפסל גופו מלאכול תרומה וטהרות. וכן בפרק "אמרו לו" (בריתות נ"א), דהתיר לה למעוברת לאכול פחות מכשיעור אוכלין טמאין מפני הסכנה, דמשמע: דוקא פחות מכשיעור, מפני הסכנה דוקא – היינו נמי כשבאה לאכול בתר הכי תרומה וטהרות. ובפרק שני דטהרות, בתר דהדיא דהכא, קתני: הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאין, שליש בתרומה פוסל ולא מטמא. דרביעי נאכל בנזיד הקדש – החייא בבא איירי בתרומה שנעשו על טהרת קדש. והפסול וטומאה דקתני הוה בתרומה עצמה, ודרביעי שלה יכול לערב בתבשיל של קדש גמור. והדר קתני: הראשון והשני ושלישי שבקדש טמאין ומטמאין, רביעי פוסל ולא מטמא, חמישי נאכל בנזיד הקדש – האי בבא איירי בקדש גמור שנעשה על טהרת חטאת ועל טהרת פרה אדומה. כדאמר: בגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת. ואמר נמי במסכת חגיגה (יהב,ב) יוסף חסיד שבכחונה היתה מטפחתו מדרס לחטאת. לכן קאמר דאף הרביעי פוסל. ובחמישי עצמו יכול לערב בו מאכל קדש שהוא קדש גמור. אבל תרומה לחודה דלאו על טהרת קדש – אין בה רביעי, וקדש לחודה דלאו לטהרת חטאת – אין בו חמישי, כדאמר בסוף פרק קמא דפסחים (נט,א) דלא לישתמשו תנא וליתירי רביעי בתרומה וחמישי בקדש. ואין לתמוה ועל התרומה ועל הקדש, איך נאכלין כיון דטמאין הם. דמאחר דבתרומה עצמה אין בה רביעי ולא בקדש חמישי, ליכא איסורא. ולפירוש רבינו תם איירי בבא דתרומה בתרומה גרידא, וקורא לה רביעי לפי שרואה לערב נזיד הקדש, ושומרה מהיות רביעי. ובבא דקדש איירי בקדש גרידא, וחמישי נאכל בנזיד הקדש לפי שרואה לאכול עמו קדש הנשמר בטהרת חטאת. ו"מטמא" היינו פוסל, כדפירש בבבא דרישא. **הנח** לנזיד הדמע דליכא כוית בכדי אכילת פרס – לא בשביל שיהא סתם נזיד כן. בדפריך "אלו עוברין" (פסחים מ"ד,א) משמע דאיכא בסתמא כוית בכדי אכילת פרס. בגי מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה, דקאמר בהם ובפרק שלשה מינין (נזיר ל"א), הואיל וזר לוקה עליו בבית בכדי אכילת פרס. אלא דבעי למימר דהכא איירי בבחאי גוונא דליכא כוית בכדי אכילת פרס.

על טהרת הקדש לא – כלומר, לית בהו שליש. **לא מיבעיא קאמר** – כלומר, אפילו בהני איכא שליש. **והא אף אני לא אמרתי קאמר** – ורבה בר בר חנה אמרה לזך אהדרתה רבי אליעזר ורבי יהושע משמיה דרבי יוחנן. וקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן **אמוראי** ניהו – רבה בר בר חנה ורבי אסי. דלית ליה לרבי אסי דהאי "אף אני לא אמרתי", אלא בתריוהו אית ליה לרבי יהושע דנעשה גופו שני לקדש. בחולין שנעשו על כו' – כדפירשית, דבשלישי של חולין אלו קאמר: הא שליש לתרומה הוי, וכיון דשלישי הוא – פסול מיקרי. ונזיד דמצי למינגע בתרומה, מיכל מידא לא מצי אכיל. **לא שני הוי ולא שליש הוי** – שאין שליש עושה שליש. דהא קאמר רבי יהושע דהמאכל חמור מן האוכל, חוץ מן השני או שליש ולענין קדש. **קא משמע לן** – דשלישי מידא הוי. וכי אמר רבי יהושע שאין נעשה אוכל כמאכל – לנגיעה הוא דקאמר, כגון האוכל אוכל ראשון, דאי הוית משוית ליה ראשון – הוי מגעו שני. אבל האוכל אוכל שליש, דכי עבדת ליה שליש שרי בנגיעה, לענין אכילה מודי דאסור. ומדיוקא דייקנן מילתיה, דאמר: אין שני לתרומה, אבל שליש הוי. הראשון שבחולין טמא ומטמא – תרומה, דעביד ליה שני לפסול את השלישי. והשני – שבחולין. **פוסל** – את התרומה. **ואינו מטמא** – דשלישי לתרומה לא עביד רביעי. הלכך, השלישי לתרומה לא מיקרי טמא אלא פסול. והשלישי – של חולין. **נאכל בנזיד הדמע** – בתבשיל שתרומה מעורבת בו. כגון שליש זה, אם מקפה של חולין הוא – מותר לתת לתוכו תבלין של תרומה ושום ושמן דתרומה לאכול. ומדקתני בהו שליש – שמע מינה בחולין שנעשו על טהרת תרומה קאמר, וקתני: נאכל בנזיד הדמע. **ואי אמרת נפסל גופו מלאכול בתרומה ספינן** – להאי כהן מידי דפסיל לגופו, והדר אכיל בהדיה תרומה, כגון חקר תבלין? **הנח לנזיד הדמע** – דלא איכפת לן אי אכיל תבלי תרומה בפסול הגוף.

דליכא

דליכא

חולין דף לד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני)

שואלת הגמרא: וְהָאֵם אֵינָהּ לֹא אִמָּתִי אֱלָא בְּתוּמָהּ קָאָמֵר רַבִּי
 יהושע לרבי אליעזר, כמבואר לעיל (ע"א) בדברי רבה בר בר חנה
 בשם רבי יוחנן. הרי שדווקא בחולין שנעשו על טהרת תרומה
 עושה רבי יהושע את האוכלים שני לקודש, ואם כן איך אמר רבי
 אסי בשם רבי יוחנן שאמר כן רבי יהושע גם בחולין שנעשו על
 טהרת הקודש.
 מתרצת הגמרא: מַחְלֻקֵּת אִמָּתִי נִינְהוּ וְאֵלִיָּא דְרַבִּי יוֹחָנָן.
 לשיטת רבה בר בר חנה סובר רבי יוחנן שדיבר רבי יהושע דווקא
 בחולין שנעשו על טהרת תרומה, ולדעת רבי אסי סובר רבי יוחנן
 שדיבר רבי יהושע גם בחולין שנעשו על טהרת הקודש.
 הגמרא מביאה את שיטת עולא באוכל שלישי של חולין שנעשו
 על טהרת תרומה: אָמֵר עוּלָא, אִדְם הָאוּכֵל מֵאֵכֵל שְׁלִישִׁי לְטוּמָא
 שֶׁל חוּלִין שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה, נִפְסָל גּוֹפּוֹ מִלְּאֲכֹל בְּתִירוּמָה.
 ואף שאינו נעשה שני לפסול את התרומה במגעו, מכל מקום הוא
 נעשה שלישי לטומאה, האסור באכילת תרומה.
 מקשה הגמרא: מָאי קָא מְשַׁמַּע לָן עוּלָא בְּדַבְרֵיו אֵלּוּ, הֲלֵא דִין זֶה
 מוכח מדברי רבי יהושע. שכן הִנֵּינָא בְּמִשְׁנָה, 'האוכל מאכל
 שְׁלִישִׁי נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לְקֹדֶשׁ, וְאִין הוּא נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לְתִירוּמָה, פְּאוּכֵל
 חוּלִין שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה'. מִשְׁמַע שְׁדוּקָא שְׁנֵי הוּא דִּלָּא הָיוּ
 לַעֲנִין תְּרוּמָה, הָא שְׁלִישִׁי הָיוּ, וְשְׁלִישִׁי אִסּוּר בְּתִירוּמָה.
 מתרצת הגמרא: אִי טְהֵרָא מִשְׁנָה, עֵדִין אִין מוֹכֵרָא שְׁהֵאוּכֵל
 אוכל שלישי נעשה שלישי ואסור באכילת תרומה. שכן הָיוּ
 אִמָּתִיָּא, שְׁלַעֲנִין תְּרוּמָה לֹא שְׁנֵי הָיוּ וְלֹא שְׁלִישִׁי הָיוּ, אֵלָא הוּא אִסּוּר
 לַגְּמִירִי. וְזֶה שֶׁנִּקְטָר רַבִּי יְהוֹשֻעַ וְאִין שְׁנֵי לְתִירוּמָה לֹא דוּקָא הוּא,
 אֵלָא אִמָּתִי [אגב] דְּאָמֵר שְׁהוּא נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לְקֹדֶשׁ, אָמֵר נָמִי שְׁאִין
 הוּא שְׁנֵי בְּתִירוּמָה. קָא מְשַׁמַּע לָן עוּלָא, שְׁדוּקָא נִקְטָר רַבִּי יְהוֹשֻעַ
 בְּדַבְרֵיו שְׁאִינוּ שְׁנֵי לְתִירוּמָה, אֲבָל שְׁלִישִׁי הוּא נֶעֱשֶׂה אֵף לְתִירוּמָה.
 רב המנונא מקשה על דין זה: אִיתִיבִיהּ רַב הַמְנוּנָא לְעוּלָא, שְׁנִינוּ
 בְּטַהֲרֹת (פ"ב מ"ג) הַמֵּאכֵל שֶׁנֶּגַע בָּא בְּטוּמָא וְנֶעֱשֶׂה רִאשׁוֹן
 לְטוּמָא שֶׁבְּחוּלִין, הוּא עֲצֻמוֹ מִטָּמֵא, וְכֵן מִטָּמֵא הוּא אוֹכֵל אַחֵר
 הַנוֹגֵעַ בּוֹ וְעוֹשֶׂהוּ שְׁנֵי לְטוּמָא שֶׁבְּכּוּדוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַתְּרוּמָה
 הַנוֹגֵעַ בּוֹ לְשִׁלִּישִׁית וּלְפֹסֶלָה. וְהַמֵּאכֵל הַשְּׁנִי פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה
 הַנוֹגֵעַ בּוֹ, וְאוֹלָם אֵינוֹ מִטָּמֵא אוֹתָהּ לַעֲנִין שֶׁתִּטְמָא תְּרוּמָה
 אַחֲרָה, שֶׁכֵּן אִין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה רִבְעִי בְּתִירוּמָה. וְהַמֵּאכֵל הַשְּׁלִישִׁי
 לְטוּמָא שֶׁל חוּלִין [שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה] נִאֲכָל בְּגִידֵי הַדְּמַע
 – בְּתַבְשִׁיל שֶׁתְּרוּמָה מְעוּרַבֶּת בּוֹ. וְכִגוֹן שְׁהִיָּה שְׁלִישִׁי זֶה תַּבְשִׁיל
 חוּלִין, שְׁמוּתָר לָתֵת בּוֹ תַּבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה וְלֹאֲכֹלָם יַחַד. שֶׁכֵּן אִין
 הַתְּרוּמָה נִפְסָלָת עַל יְדֵי שְׁלִישִׁי לְטוּמָא. וְאִי אִמָּתִי שְׁהֵאוּכֵל
 אוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁל חוּלִין שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה נִפְסָל גּוֹפּוֹ
 מִלְּאֲכֹל בְּתִירוּמָה, הֲרִי נִפְסָל גּוֹף הָאוּכֵל מִנִּזְדֵּי שְׁלִישִׁי זֶה שֶׁנֶּעֱשֶׂה
 עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה, וְאִין סְפִינָן [מֵאֲכִילִים] לִיה מִיָּדִי דְּפָסִיל לִיה
 לְגִפְתִּי – אִין אֲנוּ מִתִּירִים לוֹ לֵאכּוֹל דְּבַר הַפּוֹסֵל אֶת גּוֹפוֹ מִלְּאֲכֹל
 בְּתִירוּמָה, וְבוֹ בּוֹזֵן לֵאכּוֹל יַחַד עֲמוֹ אֶת תַּבְלִין הַתְּרוּמָה הַמְעוּרָב
 בּוֹ.
 עוּלָא מֵיִישֵׁב אֶת שִׁיתּוֹ: אָמֵר לִיה עוּלָא, הֵנָּה לְגִידֵי הַדְּמַע וְאֵל
 תִּקְשֶׁה מִמֶּנּוּ.

טוּמָאָה הִיא אֶצֶל הַקֹּדֶשׁ. שֶׁעָשׂוּ חֲכָמִים מַעֲלֹת לְטַהֲרָה, וְחִיּוּבוֹ עַל
 שְׁמִירַת טְהַרְתַּת הַקֹּדֶשִׁים שֶׁתְּהִיָּה לְשֵׁם קֹדֶשִׁים, וְאִין דִּי לֹהֵם
 בְּשִׁמְרָה לְשֵׁם טְהַרְתַּת תְּרוּמָה. לְפִיכָךְ אֵף כִּהֵּן שְׁאוּכֵל תְּרוּמָה
 וּמִשּׁוֹם כֵּךְ הוּא מִשְׁמַר אֶת עֲצֻמוֹ וְאֶת חֲפָצָיו בְּטַהֲרָה, עֵדִין
 נִחְשָׁבִים בְּגִדְיוֹ כֵּאֵב הַטוּמָאָה שֶׁל מִדְרַס הַזֶּה לִגְבִי קוֹדֶשׁ, הַמְטָמֵא
 אֵף אִדָּם וְכָלִים. וּמֵאַחַר שֶׁשְׁמִירַת תְּרוּמָה אֵינָה נִחְשָׁבֶת כְּשִׁמְרָה
 לִגְבִי קוֹדֶשׁ, אֵף אוֹכֵל הַמוֹחָזֵק לִגְבִי תְּרוּמָה כְּשִׁלִּישִׁי לְטוּמָאָה אֲנוּ
 חוֹשִׁים עָלָיו לִגְבִי יְהוֹשֻעַ קֹדֶשִׁים שְׁמָא שְׁנֵי הוּא. לְפִיכָךְ הָאִדָּם הָאוֹכֵל
 נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לִגְבִי קוֹדֶשׁ.
 הגמרא מוכיחה מהביאור האמור שאין שלישי בחולין שנעשו על
 טהרת הקודש: מְדַבְּרֵי רַבָּה בְּרַב חֲנָה אֵלּוּ בְּבִיאוֹר הַמִּשְׁאֵל וּמִתָּן
 שֶׁכֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, הוֹכִיחַ עוּלָא שֶׁלְּדַעַת רַבָּה בְּרַב
 חֲנָה אִין נִתְפַּסֶּת טְהַרְתַּת קוֹדֶשׁ בְּחוּלִין לְדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְאִם
 הַתְּפִיסָה בָּהֶם אִין לֹהֵם שְׁלִישִׁי לְטוּמָאָה. שֶׁכֵּן מִמָּה שְׁהִקְשָׁה רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ 'שְׁלִישִׁי שְׁנֵי לְמָה', וְהִשִּׁיבוּ 'אֵף אֲנִי לֹא
 אִמָּתִי אֵלָא בְּתִירוּמָה', מוֹכַח שְׁמָה שֶׁאִמָּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בְּמִשְׁנֵיתוֹ
 'בְּחוּלִין שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה' דְּוּדָקָא הוּא. וְכוּונָתוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ
 בְּדַבְּרֵיו אֵלּוּ הִיא, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁלֹּא מִצִּינוּ אוֹכֵל חוּלִין שְׁלִישִׁי אֵלָא אִם
 כֵּן נֶעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה וְלֹא עַל טְהַרְתַּת הַקֹּדֶשׁ, עַל כֵּן הוּא
 נִחְשָׁב כְּשֵׁנִי לִגְבִי קוֹדֶשׁ, וְאֵף עוֹשֶׂה אֶת הָאִדָּם הָאוֹכֵל לְשֵׁנִי. וְאִין
 לוֹמַר שְׁמָה שֶׁהַעֲמִיד רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֶת דְּבָרָיו בְּטַהֲרַת תְּרוּמָה הוּא רַק
 כִּדִּי לָתֵת טַעַם לִכְךָ שֶׁהָאוֹכֵל נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי, אֲבָל לַעֲלוֹם גַּם בְּחוּלִין
 עַל טְהַרְתַּת קוֹדֶשׁ יֵשׁ שְׁלִישִׁי, שֶׁאִם כֵּן יִקְשֶׁה מָה הַקְשָׁה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 'שְׁלִישִׁי שְׁנֵי לְמָה', הֲרִי בְּפִירוּשׁ בִּיאוֹר רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֶת טַעְמוֹ, שֶׁהוּא
 מִשּׁוֹם שֶׁטַהֲרַת תְּרוּמָה הִיא כְּטוּמָאָה לִגְבִי קוֹדֶשׁ. אֵלָא בְּהִכְרַח
 שְׁמָה שֶׁהַעֲמִיד רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֶת דְּבָרָיו בְּחוּלִין עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה
 הוּא לֹא כִדִּי לֵישֵׁב אֶת פִּירְכָּתוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָאֲמוּרָה, אֵלָא מִשּׁוֹם
 שֶׁטַהֲרַת קוֹדֶשׁ אֵינָה נִתְפַּסֶּת כָּלֵל עַל חוּלִין.
 הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן באוכל שלישי של חולין
 שנעשו על טהרת הקודש: אָמֵר רַבִּי יוֹזָא, אָמֵר רַבִּי אִסִּי, אָמֵר רַבִּי
 יוֹחָנָן, אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, הָאוּכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁל חוּלִין שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל טְהַרְתַּת
 הַקֹּדֶשׁ, נֶעֱשֶׂה גּוֹפּוֹ שְׁנֵי לְקֹדֶשׁ, מִשּׁוֹם שֶׁאֵף טְהַרְתַּת חוּלִין אֵלּוּ הֵם
 טוּמָאָה אֶצֶל הַקֹּדֶשׁ, וְחוֹשִׁשִׁים לְשִׁלִּישִׁי שֶׁלֹּהֵם לִגְבִי קוֹדֶשׁ שֶׁהוּא
 שְׁנֵי, וְעַל כֵּן הָאוֹכֵל נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לִגְבִי קוֹדֶשׁ, כִּדִּין הָאוֹכֵל אוֹכֵל שְׁנֵי.
 רַבִּי יוֹזָא מְקַשֶּׁה עַל דִּין זֶה: אִיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹזָא לְרַבִּי אִסִּי, וְהֲרִי אִמָּר
 רַבִּי יְהוֹשֻעַ, הָאוֹכֵל אוֹכֵל שְׁלִישִׁי נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לְקֹדֶשׁ וְאִין נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי
 לְתִירוּמָה, וְסִיִּים שֶׁדְּבָרָיו אֵלּוּ אֲמוּרִים פְּאוּכֵל חוּלִין שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל
 טְהַרְתַּת תְּרוּמָה. מִשְׁמַע שְׁדוּקָא עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה, אִין – הֲרִי הוּא
 נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי, אֲבָל אִם אֲכָל חוּלִין שְׁלִישִׁים שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת הַקֹּדֶשׁ
 לֹא נֶעֱשֶׂה שְׁנֵי לַעֲנִין קוֹדֶשׁ.
 מתרץ רבי אסי: אָמֵר לִיה רַבִּי אִסִּי, עַל דֶּרֶךְ 'לֹא מִיִּבְעִיָּא' ו–אִין צָרִיךְ
 לוֹמַר [קָאָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֶת דְּבָרָיו אֵלּוּ. שֶׁלֹּא רַק בְּחוּלִין שֶׁנֶּעֱשֶׂה
 עַל טְהַרְתַּת קוֹדֶשׁ יֵשׁ שְׁלִישִׁי לְטוּמָאָה, שֶׁהֲרִי דִין קֹדֶשִׁים חֲמוּר
 בִּיּוֹתֵר וְעַל כֵּן פְּשִׁיטָא שְׁדִין חוּלִין אֵלּוּ כְּקוֹדֶשׁ, אֵלָא אֲפִילוֹ חוּלִין
 שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל טְהַרְתַּת תְּרוּמָה שְׁאֵינָה חֲמוּרָה כָּל כֵּךְ כְּקֹדֶשִׁים, גַּם כֵּן
 יֵשׁ בָּהֶם דִּין שְׁלִישִׁי לְטוּמָאָה בְּתִירוּמָה.

מבואר בספרי מוסר וחסידות הטעם שהאבות היו רועי צאן, בגלל שרצו להיות בהתבודדות, ולא לעסוק בענייני העולם.

ממאמר שבת פרשת וארא, ה'תשכ"ח

בקודש אינו אלא מדרבנן, ולא גזרו כן חכמים אלא על שלישי של
קודש גמור שהתקדש בקדושת הגוף, כגון בשר קרבן או חלות
תודה שהתקדשו בשחיטת חובת. אבל שלישי של קודש שהתקדש
רק בקדושת פיו של האדם שהקדישו, ועדיין לא התקדש גופו, וכל
שכן בשלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש שלא התקדשו
כלל, לא גזרו עליו שיעשה רביעי בקודש. וכשם שאין שלישי זה
עושה רביעי, כן אינו פוסל את האדם האוכלו מלאכול בקדשים.
מתיב רמי בר חמא לרב יצחק בר שמואל, הלא אמר רבי יהושע,
האוכל מאכל שלישי נעשה גופו שני לקדש, ואין נעשה שני
לתרומה, כאם היה שלישי זה חולין שנעשו על טהרת תרומה. וסבר
רמי בר חמא, שלא דווקא על טהרת תרומה, אלא כל שכן אם
נעשו על טהרת הקודש שנעשה האדם האוכלם שני לקודש. ועל
כן הקשה, לדברי רב נחמן אמאי פוסל שלישי זה את האדם
האוכלו, והא לאו קדש מקודש הוא, ואינו אלא חולין שנעשו על
טהרת תרומה.
אמר ליה רב יצחק, הנה לחולין שנעשו על טהרת תרומה ואל
תקשה מהם, לפי שטהרתה טומאה היא אצל הקדש. ששמירת
טהרת הקדשים צריכה להיות לשם קדשים, ואין די להם בשמירה
לשם טהרת תרומה. לפיכך שלישי של טהרת תרומה, לגבי קודש
הוא בחשש שני לטומאה, והאוכלו נעשה שני לענין קודש כדן
האוכל אוכל שני. אבל שלישי בחולין שנעשה על טהרת הקודש
נידון כשלישי אף לגבי קדשים, ואינו פוסל את האוכלו כלל.
מוביחה הגמרא: ומאי תימרא – ומנין לנו שטהרת תרומה היא
כטומאה אצל הקודש, ממה דתנן בחגיגה (ח) שעשו חכמים
מעלות לטהרה, וכל אחת מהן צריכה להשמר לשם טהרת אותה
מעלה, ואין די לה שמירה לשם מעלה פחותה ממנה. וחמש
מעלות הן: א. טהרת עמי הארץ שאינם נוהרים לאכול את חוליהם
בטהרה. ב. טהרת פרושים שאוכלים חולין בטהרה. ג. טהרת
תרומה. ד. טהרת קדשים. ה. טהרת חטאת ופרה אדומה ומי חטאת
הנעשים מאפרה. לפיכך בגדי עם הארץ אף שהם מוחזקים אצלם
לטהורים הרי הם נחשבים כאב הטומאה של מדרס הוב לגבי
פרושים. וכמו כן בגדי פרושים המוחזקים אצלם לטהורים, הרי הם
טמאים מדרס לגבי אוכלי תרומה. וכמו כן בגדי אוכלי תרומה
טהורים, הרי הם טמאים מדרס לגבי קדש. וכן בגדי אוכלי קודש
הם מדרס לגבי חטאת.
אמר לו רבא לרב יצחק, וכי מטומאת מדרסות של בגדים קאמרת
להוכיח שטהרת תרומה היא כטומאה אצל הקודש גם באוכלים.
הלא שאני מדרסות

משום דליקא בו פית בכדי אכילת פסח. שחיובו של האוכל
תרומה בטומאת הגוף אינו אלא בכזית. ובכל אכילה שנאמר בה
שיעור כזית, אין חייבים עליה אלא אם כן אכל שיעור זה בתוך
הזמן הנדרש לאכילת פרס, שהוא כארבע ביצים. אבל אם נמשכה
אכילתו מעבר לזמן זה אין היא מצטרפת לאכילה אחת, ואין
חייבים עליה. ותבלין התרומה המעורב בניד הדמעה הוא מועט,
וכשאוכלים פרס מן התבשיל אין בו כזית תבלין, ונמצא שאי
אפשר לאכול כזית מן התבלין בתוך שיעור זמן של אכילת פרס.
ואף שגם חצי שיעור אסור מן התורה, מכל מקום מאחר שאין
בחצי שיעור חיוב מיתה של אכילת תרומה בטומאה, לא נאסרה
אכילתו אלא לטמא דאורייתא. אבל לא למי שנטמא על ידי
אכילת אוכל טמא, שכן טומאה זו אינה אלא מדרבנן.
הגמרא מביאה בשם רבי דין דומה לדינו של עולא: אמר רבי יונתן
אמר רבי, האוכל מאכל שלישי לטומאה של תרומה עצמה, נפסל
גופו לתרומה והרי הוא אסור לאכול תרומה טהורה, ואלו מותר
לו ליגע בה ואינו מטמאה במגעו, שהרי אינו נעשה אלא שלישי
בלבד, ושלישי אינו עושה רביעי בתרומה.
הגמרא מפרשת מדוע צריך לומר גם את דינו של רבי יונתן וגם
את דין עולא: ולכאורה דין זה הוא כדן עולא שאמר לעיל (דה),
האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה, נפסל גופו
מלאכול בתרומה, ואפילו שאינו מטמא אותה במגעו. ואלו
איצטריך גם לדין דאמר עולא, ואיצטריך גם לדין דאמר רבי יונתן.
משום דאי מדינו דעולא, הוה אמנא, הני מילי שהוא מותר בנגיעת
תרומה, דווקא כאם אכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת
תרומה, אבל אם אכל שלישי של תרומה עצמה, בנגיעה בתרומה
נמי אסור הוא. על כן איצטריך לדברי דרבי יונתן, שגם אם אכל
שלישי של תרומה עצמה הרי הוא מותר בנגיעת תרומה, ואינו
נאסר אלא באכילתה.
ואי מדינו דרבי יונתן, הוה אמנא הני מילי שהוא אסור באכילת
תרומה, דווקא על ידי אכילת שלישי לטומאה של תרומה עצמה,
אבל אם אכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה אינו
נטמא כלל ואפילו באכילת של תרומה נמי שרי – מותרו. על כן
צריכי עולא ורבי יונתן להשמיענו, שבין האוכל תרומה שלישית
ובין האוכל חולין על טהרת תרומה שלישית, שניהם נאסרים
באכילת תרומה ומותרים בנגיעתה.
יתביב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה – לפניו דרב נחמן. ויתביב
וקאמר, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש, טהור
לאכול בקדש. שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש שהוא
מקודש בקדושת הגוף בלבד. שכן מה ששלישי עושה רביעי

אגרות קודש

ב"ה, י"ז טבת, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מטי' טבת, ונהניתי לקרות בו שבדעתו לבוא לחתונת בנו הרה"ח

כו'... שי'.

ומה שכותב שקשה להסתדר מפני ריבוי ההוצאות, הנה מובן וגם בשכל אנושי שהכסף לעצמו
אינו ענין כ"א בתור אמצעי למה שצריכים (או למה שחפצים) וכיון שהרצון להיות נוכח בהחתונה
רצון טוב הוא ע"פ תורה ושו"ע, הרי בטח יזמין לו השי"ת גם להוצאות הנסיעה ובמילא עליו רק
לבטל המחשבה שאם לא הי' נוסע היו נשארים מעות אלו בכיסו ואין הדבר כן כיון שמלכתחלה ניתנו
מלמעלה לתכלית מיוחדת זו...

בברכה.

חולין. פרק שני - השוחט דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלג
רש"י

דליבא כוית בכדי אכילת פרס — דחיוב אוכל תרומה בטומאת הגוף לא הוי
אלא בכזית. ואין שום אכילה כשיעור מצטרפת, בין כזית דכל איסורין ובין
ככותבת ליום הכפורים, אם שהה מתחלת אכילת השיעור ועד סופה יותר מכדי
אכילת פרס. שכך נחנה תורה שיעור לשחיית אכילה בבית המנוגע, שהקפידה

תורה בשוהה בו שיעור אכילה לטמא
בגדים, ואותה אכילה נשתערה בחצי ככר
של עירוב, והיא ארבע ביצים. ובנוי הדמע
תבלי תרומה מועטין, וכי אביל מן המקפה
פרס — לא אבל מן התבלין כזית עד דאכל
מן המקפה טפי מאכילת פרס. ובטפי לא
מצטרף כזית, ואין כאן אכילת תרומה
בטומאה. אבל ראשון ושני אין נאכל בנידי
הדמע, דאפילו בחולין מהני שני. ועוד, דשני
פסיל ליה לתרומה דפתיכי ביה. כך
שמעתי. וקשיא לי: מכל מקום, היכי ספינן
ליה מידי דפסיל לגופיה לתרומה? והא
מוחרר הוא מלפסול את גופו. דאמרין בפרק
שמיני דיומא (פ.ב): "אל תטמאו בהם
ונטמאתם בס" — מאכן לטומאת גוייה
דאורייתא ואפילו לאכל דאמר דרבנן —
איסורא מיהא איכא! ועוד, לישנא דהתלמוד
דפריך: "ספינן ליה מידי דפסיל ליה לגופיה",
משמע דלאו מתבלי תרומה פריך. אלא
מדספינן ליה שלישי של חולין? ונראה לי,
דבחולין גירדא קאי רישא דמתניתין:
הראשון שבחולין בו. והשלישי נאכל,
אפילו הוא נזיד הדמע ונגע בשני לטומאה,
והוא ליה שלישי — מותר לאוכלו. והא
הכא, כיון דנזיד הדמע הוא — על כרחין
שנעשה על טהרת תרומה בעי למכילה,

והוא ליה חולין שנעשין על טהרת תרומה. ואי אמרת שלישי דידהו פסיל גופא
לתרומה, ספינן ליה להאי כהן מידי דפסיל לגופיה, ואזי למיכל תרומה אבתריה?
הנך לנזיד הדמע דליבא כוית בכדי אכילת פרס. הלכך לאו חולין שנעשו על
טהרת תרומה הוא. דאמאי קרית ליה בטהרת תרומה — משום תבלין דפתיכי ביה,
הנהו לית בהו כוית תרומה בכדי אכילת פרס דמקפה. הלכך לא בעי למיכליהו
בטהרת תרומה, והווי להו חולין גרידי. אסור לאכול — בתרומה. ומותר ליגע —
והיינו נמי כדעולא, אלא דעולא איירי בשלישי דחולין שנעשו על טהרת תרומה,
ורבי (יוחנן) ויונתן איירי בשלישי דתרומה עצמה. הני מילי — דאמרין: נפסל
מלאכול, דמשמע: אבל מותר ליגע — היכא דשלישי שאכל הוה חולין, אבל
תרומה לא. ואי מדרבי כו. אלא קדש מקדש — אלא אם כן היה שלישי של קדש
מקודש. דהאי שלישי עביד רביעי בקדש — מעלה היא דרבנן, דהא גבי מעלות
ד"חומר בקדש" קתני להו (חגיגה כ.ב.) בחמש מעלות אחרונות, דאמרין התם (שם
כ.א.) דלית להו דררא דטומאה מדאורייתא, וכי תקינו רבנן — בשלישי קדש
מקודש הוא דתקון. ואף על גב דמיתנין לה בקל וחומר ממחוסר כיפורים — לאו
כל חומר דאורייתא הוא, דלא משלישי דתרומה הוא דמיתנין, והיא גופה לאו
כתיבא בהדיא ואסמכתא בעלמא הוא. תדע, דהא גבי מעלות תניא. וקל וחומר
דכוותיה אמרין במסכת סוטה בפרק "כשם" (כט.ב.) דאמרין קל וחומר מאוכל
הבא מחמת טבול יום דעביד רביעי בקדש, והוא גופיה לאו מכתב כתיב, ולא בקל
וחומר אתי: קדש מקודש — קדש גמור שקדש גופו, כגון בשר קרבן, וחלות
התורה שנשחט חובב עליהם, ומנחות שקדשו בכלי. אבל שלישי של קדש
המקודש בקדושת פה — לא, והכי מפרש בבביתא דמסכת טהרות בפרק קמא.
וביון דלא עידי רביעי — לא, אלא פסיל לגברא. וקא שקלא דעתין: וכל שכן חולין
שנעשו על טהרת תרומה. והא לאו קדש מקודש הוא — וקפסיל ליה לגברא,
ואפילו שני נמי עביד ליה: טומאה היא אצל הקדש — ושלישי ידידה מספקין
ליה בשני לגבי קדש, ומשום הכי פסיל לגברא. מדרם לפרושין — הרי הן אצל
פרושין כמדרס חוב דמטמא אדם, והני נמי מטמא להו מדרבנן. פרושין — אוכלי
חולין בטהרה.

שנא

ולית ליה דטהרתה של תרומה טומאה היא אצל קדש, אלא שמירת תרומה חשיבא לשמירה אצל קדש. ורבי יצחק משני: דוקא בשלישי שנעשה על טהרת תרומה הוי אוכלו שני,
דטהרתה טומאה היא אצל הקדש, אבל שלישי הנעשה על טהרת הקדש — הוי אוכלו כדאמר. ורבי יצחק משני: דוקא בשלישי שנעשה על טהרת תרומה הוי אוכלו שני,
קאמר: "מנא תימרא", דמנא דשלישי שני אין להוכיח לפי סברת המקשה. ומייתא במגרי אוכלי תרומה מדרם לאוכלי קדש, ואין נראה לו לחלק בין מדרסות לפירי. ורביא משני דיש
לחלק, ולא חיישינן בפירי שנא נגע במדרס. נראה לי.

אבל תרומה בנגיעה נמי אסור — אף על גב דאין עושה רביעי, הוה אמנא דאסור ליגע,
דגורין שלא יבא לאכול. האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש
טורר לאכול בקדש — כמו שאינו עושה רביעי. והא דנקט אוכל ולא נקט מנע, שאינו
עושה רביעי אם נגע בקדש — רבותא נקט, דהאוכל חומר ממונע, דהא אוכל את שלישי
הוי שני לקדש. ואם תאמר: לענין מאי הוי
שלישי? כיון דאוכלו הוי טורר אפילו לאכול
בקדש, וגם אם נגע בקדש אינו עושה רביעי?
ונראה, דנפקא מינה לכי הא ודנתן (דחגיגה)
בפרק קמא דטהרות: השרץ מטמא שלשה
ופוסל אחד בקדש. באיזה קדש אמר — בקדש
מקודש, כמו חלות תורה וריקני נזיר שנשחט
עליהן חובב, והמנחות שקדשו בכלי, אבל חלות
תורה, וריקני נזיר שלא נשחט עליהם חובב,
ומנחות שלא קדשו בבלי — אין לא בקדש ולא

דליבא כוית בכדי אכילת פרס. אמר רבי יונתן אמר
רבי: האוכל שלישי של תרומה עצמה - אסור לאכול
ומותר ליגע. ואיצטריך דעולא ואיצטריך דרבי יונתן;
דאי מדעולא, הוה אמנא: הני מילי בחולין שנעשו
על טהרת תרומה, אבל תרומה - בנגיעה נמי אסור,
איצטריך דרבי יונתן; ואי מדרבי יונתן, הוה אמנא:
הני מילי תרומה, אבל חולין - באכילה נמי שרי,
צריכי. ותיב רב יצחק בר שמיאל בר מרתא קפיה
דרב נחמן, ותיב וקאמר: האוכל שלישי של חולין
שנעשו על טהרת הקדש - טהור לאכול בקדש,
שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש
מקודש בלבד. מתיב רמי בר חמא: שלישי -
שני לקדש ואין שני לתרומה, בחולין שנעשו על
טהרת תרומה; אפוא? הא לאו קדש מקודש
הוא! אמר ליה: הנה לתרומה, שפטריתה טומאה
היא אצל הקדש. ומנא תימרא? דתנן: בגדי
עם הארץ מדרם לפרושין, בגדי פרושין מדרם
לאוכלי תרומה, בגדי אוכלי תרומה מדרם לקדש.
אמר רבא: מדרסות קאמרת? שאני מדרסות,
שנא

דקתני: שלישי שבתרומה פוסל, ופירשתי לעיל דאיירי בנגיעה על טהרת הקדש; ויש
לומר, דמסקין: תנאי היא.

אין לך דבר בו אלא קדש מקודש בלבד — מה שפירש בקונטרס דרביעי בקדש מעלה
דרבנן היא, ומקתני לה בחמש מעלות אחרונות בחומר בקדש, דאמר התם דלית להו
דררא דטומאה דאורייתא — אין נראה, דהא חשיב נמי בחמש מעלות אחרונות כלי
מצטרף מה שבתוכו לקדש, וצריך הוי דאורייתא לרבי יוחנן דסוף פרק קמא דפסחים
(ט.א.) ואפילו רבי חייא בר אבא דפליג עליה התם, ואמר: צריך דרבנן הוא — הא איזו
מוקד לה כרבי עקיבא, ורבי עקיבא סבירא ליה שלישי בחולין דאורייתא, ואם כן רביעי
בקדש נמי דאורייתא. דקרי כאן "וחשבו אשר יגע בכל טמא לא יאכל". והא דקרי לרביעי
בקדש בפרק "כל שעה" (כ.ד.) מעלה בעלמא — לאו משום דהוי מדרבנן, דהא תניא
כפרתו אוכל בקדשים קרי ליה נמי התם מעלה, אף על גב דהוי דאורייתא, כדדרשין
ב"הערי" (יבמות ע.ד.). וקאמר נמי התם ד"הבשר" לרבות עצים ולבונה הוי מעלה,
ולקמן (חולין לו.א.) מוכיח מנייה דחזית הקדש דמכשרת דאורייתא. והא דאמר בפרק
("כל הפסולים") (זבחים לו.) "ובזחם לא", גבי "הבשר" לרבות עצים ולבונה
לפסולא בעלמא — לאו פסולא בעלמא דרבנן, אלא למימר דלאו למלקות ד"לא יאכל"
מרבה ליה, אלא ליפסל מהקדש קאמר, דמקבל טומאה, ולעולם פסולה דאורייתא. והא
דאמר בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כ.א.) דחמש אחרונות לית להו דררא דטומאה
דאורייתא, רבינו חננאל לא גרס "דאורייתא", ואפילו גרסין "דאורייתא" הכי פירוש,
דבהאי גונא בחולין ליבא דררא דטומאה דאורייתא. ודדוק הוא מטומאה. ומה שמדקדק
בקונטרס בפסחים, דלא משכח רביעי בקדש למאן דאמר טומאת משקה לטמא אחרים
לאו דאורייתא, ואין אוכל מטמא אוכל, דהיאך יכול לבא לידי רביעי? שרץ בלי, וכל
אוכל, ואוכל משקה — הרי אין כאן אלא שלשה. ואין זה קושיא. ומסתבחת ליה שפיר על
די עצים ולבונה. ואף על גב דריש לקיש מביעי ליה לקמן אי מהני חזית הקדש למימני
ביה ראשון ושני, ההוא אמורא דאמר בפסחים דאין אוכל מטמא אוכל סבר דמונין בו
ראשון ושני, וריש לקיש סבר דאוכל מטמא אוכל. בחולין שנעשו על טהרת תרומה
ואמאי הא לאו קדש מקודש הוא — נראה לי, דהאי מקשה סבר דטעמא הוא דהאוכל
שלישי שני הוי, משום דכיון דלא נזדר לשומרו מליטמא וליגע בשני — איכא לספקי נמי
דלמא נגע בראשון, וסבר בעלמא, דבנעשו על טהרת הקדש נמי שלישי שני מהאי טעמא,
ורבי יצחק משני: דוקא בשלישי שנעשה על טהרת תרומה הוי אוכלו שני,
וליהבי

שמא תשב עליהן אשתו נדה — אבגדי עם הארץ מדרס לפרושין צריך נמי האי טעמא, דעם הארץ אינו עושה מדרס ולא מטמא בהיסט, כדתנן בהדיא במסכת טהרות בפרק שביעי (משנה ו): הגנבים שנכנסו לבית — אינו טמא אלא מקום רגלי הגנבים. ומה דהם מטמאים אוכלי ומשקין וכלי חרס פתוחים, אבל לא המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפים צמיד פתיל, ואם יש עמזון גוי או אשה

— הכל טמא. משמע בהדיא דעם הארץ אינו עושה משכב ומנושב ואינו מטמא בהיסט. 2
(וב'הנזקין') ווב'הנזקין' (גטין סא,ב) נמי פריך 3
גבי מוקף צמיד: ולידוש שמא חסיטנו אשתו 4
נדה! משמע דהוא עצמו אין מטמא בהיסט. 5
וצריך ליתן טעם, דמאי שנא דלענין צינורא שלו 6
עשאוהו כוב שמעיותיו טמאים, כדמשמע 7
בפרק "בנות חותים" (גרה לג,ב) ובפרק "חומר 8
בקדש" (חיגה כג,א). ולענין מדרס ודיסט לא 9
עשאוהו כוב? ונראה, דטעמא משום דאין גוררין 10
גזירות על הציבור אלא אם כן רוב הציבור 11
יכולין לעמוד בהם, ובצינורא שלו אפשר ליהדר, 12
אבל חומרא יתירה כגון משכב ומנושב בהיסט 13
לא רצו חכמים להחמיר. ובפרק "בנות חותים" 14
(גרה לג,ב) שי לאהרין יורה, ולא כאן. 15

ואם אמר הפרשתי לזכרה רביעית קדש נאמן 21
— ואם תאמר: היאך יאכל כהן תרומה, כיון 22
קדש מעובר בהו ויש לומר: דעל ידי ברידה, 23
שיאמר: "רביעית שאני עתיד להפריש היא קדש". 24

תטמא תרומה לקדש — ואם תאמר: שאני 25
הבא ששומרה על טהרת קדש, ומנחה 26
נפשר, כיון דמחמתיה ליה אקדש — מהדינן נמי 27
אתרומה! ויש לומר, דסלקא דעתך: כיון 28
דתרומת חרס נמי מטמא קדש, משום דטהרתה 29
טומאה אצל הקדש — לא שייך הבא להדימה 30
לעם הארץ משום שלא היא בונה במה לעצמו. 31
אי נמי פריך, דהוה ליה למיחש שמא נתן קדש 32
בביתא אחר שנתן בה תרומה. 33
שחיטה מכשרת ולא דם — וטעמא, משום 34
דמותר בשר באכילה. וכן פירש 35
בקונטרס. 36

דם המת אינו מכשיר — פירש בקונטרס: בהמה 37
שמתה מאלוה, ובסומך נמי גבי דם מגופתו 38
אינו מכשיר, פירש כמו כן: דם מכת בהמה. 39
וקשיא לרבינו תם, דאם כן הוה ליה למימר: דם 40
מיתה "דם מגפתה!" ועוד, דגבי אדם תנן לה 41
במסכת מבשרין (פרק ו משנה ו), וחכי איתא 42
התם: אלו ממאין ומבשרין, וזכו וזרקו שכבת 43
זרע ומימי רגליו ורביעית דם מן המת ודם הנדה 44
דם, רבי שמעון אומר: דם המת אינו מכשיר. ועוד, 45
כדו מגפתה של בהמה אפילו רבנן מודו ולא 46
מכשיר. דאמר בפרק "חבית" (שבת קמג,ב) לא, 47
אם טמא חלב אשה שלא לרצון, שכן דם מגפתה 48
טמא. וטמא חלב בהמה שלא לרצון, שדם 49
מגפתה טהור: ומסתמא כרבנן אתי, דלא מסתבר 50
לאוקומי כרבי שמעון ולא כרבנן, ועוד, דאי שייך 51
דם חללים כבהמה, מאי שנא גבי אדם דאמר "מה 52
לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא" דדם מגפתו 53

מכשיר, ומאי שנא גבי בהמה דלא אמרינן? ועוד, דאמרינן בסמוך: רבי חיאי סבר דאינה לשחיטה אלא לבסוף, והא דם מכה היא ולא מכשיר, והתם כרבנן, דהא מכשיר דם שחיטה. ובפרק 54
"העור והדורט" (חולין קכא,א) אומר: שונין, ישראל בטמאה וגוי בטהורה — צריכי מחשבה (בה) והכשר ממקום אחר. ואמאי לא מכשיר מטעם דם חללים? מיהו, פירש בקונטרס שם דלא 55
מקרי דם חלל אלא על ידי גיסטרא ומצואר, כדאמר בסוטה (מנח"ב): "לחת אותה על חללי צוארי רשעים" ויחזקאל כא. ואין נראה, דהא לצד בית השחיטה הוא דאיכר צואר כדמשמע 56
בפרק קמא (חולין יט,ב). לכך נראה לרבינו תם, דכולה שמעתתא איירי באדם דשייך ביה דם חללים, ולא בבהמה. **לשמעינן** דם השחיטה וכל שכן דם המת — ואם תאמר: ומאי כל שכן? 57
דמה ענין זה אצל זה, הא מתרי קראי נפקי לרבנן, דם המת — מידם חללים ישתה, ודם שחיטה — מיתשכבנו כמים! וכן קשה בסומך גבי דם מגפתו: דסלקא דעתך דאפילו לרבנן, 58
אי לא דנפקא לן שחיטה מיתשכבנו כמים, הוה אמינא דוקא מכשיר, דהיינו שנהרג ולא מת מאליה, דלא אמרינן: מה לי קטליה אידו מה לי קטליה מלואי המת, דאין לך בו 59
אלא חידושו, דלא מצינו דם מכשיר אלא דם חללים. אבל השתא דדם שחיטה מכשיר דם חללים, ואמרינן: מה לי קטלה בו וכן בסומך. **למישרי** דמן 60
דפסולי המוקדשין — ולרבי אבהו דאמר בפרק "כל שעה" (פסחים כא,ב) ד"לא תאכל" משמע איסור הנאה, איצטרך למישרי כל דם. והבא נקט פסולי המוקדשין — משום דחוקה דפליג 61
עליה ואמר ד"לא תאכל" לא משמע ליה איסור הנאה. והוה מצי נמי למימר דאצטרך קרא לדם בהמה דלא בעי כסוי, כדאמרינן בריש "כסוי הדם" (חולין פד,א). ואומר רבינו יצחק: אף 62
על גב דאין דיקש למחצה — לא מסתבר ליה לרבי שמעון מיתשכבנו כמים" אלא לענין שפיכה, דלא כעי קבורה ולא כסוי. אבל הכשר לא שייך מידי לשפיכה. 63

שמא תשב — שמא ישבה. ואף על גב דאובלי תרומה מזדריי בה שפיר, מיהו 1
לגבי קדש לא הוא שמירה, וחישינן, הואיל וטומאה מצויה היא. **אבל בפירי** — 2
דאין טומאתן מצויה, הויה שמירת תרומה שמירה לקדש למאי דנשוי, דאם כן, 3
תרומה טהורה נמי יתימא דטמאה קדש. **אם אמר הפרשתי לזכרה כו'** — 4

"בחומר בקדש" (חיגה כד,ב) תנן: ביהודה 5
נאמנין עמי הארץ על טהרת יין לנסכים, אם 6
אמרו טהורין קדש, והימננהו רבנן כמי שלא 7
יהא כל אחד חולך ובונה במה לעצמו 8
ושורף פרה אדומה לעצמו. אבל על 9
התרומה אין נאמנין אלא בשעת הגיתות 10
והבדים. עברו הגיתות והבדים והביאו לו 11
חבית של יין תרומה — הרי זה לא יקבל 12
הימנו, ואם אמר לו: הפרשתי לזכר חבית זה 13
רביעית לנסכים — נאמן על כולם, ומקבלם 14
כהן ושותה. בחיבורין — ששניהם בכלי 15
אחד תמיד. **מטמא משקה חולין** — כדאמון 16
לעיל (חולין לד,א) דעביד לזו תחלה. 17
והשלישי — שבחולין. בחולין שנעשו בו" — 18
כלומר, בקדש חולין אמרו — כשנעשה על 19
טהרת הקדש. וקנין דעביד רביעי בקדש! 20
הרי הן בחולין — ואין באין לכלל שלישי. 21
הרי הן בתרומה — כדמפרש: לטמא שנים 22
ולפטול אחד. כלומר, הראשון והשני טמא 23
בהן, והשלישי פסול, ואינו טמא לעשות 24
בדעו אפילו בקדש. וכן דאשמועינן 25
בידיהו דלא שייך בזה רביעי — תו לא 26
מיקרי שלישי וידהו "טמא", אלא "פסול", 27
ולא עביד רביעי בקדש. והאי תנא סבירא 28
ליה כרבי יצחק, ותנא דמתניתין קמיתא 29
פליג עליה, כדכתבנן: ופוסל אוכלי קדש. 30
שחיטה מכשרת — אלא הבשר לטומאה 31
דמשויה ליה אוכלא. **ולא בדם** — ונפקא 32
מינה, דהוה נפל דם שחיטה על הורעים — 33
לא הוכשרו, דלא מיקרי דם שחיטה משקה. 34
אף בשחיטה — דיכא דליכא דם. ולעולם 35
כי איכא דם נמי מכשיר את הורעים. דם 36
המת — בהמה שמתה מאלוה. דם חללים 37
שנהרגה, ולקמיה מפרש טעמא. 38

לשמעינן דם שחיטה דלא מכשיר — ואף 39
על גב דאיתקוש למים, דכתיב: "על הארץ 40
תשכבנו כמים" ודבריהם יב, סלקא דעתך 41
אמינא — דם המת עדיף, דהוי כדם 42
חללים, דמה לי קטלה אידו כולה. אבל 43
דם שחיטה לא מיקרי חלל אלא זכות. 44
מגפתו — לשון (תהלים צא) "פן תאגון 45
באין רגלך", כלומר דם מכת בהמה. **אין** 46
מכשיר — דלא מיקרי משקה אלא דם 47
חללים, דכתיב "שתה" דפסולי המוקדשין 48
— לאחר שנהרג. מה מים מותרים בהנאה 49
— אף דם פסולי המוקדשין מותרים 50
בהנאה. דהאי קרא בפסולי המוקדשין 51
מוקמינן ליה בספרי. 52

הואיל

מכשיר, ומאי שנא גבי בהמה דלא אמרינן? ועוד, דאמרינן בסמוך: רבי חיאי סבר דאינה לשחיטה אלא לבסוף, והא דם מכה היא ולא מכשיר, והתם כרבנן, דהא מכשיר דם שחיטה. ובפרק 54
"העור והדורט" (חולין קכא,א) אומר: שונין, ישראל בטמאה וגוי בטהורה — צריכי מחשבה (בה) והכשר ממקום אחר. ואמאי לא מכשיר מטעם דם חללים? מיהו, פירש בקונטרס שם דלא 55
מקרי דם חלל אלא על ידי גיסטרא ומצואר, כדאמר בסוטה (מנח"ב): "לחת אותה על חללי צוארי רשעים" ויחזקאל כא. ואין נראה, דהא לצד בית השחיטה הוא דאיכר צואר כדמשמע 56
בפרק קמא (חולין יט,ב). לכך נראה לרבינו תם, דכולה שמעתתא איירי באדם דשייך ביה דם חללים, ולא בבהמה. **לשמעינן** דם השחיטה וכל שכן דם המת — ואם תאמר: ומאי כל שכן? 57
דמה ענין זה אצל זה, הא מתרי קראי נפקי לרבנן, דם המת — מידם חללים ישתה, ודם שחיטה — מיתשכבנו כמים! וכן קשה בסומך גבי דם מגפתו: דסלקא דעתך דאפילו לרבנן, 58
אי לא דנפקא לן שחיטה מיתשכבנו כמים, הוה אמינא דוקא מכשיר, דהיינו שנהרג ולא מת מאליה, דלא אמרינן: מה לי קטליה אידו מה לי קטליה מלואי המת, דאין לך בו 59
אלא חידושו, דלא מצינו דם מכשיר אלא דם חללים. אבל השתא דדם שחיטה מכשיר דם חללים, ואמרינן: מה לי קטלה בו וכן בסומך. **למישרי** דמן 60
דפסולי המוקדשין — ולרבי אבהו דאמר בפרק "כל שעה" (פסחים כא,ב) ד"לא תאכל" משמע איסור הנאה, איצטרך למישרי כל דם. והבא נקט פסולי המוקדשין — משום דחוקה דפליג 61
עליה ואמר ד"לא תאכל" לא משמע ליה איסור הנאה. והוה מצי נמי למימר דאצטרך קרא לדם בהמה דלא בעי כסוי, כדאמרינן בריש "כסוי הדם" (חולין פד,א). ואומר רבינו יצחק: אף 62
על גב דאין דיקש למחצה — לא מסתבר ליה לרבי שמעון מיתשכבנו כמים" אלא לענין שפיכה, דלא כעי קבורה ולא כסוי. אבל הכשר לא שייך מידי לשפיכה. 63

סלקא

חולין דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי)

ישתה. ב. דם שחיטה, שלדברי רב אסי שבסמוך נחלקו בו רבי
שמעון וחכמים במשנתנו, האם הוא מכשיר. ג. דם אדם או בהמה
שיצא מגופם לאחר שמתו מאלוהם, שנחלקו בו רבי שמעון
וחכמים במכשירין (פ"ז מ"ה) האם נחשב למשקה או לא. ד. דם
היוצא מחמת מכה, שלדעת חכמים הוא מכשיר, ולדעת רבי
שמעון אינו נחשב משקה ואינו מכשיר.
שנינו במשנתנו: רבי שמעון אומר בעלי חיים הובששו בשחיטה אף
בלא דם. אמר רב אסי, אומר אלא לרבי שמעון, דווקא שחיטתו של
הבשר מְבַשֶּׁשֶׁת אותו, שכן מתוך שהיא מתירתו מידי איסור אבר
מן החי, הרי היא גם מחשיבה אותו למאכל הראוי לקבלת טומאה.
ולא הדרם היוצא ממנו בשעת השחיטה מכשיר לקבלת טומאה.
מוכיחה הגמרא בדברי רב אסי: לִימָא מְבַשֶּׁשֶׁת ליה לשון משנתנו,
'רבי שמעון אומר הובששו בשחיטה'. מאי לאו – האם לא משתמע
מדבריו שדווקא מְבַשֶּׁשֶׁת הוּא מוכשרים, ולא בדם השחיטה.
דוחה הגמרא: לא כן הוא, אלא לרבי שמעון הם מוכשרים אף
בשחיטה, אך מודה הוא שגם הדם מכשיר.
עוד מוכיחה הגמרא בדברי רב אסי מברייא: תא שְׂמַע, אָמַר לְהֵן
רבי שמעון לחכמים, וְכִי הָדָם מְבַשֶּׁשֶׁת, וְהָלֹא שְׂחִיטָה מְבַשֶּׁשֶׁת.
ומשמע שאין הדם מכשיר אלא השחיטה בלבד.
דוחה הגמרא: אין ראיה מהברייא, שכן יש לפרש דהכי קאָמַר
לְהֵן רבי שמעון לחכמים, וְכִי דָם בְּלֶבֶד מְבַשֶּׁשֶׁת, הלא אף שְׂחִיטָה
נְמִי מְבַשֶּׁשֶׁת.
הגמרא מקשה על דברי רב אסי מהמשנה במכשירין (שם): תא
שְׂמַע, רבי שמעון אומר, דָם הָמָּת – דם בהמה שמתה מאלוה אינו
מְבַשֶּׁשֶׁת את האוכלים לקבלת טומאה. מאי לאו דווקא דם המת
אינו מכשיר, הָא דָם שְׂחִיטָה מְבַשֶּׁשֶׁת, ולא בדברי רב אסי.
מתרצת הגמרא: לא כן הוא, אלא משמעות 'דם המת אינו מכשיר'
היא, הָא דָם הַלָּלִים – דם בהמה שנהרגה מְבַשֶּׁשֶׁת, משום שהכתוב
קראו משקה, שכן נאמר בו (במדבר כג כד) 'דם חללים ישתה'.
ושוב מקשה הגמרא: אָכֵל דָם שְׂחִיטָה מַאי דינו, אם תאמר שאכן
לא מְבַשֶּׁשֶׁת, אם כן למה השמיע רבי שמעון את חידושו בדם המת,
לִישְׁמִיעֵינוּ שְׂחִיטָה אינו מכשיר ואפילו שהוקש למים, וממילא
נבין שכל שֶׁבֶן שְׂחִיטָה דָם הָמָת אינו מכשיר.
מתרצת הגמרא: דָם הָמָת אֵימָרְיָא ליה לרבי שמעון להשמיענו
בו שאינו מכשיר, כי אין ללמוד דין זה בקל וחומר מדם שחיטה.
משום שפִּלְקָא דְעֵתָא אֵימָנָא, שדווקא דם שחיטה אינו מכשיר,
שכן השחיטה אינה קרויה 'חללה' אלא 'ובוחה', אבל דם המת
מכשיר, שכן מה לי קְטִילָה אִיתוּ מַה לי קְטִילָה מִלְּאָד הָמָת – מהו
ההבדל בין בהמה שנהרגה בידים לבין בהמה שמתה מאלוה על
ידי מלאך המות, ולדם שתיהן יש להכשיר. קא מְשַׁמְעֵנָּה לָן רבי
שמעון שרק דם חללים מכשיר, ומעתה שוב אין לדייק מדבריו
שדם שחיטה מכשיר.
עוד מוכיחה הגמרא שלא בדברי רב אסי: תא שְׂמַע, רבי שמעון
אומר, דָם מְנַפְתּוּ – דם הבהמה היוצא מחמת מכתו, אֵינּוּ מְבַשֶּׁשֶׁת.
מאי לאו – האם לא משתמע מכך שדווקא דם המכה אינו מכשיר,
הָא דָם שְׂחִיטָה מְבַשֶּׁשֶׁת.
דוחה הגמרא: לא כך היא משמעות דברי רבי שמעון, אלא יש
לפרש בדבריו, שדווקא דם מגפתה אינו מכשיר, הָא דָם הַלָּלִים –
דם היוצא מבהמה על ידי התות ראשה, מְבַשֶּׁשֶׁת.
מקשה הגמרא: אָכֵל דָם שְׂחִיטָה מַאי דינו, הלא אם לא מְבַשֶּׁשֶׁת
דברי רב אסי למה השמיע רבי שמעון את חידושו בדם המכה,
לִישְׁמִיעֵינוּ שְׂחִיטָה אינו מכשיר ואפילו שהוקש למים, וְכֵן שֶׁבֶן
שְׂחִיטָה מְבַשֶּׁשֶׁת אינו מכשיר.
מתרצת הגמרא: דָם מְנַפְתּוּ אֵימָרְיָא ליה לרבי שמעון להשמיענו
שאינו מכשיר, כי אין ללמוד דין זה בקל וחומר מדם שחיטה.
משום שפִּלְקָא דְעֵתָא אֵימָנָא, מַה לי קְטִילָה בְּוִלָה, – מה לי דם
חללה שנהרגה כולה, ומה לי קְטִילָה פְּלָנָא – ומה לי דם מכה שאף
היא מקצת הריגה. ולכן הוצרך רבי שמעון להשמיענו שדווקא אם
נהרגה לגמרי דמה מכשיר.

שיש לחשוש בהם שְׂמָא תִּשְׁבַּע עֲלֵיהֶן אִשְׁתּוּ נְדָה, לפי שהיא טומאה
שכיחה. ואף שאוכלי תרומה נוהרים לשמור את בגדיהם בטהרה,
מכל מקום לגבי קודש אין זו נחשבת לשמירה. אָכֵל בְּפִירֵי שאינם
נטמאים במדרס אלא במגע ומשא ואין טומאתם מצויה, לא
אִמְרִינָן כן, אלא שמירתם לגבי תרומה מועילה אף לגבי קודש.
וכמו כן שלישי לטומאה שלהם נחשב שלישי גם לגבי קודש. ואם
כן חזרת הקושיא למקומה, שאם אין שלישי של חולין על טהרת
הקודש עושה רביעי, מדוע פסל רבי יהושע את האוכל אוכל
שלישי של חולין שנעשה על טהרת תרומה לאכילת קודש.
וְרַבִּי יִצְחָק סובר, שאף בְּפִירֵי שאין נזהגת בהם טומאת מדרס נְמִי
אָמַר תנא המשנה בחגיגה, שאפילו אם נשמרו לשם תרומה עדיין
הם בחזקת טמאים לגבי קודש, וחוששים על שלישי שמא נטמא
על ידי ראשון לטומאה והוא שני.
רבי ירמיה מקשה על רבי יצחק: מְתִיב רַבִּי יִרְמְיָה מְדִפְתִּי, וְמִי
אִמְרִינָן בְּפִירֵי שטהרת תרומה היא כטומאה אצל חכמים, וְהִתְנַן
בחגיגה (כד) עם הארץ נאמן להעיד על טהרת יין לנסכים ושמן
למנחות, אבל אינו נאמן על טהרת תרומת יין ושמן. ואם אָמַר על
חבית של יין תרומה 'הַפְּרָשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית של יין קֹדֶשׁ לנסכים'
הרי הוא נֶאֱמָן על כולה, ואף על התרומה שבתוכה. ולא אמרין
דְּקָא מְטַמָּא ליה יין הַתְּרוּמָה לִינן הַקֹּדֶשׁ הַמְעוּבָר בו. וְאִי אִמְרִינָן
שְׂחִיטָה של תרומה טוֹמְאָה הִיא אֲכָל הַקֹּדֶשׁ אף בפירות, הלא אף
שלגבי עצמה היא טהורה מכל מקום הַתְּרוּמָה לְקֹדֶשׁ.
אָמַר רבי יצחק, וכי מְטַמְּאָה בְּחִבּוּרֵיהּ – מתרומה קודש
המונחים בקביעות בכלי אחד קְאָמְרִית להוכיח כן, הלא טוֹמְאָה
בְּחִבּוּרֵין שְׂאֵנִי, משום דְּמִינוּ דְּמִתְרִינָן אִטְהַרְתּוּ הַקֹּדֶשׁ מִתְרִינָן נְמִי
אִטְהַרְתּוּ הַתְּרוּמָה, שכן מאחר שהם מעורבים יחד, הרי הוא משמר
את התרומה באותה מידה שמשמר את הקודש. מה שאין כן
בתרומה קודש שאינם מעורבים יחד, שאין שמירת התרומה
מועילה לקודש.
הגמרא חזרת ליעקר דינו של רבי יצחק ומקשה עליו: מְתִיב רַב
הוּנָא בְּרִי נֶתָן לרבי יצחק, הלא שנינו בטהרות (פ"ב מ"ה) הַשְּׂנִי
לטומאה שֶׁבְּחוּלִין מְטַמָּא מְשַׁקָּה חוּלִין ועושהו ראשון לענף
שיטמא אחרים, וְפֻסֵל אוֹכֵל תְּרוּמָה, וְהַשְּׂלִישִׁי שְׂבָחוּלִין מְטַמָּא
מְשַׁקָּה קֹדֶשׁ, וְפֻסֵל אוֹכֵל קֹדֶשׁ, שכן שלישי עושה רביעי בקודש.
ובאיהו שלישי נאמר דין זה, בשלישי של חולין שְׂנַעְשֵׁוּ עַל טְהַרְתּוֹ
הַקֹּדֶשׁ. הרי לנו שאף הם עושים רביעי בקודש, ולא כדברי רבי
יצחק שרק קודש המקודש בקדושת התנא עושה רביעי בקודש.
מתרצת הגמרא: מחלוקת תַּנְיָי הִיא, דְּהוּנָא וְרַבְנָן, חוּלִין שְׂנַעְשֵׁוּ
עַל טְהַרְתּוֹ קֹדֶשׁ, תַּנְיָי הֵן בְּחוּלִין. משום שאי אפשר להתפס בחולין
טהרת קודש. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרִבִּי צְדוֹק אָמַר, אף שנתפס בהם דין
טהרת הקודש, מכל מקום תַּנְיָי הֵן בְּתְרוּמָה בלבד, ובכוחם לְטַמָּא
רַק שְׂנִינִי וְלִפְסוּל אֶחָד. כלומר רק הראשון והשני שבהם טמאים
לטמא אחרים אבל השלישי שבהם אינו 'טמא' אלא 'פסול' בלבד.
ובשיטת תנא זה אמר רבי יצחק שאין הקודש נעשה רביעי אלא
על ידי קודש מקודש ולא על ידי חולין על טהרת הקודש. שכן
מאחר שאין בהם עצמם רביעי, אף אין בכח שלישי שלהם לעשות
רביעי בקודש ולפסולו, משום שלא חל בו אלא דין 'פסול' לעצמו,
ולא דין 'טומאה' לטמא אחרים. אבל תנא המשנה הקודמת חולק
על רבי אלעזר ברבי צדוק, וסובר שיש רביעי גם בחולין שנעשו
על טהרת הקודש, ועל כן שלישי שלהם עושה רביעי בקודש.
נמצא ששלש שיטות יש בחולין שנעשו על טהרת הקודש. א.
לדעת חכמים יש בחולין על טהרת הקודש רביעי לטומאה. ב.
לדעת רבי אלעזר ברבי צדוק יש להם שלישי בלבד. ג. לדעת תנא
קמא דרבי אלעזר ברבי צדוק אף שלישי לטומאה אין להם.
ישנו דין בטומאת אוכלין שאינם מוכשרים לקבל טומאה עד
שיבוא עליהם משקה אחר משבעת משקים, שאחר מזהם הוא דם.
וכמה מיני דם הם: א. דם חללים, והוא דם של אדם או בהמה
שנהרגה, ונפשו יוצאת יחד עם יציאתו מן הגוף, מכשיר לדברי
הכל, שכן הכתוב קראו משקה, כנאמר (במדבר כג כד) 'ודם חללים

1 סֶלְקָא דְעֵקֶף אֲמִינָא, הוּאִיל וּפְסוּלֵי הַמוֹקֶדֶשׁ אִסְרִי (ואסורין)
2 בְּגִיחַ וְעִבּוּדָה אֶף לֵאחֲרַי שְׁנַפֵּל בָּהֶם מוֹם וּנְפֹדוּ, וְלֹא הוֹתֵרָה אֵלָא
3 אִכִּילַת בְּשָׂרָם בְּלִבָּד, הֵינּוּ סְבוּרִים שֶׁאֵף דָּמָן יֵאסֵר בַּהֲנָא וְלִבְעִי
4 (ו-ויצטרך) קְבוּרָה. קִשְׁמֵעַ לָן הַכְּתוּב 'עַל הָאָרֶץ תִּשְׁכַּנּוּ כִמִּים',
5 שְׁהוּא מוֹתֵר בַּהֲנָא כִמִּים.
6 הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְדִין דְּמִלְלִים, וּמִפְרֶשֶׁת מִהוּ: אַרְבַּעַה מִינֵי דֵם
7 יוֹצֵאִים עַל יְדֵי דְקִירַת אָדָם אוֹ בַהֲמָה: א. בַּתְחִילָה הוּא שְׁחוֹר
8 וְשׁוֹתֵת (וּמִטְפֹּטף שֶׁלֹא בַחוּק). ב. אַחֵר כֵּךְ הוּא אֲדוּם וְשׁוֹתֵת. ג.
9 אַחֵר כֵּךְ מִקְלָח בַּחוּק לְמַרְחוּק, וְהוּוּ דֵם הַנֶּפֶשׁ, כְּלוֹמֵר דֵם שֶׁנִּפְשׁ
10 יוֹצֵאת בּוֹ. ד. לֵאחֲרַי שְׁהֵדָם מִתְמַעֵט, הוּא מִפְסִיק לְקַלָּה, וְחוֹזֵר
11 לַהֲיוֹת שׁוֹתֵת, וְהוּא הִקְרִי דֵם הַתְּמִצִּית.
12 הָנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִמֶּה שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר כִּגְדִי) 'וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתַּח'
13 לְמִדְנָה, שְׁדוּקָא דֵם הַתְּמִצִּית יוֹצֵאֵת מִדְּהוּפָא לֵאחֲרַי שְׁמֵת וְנִעֲשֶׂה
14 חֵלָל נְחֻשֵׁב לְמִשְׁקָה, פָּרָט לְדָם קְלִיחַ שֶׁהִנֵּפֶשׁ יוֹצֵאת בּוֹ שְׁאִינוּ
15 נִחְשָׁב מִשְׁקָה, מִשּׁוּם שֶׁעֵדִינן אֵין הַגּוֹף חֵלָל בְּשַׁעַת יוֹצִאתוֹ, וְעַל כֵּן
16 אֵינוּ מְכַשֵּׁיר אֶת הַדְּרָגָה לְקַבֵּלֵת טוֹמָא.
17 הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְדִין בַּהֲכֹשֶׁר דֵם שְׁחִיטָה: תַּנּוּ בְּרֵבֵן, הַשּׁוֹחֵט וְהַתִּיז
18 מִדָּם הַשְׁחִיטָה עַל הַדְּלָעַת, רַבִּי אֱלִיָּהוּ הוֹכֵשֶׁר הַדְּלָעַת לְקַבֵּלֵת
19 טוֹמָא עַל יְדֵי הָדָם. רַבִּי חֵימָא אֱלִיָּהוּ, תוֹלִין. כְּלוֹמֵר, הַכֹּשֶׁר זֶה תְּלִיז
20 וְעוֹמֵד בַּסֶּפֶק, וּבִסְמוּךְ יִבְאֹרוּ דְבָרָיו.
21 אֱמֵר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, מֵאֲחֵר שֶׁרַבִּי אֱלִיָּהוּ הוֹכֵשֶׁר הַמֵּאכֵל עַל יְדֵי דֵם
22 זֶה, וְרַבִּי חֵימָא אֱלִיָּהוּ, אֵינוּ עַל מִי נִסְמָךְ, הָאֵם יֵשׁ לָנוּ לְטַמָּא
23 אֶת הַדְּלָעַת אִם נִגְעָה בָּהּ טוֹמָא לֵאחֲרַי הַכֹּשֶׁר זֶה אוֹ לֹא. בְּאִי
24 וְנִסְמָךְ עַל דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן אֱלִיָּהוּ שְׁחִיטָה מְכַשֶּׁרֶת
25 וְלֹא דֵם. וּבִסְמוּךְ יִבְאֹרוּ דְבָרָיו.
26 שִׁיטָה רַב פֶּפֶא בְּבִיאוֹר הַמַּחְלוּקֶת הָאֲמוּרָה: אֱמֵר רַב פֶּפֶא, הַבֵּל
27 מוֹדִים, בֵּין רַבִּי וּבֵין רַבִּי חֵימָא, הֵיכָא דְאִתִּיָּה לְדָם הַשְׁחִיטָה עַל
28 הַדְּלָעַת מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף שֶׁל הַשְׁחִיטָה, כּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְהוּא
29 מְכַשֵּׁר, וּבִשְׁחִיטָת חֲכָמִים בְּמִשְׁנֵיתוֹ. כִּי פְלִיגִי, בְּנִתְקַנְתָּ הָדָם
30 מִהַדְּלָעַת בֵּין שְׁחִיטָת הַסִּימֵן לְשְׁחִיטָת הַסִּימֵן הַשֵּׁנִי. רַבִּי פֶּפֶא, יִשְׁנֵה
31 לְשְׁחִיטָה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף, וְאֶף תְּחִילַת הַשְׁחִיטָה קְרוּיָה שְׁחִיטָה,
32 וְעַל כֵּן הָאִי דֵם שִׁיטָה בְּסִימֵן הָרֵאשׁוֹן דֵם שְׁחִיטָה הוּא וּמִכְשִׁיר.
33 וְאֵילוּ רַבִּי חֵימָא פֶּפֶא, אֵינָה לְשְׁחִיטָה אֵלָא בְּסוֹף, וְכֵל זֶמַן שֶׁלֹא נִשְׁחַט
34 גַּם הַסִּימֵן הַשֵּׁנִי הָאִי דֵם שֶׁל שְׁחִיטָת הַסִּימֵן הָרֵאשׁוֹן דֵם מִכָּה
35 בְּכֹשֶׁר הוּא שְׁאִינוּ מִכְשִׁיר, וְאֵינוּ דֵם שְׁחִיטָה. וְכֵינִי תוֹלִין שְׁאִמְרָא
36 רַבִּי חֵימָא, תוֹלִין אֶת הַכֹּרֶעַת הַדְּבָר עַד גִּמְרָא שְׁחִיטָה. אִי אִתִּיָּה לְדָם
37 זֶה עַל הַדְּלָעַת בְּסוֹף הַשְׁחִיטָה, הִרִי הוּא מְכַשֵּׁר אוֹתָה לְקַבֵּלֵת
38 טוֹמָא, שֶׁכֵּן בַּגְמָר שְׁחִיטָת הַסִּימֵן הַשֵּׁנִי מִתְבַּרֵּר שֶׁגַּם שְׁחִיטָת
39 הַסִּימֵן הָרֵאשׁוֹן הִיטָה בְּכֹלֵל הַשְׁחִיטָה, וְאֶף דֵּמָה מִכְשִׁיר אֶת
40 הָאוֹכֵלִים. וְאוֹלָם אִי לֹא נִשְׁאָר בַּגְמָר הַשְׁחִיטָה מוֹדֵם הַסִּימֵן
41 הָרֵאשׁוֹן עַל הַדְּלָעַת, לֹא מְכַשֵּׁר דֵם זֶה אֶת הַדְּלָעַת, שְׁהִרִי בִּזְמַן
42 שְׁהִיָּה עַל הַדְּלָעַת עֵדִינן לֹא נִשְׁחַט הַסִּימֵן הַשֵּׁנִי, וְקוֹדֵם גַּמֵּר
43 הַשְׁחִיטָה אֵין נִחְשָׁב דֵם תְּחִילַת הַשְׁחִיטָה לְדֵם שְׁחִיטָה כְּאֲמוּר.
44 מִמְּשִׁיךְ רַב פֶּפֶא לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: וְכֵינִי בְּאִי וְנִסְמָךְ עַל
45 דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאִמְרָא רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דֵם שְׁחִיטָה לֹא
46 מְכַשֵּׁר כֹּלֵל, וְאֵילוּ לְרַבִּי חֵימָא הִרִי הוּא מְכַשֵּׁר, אֶךְ בְּנִתְקַנְתָּ הָדָם
47 מִהַדְּלָעַת בֵּין סִימֵן לְסִימֵן מִיָּהוּ אֲשׁוּי לְהַדְרִי – שׁוּיִם הֵם רַבִּי שְׁמַעוֹן
48 וְרַבִּי חֵימָא בִּדְנִיָּם. מִי – רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא מְכַשֵּׁר אֶת הַדְּלָעַת מִשּׁוּם
49 שְׁלִישִׁיתוֹ דֵם שְׁחִיטָה אֵינוּ חֲשׁוֹב מִשְׁקָה כֹּלֵל, וְכֵינִי רַבִּי חֵימָא לֹא
50 מְכַשֵּׁר אֶת הַדְּלָעַת מִשּׁוּם שֶׁקוֹדֵם גַּמֵּר הַשְׁחִיטָה אֵין תְּחִילַת
51 נִחְשָׁבֵת לְשְׁחִיטָה. נִמְצָא שְׁבִאוּפֵן זֶה הָיָה לִיָּה רַבִּי הַסּוֹבֵר
52 שֶׁהוֹכְשֶׁרָה הַדְּלָעַת הָדָם הַשֵּׁנִים שְׁאִינָם מִכְשִׁירִים אוֹתָה, וְאֵין
53 פּוֹסְקִים לְהַלְכָה כְּדִבְרֵי שֶׁל אֲחֵר בְּמָקוֹם שֵׁנִים הַחוּלְקִים עֲלֵיו.
54 שִׁיטָה רַב אֲשִׁי בְּבִיאוֹר הַמַּחְלוּקֶת הָאֲמוּרָה: רַב אֲשִׁי אֱמֵר, מִה
55 שְׁחִיטָה רַבִּי חֵימָא תוֹלִין עַל דְּלָעַת שֶׁהוֹכְשֶׁרָה בְּדָם שְׁחִיטָה, תְּלִיזָה
56 וְעוֹמֵדִת הִיא לְעוֹלָם מִשְׁמַע, וְאֶף אִם נִתְקַנְתָּ מִמֶּנָּה הָדָם בַּגְמָר
57 הַשְׁחִיטָה עֵדִינן לְרַבִּי חֵימָא פְּסוּקִי מִסְּפָקָא לִיָּה, אִם הוֹכְשֶׁרָה אוֹ לֹא.
58 שֶׁכֵּן הַסְתַּפֵּק אִי יִשְׁנֵה לְשְׁחִיטָה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף וְאֶף דֵם תְּחִילַת

59 הַשְׁחִיטָה מִכְשִׁיר, אוֹ אֵינָה לְשְׁחִיטָה אֵלָא בְּסוֹף וְאֵין דֵם תְּחִילַת
60 הַשְׁחִיטָה מִכְשִׁיר אֵלָא רַק לֵאחֲרַי גַּמֵּר הַשְׁחִיטָה. וְכֵינִי תוֹלִין, שְׁאֵם
61 נִטְמָא הַדְּלָעַת לֵאחֲרַי שְׁחִיטָה עֲלֵיהָ דֵם תְּחִילַת הַשְׁחִיטָה וְהַתְּקַנָּה
62 מִמֶּנָּה קוֹדֵם גַּמֵּר הַשְׁחִיטָה. הִרִי הִיא סֶפֶק טַמָּא. וְאִם הִיא דְּלָעַת
63 שֶׁל תְּרוּמָה, לֹא אוֹכְלִין אוֹתָה, וְאוֹלָם גַּם לֹא שׁוֹרְפִין אוֹתָה כְּדִין
64 תְּרוּמָה טַמָּא בּוֹדָאי שְׁמִיצוֹתָה בְּשִׁרְפָּה, מִפְּנֵי שְׁאֵינוּ מְסוּפָקִים
65 הָאֵם הוֹכְשֶׁרָה הַדְּלָעַת אוֹ לֹא.
66 מִמְּשִׁיךְ רַב אֲשִׁי לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: וְכֵינִי בְּאִי וְנִסְמָךְ עַל
67 דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאִמְרָא רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דֵם שְׁחִיטָה לֹא
68 מְכַשֵּׁר כֹּלֵל, וְאֵילוּ לְרַבִּי חֵימָא פְּסִיקָא הוּא אִם דֵם הַשְׁחִיטָה מִכְשִׁיר
69 אֶף בַּתְּחִילַתָּה, אֶךְ לְעֵנֵן שְׁרִיפָה מִיָּהוּ שׁוּי לְהַדְרִי – שׁוּיִם הֵם שְׁאֵין
70 שׁוֹרְפִים אֶת הַדְּלָעַת שְׁטַמָּא לֵאחֲרַי שֶׁהוֹכְשֶׁרָה בְּדָם תְּחִילַת
71 הַשְׁחִיטָה, כֹּל אֶחָד מִטַּעְמוֹ. מִי – רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא שְׁרִיפָה – וְסוֹבֵר
72 שְׁאִינָה שְׁרַפְתָּן מִשּׁוּם שְׁלִישִׁיתוֹ וְדָאי טַהוּרָה הִיא, וְכֵינִי רַבִּי
73 חֵימָא לֹא שְׁרִיפָה מִשּׁוּם שֶׁסֶפֶק טַהוּרָה הִיא. נִמְצָא דְהוּוּ לִיָּה רַבִּי
74 הַמְטָמָא בְּתוֹרַת וְדָאי אֶת הַדְּלָעַת הָדָם הַשֵּׁנִים שְׁאִינָם מִטַּמָּאִים
75 אוֹתָה בּוֹדָאי, וְאֵין פּוֹסְקִים לְהַלְכָה כְּדִבְרֵי שֶׁל אֲחֵר בְּמָקוֹם שֵׁנִים
76 הַחוּלְקִים עֲלֵיו. וְכֵינִי קָאָמֵר רַבִּי חֵימָא, בְּגוֹן זֹאת תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין
77 וְלֹא שׁוֹרְפִין.
78 הַלְכָה בִּידְנֵינוּ (חֲגִיגָה כו), שֶׁאֵף שְׁאֵין הָאוֹכֵלִים מְקַבְּלִים טוֹמָא אֵלָא
79 אִם כֵּן הוֹכְשֶׁרָה קוֹדֵם לָכֵן עַל יְדֵי מִשְׁקָה שְׁנִיתָן עֲלֵיהֶם, הַקִּדְשִׁים
80 מְקַבְּלִים טוֹמָא אֶפְיֻלוּ בְּלֹא הַכֹּשֶׁר מִשְׁקָה, מִשּׁוּם חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ
81 וְחִיבַת הַקִּדְשִׁים וְחִיבַת הַמִּשְׁבָּח מִחִיבַת הַלְוִיָּה לְאוֹכֵל וּמִכְשִׁירָתָם
82 לְקַבֵּלֵת טוֹמָא. וּמִבִּיָּא הַגְמָרָא סֶפֶק בְּדִין הַכֹּשֶׁר זֶה.
83 פְּעִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, צָרִיד – קִמַּח יֵבֶשׁ שֶׁל מִנְחָתָה שֶׁלֹא נִגַּע
84 בְּשֶׁמֶן הַנֶּבֶל עִם הַמִּנְחָה וְנִטְמָא בְּלֹא הַכֹּשֶׁר מִשְׁקָה מִשּׁוּם חִיבַת
85 הַקּוֹדֶשׁ, הָאֵם מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, שְׁאֵם נִטְמָא מֵאֵם הַטוֹמָא
86 יִטְמָא אוֹכֵל אַחֵר וְיַעֲשֶׂהוּ שֵׁנִי, וְאִם נִטְמָא מֵרֵאשׁוֹן לְטוֹמָא
87 וְנִעֲשֶׂה שֵׁנִי יִטְמָא אוֹכֵל אַחֵר וְיַעֲשֶׂהוּ שְׁלִישִׁי. אוֹ דְלִמָּא, אֶף
88 שֶׁהַצָּרִיד עֲצָמוֹ נִטְמָא בְּלֹא הַכֹּשֶׁר מִשּׁוּם חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ, מִכָּל מָקוֹם
89 אֵין מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, וְאֵינוּ מִטְמָא אוֹכֵל אַחֵר הַנוֹגֵעַ בּוֹ.
90 מִפְּרֶשֶׁת הַגְמָרָא אֶת צִדְדֵי הַסֶּפֶק: כִּי מִהֵנָּה – הָאֵם מוֹעִילָה חֶפֶת
91 הַקֶּדֶשׁ לְהַכְשִׁיר אֶת הַקִּדְשִׁים רַק כְּדִי לְאַפְסוּלִי גּוֹפִיָּה – לְפִסּוֹל
92 אוֹתָם עֲצָמָם, אֲבָל לְמִיָּנָה בִּיהַר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי שִׁיטָמָא אוֹכֵל אַחֵר
93 הַנוֹגֵעַ בּוֹ לֹא מוֹעִיל הַכֹּשֶׁר הָאֲמוּר. אוֹ דְלִמָּא, לֹא שְׁנֵא טוֹמָא
94 עֲצָמָם אוֹ טוֹמָא אַחֲרִים, וְכֵשֶׁם שֶׁהֵם עֲצָמָם נִטְמָאִים בְּלֹא הַכֹּשֶׁר
95 מִשְׁקָה כְּמוֹ כֵּן הֵם מִטְמָאִים אַחֲרִים.
96 הַגְמָרָא מְבִיָּא הוֹכְחָה לְצַד הַשֵּׁנִי שֶׁל הַסֶּפֶק הָאֲמוּר: אֱמֵר רַבִּי
97 אֱלִיָּהוּ, הָאֵם שְׁמַע, נִאֲמַר בְּתוֹרָה בְּדִין טוֹמָא אוֹכֵלִים (וְיִקְרָא יֵא לֵד),
98 'מִכָּל הָאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְגו' אֲשֶׁר יִבּוֹא עֲלֵיו מִיָּם יִטְמָא, וּמִכָּאן
99 שֶׁרַק אוֹכֵל הָאֵם בְּמִיָּם הוֹכֵשֶׁר לְקַבֵּלֵת טוֹמָא, אֲבָל אוֹכֵל שְׁאִינוּ
100 בָּא בְּמִיָּם לֹא הוֹכֵשֶׁר לָכֵךְ. הִרִי לָנוּ שְׁכַל אוֹכֵל שֶׁלֹא הוֹכְשֶׁר עַל יְדֵי
101 מִשְׁקָה אֵינוּ נִטְמָא, וְאֶפְיֻלוּ חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ אֵינָה מוֹעִילָה לְטַמָּא אֶת
102 הַקִּדְשִׁים שֶׁנִּגְעוּ בְּטוֹמָא, אֵלָא לְפִסּוֹלֵם בְּלִבָּד.
103 מִקְשָׁה הַגְמָרָא עַל הוֹכְחָה זֶה: אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ לִיָּה
104 בְּמִאֲכָלִי חוֹלִין שֶׁרַק אוֹכֵל הָאֵם בְּמִיָּם הוֹכְשֶׁר לְקַבֵּלֵת טוֹמָא, הֵלֵךְ
105 מִקְרָא מְפוֹרֵשׁ הוּא כְּמוֹבָא לְעִיל. אֵלָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
106 שֶׁהַסֶּפֶק בְּדִין זֶה, הֵכִי קָמִיפְעִיָּא לִיָּה, הָאֵם חֶפֶת הַקֶּדֶשׁ מְאֻכֵּל הָאֵם
107 בְּמִיָּם דְּמִי, וְעַל כֵּן קִדְשִׁים אֵינָם צָרִיכִים הַכֹּשֶׁר כֹּלֵל וְאֶף לֹא לְעֵנִן
108 לְטַמָּא אַחֲרִים, אוֹ שְׁמָא לֹא נִאֲמַר דִּין חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ אֵלָא לְטוֹמָא
109 עֲצָמָם וְלֹא לְטַמָּא אַחֲרִים. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: רַבִּי אֱלִיָּהוּ נִמִּי מִיתוּרִי
110 קָרָא קָאָמֵר – מִיתוּרִי הַמְקִרָאוֹת הָאֲמוּרִים בְּעֵנֵין הַכֹּשֶׁר אֲמַר
111 לְפָשׁוּט אֶת סֶפֶקוֹ שֶׁל רִישׁ לָקִישׁ. מִכָּדִי – הֵלֵךְ אֲבָר בְּתִיב בַּהֲמִשְׁרָא
112 לְפָרֶשׁה דִּין הַכֹּשֶׁר מִשְׁקִים, שְׁנֵאמַר (שם לז) 'כִּי יִתֵּן מִיָּם עַל דְּרַע
113 וְנִפֵּל מִנְּבִלָתָם עֲלֵיו טַמָּא הוּא לָכֵם'. וְאִם כֵּן דִּין הַכֹּשֶׁר הָאֲמוּר
114 בְּכַתּוּב 'מִכָּל הָאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְמָה לִי'.

חולין. פרק שני – השוחט דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז

רש"י

הואיל ואסירי בגיזה ועבודה – דכתיב ודברים יב: "תזבח" – ולא גיזה, "בשר" – ולא חלב, בפרק שני דבכורות (טו.א.) פ"ט ל"ט ק"ח – שמקין את הבהמה, בתחלה הדם שותת טביפה אחת או שתיים, ואחר כך הוא מקלח, ואחר כך הוא משחיר, והכי קיימא לן בכריתות (כב.א.) ותניא חתם: איזהו דם היקף שהנפש יוצאה בו – מטפיפה המושחרת ואילך, אבל

דם קילוח לא הוי דם הנפש, את הוורעים – ליטנא דקרא נקט, "וכי יתן מים על זרע" (ויקרא יא.) והתני – בתחלת שחיטה. על הדלעת – תלושה של תרומה. רבי חייא אומר תולין – לקמיה מפרש מאי "תולין". באו ונסמך על דברי רבי שמעון – שהוא מסייע את רבי חייא שאמר: אין דם מכשיר, והוה ליה רבי יודו במקום שנים. היבא דאיתיה לים – על הדלעת עד גמר שחיטה, שלא נתקנה. המכשיר – דדם שחיטה הוא, ואיתקש למים. אינה לשחיטה אלא לבסוף – ובשנתקנה קודם סימן שני עדיין לא היה קרוי דם שחיטה, אלא דם מנפחו. תולין הדבר – אי הוי הכשר אי לא. לרבי שמעון לא מכשיר – לעולם, ואינו מסייע את רבי חייא! בנתקנה – דפליגי ביה רבי ורבי חייא. מיהא – מסייע ליה לרבי שמעון, דבין למר ובין למר לא מכשיר. לעולם משמע – עד שיבא אלהיו ויודיענו. ולא תני תנא תולין הדבר שגמרו מוכיח עליה. לא אוכלין ולא שורפין – אם נתקנה קודם גמר שחיטה ואחר כך נגעה טומאה בורעים. והכי קאמר ב' – גירסא דלא צריכה היא. צריד של מנחות – קורט קמח הצבור במנחה, ואין שמן נכנס לתוכו. "צריד" לשון יבש, ודוגמתו בראש השנה (כב.א.) היה קולו דק או עב או צרור. קיימא לן דחיבת הקדש מכשיר, ותניא: "הכשר" – לרבות עצים ולבונה, כדלקמן (עמוד ב.). מונינו בו ראשון ושני – כלומר, אם נטמא מטמא אחרים או לא. לאפסולי גופיה – ליתסר באבילה. אפיו ריש לקיש – דבעי לה, לא ידע להאי קרא דהכשר על ידי מים זוחא? ריש לקיש – בקדש מביע ליה, אי היא חיבת הקדש כהכשר מים בחולין, לא. ומהדר גמרא לשנויי: ורבי אלעזר נמי, דפשיט ליה ניהליה – מתורא דקרא פשטיה ניהליה.

לאו

סלקא דעתך אמינא: הואיל ואסירי בגיזה ועבודה

- דמן לבשי קבורה, קמשימע לן. תנא דבי רבי ישמעאל: "ודם חללים ישתה" – פ"ט ל"ט ק"ח, שאינו מכשיר את הוורעים. תנו רבנן: השוחט והתני דם על הדלעת – רבי אומר: הוכשר, רבי חייא אומר: תולין. אמר רבי אשימאי: מאחר שרבי אומר הוכשר, ורבי חייא אומר תולין, אנו על מי נסמך? באו ונסמך על דברי רבי שמעון, שהיה רבי שמעון אומר: שחיטה מכשיר ולא דם. אמר רב פפא: הפל מוידם, הוכא דאיתיה לדם מתחלה ועד סוף – פולין עלמא לא פליגי דמכשיר. כי פליגי – בנתקנה הדם בין סימן לסימן; רבי סבר: ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, והאי דם שחיטה הוא; רבי חייא סבר: אינה לשחיטה אלא בסוף, והאי דם מפה הוא, ומאי תולין? תולין הדבר עד גמר שחיטה, אי איתיה לדם בסוף שחיטה – מכשיר, ואי לא – לא מכשיר. ומאי "באו ונסמך על דברי רבי שמעון"? לרבי שמעון לא מכשיר, לרבי חייא מכשיר! – בנתקנה מיהו אשוו להדדי, מר לא מכשיר ומר לא מכשיר; הוה ליה רבי חר, ואין דבריו של אחד במקום שנים. רב אשי אמר: "תולין" – לעולם משמע, ונתקנה לרבי חייא ספקי מספקא ליה אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא בסוף, ומאי "תולין"? לא אוכלין ולא שורפין. – ומאי "באו ונסמך על דברי רבי שמעון"? לרבי שמעון לא מכשיר, לרבי חייא ספקא! – לענין שריפה מיהו שוו להדדי, מר לא שריפה ומר לא שריפה; הוה ליה רבי חר, ואין דבריו של אחד במקום שנים, והכי קאמר: בגון זאת תולין, לא אוכלין ולא שורפין. פ"ט ל"ט ק"ח, ואין לקיש: צריד של מנחות, מונינו בו ראשון ושני, או אין מונינו בו ראשון ושני? כי מהניא חבת הקדש –

לאפסולי גופיה, למימנא ביה ראשון ושני – לא, או דלמא לא שניא? אמר רבי אלעזר, תא שמע: "מפל האכל אשר יאכל" וגו', אוכל הכא במים – לא הוכשר. – אטו רבי שמעון בן לקיש הכי קמייפעיא ליה: חבת הקדש, באוכל הכא במים דמי או לא? רבי אלעזר נמי מיתורי קראי קאמר, מפדי פתיב: "וכי יתן מים על זרע", "מפל האכל אשר יאכל" למה ליה?

לאו

למעוטי דם המשחיר. והבא לגבי הכשר ורעים לכך אינו מכשיר – משום ד"דם חללים" כתיב, ולא מיקרי דם חלל אלא אותו שיוצא אחר מיהו. שנעשה כבר חלל, פרט לכל קילוח שאינו לאחר מיתה. וכן פירש בקונטרס בכריתות (כב.א.) דם שחיטה הוי איפכא, דלא חשיב דם שחיטה אלא דם שהנשמה יוצאה בו, אבל לאחר מיתה אינו קרוי דם. כדאמר בפרק קמא דפסחים (טו.ב.) דהרי דם התמצית שנשפך במים ואינו מכשיר! אמר ליה: הנה לדם התמצית, דאפילו בחולין נמי לא מכשיר, דאמר קרא: "כי הדם הוא הנפש" – דם שהנפש יוצאה בו קרוי דם וכו'. "צריד" של מנחות מונינו בו – פירש בקונטרס: קורט קמח הצבור במנחה, ואין שמן נכנס לתוכו. ואם תאמר: ויצטרף כלי לענין הכשר כאילו הוכשר כולו, כמו שמצריך לענין טומאה, מכתוב "כף אחת" דרשין: עשה הכתוב לכל מה שבכף אחת ופסחים ט.א. דמנחה נבללת בכלי שרת. כדמוכח בפרק קמא דמנחות (ט.א.) דאמר רבי יוחנן: בללה ור – כשרה. חוץ לחומת העורה – פסולה. ומפרש טעמא, דכין דקדושת כלי היא, נהי דכהונה לא בעי, פנים מיהא בעיא. ועוד, דלא שייך חיבת הקדש אלא היבא שנתקדש בכלי שרת, כדמוכח בריש "המנחות והנסכים" (שם ק.א.) דקאמר: עצים כל כמה דלא משפי להו בגיורין לא מתכשרין, ולבונה נמי כל כמה דלא מקדש בכלי לא מתכשרא. והא דאמר בהזיא (קכ.ב.) גבי פרה מטיטא, אף על גב דכל העומד לשרוף כשרוף דמי והוא כעפרא, משום דחיבת הקדש משויא ליה אוכל, והתם לויכא קדוש כלי – שאני פרה, והואיל ועשו בה שחיטה והואה כעין קרבן, וגם משום דחומר דפרה, החמירו שתהני בה חיבת הקדש! ויש לומר: דמיידי הכא בשלא נתן עדיין שמן במנחה בתחלה כשהסולת בביסה. ובמאן דאמר מדת יבש נתקדשה, והוא מנחה קדושה בלא שמן, או במנחת חוטא או במנחת קנאות, דליכא שמן, ונתקדש הסולת בכלי ולא נתן בו מים כלל. ומיהו לשון "צריד" משמע: מקצתה לזה ומקצתה יבשה. והוא הדין דהוה מצי למיכבי בבשר קדש שלא בא במים, דדם קריש לא מכשיר.

1 **חד** במת וחד בשרץ וצריכי - והוא הדין דהוה מצי למימר: חד גבילה וחד בשרץ,
2 וצריכי, דגבילה חמירא משרץ לענין משא, ושרץ חמור מגבילה דשיעורו כבעדרשה.
3 אבל קצת קשה: במת דמטמא טומאת שבעה, מנא לן דבעי הכשר, כיון דאיכא לאוקמי
4 איך קרא מגבילה ואומר הרי רבינו יצחק, דכיון דתרייהו בשרץ כתיבי, איכא לאוקמי
5 ב'אם אינו ענין' לכל הטומאות. ואם תאמר:

6 גילת מת ושרץ מחדדי בגויה שזה ד"בגד ועור",
7 כדילפינן בפרק "במה אשה" (שבת סד,א) לענין
8 קילקי וחבקק ויש לומר: דלא ילפינן מ"בגד ועור"
9 אלא לענין בגד, דחשוב בגד בזה כמו זה, אבל
10 לענין הכשר לא שייך למילף בגויה שזה זו.
11 ובפרק קמא דפסחים (טו,א) מיייתי עוד קרא
12 שלשי: "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי
13 יטמא", ומאי "יטמא" - הכשר. ויבשר. ויבשר.
14 בתלושין וחד במחורבין, וצריכי, ואין צריך למת
15 ושרץ לכל חד וחד תרי קראי משום תלושין
16 ומחורבין, דכיון דגלי קרא בחד דאין חילוק בין
17 תלושין למחורבין - הוא הדין באיך. ו**ואי**
18 אשמועינן במת כו' - לא היה צריך לצריכותא
19 זו, דקראי בשרץ כתיבי. אלא אורחא דגמרא
20 לפרש באילו חד במת בדיקא. וכן שמוצא
21 לעשות צריכותא בתריוהו.

22 **מתבי** רב יוסף רבי שמעון אומר הוכשרו
23 בשחיטה - מדרבנן לא פריך, דאמרי
24 דם מכשיר, דהכשר דם חשוב כהכשר מים ויין,
25 שהכל משקה. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך
26 מהבוצר לגת? אלא הנה נמי הוה טעמא כאילו
27 הוכשר ביי, כדמפרש בפרק קמא דשבת (יז,א):
28 שמה יבצרנו בקופות מוזהרות ויש לומר, דהכי
29 קאמר: כיון דמדאורייתא לא אשכחנא הכשר
30 בלא משקה, בבוצר לגת דאילו לאיבוד ולא
31 חשיב משקה - לא הוה לחו לרבנן למגור שמה
32 יבצרנו כו'. אבל אם אשכחנא מדאורייתא,
33 הכשר בלא משקה בשום מקום, ניתא. **אלא**
34 שאין מכשירין - הוה מצי למימר דאיתכשר
35 במים מחורבין. דטעמא דרבי יוסי רבי חנינא
36 דאמר: משקי בי מטבחיא אין מכשירין - משום
37 דהוה תלושין. וקסבר דתלושין לא מכשיר
38 מדאורייתא, דריש "כל משקה אשר ישתה
39 בכל כלי יטמא" כמאן דאמר בפרק קמא
40 דפסחים (טו,א) טעמא ממש, וליכא אלא חד
41 קרא בהכשר, ומסתבר ליה לאוקמא במחורבין
42 טפי מבתלושין, ובעודה אוקמי אדאורייתא.
43 **ובי** תימא תרגמא אדם והא משקי קאמר -
44 עיקר דיוקא ולאו מן דקתני "משקי" בידו,
45 דמנא לן דלמא כתיבא "משקה" בה"א. אלא
46 א"כדן סמין, דמשמע לשון רבים. וגבי מחט
47 שנמצאת בבשר בסוף פרק קמא דפסחים (כ,א)
48 נמי לא בעי לשנוי: תרגמא אדם, משום חך
49 פריבא. אבל הנה לעיל (טו,א) בהזאה פירקא
50 משני: תרגמא אדם, ולא חיש אחר קשיא.
51 ומפרש: משקין דעלמא, כמו בפרק "האומר"
52 בקדושין (סד,ב) דאמר מאי "בגורת" - בגורת
53 דעלמא.

54 **ועדיין** משקה טופח עליה - פירש הקונטרס:

55 גופל מן העור לבשר. וקשיא לפירושו: דאם כן הוה תלושין, ושמואל סבר בפרק
56 קמא דפסחים (טו,א) דתלושין לא מכשיר, דהא דריש "יטמא" - יטמא ממש, וליכא אלא
57 חד קרא בהכשר. ואין לומר דלשמואל נפקי תלושין ומחורבין מחד קרא. דלא משמע הכי, מדנקט
58 בריש "העור הרוטב" (חולין קח,ב) אלא כשיש יד להכשר, אבל ביש שומר להכשר - כולי עלמא מודו דהיינו מחורבין, דבשעת דיוקן בעור הוה מחורבין. **והכשר** לרבות עצים
59 ולבונה - תימא: נא לן דאתא לרבות עצים ולבונה דלמא לבשר דוק אתי, דמנא ליה חבת הקדש ולא בעי הכשר? **עצים** ולבונה בני אכילה ניהו אלא חבת הקדש כו' - ואם
60 תאמר: ומשקי בית המטבחיים אמאי דכן, כיון דישן? לתכשרי בחבת הקדש להיות אוכל כמו עצים ולבונה ויש לומר: דחבת הקדש מהני מ"הכשר" לשווי אוכל מידי דמי לאוכל,
61 כיון דעצים ולבונה, שהוה דבר עב וקשה כעין אוכל. אבל לשווי משקה אוכל מ"הכשר" - לא מהניא חבת הקדש.

1 **לאו למעוטי חבת הקדש?** - לא, חד ב**טומאת מת**,
2 **וחד בטומאת שרץ**. וצריכי, דאי אשמועינן **טומאת**
3 **מת** - הנה הוא דבעי הכשר, משום דלא מטמא
4 **כבעדרשה**, אכל שרץ דמטמא כבעדרשה - אימא לא
5 **ליבעי הכשר**; ואי אשמועינן שרץ - משום דלא
6 מטמא טומאת שבעה, אכל מת דמטמא טומאת
7 שבעה - אימא לא ליבעי הכשר, צריכא. **מתיב רב**
8 **יוסף**, רבי שמעון אומר: הוכשרו בשחיטה; הוכשרו
9 - ואפילו למימני פהו ראשון ושני, אמאי? והא לאו
10 אוכל הבא במים הוא! אמר ליה אביי: עשאוהו
11 כהכשר מים מדרבנן. אמר רבי יוירא, הא שמעי:
12 הבוצר לגת - שמאי אומר: הוכשר, הלל אומר: לא
13 הוכשר, ושתיק ליה הלל לשמאי; אמאי? והא לאו
14 אוכל הבא במים הוא! אמר ליה אביי: עשאוהו
15 כהכשר מים מדרבנן. אמר ליה רב יוסף: אמאי
16 לך אנה הוכשרו בשחיטה, ואת אמרת לי: עשאוהו
17 כהכשר מים; ואמר לך רבי יוירא, ואמרת ליה:
18 עשאוהו כהכשר מים; לרבי שמעון בן לקיש נמי -
19 עשאוהו כהכשר מים! אמר ליה: אמו רבי שמעון
20 בן לקיש לתלות קמיעיאי ליה? כי קא מיבעיא ליה
21 לשרון. מכלל דחבת הקדש דאורייתא. מנא לן?
22 אילימא מדרבנן: "והכשר אשר יגע בכל מטא",
23 הא בשר דאתכשר במאי? אילימא דאתכשר בדם
24 - והאמר רבי תימא בר אבא אמר רבי יוחנן:
25 מנא לרם קדשים שאינו מכשיר? שנאמר: "לא
26 תאכלנו על הארץ תשפכנו במים", דם הנשפך
27 במים מכשיר, שאינו נשפך במים אינו מכשיר! אלא
28 דאיתכשר במשקי בית מטבחיא - והא אמר רבי
29 יוסי בריה חנינא: משקי בית מטבחיא, לא דיין שהן
30 דכן אלא שאין מכשירין! וכי תימא, תרגמא אדם
31 - והא "משקי" קאמר! אלא לאו דאתכשר בחבת
32 הקדש. - ודלמא כדכר יהודה אמר שמואל, דאמר
33 רב יהודה אמר שמואל: כגון שהיתה לו פרה
34 של זבחי שלמים והעבירה בנחל, שחטה ועדיין
35 משקה טופח עליה! - אלא מסיפא: "והכשר"
36 לרבות עצים ולבונה; עצים ולבונה בני אכילה
37 ניהו? אלא חבת הקדש מכשרא להו ומשויא
38 להו אוכל, הכא נמי - חבת הקדש מכשרתה;
39 מאי?

40 אלמא, חבת הקדש דאורייתא ושרפין עליה. וקמיעיאי ליה לריש לקיש.
41 מאי

1 לאו למעוטי חבת הקדש - דלא הוי בהכשר מים ממש? וכי יותן מים על
2 זרע ונפל מגבילה עליה? וגו' (ויקרא יא) משתעי בשרצים, ואשמועינן דלא
3 מטמא אוכל אלא בהכשר, רמכל האוכלי אתא לאחרי טומאת מת. ואף על
4 גב דברשרת שרצים כתיבי, אם אינו ענין להם - תנחו ענין לטומאת מת. ואפילו
5 למימני ביה ראשון ושני - דהא מתניתין
6 בחולין אוקמנא משעתין קמיתא, ובחולין
7 ליכא משום איפסולי גופה לאיתסורי
8 באכילה. והא לאו אוכל הבא במים הוא
9 - ואפילו הכי מניין, והוא הדין לחיבת
10 הקדש בקדשים. מדרבנן - ולא שרפין
11 עלה תרומה וקדשים אם נגעו בה. שמאי
12 אומר הוכשר - דאף על גב דלא ניהא
13 ליה במשקה היוצא מהם, דהא לאיבוד
14 אזלי, גורנין לה ב"רציאות שבת" (שבת יז,א)
15 שמה יבצרנו בקופות מוזהרות. הא לאו
16 אוכל הבא במים הוא - דהא בהאי
17 משקה לא ניהא ליה. אמר ליה רב יוסף
18 לאביי אמאי לך אנה - לעיל, למיפשט
19 בעיא דריש לקיש ולאחריה לרבי אלעזר,
20 מהוכשרו בשחיטה. ואמרת לי - דהאי
21 הוכשר - מדרבנן הוא. ואמר לך רבי יוירא
22 - מהבוצר לגת, ושנית ליה נמי: מדרבנן.
23 לריש לקיש נמי - למימני ביה ראשון ושני
24 מיהא מדרבנן. לתלות קמיעיאי ליה - אי
25 תלינן אי לא תלינן? פשיטא ליה לריש
26 לקיש דלענין איתסרי באכילה מנינא ביה
27 ראשון ושני מיהא מדרבנן. כי קמיעיאי
28 ליה לשרוף - אי מנינא ביה ראשון ושני
29 מדאורייתא, לשרוף תרומה או קדש אחר
30 שנגע בה. ופרכין: מכלל - דהא פשיטא
31 ליה לריש לקיש לענין איפסולי גופה דהוי
32 הכשר מדאורייתא ושרפין ליה, ובגונו בו
33 הוא דמספקא ליה. והכשר אשר יגע
34 בקדשים כתיבי. במשקי בי מטבחיא -
35 במים שרצחו בהן הכשר בבית המטבחיים
36 בעורה. לא דיין שהן דכן - שאין מטמאין,
37 כדאמרין בפסחים (טז,א) גבי עדותו של
38 יוס בן יעורר. וכי תימא תרגמא - דהא
39 דרבי יוסי בריה חנינא דאמר אין מכשירין.
40 אדם - משום דאמרן, דאין שפך במים.
41 של זבחי שלמים - משום תרתי מילי נקט
42 זבחי שלמים: חדא - דקרא בשלמים קאי.
43 ועוד, דכיון דבשר שלמים ועורן לבעלים -
44 טרח בהו להיות יפין, ומעבידן בנהר סמוך
45 לשחיטתן שיהו נוחין להפשיט, כדאמרין
46 בפרק "משילין פירות" (ביצה מ,א), משעין
47 ושוחטין את הבייתות, ואמרין להם דאורח
48 ארעא לאשקיי משום סירכא דמשכא.
49 טופח עליה - ונפול מן העור לבשר.
50 והכשר - "כל טהור" וגו'. והאי "והכשר"
51 יתירא הוא, דהא רישיה דקרא בבשר
52 משתעי, לרבות עצים ולבונה - לקבל
53 טומאת אוכלין. הכא נמי - כל קדשים
54 שלא הוכשרו, כגון צריד של מנחות.
55 אלמא, חבת הקדש דאורייתא ושרפין עליה. וקמיעיאי ליה לריש לקיש.
56 מאי

חולין דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלט

לענין טומאת אחרים.
אמר ליה אביי לרב יוסף, אטו רבי שמעון בן לקיש לתלות קמיפיעא ליה – וכי הסתפק באיסור אכילת תרומה וקדשים שנגעו בקדשים שנפסלו על ידי הכשר בחיבת הקודש. הלא ודאי הוא שתולים אותם ואסור לאוכלם, שכן מדרבנן ודאי גזרו שחיבת הקודש תיחשב הכשר אף לענין טומאת אחרים. כי קא מיפיעא ליה – והסתפק ריש לקיש רק מהו דינה מן התורה, האם יש לשרוף תרומה וקדשים שנגעו בקדשים שנפסלו על ידי חיבת הקודש. שאם טומאתם רק מדרבנן תולים אותם, ולא אוכלים ולא שורפים, שכן מאחר שמן התורה הם טהורים אסור לשורפם, לפי שאסור להפסיד תרומה וקדשים טהורים. אבל אם טומאתם מן התורה, דינם בשרפה.
הגמרא דנה בדין חיבת הקודש האם הוא מן התורה; מוכיחה הגמרא מדברי אביי, מפלג דעיקר דין חיבת הקודש הוא מדאורייתא. שהרי הסתפק ריש לקיש רק לענין טומאת אחרים. האם היא מן התורה או לא, אבל הקדשים עצמם שנגעו בטומאה בלא שהוכשרו במשקה, פשוט לו שפסולם מן התורה משום חיבת הקודש, והרי הם נשרפים ככל קדשים פסולים.
שואלת הגמרא: מנא לן דין חיבת הקודש מן התורה. אילימא שמקור דין זה הוא כמה דכתיב בבשר קדשים (ויקרא יט) והקבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, הלא יקשה, האי קבשר שנטמא דאיתכשר במאי – באיזה משקה הוכשר. אילימא דאיתכשר בדם שחיטתו, והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מנין לדם קדשים שאינו מכשיר את האוכלים לקבלת טומאה. שנאמר (דברים יב כד) בדם לא תאכלנו על הארץ תשפכונו במים. ומכאן שרק דם חולין הנשפך במים הוקש אליהם ומכשיר כמותם, אבל דם קדשים שאינו נשפך במים אלא נורק על גבי המזבח אינו מכשיר. אם כן לא יתכן שבשר קדשים מוכשר לקבל טומאה על ידי דם שחיטתו. אלא אם תאמר דאיתכשר במשקין בית מטבחיא – שהוכשר הבשר על ידי המים שבבית המטבחיים שבמקדש שמדיחים בהם את הקרבנות, והאמר רבי יוסי ברבי חנינא, משקין בית מטבחיא שבמקדש, לא דינין שנה דכן [וטהורים] ואינם מטמאים, אלא שאף אין מכשירין את האוכלים לקבלת טומאה.
מוסיפה הגמרא לפרש ראייה זו: וכי תימא תרגמא אדם – ואם תאמר שלא אמר כן רבי יוסי ברבי חנינא אלא על דם הקרבנות שבבית המטבחיים שאינו מכשיר משום שאינו נשפך במים, אבל המים שבבית המטבחיים מכשירים, לא יתכן לפרש כן, והא (ו-השרי) 'משקין' בי מטבחיא אין מכשירין קאמר בלשון רבים, ומשמע בין דם ובין מים.
מסיקה הגמרא את ראייתה: אלא לאו – וכי לא מוכח משם שבשר הקודש שנטמא לא הוכשר בשום משקה אלא דאיתכשר בחיבת הקודש בלבד. ומכאן שחיבת הקודש מכשירה מן התורה את הקדשים לקבל טומאה.
דוחה הגמרא ראייה זו: וילקא אין חיבת הקודש מכשירה מן התורה, אלא האופן שבו בשר קודש נטמא מן התורה הוא בדרך יהודה אמר שמואל. דאמר רבי יהודה אמר שמואל, מצינו לבשר קודש שהוכשר במים, כגון שהיתה לו פרה של וזחי שלמים, והעבירה בנהל בעודה חיה, ואחר כך שחטה, ועדיין משקה מי הנהל מופח עליה לאחר שחיטתה, ונפל מהעור על הבשר והכשירו לקבל טומאה.
הגמרא מביאה מקור אחר להכשר חיבת הקודש מן התורה: אלא מסיפא של הכתוב האמור יש ללמוד את דין חיבת הקודש. שנאמר (ויקרא יט) והקבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באשר ישרף, והקבשר כל טהור יאכל בשר. שתיבת 'הבשר' העניה מיותרת, שהרי כבר נאמר 'הבשר' בתחילת הכתוב, ובאה לרבות אף עצים ולבונה של קדשים לקבלת טומאת אוכלין. וקשה, וכי עצים ולבונה בני אכילה ניהו, ואיך נהגת בהם טומאת אוכלים. אלא בהכרח שתיבת הקודש מכשירא להו ומשויא להו אוכל – מכשירה אותם ומחשיבה אותם לאוכל. הקא נמי – אף כאן במאכלי קודש שלא הוכשרו על ידי משקה, חבת הקודש מכשירתה לקבל טומאה אף בלא משקה.

לאו למיעוץ חיבת הקודש – שאף אוכל קדשים צריך הכשר כדי לטמא אחרים, ולא נאמר דין חיבת הקודש אלא לענין טומאת עצמו.
דוחה הגמרא: לא דיבר הכתוב בקדשים אלא בחולין, ושנה דין זה פעמיים, משום שהקרא משמיענו שהאוכלים צריכים הכשר כדי להטמא בטומאת מת, וחד קרא משמיענו דין זה באוכלים שנטמאו בטומאת שרץ.
הגמרא מבארת למה הוצרכו שני פסוקים אלו: וצריכי שני כתובים אלו, משום דאי אשמעינן דין זה רק בטומאת מת, היינו אומרים שדווקא הן הוא דכעין [שצריך] את הקבשר המשקה כדי שיטמאו האוכלים על ידו, משום שיש בטומאת מת קולא בכך דלא מטמא בשרו בשיעור קטן של כענשה אלא רק בשיעור כזית, ולכן הקילה בו התורה אף שלא יטמא את האוכלים בלא הכשר. אבל שרץ שהחמירה התורה בטומאתו דמטמא הוא אפילו בשיעור כענשה מזהב, אימא שיש להחמיר בו אף לענין שלא ליכע [וצטרך] את הקבשר האוכלים כדי לטמאותם.
וכמו כן אי אשמעינן דין הכשר בטומאת שרץ, היינו אומרים שדווקא בה נאמר דין זה, משום שטומאתו קלה, דהרי לא מטמא טומאת שבעה ימים, אלא כל הנוגע בו אינו טמא אלא עד הערב בלבד. אבל מת דמטמא טומאת שבעה ימים, אימא שמשום שטומאתו חמורה לין ליכע את הקבשר האוכל במשקה. לפיכך צריכא להשמיענו דין הכשר בין במת ובין בשרץ.
הגמרא מוקשה על דברי רבי אלעזר ממשנתו: מתיב רב יוסף, הלא שנינו במשנה, רבי שמעון אומר, בהמה חיה ועוף שנשחטו הוכשרו בשחיטה עצמה, ולא על ידי הדם. ובהכרח שהוכשרו לגמרי, ואפילו למימינו כהו ראשון ושני לטמא אחרים. ולדברי רבי אלעזר אמאי הוא מטמא אחרים, והא לא אוכל הקא במים הוא. ואף שהשחיטה מכשירתו, מכל מקום בלא הכשר משקה אין לו אלא להפסל בעצמו, ולא לטמא אחרים. אלא בהכרח שכל אוכל שנטמא בלא הכשר משקה טמא אף אחרים, ואף קדשים שהוכשרו על ידי חיבת הקודש.
אמר ליה אביי לרב יוסף, אין זו ראייה, משום שאף לרבי שמעון טומאת הבשר שלא הוכשר אינה מן התורה, אלא עשאווהו לשחיטה כהכשר מים רק מדרבנן.
רבי זירא מביא הוכחה נוספת לכך שחיבת הקודש מועילה אף לטמא אחרים: אמר רבי יודא, תא שמע, הנוצר את ענביו לצורך דריכתם בנת לין, ויצא מהם משקה, שמיא אומר, הוכשר והוכשרו הענבים על ידי משקה זה. והלל אומר, לא הוכשר, משום שאין המשקה מכשיר אלא אם כן יוצא לרצון הבעלים, ואין דעתם נוחה במשקה זה משום שהוא הולך לאיבוד. ושתיק ליה הלל לשמאי והודה לדבריו.
מסיק רבי זירא את ראייתו: אמאי, והא לא אוכל הקא במים הוא, שהרי אין משקה זה יוצא לרצון הבעלים, ומכאן שיתכן אף באוכל שלא הוכשר במשקה שיטמא אחרים, ואם כן הוא הדין לחיבת הקודש.
אמר ליה אביי לרבי זירא, אין זו ראייה, משום שאף לשמאי אין זה הכשר מן התורה, אלא עשאווהו כהכשר מים מדרבנן. שגזרו חכמים על משקה זה היוצא שלא לרצון הבעלים משום הנוצר בקופות מופפות (ואטומות בופת), שאז מכשיר המשקה היוצא מן הענבים מן התורה, שכן בקופות אלו אינו הולך לאיבוד, ונוח לבעלים ביציאתו.
הגמרא חוזרת לדון בראיית רבי יוסף מדברי רבי שמעון במשנתו נגד דברי רבי אלעזר: אמר ליה רב יוסף לאביי, אמיתא לה אמאי – אני אמרתי להוכיח מדברי רבי שמעון שאמר במשנתו 'הוכשרו בשחיטה' שחיבת הקודש מכשירה אף לטמא אחרים, ואף דחית ראייה זו ואמרת לי שרק מדרבנן עשאווהו את הבשר כאוכל שנטמא על ידי הקבשר מים. וכמו כן אמר לה רבי יודא להוכיח מהבוצר לגת לחיבת הקודש, ודחית את ראייתו ואמרת ליה, עשאווהו כהכשר מים רק מדרבנן. והלא עדיין יקשה אף לדברך, שאם כן לרבי שמעון בן לקיש נמי יש לומר שלכל הפחות מדרבנן עשאווהו לחיבת הקודש כהכשר מים לגמרי ואף לענין טומאת אחרים, ואין הסתפק ריש לקיש שמה אין מועילה חיבת הקודש

ובהכשר מחודש זה הסתפק ריש לקיש מאי דינו. האם בי מהניא
 [מה שמועילה] חת הקדש להיחשב כהכשר הוא רק לפסולא
 דגופיה – לפסול את הקדשים הנוגעים בטומאה עצמם, אבל
 למימנא ביה ראשון ושני – להיחשב כראשונים או שניים לטומאה
 לענין שיטמאו אחרים לא מועילה להם חיבת הקודש, או דלמא,
 לא שניא – אין לחלק בין טומאת עצמם לטומאת אחרים, ומועילה
 להם חיבת הקודש לקבל טומאה לכל דבר.
 מסיקה הגמרא: תיקו – יעמוד ספק זה ללא הכרעה, שלא נפשט.

משנה

בהמה מסוכנת, שהיא חולה ונוטה למות, שנשחטה, מותרת
 באכילה. משנתנו מבארת כיצד ניתן לדעת שבהמה מסוכנת
 שנשחטה, היתה חיה עד גמר השחיטה: השוחט את המסוכנת –
 בהמה חולה שנוטה למות, רכן שמעון בן גמליאל אומר, אינה
 כשירה אלא עד שתפרכס – שתגעע ביד וברגל, שבזה יתברר
 שהיתה חיה עד גמר השחיטה. אבל אם לא פירכסה, ודאי מתה
 קודם גמר השחיטה, ואסורה משום נבילה. רבי אליעזר אומר, אין
 צריך שתפרכס, אלא היה אם זנקה – שגרמה שהדם קילח בכח
 מגרונה, שכן דרך הבהמות לנפוח בגרונן לאחר השחיטה, ומתוך
 כך הדם מזנק ומקלח מהן בכח, ומכיון שזינקה, ודאי היתה חיה עד
 גמר השחיטה. אמר רבי שמעון, השוחט בהמה מסוכנת בלילה,
 ומחמת החשיכה לא ראה אם פירכסה או זינקה, ולמחר השכים
 ופצא את הבתלים של בית השחיטה שבצואר הבהמה מלאים דם,
 כשרה, שודאי שזינקה, שאם לא כן, לא היו כותלי בית השחיטה
 מתלכלכים בדם. ודין זה במדת – כדעת רבי אליעזר שגם אם לא
 פירכסה, אלא זינקה, כשירה. וחקמים אומרים שאינה כשירה אלא
 עד שתפרכס או ביד או ברגל, ואלא כדעת רבן שמעון בן גמליאל
 שצריך שתפרכס ביד וברגל, או עד שתכשכש – שתגעע בגופה.
 המשנה מבארת באיזו בהמה מדובר. אומרת המשנה: דינים אלו
 נאמרו אחרי בכהמה דקה כגון איל או עז, ואחרי בכהמה גסה כגון
 פרה.

המשנה מוסיפה דין לענין בהמה דקה: בכהמה דקה מסוכנת
 שפירכסה – שיישרה ידה בגמר השחיטה ולא החזירה אותה, כלומר
 שלא כפפה אותה חזרה לצד גופה, פסולה, שפשיטת היד בלבד
 אינה אלא הוצאת נפש בלבד, ואינה פירכוס, שכן דרך הבהמות
 לעשות בשעה שנפשו יוצאת, ודווקא בהמה דקה, אבל בהמה
 גסה שעשתה כן, כשירה, שאין דרכה לעשות כך בשעה שנפש
 יוצאת, ולכן גם זה נחשב לפירכוס.
 המשנה מבארת שדינים אלו נאמרו דווקא בבהמה מסוכנת: בכה
 דברים אומרים שאין הבהמה כשירה אלא באופנים שנתבאר.
 שהיתה בחזקת מסוכנת, אבל אם היתה בחזקת בריאה, אפילו אין
 בה אחר מקל הסימנים הללו, כשרה, שממח שהרגשה את הסכין
 בבשרה, נבהלה ולא פירכסה, ואין לחשוש שמתה קודם גמר
 השחיטה.

גמרא

במשנה מבואר שבהמה מסוכנת שהתקיימו בה הסימנים
 שנתבארו מותרת באכילה. הגמרא מבררת מנין שבהמה מסוכנת
 מותרת באכילה. מבררת הגמרא: בהמה מסוכנת שפירכסה, מאי
 דשריא – מנין שמותרת באכילה.

שואלת הגמרא: ומאי תיסק אדעתין – ומנין יעלה על דעתנו
 דאסירא, שלכן צריך לברר מנין שמותרת. משיבה הגמרא: דתבי
 'זאת היתה אשר תאכל' (ויקרא יא ב), ומשמע שרק בהמה שעתידיה
 להיות חיה, אבל – אתה יכול לאוכלה, ושאני עתידיה להיות
 חיה, לא תאכל, והא מסוכנת אף על פי שפירכסה אינה עתידיה
 להיות חיה, ואם כן צריך לברר מנין שמותרת.

מבארת הגמרא: מדאמר רחמנא נבלה – בהמה שמתה לא תאכל,

שנאמר (דברים יד כא) 'לא תאכלו כל נבלה' וסתם נבילה היא
 מסוכנת בסמוך למיתתה, מכלל המסוכנת שריא – משמע
 שמסוכנת מותרת, דאי סלקא דעתך מסוכנת אסירא מחמת שאינה
 עתידיה להיות וממנעט מהפסוק 'זאת החיה' אם כן השתא
 מחיים היא אסירא, כיון שהיתה מסוכנת סמוך למיתתה, לאחר
 מיתה מיבעי – וכי נצרך לומר שאסורה לאחר מיתה, הרי מכיון
 שנאסרה מחיים, ודאי שהמיתה לא תתירנה.

שואלת הגמרא: ודלמא תיניו נבלה תיניו מסוכנת, ובלשון הפסוק
 בהמה מסוכנת נקראת 'נבילה' ומלבד הציווי שבפסוק 'זאת החיה
 אשר תאכלו', שרק משמע ממנו שאסור לאכול מסוכנת שאינה
 עתידיה להיות חיה, נאמר במפורש ציווי שלא לאוכלה, בפסוק
 'לא תאכלו כל נבלה' כדי להשמיענו שיש בכך איסור לאו, ואם
 נאמר כן אי אפשר ללמוד מפסוק זה שנבילה אסורה ומסוכנת
 מותרת, שהרי אדרבה, פסוק זה מלמד שהמסוכנת אסורה, ואם כן
 עדיין צריך לברר, מנין שמסוכנת שפירכסה, מותרת.

משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך לומר שבלשון הכתוב בהמה
 מסוכנת נקראת 'נבילה' דתבי בטומאת נבילה (ויקרא יא טז) 'וכי
 ימות מן הפכה אשר היא לכם לאכלה, הנגע נבלה יטמא עד
 הערב' ומוכח שלאחר מיתה, הוא דקרייה רחמנא – רק אז קראתו
 התורה נבלה, אבל מחיים, כלומר בהמה מסוכנת, לא אקרי נבלה,
 ובהכרח שהפסוק 'לא תאכלו כל נבלה' מדבר בבהמה שמתה,
 ומוכח שמסוכנת מותרת, שאם לא כן מדוע הוצרך הכתוב לומר
 שהמיתה אסורה, הרי מכיון שנאסרה מחיים בעודה מסוכנת, ודאי
 שהמיתה לא תתירנה, כמבואר לעיל.

שואלת הגמרא: ודלמא לעולם אימא לך תיניו נבלה תיניו מסוכנת,
 ובלשון הכתוב, נבילה היא בהמה שהיתה מסוכנת ונאסרה מחמת
 כך בחייה וכשמתה נעשית נבילה, ואף על פי שכבר נאסרה
 מחיים, התורה כתבה 'לא תאכלו כל נבלה' לומר שמחיים נאסרה
 רק באיסור עשה של 'זאת החיה', ולאחר מיתה נאסרה גם בלאו.
 הגמרא משיבה שהמקור שמסוכנת מותרת הוא מפסוק אחר: אימא
 יש ללמוד שמסוכנת מותרת מדאמר רחמנא טריפה – בהמה
 שמחמת מכה נוטה למות ואי אפשר שתחיה, לא תאכל, שנאמר
 (שמות כב ז) 'ובשר בשרה טריפה לא תאכלו, מכלל המסוכנת שריא
 – משמע מה שמסוכנת מותרת, דאי סלקא דעתך מסוכנת אסירא
 אף על פי שלא נחסר מגופה, אם כן השתא, מסוכנת דלא מחסרה
 – שלא נחסר מגופה, אסירא, טריפה מיבעיא – וכי נצרך לומר
 שטריפה שנחסר מגופה, אסורה. וממה שהוצרכה התורה לומר
 שטריפה אסורה, מוכח שדווקא טריפה שעומדת בסכנת מיתה
 מחמת שנחסרה, אסורה, אבל מסוכנת אינה אסורה, ואין דורשים
 מהפסוק 'זאת החיה אשר תאכלו' את הדרשה (המובאת לעיל)
 שבהמה שאינה עתידיה להיות לא תאכלו.

שואלת הגמרא: ודלמא, תיניו טריפה תיניו מסוכנת, ובלשון הכתוב
 גם בהמה מסוכנת שלא נחסר מגופה, אם אי אפשר שתחיה
 נקראת 'טריפה', שלשון 'טריפה' מורה על בהמה שעומדת למות,
 בין אם נחסר מגופה ובין אם לא נחסר מגופה, וכוונת התורה היא
 לעבד עליו – על אכילת מסוכנת, כעשה ולא תעשה, לכן מלבד
 העשה שבפסוק 'זאת החיה אשר תאכלו' שמלמד שבהמה
 מסוכנת שאינה עתידיה להיות לא תאכלו, נכתב גם הפסוק 'טריפה
 לא תאכלו', להשמיענו שעובר מחיים גם בלאו. משיבה הגמרא:
 אם כן שהפסוק 'טריפה לא תאכלו' בא לומר שמסוכנת אסורה
 כבר מחיים גם בלאו של טריפה, נבלה דתבי רחמנא שאסורה,
 ונתבאר לעיל שאף על פי שאסורה באיסור עשה כיון שדברים
 מיתתה היתה מסוכנת, מכל מקום הוצרכה התורה לכתוב בה
 איסור לאו, להשמיענו שאסורה גם בלאו, למה לי – מדוע צריך
 לומר שנבילה אסורה גם בלאו, הרי אף בלא לאו זה אסורה מחיים
 בלאו של טריפה, ומה מחיים קאי עליה – עובר על אכילתה בלאו
 של טריפה ועשה של 'זאת החיה', לאחר מיתה מיבעיא – וכי נצרך
 לומר שגם לאחר מיתתה עובר על אכילתה בלאו ובעשה, להיכן

חולין. פרק שני – השוחט דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

מאי – לגופיה הוא דאחני, אבל דלשמי אידו אחריני לא, או דלמא לא שנה. משנה
עד שתפרנס – דאי לא מפרנס, קים להו לרבנן דנטולה נשמתה קודם גמר שחיטתה,
כדאמרין בגמרא. אם זינקה – כדרך שהבהמות נופחות בגורונם וזהם מקלח ומזנק
בבת. זינוק – קלוח. השוחט בלילה – בהמה מסוכנת שצריכה פירכוס, ולא ידע אי
פירכסה. ולמחר השכים ומצא כותלי – בית
שחיטה הצואר מלאים דם – כשרה. מפני
שזינקה. ובמרת רבי אליעזר – במשכר. 2
בזינוק אמרה רבי שמעון. אחד בהמה דקה 3
ואחד בהמה גסה – צריכות פירכוס אם היא 4
מסוכנת. שפשטה ידה – בגמר שחיטתה. ולא 5
החזירה – פסולה אם היתה מסוכנת, לפי 6
שאין זה פירכוס, אלא כן דרכה בשעת צאת 7
נפשה. אבל גסה לא אורחה בהכי. גמרא 8
ממאי דשריא – ואפילו בפירכוס. ומחדרין: 9
וממאי תיסק אדעתין – למיסרי, דבעי קרא 10
למשריא? לאו היה היא – ואפילו מפרכסה, 11
ומנא לן דשריא? מדאמר רחמנא נבלה לא 12
תאכל – וסתם נבלה מסוכנת הואי קודם 13
מיתתה. מפלג – קודם מיתה. כי הוה 14
מסוכנת – שריא. דאי קודם מיתה אסריא 15
מזאת החיה, לאחר מיתה מיבעיא? מיתה 16
מי שריא לה? ופרכין: דלמא היינו נבלה 17
היינו מסוכנת – וקודם מיתה משנתכנה קרי 18
לה נבלה, ואשמועינן רחמנא דקאי עלה 19
בלאו נמי, דאי "זאת" – לאו הבא מכלל 20
עשה עשה. מחיים לא אקרי נבלה – והלכך 21
למה לי לאחוריה עלה דנבלה? פשטיא: 22
דאיסור מסוכנת להיכא אזיל? דלמא לעולם 23
היינו נבלה היינו מסוכנת – כלומר, לעולם 24
כדאמר, דנבלה היינו בהמה שנסתכנה 25
ונאסרה קודם מיתה, ואפילו הכי איצטרך 26
קרא, דאילו מחיים איסור מסוכנת עשה 27
בעלמא נבלה, ואשמועינן קרא דלאחר מיתה 28
קאי נמי בלאו. טרפה – ניקב קרום של מוח 29
או נחתכו רגליה, מחוסרת היא. ואי סלקא 30
דעתך מסוכנת – מחמת חולי, ולא מחסרה 31
– אסורה, דדרשין: שאינה חיה לא תאכל. 32
מסוכנת מחמת טרפות שחסרה היא מיבעיא 33
– דרך טרפה נמי אינה חיה. אלא 34
מדאיצטרך למיסר טרפה – שמע מינה 35
מסוכנת מחמת טרפות דמיחסרה אסורה, 36
אבל שאר מסוכנת שריא, דלא דרשין: 37
שאינה חיה לא תאכל. ודלמא היינו טרפה 38
היינו מסוכנת – ובין מחסרה ובין לא 39
מחסרה, משעה שאינה חיה – טרפה קרי לה. 40
ד"טרפה" לשון מסוכנת היא – כלומר, קרובה 41
למות. ואיצטרך לעבור עליה בעשה 42
דשאינה חיה, ולא תעשה דטרפה. אם כן 43
נבלה – דאוקמא לעיל דמשום לעבור עליה 44
בלאו נמי אצטרך. למה לי השתא מחיים –

כשהיא מסוכנת, קרייה רחמנא טרפה, וקאי עלה בלאו ועשה. לאחר מיתה מיבעיא
– איסורא להיכא אזיל? ולמחר היינו נבלה היינו טרפה היינו מסוכנת – כלומר,
אפילו בנבלה שמתה שנטרפה ונסתכנה מצית מוקמת לה. ואפילו הכי
איצטרך, ולמיקם עלה לאחר מיתה בשני לאוין – לאו דנבלה ולא דטרפה, ועשה
דחיה אכולו ואמר מר – בבוהים בפרק "חטאת העוף" (עא. גא). למאי הלבטא –
כלומר, האי "ואכל לא תאכלוהו" לא צריך, דהא תניב (ויקרא ג): "כל חלב וכל דם
לא תאכלו", ומשום דנתנבלה או נטרפה מי אזיל ליה איסור חלב? ולמאי אצטרך?
אלא התורה אמרה דדיבד משום שני לאוין, משום לאו דחלב ומשום לאו דטרפה,
דלא תימא אין איסור חל על איסור.

אי

בנטול דמי, האי נמי מיחסר, ונפלה נמי חשובה כמחסרה. ודלמא היינו טרפה היינו מסוכנת –
לשון מסוכנת. כלומר קרובה למות, בין מיחסרה בין לא מיחסרה. וקצת קשה, דלעיל דפריך: היינו נבלה היינו מסוכנת, לא קאמר: לעבור עליו בעשה ולא תעשה, כדאמר הבא

כי מהניא חיבת הקדש לפסולי גופיה – השתא מסקין דמדאורייתא קמביעי ליה, אבל
מדרבנן מודו דמונין בו ראשון ושני, וכן משמע נמי פרק "המנחות והנסכים" (מנחות
קבב). דקאמר: נותר עפירא בעלמא הוא, אמאי משמא טומאת אוכלין? ומשני: בחיבת
הקדש. תפשוט דבעי ריש לקיש כו', ומשני: קמביעיא ליה דאורייתא. כי אמרין דרבנן,
והא דאמר בפרק קמא דפסחים (כא, גבי מחט
שנמצאת בבשר – הבשר טמא, הבשר טמא, האי בשר
דאתכשר במאיא אן בחיבת הקדש, אמרי דמוני
חיבת הקדש לפסולא דגופיה, למימני ביה
ראשון ושני מי מהני? וכי תימא הכי נמי –
תפשוט הא דבעי ריש לקיש כו', הוה מצי
לשנוי: הא דריש לקיש מדאורייתא בעי, אלא
שפיר משני שם: כגון שהעבירה בנהר, ועוד,
משום דלרב יוסף דלעיל בעי נמי מיניה מדרבנן.
ואם תאמר: תפשוט דריש לקיש מדרבי יוסי
רבבי חנינא דאמר: משקי בית המטבחים אינו
מכשיר, ואם מהני חיבת הקדש למימני ביה
ראשון ושני, מאי נפקא מינה בהבשר? ויש
לומר: דנפקא מינה לענין כמה דברים שהיו
מביאים בעורה, וגם חולין היו מביאים לאכול
עם המנחות והזבחים כדי שיהיו נאכלים על
השובע, כדאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות כא, ב).
השוחט את המסוכנת – אפילו לכתחלה
שרי. ונקט לשון ידעבר משום דבעי
למימני "עד שתפרנס". שאינה חיה לא
תאכל – בריש "טרוף" (חולין קמבא),
דריש מהאי קרא דלמא טרפה אינה חיה, והנינו לפי
המסקנא דשמעתין, דלא מיתוקמא במסוכנת.
השתא מחיים אסורה לאחר מיתה מיבעיא –
השתא סבר דסתם נבלה מסוכנת היא
קודם מיתה. ולהכי דייק שפיר, דאי קודם מיתה
אסורה – פשטיא דמיתה לא שריא לה.
כדפירש בקונטרס. ומיד הוה מצי למפרך: דלמא
אתי קרא לנבלה דלא מכח מסוכנת, וכוונן
שעשאה גיטסרא! אלא דנטר עד סוף המסקנא.
אבל אין לפרש, דאפילו אפשר לנבלה שלא
היתה מסוכנת מעיקרא, מכל מקום דייק
דמדאסר רחמנא מסוכנת משום דקדובה למיתה
– כל שכן בהמה שמתה לגמרי, דאף על גב
דאסר רחמנא טרפה, אפילו הכי איצטרך
לאסור נבלה משום דטרפה מיחסרה. אין לפרש
כך, דאם כן אמאי פריך במסקנא: דלמא אתא
קרא לזך נבלה דלא אתא מכח מסוכנת
מעיקרא: כגון שעשאה גיטסרא! אלא פשטיא
דאין זה קל וחומר, דאיסור מסוכנת חמיר, דחל
מחיים. כדאמר בבוהים בפרק "חטאת העוף"
(עא, דא) דלא ילפינן נבלה מטרפה משום דחמירא,
דאסורה מחיים. ואם תאמר: למאי דפריך, אי
אמרת נמי מסוכנת שריא – תקשי: אמאי
אצטרך קרא לאסור נבלה? הא אסורה מחיים
משום איסור שאינה זבחה, דרחמנא אמר

"זבחת" וזו לא נשחטה דמנה נפוך אף לאחר שנתנבלה איכא עשה דשאינה זבחה,
כדמשמע בפרק "כל שעה" (פסחים לו, א) ובפרק קמא דנדר (דא, דב) משמען אומה:
האוכל נבלה ביום הכפרים פטור, משום דאין איסור חל על איסור, משמע: אפילו
שנתנבלה ביום הכפרים פטור משום דאין איסור חל על איסור. והשתא, כשמתה פקעה
איסור אבר מן החי, אמאי לא חל איסור יום הכפרים עם איסור נבלה בבת אחת? אלא
דאי, לעולם איכא איסור דשאינה זבחה, ולהכי לא חייל עליה איסור יום הכפרים,
דמחיים נמי הוה ביה איסור זה ואכתי לא פקעו ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולעטמך".
דלמא היינו נבלה היינו מסוכנת – אין לפרש כהדיא דבסמוך, דהשתא בעי למימר
דקודם מיתה משנתכנה קרי לה נבלה. השתא מסוכנת דלא מחסרה אסורה
טרפה מיבעיא – וכי תימא: אצטרך לטרפה דלא מחסרה, כגון דיתדי! בין דכל יתר
זו לא נשחטה דמנה נפוך אף לאחר שנתנבלה איכא עשה דשאינה זבחה,
כדמשמע בפרק "כל שעה" (פסחים לו, א) ובפרק קמא דנדר (דא, דב) משמען אומה:
האוכל נבלה ביום הכפרים פטור, משום דאין איסור חל על איסור, משמע: אפילו
שנתנבלה ביום הכפרים פטור משום דאין איסור חל על איסור. והשתא, כשמתה פקעה
איסור אבר מן החי, אמאי לא חל איסור יום הכפרים עם איסור נבלה בבת אחת? אלא
דאי, לעולם איכא איסור דשאינה זבחה, ולהכי לא חייל עליה איסור יום הכפרים,
דמחיים נמי הוה ביה איסור זה ואכתי לא פקעו ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולעטמך".
דלמא היינו נבלה היינו מסוכנת – אין לפרש כהדיא דבסמוך, דהשתא בעי למימר
דקודם מיתה משנתכנה קרי לה נבלה. השתא מסוכנת דלא מחסרה אסורה
טרפה מיבעיא – וכי תימא: אצטרך לטרפה דלא מחסרה, כגון דיתדי! בין דכל יתר

ומה מחיים אתי איסור טרפה וחייל איסור חלב – פירש בקונטרס: ומה מחיים, דאיסור
מסוכנת אינו אלא מחמת קירוב מיתה – חל על איסור חלב, נבלה גופה מיבעיא?
ומדאיצטריך לאשמועין בנבלה – מכלל דמסוכנת לאו טרפה מקרי. ואיצטריך
לאשמועין בהך נבלה דאתי מכח מסוכנת ולא אתי מכח טרפה, שלא נטרפה קודם
לכן, דתיחול איסור חלב. ומקל וחומר דטרפה
לא אתי, דטעמא דטרפה לאו משום קירוב
מיתה הוא, אלא משום חסרון, כדמצרכין
לתרייהו בובחים בפרק "חטאת העוף" (ע.א.).
וקשה לפירושו: דאמאי לא ילפינן שפיר שיתחול
איסור נבלה על איסור חלב מקל וחומר דטרפה?
דאי משום דטרפה מחסרת, נבלה גמי, כיון
דמתה – אין לך חסרון גדול מזוהו ועוד, מאי
פריך בתר הכי? ורלבא איצטריך קרא לנבלה
דלא אתי מכח מסוכנת דהיא גמי אתי מקל
וחומר לעילי ועוד קשה: נהי גמי דמסוכנת לא
הוי בלאו דטרפה, מכל מקום תתיר בעשה
מקרא ד"זאת החיה", דמשמע: שאינה חיה לא
תיכול! ומיהו, בזה יש לומר: אי הוה מוקמא קרא
ד"זאת החיה" במסוכנת לאסורה, הוה מוסבר
ליה גמי לאוקומיה בה לאו דטרפה, וכי הכי
דעשה ד"זאת החיה" מתוקמא בתרייהו,
דתרתייהו מיקרו "אינה חיה" – הכי גמי לאו
דטרפה מתוקמא בתרייהו, ואם כן נבלה דרתיב
דחל על איסור חלב למה לזי ורבינו תם מפרש
דכתיב קאמר: ומה טרפה דמחיים לא מטמא –
חייל על איסור חלב, נבלה דלאחר מיתה מטמא
מיבעיא? וליכא למיפריך בדפריק בפרק "חטאת
העוף" (שם) דטרפה חמורה, דחייל איסורה
מחיים, דרתם קאמר לפי דמסקנא דהכא
דמסוכנת שריא, אבל למאי דבעי למימר
השתא, דאיסור נבלה גמי מתחיל איסור שלה
מחיים, דאי אפשר שלא היתה מסוכנת,
ומסוכנת אסורא מטעם נבלה מחמת קירוב
מיתה, ואפילו אם נאמר שלא ידא מסוכנת אלא
איסור עשה – לא שייך למיפריך "מה לטרפה
שכן מחיים בלאו", כיון דמכל מקום איסור נבלה
מחיים שפיר הוה ידעין לה שיתחול על איסור
חלב מקל וחומר דטרפה, אבל השתא דמסוכנת
שריא, שייך שפיר למיפריך: מה לטרפה שכן חל
איסור שלה מחיים, תאמר בנבלה שאין כאן
איסור מחיים כלל והשתא פריך שפיר בתר הכי,
דלעולם אימא לך: מסוכנת אסורה, ואצטריך
קרא שיבא איסור נבלה ויחול על איסור חלב
ונבלה דלא הוי מסוכנת מעיקרא, כגון שעשאה
גיטרא, דהדיא לא נאסר מחיים ולא אתי בקל
וחומר דטרפה. ורבינו גרשום היה מפרש: ומה
מחיים אתי איסור טרפה חייל איסור חלב, אף
על גב דליכא למימר דטרפה מגו דחייל אהאי
איסור – חייל גמי אתאי איסור דחלב, נבלה של אחר מיתה, שהיתה מסוכנת בתחלה,
דאיכא למימר: מגו דחייל האי איסור נבלה איסור מסוכנת – חייל גמי איסור חלב
לא מיבעיא? אלא ודאי מדאיצטריך קרא למכתב נבלה – מכלל דמסוכנת שריא לגמרי.
והשתא פריך שפיר: ודלמא איצטריך לעשאה גיטרא, דליכא מגו, שהרי לא היתה
מסוכנת. וקשה לפירושו, שאין ההלמוד מוכיח מגו זה כלל. ועוד, דאיכא למיפריך דאיכא
גמי מגו בטרפה, דחייל גמי איסור שאינו זכות. ולמאן דאמר בפרק "גיד הנשה" (חולין
קג,א) בדמה בחייה לאברים עומדת – חייל גמי איסור טרפה איסור אבר מן החי, ואיכא
מגו, ועוד, אפילו כי אמרת דמסוכנת אסורא ואיכא מגו בנבלה – לא שייך למילף מקל וחומר דטרפה, כיון דאיכא למיפריך: מה לטרפה שכן אסורה מחיים, כדפריך בובחים (ע.א.).
שלא דהורמו מתנותיה – ואם תאמר: לרבי יוחנן, דאמר לקמן בפרק "הורוע" (קלב,ב) האוכל מבהמה שלא דהורמו מתנותיה כאליו אוכל טבלי, מאי רבותיה דחזקאל? אף על גב
דחזקאל כהן היה, כהן עצמו צריך להפריש תרומות ומעשרות, ואסור לאכול טבלי? ויש לומר: דרבי יוחנן סבר כמאן דאמר שלא אבל מבהמה שהורה בה חכם. **שלא** הרחירתי ביום
כי – ואם תאמר: מאי רבותיה דחזקאל? והלא כל אדם נמי אסור, כדאמר בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (בב,ב) ובפרק "ערה שנתפתחה" (כתובות מו,א): "ונשחרת מכל דבר רע"
– שלא יחדרו ביום כז' ויש לומר: דאפילו הכי חשיב ליה רבותא, משום דאמרין בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קסד,ב) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום, דהורוע עבירה

אי סלקא דעתך **טרפה היינו מסוכנת** – לכתוב רחמנא "חלב נבלה יעשה
לכל מלאכה" לאשמועין דלא מטמא חלב משום נבלה, ולשתוק מאוחרת
אכילתו. ובחלב טרפה מסוכנת לחודא לכתוב "לא תאכלוהו" לאשמועין דחייל
איסור מסוכנת איסור חלב, ואנא ידענא דכל שכן דכי מייאת אתי גמי איסור
נבלה וחייל עליה. ומה מחיים – דאיסור
מסוכנת אינו אלא מחמת קירוב מיתה,
ואתי וחייל איסור חלב, נבלה גופה
מיבעיא? **אלא** – מדאיצטריך לאשמועין
בנבלה דאיסור נבלה חייל איסור חלב.
מכלל דמסוכנת לאו **טרפה** מיקרי –
ואצטריך לאשמועין בהך נבלה דאתי
מכח מסוכנת ולא אתי מכח טרפה, שלא
נטרפה קודם לכן, דתיחול איסור חלב
ומקל וחומר דטרפה דאמרין "ומה מחיים"
כו' לא מציען למילף גבי נבלה דאיסור
נבלה חייל איסור חלב, דטעמא דטרפה
לאו משום קירוב מיתה הוא, אלא משום
חסרון, כדמצרכין לתרווייהו בובחים בפרק
"חטאת העוף" (ע.א.). כגון **שעשאה גיטרא**
– והיא עדיין מטרבסת, דאמר בפרק קמא
(חולין כא,א): עשאה גיטרא – נבלה, דזו
לא נסתכה קודם נבלותה, ואיצטריך
לאשמועין דתיחול איסור נבלה איסור
חלבו **עשאה גיטרא** – תחבה לשנים
לרחבה, אם כן – דמסוכנת אסורא. **לימא**
קרא חלב נבלה ו**טרפה** וגי' –
ולאשמועין דאתי איסור נבלה וטרפה
דחייל איסור חלב, למה לי למכתב רחלב
טרפה" – למידרשה אייתר, ולמימר
דטרפה הוא דקאמינא לך דהיא וחלבה
אסורים, ובדמזוהנא לך דחייל איסור
טרפה אחלב, אלמא שני איסורים יש בה.
אבל יש לך אחרת שהיא קרובה למיתה
כוז, ואין בה אלא איסור חלב לבדו.
שחלבה חלוק מבשרה – שאיסור חלב
נוהג בה משנולדה, ותו לית בה איסורא
אחרנא. הנה נפשי לא מטומאה – יחזקאל
קאמר ליה להקדוש ברוך הוא. לפי שהיה
אומר לו: יקח לך חטים ושעורים וגו' ועוגות
שעורים תאכלנה והיא בגללי צואת האדם
תעוגניה לעיניהם. "מקרה יום ומקרה
לילה" לא כתיב בקרא, ולא גרסינן ליה.
לידי **טומאה** – קרי. כוס כוס – שחוט
שחוט, שלא תמות, לפי שמסוכנת היא.
נבלה ממש ליכא למימר, דאם כן מאי
רבותיה. שהורה בה **חכם** – שנולד בה
ספק וחוצרך לשאול לחכם לחתירו.
מתנותיה – חורוע והלחיים והקבה, ואף
על פי שהוא היה כהן, ובלא הרמא יכול לאכולה. **שריא** – מסוכנת. היינו
רבותיה – דאף על גב דשריא, כיון דמאסיה לא אבלתיה. **אפילו אוכלת**
בקעיות – שיש לה כח בשיניה, דכיון דאינה עומדת – מסוכנת היא. רמי בר
יחזקאל לא פליג אדרב יהודה, אלא לטפיי אתא, וכן רב זונא. **כסורא מתני**
חבי – כדאמר, דרב חנינא הוסיף אדרב יהודה אפילו אוכלת בקעיות,
ובפומבדיתא מתני דרב יהודה גופיה סיים בה הכי.

על פי שהוא היה כהן, ובלא הרמא יכול לאכולה. **שריא** – מסוכנת. היינו
רבותיה – דאף על גב דשריא, כיון דמאסיה לא אבלתיה. **אפילו אוכלת**
בקעיות – שיש לה כח בשיניה, דכיון דאינה עומדת – מסוכנת היא. רמי בר
יחזקאל לא פליג אדרב יהודה, אלא לטפיי אתא, וכן רב זונא. **כסורא מתני**
חבי – כדאמר, דרב חנינא הוסיף אדרב יהודה אפילו אוכלת בקעיות,
ובפומבדיתא מתני דרב יהודה גופיה סיים בה הכי.

שניהם אסורים, כלומר שדווקא בטרופה חל איסורה על איסור
חלב ויש בחלבה שני איסורים. ויש לך אחרת שחלבה חלוק
מבשרה, שאף על פי שגם היא מיתתה קרובה, מכל מקום בשרה
מותה, וחלבה אסור באיסור חלב בלבד משנולדה, ואילו היא
שחלבה חלוק מבשרה, זו מסוכנת, שבשרה מותר.
הגמרא מביאה מקור נוסף, שיש ללמוד ממנו שמסוכנת מותרת:
ואיכעית אימא – ואם תרצה תוכל ללמוד שמסוכנת מותרת,
מקצת – ממה שאמר יחזקאל הנביא להקב"ה, שמתחילה אמר לו
הקב"ה שכדי לכפר על עוונותיהם של עם ישראל, עליו לצער
עצמו בכמה ענינים, ולאכול לחם מאוס ובוז, ואותו לחם יאפה
באופן מאוס ובוז, ויחזקאל ענה (יחזקאל ד' ד'): 'ואמר, אהה ה' אלהים,
הנה נפשי לא מקצתה, ונבלה וטרפה לא אכלתי מעוורי וער עתה,
ולא כא כפי בשר פגול, ואיך תאמר לי שאוכל לחמי באופן טמא
ומאוס כזה.
הגמרא מבארת שפירוש הפסוק אינו כפשוטו, אלא מה שאמר
יחזקאל 'הנה נפשי לא מקצתה', אין פירושו שלא טימא את עצמו
בידים במת, שמכיון שהיה כהן, אין זה שבת, אלא פירושו שלא
הקדשתי הרהור אסור ביום, והרהור זה גרם לי לבא לדי מוקצת –
טומאת קרי בלילה. ומה שאמר 'ונבלה וטרפה לא אכלתי מעוורי',
אין פירושו נבילה וטרפה ממנו, שאין זה שבת, אלא פירושו, שלא
אכלתי בשר ביום ביום, מעולם – שלא אכלתי בשר בהמה מסוכנת,
שהדור לומר לשוחט אותה, שחוט שחוט אותה מזהר, שלא תמות
ותיעשה נבילה, מימי נעורי. ומה שאמר 'ולא כא כפי בשר פגול'
אין פירושו שלא אכל בשר פיגול ממנו, שאין זה שבת, אלא
פירושו שלא אכלתי מקצתה שנולד ספק בבשרותה, והיתה אסורה
עד שהורה בה חכם שמותרת. משום רבי נתן אמר, שכוונת
יחזקאל היא שלא אכלתי מקצתה שלא הורמו מתנותיה, והם
הזרוע והלחיים והקיבה, שהם ממתנות כהונה, ואף על פי שכן
היה, והיה יכול לאכול מהבהמה גם קודם שהורמו מתנותיה,
התמיר על עצמו ולא אכל.
הגמרא מבארת שיש ללמוד מכך שמסוכנת מותרת: אי אמרת
בשלא אמר רב, – שמסוכנת מותרת, היינו רבותיה דיוחזקאל – והו
גדלותו של יחזקאל, שאף שהיא מותרת, מכיון שהיא מאוסה לא
אכלה, אלא אי אמרת שמסוכנת אסרה, מאי רבותיה דיוחזקאל
במה שלא אכלה.
הגמרא מבארת באיזה אופנים נחשבת הבהמה למסוכנת
ושצריכה פירכוס כדי להכשירה: היכי דמי מסוכנת. אמר רב
יהודה אמר רב, כל שמעמיד אותה ואינה עומדת מחמת חוליה.
ובר חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר – הוסיף בזה, אפילו יש לה
כח בשיניה, שהיא אוכלת בקעיות – חתיכות של עצים, מכיון
שמעמידים אותה ואינה עומדת, הרי היא מסוכנת. ורמי בר
יחזקאל אמר – הוסיף בזה, אפילו יש לה כח בשיניה, שהיא אוכלת
קורות של עץ, מכיון שמעמידים אותה ואינה עומדת, הרי היא
מסוכנת.
הגמרא מביאה שכן שנו את דבריהם בסווא, אך בפומבדיתא שנו
אותם באופן אחר. מוסיפה הגמרא: בסווא מתני הכי – שנו כך את
דברי האמוראים, אבל בפומבדיתא מתני הכי, היכי דמי מסוכנת,
אמר רב יהודה אמר רב, כל שמעמיד אותה ואינה עומדת, ואפילו
אוכלת בקעיות, מכיון שמעמידים אותה ואינה עומדת, הרי היא
מסוכנת. ורמי בר יחזקאל אמר – הוסיף בזה, אפילו יש לה כח
בשיניה, שהיא אוכלת קורות, מכיון שמעמידים אותה ואינה
עומדת, הרי היא מסוכנת.
הגמרא מביאה דינים נוספים בענין פירכוס: אשכחניהו שמואל
לתלמידי דרב, אמר להו, מאי – איזה דבר חידוש אמר רב
במסוכנת. אמרו ליה הכי אמר רב,

ואי סלקא דעתך טרפה היינו מסוכנת – שאיסור טריפה הוא גם
בבהמה שנעשית מסוכנת ולא נחסר מגופה, לכתוב דתקנת לגבי
דין טומאה, 'חלב נבלה יעשה לכל מלאכה', כדי לומר שחלב של
נבילה אינו מטמא בטומאת נבילה, ולגבי איסור אכילה יכתוב
'וחלב טרפה לא תאכלהו', לומר שחלב של טריפה מסוכנת אסור
באכילה, ואיסורה חל על איסור חלב, ואנא אמרנא – ואני אומר
מעצמי שיש ללמוד שכשמתה חל איסור אכילה נבילה על חלבה
בכל וחומר, ומה פהיים – בחיי הבהמה, שכאשר נטרפה ונעשת
מסוכנת, איסורה הוא רק משום שקרובה למיתה, ומכל מקום אתי
איסור טרפה, והייל איסור חלב, לאחר מיתה מיבעיא – וכי נצרך
לומר שחל איסור נבילה על חלבה לאחר מיתה שאו איסורה
מחמת שמתה ממנו. אלא מדקדקת דתקנת איסור אכילה בחלב של
נבלה, כדי לומר שאיסור נבילה חל על איסור חלב, מפלל דטרפה
לא היינו מסוכנת – שבהמה נאסרת באיסור טריפה רק כאשר
נחסר מגופה, אך מסוכנת שלא נחסרה, אינה נטרפה באיסור
טריפה, ולכן צריך פסוק לומר שמסוכנת שמתה אסורה באיסור
נבילה, ואיסור זה חל גם על חלבה. ומכיון שאיסור טריפה לא
נאמר במסוכנת, אם כן מוכח שמסוכנת מותרת, שאם לא כן,
מדוע צריך פסוק לאסור טריפה, הרי אפשר ללמוד את איסורה
בכל וחומר ממסוכנת שאסורה אף שלא נחסר מגופה וכמבואר
בגמרא לעיל (ע"א).
הגמרא מקשה על הוכחה זו: מתקין לה מר בר רב אשי, ודלמא,
לעולם אימא לך היינו טרפה היינו מסוכנת – שאיסור טריפה הוא
גם במסוכנת שלא נחסר מגופה, ודקדקת שאם כן קשה, נבלה
דקדקת דתקנת לה לי, הרי אפשר ללמוד שאיסור נבילה חל על
איסור חלב בכל וחומר מאיסור טריפה מחיים שחל על איסור
חלב, יש לומר שהאיסור בחלב של נבילה נכתב לתקן נבלה דלא
אתיא מפה מסוכנת – לאותה נבילה שלא ניתן ללמוד שאסורה
מכח האיסור שהיה בה כשהייתה מסוכנת קודם מיתתה, והיכי דמי
בזו ששעשאה גיסטרא – שחילקה לרחבה, ומכיון שעשאה גיסטרא,
הרי היא נבילה גם כשהיא עדיין מפרכסת ולא מתה לגמרי,
והואיל וקודם שנעשית נבילה לא היתה מסוכנת, אי אפשר ללמוד
שחלבה אסור באיסור נבילה בכל וחומר, ולכן צריך את הפסוק
לומר שגם כשעשאה גיסטרא, איסור נבילה חל על חלבה. ונמצא,
שאין לנו מקור שמסוכנת מותרת, שהרי אפשר שאיסור טריפה
נאמר גם במסוכנת שלא נחסר מגופה ועדיין צריך פסוק כדי
לאסור נבילה.
מותרת הגמרא: הנה נמי, כשעשאה גיסטרא, אין צריך פסוק
לומר שחלבה אסור משום נבילה, משום שאי אפשר דלא הוי
מסוכנת פורתא, מקמי דליפסק לרובא – אי אפשר שלא היתה
מסוכנת במקצת לפני שנחתך רוב רחבה, ואם תיארס אז מדין
טריפה, איסורה הוא משום שמיתתה קרובה, והיה ניתן ללמוד את
איסורה כשהיא נבילה לאחר מיתתה, מקל וחומר ממסוכנת. אלא
בהכרח, שאיסור טריפה הוא רק בבהמה שנחסר מגופה, אבל
מסוכנת שלא נחסר מגופה מותרת, ולכן צריך פסוק ללמוד
שבהמה שמתה חל איסור נבילה על חלבה, ואי אפשר ללמוד דין
זה בכל וחומר ממסוכנת.
הגמרא מבארת באופן נוסף כיצד יש ללמוד מהפסוק 'וחלב נבלה'
וגו' שמסוכנת מותרת: ואיכעית אימא – ואם תרצה תוכל ללמוד
שמסוכנת מותרת, שאם כן שמסוכנת אסורה, לימא 'חלב נבלה
וטרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו', ונלמד מכך
שאיסור נבילה ואיסור טריפה חלים על איסור חלב, 'חלב' 'חלב'
למה לי – מדוע כתבה התורה 'וחלב נבלה וחלב טרפה' והזכירה
את תיבת 'חלב' שתי פעמים, אלא ייתרה התורה את מילת 'וחלב'
בטריפה, לומר לך, שרק זו היא בהמה שמיתתה קרובה, שאין
חלבה חלוק מבשרה – שאין דין חלבה חלוק מדין בשרה, אלא

חייבים להכיר גם באמת הפשוטה, שהנשמה ממשיכה לחיות גם לאחר שחוררה ממסגרת החומר שלה, ואדרבה, ברמה גבוהה הרבה יותר, שכן היא כבר לא מוגבלת על ידי המגבלות של הגוף הפיזי.

בתחילת השחיטה: רב נחמן בר יצחק אמר, פירכוס שפירכו (לעיל 63)
 64 לו, אפילו אם פירכוס בתחילת שחיטה, ודאי שהיתה חיה עד גמר
 65 השחיטה.
 66 רב נחמן בר יצחק מבאר מנין שאפילו פירכוס בתחילת השחיטה
 67 כשרה: אמר רב נחמן בר יצחק, מנא אמינא לה שפירכוס הוא
 68 אפילו בתחילת השחיטה, דתנן (לעיל לו), אמר רבי שמעון, השוחט
 69 בהמה מטוכנת פליגה, ולא ראה רב פירכוס או זינקה ושרגמה
 70 שהיה קילח בכח מגורונה, ולמאן דאמר פירכוס מלאים דם, כשרה,
 71 שמוכח שזינקה, ולכן נתמלאו בדם, שאם היה הדם שותה, לא היו
 72 מתלכלכים בדם. ופירכוס – וכדעת רבי אליעזר (לעיל לו) שגם אם
 73 רק זינקה, כשרה. ואמר שמואל, כותלי בית שחיטה שבצואר
 74 הבהמה שנינו, ולא כותלי בית. ומכאן מוכח שפירכוס הוא אפילו
 75 בתחילת השחיטה, דא אמרת בשלמא שפירכוס או זינקה הוא
 76 בתחילת שחיטה, שפיר, אלא אאמרת שהוא דווקא בסוף שחיטה
 77 – באמצע שחיטה, אם כן מדוע אם לאחר מציא כותלי בית
 78 השחיטה מלאים דם, כשרה, ליהוש דלמא בתחילת שחיטה זינקה,
 79 ומחמת הזינוק נתמלאו כותלי בית השחיטה בדם.
 80 שואלת הגמרא: ודלמא שאני זינוק משאר פירכוסים, דעדיף – שהוא
 81 סימן חיות עדיף והוא פירכוס גדול, ואפשר שדווקא הוא מועיל גם
 82 בתחילת השחיטה, אבל שאר פירכוסים לא. דוחה הגמרא: ומי
 83 עדיף, והתנן (לעיל לו) רבי אליעזר אומר, אין צריך שתפרס, אלא
 84 דידי אס זינקה, ומלשון 'דיה' משמע שזינוק קל מפירכוס. ואם כן
 85 מובנת הוכחה רב נחמן בר יצחק, שאם זינוק בתחילת השחיטה
 86 מועיל, כל שכן שפירכוס בתחילת השחיטה מועיל.
 87 משיבה הגמרא: אין לדחות מכח לשון 'דיה', משום שזינוק קל
 88 מדרבנן גמליאל – מהפירכוס שהצריך רבן גמליאל (לעיל לו),
 89 שתפרס גם ביד וגם ברגל, ופירכוס כזה הוא הוכחה גדולה
 90 מזינוק, ועדיף מדרבנן – ומאידך, זינוק חמור מהפירכוס שהצריכו
 91 חכמים (סו), שלדעתם די שתפרס ביד או ברגל. וכיון שזינוק קל
 92 מהפירכוס שהצריך רבן גמליאל, נקט רבי אליעזר לשון 'דיה',
 93 שאין צריך שתפרס ביד וברגל, אלא דיה שתזנק. ואם כן חזרת
 94 השאלה על רב נחמן בר יצחק, שאפשר שזינוק עדיף מפירכוס,
 95 ודווקא זינוק מועיל בתחילת השחיטה, אבל פירכוס ביד או ברגל
 96 וכדעת חכמים, אינו מועיל בתחילת השחיטה.
 97 משיבה הגמרא: אמר רבינא, אמר לי ספא בר חילקא, אקשי בה –
 98 בסוגיא זו אבות דבר אבות, כלומר אבוברם עצמו, ואמר לה
 99 אחיה דבר אבות, כלומר בנו של אבוברם, ומדרבנן מי עדיף –
 100 כיצד ניתן לומר שזינוק עדיף מהפירכוס שהצריכו חכמים, והאנן
 101 (לעיל לו), וחקמים אומרים עד שתפרסם או ביד או ברגל, ומהלל
 102 'עד שתפרס' משמע שחכמים מחמירים יותר מהתנא שדבריו
 103 נשנו לפני דבריהם, ויש לברר, רבנן אחיה קיימו – על איזה תנא
 104 נחלקו, אלימא אדרבן גמליאל שאמר שצריך שתפרס גם ביד וגם
 105 ברגל, אם כן 'בין שפירכוס' ביד או ברגל מותרת מיבעי ליה, והיה
 106 משמע שמקילים יותר מרבן גמליאל, ומדוע אמרו 'עד שתפרס',
 107 אלא פשיטא, שנחלקו אדרבי אליעזר שאמר שדיה אם זינקה,
 108 ולדעתם צריך שתפרס, ואי זינוק עדיף מפירכוס ביד או ברגל,
 109 מאי לשון 'עד' שנקטו חכמים, אלא משמע שפירכוס ביד או ברגל
 110 עדיף מזינוק, ולכן אמרו חכמים שעד שתפרס אינה כשרה.
 111 נמצא, שמלשון המשנה מוכח שפירכוס עדיף מזינוק, ומיושב כיצד
 112 הוכיח רב נחמן בר יצחק שפירכוס הוא אפילו בתחילת שחיטה,
 113 שאם זינוק בתחילת השחיטה מועיל, כל שכן שפירכוס שעדיף
 114 מזינוק, מועיל בתחילת השחיטה.
 115 רבא חולק על רב חסדא ורב נחמן בר יצחק, ולדעתו פירכוס הוא
 116 בסוף השחיטה: רבא אמר, פירכוס שפירכו (לעיל לו), הוא דווקא אם
 117 הפירכוס התחיל בסוף השחיטה ונמשך לאחר השחיטה, שמוכח
 118 שהיתה בה חיות עד סוף השחיטה. אבל פירכוס רק בתחילת
 119 השחיטה או באמצעה, אין מכר ראייה שהיתה בה חיות עד גמר
 120 השחיטה.
 121 רבא מבאר מנין שפירכוס הוא דווקא בגמר השחיטה: אמר רבא,
 122 מנא אמינא לה שפירכוס הוא בגמר השחיטה דווקא, דתניא על
 123 הפסוק (ויקרא כב כז) 'שור או כשב או צי כי יגל, וזהו שבעת ימים'
 124 תחת אמו, ומתיבת 'או' שב'שור

אם הבהמה המטוכנת היתה גועה – צועקת, והמילה ריעי – או
 2 שהטילה גללים, וכשכשפה באונה – או שנענעה את אונה, הרי זה
 3 פירכוס. אמר להו שמואל, אפירכוסא ליה לאמא – לרב לאוזוי אוני
 4 – לומר שהזות האוזן נחשבת לפירכוס, הרי הדבר מוכיח שיש בה
 5 חיות גדולה. ואני שואל כן, לפי שאני אומר שגם מעשה שמוכח
 6 שיש בה קצת חיות, נחשב לפירכוס, שכל שאני דברים שהמיתה
 7 עושה – גורמת שתעשה אותם, נחשב לפירכוס. מבררת הגמרא:
 8 מאי ניהו דברים שהמיתה עושה. משיבה הגמרא: אמר רב עזון,
 9 לזירי מפרשאי לי מיניה דמר שמואל, היתה ידה בפופה, ופשיטתה –
 10 ויישרה אותה, הרי זה דבר שהמיתה עושה – ואינו פירכוס. היתה
 11 ידה פשוטה, וכפפה אותה, הרי זה מהדברים שאין המיתה עושה,
 12 ונחשב לפירכוס.
 13 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן שמואל, תנינא (לעיל לו), בהמה
 14 דקה פשיטה ידה ולא החזירה אותה למקומה, פסולה, שפשיטה
 15 הדי איהא הוצאתה נפש, ולא פירכוס, שכן דרך הבהמות
 16 לעשות בשעה שנפשו יוצאת. ומשמע, שדווקא משום שלא
 17 החזירה ידה פסולה, הא החזירה את ידה, הרי זה פירכוס וכשרה.
 18 משיבה הגמרא: אי מפתיתין, הוה אמינא דיקא דכייפה ופשיטה
 19 והדי כייפה לה – כשהיתה ידה כפופה, ופשטה אותה לאחר
 20 שנשטתה, וחזרה וכפפתה, וכך מדויק מהלשון 'שפשטה ידה ולא
 21 החזירה', אבל אם פשטה ידה וכן החזירה, כשרה, אבל אם כבר
 22 היתה ידה פשוטה, וכפפתה, לא ינו פירכוס, קא משמע לן
 23 שמואל שגם אם היתה ידה פשוטה, וכפפתה, כשרה.
 24 הגמרא מקשה על רב: מתיבי, רבי יוסי אומר, הנה רבי מאיר אומר,
 25 גועה בשעת שחיטה, אין זה פירכוס. רבי אליעזר רבי יוסי אומר
 26 משמו של רבי יוסי, אפילו המילה ריעי וכשכשפה – או כשכשפה
 27 בנבנה, אין זה פירכוס. קשיא מדין גועה ששנינו בברייתא שאינו
 28 פירכוס, אנועה שאמר רב שנחשב לפירכוס, וקשיא מדין ריעי
 29 ששנינו בברייתא שאינו פירכוס, ארעי שאמר רב שנחשב
 30 לפירכוס.
 31 מתרצת הגמרא: גועה אנועה לא קשיא, הא דעבי קלה – דברי רב
 32 הם כשגעתה בקול עבה וחזק, וגעיה כזו היא פירכוס שודאי
 33 שבאה מכח החיות שבה, הא דעמי קלה – בברייתא מדובר
 34 שגעתה בקול עמום וחלש, וגעיה כזו אינה הוכחה שיש בה חיות,
 35 ולכן הוא פירכוס. ריעי ארעי נמי לא קשיא, כאן בשותתת –
 36 בברייתא מדובר שהטילה ריעי סמוך לגופה, ואין מכר הוכחה
 37 שיש בה כח וחיות, ולכן אינו פירכוס, כאן בפיתות – דברי רב הם
 38 כשהטילה ריעי רחוק מגופה, ויש מכר הוכחה שיש בה חיות, ולכן
 39 הוא פירכוס.
 40 נחלקו האמוראים, מתי צריך שתפרס: אמר רב חסדא, שמעתי
 41 שפירכוס שפירכו (לעיל לו), דווקא בסוף שחיטה. ואני מפרש, מאי
 42 בסוף שחיטה, היינו שפירכוס באמצע שחיטה, ולכן ודאי שהיתה
 43 חיה עד גמר השחיטה, אבל אין צריך שתפרס לאחר השחיטה,
 44 והטעם שאמרו 'בסוף', לאפוקי פירכוס בתחילת שחיטה בלבד,
 45 דלא, שכיון שפירכוס רק בתחילת השחיטה, מוכח שהפירכוס
 46 הוא מחמת שיצאה נשמתה קודם גמר השחיטה, ולא משום
 47 חיותה.
 48 רב חסדא מבאר מנין שבסוף שחיטה, פירושו באמצע שחיטה:
 49 אמר רב חסדא, מנא אמינא לה שפירכוס הוא באמצע שחיטה,
 50 דתנן (לעיל לו), בהמה דקה שפשיטה – שיישרה ידה ולא החזירה
 51 אותה, פסולה, ויש לברר, אימת פסולה, אלימא בסוף – לאחר
 52 שחיטה, כל חיבי תיחי ותיחיל – וכי צריכה לחיות לאחר השחיטה,
 53 שנאמר שאם לאחר השחיטה פשטה ידה ולא החזירה, פסולה,
 54 אלא לאו באמצע שחיטה, וכיון שלא החזירה, פסולה. מוכח,
 55 שפירכוס שאמרו אינו בסוף השחיטה, וסוף שחיטה, אינו ממש
 56 בסוף השחיטה, אלא באמצעה.
 57 רבא דוחה את ההוכחה מהמשנה: אמר רבא, לעולם פירכוס
 58 הוא בסוף שחיטה – לאחר השחיטה, ומה ששאלת מדוע אם לא
 59 החזירה ידה פסולה, יש לומר שהטעם, שאני אומר, כל שאינה
 60 עושה כן בסוף שחיטה – שלאחר השחיטה אינה מחזירה ידה,
 61 בדיעו ששפשיטה נפולה הימנה קודם לכן – קודם גמר השחיטה.
 62 רב נחמן בר יצחק חולק על רב חסדא, ולדעתו פירכוס הוא אפילו

רמזה רש"י חולין. פרק שני - השוחט דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) תוספות

נועה והשילל ריעי — או זה וא זה, גועה — צועקה, כמו: "אם יגיעה שור על
לילי" (איוב ו). **לאבא** — לרב הזה קרי ליה שמואל הכי, משום כבוד. **לאווי**
אוי — לפרכס האוזן, בתמידה, דפריכוט חיות גדול הוא זה! "אוזח" לשון "ממזין"
אוחו ממקומו" (אבות פרק ג משנה יז). **שאני אומר** — שאינני צריכה כל כך,
אלא כל פירוכס שטוכטובת מפרכסת,

גועה, והטילה ריעי, וכשכששה באונה - הרי זה פירבוס. אמר להו: אצטריבא ליה לאבא לאוזיו אוני? שאני אומר: כל שאינו דברים שהמיתה עושה. מאי ניהו דברים שהמיתה עושה? אמר רב ענן, לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל: היתה ידה בפופה ופשתמה - דבר שהמיתה עושה, פשוטה וכפפה - דברים שאין המיתה עושה. מאי קא משמע לן? תנינא: בהמה דקה שפשתמה ידה ולא החזירה - פסולה, שאינה אלא הוצאת נפש; הא החזירה - כשרה! - אי מפתניתין, הוה אמינא: דוקא דכייפה ופשתמה והדר כייפה לה, אבל פשוטה וכפפתה - לא, קא משמע לן. מיתבי: רבי יוסי אומר, היה רבי מאיר אומר: גועה בשעת שחיטה - אין זה פירבוס. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר משמו: אפילו הטילה ריעי וכשכששה בונבה - אין זה פירבוס; קשיא גועה אנגעה, קשיא ריעי אריעי! - גועה אנגעה לא קשיא: הא דעבי קלה, הא דעמי קלה; ריעי אריעי נמי לא קשיא: כאן בשותחת, כאן במתרות. אמר רב חסדא: פירבוס שאמרו - בסוף שחיטה; מאי בסוף שחיטה - באמצע שחיטה. לאפוקי תחלת שחיטה דלא. אמר רב חסדא: מנא אמינא לה? דתנן: בהמה דקה שפשתמה ידה ולא החזירה - פסולה; אימתי? אילימא בסוף שחיטה - כל היכי מיהו ותחיל? אלא לאו באמצע שחיטה. אמר ליה רבא: לעולם בסוף שחיטה, שאני אומר: כל שאינה עושה בן בסוף שחיטה - בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן. רב נחמן בר יצחק אמר: פירבוס שאמרו - בתחלת שחיטה. אמר רב נחמן בר יצחק: מנא אמינא לה? דתנן, אמר רבי שמעון: השוחט בלילה, ולמחר מצא בתלים מלאים דם - כשרה, שזינקה, וכמדת רבי אליעזר, ואמר שמואל: כותלי בית שחיטה שנינו; אי אמרת בשלמא בתחלת שחיטה - שפיר, אלא אי אמרת בסוף שחיטה - ליחוש דלמא בתחלת שחיטה זינקת! - ודלמא שאני זינק דעדיף. - וזו עדיף? והתנן, רבי אליעזר אומר: דיהא אם זינקת! - קל מדרבן גמליאל, ועדיף מדרבן. אמר רבינא: אמר לי סמא בר חילקאי, אכשי בה

עדין בבמה זינק למרוק, ואי ימצא
 חיזוק למשה בכותל – בידוע שבאמצע
 שחיטה זינק, שלא היה בד כח כל שר לזנק
 הים למרוק, אבל השתא דאמר שמרן
 דהני כותלי לא הוו כותלי ממש, אלא
 כותלי בית החשיטה – לא מציעו למידע אי
 תחתל שחיטה זינק או לא שחיטה. ולהכי קאמר: אי אמרת בשלמא כל כמה
 דפריס בארתא. **אלא אי אמרת** – באמצע שחיטה בעינן, מאן לימא לן למחר ד
 שאר פירסוסי לא הוו פירסוסי אלא באמצע או בגמר שחיטה. ושמיני זינק, דעדיף
 זינק – ומדקתני "דייה" – מכלל דקיל. קיל מדרבנן **גמליאל** – דבעי ביד וברג
בר אבוברם – הוו אבוברם עצמן, ומכירי הוו את הכן ולא את האב, והיו קוריי
 מהזן דלעיל, ואי דרבי אליעזר עדיף, מאי? **בשר** דרבנן משמע דעדיף – "כיון"
 שחיטה. **עודף שחיטה** – סוף מידע, שחפרס

הרי זה פירכוס – אפילו לרבן גמליאל דמחמיר
אי פירכוס. ולחכי פריך שפיר מברייתא דקתני
יכוס. ושמואל דאמר: איצטריך ליה לאבא אזוזי
! ולחכי פריך עליה דרב ענן דמפרש מילתיה
דשמואל: תנינא! דפשיטא דאליבא דרבנן,
פשוטה וכפפה הרי זה פירכוס, כפפה ופשוטה
לא הוי פירכוס.

אֶצְטְרִיךְ ליה לאבא — פירש בקונטרס, דשמואל הוה קרי הכי לרב ברלשן כבוד. ובערך פירש שכן שמו, ו"ר" דהו קורין אותו על שם חשיבותו, כמו דבכל דוכתי הוה קורין "רבי" לרבי יהודה הנשיא, ושמואל שיהיה חבירו דהו קורדו בשמו, וכן לקמן (ומהב): "אי הכי אמר אבא לא דיע בשטרות כלום", ו"ב'ערי פסחים" (פסחים ק"ט), גבי "גולילאי וארזילילאי לאבא", ובפרק "כל גנות" (עירובין דצ"א); "אי קפיד אבא קטרו ביה המנינא", ובפירושו משמע סוף פרק "ראשית הגז" (חולין קל"ב). דאמר רבי יוחנן לאסי: מהן שני סדרא בבבלי אמר ליה אבא אריכא, וכאן עולין רבי יוחנן על שקראו כן — משמע בהדיא "דאבא" לאו לשון חשיבות, ומיהו, ממה שהיה קורדו בשמו לחידה לא היה כועס, אי לא משום דאמר "אריכא", שוהו לשון גאי, דרבי יוחנן גופיה היה קורדו "אבא" בפרק "כסוי הדם" (חולין פד, א). "אבא ממשפחת בריאיהו הוה", מה' על פי שרש היה חשוב ורבה מרבי יוחנן, מיהו, על רב המנצח דאמר בפרק "יום הכפורים" (יומא פ"א). "קא אזיל אבא למיקטל גברא" — קשה, שהיה תלמידו וקורדו בשמו, ואמר ב"חלק" (סנהדרין ק"א): מפני מה היה נעשש נחזי — מפני שקורדו לרבו בשמו. וליה הקונטרס — "דאבא" לשון חשיבות — נילתא.

אילימא בסוף שחיטה כל היכי תיחי ותיזיל — ומפרש רבינו תם, דמדקתני "שאינה אלא הוצאת נפש" דייק, דאטו מי לא חיתה הרבה אם לא הוציאה נפשה עד סוף שחיטה?

רנא אמר פירכוס שאמרו בסוף שחיטה —
דלא חיישינן דלמא בתחלת שחיטה זינק —
משום דלא שכיחא שיהיה זינוק אלא בסוף. **כ'**
וילד פוט ליצא דופן — לאו מלשון לידה דריש,
אלא גמרי לידה לידה ממכור, כדאמרין בריש
פרק "יצא דופן" (נדה מ.א). והא דדרשינן התם
"אשה כי תוריע וילדה" — עד שתלד ממקום
שמורעה, דמשמע דצריך מיעוט למעט יצא
דופן, ולא מעטנין ליה מלידה ממכור —
משום דלא אלו "כי תוריע" הוה דרשינן "תלד"
— לרבות יצא דופן, כרבי שמעון.

אָר
וּרְכֵנָּה מִי עֲדִירָה? וְהָא תַנּוּ, וְחֻכָּמִים
וּקְיִימָא? אֵילִימָא אֲדִרְבֵּן גְּמִילָא
אֵלְעָשֶׁר, וְאִי עֲדִירָה - מֵאִי "עֲדִי"?
: מֵאִי אֲמִינָא לָהּ? דִּתְנֵי: "שׂוֹר
וּסִי" — דְּהָא חֻינָן לִמְחֹר לֵאלֹד יִזְנֹק
לְמֵאן בְּתַחֲלָת שְׁחֻטָּה זְנִיק וְדִלְמָא — עֲלֹמָס
בְּתַחֲלָת שְׁחֻטָּה יִזְנֹק; שְׁפִיר דִּמֵּי אֵילִי
יִזְדֵּי אוּ בִּרְגֵל. אֲבוּרָם — שֵׁם הָאִישׁ. אֲבוּה
וְלֵי. עַד — מִשְׁמַע דְּחִמִּיר הָאִי פִּירֻס דְּרֵבֵּן
קִיל, וְאִפְּלוּ הִבִּי סְגִיא לִיה כִּי הוּי בְּתַחֲלָת
שְׁחֻטָּה.

או כשב פרט לכלאים – תימה: דהבא "או" למעט. ובפרק קמא (חולין כגא) קאמר: "או" לרבות פלגס, וגבי אותו ואת בנו נמי דרשין (חולין עהב). "או שח" לרבות כלאים: ויש לומר: דגבי פלגס ממילא אימעיט, ולא צריך קרא אלא לרבות. וכן לגבי אותו ואת בנו – ממילא אימעיט כלאים: דשור ושה אי אתה יכול להוציא כלאים מבניהם. אבל

הבא, כשב ועז כתיב – שאתה יכול להוציא

כלאים מבניהם, וממילא איתרבו, להכי כתיב: "או" למעט. ובכי האי גונא משני "במרחב" (בבא קמא עהב) גבי "וטבתו או מכר". ואם תאמר: אם כן מיאו עד' היה למעט כלאים, שאתה יכול להוציא כלאים מבניהם, ומ"או כשב" – נדמה! ויש לומר: נדמה אינו ראי כל כך למעוטי כמו כלאים. ולהכי מעוטא קמא מוקמינן בדרמי טפי – בכלאים, והדר ממעטין נדמה, נדמה לא ממעטין אלא משום דדמי לכלאים.

אלא דמתה והדר ילדיה – והא דאמר בפרק "יוצא דופן" (נדה מדא) ובפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמב). דעובר מית' ברישא – היינו היכא דמתה מעצמה, כדאמר בפרק קמא דערכין (ק"ו) והדר אידי דוטר חיותה עילא טיפתא דמלאך המות ומחטבא לסימניו, אבל נהרג לא.

אלא זה פירש למיתה זה פירש לחיים – אין להוכיח מכאן דאפילו בדי שמים אפשר לצמצם. דקרא איכא למימר דאיצטרך אם יבא אליהו ואמר שבצמצום נעשה, ושבקין לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה.

מחצר כבד שלה – לאו דוקא נקט ויתרת הכבד, משום דעולה לגבה והיא כחלב ודם. אלא אפילו כית של שאר בשר נמי,

כדאמרין בגמרא: יהיב וזאת לטבחא ישראל מאי ואורחא דמלתא הוא דנקט. **פסולה** שסתם מחשבת נכרי לעבודה זרה – ואם

תאמר: לקמן (לטב) גבי השוחט לשם הרים, דקתני: פסולה, ודייק עלה: פסולה – אין, ובזי

מתים – לא. פירוש: ולא מתסרי בהנאה. והבא קתני, רבי אליעזר אומר: פסולה, ואף על גב

דאסור אף בהנאה, כדקתני: שסתם מחשבת נכרי לעבודה זרה ויש לומר: דלקמן דייק מדלא

קתני "הוי אלו ובזי מתים", אבל הבא, אידי דאמר רבנן כשרה – אמר רבי אליעזר פסולה.

הני תנאי אית להו דרבי אליעזר ברבי יוסי – פירוש: רבנן ורבי אליעזר דמתניתין. אבל רבי

יוסי לא סבר ליה כותיה. דהא אמר דאין הכל חולק אלא אחר העובר.

רש

או פֶּשֶׁבֶט – פֶּרֶט לְכֵלָאִים, "או עז" – פֶּרֶט לְנִדְמָה, "כי יולד" – פֶּרֶט לְיוֹצֵא דוֹפֵן, "שִׁבְעַת יָמִים" – פֶּרֶט לְמַחוּסֵר זָמַן, "תחת אמו" – פֶּרֶט ליתום; האי יתום היכי דמי? אילימא דילדיה אמה והדר מתה – לעולם תיחי ותיוול? אלא דמתה והדר ילדיה – מ"כי יולד" נפקא! אלא פֶּשֶׁבֶט, זה פֶּרֶט לְמִיתָה וזה פֶּרֶט לְחַיִּים; אי אִמְרַתָּ בְּשִׁלְמָא בְּעֵינֵי חַיִּיתָא בְּסוֹף לֵידָה – הֵינּוּ דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטִי, אֵלָּא אִי אִמְרַתָּ לֹא בְּעֵינֵי חַיִּיתָא בְּסוֹף לֵידָה, לְמָה לִּיהָ מ"כי יולד" נפקא! אִמֵּר רַבָּא, הִלְכְּתָא כִּי הָא מְתֵנִיתָא: בְּהֵמָה דְּקָה שִׁפְשֻׁטָּה יָדָה וְלֹא הַחְיִיזָה – פֶּסוּלָה; בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – בֵּיד, אֲבָל בְּרַגְלָהּ בֵּין פֶּשֶׁטָּה וְלֹא כְּפָפָה בֵּין כְּפָפָה וְלֹא פֶּשֶׁטָּה – כִּשְׂרָה; בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – בְּדָקָה, אֲבָל בְּגִסָּה, בֵּין בֵּיד בֵּין בְּרַגְלָהּ בֵּין פֶּשֶׁטָּה וְלֹא כְּפָפָה בֵּין כְּפָפָה וְלֹא פֶּשֶׁטָּה – כִּשְׂרָה; וְעוֹף, אִפְּלוּ לֹא רִפְרָף אֵלָּא גָּפוּ וְלֹא כִּשְׂבִשֵּׁשׁ אֵלָּא זָנְבוּ – הֵרִי זֶה פִּירְכּוּס. מַאי קָא מְשַׁמְעֵנָּה? כּוֹלְהוּ תַנְיָנִי: בְּהֵמָה דְּקָה שִׁפְשֻׁטָּה יָדָה וְלֹא הַחְיִיזָה – פֶּסוּלָה, שְׂאִינָהּ אֵלָּא הוֹצֵאתָ נֶפֶשׁ; יָד – אִין, רַגְלָהּ – לֹא; דְּקָה – אִין, גִּסָּה – לֹא! – עוֹף אִיצְטְרִיכָא לִיהָ, דְּלֹא תֵּנֵן. מִשְׁנָה הַשּׁוֹחֵט לְנִכְרִי – שְׁחִיתָו כִּשְׂרָה; וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִפְּלוּ שִׁחְטָה לְאֹכֹל לְנִכְרִי מִחֻצֵּר כְּבֵד שֶׁלָּה – פֶּסוּלָה, שְׁסִתָּם מִחֻשְׁבַּת נִכְרִי לְעִבּוּדָה זָרָה. אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי: קֵל וְחוֹמֶר הַדְּבָרִים, וְמָה בְּמָקוֹם שֶׁהִמְחִשְׁבָה פּוֹסֵלָה, בְּמוֹקְדָשִׁין – אִין הִכֵּל הוֹלֵךְ אֵלָּא אַחֵר הָעוֹבֵד, מָקוֹם שְׂאִין מִחֻשְׁבָה פּוֹסֵלָה, בַּחוּלִין – אִינוּ דִּין שְׁלֹא יֵהָא הִכֵּל הוֹלֵךְ אֵלָּא אַחֵר הַשּׁוֹחֵט? גְּמָרָא הֵנִי תַנָּא אִית לְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי, דִּתְנָא, אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי: שְׁמַעְתִּי שֶׁהַבְּעִלִים מַפְגִּילִין, מִיהָ, תַנָּא קָמָא סָבַר: אִי שְׁמַעְיָנָה דְּחֻשִׁיב – אִין, אִי לֹא – לֹא, סָתָם מִחֻשְׁבַּת נִכְרִי לְעִבּוּדָה זָרָה לֹא אֲמַרִּין; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אִף עַל גֵּב דְּלֹא שְׁמַעְיָנָה דְּחֻשִׁיב

– סָתָם מִחֻשְׁבַּת נִכְרִי לְעִבּוּדָה זָרָה אֲמַרִּין; וְאַתָּא רַבִּי יוֹסִי לְמִימְרִי: אִף עַל גֵּב דְּשְׁמַעְיָנָה דְּחֻשִׁיב – זֶה מִחֻשְׁבַּת זֶה עוֹבֵד לֹא אֲמַרִּין, אִיכָּא דְּאֲמַרִּין, תַנָּא קָמָא סָבַר: כִּי אֲמַרִּין זֶה מִחֻשְׁבַּת זֶה עוֹבֵד – הֵנִי מִלֵּי בְּפָנִים, אֲבָל בַּחוּץ – לֹא, חוּץ מִפָּנִים

לא

דהיינו במוקדשין, כדכתיב (ויקרא ז) "לא יחשב" – קרי ביז: לא יחשב לאוכלה ביום השלישי, כי פגול יהיה. והכי מפרש בובזים (בט). אין הכל הולך אלא אחר

העובר – דכתיב: "המקריב לא יחשב", אבל בעלים לא פסלי במחשבתן כי מקריב לה כהן. מקום שאין המחשבה פוסלת – כגון בחולין. כלומר, חולין שאין המחשבה

פוסלת בהם. ובגמרא מפרש מאי קאמר, דהא מחשבת עבודה זרה פסלה בהו, דהא "ובזי מתים" איקרו, מה מת אסור בהנאה – אף תקרובת עבודה זרה אסורה בהנאה.

גמרא והני תנאי – תנא קמא ורבי אליעזר, אית להו דרבי רבי אליעזר ברבי יוסי. כלומר, דטעמיה דתנא קמא דמכשר – לאו משום דאין מחשבת הולכת אלא אחר

העובר, דאם כן היינו רבי יוסי. אלא כרבי אליעזר ברבי יוסי סבירא להו, טעמיה מפרש ואזיל. שמעתי – מרבותי. שהבעלים מפגלין – וטעמא מפרש בובזים בפרק

"בית שמאי" (מוא), בסופו, דכתיב: "והקריב המקריב" וגו' ובמדבר טו, אלמא בעלים קרי מקריב, הלכך איתגוהו בכלל "המקריב לא יחשב", אם חשבו על שחיתת כהן

או על זריחתו על מנת לאכול חוץ לזמנו – הוי פיגול. מיהו תנא קמא – דמכשר. סבר אי הוה שמעיה – לגוי דחשיב על שחיתת ישראל, ואמר: שחיתת בהמה זו

לעבודה זרה הוא – אסורה, דמתניא מחשבת בעלים כרבי אליעזר ברבי יוסי. ואי לא שמעיה דחשיב – סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה לא אמינן. זה עובד –

משום שחיתת פנים נקט לה, דאפילו בקרבן סבירא ליה לרבי יוסי דאין הבעלים מפגלין. ורבי יוסי פליג אתנא קמא וארבי אליעזר. איכא דאמרי אפילו ברשמעיה –

לגוי דחשיב, פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר. ואית להו לתרווייהו בעלים מפגלין בקרבן, כרבי אליעזר ברבי יוסי, וגבי חולין פליגי. חוץ מפנים – מחשבת עבודה זרה

בחולין, ממחשבת פיגול בקרבן.

פרט לכלאים – בן רחל ותיש, שפסול לקרבן, ומרוביא ד"א" דריש ליה. נרמח – עז שילדה מתיש במותה, ובנה דומה לרחל. **פרט ליוצא דופן** – שקרעה והוציאה, פעמים שמתה ופעמים שחיה, שבעה ימים **פרט למחווסר זמן** – שלא הגיע לשבעה ימים, ואפילו אמו קיימת. **תחת אמו** – היה שעה אחת, פרט ליתום.

והכי דמי האי יתום? אילימא דילדיה אמה והדר מתה, לעולם תיחי? בתמיה, וכי לעולם צריכה לחיות? והא

"תחת אמו" קרינן ביה! והא ליכא למימר דאשמועין קרא שתחיה אמו כל שבעה. דהניא בתורת כהנים, רבי יוסי הגלילי אומר:

מה תלמוד לומר "תחת אמו"? לפי שנאמר "שבעה ימים יהיה עם אמו" ושמות כב, יכול כל שבעה? תלמוד לומר "תחת אמו", אי

"תחת אמו" יכול אפילו ינא ממנה כשהיא מתה? תלמוד לומר "עם אמו" – משמע ששניהם בעולם אחד, שתהא קרויה אמו,

הא כיצד? אפילו נתקיימה לו אמו שעה אחת. והאי "תחת אמו" משמע ליה לרבי יוסי הגלילי חליפי אמו, שמתה אמו והוא

נשאר במקומה **אלא דמתה והדר ילדיה** – היינו יוצא דופן, דכל שקרעה והוציאו את ולדה, בין מתה ובין חיה – הוי יוצא

דופן. זה פירש למיתה – אמו, כלומר, בשעת מיתתה לידה דרך הרחם. ואשמועין קרא דבעינן חיות עד גמר לידה ולאחר

לידה מעט, ואי לא – הוה ליה יתום. דעל כרחיה, האי "תחת אמו" – למעוטי חיה באמצע לידה ומתה בגמר לידה אתי. אי

אמרת בשלמא – אחר סוף לידה אשמועין דבעינן חיותא, שיצא כולו מחיים, ולמעוטי מתה בגמר לידה. היינו – דלא אימעיט ליה

מתה בסוף לידה מ"כי יולד" פרט ליוצא דופן, דהאי נמי לאו יוצא דופן הוא כי מתה בגמר לידה. **אלא אי אמרת לא בעינן**

חיותא בסוף לידה – וקרא למעוטי מתה באמצע לידה אתא. למה לי קרא מ"כי יולד נפקא – דאבתי הוה ליה יוצא דופן אלא

שמע מינה: כל גמלא דבעו בה רבנן חיותא, בעינן שיהא חיות בגמר לידה. **פסולה** – אם שוכנת חיה, ודרכה לעשות כן

בהצאת נפש. גסה – לאו אורחא בחכי, וחיותא הוא. ר"פירוף – בציר מכשוש. כולוהו תננהו – לישן קשיא הוא. כלומר, למה ליה לרבה לאשמועין דהלכתא הכי?

הא סתם מתניתין היא! **משנה** ורבי אליעזר פוסל – דקין דבהמה דגוי היא, אף על גב דישראל שחית – מהניא ביה

מחשבת גוי, דסתם מחשבתו לעבודה זרה. חצר כבד – טרפשא דכבדא, *איבר"ש בלעז. אמר רבי יוסי קל וחומר – דלא

מהניא בה מחשבת בעלים, הואיל וישראל שחית לה. ומה במקום שמחשבת פוסלת –

אין הכל הולך אלא אחר העובר – כגון בחולין. כלומר, חולין שאין המחשבה פוסלת בהם. ובגמרא מפרש מאי קאמר, דהא מחשבת עבודה זרה פסלה בהו, דהא "ובזי מתים" איקרו, מה מת אסור בהנאה – אף תקרובת עבודה זרה אסורה בהנאה.

גמרא והני תנאי – תנא קמא ורבי אליעזר, אית להו דרבי רבי אליעזר ברבי יוסי. כלומר, דטעמיה דתנא קמא דמכשר – לאו משום דאין מחשבת הולכת אלא אחר

העובר, דאם כן היינו רבי יוסי. אלא כרבי אליעזר ברבי יוסי סבירא להו, טעמיה מפרש ואזיל. שמעתי – מרבותי. שהבעלים מפגלין – וטעמא מפרש בובזים בפרק

"בית שמאי" (מוא), בסופו, דכתיב: "והקריב המקריב" וגו' ובמדבר טו, אלמא בעלים קרי מקריב, הלכך איתגוהו בכלל "המקריב לא יחשב", אם חשבו על שחיתת כהן

או על זריחתו על מנת לאכול חוץ לזמנו – הוי פיגול. מיהו תנא קמא – דמכשר. סבר אי הוה שמעיה – לגוי דחשיב על שחיתת ישראל, ואמר: שחיתת בהמה זו

לעבודה זרה הוא – אסורה, דמתניא מחשבת בעלים כרבי אליעזר ברבי יוסי. ואי לא שמעיה דחשיב – סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה לא אמינן. זה עובד –

משום שחיתת פנים נקט לה, דאפילו בקרבן סבירא ליה לרבי יוסי דאין הבעלים מפגלין. ורבי יוסי פליג אתנא קמא וארבי אליעזר. איכא דאמרי אפילו ברשמעיה –

לגוי דחשיב, פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר. ואית להו לתרווייהו בעלים מפגלין בקרבן, כרבי אליעזר ברבי יוסי, וגבי חולין פליגי. חוץ מפנים – מחשבת עבודה זרה

בחולין, ממחשבת פיגול בקרבן.

62 זוז פירכוס, דלא תנן – שהרי דינים אלו אינם מבוארים במשנה.

משנה

63 להלן (מ.) הובא שבהמה שנשחטה לשם עבודת כוכבים, אסורה
64 בהנאה. משנתנו דנה בדין בהמת נכרי ששחטה ישראל, האם
65 סתם מחשבת נכרי בשחיטת בהמה היא לעבודת כוכבים, והאם
66 יכולה היא לפסול את שחיטת הישראל; ישראל קנה השוחט בהמת
67 עובד כוכבים לצורך העובד בוכבים, ולא שמענו מהעובד כוכבים
68 שחשב לשם עבודת כוכבים, שחיטתו בשירה, שאין אומרים שסתם
69 מחשבתו היא לעבודת כוכבים, זו דעת תנא קמא. ורבי אליעזר
70 פוסל, מפני שלדעתו אומרים שסתם מחשבת עובד כוכבים
71 לעבודת כוכבים. אמר רבי אליעזר, אפילו קנה הישראל את כולה
72 חוץ מבשר מועט שבה, ושחטה הישראל על מנת לתת לאכול
73 לעובד בוכבים את חלקו, כגון מחציר כבד שלח, פסולה, שסתם
74 מחשבת עובד בוכבים שתהא השחיטה לעבודת בוכבים, ובכוח
75 מחשבתו לפסול אף כשישראל שוחט.
76 אמר רבי יוסי, קל וחומר הדברים שאין מחשבת העובד כוכבים
77 פוסלת את שחיטת הישראל, ומה במקום שהמחשבה פוסלת
78 במוקדשין, אם חשב מחשבת פיגול בשעת שחיטה, כגון לאכול
79 חוץ לזמנו, אף על פי כן אין הכל הולך אלא אחר מחשבת העובד,
80 מקום שאין מחשבה פוסלת, דהיינו בשחיטת חולין, אינו דין וכן
81 אין ראוי שיהיה הדין שלא יהא הכל הולך אלא אחר מחשבת
82 השוחט, ואף כאן לא תפסול מחשבת הנכרי.
83

גמרא

84 במשנה נחלקו בענין ישראל ששחט בהמה לצורך העובד כוכבים,
85 תנא קמא ורבי יוסי מכשירים ורבי אליעזר פוסל. הגמרא מבארת
86 שהן שלש דעות וכן במה נחלקו. אומרת הגמרא: הני תנאי –
87 תנאים אלו, תנא קמא שאמר שישחט ישראל השוחט לעובד כוכבים,
88 שחיטתו כשירה, ורבי אליעזר שאמר שפסולה, אית להו – סוברים
89 כשיטתו דרבי אליעזר דרבי יוסי. דתנאי, אמר רבי אליעזר דרבי יוסי,
90 שמעתי שהבעלים מפגלין, כלומר אם חשבו בעלי הקרבן בשעה
91 שאחר שוחט את קרבנם, לאכול לאחר זמנו, מחשבתם מפגלת.
92 מיהו – אמנם, בזה נחלקו, תנא קמא סבר, אי שמעניה דחשיב –
93 אם שמענו מהנכרי שחשב שתהא השחיטה לשם עבודת כוכבים,
94 אין – אכן נפסלת הבהמה. אך אי לא שמענו ממנו כן, לא נפסלת,
95 משום שסתם מחשבת עובד בוכבים לעבודת בוכבים, לא אמרינן.
96 ורבי אליעזר סבר, אף על גב דלא שמעניה דחשיב – שחשב לשם
97 עבודת כוכבים, פסולה השחיטה, כיון שסתם מחשבת עובד
98 בוכבים לעבודת בוכבים, אמרינן. ובמשנתנו שתנא קמא מכשיר
99 ורבי אליעזר פוסל, אכן נחלקו רק באופן שלא שמענו שחשב
100 לעבודת כוכבים, אך אם שמענו שחשב, פסולה הבהמה לדעת
101 שניהם. כיון שסוברים שמחשבת הבעלים פוסלת כשאחר שוחט.
102 ואמאי – ובא רבי יוסי למימר – לחלוק על שניהם ולומר, אף על
103 גב דשמעניה דחשיב, כשירה השחיטה, כיון שהו – בעל הבהמה
104 מחשב מחשבת פסול וזה – חבירו עובד – שוחט את הבהמה, לא
105 אמרינן, אלא רק השוחט פוסל במחשבתו.
106 הגמרא מביאה אופן נוסף לפרש את מחלוקתם: איבא דאמרי – יש
107 אומרים, שאכן סוברים תנא קמא ורבי אליעזר, כרבי אליעזר דרבי
108 יוסי שבקדשים גם הבעלים מפגלים. ובשמעניה דחשיב פליגי –
109 ונחלקו באופן ששמענו מהנכרי שחשב לשם עבודת כוכבים,
110 כלומר שאף באופן זה נחלק תנא קמא על רבי אליעזר. תנא קמא
111 סבר, בי אמרינן – מה שאנו אומרים, שהו – הבעלים מחשב
112 מחשבת פסול וזה – האחר עובד, ובכוחה של מחשבת הבעלים
113 לפגל, הני מילי – דבר זה אינו אלא בפגמים – בקדשים הנשחטים
114 במקדש, אבל בחולין הנשחטים בחוץ, לא – אין אומרים שמחשבת
115 הבעלים פוסלת, משום שאת מחשבת בעל הבהמה שתפסול בחוץ,
116 ממחשבת פיגול הפוסלת בפגים
117

1 או כשב יש למעט, פריט לפלגים – בהמה שנולדה משני מינים.
2 ומהפסוק 'או עו' יש למעט, פריט לנדמה – ולד שאינו דומה לאביו
3 ולאמו אלא דומה למין אחר. ומזהיבות למין אחר. פריט למעט, פריט
4 ליוצא דופן – שלא נולד כדרכו, אלא קרעו את דופן בטן אמו
5 והוציאוהו. ומזהיבות 'שבעת ימים' יש למעט, פריט למחפור ימן –
6 שלא עברו שבעה ימים מלידתו, ולא הגיע לזמן שראוי להקריבה,
7 ומזהיבות 'תחת אמו' יש למעט, פריט ליתום – בהמה שאמה מתה.
8 מבררת הגמרא: הא' יתום, היכי דמי, אליבא דילדיתיה אמה –
9 שילדתו אמו והדר מיתה, אם כן מדוע הוא פסול, לעולם יתיי
10 ויתויל – וכי לעולם אמו צריכה לחיות, הרי מכיון שהיתה חיה
11 שעה אחת לאחר שנולד, כבר נתקיים בו 'תחת אמו', אלא דמיתה
12 והדר ילדיתיה – שמתה ואחר כך נולד, שקרעו את דופן בטן אמו
13 והוציאוהו, אם כן הרי הוא יוצא דופן, ומ'י' יולד' נפקא שפסול,
14 ואין צריך את התיבות 'תחת אמו' ללמד שפסול. אלא פשיטא
15 שמדובר שנולד דרך הרחם, ובאמצע הלידה היתה אמו חיה,
16 ובגמר הלידה מתה, וזה – האם פירש למיתה, וזה – הולד פירש
17 באותה עת לחיים, שברגע שהאם מתה, הולד התחיל את חייו,
18 ומכיון שלא נשארה אמו בחיים זמן מועט לאחר שנולד, הרי הוא
19 יתום. אי אמרת בשלמא שהפסוק בא ללמד דבעינן חיותא בסוף
20 לידה – שצריך שתהיה חיות בהמה גם לאחר סוף הלידה, הנינו
21 דאצטרך קרא למעוטי – מובן הדבר שצריך את התיבות 'תחת
22 אמו' למעט שמתה אמו בגמר הלידה יוצא כולו בחייה, והרי
23 אפשר למעט מהתיבות 'כי יולד' ששמענו יוצא דופן, שאי
24 נולד כדרכו בחיי אמו, ואינו בכלל יוצא דופן (שלא נולד כדרכו),
25 אלא אי אמרת לא בעינן חיותא בסוף לידה – שאין צריך שתהיה
26 חיות בהמה לאחר סוף הלידה, למה ליה – מדוע צריך את
27 התיבות 'תחת אמו' ללמד שאם מתה אמו בסוף הלידה פסול, הרי
28 מ'י' יולד' נפקא, שהתיבות 'כי יולד' ממעטות יוצא דופן, וולד זה
29 שמתה אמו קודם גמר לידתו, לא נולד כדרכו, והרי הוא בכלל
30 יוצא דופן. והואיל ולגבי פסול יתום לקרבן, אם לא היתה אמו חיה
31 גם לאחר גמר הלידה, הוא בכלל יתום, יש ללמוד מכך שכל דבר
32 שתלוי בחיות, צריך שתהיה חיות בגמרו, ומכאן למד רבא לענין
33 פירכוס שהוא תלוי בחיות, שצריך שתפרסם גם לאחר גמר
34 השחיטה, כדי שנדע שהיתה בה חיות גם לאחר גמר השחיטה.
35 הגמרא מביאה פסק שפסק רבא בדיני פירכוס: אמר רבא, הלכתא
36 בי הא מתניתא, ששינוי בה, בהמה דקה כגון איל או עז, שהיתה
37 מסוכנת, שפשיטה – שיישרה ידה ולא תחזירה אותה, פסולה,
38 שדרכה כל בהמה לעשות כן בשעת השחיטה, ואין מכר ריאה
39 שהיתה חיה עד גמר השחיטה. מבארת הברייתא: פשה דברים
40 אמורים, שעשתה כן ביד, אבל אם עשתה כן ברגל, בין פשטה רגלה
41 ולא בפשה והחזירה אותה למקומה, ובין פשטה רגלה ולא חזרה
42 ופשטה אותה, כשרה.
43 הברייתא מבארת שיש הבדל בזה בין בהמה דקה לגסה: פשה
44 דברים אמורים בבהמה דקה, אבל בבהמה גסה, כגון פרה, בין אם
45 עשתה כן ביד, בין אם עשתה כן ברגל, בין אם פשטה ידה או רגלה
46 ולא חזרה וקפפה אותה, בין אם פשטה ידה או רגלה ולא חזרה
47 ופשטה אותה, כשרה. מבארת הברייתא דין נוסף: ועז, אפילו אם
48 לא פשה – נענע אלא את גפו – כנף שלו, ולא כשבש – נענע
49 בחזקה, אלא את זנבו, הרי מעשה זה נחשב לפירכוס, וכשר.
50 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רבא במה שאמר שהלכה
51 כברייתא זו, פולחן תננהי – הרי כל הדינים המבוארים בברייתא
52 כבר מבוארים בדברי המשנה לעיל (דף), שכך שנינו שם, 'בהמה
53 דקה שפשיטה ידה ולא תחזירה, פסולה, שאינה אלא הוצאת נפש',
54 ומלשון המשנה 'ידה', יש לדקדק שיהי אין – דווקא ביד אם פשטה
55 ולא החזירה פסולה, אבל אם עשתה כן ברגל, לא – אינה פסולה,
56 אלא הרי זה פירכוס וכשירה, ועוד יש לדקדק מלשון המשנה,
57 שמלשון 'דקה', משמע שדקה אין – דווקא בבהמה דקה אם פשטה
58 ולא החזירה פסולה, אבל בהמה גסה שעשתה כן, לא – אינה
59 פסולה, אלא הרי זה פירכוס, וכשירה. ומכיון שהלכה כסתם
60 משנה (לעיל דף א), ודאי שדינים אלו נפסקו להלכה. משיבה הגמרא:
61 עוף איצטרך ליה להשמעינו, שפרץ בגפו או כשכש בובנו הרי

שפסולה, כיון שלמד פנים מפנים, אַבְלָה בְּהָא – בבבמת חולין
הנשחטת בחוץ, אִימָא מוֹדֵי לִיה – היה ניתן לומר שמודה רבי יוחנן
לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שאין לומדים חוץ מפנים.
מסיקה הגמרא: צְרִיכָא – אכן נצרכה הבאת שתי המחלוקות.
הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רבי יוחנן במחלוקת הראשונה,
ועל דברי ריש לקיש במחלוקת השניה: מְהִיב – (הקשהו) רב ששת,
שנינו במשנה, אִמָּר רַבִּי יוֹסֵי, קַל וְחוֹמֶר הִדְרִימִים שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת עוֹבֵד
כּוֹכְבִּים אֵינָה פּוֹסֶלֶת אֶת בְּהֵמָתוֹ כְּשֶׁשָּׂחָטָה יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּמָקוֹם
שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת דֵּהֵינּוּ בְּמוֹקְדֵישֵׁי, אִף עַל פִּי כֵּן אֵין הֹלֵךְ
אֱלָא אַחֲרֵי מַחֲשַׁבַת הָעוֹבֵד, מְקוֹם שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת בו, דֵּהֵינּוּ
בְּחוּלִין, אֵינּוּ דִין – וכי אין ראוי שיהיה הדין, שֶׁלֹּא יֵהָא הֶחֱלָה
אֱלָא אַחֲרֵי מַחֲשַׁבַת הַשּׁוֹחֵט. מִבְּרַר רַב שֶׁשֶׁת: מָאִי – מהי כוונת רבי
יוסי, ששנה שאין מַחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת בְּחוּלִין. אִלֵּימָא דְלֹא פּוֹסֶלֶת כֻּלָּל
– אם נאמר שכוונתו היא שמחשבה אינה פוסלת כלל בחולין,
אֱלָא וְכִיתָה דְעֵבֻדָּה בּוֹכְבִּים דְּמִיתִּסְרָא – אם כן שחשבה לשם
עבודת כוכבים שאוסרת את הבהמה בהנאה, הִכִּי מְשַׁבְּחָת לָהּ –
איך תימצא, והרי המחשבה אינה פוסלת כלל.
רב ששת מבאר את דברי רבי יוסי ומקשה מהם: אֱלָא פְּשִׁיטָא –
אלא פשוט, שמה ששנה רבי יוסי שאין מחשבה פוסלת בחולין,
כוונתו היא שאינה פוסלת כשחשב מְעַבְדָּה לְעֵבֻדָּה, וְהִכִּי קָאָמַר
– וכך אמר רבי יוסי, וְזֶה בְּמָקוֹם שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת בו, דֵּהֵינּוּ
בְּמוֹקְדֵישֵׁי בְּחוֹשֵׁב מְעַבְדָּה לְעֵבֻדָּה, אִף עַל פִּי כֵּן אֵין הֹלֵךְ
אֱלָא אַחֲרֵי מַחֲשַׁבַת הָעוֹבֵד, מְקוֹם שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת בו, דֵּהֵינּוּ
בְּחוּלִין בְּחוֹשֵׁב מְעַבְדָּה לְעֵבֻדָּה, אֱלָא פּוֹסֶלֶת רַק אִם חוֹשֵׁב מַחֲשַׁבַת
פֶּסוּל בְּאֻתָּה עֹבֵדָה, כְּגוֹן שֶׁאִמַּר שְׁשׁוֹחֵט לְעֵבֻדָּת כּוֹכְבִּים, אֵינּוּ דִין
שֶׁלֹּא יֵהָא הֶחֱלָה אֱלָא אַחֲרֵי מַחֲשַׁבַת הַשּׁוֹחֵט. וְאִם כֵּן פְּנִים – מה
שאמר רבי יוסי במוקדשים שמחשבה מעבודה לעבודה 'פוסלת'
ולא אמר 'מפגלת', ומשמע כל פסול ואפילו פסול שלא לשמה,
קָשְׁיָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שֶׁאִמַּר שְׁחָטָת שֶׁחֲשַׁב שֶׁחֲשִׁיתָה
לְזִרוֹק דְּמָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, כְּשֶׁרָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵין לומדים פסול שלא
לשמה מפיגול. ומה שאמר רבי יוסי, שבוֹחֲלִין הַנַּעֲשִׂים בַּחוּץ,
מַחֲשַׁבֶּה מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה אֵינָה פּוֹסֶלֶת, קָשְׁיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמַּר
שֶׁמַּחֲשַׁבֶּה לְשֵׁם עֲבוֹדָת כּוֹכְבִּים פּוֹסֶלֶת מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה, כִּיּוֹן
שֶׁלומדים פסול של חולין הַנַּעֲשִׂים בַּחוּץ, מִקְדָּשִׁים הַנַּעֲשִׂים בְּפָנִים.
הגמרא מבארת שניתן לתרץ את דעת ריש לקיש: בְּשִׁלְמָא – מובן
שהקושיא מדברי רבי יוסי בעבודת פָּנִים, לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ לֹא
קָשְׁיָא, כִּיּוֹן שֶׁישׁ לומר, הָא – מה שאמר רבי שמעון בן לקיש,
שֶׁמַּחֲשַׁבֶּה פֶּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה אֵינָה פּוֹסֶלֶת,
אִמְרָה מְקַמֵּי דְשִׁמְעָה – לפני שמשמע את משנתנו מְרַבִּי יוֹחָנָן רַבּוֹ,
וְחֵלֶק עֲלֵיו מִסְבָּרָא וְאִמַּר שֶׁאֵין מִסְתַּבֵּר לְלַמּוֹד פֶּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה
מִפְּסוּל פִּיגוּל. הָא – ומה שאפשר לומר שחזר בו, לְבִתְרֵי דְשִׁמְעָה
מְרַבִּי יוֹחָנָן – הוא לאחר שמשמע מְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁזוֹ מִשְׁנָה.
הגמרא חוזרת לקושייתה על רבי יוחנן: אֱלָא מַה שֶׁאִמַּר רַבִּי יוֹסֵי
שֶׁמַּחֲשַׁבֶּה מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה בְּחוּלִין הַנַּעֲשִׂים בַּחוּץ אֵינָה פּוֹסֶלֶת,
קָשְׁיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הוּא מוֹתִיב לָהּ – רב ששת
הקשה את הקושיא, וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – הוא מתרץ אותה, בְּאַרְבַּע
עֲבֻדוֹת – מה שאמר רבי יוסי שאין מחשבה פוסלת בחולין, אֵין
כוֹנְנוֹ בְּחוֹשֵׁב מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה, אֱלָא בְּחוֹשֵׁב מַחֲשַׁבַת פֶּסוּל
בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת. וְהִכִּי קָאָמַר – וכך אמר רבי יוסי, וְזֶה בְּמָקוֹם
שֶׁמַּחֲשֶׁבֶת פּוֹסֶלֶת, בְּמוֹקְדֵישֵׁי – אם חשב לאכול מן הזבח חוץ
למקומו בְּשֶׁעָה שֶׁעָשָׂה אֶחָת מֵאַרְבַּע עֲבֻדוֹת, וְהֵם, שְׁחִיטָה וְקִבְלָת
הָדָם, הוֹלֵכַת הָדָם, וְזִרְקָתוֹ, אִף עַל פִּי כֵּן אֵין הֹלֵךְ אֱלָא רַק
אַחֲרֵי מַחֲשַׁבַת הָעוֹבֵד, וּמַחֲשַׁבַת הַבְּעָלִים אֵינָה פּוֹסֶלֶת,

לֹא יִלְפִינָּה – אין אנו לומדים, ולכן אינו פוסל אף כששמענו שחשב
הנכרי מחשבת פסול. וְאִתָּא – (ובא) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמִימָר, יִלְפִינָּה –
לומדים בבנין אב, שהבעלים פוסלים במחשבת עבודת כוכבים
בחוץ, מִפְּסוּל מַחֲשַׁבָּה בְּפָנִים.
וְאִתָּא – (ובא) רַבִּי יוֹסֵי לְמִימָר, אִפִּילוּ בְּקִדְשִׁים הַנַּעֲשִׂים בְּפָנִים נִמְי
– גם לא פוסלת מחשבת הבעלים, כיון שוֹהֵ מַחֲשַׁב וְזֶה עוֹבֵד לֹא
אֲהָרִינָּה.
כמבואר לעיל, בהמה שנשחטה לשם עבודת כוכבים, אסורה
בהנאה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים, בדִּין בהמה שנשחטה
לאכילה, אלא שחשב השוחט בשעת השחיטה, לזרוק את דמה או
להקטיר את חלבה לעבודת כוכבים: אִתָּמַר, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה
לְאֻכְלָהּ, וּבִעַת הַשְּׁחִיטָה חֶשֶׁב לְזִרוֹק אֶת דְּמָה לְעֵבֻדָּת כּוֹכְבִּים, או
שֶׁשָּׂחָט וְחֶשֶׁב לְהַקְטִיר חֲלָבָה לְעֵבֻדָּת כּוֹכְבִּים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
הַבְּהֵמָה פּוֹסֶלֶת – אסורה בהנאה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, מוֹתֵרֶת
אִף בְּאֻכְלָהּ.
הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, פְּסוּלָה, כִּיּוֹן שְׁשׁוֹבֵר
שֶׁבְּמַחֲשַׁבֶּה לְשֵׁם עֲבוֹדָת כּוֹכְבִּים, מַחֲשִׁבִין מְעַבְדָּה לְעֵבֻדָּה, כְּלוֹמַר
שֶׁאִם בִּשְׁעַת עֲבוֹדָת הַשְּׁחִיטָה חֶשֶׁב לְעֵבֻד עֲבוֹדָת כּוֹכְבִּים בּוֹרִיקָת
דְּמָה, נִפְסֶלֶת הַבְּהֵמָה. וְזֹאת מִשּׁוּם דִּלְפִּינָּה – לומדים פסול חולין
הַנַּעֲשִׂים בַּחוּץ, מִקְדָּשִׁים הַנַּעֲשִׂים בְּפָנִים, וּבְקִדְשִׁים אִם חֶשֶׁב
לְעֵבֻדָּת הַשְּׁחִיטָה עַל עֲבוֹדָת הַזִּרְקָה שֶׁתִּיעֶשֶׂה אַחֲרֵי זְמָנָה, וְזֶה
פִּיגוּל. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, מוֹתֵרֶת, כִּיּוֹן שְׁבוֹחֲלִין אֵין מַחֲשִׁבִין מְעַבְדָּה
לְעֵבֻדָּה, וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְרִינָּה – אין לומדים חוץ מְפָנִים.
הגמרא מביאה מאמר נוסף בו נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, ומשוה
בין המאמרים: וְאִדּוּי לְמַעֲמִיּוֹ – והלכו רבי יוחנן וריש לקיש,
לְשִׁיתָתָם (ובחים טז), דְּאִתָּמַר, שְׁחָטָה – את החטאת לְשִׁמָּה, וְחֶשֶׁב
בִּעַת הַשְּׁחִיטָה שְׁשׁוֹחֵט עַל מִנְתָּ לְזִרוֹק דְּמָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה אֱלָא לְשֵׁם
קֶרֶבֶן אַחֵר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, פְּסוּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר,
בְּשִׁירָה.
מבארת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, פְּסוּלָה, מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲשִׁבִין מְעַבְדָּה
לְעֵבֻדָּה, כְּלוֹמַר אִם חֶשֶׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, לְפֶסוּל אֶת הַחֲטָאֵת
בְּפֶסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בְּעֵבֻדָּה אַחֲרָת, נִפְסֶלֶת הַחֲטָאֵת, וְזֹאת מִשּׁוּם
שֶׁנִּמְרִינָּה – אנו לומדים מחשבת פסול שלֹא לְשִׁמָּה מִמַּחֲשַׁבֶּה
פִּיגוּל שְׁהִיא רַק בְּמַחֲשַׁב מִעֲבֻדָּה לְעֵבֻדָּה, וְכִמוֹ שֶׁבְּמַחֲשַׁבֶּה פִּיגוּל
אִם שָׁחַט עַל מִנְתָּ לְזִרוֹק אֶת הָדָם או לְהַקְטִיר אֶת הַאִימּוּרִים לְאַחֵר
זְמָנָה, פִּיגוּל, כִּךְ בְּמַחֲשַׁבֶּה פֶּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, פֶּסוּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לָקִישׁ אָמַר, בְּשִׁירָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵין מַחֲשִׁבִין מְעַבְדָּה לְעֵבֻדָּה, וְזֹאת מִשּׁוּם
שֶׁלֹּא נִמְרִינָּה – אין אנו לומדים מחשבת פסול שלא לשמה
מִמַּחֲשַׁבֶּה פִּיגוּל.
הגמרא מבארת מדוע צריך להביא את שתי המחלוקות, ולא ניתן
להביא אחת וממילא נבין שנחלקו כך גם בשניה: וְצְרִיכָא – צריכה
הגמרא להשמיענו את מחלוקתם בין בחולין לשם עבודת כוכבים
ובין בקדשים במחשבת שלא לשמה. דָּאִי אִתָּמַר בְּהָא – שאם
היתה נאמרת מחלוקתם רק בבבמת חולין ששחטה על מנת לזרוק
דמה לעבודת כוכבים, היינו אומרים, בְּהָא קָאָמַר – רק באופן זה
אמר רבי שמעון בֶּן לָקִישׁ שכשרה, מִשּׁוּם דְּפֶסוּל חוּלִין הַנַּשְׁחָט
בַּחוּץ, מִפְּסוּל קִדְשִׁים הַנַּשְׁחָט בְּפָנִים, לֹא יִלְפִינָּה – אין אנו לומדים,
אַבְלָה פֶּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בְּחֲטָאֵת הַנַּעֲשִׂית בְּפָנִים מִפְּסוּל פִּיגוּל
הַנַּעֲשִׂה בְּפָנִים שֶׁמִּקּוֹם פֶּסוּלָם שׁוּה, אִימָא מוֹדֵי לִיה – היה ניתן
לומר שמודה ריש לקיש לְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁלומדים זה מזה והחטאת
פסולה.
וְאִי אִתָּמַר בְּהָא – ואם היתה נאמרת מחלוקתם רק בחטאת, היינו
אומרים, בְּהָאִיא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן – רק בחטאת אמר רבי יוחנן

מוכרח הרב לצייר תחילה את שכל תלמידיו והשגתו, ורק אחר־כך להשפיע לו אור שכלו, כדי שההשפעה תהיה לפי ערך כלי המקבל שיטתו מוקדם לכן.

ממאמר שבת פרשת וארא, ה'תשכ"ח

חולין. פרק שני - השוחט דף לט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמט רש"י תוספות

ר"ש לקיש אמר מותרת - מודה ריש לקיש דחיב מיתה. כדאמרין בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סא.א). מיד דהוה אמשחתה לחר, דחר מותר, ועובדו בסיף. ואין לתמוה: היאך נדרג? הא דלמא מימלך ולא זריק דם לעבודה זרה, כדאמרין בפרק "ארבע מיתות" (שם עמוד ב) דמסית שאמר אלך ואעבוד - פטור, דמימלך ולא עבדו? הכא ודאי לא מימלך, כיון דעבד מעשה, ששחט על מנת לזרוק. ועוד, דהא אפילו ידוע ודאי שלא יזרוק - חיוב, דחשיב עובד בעבודה זרה בשחיטה זו, מה ששוחט על מנת לזרוק. **אלא** זביחה דעבודה זרה דמיתסרא היכי משכחת לה - תימנה: אי חשיב פיגול אף במחשבה בלא דיבור, אם כן משכחת זביחת עבודה זרה דמיתסרא - בדיבור, שפירש בפירוש ששוחט לעבודה זרה: **פנים** קשיא לרבי שמעון בן לקיש - פירש בקונטרס דלא מצי למימר: קל וחומר שלו מפגול, דלא היא ליה לומר "פוסלת" אלא "מפגלת". ואף על גב דמצני דקרי ליה לפיגול "פסול", דהניא בפרק שני דזבחים (כח.א). חוץ למקומו - פסול ואין זיבין עליז כרת, הבא דאיכא למטעי - הוה ליה למיתני "דפסול", כדאמרין בפרק שני דזבחים (שם) גבי הא דתנן: שהזבח נפסל בארבעה דברים כו', ודייק בגמרא: דיקא נמי, דקתני "שהזבח נפסל" ולא קתני "שהזבח מתפגל". אבל קשה: אמאי לא מוק ליה בשינוי בעלים? דמודה ריש לקיש דמחשבתין מעבודה לעבודה, אם אמר "הריני שוחט על מנת לזרוק דמו לשם פלוגי" דפסול, כדאמרין בפרק שני דזבחים (שם) לכן נראה, דליכא לאוקמי קל וחומר לא במחשבת פיגול ולא בשינוי בעלים, דמה לתרווייהו שכן אינן באותה עבודה, שאם אמר "הריני שוחט לשם חוץ לזמנו או חוץ למקומו" או "לשם פלוגי" - כשר, כדאמרין בפרק קמא דזבחים (א.א). ורבינו תנאל גריס: פנים לריש לקיש לא קשיא. דמוקי לה במחשבת פיגול.

חוץ קשיא לרבי יוחנן - ואם תאמר: ולימא דקאי רבי יוחנן כרבנן, רבי היכי דילפי רבנן חוץ מפנים לענין דזה מחשב זה עובד, הכי נמי ילפינן לענין דמחשבתין מעבודה לעבודה וללישנא בתרא. לימא דקאי רבי אליעזר ויש לומר: דלגבי זה מחשב זה עובד שייך למלך חוץ מפנים, דגלי רחמנא בפנים דבעלים קרי "מקריב", והוא הדין בחוץ דכתיב (תהלים ק) "זבחי מתים", דאם בעלים מחשבתין - חשיב זבחי מתים, כיון דבעלים קריי "מקריב" בפנים, ואין זה אלא גילוי מילתא בעלמא. אבל לענין דמחשבתין מעבודה לעבודה - לא אשכחין דילפינן כלל, והא דמחשבתין בפנים - גזירת הכתוב בעלמא הוא.

הא מקמי דשמעיה מרבי יוחנן - תימנה: מאי תירין הוא זה שמרין, שאמר ריש לקיש קודם שלמד המשנה

מקום

במוקדשין, ולא קתני "מפגלת" - שמע מינה: בשאר פסולי פנים נמי, כגון זריקת דם וחטאת שלא לשמה, קתני דמחשבתין. חוץ קשיא לרבי יוחנן - דקתני הכא: בחולין אין מחשבה פוסלת מעבודה לעבודה. בשלמא פנים לריש לקיש לא קשיא - דאיכא למימר: מקמי דשמעה להך מתניתין (להלן עמוד ב) מרבי יוחנן רביה הוה פליג אסברא דרביה, ואמר: מסתברא דלא ילפינן, ולבתר דשמעה להך מתניתין מרבי יוחנן רביה. וידע דלאו סברא דרבי יוחנן רביה, אלא מתניתא הוא דגמרינן פסול מפגול, איכא למימר דהדר ביה. להכי נקט רבי יוחנן - משום דרביה הוה ואגמריה משנה וברייתא. לישנא אחרינא: לבתר דשמעה לרבי יוחנן רביה דפליג עליה ואמר: מחשבתין איכא למימר דהדר ביה. **בארבע** עבודות - הא דקתני: אין מחשבה פוסלת בחולין - לאו מעבודה לעבודה קאמר, אלא בארבע עבודות קאמר. והכי קאמר וזה - מוקדשין שפסלן במחשבה בארבע עבודות. שחיטה וקבלה וזריקה והולכה, באין מאלו שחשבו על מנת לאכול מן הזבח חוץ לזמנו פיגול הוא - אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד.

חולין

לא ילפינן - למימר: בעלים אוסרין, אלא כדכתיב קרא (תהלים ק) "זבחי מתים" - שנובח לעבודה זרה. דבפנים הוא דכתיב (במדבר טו) "וזקריב המקריב" דבעלים קרי מקריב, אבל בחוץ לא אמרינן הכי. ורבי אליעזר סבר ילפינן - ב"מה מצניו" דבעלים פוסלים במחשבת עבודה זרה בחולין, ואפילו אחר שחט. וגבי גוי - אפילו בסתמא, דסתם מחשבת נכרי לעבודה זרה. זה מחשב זה עובד לא **אמרין** - ד"המקריב לא יחשב" - מקריב ממש קאמר. לזרוק דמה לעבודה זרה - דאשחטה לשם עבודה זרה, שהיה בדעתו לעבודה בשחיטה זו - דברי הכל אסורה, דהא זבחי מתים הוא. אלא בשלא היה מתכוין להיות שחיטה זו עבודה לעבודה זרה, אלא שחטה לעצמו על מנת שיעבוד העבודה זרה בוריקת דמה או בהקטר חלבה. **פסולה** - אסורה בהנאה. מחשבתין מעבודה לעבודה - כשחשב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת, כגון שחשב בשחיטה על הזריקה - היא מחשבה לגבי עבודה זרה. **דגמרינן** חוץ - איסור עבודה זרה. **פנים** - ממחשבת פיגול של פנים, ששחשט על מנת לזרוק דם למחר או להקטיר אימור - למחר - והו עיקר פיגול. שחטה לשמה - בחטאת מיירי, דכל שאר זבחים כשרין שלא לשמן, אבל חטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה, וכן פסח שנשחט שלא לשמו. ואם שחט החטאת לשמה לזרוק דמה שלא לשמה, רבי יוחנן **אמר פסולה** - דגמרינן מחשבת פסול שלא לשמה ממחשבת פיגול, דעיקר מעבודה לעבודה. **וצריכא** - לאשמעינן בתרווייהו מחלוקת דרבי יוחנן ורבי שמעון. **דאי איתמר בהא** - מילתא קמייתא דחשחט את הבהמה. **כהא קאמר ריש לקיש** - דאין מחשבתין. **פנים** - פסול דחטאת שלא לשמה מפגול. **אלא זביחה דעבודה זרה דמיתסרא** - בהנאה, כדאמרין במסכת עבודה זרה (כט.ב). תקרובת עבודה זרה מקרי "זבחי מתים", כדכתיב: "ויאכלו זבחי מתים" (תהלים קו). מה מת אסור בהנאה - אף תקרובת עבודה זרה אסורה בהנאה. ומת גופיה מנלי דאסור בהנאה? אתיא "שם" "שם", נאמר כאן: "ותמת שם מרים" (במדבר כ) ונאמר להלן גבי עגלה ערופה: "וערפ שם את העגלה" (דברים כא). מה עגלה ערופה אסורה בהנאה, כדאמר: שם תהא קבורתה - אף מת אסור בהנאה. ומת אסור בהנאה ומטמא באהל - אף תקרובת עבודה זרה נמי. **אלא פשיטא** - האי "אין מחשבת פוסלת בחולין" - מעבודה לעבודה קאמר. **שפחשבה פוסלת במוקדשין** - כדפרישית, דעיקר פיגול - מעבודה לעבודה הוא. **אלא באותה עבודה בלבד** - אם אמר, שחיטה עצמה לעבודה זרה. **פנים קשיא לריש לקיש** - דקתני: "מחשבה פוסלת

במוקדשין", ולא קתני "מפגלת" - שמע מינה: בשאר פסולי פנים נמי, כגון זריקת דם וחטאת שלא לשמה, קתני דמחשבתין. חוץ קשיא לרבי יוחנן - דקתני הכא: בחולין אין מחשבה פוסלת מעבודה לעבודה. בשלמא פנים לריש לקיש לא קשיא - דאיכא למימר: מקמי דשמעה להך מתניתין (להלן עמוד ב) מרבי יוחנן רביה הוה פליג אסברא דרביה, ואמר: מסתברא דלא ילפינן, ולבתר דשמעה להך מתניתין מרבי יוחנן רביה. וידע דלאו סברא דרבי יוחנן רביה, אלא מתניתא הוא דגמרינן פסול מפגול, איכא למימר דהדר ביה. להכי נקט רבי יוחנן - משום דרביה הוה ואגמריה משנה וברייתא. לישנא אחרינא: לבתר דשמעה לרבי יוחנן רביה דפליג עליה ואמר: מחשבתין איכא למימר דהדר ביה. **בארבע** עבודות - הא דקתני: אין מחשבה פוסלת בחולין - לאו מעבודה לעבודה קאמר, אלא בארבע עבודות קאמר. והכי קאמר וזה - מוקדשין שפסלן במחשבה בארבע עבודות. שחיטה וקבלה וזריקה והולכה, באין מאלו שחשבו על מנת לאכול מן הזבח חוץ לזמנו פיגול הוא - אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד.

מקום

מקום שאין מִשְׁפָּחָה לשם עבודת כוכבים פְּסֻלָּה, דהיינו בחולין, אלא רק בְּשֵׁתִי עֲבֻדוֹת – בשחיטה וזריקת הדם, אינו דין שלא יהא הכל חולין אלא אחר מחשבת השוחט.

סיוע לדברי רבי יוחנן מברייטא: תנאי בְּוִתִּיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – שנינו בברייטא דברבי רבי יוחנן, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לְאוֹכְלָהּ, ובעת השחיטה חשב לזרוק דָּמָה לַעֲבֻדוֹת בּוֹכְבִּים, ואוּלְהַקְטִיר הַלֶּבָב לַעֲבֻדוֹת בּוֹכְבִּים, הֲרֵי אֵלֹהֵינוּ יִבְחֵנוּ מֵאִסּוּרִים בְּהִנָּחָה.

ממשיכה הברייטא: שָׁחֲטָה יִשְׂרָאֵל סֶתֶם, וְאַחֲרַיָּךְ חֵשֶׁב עֲלֶיהָ לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים, וְהָיָה מַעֲשֵׂה בְּקִסְרֵי, וְלֹא אֲמָרוּ וְהִכְרִיעוּ בָּהּ חֲכָמִים לֹא אִסּוּר וְלֹא הֵיטֵר. אֲמָר רַב הֲסָדָא, לֹא אֲמָרוּ בָּהּ אִסּוּר, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבָּנָן וְתַנָּא קַמָּא בְּמִשְׁנָהוּ, שֶׁסָּבְרוּ, שֶׁאֵין אֲנוֹמִיִּים סֶתֶם מַחֲשַׁבְתָּ נִכְרִי לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, וְלֹכֵן אֵף שֶׁמִּתְבָּרַר מֵאֲמִירְתּוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט לֵאחֲרָה הַשְׁחִיטָה, שֶׁהוּא מוֹמָר לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יָדוּעַ מִה חֵשֶׁב בַּעַת הַשְׁחִיטָה, הִבְהֵמָה כְּשִׁירָה לְרַבָּנָן.

ולא אמרו בה היתר, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַסּוֹבֵר, שֶׁאֲנוֹמִיִּים סֶתֶם מַחֲשַׁבְתָּ נִכְרִי לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְבָּרַר שֶׁהַשּׁוֹחֵט מוֹמָר לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, פְּסוּלָה הִבְהֵמָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

דוחה הגמרא: מֵמָּא – מִנֵּיין שֶׁזֶה הֵיבְאִיר בְּרִייתָא, דְּלָמָּא וְ–שְׁמַא עַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרוּ רַבָּנָן הֵתֵם וְ–שֶׁם בְּמִשְׁנָהוּ שֶׁאֵין אֲנוֹמִיִּים סֶתֶם מַחֲשַׁבְתָּ נִכְרִי לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, אֲלֵא דְלֹא שְׁמַעְנָא מִהֲנִכְרִי דְּהַשִּׁיב לִשְׁם עֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, אֲכָל חֵלָּה – כָּאֵן בְּמַעֲשֵׂה דְקִיסְרִי, דְּשִׁמְעִנָּא לֵאחֲרָה הַשְׁחִיטָה דְּהַשִּׁיב לזרוק דמה לעבודת כוכבים, נִיתֵן לומר שְׁסוֹבְרִים רַבָּנָן שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפֵא – מַחֲשַׁבְתּוֹ לֵאחֲרָה הַשְׁחִיטָה עַל תְּחִלָּתוֹ – עַל הַשְׁחִיטָה, וְנִאֲמַר שֶׁגַם אִם חֵשֶׁב לִשְׁם עֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, וְיִתְפַּסֵּל.

א' נמי – אופן נוסף לדחות, עַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵתֵם – שֶׁם בְּמִשְׁנָה שֶׁפְּסוּלָה, אֲלֵא גַּם אִם אָדָם שֶׁכָּבַר בַּעַת הַשְׁחִיטָה מוֹחֵזק כְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, דְּהֵתֵם מִחֲשַׁבְתָּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, אֲבָל כָּאֵן בְּמַעֲשֵׂה דְקִיסְרִי שֶׁהַשּׁוֹחֵט הוּא יִשְׂרָאֵל שֶׁמּוֹחֵזק בְּכַשְׁרוֹת בַּעַת הַשְׁחִיטָה, נִיתֵן לומר שֶׁסּוֹבֵר שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִלָּתוֹ, לֹא אֲמָרְיָנָן, כִּי שְׁמַא רַק אַחֲרָה הַשְׁחִיטָה נִכְנָס בּוֹ יֵצֵר הָרַע וְהַמִּיר דָּתוֹ. הַגְמָרָא מְבַאֵר בְּאֹפֶן אַחֲרָה: אֲלֵא אֲמָר רַב שִׁיבִי, לֹא אֲמָרוּ בָּהּ הֵיטֵר, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל הַסּוֹבֵר שֶׁאֲנוֹמִיִּים הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִלָּתוֹ.

הַגְמָרָא מְבַרֵּר אֶת כּוּוֹנֵת דְּבָרֵי רַב שִׁיבִי: הִי – לֵאלּוֹ דְּבָרֵי רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל נִתְכוּיֵן רַב שִׁיבִי, אִילָּמָּא – אִם נִאֲמַר שְׁכוּוֹנָתוֹ לְדַבְרֵי רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל דִּנְיָוִין, דְּרַבָּנָן גְּמִלְיָאֵל, הִכְרִיָּא – אִם בְּרִיא שְׁאֲמַר לְעַדִּים בְּתַבּוּ גַּם לֹאשְׁתִּי, אֲךָ לֹא אִמְרוּ לֵתֵן לֵה אֶת הַגֵּט, וְהֵלֵךְ לוֹ, אֲנוּ אֲנוֹמִיִּים שֶׁרַק רָצָה לְשַׁחֵק בָּהּ כְּדֵי שֶׁתַּחֲשׁוּב שְׁרוּצָה לֵתֵן לֵה גֵט, וְלֹא תַפְצִיר בּוֹ לֵתֵן לֵה גֵט כְּדֵי לְפֻטְרָה מִיָּבוֹם אִם יָמוּת, וְלֹכֵן רַק יִתְבָּרַר וְיִחַתְמוּ, אֲךָ הַעֲדִים אֵינֶם נַעֲשִׂים שְׁלֹחִיו לְגִרְשָׁה. מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה: וּמַעֲשֵׂה בְּרִיאָא שְׁאֲמַר בְּתַבּוּ גַּם לֹאשְׁתִּי, וְעֵלָּה לִנְפֵל וְנִפֵּל וּמָת, וְכַבֵּר נִתְנוּ הַעֲדִים אֶת הַגֵּט לֵאשְׁתּוֹ, אֲמָר רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל, אִם מַעֲצָמוּ נִפֵּל, הֲרִי זֶה גַּם, שֶׁכְּשֶׁאֲמַר כְּתָבוּ גֵט, יָדַע שְׁעוֹמֵד לַעֲלוֹת וּלְפֻל, וְהִיָּה בְּהוֹל מַחֲמַת מִיתָתוֹ וּמַחֲמַת כֵּן לֹא גָמַר דְּבָרֵינוּ לומר גַּם שִׁתְנוּ. וְאִם הֲרִיחַ דְּחָתוּ וְ–דִּחְפָתוֹ וְנִפֵּל מִמַּחֲמָתָה, אֵינִי גַּם. וְיִתְּנוּ בָּהּ – וְתַמְהֵנוּ עַל מִשְׁנָה זוֹ, מַעֲשֵׂה לְסִתּוֹר – וְכִי הַדֶּרֶךְ הֵיא לומר דְּבַר וּלְסוֹתָרוֹ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה, וְיִשְׁבְּנוּ, חֲסוּרֵי מִיחְסָרָא וְהִכִּי קִתְּנוּ – יֵשׁ לַלְמוּד אֶת הַמִּשְׁנָה כִּאִילוֹ הִיא חֲסִירָה, וְלֵאחֲרָה הָדִין הָרָאשׁוֹן בְּרִיאָא שֶׁאֲמַר כְּתָבוּ גֵט לֵאשְׁתִּי, שֶׁאֲנוֹמִיִּים שְׁרָצָה לְשַׁחֵק בָּהּ, יֵשׁ לִשְׁנוֹת בָּהּ, אִם הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִלָּתוֹ, כְּלֹמֶר שֶׁמּוֹסֵף מַעֲשֵׂיו נִיכֵר שֶׁהִיא לְגִרְשָׁה, הֲרִי זֶה גַּם. וּמַעֲשֵׂה נָמִי – וְגַם הִיא מַעֲשֵׂה, בְּרִיאָא שְׁאֲמַר בְּתַבּוּ גַּם לֹאשְׁתִּי, וְעֵלָּה לִנְפֵל וְנִפֵּל וּמָת, אֲמָר רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל, אִם מַעֲצָמוּ נִפֵּל, הֲרִי זֶה גַּם. וְאִם הֲרִיחַ דְּחָתוּ, אֵינִי גַּם. וּמוֹכַח שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאֲנוֹמִיִּים הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִלָּתוֹ.

דוחה הגמרא: וְדָלָמָּא שְׁאֵין הֵתֵם – וְשְׁמַא שׁוֹנָה הַדְּבַר שֶׁם בְּגִיטִין,

דְּקָאָמַר בְּתַבּוּ – שֶׁאֲמַר בְּתַחֲלִילָה, כְּתָבוּ, שְׁבוּזָה יֵשׁ כְּבַר קִצַּת הוֹכַחָה שֶׁנִּתְכוּיֵן לֵתֵן לֵה גֵט, וְנִפְלִיתוֹ לְבִסּוֹף הוּא רַק גִּילּוֹי עַל תְּחִילַת דְּבָרֵינוּ, וְאֵין אֲנוּ נִסְמָכִים רַק עַל סוֹף מַעֲשֵׂיו, וְלֹכֵן בּוּזָה אִמְרוּ רַבָּנָן שְׁמַעְנָן שֶׁהוּא גֵט. אֲךָ כָּאֵן אֲמַר הַשּׁוֹחֵט רַק לֵאחֲרָה הַשְׁחִיטָה שִׁיּוּרֹק דְּמָה לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, וְאֵין לָנוּ גִילּוֹי מַתְחִילַת מַעֲשֵׂיו, דְּהֵיינוּ בְּשַׁחֲטוֹתָ, שֶׁאִם כְּבַר הִיָּה מוֹמָר, וְשְׁמַא בּוּזָה סוֹבֵר רַבָּנָן שְׁמַעְנָן שֶׁאֵין אֲנוֹמִיִּים הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִילָתוֹ.

הַגְמָרָא מְבִיאָה דִּין אַחֲרָה שֶׁל רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל: אֲלֵא אֲמַר רַבִּינָא, לֹא אִמְרוּ הֵיטֵר מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל דְּהִכָּא – שֶׁדְּבָרֵינוּ יוֹבֵאוּ כָּאֵן, דְּתַנְיָא בְּרִייתָא (ב"ב קלח), חוֹלָה מְסוּכָן הַבּוֹתֵב בְּשֹׁטֵר מִתְּנָה אֶת נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהָיָה בְּתוֹךְ עֲבָדִים, וְאֲמַר הֵלָּה – הַמִּקְבֵּל, אִי אֶפְשִׁי בְּתוֹךְ, אִם הֵיָה רַבּוֹ שֶׁנִּי שֶׁל הַעֲבֵד, דְּהֵיינוּ מִקְבֵּל הַמִּתְּנָה, בְּתוֹךְ, הֲרֵי אֵלֹהֵינוּ – הַעֲבָדִים אֲוִלָּין בְּתַרְוִמָּה כְּדֵין עֲבָדֵי כְּתוּב, כִּיּוֹן שֶׁזֶכֶה בָּהֶם בַּעַל כְּרָחוּ. רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל אֲמָר, כִּיּוֹן שְׁאֲמַר הֵלָּה – הַמִּקְבֵּל, אִי אֶפְשִׁי בְּתוֹךְ, כְּבֵר וְכִי בְּתוֹךְ יוֹרְשִׁין שֶׁל הָאֲדוֹנָן הָרָאשׁוֹן, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא זָכָה בָּהֶם הַמִּקְבֵּל, וְהָיָה בְּתוֹךְ – כָּהּ – וְשֶׁאֲלַנּוּ, לְתַנָּא קָמָא שֶׁאֲמַר שֶׁזֶכֶה הַמִּקְבֵּל, וְכִי אֶפְשִׁי עוֹמֵד וְצוֹנֵת שֶׁאֵינוּ רוֹצֵה בָּהֶם, זָכָה בַּעַל כְּרָחוּ, הֵיכֵן מַצִּינוּ מִקְבֵּל מִתְּנָה בַּעַל כְּרָחוּ. וְיִשְׁבְּנוּ, אֲמָר רַבָּה, וְיִתְיָמָא – וְיֵשׁ אֲנוֹמִיִּים שְׂרָבִי יוֹחָנָן יִישֵׁב, שֶׁאֵין בְּצוּחַ מַעֲיָרָא – מִתְחִילָה, דְּכַבּוּלֵי עֲלָמָא – בִּין תַּנָּא קַמָּא וּבִין רַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל, לֹא פְלִיגִי – אֵינֶם חוֹלְקִים, וְסוֹבְרִים דְּלֹא קָנָה, וְכֵן בְּשׁוֹתֵק וְקִיבֵל אֶת הַשֹּׁטֵר, דְּכַבּוּלֵי צוֹנֵת, דְּכַבּוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי וְסוֹבְרִים דְּקָנָה, כִּי פְלִיגִי – אֲלֵא נִחְלָקוּ בְּאֹפֶן שְׂוִיבָה לֹא הִחֲלוּ לְמִקְבֵּל אֶת שֹׁטֵר הַמִּתְּנָה עַל יְדֵי אָדָם אַחֲרָה בְּפִנֵּי, וְשִׁתֵּק הַמִּקְבֵּל, וְלִכְפּוֹף כְּשֶׁמִּסְרֹו לוֹ אֶת הַשֹּׁטֵר, צוֹנֵת, תַּנָּא קָמָא כְּבֵר, מִדְּשִׁתִּיק קָנָהוּ – מִשְׁתִּיקָתוֹ בְּתַחֲלִילָה מוֹכַח שְׁרָצָה לְקִנּוּת, וְהָיָה דְקָא צוֹנֵת – וְגַם שֶׁעֲבָשׁוּ הוּא צוֹנֵת, מִיְהִירָה קָא הִירָה בֵּיהּ – עֲבָשׁוּ חוֹדֵר בּוֹ, וְלֹכֵן קָנָה הַמִּקְבֵּל. וְרַבָּנָן שְׁמַעְנָן בְּנִי גְמִלְיָאֵל כְּבֵר, הוֹכִיחַ מִה שְׁצוּחַ בְּסוֹפּוֹ, עַל הַשְׁתִּיקָה שֶׁבְּתַחֲלִילָה, שֶׁאֵף שֶׁשִּׁתֵּק, לֹא רָצָה לְקִנּוּת. וְהָיָה דְלֹא צוֹנֵת מַעֲיָרָא – וְגַם שֶׁלֹּא צוֹנֵת מִתְחִילָה, הוּא מְפִינֵי שְׂכָרָה, כִּי לֹא אֲתִי לְיָדִיהֶם, אֲמָאֵי צוֹנֵת – כֵּל זְמַן שֶׁהִתְּנָה לֹא הִגִּיעָה לְיָדֵי, לִמָּה אֲצוּחַת. וּמִשּׁוּם כְּבוֹד תַּנָּא קַמָּא שֶׁסָּבַר שֶׁלֹּא אֲנוֹמִיִּים הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִילָתוֹ, לֹא אִמְרוּ אִסּוּר בְּמַעֲשֵׂה דְקִיסְרִי. וּמִשּׁוּם כְּבוֹד רַבָּנָן גְּמִלְיָאֵל שֶׁסָּבַר שֶׁאֲנוֹמִיִּים הוֹכִיחַ סוֹפֵא עַל תְּחִילָתוֹ, לֹא אִמְרוּ בָּהּ הֵיטֵר.

פֶּסֶק הַלְכָה בְּדִין יִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁחַט לְנִכְרִי: אֲמָר רַב יְהוֹדָה אֲמָר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי, שֶׁבְּהִמָּה נִכְרִי שֶׁשִּׁחַטָה יִשְׂרָאֵל, מוֹתֵרָה, כִּיּוֹן שֶׁרַק מַחֲשַׁבְתָּ הַשּׁוֹחֵט פּוֹסֵלָה.

מַעֲשֵׂה שֶׁפִּסְקוּ בּוֹ כְּרַבִּי יוֹסִי: הִנְהוּ מִיָּיִעִי – אוֹתָם יִשְׁמַעְעָלִים דְּאָתוּ – שֶׁבָּאוּ לְמִקּוֹם הַנִּקְרָא צִיקְוִנָּא, וּמִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ טְרוּדִים בְּעִסְקֵיהֶם וְהָיוּ דִּיבְרֵי לְמִטְבְּחֵי יִשְׂרָאֵל – נִתְּנוּ אֵילִים לְקַצְבִּים יְהוּדִיִּים שִׁישְׁחוּ וַיִּפְשְׁטוּ אוֹתָם, וְאֲמָרוּ לָהֶן לְקַצְבִּים, דְּקָא וְתִרְבָּא לְדִידְכוּ – הֵם וְהַחֲלָב יִהְיוּ לָנוּ לְצוּרֵךְ הַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, מַשְׁכָּא וּבִישְׁמָא לְדִידְכוּ – הַעוֹר וְהַבָּשָׂר יִהְיוּ לָכֶם. שְׁלִיחָה – שֶׁלַח רַב מוֹכֵיב בַּר רַב מִתְּנָה שֶׁאֲלָה זֶה לְקַמִּיָּה דְּרַב יוֹסִי, כִּי הָיָה גִּיּוֹנָא מָא – בְּאֹפֶן כּוּזָה מִה הָדִין, הָאֵם מַחֲשַׁבְתָּ הִישְׁמַעְעָלִים שֶׁחוֹשְׁבִים עַל הַחֲלָב וְהָדָם לַעֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, אוֹסֵרָה אֶת הַבְּהֵמָה, אוֹ שֶׁאֵינָה אוֹסֵרָה כֹּאשֶׁר הִישְׁרָאֵל שׁוֹחֵט. שְׁלַח לִיָּה רַב יוֹסִי, הִכִּי אֲמָר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמָר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי, שֶׁאֵין מַחֲשַׁבְתָּ הַבְּעָלִים פּוֹסֵלָה כְּשֶׁאֲחֹר שׁוֹחֵט, וְלֹכֵן מוֹתֵר. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל שְׁחִיטָה יִשְׂרָאֵל בְּבִמְתָּ נִכְרִי, מִשּׁוּם שֶׁסֶתֶם מַחֲשַׁבְתָּ הַנִּכְרִי הִיא לִשְׁם עֲבֻדוֹת כּוֹכָבִים, וְחִידִשׁ, שֶׁפְּסוּלָה אֵף אִם שִׁחַטָה רַק כְּדֵי לֵתֵן לְנִכְרִי חֶלֶק מוֹעֵט מִמֶּנָּה. הַגְמָרָא דְּנָה בְּשִׁתּוּתָהּ: אֲמָר לִי רַבִּי אֲחָא בְּרִיהַ דְּרַב אֲוִיָּא לְרַב אֲשִׁי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁמַּחֲשַׁבְתָּ נִכְרִי פּוֹסֵלָה אֶת שְׁחִיטָתוֹ יִשְׂרָאֵל אֵין כְּשֶׁלְנִכְרִי רַק חֶלֶק מוֹעֵט בְּבִהֲמָה, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק, וְהָיָה לִיָּה זְוָא לְמִטְבֵּחַ יִשְׂרָאֵל – אִם נִתֵּן הַנִּכְרִי זֶה לְקַצֵּב יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ לוֹ, כְּשֶׁתִּשְׁחַט אֶת בְּהֵמָתָךְ תֵּן לִי מִבְּשָׂרָה כְּכַגֵּד הַזֶּה, מָא, הָאֵם אִמְרוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶת דִּינוֹ רַק בְּאֹפֶן שֶׁהִיא הַנִּכְרִי שׁוֹתֵף בְּחֶלֶק מוֹעֵט בְּבִהֲמָה כְּבֵר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

1 נה. הָבָא לְהַצִּיל פְּלִיּוֹ מִפְּנֵי הַדִּלְקָה הָאֵיךְ יוֹצִיאָם דֶּרֶךְ רִשּׁוֹת הָרַבִּים, יִתְבָּאֵר בְּסִימָן ש"ד⁴³⁷:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף נה

ציונים והוספות

(437) סעיף י, שמצילים כל מה שיכולים בדרך לבישה, אף שאין דרך ללבוש כך בחול.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שאלה/השכמת הבוקר – לפי לוח "רב יומי"

- 33 *
34 כז ואינו רשאי לאכול אלא ממה שעושה בו ולא מדבר
35 אחר אפילו שכרו לעשות בשניהם ואפילו שניהם מין
36 אחד כגון בוצר גפן זה לא יאכל מגפן זה אלא אם כן אחד
37 מודלה על גבי חבירו שאז נחשבים כאחד והדורך בגת עד
38 שלא הלך שתי וערב אוכל בענבים ואינו שותה תירוש מפני
39 שאין מלאכתו ניכרת ביין והרי זה כאוכל בדבר אחר
40 משהלך שתי וערב אוכל בענבים ושותה בתירוש שמלאכתו
41 ניכרת בשניהם:
42 כח בהמה שהיא עושה בדבר שהוא רע לבני מעים מותר
43 לחסמה שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה והרי היא
44 אינה נהנית:
45 כט אסור לומר לנכרי חסום פרתי ודוש בה דישה שלך או
46 מלאכה אחרת של נכרי אף על פי שאין הישראל נהנה
47 בזה הואיל ונעשה איסור במה שהישראל מוסר לו משלו
48 שהיא פרתו וכמו שבשבת אסור לומר לנכרי הילך בשר זה
49 ובשלהו היום לעצמך ואמירה לנכרי אסורה בכל האיסורים
50 שבתורה כמו בשבת ומועד.
51 ואין צריך לומר אם המלאכה היא של ישראל אף על פי
52 שהבהמה של נכרי שהרי הישראל נהנה בחסימתה.
53 אבל מותר לומר לו חסום פרתך ודוש בה דישה שלך
54 שהנכרי אינו מוזהר על החסימה.
55 אבל ישראל אסור לעשות בפרה חסומה אפילו מלאכת
56 הנכרי והפרה של נכרי ואפילו חסמה הנכרי.
57 אבל פועל העושה אצל הנכרי (בין בתלוש בין במחובר)
58 אסור לאכול שלא מדעת הנכרי ממה שהוא עושה כדרך
59 שאוכל משל ישראל שנאמר רעך ולא של נכרי:
60 ל פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו
61 עובר על לא תחסום אם חסמן אף על פי שהתבואה
62 נידושה מאליה דרך הילוכן עליה הואיל ואינו מתכוין
63 להעבירן שם בשביל כך וכן כל כיוצא בזה:
כד אין רשאין לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה ולא
שישב הפועל ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא אכלתי
ועל כן אשב עתה ואוכל.
ולכן בהמה הנושאת משוי אינה אוכלת אלא כשהמשוי
עליה עד שיפרוק מעליה אם מחזרת ראשה ואוכלת מעצמה
אבל לא יטול בעליה בידו ויאכילנה שלא מדעת בעל הבית
ורשאי בעל הבית להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל
הרבה ממה שהיא עושה או נושאת ורשאי בעליה להרעיבה
כדי שתאכל הרבה.
וכן הפועל רשאי לטבל פתו בציר תחלה כדי שיוכל לאכול
אחר כך ענבים הרבה ורשאי בעל הבית להשקותו יין שלא
יוכל לאכול ענבים הרבה.
אבל אסור לפועל לאכול עם הענבים פת או דבר אחר כדי
שיאכל ענבים הרבה שנאמר ואכלת ענבים ענבים ולא
ענבים ודבר אחר ולכן לא יטבלם במלח.
ואסור לו למוץ הענבים שנאמר ואכלת ולא מוצץ.
ואסור לו לאכול אכילה גסה מכל מה שעושה בו שנאמר
שבועך ולא אכילה גסה:
כה השומר פירות תלושים שלא נגמרה מלאכתם למעשר
כגון גיתות יין וערימת חטים רשאי לאכול מהם
מהלכות מדינה שנהגו כן אבל לא מן התורה שהשומר אינו
כעושה מעשה מן הדין אלא שנהגו להחשיבו כעושה מעשה
ואם משמר פירות של כמה בני אדם לא יאכל הכל משל
אחד אלא אוכל משל כולם לפי חשבון אבל השומר
במחובר אפילו בשעת לקיטתו שלוקטים מרוח זו ושומר
ברוח אחרת עד שיבאו ללקוט שם מיד אינו אוכל:
כו החולב והמגבן אינו אוכל שנאמר בדישו מה דיש
שהוא גידולי קרקע אף כל גידולי קרקע.
וכל האוכל מה שאין לו לאכול או בשעה שאין לו לאכול
כגון שלא בשעת מלאכה הרי זה עובר משום לא תגזול או
לא תגנוב ואם הולך בידו לביתו ממה שיש לו לאכול או
שנתן לאכול עובר משום ואל כליך לא תתן:

הקדמה זאת מצאנו בכתבי הקודש של אדמו"ר ז"ל נ"ע
שהתחיל לחבר הש"ע מהדורא תניינא כיד ה'
הטובה עליו השכיל והוסיף הרבה חידושי דינים ואף שיש
הרבה דברים מה שכבר נאמרו אמרנו שלא לדלג למען לא
יחסר כל בו ומשנה לא זוה ממקומה:

א יהודא בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי
וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים עז כנמר הוא
שלא להתבייש מפני בני אדם המלעיגים וגבור כארי עיקר
הגבורה הוא בלב להתגבר על יצרו לנצחו כגבור המתגבר
על שונאו לנצחו ולהפילו לארץ וכן צריך כל אדם בבקר
להתגבר על יצרו כארי לקום משנתו קודם אור הבקר
לעבודת בוראו כדי שיהא הוא מעורר השחר כמ"ש אעירה
שחר אני מעורר השחר ואין השחר מעיר אותי וזו מדה
בינונית:

ב אבל ראוי לכל ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבו
לקום בחצות הלילה ולקונן מעט במזמור על נהרות בבל
וכיוצא בו (כמו שנדפס בסידורים) על חורבן בית המקדש
וגלות השכינה כמ"ש קומי רוני בלילה לראש אשמרות וגו'
וכמו שהקדוש ברוך הוא מקונן בעת ההיא ואומר אוי לי
שהחרבתי את ביתי כו' וטוב מעט כוונה מהרבות שלא
בכוונה ואח"כ לעסוק בתורה שבעל פה עד אור היום:

ג ונודע כבר מה שהפליגו במעלה זו בספר הזוהר וכן
אמרו בגמרא שחצות לילה היא עת רצון וכמ"ש ויהי
בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו' וגם אמרו כל העוסק
בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה לראש
אשמרות שפכי כמים לבך נוכח פני ה' כלומר שכינה שרויה
אצלך וראש אשמרות הוא חצות הלילה (ואם אינו יכול
לקום בחצות יקום בראש האשמורה השלישית) וכל העוסק
בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו ביום שנאמר יומם
יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי וזה הנקרא עבד ה' כמ"ש
כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות ונכון להכין תרנגול
להקיצו משנתו בחצות וכמו שהיה עושה רבי עקיבא שהיה
מוליך עמו תרנגול גם כשהיה מהלך בדרך כדי להקיצו
בחצות ואם אין התרנגול מקיצו ישכור לו אדם שיקיצנו:

*

ד ומיד שניעור משנתו כדי שיוכל להתגבר על יצרו לקום
בוריזות בחצות או קודם עמוד השחר במדה בינונית
יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב וידע שמלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא חופף עליו שנאמר מלא כל הארץ כבודו
ואלו היה שוכב לפני מלך בשר ודם העומד עליו היה
מתחייב בנפשו קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה:

ה וזה כלל גדול בתורה ובמעלת הצדיקים ההולכים לפני
האלקים כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד כי אין ישיבת
האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו
ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול ואין דיבורו והרחבת
פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו כדיבורו במושב המלך כל
שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול מלך מלכי
המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו כמ"ש אם יסתר

איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלא את השמים ואת
הארץ אני מלא מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה'
ובושתו ממנו תמיד ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה
בענין זה עד שיגיע אליו וגם ישוב בתשובה שלימה על כל
עונותיו שהם המונעים מהגיע אליו היראה כמ"ש עונותיכם
היו מבדילים וגו':

ו וטוב להרגיל עצמו לומר מיד שניעור משנתו (מודה אני
לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה רבה
אמונתך) ועל ידי זה יזכור את ה' העומד עליו ויקום בוריזות
אך לא יקום ויעמוד בפתע פתאום אלא ישהה מעט עד
שיגמור נוסח זה בעודו שוכב או יושב כמו שיתבאר בהל'
דרך ארץ ולפי שבנוסח זה אין בו שום שם מז' שמות
שאינם נמחקין אין איסור לאמרו קודם שנטל ידיו אף אם
ישן על מטתו ערום ומסתמא נגעו ידיו במקומות מטונפים
שבגופו כמו שיתבאר בסימן ד' אבל אסור להוציא דברי
תורה מפיו בידיים מטונפות אבל להרהר בדברי תורה מותר
ואעפ"כ [אין לו לדבר ולא אפילו להרהר] בדברי תורה
בעודו מושכב על מטתו גם אם נטל ידיו אלא יקום ויעמוד
או ישב באימה שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל:

*

ז ומי שישן במלבושיו מאחר שיכול להיות שלא נגעו ידיו
במקומות מטונפים שבגופו הרי סתם ידיים אלו כשרות
להזכיר השם בברכות ולדבר דברי תורה מדין התלמוד
והפוסקים (כמו שיתבאר בסי' ד') ואין צריך לומר ליגע
במלבושיו קודם נטילת ידיים אעפ"כ שרות רעה שורה עליהן
רק שלא ליגע באוכלין ומשקין בלבד כמו שיתבאר שם אך
בזוהר החמירו מאד שלא לברך ולא ללמוד וכן שלא ליגע
במלבושיו וכן שלא לילך ד' אמות בעוד רוח הטומאה
שורה על הידיים קודם נטילת ידיים שחרית והמהלך ד' אמות
חייב מיתה כי בהשראת טומאה זו על ידיו חילל קדושת ה'
אשר עליו כעל כל עבדי ה' המתקדשים בקדושתו של מקום
ברוך הוא ותורתו הקדושה בקדושה וטהרה יתירה על טהרת
המון עם אשר לא הגיעו למדה זו ומכל מקום אם אירע
מקרה שאין לו מים ליטול ידיו ג' פעמים כראוי להעביר
רוח הטומאה כשמשכים בלילה חלילה לו ליבטל מדברי
תורה עד שיאיר היום ויטול ידיו ג' פעמים אלא יטול מעט
או ינקה בכל מידי דמנאי ויברך וילמוד כדין התלמוד
והפוסקים:

ח וזמן חצות לילה הוא שוה בקיץ ובחורף לעולם י"ב
שעות אחר חצי היום שהוא אמצע הלילה ממש והיא
עת רצון למעלה בכל זמן ובכל מקום ואף שהימים והלילות
משתנים לפי האקלימים וריחוק המדינות זו מזו ממזרח
למערב אין בכך כלום וכמו זמן קריאת שמע ותפילה וזמן
כניסת שבת ויו"ט שהוא ג"כ בכל מדינה ומדינה לפי זמן
הימים והלילות שלה (כי עת רצון שלמעלה ויחודים
עליונים שבקריאת שמע ותפילה וקדושת שבת ויום טוב
הוא למעלה מגדר המקום והזמן רק שמאיר למטה לכל
מקום ומקום בזמנו הראוי לו וזהו ג"כ הטעם ששורה
קדושה עלינה בחוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות ולכן

צרכיו שצריך לגלות בשרו לא יגלה רק כמה שצריך לבד ולא יותר על הצורך אפילו מעט כמו שיתבאר:

*

ב וכן כשפושט מלבושיו וחלוקו לישן על מטתו ערום יזהר לכסות בשרו מעט מעט בסדין תחת חלוקו בטרם יפשיטנו ממקום זה בבשרו בענין שכשיפשיטנו ממקום זה יהיה מקום זה כבר מכוסה בסדין ולא יהיה מגולה אפילו מעט מבשרו שלא לצורך אפילו רגע א' (וכן מי שאינו ישן ערום רק שפושט האנפלאות מעל רגליו יכסה רגליו תחילה בסדין ויפשיטן תחת הסדין) וכן כשיקום משינתו ילבש חלוקו מעט מעט תחת הסדין בעודו שוכב בענין שלא יהיה מעט מבשרו מגולה אפילו רגע אחד שלא לצורך (וכן באנפלאות שלנו ילבשן מעט מעט תחת הסדין שלא לגלות רגליו שדרך להיות מכוסות לעולם במדינות אלו שאין הולכין יחף לעולם אפילו בקיץ) וכן יזהר כשמחליף חלוקו (או אנפלאותיו) באמצע היום או הלילה אלא אם כן הוא בבית המרחץ שדרך של בני אדם לילך שם ערומים ואי אפשר בענין אחר ואין בזה משום פריצות וכן כשרוחץ בנהר (רק שיש לו לפשוט וללבוש סמוך לנהר כל מה שאפשר בכדי שלא לילך בגילוי הגוף שלא לצורך) ואפילו ערותו א"צ לכסות בירידתו לנהר ולא עוד אלא שהמכסה נראה שהוא בוש בדבר וכאילו כופר בכריתו של אברהם אבינו אך בעלייתו שפניו כלפי העם ישחה או ישים ידו כנגד ערותו לכסותה ובלבד שלא יגע בה כמו שיתבאר וכן כשרוחץ במרחץ עם בני אדם ואם אפשר לו לכסותה מעיניהם בכגד מה טוב:

ג טוב ליזהר לדקדק בחלוקו וכיוצא בו ללבשו כדרכו שלא יפהץ הפנימי לחוץ ויראו התפירות המגוננות ואמרי החלוק ויתגנה בעיני הבריות ואם לא נזהר והפך אם תלמיד חכם הוא צריך לפושטו ולחזור ללבשו כדרכו שלא יהיה בכלל משניאי ח"ו ועל פי הקבלה יש ליזהר מללבוש ב' מלבושים יחד מפני שקשה לשכחה:

ב דין לבישת בגדים:

1 גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת
2 היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בהלכות יו"ט):

*

ט טוב לומר בכל יום פרשת העקידה לזכור זכות אבות
5 ופרשת המן לבטוח בה' נתן לחם דבר יום ביומו
6 ועשרת הדברות ויתר על כן טוב מאד לומר פרשת הקרבנות
7 שהן עולה ושלמים ותורה וחטאת ואשם ודאי ותלוי וקרבן
8 עולה ויורד ופרשת נסכים ושאר כל המנחות ככתוב
9 במעמדות לקיים מ"ש ונשלמה פרים שפתינו וכמו שאמרו
10 חכמים על פסוק זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'
11 כל העוסק בתורת עולה כו' ומכל מקום מי שיש לו לב
12 ללמוד ולהבין אין לומר אפילו פרשת הקרבנות בכל יום
13 אלא לפרקים ודי לו באמירת פרק איזהו מקומן כי גדול
14 תלמוד המביא לידי מעשה ולידי ידיעת התורה (כמ"ש
15 בהלכות ת"ת) ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון עולה
16 על ביטול מצות עשה או על הרהור הלב בלא תעשה ותורה
17 לארבעה הצריכים להודות יאמר פרשת הקרבן מיד שנתחייב
18 בו וכשיאמר פרשת הקרבנות יאמר ביום שהוא זמן הקרבנות
19 ולא בלילה אבל אין צריך לומר מעומד כמו הכהן שהיה
20 עובד מעומד מאחר שהוא איננו כהן העובד אלא שבקריאתו
21 מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב לו הכהן וטוב לומר בשבת
22 פרשת לחם הפנים:

א דין השכמת הבוקר:

א מדת הצניעות שיבח הכתוב במקומות רבות וחכמים צו
בה לכל אדם להיות צנוע בכל אורחותיו ולא להתנהג
בפריצות אפילו שלא בפני הבריות אלא בינו לבין עצמו כמו
שיתבאר בהלכות צניעות ואפילו כשהוא יחידי בלילה
ובחדרי חדרים צריך לנהוג בצניעות ובושת לפני הקב"ה
אשר מלא כל הארץ כבודו וכחשכה כאורה לפניו יתברך
ולכן לא יגלה את בשרו ואפילו מעט כל מה שדרכו להיות
מכוסה בבגדים לעולם ואפילו כשישן על מטתו בלילה
יכסה כל בשרו בסדין ואפילו כשנכנס לבית הכסא לעשות

'תורה אור' פרשת וארא – הפרשה החסידית

וַיְדַבֵּר ה' וַאֲרָא¹

5 – וַהֲשִׁיב לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא: "וַאֲרָא אֶל גו'". וְצָרִיךְ
6 לְהִבִּין: מַה תְּשׁוּבָה הִיא זוֹ עַל "לְמַה הִרְעוּתִי"?
7 גַּם לְהִבִּין³ עֲנִין הַחֲטָא שֶׁבְּעִבְרוֹ בָּא הַגְּלוּת "בְּחוּמֵר
8 וּבִלְבָּנִים כו'" (שְׁמוֹת א, יד); וְכֵבֶר נִגְזֵר כֵּן בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים

1 "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. וַאֲרָא אֶל
2 אֲבִרְהָם כו'" (פְּרָשְׁתִּנוּ ה, ב"ג);
3 הִנֵּה פְּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמָרָה תְּשׁוּבָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב לְמַעַלָּה
4 (שְׁמוֹת ה, כב): "וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה [..] וַיֹּאמֶר [..] לְמַה הִרְעוּתִי² כו'"

3. וגם להבין ענין החטא שבעברו ב'א: בבקר 1824: וגם צריך להבין
ענין החטא שבשכיל סבלו.

1. (נאמר יום שבת פרשת וארא, כ' טבת תקס"ה).

2. (בפסוק "הרעתה").

לו טעם בפני עצמו, כמו: תפוחים, ואגוזים, ושקדים
וכיוצא בהם בצומח, שכל אחד יש לו טעם בפני עצמו,
שאין האחד דומה לחבירו; וכן בכל מיני עשבים, כל
עשב יש לו טעם בפני עצמו. והטעם הוא רוחני – ממזל
השופע עליו, ש"אין לך כל עשב מלמטה כו"⁹.

וכל זה הוא מפסולת עולמות עליונים, וכמו שכתוב
(תהלים קג, א): "וכל קרבי את שם קדשו" – שיש בחינת
קרביים עליונים שמבררים הפסולת להשפיע לעולם
הזה הגשמי. וכמאמר רז"ל¹⁰: "נטה שמאלו וברא ארץ,
ונטה ימינו וברא שמים"¹¹ – שהארץ מקבלת מבחינת
שמאל, ועל זה נאמר "מה רבו מעשיך".

אף "מה גדלו מעשיך" קאי על העולמות עליונים,
מלאכים ונשמות שמתענגים על ה' ואין תענוג אחד
דומה לחבירו. וכמאמר רז"ל¹²: "עתיד הקדוש ברוך הוא
להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר (משלי ח,
כא): "להנחיל אוהבי יש כו".

ולכאורה אינו מובן; למה צריך כל צדיק כל כך
עולמות – וכי לנכסים הוא צריך?

אף הענין: כי "שכר מצוה – מצוה"¹³ – היא המשכת
ענג-העליון להיות "נהנים מזיו השכינה"¹⁴. וכל מצוה
ומצוה יש לה ענג בפני עצמה. גם אין מהות צדיק אחד
דומה לחבירו בעבודתו בהתפעלות אהבה ויראה. כי יש
מתפעל כו', ויש מתפעל כו'¹⁵.

ולכן "עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק
וצדיק כו", כי כל אחד הוא מדור בפני עצמו, בבחינת זיו
והשגה פרטית מיוחדת אשר משיג ונהנה ומתענג על ה'
תענוג פרטי, מיוחד ונבדל מתענוג והשגת צדיק חבירו,
כי "כל חד לפום שיעורא דיליה"¹⁶. וזיו השכינה בולל
רבי רבבות מדרגות ומיני תענוג לנשמות, עד אין קץ
ותכלית ממש, שהרי נמשך מאור איך-סוף ברוך הוא.

והנה, התחלקות החיות מאור איך-סוף לכל העולמות
ברבוי התחלקות המדרגות, בהרבה מיני תענוג לכל חד
וחד לפום שיעורא דיליה, היא הנקרא בשם "אלקים" –

1 (לך לך טו, יג): "ועבדום וענו אתם כו" – וכל כך למה?

2 אף הנה כתיב (בראשית ב, ד): "ביום עשות ה' אלקים
3 ארץ ושמים", שלבריות שממים וארץ שיתף שם הויה
4 בשם אלקים.

5 וביאור שני שמות אלו – הויה ואלקים: הנה "אלקים"
6 – לשון רבים, כמו שכתוב (יהושע כד, יט): "כי אלקים
7 קדושים הוא", והויה הוא "אחד"⁴.

8 והענין:

9 והנה כתיב (תהלים קמח, ג): "גדול ה' ומהולל מאד
10 ולגדולתו אין חקר". ו"אימתי גדול? כשהוא בעיר
11 אלקינו כו"⁵. כי מהיות לגדולתו יתברך "אין חקר", ו"לית
12 מחשבה תפיסא ביה כלל"⁶, לא שייך לומר עליו לשון
13 גדולה כי אם בהתפשטות זיו והארה מבחינת מלכותו
14 יתברך, וכדכתיב (תהלים קמח, יג): "מלכותך מלכות כל
15 עולמים".

16 והתפשטות והמשכה זו אינה אלא זיו והארה
17 בעלמא, ונקרא "אור איך-סוף ברוך הוא", וזיו
18 השכינה, שהוא רק כמשל אור המאיר מהשמש.
19 וכדכתיב (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן הויה אלקים",
20 שכמו שהאור הזה שמתפשט מהשמש להאיר על
21 הארץ, אינו אלא זיו ואין לו ערך ויחוס לגבי עצמיות
22 השמש – שאינו ממהותו כלל, אף שנמשך ומתפשט
23 מהשמש עצמו, כך החיות המתפשט לקיום והתהוות
24 עולמות עליונים ותחתונים, מריש כל דרגין כו', אין זה
25 אלא בחינת זיו, שאין תופסים מקום ו"כולא קמיה – בלא
26 חשיב"⁷.

27 והנה כתיב (תהלים קד, כד): "מה רבו מעשיך", וכתיב
28 (תהלים צב, ו): "מה גדלו מעשיך"⁸.

29 "מה רבו מעשיך" קאי על עולמות התחתונים וכל
30 הברואים שבעולם הזה, המתחלקים למיניהם בכמה
31 מיני התחלקות, רבי רבבות מדרגות בדומם, צומח, חי:
32 שכמה מיני דומם, וכמה מיני צומח כו', וכל מין ומין יש

4. (ה' אחד: ואתחנן ה' ד).

5. (תהלים מח, ב): גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו. ראה זהר פקודי רלה, א. ונקרא ה. א. זהר תדש תשא מד, א. חקת נא, א.

6. (על פי תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו, יא).

7. (על פי דניאל ד, לב. זהר חלק א בהקדמה, יא, ב).

8. (בבקר 1824 נוסף: וצריך להבין שינוי הלשון ענין).

9. ("שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו: גדול" בראשית רבה פרשה י, ו. זהר חלק א וזיו רנא, א. חלק ב תרומה קעא, ב).

10. (ראה פרקי דרבי אלעזר פרק יח).

11. [נעיין מזה בהער: חלק ב, דף כ', עמוד א'. ל"ז, עמוד א'. פ"ה, סוף עמוד ב'. חלק א' דף ל"ד, עמוד א'].

12. (סוף עוקצין).

13. (אבות ד, ב).

14. (ברכות יז, א).

15. (ראה תניא פרק ג).

16. (ובל אחד לפי שיעורו. לשון הזהר חלק א וזרא קג, ב).

אל אברהם ויצחק כו" – הם המדות אהבה-ויראה כו' שגולדו מזה. ועל זה נאמר "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים"¹⁹, שהוא יחוד הויה באלקים להיות גילוי שם הויה למטה.

אך הנה נודע, כי האהבה שממטה למעלה עיקרה בדי להגיע שתהא באה על האדם מלמעלה האהבה העליונה שהיא העיקרית. והאבות הן הן בחינת המרכבה²⁰. פירוש: כי אברהם מרכבה להאהבה העליונה, וכדכתיב (לך לך יב, ט): "ויסע אברהם הלך ונסוע" – ממטה למעלה עד "הנגבה" (שם), שהיא האהבה העליונה, שתשרה עליו מלמעלה בבחינת רוכב והוא יהיה מרכבה אליה.

והנה, על ידי אתערותא-דלתתא – אתערותא דלעילא. אך מי הגורם ומחבר אהבה העליונה שמאתערותא דלעילא, שהיא בבחינת איין-סוף – להיות שורה ומתגלה באתערותא דלתתא בנפש האדם שהוא²¹ גבול ונברא²² יש מאין?

הנה על זה נאמר: "באל שדי" – פירוש: "שאמר לעולמו די"²³ – "עולמו", הוא מה שכתוב (תהלים פט, ג): "עולם חסד יבנה". ופירוש "בנה" – בבנין. וכמו שכתוב (משלי כד, ג): "בחכמה יבנה בית", באדם שבונה בית לשבת בו, כך צריך החסד להיות נבנה בבית, להיות בו ישיבת הנשמה.

כי חסד-עליון ואהבה העליונה היא בחינת איין-סוף. ואי אפשר להיות בו משפן הנשמה ומכון שבתה כי אם על ידי כמה צמצומים, להיות בחינת עולם והעלם אור איין-סוף ברוך-הוא, ולהיות נבנה בבחינת בית, שהוא על ידי צירופי אותיות – "שתי אבנים בונות כו".

ועתיד הקדוש ברוך-הוא להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות" – בחינת יש, וכמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש". שעל ידי כמה צמצומים וירידות והשתלשלות המדרגות יומשך שיתגלה החסד-עליון והאהבה העליונה בבחינת יש, בדי שיוכלו הנשמות לקבל ולהיות "נהנים מזיו כו".

וזהו "שאמר לעולמו די" – הוא בחינת הצמצום, שעל ידי זה "וארא אל אברהם כו" – להיות גילוי האהבה העליונה שהיא העיקרית.

לשון רבים, על שם רבוי התחלקות בהתפשטות החיות מלמעלה. והיא היא¹⁷ התפשטות גדולתו יתברך בבחינת גילוי, שיכירו וידעו גדלו ותפארתו, שעל כן הם מתענגים – "לחזות בנועם ה'" (תהלים כו, ד).

וזהו "אימתי גדול? כשהוא בעיר אלקינו":

עיר נקרא מה שמקובץ מכמה בתים. ובתים הם צירופי אותיות. וכמו שכתוב בספר יצירה¹⁸: "שתי אבנים בונות שני בתים", דהיינו בחינת אותיות, והמשכות התחלקות החיות בכמה בתים ומדרגות.

כמו השכל שמתחלק באותיות המחשבה על דרך משל, כך התפשטות גדולתו יתברך מתחלק בכמה בחינות התחלקות ורבוי התענגים בכל עולמות, ל"כל חד לפום שיעורא דיליה". ואז נקרא "אלקים" – לשון רבים, על שם רבוי התחלקות בהתפשטות החיות בבחינת גילוי לעולמות ונבראים. מה שאין כן הויה נקרא "אחד" – שהויה הוא בחינת מקור כל היות, ו"שרשא דכולא", קודם שבא לידי המשכה בבחינת גילוי "בעיר אלקינו כו". :

והנה מבחינת אלקים נמשך למטה בחינת היראה. וכמו שכתוב (קהלת ג, ד): "והאלקים עשה שיראו מלפניו"; וכתוב (קהלת ד, ו, יב, ג): "את האלקים ירא"; וכתוב (ואתחנן ו, יג, עקב י, ב): "את ה' אלקיך תירא". כי בבחינת "הויה" – "לית מחשבה תפיסא ביה", רק בבחינת "אלקים" – הוא התפשטות גדולתו יתברך – תפול על האדם אימה ויראת בושת כו.

וכן האהבה נמשכת על ידי בחינת אלקים דייקא. וכמו שכתוב (תהלים קב, ב): "הללוהו בגבורותיו, הללוהו כרוב גודלו". וכתוב (ואתחנן ו, ח): "ואהבת את ה' אלהיך כו" – להיות האהבה להויה בבחינת בטול במציאות לבחינת ד"לית מחשבה כו", צריך להיות תחלה על ידי בחינת אלקים, שיתבונן בגדולת איין-סוף ברוך-הוא והתפשטותו בנבראים, ומזה ישוב לאהבה את ה' ד"לית מחשבה כו".

דהיינו על ידי בחינת יחוד הויה באלקים. וזהו "וידבר אלקים אל משה, ואמר אלי אני הויה" – שעל ידי בחינת אלקים הוא גילוי שם הויה. ועל ידי זה "וארא

21. [בבזר 414 נוסף: בחינת].

22. [שהוא גבול ונברא: בבזר 1824: שהוא בחינת נברא וגבול ומחודש].

23. [חגיגה יב, א].

17. (היא: בבזר 414: הוא).

18. (פרק ד משנה טו, על פי נסח האר"ל).

19. [ארץ וְשָׁמַיִם: בבזר 1824 ליתא].

20. (בראשית רבה פרשה מז, ו. וזה חלק א רי, ב. חלק ג קפב, א).

אף הנה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה בְּחִינָה זוֹ בְּגִלּוֹי בְּמִתְן־תּוֹרָה, צָרִיךְ
לְהִיטֵב תַּחֲלָה בְּחִינַת הַסְתַּלְקוֹת לְמַעְלָה. כִּי שָׂרְשׁוֹ
לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת "מְטִי וְלֹא מְטִי"³⁴, "וְהַחֲיוֹת רָצוּא
וְשׁוֹב" (יִחוּזָאֵל א. יד.). וְכִדִּי שִׁיְהִיָּה בְּחִינַת "מְטִי" צָרִיךְ לְהִיטֵב
תַּחֲלָה בְּחִינַת "לֹא מְטִי". וְכַפִּי עֶרֶךְ הַשׁוֹב בְּגִלּוֹי שְׂאֵחַר
כֶּרֶךְ, כֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת הַרְצוּא שְׂבִתְחִלָּה. וְלִכְּן הִיָּה מִתַּחֲלָה
זְמַן הַגְּלוּת וְשְׁלִיטַת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי הַסְתַּלְקוֹת הַחֲיוֹת
לְמַעְלָה.

כִּי הִנֵּה כְּתִיב (תְּהִלִּים קיג, ד'): "רַם עַל כָּל גּוֹיִם ה', עַל
הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ". שְׂכָל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת³⁵ מְקַבְּלִים
שְׁפָעַם וְחִיּוּתָם מִבְּחִינַת רּוּמָמוֹת – "רַם כִּי עַל הַשָּׁמַיִם כִּי".
שְׂכָשְׂהוּא בְּבְּחִינַת "הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאוֹת בְּשָׁמַיִם" (תְּהִלִּים שם,
ו), אֲזַי "מִי כֹה" אֶלְקִינוֹ" (שם, ה) כְּתִיב, שְׂאִין הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ־הוּא מְשַׁרְה שְׂכִינָתוֹ אֶלָּא עַל יִשְׂרָאֵל". וְהִינֵנו
בְּהַמְשַׁכַּת גִּילּוֹי אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמִטָּה, שְׂתִּלּוֹי
בְּמַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנוֹת הַמְּמַשִּׁיכִים בְּעִבּוּדָתָם בְּחִינַת גִּילּוֹי
זֶה.

מִה שְׂאִין כֵּן בְּמִקּוֹר לְמַעְלָה, שְׂהוּא בְּחִינַת רּוּמָמוֹת,
גַּם הַעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת³⁵ מְקַבְּלִים שְׁפָעַם מִשָּׁם עַל
יְדֵי הַשְׂתַּלְשְׁלוֹת וִירִידַת הַמַּדְרָגוֹת. וְכִמוֹ שְׂכָתוֹב (וַיִּשְׁלַח לוֹ,
לא): "וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ
מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל" (בְּנוֹדָע מַעֲנִין שְׂבִירַת־הַכְּלִים).

וְהוֹ שְׂאִמְרוֹ רַ"י³⁶: "לְמָה נִקְרָא הַר סִינִי? שִׁירְדָּה
שְׂנֵאָה לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת"³⁷, דְּהִינֵנו עַל יְדֵי הַר סִינִי
דִּקְא בְּגִילּוֹי מִתְן־תּוֹרָה. אֲבָל קוֹדֶם מִתְן־תּוֹרָה לֹא הִיָּתָה
שְׂנֵאָה כָּלָל, שְׂמַשָּׁם גַּם עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת³⁸ מְקַבְּלִים
חִיּוּתָם.

וְלֹזֹאת בְּאֲשֶׁר אָמַר מִשָּׁה "לְמָה הִרְעוּתִי?" הִיָּתָה זֹאת
הַתְּשׁוּבָה: כִּי "יִאֲרָא אֶל אֲבִרְהָם כִּי, וְשָׁמִי הָיָה לֹא
נּוֹדַעְתִּי לָהֶם", וְעַתָּה אֲנִי רּוֹצֵה שְׂ"וִידַעְתָּם כִּי אֲנִי הָיָה
[..] וְהִיָּתִי לָכֶם לֹאֲלִיקִים"³⁹. פִּירוּשׁ: שְׂבִחִינַת "הָיָה" לְבִדּוֹ

וְעַל זֶה נֹאמַר: "וְאִהְבַּת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" – "וְאִהְבַּת"
הוּא פּוֹעֵל יוֹצֵא²⁴. וְכֵן "לֹאֲהִבָּה אֶת ה'" (עֲקֹב יא, יג. וְעוֹד).
וְלֹא כְּתִיב "לֹאֲהוֹב כִּי", כִּי הָעֵינֶקֶר הוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאִהְבָּה
הָעֲלִיוֹנָה בְּקִרְיַאת־שְׁמַע. וְהוּא מִה שְׂכָתוֹב (מִלְאָכִי א, ב):
"אִהְבַּתִּי אֶתְכֶם אָמַר ה'".

וְאִהְבָּה זוֹ תְּהִיָּה "בְּכָל לְבָבְךָ" (וַאֲתַחֲנֶן ו, ה) – בְּתוֹךְ כָּל
לְבָבְךָ – "בְּשָׁנִי יִצְרִיךָ"²⁵, שְׁגַם הִצְרָה־הָרַע יִשׁוֹב לֹאֲהִבַּת
ה'. כִּי בְּהַמְשִׁיךְ עָלָיו הָאִהְבָּה הָעֲלִיוֹנָה, מִמִּילָא לְבוֹ הַמַּס
יִמְסֵ²⁶ "כְּהַמַּס דּוֹנֵג כִּי" (תְּהִלִּים סח, ג), וְהִיָּה לֹאֲכַפִּיָּא כִי²⁷.
וְזֶה נִמְשָׁךְ בְּקִרְיַאת־שְׁמַע, כִּי מִפְּסוּקֵי־דּוֹמְרָה עַד קִרְיַאת־
שְׁמַע צָרִיךְ לְהִיטֵב הָאִהְבָּה שְׂמַמְטָה־לְמַעְלָה, אֲבָל
בְּקִרְיַאת־שְׁמַע צָרִיךְ לְהִיטֵב הַמְשַׁכַּת הָאִהְבָּה הָעֲלִיוֹנָה:

אִף הִנֵּה, כָּל זֶה הוּא בְּגִלּוֹי הַמְשַׁכַּת הַמּוֹדוֹת אִהְבָּה־
וִירְאָה, שְׂהוּא יַחֲדוֹ הָיָה בְּאֲלִיקִים – בְּשִׂכְבֶּר נִמְשָׁךְ
בְּבְּחִינַת אֲלִיקִים. אֲבָל "וְשָׁמִי הָיָה", דְּהִינֵנו בְּבְּחִינַת הָיָה
לְבִדּוֹ קוֹדֶם שְׂבָא לִידֵי גִלּוֹי הַהַמְשַׁכָּה בְּמּוֹדוֹת, שְׂהוּא
מִקּוֹר וְשָׂרְשׁ כָּל הַחֲיוֹת וּמִקּוֹר הַחֲיוֹת כִּי – "לֹא נּוֹדַעְתִּי
לָהֶם", שְׂאִינוֹ כֹּא לִידֵי גִלּוֹי בְּנַפְשׁ מִחֲמַת אֲתַעְרוּת־א־
דְּלִתְתָּא;

רַק מִפְּנֵי כִי "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"²⁸ דִּיִּיקָא –
"הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא מִנִּיחַ תְּפִלִּין כִּי"²⁹;

"וְתִלְמוּד־תּוֹרָה שְׂכָנְגֵד בּוֹלֵם"³⁰ – שְׂמִקּוֹר הַתּוֹרָה הוּא
לְמַעְלָה מַעְלָה. וְכִמוֹ שְׂכָתוֹב בְּזוֹרָה³¹ עַל פְּסוּק (קֹהֶלֶת א, ג):
"מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׂיַעֲמוֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ" –
"שְׂאִנִּי אֹרִיָּיתָא דַּעֲמָלָה לְעִילָא מִן שְׂמַשָּׁא"³² – פִּירוּשׁ:
שְׂהוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת "שָׁמֶשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹקִים"
(תְּהִלִּים פד, יב), דְּהִינֵנו בְּשִׂהוּי־הַנְּמִשָּׁךְ בְּאֲלִיקִים כִּי.

וְגִילּוֹי בְּחִינָה זוֹ לֹא נִמְשָׁךְ לְהָאֲבוֹת, רַק לִישְׂרָאֵל
בְּמִתְן־תּוֹרָה (וַאֲתַחֲנֶן ה, ד): "פָּנִים בְּפָנִים דְּבַר כִּי"; "אֲנֹכִי – מִי
שְׂאֲנֹכִי כִי"³³.

30. (פֶּאֶה פֶּרֶק א מִשְׁנָה א).

31. (זֹהַר חֶלֶק א יחִיד רכג, ב).

32. (שׁוֹנָה הַתּוֹרָה כִּי עֲמָלָה הוּא לְמַעְלָה מִן הַשָּׁמֶשׁ).

33. (רֵאָה זֹהַר חֶלֶק א קסו, ב. לְקוּשִׁי תּוֹרָה לְהִאֲרִי־ל תּוֹלְדוֹת כז, יט).

34. (מִגִּיעַ וְלֹא מִגִּיעַ).

35. (אֲמוּת).

36. (שְׂכָת פט, ב).

37. (לֹאֲמוּת).

38. (אֲמוּת הָעוֹלָם).

39. (פֶּרֶשְׁתֵּנוּ ו, ז. בְּשִׁינֵי הַסֵּדֶר).

24. (רֵאָה גַם לְקַמֵּן תַּצְחָה פב, ב; וְעַל דֶּרֶךְ דִּרְשַׁת רַ"י: "שִׁיְהָא שֵׁם שָׁמַיִם
מִתְאַהֵב כִּי". בְּלוּמֵר שְׂאִהְבַּת" הוּא פּוֹעֵל יוֹצֵא לְשִׁלְשִׁי, דְּהִינֵנו שְׂתַפְעוֹל אֶת
הָאִהְבָּה הָעֲלִיוֹנָה שְׂהִיא "אִהְבַּתִּי אֶתְכֶם כִּי" – לְהִיטֵב בְּחִינַת גִּילּוֹי בְּנַפְשׁ,
שְׂהִיָּה־זֶה יְהִיָּה "אֱלֹקֶיךָ" – אֶלּוֹקָה שְׁלֶךְ כִּי.

לְקַמֵּן תַּצָּא לֹח, ב: "וְאִהְבַּת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" שְׂהוּא פּוֹעֵל עוֹמֵד – שְׂתַרְצָה שְׂהִיָּה
"הָיָה אֱלֹהֶיךָ", וְגַם פּוֹעֵל יוֹצֵא – שְׂתַעֲשֶׂה הָאִהְבָּה לְמַעְלָה).

25. (בְּרִכּוֹת נר, א).

26. (הַמַּס יִמְס: עַל פִּי שְׂמוּאֵל ב' יז, י).

27. (לְסִטְרָא־אֲחִירָא).

28. (נֶסֶח בְּרִכַּת הַמְּצוּוֹת).

29. (בְּרִכּוֹת ו, א).

עין בעין כו"40, בִּיתֵר שָׁאֵת וַיֵּתֶר עַז מִבְּמִתְּן־תּוֹרָה שֶׁלֹּא
 רָאוּ "עֵין בְּעֵין" כִּי אִם "שׁוֹמְעִים הִנָּרְאָה וְכוּ"41.
 וְהִנֵּה בְּחִינָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחִוד הוֹיָה
 בְּאַלְקִים גְּלוּי הַמְּשֻׁכָּת הַמְּדוּת, נִקְרָא (עֶקֶב יֵא, יג) "בְּכָל
 לְבַבָּם" – שֶׁהֵלֵב הוּא מְקוֹר הַמְּדוּת וּמְשֻׁכָּנָם. מֵה שְׁאִין
 בֵּן גְּלוּי בְּחִינַת הוֹיָה לְבָדוּ נִקְרָא (שֵׁם) "בְּכָל נַפְשָׁם",
 שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוֹת כָּל הַנֶּפֶשׁ – חֲב"ד־בְּחֲב"ד,
 וּמַחְשָׁבָה, דְּבוּר כו"42. וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב: "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ"
 (יִשְׁעִיָּה נֹא, טז) "וְדְבָרֵי אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּפִיךָ" (יִשְׁעִיָּה נֹט, כֹּא), וְכַעֲנִין
 "שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה"43. וְ"אֲנִי הַמְּשֻׁנָּה
 הַמְּדַבֶּרֶת בְּפִיךָ וְכוּ"44, וְעַל יְדֵי זֶה "וְדְבָרְךָ בָּם כו" (וְאַתְחִנּוּ
 :ו, ת).

1 הוּא בְּעַצְמוֹ יְהִיָּה "לָכֶם" בְּבְּחִינַת "אַלְקִים" הַשּׁוֹרָה
 2 עֲלֵיכֶם.
 3 וְכִי הִיָּתָה כְּוֹנֶנֶת יַעֲקֹב בַּתְּפִלָּתוֹ (תּוֹלְדוֹת כח, כֹּא): "וְהִיָּה
 4 הוֹיָה לִי לֵאלֹהִים": פִּירוּשׁ: "הוֹיָה" לְבָדוּ, הוּא בְּעַצְמוֹ
 5 יְהִיָּה "לִי" בְּבְּחִינַת "אַלְקִים".
 6 וְכִי שִׁיָּהִי גְלוּי זֶה גַם בְּבְּחִינָה זוֹ, צְרִיף לְהִיּוֹת
 7 תַּחֲלָה הַסְתַּלְּקוֹת הַחַיּוּת, וְשֵׁם הוּא "רֶם עַל כָּל גּוֹיִם".
 8 לְפִיכָךְ בְּמִדָּה וּמִשְׁקָל שֶׁהִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת גְּלוּי אֲלֻקוֹת
 9 בְּמִתְּן־תּוֹרָה, כִּי הִיָּה בְּחִינַת הַהַסְתַּלְּקוֹת, וְזִמְנֵן הַגְּלוּת,
 10 וְשִׁלְטִית מִצְרַיִם רַד"ו שָׁנָה כו".
 11 וְלָכֵן גַּם גְּלוּת אָדוֹם הוּא אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת, בְּבְּחִינַת
 12 "רָצוּא", כִּי שִׁיָּהִי בְּחִינַת "שׁוֹב" לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ כו" – כִּי

וּבְחֵלֶק ג' ו, וְנִקְרָא א': "מִפִּי הַהוּא קוֹל דְּאֶחָיד בִּיד". וְרָאָה הַנֶּסֶמֶן בְּלֻקְטֵי שִׁיחוֹת
 חֵלֶק ד' עֶמּוּד 1087 הֶעֱרָה 5.

44. (סֵפֶר מְגִיד מִיִּשְׁרָאֵל, תַּחֲלִיל וְנִקְרָא).

40. ("וְיָרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן", יִשְׁעִיָּה נב, ח).

41. (מִכִּילָתָא וְתֵרֵי ב, ט ו).

42. (וּמַעֲשֵׂה – בְּמַחְשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה).

43. (תַּנְיָא פֶּרֶק לז. רָאָה זֶה חֵלֶק ג' פְּנֵס רֵלֵב, א': "שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת עַל פּוֹמִיָּה").

ב.

הוֹד כ"ק אִדְמוּר מִרְנָא וְרַבְנָא דּוֹבְעֵר – אִדְמוּר הָאִמְצֵעִי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

22 כו' אַבֵּל מ"מ אִמֵּר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמּוֹתֵנוּ כו'
 23 לְפִי שֶׁמִּבְּחִי אֲלֻקִּי שֶׁהוּא נִקְרָא דְמוֹת הוֹי' ע"ש פְּעוּלָתוֹ
 24 לְמַטָּה לְבַד אַבֵּל אִינוּ בֹא בְּבָחִי דְּבוּר נִבְדַּל אֵלָּא הַכֹּל
 25 בְּבָחִי עֲצִמּוֹת דְּמַאֲצִיל כו' וד"ל. וְזֶהוּ פֶשֶׁט הַכְּתוּב
 26 נַעֲשֶׂה אָדָם וְקָאִי עַל כָּל ג' מִיָּנִי אָדָם גַּם לְאָדָם קְדָמוֹן
 27 כו' כִּנ"ל בְּצַלְמֵנוּ בְּבָחִי צוּרָה הַעֲצָמִי בָּחִי הוֹיָה
 28 שְׁבָאוֹתִיּוֹת דְּגִלְיָף גְּלִיפּוֹ כו' מִצַּד עֲצָמוֹ צִיּוּרִין כו' כִּנ"ל
 29 כְּדִמּוֹתֵנוּ פִּי' כֹּחַ פְּעוּלָתוֹ לְמַטָּה וְלֹא בְּאוֹפֵן אַחֵר
 30 שֶׁלְּפַעֲמִים יִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנִּבְרָא רַק בְּצַלְמוֹ
 31 דִּהְיִינוּ כְּפִי צוּרָה הַעֲצָמּוֹת שֶׁהוּא בְּבָחִי הַעֲצָמִי שֶׁל
 32 הָאוֹר וְהַחַיּוֹת אַבֵּל לֹא כְּדִמּוֹתוֹ בְּבָחִי הַכִּלִּי הַמַּגְבִּיל
 33 בְּבָחִי הַהִשְׁפָּעָה לְמַטָּה שְׁאִינוּ כְּדִמּוֹתוֹ אֵלָּא בְּדִמּוֹת
 34 וְאוֹפֵן אַחֵר כְּמִשְׁלַל תַּלְמִיד שֶׁמִּקְבֵּל מִרְבוֹ לְעַצְמוֹ מִמֶּשׁ
 35 כְּמוֹ שֶׁהִשְׁפַּע אֲצֵל רַבּוֹ אַבֵּל בְּהִשְׁפָּעַת הַתַּלְמִיד לְמִקְבֵּל
 36 מִשְׁנָה מְאוּפֵן קִבְּלָתוֹ כו' אוֹ כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּחוֹתָם
 37 שְׁאִינָם נִחְקָקִים כְּצוּרָתָם בְּדִבְרֵי זוּלָתוֹ אֵלָּא בְּסֹדֶר מִשׁוּנָה
 38 מִיָּמִין לְשִׁמְאַל אוֹ בְּחִילּוּף אוֹתִיּוֹת כו' וד"ל. (או
 39 לְהִיפּוֹךְ שִׁיּוּכָל לְהִיּוֹת בְּדִמּוֹתוֹ וְלֹא בְּצַלְמוֹ לְפִי
 40 שֶׁלְּפַעֲמִי אֵין הַדְּמוּת מְכוּוֹן כְּפִי הַצֵּלֶם לְפִי שֶׁלֹּא יִכּוֹל
 41 לְבֹא כָּל בָּחִי הַדְּקוֹת שֶׁבְּצוּרָה הַעֲצָמִית בְּאוֹתִיּוֹת שְׁבָאִין
 42 בְּדִמּוֹת כו' כְּמוֹ הַתַּלְמִיד שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהִבִּין פְּנִימּוֹת

1 (כג) וְעַפ"ז יוֹבֵן ג'כ בְּכִלְלִי עוֹלָם הַנֶּאֱצִלִּי דֹּאע"פ
 2 שְׁאִין שֵׁם עֲנִין הַהִשְׁפָּעָה מַעֲלִיָּה לְעִילָה
 3 בְּבָחִי דְמוֹת רַק בְּבָחִי צֵלֶם כִּנ"ל אַבֵּל מ"מ בְּהִכְרַח
 4 שֶׁמִּבְּחִי אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּעִלּוֹן שֶׁהוּא בָּחִי אֲלֻקִּי שְׁבוּ יֵבֹא
 5 הַהִשְׁפָּעָה לְתַחֲתוֹן כִּידּוּעַ וְא"כ ע"ש פְּעוּלָתוֹ וְהַמְשַׁכָּת
 6 אוֹתִיּוֹת הַלּוֹ שֶׁבְּעִלּוֹן נִקְרָא בָּחִי דְמוֹת לְגַבִּי עֲצָם צוּרָתוֹ
 7 בְּעִלּוֹן כו' כְּמִשְׁלַל אוֹתִיּוֹת הַחוּת כו' וּלְפ"ז גַּם בְּמִקְוֹר
 8 הָרִאשׁוֹן דְּעֲצָמוֹת אִי"ס מִמֶּשׁ שֶׁאִמֵּר גְּלִיפּוֹ גְּלִיפּוֹ
 9 בְּתִירוֹ עִילָאָה הִיָּינוּ בָּחִי אוֹתִיּוֹת דְּבָחִי אֲלֻקִּי שֶׁנִּקְרָא
 10 בָּחִי דְמוֹת ע"ש פְּעוּלָתוֹ וְהַמְשַׁכָּת לְמַטָּה לְגַבִּי עֲצָם
 11 צִיּוּרִין שֶׁבְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא בָּחִי הוֹיָה בָּחִי צֵלֶם וְז"ש
 12 בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמּוֹתֵנוּ עַד רוֹם הַמַּעֲלֵר גַּם בְּעַצְמוֹת מִמֶּשׁ יֵשׁ
 13 שֵׁם ב' מִדְּרָגוֹ הַלּוֹ דְּצִל' וְדִמּוֹ רַק שְׁאִינוּ בָּחִי דְמוֹת
 14 מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵי נִבְדַּל כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּשַׁעוֹה רַק ע"ש
 15 פְּעוּלָתוֹ כִּנ"ל. וְא"כ יוֹבֵן גַּם כֵּן בְּכָל הַהִשְׁתַּלְּשֻׁלוֹת
 16 דְּעֲצָמוֹת אִי"ס ע"י בָּחִי הָקוֹ וְהַחוּט מַעֲלִיָּה לְעִילָה כג'
 17 מִיָּנִי אָדָם א"ק וְע"י כו' שֶׁבְּכָל עִלּוֹן יֵשׁ צֵלֶם וְדִמּוֹת
 18 וּמִבְּחִי דְמוֹת שֶׁהוּא בָּחִי אֲלֻקִּי שֶׁבְּעִלּוֹן נַעֲשֶׂה בָּחִי
 19 צוּרָה הַעֲצָמִי בְּתַחֲתוֹן שֶׁהוּא בְּבָחִי הוֹיָה שְׁבוּ כו' וד"ל.
 20 וּמַעֲתָה מִתּוֹרֶץ הַקּוּשִׁי הַנ"ל הֵגֵם שֶׁבְּכָל הָאֲצִילִי הַכֹּל
 21 בְּבָחִי צוּרָה הַעֲצָמִי בָּחִי צֵלֶם מִשׁוֹ דֹּאִיָּהוּ וְחִיּוּיָה חַד

המגביל להביא למטה יהיה כדמותנו שהוא מכוון אל
 בחי' הצלם משום דאיהו וחייהו וגרמוהי חד כו' (ומ"ש
 בצלמנו בצלמנו ממש כדמותנו בכף הדמיון לבד משום
 דמצד בחי' העצמיות דצלם הכל שוין מטעם הנ"ל אבל
 בבחי' הכלי שהוא בחי' הפעולה וההמשכה מעילה
 לעלול אינו רק שידמה לעילתו שישפיע ע"פ אותו
 האופן ג"כ אבל א"א לומר שישפיע בחי' אותה
 ההשפעה עצמה מאחר שהוא למטה הימנו כו' וד"ל):
 זינך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"פ

השכל שקיבל מרבו רק חיצוניות האותיות לבד דברים
 כהוייתן אבל אינן מכווני' כלל אצלו כפי אמיתית אור
 השכל לפי שלא קיבל הצורה רק החומר ולא כפי אופן
 הצורה וראיה לזה ממה דלא קאי' אינש אדעתיה
 דרביה כו' וכמ"ש במ"א וד"ל):
 וזה שאמר בצלמנו כדמותנו בשניה' לא יוסיף ולא
 יגרע שיהיה בצלמנו מבחי' צורה העצמי בבחי'
 הויה שבאדם זה וגם בבחי' אלקי' שהוא בחי' הכלי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

הוא כו' (שמואל א' ט"ו כ"ט) ובבחי' ע"ס דאורות
 וכלים שם נק' אדם ויתכן בחי' הזיווג, משא"כ למעלה
 כשהאורות מופשטים מכלים שנאמר כי לא אדם הוא
 כו' והנה בחי' האור והעצמות ד"ס דכלים הרי הוא
 הארת א"ס ב"ה שנאמר בו כי לא אדם אלא שמתלבש
 בע"ס הנק' אדם וז"ס אורות וכלים וסוד התלבשות
 אוא"ס ב"ס כדאי' בת"ז דאיהו וחייהו וגרמוהי חד,
 וכשאמרנו ששרש הנשמות מ"ס הנק' אדם הנה הענין
 שיש בהם ג"כ ב' הבחי' מצד בחי' פנימי' הכלים
 והתלבשות אוא"ס ב"ה שבהן שזהו החיות הפשוט
 שמחי' הנשמה וכמשנ"ת אצלינו בענין מצות עבודה
 ות"ת כו' וע"כ יש בהן ג"כ כח ההולדה והזיווג משא"כ
 במלאכים שנמשכים מחיצוניו' הכלים כנ"ל, וזהו ענין
 שרש מצות הזיווג והעונה ועונת ת"ח מליל שבת לליל
 שבת כי אז הוא יחוד היותר מעולה דהיינו יחוד ישראל
 ורחל שהוא בחי' תכלית גילוי א"ס ב"ה בעולמות כי
 בחי' ז"א הנק' ישראל הוא סוף עולמות הא"ס ונוק'
 היא מקור הנבראים, והיחוד בהן הוא גילוי א"ס
 בנבראים שז"ס שני כרובים כו' ואז נמשכים הנשמות
 היותר מעולות: ואמנם באמת עיקר מ"ש רז"ל מצות
 צריכות כוונה (ברכות י"ג א') היינו לכוין שכך צויהו
 בורא עולם וידע שמקיים במעשה זו מצותו ורצונו
 העליון ב"ה אשר רצון זה הוא מקור החיים והוא א"ס
 כו' הגם שאינו יודע מהו המכוין בזה כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם ומה שמובן קצת ענינו ע"ד הנ"ל הוא
 באמת רמז וכטיפה מאוקיינוס בלבד ויותר מזה כי אין
 ערוך ממש שהרי אין האדם בעל חומר משיג רוחני'
 והרי מרע"ה זה ג' אלפים שנה בג"ע וכל שעה הוא
 הולך מחיל בעומק ההשגה בטעמי המצות ועכ"ז נאמר
 עליו לכל תכלה ראיתי קץ והמצוה עצמה רחבה מאד

ואמנם הנה למעלה מעלה מאצי' לא יתכן לומר ענין
 הזיווג כנ"ל כדכתיב ואין אלקים עמדי כו'
 (דברים ל"ב ל"ט) להיות כי הרי השפעה זו הוא ממהות
 ועצמיות המשפיע שלכן הוא מוליד בדומה כנ"ל והוא
 הארה פנימי' גם מהשפעת הדיבור כו' וא"כ לא יתכן
 זה אלא מאצי' ואילך שיש שם בחי' כלים ושם יתכן
 ההשתלשלות ממדרגה למדרגה כמו הולדת זו"נ ע"י
 או"א וכן נשמות דאצי' מזו"נ דאצי' משא"כ מן
 המאציל עצמו שהוא בחי' א"ס הרי אל מי תדמינו
 ואשוה יאמר קדוש כתיב (ישעי' מ' כ"ה) שהוא קדוש
 ומובדל ואין כל הנמצאים ערוך לו כלל ושוה ומשוה
 קטן וגדול כנ"ל באריכות ומקרא מלא כתיב אני הוי'
 לא שניתי (מלאכי ג' ו') לומר שאין שינוי לפניו כלל
 בין קודם בריאת כל העולמות לאחר שנבראו והיינו
 משום שאין נמשכים ממנו בדרך השפעה והשתלשלות
 אלא בבחי' אור וזיו וגילוי מההעלם שאין העצמות
 מתפעל ומשתנה ע"י המשכת האור ואין המשכת האור
 או סילוקו גורם תוס' ומגרעת בהעצמות הנק' מאור
 כידוע ויכולים להבין קצת גם מחיות הנפש שבגוף
 שכח הראי' והשמיעה הוא בחי' הארה מעצמיות הנפש
 ולא שעצמיות הנפש ממש נחלקת לחלקים כי הנפש
 היא עצם פשוט רוחני וכשמסתים עינו יוכלל גילוי הכח
 בהעלמו וכשיפתח יתפשט בגילוי ואין הנפש משתנית
 ע"ז רק השינוי הוא בכח אשר בעין כידוע, וכמ"כ יובן
 שבחי' האור והחיות הנמשך מא"ס ב"ה ב"ס הוא רק
 הארה וזיו בלבד ולא יתכן לומר בחי' יחוד וזיווג ח"ו
 רק אחר התלבשות ההארה בכלים ד"ס אז יתכן בחי'
 הזיווג בכלים ד"ס ע"י האור אשר בתוכן ובכלל ידוע
 דפעמים כתיב כמראה אדם (יחזקאל א' כ"ו) מראה
 דמות כבוד ה' (יחזקאל א' כ"ח) ופעם כתיב כי לא אדם

ויעיין בזהר פ' ויקרא דף ז' ע"א ואימתי איקרי בר נש
שלים בשעתא דאזדווג בבת זוגי' כו' ויפיק
מיניה ומנוקבי' בן ובת, וכדין הוא ב"נ שלים כגוונא
דלעילא ואשלים הוא לתתא כגוונא דשמא קדישא
עילאה וע' הפירוש במק"מ שם:

מצות פרי' ורבי'

1 (תלים קי"ט צ"ו) כי יש בה עילוי אחר עילוי כו' רק
2 אעפ"כ מה טוב ומה נעים גם קצת ומקצת דמקצת
3 ושמץ מיני' המובן וכי נחמד הוא להשכיל, וידע
4 שהעיקר הוא קיום רצונו ית' שבו כמוס טעמו וחכמתו
5 ית' וישמח ויגיל מזה כעל כל הון:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

והתפשטות שנק' מל' כנודע שהן הן נמשכין ומתעלמי'
בבחי' המל', ואז נבנית אח"כ בבחי' ע"ס שהם בבחי'
מקור לבי"ע ממש, ונק' בבחי' זו בחי' ארץ שהוא בחי'
גילוי ממש להיותה מתלבשת בבי"ע ממש, ע' ביאור
שחורה אני פ"ג. וע' בה"ז בלק במאמר שחורה אני
ושם דכ"ב ע"ד ודכ"ג ע"א פ"י שהבחי' שנעשית מקור
לבי"ע נק' אחר באחר והבחי' שבאצי' נק' פנים
בפנים, ושם ביאר שאין ערוך ביניהם כו' (וכנודע
שבחי' ט"ס דמל' הן המתלבשי' בבי"ע ממש וכמ"ש
כולם בחכ' עשית מלאה הארץ קנייך כו' כנודע,
משא"כ בבחי' כתר מל' הנק' המלך המרומם לבדו
המתנשא כו' שאינו מתלבש בבי"ע כו', והוא בחי'
העלם העצמי שמעלים לבחי' שפע האצי' כו') ושרשו
הוא בבחי' העלם דבחי' כתר עליון וכמ"ש כתר עליון
איהו כתר מל' כו' שלזאת ביכולתו להעלים ולהסתיר
לבחי' שפע האצי'. והנה ידוע דבחי' האצי' בכלל נק'
הוי', כי יו"ד הוא בחי' חכ' כו', משא"כ השפע שמאצי'
לבי"ע נק' אלקי' כנודע, ונק' ג"כ סובב וממלא, כי בחי'
עולם האצי' בכלל ששם חיוהי וגרמוהי כו' בבחי' א"ס
ממש נק' סוכ"ע, ונק' ג"כ קוב"ה כנודע, משא"כ בי"ע
נק' ממכ"ע כו'. והנה כבר מבואר למעלה שבחי' מל'
היא בחי' הממוצע בין אצי' לבי"ע, והיא כלולה מבחי'
האצי' ממש וגם היא בחי' מקור וראש לבי"ע כו' ע"כ
היא נק' בחי' הוי' ונק' ג"כ בחי' אלקי'. והוא ג"כ בחי'
סובב וממלא, כי בחי' שפע האצי' ממש שמתעלם בה
הוא בחי' הוי' וסובב שבה, כנ"ל שבחי' עולם האצי'
בכלל הוא נק' הוי' וסובב כו', ומה שנעשית מקור
וראש לבי"ע ממש שמתלבשת בבי"ע ממש כנ"ל נק'
בחי' אלקים ובחי' ממלא, הוי' שבה בבחי' העלם
ונק' ים סוף כו', ובחי' אלקים שבה הוא בבחי' הגילוי
נק' ארץ כנ"ל, וי"ל זהו שהמל' הוא ה"א אחרונה דשם
הוי', ומה שנק' ש' אלקי' זהו שנעשית מקור לבי"ע.

1 (ג) ועוד מובן מזה שהממוצע הוא בחי' מקבל וגם
2 הוא בחי' משפיע, ובחי' המקבל שבו הוא
3 למעלה מבחי' המשפיע שבו, כי בחי' המקבל שבו הוא
4 מה שמקבל השפע מן המשפיע ממש כו'. וזהו"ע
5 ואמונה כל זאת וקיים עלינו ע' לקו"ת פ' עקב, וזהו
6 ענין זנב לאריות וראש לשועלים, ועד"ז הוא ענין הוי'
7 הוא האלקי' ז"א בעלותו לגבי עתיקא כאלקי' יחשב,
8 א"כ היותו בחי' אלקי' ומקבל, גבוה מהיותו בחי' הוי'
9 ומשפיע כו'. ועי' בדרוש הנותן לשכוי בינה וע' במא"א
10 א' ססעי' קמ"ו. דהנה בחי' המקבל דבחי' הממוצע נק'
11 העלם, להיות כי השפע של המשפיע מתעלם בו ממש
12 בעצמיות הממוצע, משא"כ בחי' המשפיע שבו שהוא
13 מה שנעשה בחי' מקור וראש להמקבל נק' בחי' גילוי
14 להיות כי בחי' הראש והמקור הזה בא בגילוי ממש
15 לבחי' המקבל, וזהו ג"כ ענין חב"ד חג"ת נה"י,
16 שהבחי' המתגלה להמקבל זהו בחי' נה"י שבמשפיע
17 משא"כ בחי' חב"ד, עי' בד"ה ענין הנסכים פ"א.
18 ועד"ד דוגמת כל המשל הזה הגשמי יובן עד"מ ג"כ
19 למעלה בבחי' מל' דאצי' שהוא בחי' הממוצע
20 בין אצי' לבי"ע, שמתעלם ומתלבש בה ממש בחי'
21 השפע דאצי' ממש, וממנה וע"י דוקא בא אח"כ השפע
22 לבי"ע, ולכן בזאת יבא אהרן בזאת דוקא, פתחי לי
23 אחותי אנת הוא פתחא לאעלאה לי זח"ג צ"ה א',
24 ובלק"ת פ' ואתחנן בד"ה למען תירא פ"א. ונמצא
25 שג"כ היא כלולה מב' בחי', בחי' מקבל ובחי' משפיע,
26 ובחי' המקבל שבה היינו מה שמקבלת שפע האצי'
27 ממש, ובחי' המשפיע שבה הוא במה שנעשית אח"כ
28 בחי' מקור וראש לבי"ע ממש. וב' בחי' אלו נק' ים
29 וארץ שהם בחי' אתכסייא ואתגלייא, דהיינו בחי'
30 השפע האצי' ממש, שמתלבשת ומתעלמת בה נק' ים
31 שהוא בחי' העלם ואתכסייא כנ"ל, שבחי' המל' דט"ס
32 דו"א לבד נמשכין בבחי' המל', והיינו בבחי' הגילוי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

פמ.

38 המספר של עולם הבא, ו"כל שדרכו למנות" הוא כנגד
 39 המספר של עולם הזה¹⁷⁸.
 40 והמשמעות של זה על פי הפנימיות: דבחינת את שדרכו
 41 למנות זהו ענין המספר של עולם הבא הנמשך מבחינת
 42 את היינו אותיות התורה מא' עד תי"ו כו', והיינו, שהוא
 43 מספר הנמשך מדרגה של קדושה - אותיות התורה, וכל
 44 שדרכו למנות הוא ענין המספר דעולם הזה כו' כפי
 45 שיבאר בפרק הבא את הקשר בין המספר של עולם הזה
 46 לענין ה"כל".
 47 ושרש ההפרש בין מספר דעולם הזה ובין מספר דעולם
 48 הבא הוא על פי מאמר רבותינו ז"ל¹⁷⁹ שתירצו את
 49 הקושיה שיש סתירה לכאורה, בפסוק¹⁸⁰ דוהיה מספר
 50 בני ישראל כחול הים על אשר לא ימד ולא יספר,
 51 שבתחילת הפסוק משמע שיש אצל בני ישראל עניין של
 52 גבול ומידה ("והיה מספר"), ובסופו משמע שבני
 53 ישראל לא שייכים לגבול ומספר ("ולא יספר"), ועל זה
 54 תירצו (באחד האופנים): כאן - שהם ללא גבול ומידה,
 55 זה בזמן שעושין רצונו של מקום וכאן - שיש להם גבול
 56 ומספר, זה בזמן שאין עושין רצונו של מקום.
 57 והענין הוא - לבאר את ההפרש בין שני המספרים, של
 58 עולם הזה ושל עולם הבא, דמספר עולם הזה הוא דבר
 59 המדוד ומנוי ויש לו קצבה כו' ולכן כשעם ישראל אינן
 60 עושים את רצונו של מקום, הם קשורים בהכרח לעולם
 61 הזה וממילא לענין של מדידה וגבול, אבל המספר
 62 דעולם הבא הגם שהוא מבחינת מספר אבל אין לו
 63 קצבה היינו, שהמספר נמשך ללא מעצור וגבול. וזהו
 64 כשעם ישראל עושים את רצונו של מקום, שאז הם בני
 65 עולם הבא.
 66 והמספר של עולם הבא שאין לו קצבה, הוא על דרך
 67 שאמרו רבותינו ז"ל¹⁸¹ תלמידי חכמים אין להם מנוחה
 68 לא בעולם הזה ולא בעולם הבא אלא כל הזמן הם
 69 מתקדמים ועולים מדרגה לדרגה ללא מעצור, שנאמר¹⁸²
 70 ילכו מחיל אל חיל - כלומר, ללא הפסקה - שהוא
 71 בחינת עליות המדרגות עד אין שעור כו',
 72 וכמו שכתב השל"ה שם בהמשך הדברים, שתמיד
 73 מתרבה והולך השגתם של תלמידי חכמים בו יתברך,
 74 והוא יתברך אין תכלית להשגתו, ולכן אין התלמיד חכם

1 תוכן הפרק: ההבדל בין המספר של עולם הזה שאינו
 2 טוב לבין המספר של עולם הבא, וביאור "מספר אשר
 3 לא יספר" בב' אופנים - בכלים ובאורות.
 4 בפרק הקודם ביאר הרבי נ"ע באריכות, את הטעם
 5 לדברי השל"ה על המדרש שהספירה מורה על השראת
 6 השכינה.
 7 והקשה השל"ה על דברי המדרש שהספירה עניינה
 8 השראת השכינה: והלא לכאורה הוא להיפך שהרי אין
 9 הברכה מצויה בדבר המדוד והמנוי כמו שאמרו רבותינו
 10 ז"ל בפרק ג' דבבא מציעא, שאין הברכה מצויה אלא
 11 בדבר הסמוי מן העין?
 12 ותירץ השל"ה, וזה לשונו: דע כי יש שני עניני וסוגי
 13 מספר - הסוג הראשון, הוא המספר של עניני עולם הזה
 14 שהוא חומרי, וזה המספר אינו מוב ועליו אמרו חכמים
 15 שאין הברכה שורה בו, כי מאחר שנספר כל פרטי לבדו
 16 אז הוא פירוד כו', - ספירה בעולם הזה מבטאת את
 17 הפירוד וההתחלקות, שבגלל שדבר אחד הוא שונה
 18 ונפרד מהשני, הרי כל אחד נספר בפני עצמו כיחידה
 19 נפרדת. וכמו שסופרים דעות של אנשים, מדגישים
 20 בספירה את ההבדלים שבין אחד לשני, שאינם
 21 מאוחדים. וגם מורה שיש לו קץ ותכלית כו', - בספירה
 22 מדגישים את ההגבלה של הדבר, שהרי אם היה לא
 23 מוגבל ולהתפשטותו לא היה קץ, לא היה מקום
 24 להבחנה בינו לבין האחר ורק כשיש עניין של גבול
 25 ומידה שייך לספור. וזה המספר של העולם הזה,
 26 שבמהותו מבטא הגבלה ופירוד ולכן הוא אינו טוב.
 27 אמנם - הסוג השני, הוא המספר של השגת עולם הבא
 28 זה המספר בלתי מספר ואין לו קץ וסוף ותכלית כו'.
 29 כלומר, המספר שבעולם הבא אינו מוגבל, ועל ידו
 30 נעשית השראת השכינה (כפי שיתבאר בהמשך
 31 באריכות).
 32 וברף שמ"ח כתב השל"ה שזהו מאמר רבותינו ז"ל על
 33 שני האופנים: את שדרכו למנות שנינו או כל שדרכו
 34 למנות שנינו, - כלומר, שני סוגי המספרים, של עולם
 35 הזה ושל עולם הבא, הם כנגד שתי הדעות בחשיבותו
 36 של דבר שבמניין. "את שדרכו למנות" הוא כנגד

180. הושע ב, א.

181. ברכות סד, א.

182. תהילים פד, ח.

178. וראה את פירושה של שתי דעות אלו על פי נגלה

בביאור בתחילת המאמר.

179. יומא כב, ב.

42 הם בלתי מוגבלים ומחולקים כל כך בו', - הוא לא רואה
43 בפרטים את הגבול שלהם, כיון שהם פרטים מופשטים
44 ועדינים שלא ניכרת בהם כל כך ההתחלקות, וכנראה
45 בחוש בסברות עדינות של תורה, ובחקירות שונות של
46 המפרשים, הראשונים והאחרונים, שבמבט חיצוני
47 וראשוני הן נראות אותו דבר ולא ניכר ההפרש ביניהם.
48 ועל כן בעומק ההשגה שתהיה לעתיד לא יהיה בזה
49 מספר וגבול כלל ותמיד יהיה ניתן להגיע לדרגות
50 גבוהות ומופשטות יותר בו', כיון שאז יתגלה עומק
51 ההשכלה האלוקית, ולא יהיה "קוצר המשיג".
52 ובפרט שלעתיד תהיה ההשגה לא רק בבחינת מציאות,
53 אלא גם בבחינת מהות אלקות - כלומר, יש את הדרגה
54 של "ולתבונתו אין מספר" ששם ההשגה היא השגת
55 המציאות, אלא שיהיה ריבוי פרטים ללא גבול, כיון
56 שתמיד יהיה לאן להתקדם. אבל יש דרגה נעלית יותר,
57 שההבנה תהיה באופן של בלי גבול במהות ואדם ישיג
58 את העצם של אלוקות ולא רק את ההארה, והיינו,
59 שהבלי גבול לא יהיה רק מצד שתמיד יהיה לאן
60 להתקדם ולהוסיף, אלא שמהות ההשכלה תהיה באופן
61 של מהות ועצם, שהוא אין סוף, וכמו שיתבאר בפרק
62 רכז¹⁸⁵ אופן הראיה לעתיד, שיהיה בבחינת המהות. ויש
63 בזה דרגות שונות, הראיה של ימות המשיח, הראיה של
64 תחיית המתים וכו'. ואם בן לא רק שיהיה אין סוף
65 השגות, אלא שתהיה כל השגה בפני עצמה בבחינת אין
66 סוף ממש בו'.
67 וזהו גם כן ענין אין מספר מה שאינם בבחינת הגבלה
68 כל כך בו', - שיש פרטים מחולקים של ההשגה, אך הם
69 לא כל כך בהגבלה ותמיד יהיו באופן שניתן להוסיף
70 עליהם עד אין סוף.
71 וזהו שאמרו רבותינו ז"ל¹⁸⁶ על תלמידי חכמים שכל
72 אחד ואחד נבווה מחופתו של חברו - כלומר, שלכל
73 אחד תהיה דרגה ("חופה") רחוקה ושונה מאשר לחברו,
74 עד שיהיה עניין של 'כוויה' (היינו, ריחוק מהעניין¹⁸⁷)
75 ביניהם, שהן מדרגות רבות עד אין שיעור כלל, והלשון
76 שנקטו חכמים כל אחד ואחד הוא מורה על החשיבות
77 של כל אחד בפני עצמו, שזהו עניין של דבר שבמנין
78 שאין לו ביטול כלל להיותו דבר חשוב ונעלה בו' כפי
79 שזה בא לידי ביטוי בהלכות תערוכות¹⁸⁸, שאם נתערב
80 דבר איסור שבגדר "דבר שבמנין" בדבר היתר, אינו
81 בטל.
82 ולסיכום: זהו שני סוגי המספר, שבזמן שאין עושין רצונו

1 יכול לומר שכבר הגיע לדרגה שבה משיג את הקדוש
2 ברוך הוא, נמצא תמיד המספר סופר והולך ומתרבה בו'
3 שתמיד ממשיך לספור, כיון שלעולם לא יכול להגיע
4 לשיא, שהרי הקדוש ברוך הוא הוא אין סוף.
5 ומכל מקום זה נקרא "מספר" - היינו, עניין של גבול
6 והתחלקות - כיון שההשגות הן בבחינת התחלקות שכל
7 ענין ההשגה הוא שבא בפרטים דוקא בו' ולכן מצד
8 התחלקות הפרטים נקרא מספר, רק דבהשגה אלקית
9 דעולם הבא אין קץ ושיעור לריבוי ההשגות בו', - זה
10 שישנם השגות שונות, מורה על התחלקות פרטים
11 וממילא שייך על זה השם "מספר", אבל פרטי ההשגה
12 הם בריבוי שלא נגמר לעולם, ואינם כמו המספר של
13 עולם הזה המוגבל לא רק בכל פרט בפני עצמו אלא גם
14 בכמות הפרטים.
15 דעבשיו - בהשגה שלנו בעולם הזה - גם בהשגה אלקית
16 יש על כל פנים קץ וגבול דעד פה תבוא ותו לא¹⁸³ בו'
17 - היינו, שלא רק בעניינים הגשמיים ההשגה מוגבלת,
18 אלא אפילו להשגה האלוקית יש קץ וגבול, אך זהו לא
19 מצד שהענין מוגבל בעצם שהרי מדובר על עניין של
20 אלוקות, שהוא אין סוף, ואינו כמו הדברים הגשמיים
21 שהם מוגבלים בעצם מהותן, כי אם מצד עומק המושג
22 וקוצר המשיג בו' - ההגבלה היא מצידו, הנבראים, כיון
23 שהעניין האלוקי הוא עמוק מאוד, ודעתנו קצרה, לכן
24 אנו יכולים להשכיל ולהשיג רק באופן מצומצם ומוגבל,
25 אבל בההשגה האלקית שתהיה לעתיד בעולם הבא, לא
26 יהיה קץ ושיעור כלל בההשגה בו', וכמו שאומר
27 הפסוק¹⁸⁴, ולתבונתו אין מספר דמכל מקום הרי זה
28 בבחינת מספר, - כלומר, מצד אחד משתמש הפסוק
29 בלשון של בלי גבול "אין מספר", אך בכל זאת, זה
30 משתמש בלשון "מספר" (גם באופן של שלילה, "אין
31 מספר") מורה על שייכות לענין של גבול, והיינו להיות
32 (בגלל) שזהו בחינת תבונה והשגה ("ולתבונתו"), וכל
33 עניין ההבנה הוא בפרטים והתחלקות, רק שהפרטים הן
34 בלי מספר בו' כיון שמדובר על השגה אלוקית של עולם
35 הבא, שבו עולים מדרגה לדרגה ללא מעצור.
36 (במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע את הסיבה לריבוי
37 הפרטים שבהשכלה: ובנודע דכל שכל בשמגיע על
38 עומקו יותר הרי הוא בא בריבוי פרטים ביותר בו' -
39 כשאדם לומד בשטחיות הוא רואה את העניין בכללותו
40 בלבד, וככל שלומד בעמקות יותר ומגיע לעומק
41 ההשכלה הוא רואה ומשיג יותר פרטים, וגם הפרטים

187. מאמר ש"פ ויקהל פקודי, התשח"י.

188. ערלה פרק ג משנה ז. ביצה ג, ב. וש"נ. טור ושולחן

ערוך יורה דעה ריש סימן ק"י.

183. על פי איוב לח, יא.

184. תהילים קמז, ה.

185. על פי שולי הגיליון.

186. בבא בתרא עה, א.

16 עניינם הגבלה, ובפרט בבחינת המלכות שבה עיקר
17 הכלים, כפי שנתבאר שם ההפרש בין הכלים של שאר
18 הספירות לכלים של ספירת המלכות, שכלי שאר
19 הספירות עניינם בעיקר לגלות את האור, וכלי המלכות
20 עניינם בעיקר לפעול הגבלה. והיינו שהכלים הם
21 בבחינת מספר וגבול כו', ואם כן דרוש ביאור, כיצד אף
22 בכלים שהם עיקר עניין המספר, יש בחינה של "אשר
23 לא יספר".
24 והנה הביאור בזה הוא, שאף שהכלים עניינם הגבלה,
25 אין הם הגבלה בדרגה של נכרא - יש מאין, אלא
26 שהכלים הרי הם גם כן בבחינת גילוי ההעלם - היינו,
27 שיש להם שייכות לגילוי דרגות האלוקות שלמעלה
28 מהם ואינם הוויה חדשה ממש. ומצד זה שמגלים אור
29 עליון, גם בכלים שהם בחינת "מספר" יש את גילוי
30 דרגת "אשר לא יספר".

צהר תענשה לתיבה

שבת פרשת נח, תער"ג

1 של מקום או המספר על דרך המספר דעולם הזה שיש
2 קץ וגבול כו' והוא מספר המסמל פירוד ואיננו טוב,
3 ובזמן שעושים רצונו של מקום או הוא על דרך המספר
4 דעולם הבא שהוא מספר של ברכה, דעם היות שהוא
5 בבחינת מספר מכל מקום אין קץ למספרו כו'.
6 עד כאן זה היה הרעיון בכללותו כפי שמוכח בשל"ה,
7 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע את עניין זה על פי
8 הקבלה החסידות:
9 ויש לבאר זה - את הדרגה הגבוהה של "מספר אשר לא
10 יספר" - בכ' אופנים. באופן הראשון יבאר הרבי נ"ע
11 שזה מצד הכלים, ובאופן השני יבאר שזה מצד האורות.
12 דהנה נתבאר לעיל במאמר הקודם (דבור המתחיל ביום
13 השמיני עשרת) דעיקר המספר הוא בבחינת הכלים -
14 כיון שעניין המספר הוא מדידה וגבול, לכן עיקר עניין
15 המספר הוא דווקא בכלים ולא באורות, כיון שהכלים

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

23 תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". והם עוללו לבני
24 ישראל נגישות רבות ולא איפשרו ללמוד, לא איפשרו
25 להתפלל. וכל הנגישות והצרות הללו, זה גופא עורר
26 בבני ישראל התלהבות וחזיון לשמור יהדות, כי אז
27 התעוררה נקודת היהדות. וכך בכל עת ובכל זמן,
28 כאשר רחמנא-ליצלן נעשית גזירה על בני ישראל,
29 ומונעים ומעכבים אותם מללמוד תורה ולקיים את
30 המצוות, הנה זה גופא מעורר את נקודת היהדות שהוא
31 התוקף שבנשמה, לעמוד חזק בשמירת התורה
32 והמצוות. ואדרבה, אז נעשית התעוררות בחיזוק
33 היהדות ומצליחים בזה הצלחה גדולה.
34 (יא) וזהו "תשורי מראש אמנה". מתנה זו של
35 קרבנות, שאדם מתקרב לאלוקות בזמן
36 הגלות, שהרי זה מצד התעוררות של נקודת היהדות,
37 זה נמשך "מראש אמנה". "אמנה" הוא אברהם אבינו
38 עליוהשלוש. אברהם אבינו עליוהשלוש נקרא
39 "אמנה", כי הוא היה ראש למאמינים, והוא הראשון
40 שהלך על קידוש השם. באברהם כתוב "ומצאת את
41 לבבו נאמן" שהוא תום הלב. אברהם אבינו עליו-
42 השלוש היה "תמים". עניין התמימות הוא רצינות.
43 נאמנות. אברהם אבינו עליוהשלוש היה מסור ברצינות
44 ובנאמנות לרצון העליון ברוך-הוא. לאברהם אבינו

1 (י) ובזה יש יתרון המעלה בדורות של עקבות משיחא
2 על הדורות הראשונים, המעלה היא בכוח
3 המסירות-נפש שקיים רק בזמן הגלות ולא בזמן הבית.
4 כפי שאנו רואים בדורות רבים בעת הגזירות רחמנא-
5 ליצלן שלא ללמוד תורה ושלא לקיים את המצוות. ואז
6 דוקא נתעוררה נקודת היהדות, אנשים פשוטים עמדו
7 על נפשם לעמוד בתוקף גדול ושלא להתפעל משום
8 מונע ומעכב. והתוקף ללמוד תורה ולקיים מצוות קיים
9 אצל כל בני ישראל בשווה. לכל יהודי יש נקודת
10 היהדות שמצד נקודה זו, כל יהודי, אינו רוצה ואינו
11 יכול חס-ושלום להיות נפרד מאלוקות. ונקודה זו
12 נותנת לכל יהודי את התוקף לקידוש השם, כי נקודה
13 זו היא החזק של הנשמה, ה"חלק אלוהי ממעל"
14 שקיים אצל כל יהודי. הקשר של יהודי עם התורה ועם
15 אלוקות. לכן אנו רואים שאפילו אלה שאינם נזהרים
16 ביותר בקיום המצוות, מכל-מקום כאשר בא חס-ושלום
17 זמן שמכריחים שלא לשמור יהדות, כפי שהיה בימי
18 היוונים שרצו לעקור את התורה והיהדות, כמאמר
19 "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי
20 ישראל", כפי שכולם יודעים שכל המלחמה של
21 היוונים היתה כדי לעקור יהדות, לגרום שישכחו
22 חס-ושלום את שם ישראל, כמו שאומרים "להשכיחם

שבתחילת ההתהוות, הרי הקדוש־ברוך־הוא ברא את
העולם והנבראים מאין ליש, הנה כמ־כֶּן גם לאחר
שנתהו העולמות והנבראים, הנה הקדוש־ברוך־הוא
מחי' אותם תמיד מאין ליש. וזהו "המחדש בטובו בכל
יום תמיד מעשה בראשית", שבכל יום ויום הוא
בהתחדשות ממש כמו במעשה בראשית. וכל עבודתו
של אברהם אבינו על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם הייתה במסירות־נפש
שהשליך חייו מנגד ממש בתוקף גדול, מבלי להתפעל
משום מונע ומעכב כלל. וזהו "תשורי מראש אמנה"
שהתוקף שישנו בכל יהודי למסור נפשו על קיום
התורה ומצוות, הוא בירושה לנו מאבותינו, ובזכות
הפועל הטוב בתורה ומצוות במסירות־נפש נזכה
לגאולה שלימה בקרוב.

י"ב וי"ג תמוז תרפ"ט.

על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם היתה הכרה באלקות. והכרה זו נתנה לו
את התוקף להתייצב נגד נמרוד, והרי נמרוד היה מנגד
לאלקות והיה שונא את הקדוש־ברוך־הוא, היינו שהיה
יודע את רבונו ומכוין למרוד בו יתברך, ולהקניטו
בדברי חירוף וגידוף. ואברהם אבינו על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם עמד
נגדו לפרסם אלוקותו יתברך בעולם, עד שחבשו
נמרוד בבית האסורים, כמבואר בגמרא 'בבא בתרא'.
וגם אז עסק אברהם אבינו על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם בעבודתו
לעורר אנשים להתקרב לאלקות, והסביר להם ענייני
אלוקות כמו השגחה פרטית, ואשר כל ענייני הטבע הם
אלוקות ממש, ואשר כל עניין בריאת העולם הוא
בשביל טובת בני אדם שיעשו גמילות־חסדים איש את
רעהו, ועל־יִדְי־זה יזכו לחיים נצחיים בחיי הנשמות.
והתחדשות החיות בעולמות נמשכת תמיד. כשם

ספר השיחות - ה'תש"ב־תש"ג בלה"ק

שיחה א

מחדש ומעבירים את כל הסדרה עם ההפטרה, וביום
השבת לפני התפילה היו מעבירים עוד הפעם
משביעי⁵.

* * *

מקובלת אצל חסידי חב"ד, מדור דור, תקנתו של
רבנו הזקן, ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש
רש"י מפרשת השבוע, וכך גם נהגו הרביים נשיאי
חסידי חב"ד.

הרביים, נשיאי חב"ד, נהגו שנוסף על פירוש רש"י
היו לומדים פירוש נוסף: שנה אחת היה זה פירוש
ראב"ע, שנה שניה היה זה פירוש הרמב"ן או "אור
החיים". אחד מהרביים בחר לפירוש שני, את
הפירוש "פנים יפות".

הרביים, נשיאי חב"ד, אומרים ששנים מקרא
ואחד תרגום זה הלכה, פירוש רש"י שלומדים הוא
ענין של יראת שמים, כפי שכתוב ב'שולחן ערוך'⁶
וירא שמים יקרא תרגום וגם פרש"י, כלומר שפירוש
רש"י הוא סגולה ליראת שמים.

כוונת הרביים נשיאי חב"ד במה שלמדו פירוש
נוסף על הפירושים של תרגום ורש"י - היתה
להתקשר עם נשמתו הקדושה של מחבר הפירוש.
בהתקשרות ודביקות זו פותחים צינור בהשגת וידיעת

מנהגי ליובאוויטש מיוסדים לא רק על הלכה או
על הידור מצוה, אלא גם על ענינים רוחניים הנוגעים
בנפש. הם מעמידים את מהלך הרוח הכללי של יהודי
על בסיס של עבודה, שהוא ובני ביתו מוארים ברוח
הטהרה שהמנהגים מביאים אתם.

במנהגי ליובאוויטש ישנם מנהגים כלליים, כלומר
השייכים לכולם, וישנם מנהגים שרק הנשיאים,
הרביים, נהגו בהם¹.

קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, כפי שהיא
נקראת "להעביר את הסדרה", הרי יודע כל אחד
מישראל ש"לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם
הציבור"². למרות שישנם כמה פירושים במאמר זה
- על זמן השלמת הפרשה - אך הזמן הנכון על כך
הוא עד שבת בבוקר לקראת התפילה.

בשעת קריאת התורה צריכים לשמוע מפי הקורא
מתוך ספר התורה. וכל כך חמור ענין שמיעת קריאת
הפרשה מפי הקורא בתורה³, שאף זה שעולה לתורה,
המברך את ברכת התורה, צריך לקרוא עם הבעל
קורא בחשאי, שכן תרי קלא לא משתמע⁴.

נשיאי חב"ד היו מתחילים בקריאת פרשת
השבוע, להעביר פרשה אחת או שנים, בליל ה' אור
ליום הששי, וביום הששי אחרי חצות היו מתחילים

(4) ראה טושו"ע אר"ח ס' קמא. שו"ת צ"צ חאו"ח ס' לה.

(5) ראה "היום יום" עמוד ח.

(6) אר"ח ס' רפ"ה ס"ג

(1) ראה לקו"ד כה שבט תרצ"ו אות א.

(2) ברכות ח, א.

(3) ראה מודעה רבה לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (בקובץ מכתבים

א, יוד).

תרנ"א, שבת פרשת לך-לך בבוקר לפני התפילה,⁴⁰
נכנסתי אל אבי בחדרו. מצאתי אותו יושב ליד
השולחן במצב רוח מרומם מאוד. הוא העביר את
הסדרה ודמעות זלגו מעיניו. הייתי נרעש מאוד מבלי
להבין כיצד שני הדברים יחד, מצב רוח מרומם ובכי,
אך לא הרהבתי לשאול.⁴⁵

אותה שבת - כמו בכל שבת - התפלל אבי
מאוחר, וכפי הסדר הרגיל בשבתות החורף, עשה
קידוש אחרי התפילה, מתפלל מנחה ולאחר מכן,
ממש לפני השקיעה, נטל ידיו לסעודת שבת.⁴⁹

אז - בחורף תרנ"א - היה הסדר שבמוצאי שבת
היה אבי בוחן אותי במה שלמדתי במשך השבוע,
כולל המשניות שחזרתי בעל פה, ואחרי הבחינה,
כשהיה שבע רצון מתוצאותיה, היה מעניק לי מתנה.
המתנה היתה לספר לי סיפור ולציין ולהסביר את
ה"בכך" היוצא מהסיפור, או שהיה מעניק לי מאמר.
כך היה גם באותה שבת פרשת לך-לך. אבי בחן
אותי והעניק לי את המאמר ת"ר נר חנוכה, רמ"ג⁸.
רציתי מאוד לדעת מדוע בכה אבי בבוקר
כשהעביר את הסדרה כשהיה במצב רוח מרומם,
עמדתי נבון מבלי יכולת להכריע אם לשאול או לא.
אבי שחש במבוכתי, שאל אותי, מה אני עומד כך,
אם יש לי מה לומר - שאגיד. החלטתי לשאול -
ושאלתי.⁶³

אבי ענה לי שהיו אלה דמעות של שמחה.
פעם - בשנות נשיאותו הראשונות של רבנו הזקן
- אמר ברבים: "צריכים לחיות עם הזמן".
החסידים הצעירים שאלו אז את המבוגרים מה
התכוון רצנו הזקן באמרתו האמורה. זקני החסידים
דנו באימרה בינם לבין עצמם, - כעבור מספר שנים
הסביר הרבי האמצעי את האימרה בסגנונו ברוחב
בינתי אמייתי - אך אז, כשהרבי השמיע את האימרה
- התייגעו גם גדולי החסידים קשות להבין מה
התכוון הרבי באימרתו "צריכים לחיות עם הזמן".
בסופו של דבר, באמצעות הדוד הרה"צ הרה"ג
מהרי"ל, אחיו של רבנו הזקן - נודע להם למה
התכוון הרבי באימרתו.⁷⁶

"צריכים לחיות עם הזמן" משמע - צריכים
לחיות עם פרשת השבוע ופרשת היום של הסדרה
של השבוע.⁷⁹

אז היו חסידי ומקושרי הרבי, המבוגרים כמו
הצעירים, לומדים כל יום פרשת החומש של אותו
יום עם פירוש רש"י. והרבי אמר "צריכים לחיות עם

התורה, שהתחלתם של כל חידושי התורה, גם
בסוגיות הש"ס וגם בהלכה של ארבעת חלקי
ה'שולחן ערוך', תלויה בידיעת הקדושה שבאותיות
התורה שבכתב.⁴

הידיעה בקדושת האותיות שבתורה פותחת צינור
בידיעת והשגת התורה, שחידושי התורה שמחדשים
הם אמיתיים.⁷

* * *

פעם אחת ישבו מספר אברכים למדנים ולמדו
בעונג רב ובהתלהבות רבה, כל אחד מהם חידש
חידושי תורה בפלפול גדול. אחד מהם חידוש
"לשיטתו" מרבא בסוגיא שבעירובין עם סוגיא
בכתובות והיה מאד שבע רצון מפלפולו הגדול.¹²

ליד השולחן, בבית המדרש, שהם ישבו ולמדו,
ישבו גם מספר חסידים לומדים שהאזינו לחידושי
התורה של האברכים, למרות שחידושי התורה לא
נתקבלו על דעתם - הם שתקו. אך כשאותו אברך
החל לומר את ה"לשיטתו" שלו, לא יכל כבר אחד
מהלומדים החסידיים להתאפק ונענה כלפי מחדש
ה"לשיטתו": מילא אם אתה מענה את התנאים
והאמוראים בחידושי התורה שלך במקום - עדיין
נסבל, אך מה יש לך כלפי רבא, להוביל אותו אסור
בשלשלאות של ברזל מעירובין לכתובות.²²

* * *

חידושי תורה אמיתיים מתחילים מידיעת קדושת
האותיות שבתורה שבכתב, המהווה צינור לגילוי
התורה. ופתיחת הצינור היא על פי רוב על ידי
דביקות והתקשרות בנשמתו של צדיק, וידוע
שהתקשרות היא רק כשלומדים חידושי התורה
שחידש הצדיק.²⁸

הרי זה סיפור ידוע:

חסיד אחד אמר לרבי שהוא רוצה להיות מקושר.
הורה לו הרבי ללמוד מאמרי החסידות שלו וכך יהיה
למקושר, שכן התקשרות היא רק על ידי תורה.³²

כל האמור הוא הקדמה לסיפור שאספר לכם.
משנת תרמ"ח, הנה בזמנים שאבי היה בבית
(בגלל חלישות בבריאותו היה נוסע לעתים קרובות
למקומות הבראה שונים) היה מקרב אותי בקירוב
פנימי וחסידי, ומזמן לזמן, תחת השפעתו של החסיד
ר' חנוך הענדל נ"ע⁷, שהיה אחד ממדריכיי, התחלתי
להשיג יותר את ההדרכה החסידית. -³⁹

19 החסיד המפורסם הרב הגאון והצדיק ר' הלל נ"ע
20 מפאריטש¹⁰ הכניס את המאמר¹¹ "שלושה דברים
21 למדנו באותה שעה" בעולם החסידי, להבין היטב
22 ובעומק כל אימרה ולהסיק הרבה מסקנות ["בכן"].
23 "צריכים לחיות עם הזמן" - משמע, לא זו בלבד
24 שצריכים ללמוד את הפרשה של היום, אלא צריכים
25 גם לחיות ולחיות מה שלמדו.
26 לחיות - זה הדבר הנעלה ביותר בעצמותו ומהותו
27 של האדם. יתרון מין המדבר מתבטא במה שהוא
28 בעל שכל, המהווה הכוח העליון ביותר במהות
29 האדם. אך בכל זאת מהווה השכל דבר זמני בלבד
30 במשך עשרים וארבע שעות היממה, ואילו "לחיות"
31 זה דבר תמידי, אין הבדל אם האדם ער או ישן, גם
32 כשהאדם ער ועסוק בעבודה השכל אז בהעלם, ואילו
33 החיות ישנה תמיד. כאשר חיים עם הזמן של פרשת
34 השבוע - החיים הם אחרים לגמרי, אלה הם חיים
35 אמיתיים של תורה, שבגללם ברא השי"ת את העולם
36 ונתן את התורה שיוכלו לעשות כל העניינים שבעולם
37 בדרכי הצדק והיושר ולחיות חיי תורה.
38 צריכים לחיות עם הזמן.

ש"ק פרשת שמות, כ"א טבת ה'תש"ב

1 הזמן", לא רק מה שלומדים פרשת השבוע, אלא
2 צריכים לחיות עם הזמן של פרשת השבוע.
3 כל שבוע - הסביר לי אבי - וכל יום מהשבוע,
4 צריכים לחיות עם הפרשה שבחומש השייכת לאותו
5 יום. פרשת בראשית היא סדרה שמחה, השי"ת ברא
6 עולמות ונבראים והוא שבע רצון, ככתוב⁹ "כי טוב".
7 אמנם סוף הסדרה איננה שמחה כל כך, אך בכל זאת
8 הסדרה בכללה היא שמחה, והרי היא שבת בראשית,
9 בכל קהילות ישראל ששון ושמחה, החלו את התורה
10 מחדש. בפרשת נח היה המבול, שבוע עצוב, אך סוף
11 שבוע שמח, נולד אברהם אבינו. השבוע השמח
12 האמיתי הוא פרשת לך-לך בו חיים כל יום מהשבוע
13 עם אברהם אבינו, הראשון שמסר את נפשו על
14 פרסום אלקות בעולם, ומסירות נפשו על תורה
15 ומצוות מסר אברהם אבינו בירושה לכל בני ישראל.

* * *

16 "צריכים לחיות עם הזמן".
17 זוהי אימרה של הרבי, שהציבה בפני הרבה
18 עשרות אלפי חסידים, דרך בעבודת הבורא.

(9) ראה פרשת בראשית, בימי הבריאה.

(10) תקנ"ה (לערך) - תרכ"ד. ראה אודותיו "התמים" חוברת ה, ע'

מב. שיחת חה"פ ה'תש"ג אות נב.

(11) עירובין סד, ב.

אגרות קודש

ו' ניסן, רצ"ד

ווארשא

14 החפצים להתנקם בהם בשביל עניי מפלגה, וכבר עלה
15 בידי לפעול הרבה, בזה אשר בעלי השם בפולין הביעו
16 דעתם בענין זה, מר י. מ. לוי (אגודה), הרב כהנא, פראץ'
17 שור, בני ברית, מר לעויטא (אגודת פועלים), הרבי שפירא
18 (גראדזעסק), הרב ניסענבוים (מזרחי), ועוד. ועל כולם כל
19 עורכי המכ"ע והנודעים בשם בין המשכילים, כולם כאחד
20 נכונים להביע השקפתם בזכותם של האסירים, ובאתי
21 אליכם אשר גם אתם תואילו להשתתף בזה, להביע
22 דעתכם כי בודאי יש לכם השקפה על הדבר הזה.

23 אני: על דבר השקפתי ודעתי במקרה זה בפרט אין
24 בחפצי לדבר, ומה גם להגיד דעה מוחלטת, אבל רק
25 בהנוגע אל הפועל, על דבר בקשתו השתתפות שמי בענין
26 זה, הנני עונה בשלילה גמורה.

הוא: מדוע.

אני: ולא בסבי טעמא.

1 ביקר אותי מר יעקב באך עורך דין, תל אביב, מטרת
2 ביקורו, הוא בא הנה בשביל לסדר "ארגון עזר" עבור
3 שלשת האסירים, סטאבסקי, ראזענבלאט, אחימאיר.

4 הוא: בטח נודע לכם מהשלשה בחורי ציון האסורים
5 זה כשמונה חדשים במאסר בדבר הבלבול אשר הרגו את
6 מר ארלזראוו, הכל יודעים שזהו עלילה נוראה, הבא
7 ממקור מנגדי השיטה אשר כולם עם ראשיהם ומנהליהם
8 שוכרים עדי שקר, והם - בעלי השיטה הנגדית - חלאת
9 מין האנושי, וכאשר דרוש כסף רב בשביל פדיון שבויים
10 להביא עורכי דין מאנגליא ועוד דברים הכרוכים בהוצאות
11 רבות, הנה שולחתי הנה מטעם סגולת אנשי יושר וצדק
12 לארגון במדינת פולין עזר גשמי ורוחני למען פדיון
13 השבויים שנפלו בפח מוקשים של חלאת מין האנושי

- 1 הוא: האם יש לכם איזה חשד על האנשים הידועים
- 2 לבחירי וסגולי עם ישראל, האם אינה מספקת עדותם של
- 3 מר זאבטאנסקי ומר בן ציון כץ.
- 4 אני: כבר אמרתי כי בנידון הפרטי אין בחפצי לדבר,
- 5 אין אני מכיר לא את האשמים ולא הנאשמים, ואין לי
- 6 הרשות לא להצדיק ולא להרשיע את מי שהוא.
- 7 הוא: רואה הנני כי אין אתם יודעים מה שהמנגדים
- 8 עושים, בשכירת עדי שקר ותעמולה נוראה, וכל בעלי
- 9 המפלגה גם הנקובים בשם תהלה הם רוצחים פשוטים
- 10 ושוודדים מוסרים ומלשינים, גם הם יודעים ברור כי
- 11 האנשים האלה נקיים הם מכל שמץ דבר, ורק הם קרבנות
- 12 של עלילה גסה, וכל חפצם של המנגדים היא בשביל פני
- 13 גסה של כבוד ממשלה וכסף, והאם בשביל זה ילכו שלשה
- 14 נפשות מן העולם, הלא עליכם חוב להגן ולהציל ממות,
- 15 גם עפ"י דין תורה.
- 16 אני: בהנוגע לקיום מצוה יש דין מיוחד לכל מצוה
- 17 ומצוה אימתית היא חלה על האדם.
- 18 הוא: רואה הנני אשר האסירים חשודים בעיניכם.
- 19 אני: כבר הגדתי כי אין לי הרשות לא להצדיק ולא
- 20 להרשיע.
- 21 הוא: אבל מה.
- 22 אני: בהמקרה הפרטי הלזה אין לי להגיד מאומה ואין
- 23 אני חפץ לכנוס בזה, הנני מביט על הענין בכללותו "איד
- 24 בין פארצוייפילט און פאר צערט זאגאר פארשעמט פון
- 25 דעם נידעריקן כללות'דיקן צושטאנד ואס דער ענין
- 26 בעוייזט אונז".
- 27 הוא: כן הדבר, אם אנשים בעלי צורה נקובי שם
- 28 העומדים בראש תנועה גדולה כהציונות הם מוסרים
- 29 ומלשינים, ודאי הדבר כי מבהיל הוא.
- 30 אני: כאמור אין אני נכנס בפרטי הענין לקרוא בשם
- 31 מי הם: הרוצחים, ומי המה המלשינים, כי-אם הנני
- 32 מתחשב עם מה שבא בפועל, איש נרצח, ואין אתנו יודע
- 33 עד מה מי רצחו, ישנם מוסרים ומלשינים ואין אתנו יודע
- 34 מי המה, וישנם מגיני הרוצחים והמוסרים.
- 35 הדבר בעצמו מתברר ע"י שופטים, אבל שלש אלה,
- 36 רוצחים, מלשינים, ומגיני הרוצחים והמלשינים מבהיל
- 37 את העומד מן הצד, ומעורר תמהון מאין בא אלינו עם
- 38 אלקי אברהם? חלאת כזו! ומי האשם בדבר? מי ומה אשר
- 39 הביא את עם ישראל לידי שפלות כזו אשר ימצאו כמו
- 40 אלה בזרע יעקב? הלא מאז ומקדם נכתרו זרע יהודא
- 41 בכתרי תהלה רחמנים ביישנין וגומלי חסדים.
- 42 הוא: ומי האשם?
- 43 אני: זהו פרי החינוך החדש, בפרצת גדרי התורה
- 44 והמצוה, ובהגברת המפלגות וכוחם בהכשר כל האמצעים
- 45 בכדי לבוא אל המטרה, והמטרה הנה ככל הגוים בית
- 46 יהודא, והאלקים הוא יודע מתי יכירו את האמת, כי עם
- 47 ישראל רק בשמירת התורה והמצוה ה"י יהי לגוי מאושר
- 48 גם בחייו העולמים.
- 49 **יוסף יצחק**
- אג"ק מוהריי"צ נר"ך יז

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושולם!

במענה למכתבה מכ"א טבת, בו כותבת אודות זמן הקמת המצבה.

ובודאי שאין זה ענין להכנס בשבילו למחלוקת ח"ו, דבר שאיסורו ברור מן התורה, ובפרט שככתבה כל המשפחה (לבדה) בדיעה אחת לחכות עד שנה ולא תתנגד לזה.

כבקשתה נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

בברכה לבשו"ט ובענינים טובים ומתוך מנוחה וטוב לבב.

פרשת וארא

ו - וידבר אלהים אל־משה ויאמר אליו אני יהוה: ג וארא אל־אברהם אל־יצחק ואל־יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם: ד וגם הקמתי את־בריתי אתם לתת להם את־ארץ כנען את ארץ מגריתם אשר־גרו בה: ה וגם אני שמעתי את־נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את־בריתי: (לוי) לכן אמר לבני־ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: ו ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: ח והבאתי אתכם אל־הארץ אשר נשאתי את־ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה: ט וידבר משה בן אל־בני ישראל ולא שמעו אל־משה מקצר רוח ומעבדה קשה: פ (ישראל) וידבר יהוה אל־משה לאמר: יא בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל מארצו: יב וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: פ ידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־בני־ישראל מארץ מצרים: ס

מצרים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי־שיחות כרך ג עמ' 860 - מתוך

'התקשרות')

וארא: אל האבות (רש"י)

מה מוסיף רש"י בפרשו על לשון הכתוב?

אלא רצונו של רש"י לומר לנו שמהתגלות האלוהית אל אברהם, יצחק ויעקב לא היתה בגלל מעלתם הפרטית של כל אחד ואחד מהם, כי־אם משום שהם היו אבות האמה. הם, האבות, מסרו את כל מה שקבלו לבניהם אחריהם.

שני י - אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוז חצרן וכרמי אלה משפחת ראובן: ט ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויבין ויצחק ושאוול בן־הפנעני אלה משפחת שמעון: טא ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלישים ומאת שנה: יב בני גרשון לבני ושמי למשפחתם: יג ובני קהת עמרם ויצחק ויחזק ויזיאל ושני חיי קהת שלש ושלישים ומאת שנה: יד ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתלדתם: טו ויקח עמרם את־יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את־אהרן ואת־משה ושני חיי עמרם שבע ושלישים ומאת שנה: טז ובני יצחק קרח ונפג וזכרי: טז ובני עזיאל מישאל ואליצפן וסתרי: טז ויקח אהרן את־אלישבע בת־עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את־נדב ואת־אביהוא את־אלעזר ואת־איתמר: טז ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת הקרחי: טז ואלעזר בן־אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה ותלד לו את־פינחס אלה ראשי אבות הלויים למשפחתם: טז הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את־בני ישראל מארץ מצרים על־צבאתם: טז הם המדברים אל־פרעה מלך־מצרים להוציא את־בני־ישראל ממצרים הוא משה ואהרן: טז ויהי ביום דבר יהוה אל־משה בארץ מצרים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 44)

ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה (ו, טז)

הפסוק מדגיש את מעלתו של משה, שגולד מיוחד נעלה ביותר. דהנה מבאר בחסידות, שאסורי עריות מורים על יחודים נעלים ביותר (כִּי־חידוֹר זְעִיר־אֲנִי וּמַלְכוּת, הַנִּקְרָאִים אַח וְאֶחָת), ולכן נאסרו, כי גלוי אורות נעלים אלו בעולם עלול לגרום נזק, וכדגמת המביט בשמש ללא מגן (והאסור הוא לבקש לשוה, "תורה אחת יהיה לכם"). אך לפני מתן תורה, לפני שנאסרו יחודים אלו, אין בהם פגם למי שמסגל לקבל אורות נעלים אלו; ואדרבה, זוהי מעלה עבירו.

שלישי כט וידבר יהוה אל־משה לאמר אני יהוה
דבר אל־פרעה מלך מצרים את כל־אשר אני
דבר אליך: ויאמר משה לפני יהוה הן אני
ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: פ
ז ויאמר יהוה אל־משה ראה נתתיך אלהים
לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך: ב אתה תדבר
את כל־אשר אצוה ואהרן אחיך ידבר אל־
פרעה ושלח את־בני־ישראל מארצו: ג ואני
אקשה את־לב פרעה והרביתי את־אתתי ואת־
מופתי בארץ מצרים: ד ולא־ישמע אלכם פרעה
ונתתי את־ידי במצרים והוצאתי את־עבדתי
את־עמי בני־ישראל מארץ מצרים בשפטים
גדלים: ה וידעו מצרים כי־אני יהוה בנטתי
את־ידי על־מצרים והוצאתי את־בני־ישראל
מתוכם: ו ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה
אתם בן עשו: ז ומשה בן־שמונים שנה ואהרן
בן־שלוש ושמנים שנה בדרם אל־פרעה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 35)

ואני אקשה (ז, ג)

ותפירו את גבורתי (רש"י)

יש לשאל, הרי המכות באו להעניש את המצרים ("וגם
את הגוי אשר יעבדו בן אנכי"), וכן כרי שידעו שיש
אלקים; ומדוע אומר שבאו גם ללמד את ישראל. ויש לומר,
דהנה העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, ומוכן
אפוא, שכל מארע ומארע הוא בפנימיות "בשביל ישראל".
ואף כאן: המטרה העקרית של המכות אמנם הייתה ביחס
למצרים, אבל בהכרח שיש בהן מטרה נוספת ביחס לבני
ישראל.

רביעי ח ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
כ פ' ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת
ואמרת אל־אהרן קח את־מטף והשלך לפני
פרעה יהי לתנין: י ובא משה ואהרן אל־פרעה
ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את־
מטחו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין:
יא ויקרא גם־פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו

גם־הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן: יב וישליכו
איש מטחו ויהיו לתנינים ויבלע מטה־אהרן
את־מטתם: יג ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם
כאשר דבר יהוה: ס ויאמר יהוה אל־משה
כבד לב פרעה מאן לשלח העם: טז לך אל־
פרעה בפקר הנה יצא הפיומה ונצבת לקראתו
על־שפת היאר והמטה אשר־נהפך לנחש תקח
בידך: טז ואמרת אליו יהוה אלהי העברים
שלחני אליך לאמר שלח את־עמי ויעבדני
במדבר והנה לא־שמעת עד־פה: יז כה אמר
יהוה בזאת תדע כי אני יהוה הנה אנכי מכה
במטה אשר־בידי על־המים אשר ביאר ונהפכו
לדם: יח והדגה אשר־ביאר תמות ובאש היאר
ונלאו מצרים לשתות מים מן־היאר: ס
יט ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־אהרן קח
מטף ונמיה ידך על־מימי מצרים על־נהרותם ו
על־יאריהם ועל־אגמיהם ועל כל־מקנה
מימיהם ויהיו־דם והיה דם בכל־ארץ מצרים
ובעצים ובאבנים: כ ויעשו־כן משה ואהרן
כאשר א צוה יהוה וירם במטה ויד את־המים
אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו וינהפכו
כל־המים אשר־ביאר לדם: כא והדגה אשר־
ביאר מתה ויבאש היאר ולא־יכלו מצרים
לשתות מים מן־היאר והי הדם בכל־ארץ
מצרים: כב ויעשו־כן חרטומי מצרים בלטיהם
ויחזק לב־פרעה ולא־שמע אלהם כאשר דבר
יהוה: כג ויפן פרעה ויבא אל־ביתו ולא־שת לבו
גם־לזאת: כד ויחפרו כל־מצרים סביבת היאר
מים לשתות כי לא יכלו לשתות ממימי היאר:
כה וימלא שבעת ימים אחרי הפות־יהוה את־
היאר: פ ויאמר יהוה אל־משה בא אל־פרעה
ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח את־עמי
ויעבדני: ז ואם־מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף

את־כָּל־גְּבוּלָךְ בַּצִּפְרָדַיִם: כ וְשָׂרָן הִיֹּאֲרֹ צִפְרָדַיִם וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבִיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־מִטָּתְךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמּוּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: כז וּבְכָה וּבְעַמּוּךָ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ יָעָלוּ הַצִּפְרָדַיִם: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־יָדְךָ בְּמִטָּה עַל־הַנְּהֹת עַל־הַיָּאִרִים וְעַל־הָאֲנָמִים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: כז וַיֹּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִמֵּי מִצְרַיִם וְהָעַל הַצִּפְרָדַיִם וְתָכַם אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ו וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֶעֱתִירוּ אֵלַי־יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרָדַיִם מִפְּנֵי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַחָה אֶת־הָעַם וְיִזְבְּחוּ לַיהוָה: ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפֶרֶעַה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמַתִּי: ו אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעַמּוּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדַיִם מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בִּיֹאֲר תִשָּׁאֲרָנָה: י וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תִּדַּע פִּי־אֵין בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 56)

וַיִּבְלַע מֹשֶׁה אֶהָרֹן (ז, יב)

מֵאַחֵר שֶׁחֲזָר וַנַּעֲשֶׂה מִטָּה (רש"י)

כַּאֲשֶׁר יְהוּדֵי עוֹסֵק בְּהַשְׁפָּעָה עַל יְהוּדֵי אַחֵר, יֵשׁ לַפְּעָמִים מַצֵּב שֶׁבּוּ עָלָיו 'לְשֹׁבֵר' וּלְכַבֵּל אֶת הַזּוּלָּת, עַד כְּדֵי 'בְּלִיעָה' – הַעֲלָמָה מִחֻלָּט שֶׁל מִצִּיאוֹתָיו. אֵף פְּעֻלָּה זוֹ דוֹרֶשֶׁת שְׁנֵי תְנָאִים. א. מִטָּה אֶהָרֹן – מִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּדֶרֶךְ זוֹ חֵיב לְהִיטֹר קְדוּר כָּל כָּלוּ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, כְּאַהֲרֹן הַכֹּהֵן. ב. מֵאַחֵר שֶׁחֲזָר וַנַּעֲשֶׂה מִטָּה – יֵשׁ לַעֲשׂוֹת זֹאת מִתּוֹךְ אִפּוֹק, כְּמִטָּה דוֹמָם, וְלֹא מִתּוֹךְ כַּעַס וְהִתְרַגְּשׁוֹת.

חמישי: וְסָרוּ הַצִּפְרָדַיִם מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעַמּוּךָ רַק בִּיֹאֲר תִשָּׁאֲרָנָה: ח וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פֶּרֶעַה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדַיִם אֲשֶׁר־שָׁם לְפֶרֶעַה: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבְּרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדַיִם מִן־הַבְּתִיּוֹת מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשְּׂדֹת: י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמֹרֶם חֲמֹרֶם וְתִבְאֵשׁ הָאֶרֶץ: יא וַיֵּרָא פֶּרֶעַה כִּי הִיִּתָּה

הַרוּחָה וְהַכֶּבֶד אֶת־לְבֹו וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטָה אֶת־מִטָּתְךָ וְהָךְ אֶת־עַפְרֵי הָאֶרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ז וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיֹּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטָּה וַיִּךְ אֶת־עַפְרֵי הָאֶרֶץ וְהָיָה הַכֹּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עַפְרֵי הָאֶרֶץ הָיָה כֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ח וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וְהָיָה הַכֹּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: ט וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פֶּרֶעַה אֲצַפֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פֶּרֶעַה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בְּפֹקֶר וְהִתִּיצֵב לִפְנֵי פֶּרֶעַה הַנֶּה יוֹצֵא הַמִּיִּמָּה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: ז כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּגְנִי מִשְׁלִיחַ בָּךְ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמּוּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֵרֶב וּמְלֹאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֵרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ: ח וְהַפְּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּזְשׁן אֲשֶׁר עָמִיד עִמָּךְ עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הִיוֹת־שָׁם עֵרֶב לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה

בַּקֶּרֶב הָאֶרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 317)

כִּי אֲנִי ה' בַּקֶּרֶב הָאֶרֶץ (ח, יח)

לַפְּעָמִים פּוֹגְשִׁים יְהוּדֵי שְׁבָנְלוּי וּבְחִיצוֹנִיּוֹת הוּא יְרֹד בְּתַכְלִית, "בַּקֶּרֶב הָאֶרֶץ". מְלַמְּדֵנוּ שֶׁם פְּרִשְׁתָּנוּ, 'וָאֲרָא', הַכּוֹלֵל אֶת כָּל עֲנִינֵי הַפְּרָשָׁה: לֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁנִּתֵּן לְקַרְבּוֹ לַתּוֹרָה, וְאֵף לַפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, אֲלֵא אֶפְשָׁר לַפְּעַל שִׁיחִיָּה אֲצִלּוֹ בְּחִינַת רִאיוֹה, כְּאֵלּוֹ רִאיוֹה אֶת עֲנִינֵי הַתּוֹרָה בְּעִינֵי מִשְׁחָה.

ששי: וַיִּשְׁמָתִי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמּוּךָ לְמַחֵר יְהוָה הָאֵת הַזֶּה: ז וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיִּבֹּא עֵרֶב כְּבֹד בֵּיתָה פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ מִפְּנֵי הָעֵרֶב: ח וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָכְחוּ לֹאֲלֹהֵיכֶם בָּאֶרֶץ: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי

וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבַּעַת פָּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
 א וְלֹא יִכְלּוּ הַחֲרָטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
 הַשְּׁחִין כִּי־הָיָה הַשְּׁחִין בְּחֲרָטָמָם וּבְכָל־מִצְרִים:
 ב וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֵלָהֶם
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הֲשָׁכֶם בְּבָקָר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פִרְעֹה
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
 שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: ד כִּי א בַּעֲפֶם הַזֹּאת
 אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מִגְפְּתִי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ
 וּבַעֲמֹדְךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֵ כִּי אֲנִי כְּמוֹתִי בְּכָל־הָאָרֶץ:
 ט כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֵךְ אוֹתְךָ וְאֶת־
 עַמֶּךָ בַּדֶּבֶר וּתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ: ט וְאוֹלָם בַּעֲבוּר
 זֹאת הָעַמְדָּתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְךָ אֶת־כַּחֲוִי וְלִמְעַן
 סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 44)

ויקבד לב פרעה (ט, ט)

לפעמים מגרה האדם את יצור הרע יותר ממה שהיצור
 רוצה מצד עצמו. אפילו השכל של הנפש הפחמית אומר
 שהוא עושה שטות ומזיק לעצמו, אבל מצד הפכדות של
 ה'פרעה' שקבלו הוא מגרה את יצור הרע גם כאשר היצור
 מצד עצמו אינו חפץ בקד. וכפי שאנו רואים, שלפעמים
 אדם אינו עומד בנסיון והוא ממלא את תאוותו, ולאחר מכן
 יש לו רגש של הפך שביעות רצון, כיון שאפילו היצור אינו
 מרצה מקד ששמעו אליו.

שביעי ז עורך מסתולל בעמי לבלתי שלחם:
 ח הנני ממטיר בעת מחר ברד כבד מאד אשר
 לא־היה כמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־
 עָתָה: ט וְעָתָה שְׁלַח הַעֲזוֹ אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאֲדָמָה וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־
 יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבִּיטָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם
 הַבָּרָד וּמָתוּ: כ הִירָא אֶת־דִּבְרֵי יְהוָה מֵעַבְדִּי
 פִּרְעֹה הַנֵּים אֶת־עַבְדִּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־
 הַבָּתִּים: כַּ וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דִּבְרֵי יְהוָה
 וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדִּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: פ
 כַּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־

תועבת מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן נזבח
 את־תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו:
 ג דרך שלשת ימים גלד במדבר וזבחנו ליהוה
 אלהינו כאשר יאמר אלינו: ד ויאמר פרעה
 אנכי אשלח אתכם וזבחתי ליהוה אלהיכם
 במדבר רק הרחק לא־תרחיקו ללכת העתירו
 בעדי: ה ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמד
 והעתרתי אל־יהוה וסר הערב מפרעה מעבדיו
 ומעמו מחר רק אל־יסף פרעה התל לבלתי
 שלח את־העם לזבח ליהוה: ו ויצא משה מעם
 פרעה ויעתר אל־יהוה: ז ויעש יהוה בדבר
 משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא
 נשאר אחד: ח ויכבד פרעה את־לבו גם בפעם
 הזאת ולא שלח את־העם: פ ט ויאמר יהוה
 אל־משה בא אל־פרעה ודברת אליו כה־אמר
 יהוה אלהי העברים שלח את־עמי ויעבדני:
 כ כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מִחוּזִיק בָּם:
 ג הִנֵּה יַד־יְהוָה הַזֹּאת בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
 בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דִּבֶּר
 כְּבֹד מָאֹד: ד וְהַפִּלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין
 מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר:
 ה וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה
 הַדִּבְרֵי הַזֶּה בָּאָרֶץ: ו וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדִּבְרֵי הַזֶּה
 מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: ז וַיִּשְׁלַח פִּרְעֹה וְהִנֵּה
 לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב
 פִּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: פ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מֵלֵא חֲפִינֵיכֶם
 פִּתִּים כְּבָשָׁן וּזְרוּקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פִרְעֹה:
 ט וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל־הָאָרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה
 עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשְׁחִין פָּרַח אֲבַעְבַּעַת
 בְּכָל־הָאָרֶץ מִצְרַיִם: י וַיִּקְחוּ אֶת־פִּתֵּי הַכְּבָשָׁן
 וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פִרְעֹה וַיִּזְרוּק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה

לִב פִּרְעָה וְיִהי בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ^כ וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם
וַיְהוֹה נֹתֵן קָלָת וּבָרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אֶרֶצָהּ וַיִּמָּטֵר
יְהוֹה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כא} וַיְהי בָרָד וְאֵשׁ
מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־
הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי:
^{כב} וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה
הִפָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר: ^{כג} וְרַק
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
^{כד} וַיִּשְׁלַח פִּרְעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ
אֲלֵהֶם חֲטָאִיתִי הַפַּעַם יְהוֹה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
הָרָשָׁעִים: ^{כה} הַעֲתִירוּ אֵלַיִּיהוֹה וְרַב מִהֵיֵת קָלָת
אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֶשְׁלַחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן
לַעֲמֹד: ^{כז} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֹשֶׁה פָּצָאתִי אֶת־הָעִיר
אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוֹה תְּקַלּוֹת יִחְדְּלוּן וְהַבָּרָד
לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוֹה הָאָרֶץ:
^{כח} וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְּעִיתִי כִּי טָרָם תִּירְאוֹן מִפְּנֵי
יְהוֹה אֱלֹהִים: ^{כט} וְהַפְּשַׁתָּה וְהַשְׁעַרְתָּ גִפְתָּהּ כִּי
הַשְׁעַרְתָּה אֲכִיב וְהַפְּשַׁתָּה גִבְעִל: ^ל וְהַחֲטַתָּה
וְהַכַּסַּמְתָּ לֹא גָבוּ כִּי אֶפִּילַת הִנֵּה: ^{לא} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
מֵעַם פִּרְעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפּוֹ אֶל־יְהוֹה
וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַן אֶרֶצָהּ:
^{לב} וַיֵּרָא פִּרְעָה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלָת
וַיִּסַּף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו: ^{לד} וַיַּחֲזֹק

לִב פִּרְעָה וְיִהי בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ^כ וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם
וַיְהוֹה נֹתֵן קָלָת וּבָרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אֶרֶצָהּ וַיִּמָּטֵר
יְהוֹה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כא} וַיְהי בָרָד וְאֵשׁ
מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־
הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי:
^{כב} וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה
הִפָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר: ^{כג} וְרַק
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
^{כד} וַיִּשְׁלַח פִּרְעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ
אֲלֵהֶם חֲטָאִיתִי הַפַּעַם יְהוֹה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
הָרָשָׁעִים: ^{כה} הַעֲתִירוּ אֵלַיִּיהוֹה וְרַב מִהֵיֵת קָלָת
אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֶשְׁלַחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן
לַעֲמֹד: ^{כז} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֹשֶׁה פָּצָאתִי אֶת־הָעִיר
אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוֹה תְּקַלּוֹת יִחְדְּלוּן וְהַבָּרָד
לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוֹה הָאָרֶץ:
^{כח} וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְּעִיתִי כִּי טָרָם תִּירְאוֹן מִפְּנֵי
יְהוֹה אֱלֹהִים: ^{כט} וְהַפְּשַׁתָּה וְהַשְׁעַרְתָּ גִפְתָּהּ כִּי
הַשְׁעַרְתָּה אֲכִיב וְהַפְּשַׁתָּה גִבְעִל: ^ל וְהַחֲטַתָּה
וְהַכַּסַּמְתָּ לֹא גָבוּ כִּי אֶפִּילַת הִנֵּה: ^{לא} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
מֵעַם פִּרְעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפּוֹ אֶל־יְהוֹה
וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַן אֶרֶצָהּ:
^{לב} וַיֵּרָא פִּרְעָה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלָת
וַיִּסַּף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו: ^{לד} וַיַּחֲזֹק

♦ ♦ ♦

חצי קריש

וַיִּתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָה וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָה.
אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא
וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי
עֻלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי עֻלְמָיָא.
וַיִּתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶם, וַיְתַנְשֵׂא, וַיִּתְהַדָּר,
וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלַּל, שְׁמוֹה דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לַעֲלָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְיִשְׁרֵתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאַמִּירֵן
בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

קכ"א פסוקים, גיבע'ל סימן, יעיא"ל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כז עמ' 10)

וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד (ט, כד)

בָּרָד – רומז לאדם שהוא קר בתכלית כלפי הזולת ואין
השני נוגע לו כלל. אש מתלקחת בתוך הברד – סבת קרירות
זו ופנימיותה היא, היותו חם בתכלית כלפי עצמו. האש של
אהבת עצמו גורם לו להיות שקוע בעצמו עד שאין לו מקום
לזולת.

מפסיר ^ל וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פִּרְעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ
כַּפּוֹ אֶל־יְהוֹה וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר
לֹא־נָתַן אֶרֶצָהּ: ^{לא} וַיֵּרָא פִּרְעָה כִּי־חָדַל הַמָּטָר
וְהַבָּרָד וְהַקָּלָת וַיִּסַּף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבֹו הוּא
וְעַבְדָּיו: ^{לד} וַיַּחֲזֹק לִב פִּרְעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוֹה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִז־חַיִּים היא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָה,
בְּשִׂמְאֻלָּה עֲשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כַּח כַּה־אֱמֹר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּקִבְצִי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר נָפְצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם מִקֹּדֶשׁ בָּם עַל יְדֵיהֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
בְּאֻחֹת וּמִפְתִּים שְׁאֲעֹשֶׂה אוֹ עִם בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיֹשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר
נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְעֶקֶב: כּו וְיֹשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחָה כִּי לֹא יִמָּצֵא עוֹד מִי רֹעַ
לָהֶם וּבְנֵי בָתִּים וּנְטֻעֵי כְרָמִים וְיֹשְׁבוּ לְבִטָּחָה בְּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים הַמְּבֹרִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם וְיִדְּעוּ כִּי אֲנִי יְהוֹה
אֱלֹהֵיהֶם הַעֹשֶׂה מִשְׁפָּטִים מִיַּד הַכְּבָלִים: א בְּשָׁנָה הָעֲשָׂרִית לְגָלוּת
וְיִזְכְּרוּ וּמִלְכוּת צִדְקָהּ בְּעֲשָׂרִי בַחֹדֶשׁ
הָעֲשָׂרִי בְּשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הִיא
דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי לֵאמֹר: ב כָּךְ
אֲדֹם שֵׁם פְּנִידָה עַל־פְּרָעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל עַדֹת
־מִצְרַיִם כָּלָה: ג דָּבָר וְאִמְרַת
כַּה־אֱמֹר | אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּנִי
עָלֶיךָ אֵלֹהִים עַמּוֹד פְּרָעָה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם הַמַּתְפָּאֵר שְׁכֹחוֹ כִּמְוֹ הַתַּנִּים
הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בַּתּוֹךְ יִאֲרִיו
וְהַמְצִירִים הָיוּ כְּאֻמִּים שֶׁשֶׁשׁ בּוֹ אֱלֹהִים,
וְאֲשֶׁר אָמַר לִי יִאֲרִי לְחַשְׁקוֹת
שְׂדוֹתֵי וְאֵין לִי צוּרָה בְּמִטְרַת הַשָּׁמַיִם
וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי רוּמְמָתִי אֶת עַצְמִי
בְּחֻמִּתִּי וּבְפֹעֵל יָדִי: ד וְנָתַתִּי חַחִים
מִרְמָה שְׁנֵהֶם בּוֹ חֵדֵן לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הַמַּיִם
בְּלַחְיָיִד וְהַדְּבַקְתִּי אֲדִיבִיק דָּגַת־
יָאֵרִיד בְּשִׁשְׁשֶׁת־יָדַי וְהַעֲלִיתִי־

שי למורא

וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם, אֹתָהּ מִקֹּדֶשׁ עַל יְדֵיהֶם, בְּאֻחֹת וּמִפְתִּים שְׁאֲעֹשֶׂה אוֹ.
כּו הַשָּׂאטִים אֹתָם, הַמְּבֹרִים אֹתָם. א בְּשָׁנָה הָעֲשָׂרִית, לְמִלְכוּת
צִדְקָהּ. בְּעֲשָׂרִי, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשָׂרִי (מַבֵּת). ג הַתַּנִּים, כִּמְוֹ הַתַּנִּין. וְלִפִּי שֶׁכָּל
גְּדֹלַת מִצְרַיִם וְכָל הַשָּׂעִר שָׁבָה הוּא עַל יְדֵי יִאֲרִי גִלְיוֹם, לְפִקֵּד הַמִּשְׁלֵל אֶת מִלְכָּהּ
לְחֵדֵן, וְאֶת עַמָּהּ לְדַגֵּת יָאֹר. לִי יִאֲרִי,
הַיָּאֹר הוּא לִי לְחַשְׁקוֹת אֶת שְׂדוֹתֵי, וְאֵין
לִי צוּרָה בְּמִטְרַת הַשָּׁמַיִם. וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי,
אֲנִי גְדֹלְתִי וְרוּמְמָתִי אֶת עַצְמִי, בְּחֻמִּתִּי
וּבְפֹעֵל יָדִי. ד חַחִים, חֲבוֹת שְׂצָדִים
בְּהֵן אֶת הַתַּנִּים, עַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵן נִתְקַעוֹת
בְּלַחְיָיִד הַדָּג בְּנִסְתוֹתוֹ לְבָלֵעַ אֶת הַמַּיִם
שֶׁשָּׁמַיִם בְּהֵן, וְהַדְּבַקְתִּי דָּגַת יָאֲרִיד
וְגו', בְּלֹמַר, אֲתֵן כָּל־כָּל־כָּל גְּבוּרִיד
לְצֹאת עַמּוֹד לְמִלְחָמָה, וְיִפְּלוּ כָל־

הפטרה לפרשת וארא לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק כח

כַּח כַּה־אֱמֹר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּקִבְצִי |
אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפְצוּ
בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיֹשְׁבוּ
עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי
לְעֶקֶב: כּו וְיֹשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחָה וּבְנֵי בָתִּים וּנְטֻעֵי כְרָמִים וְיֹשְׁבוּ
לְבִטָּחָה בְּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם
וְיִדְּעוּ כִּי אֲנִי יְהוֹה אֱלֹהֵיהֶם: כז א בְּשָׁנָה הָעֲשָׂרִית בְּעֲשָׂרִי
בְּשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הִיא דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי לֵאמֹר: ב כָּךְ־אֲדֹם
שֵׁם פְּנִידָה עַל־פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּלָה: ג דָּבָר וְאִמְרַת כַּה־אֱמֹר | אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּנִי עָלֶיךָ פְּרָעָה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בַּתּוֹךְ יִאֲרִיו אֲשֶׁר אָמַר לִי
יִאֲרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי: ד וְנָתַתִּי חַחִים בְּלַחְיָיִד וְהַדְּבַקְתִּי דָּגַת־

עטרת מרים

שי למורא

(ה) וּנְמִשְׁתִּיד הַמִּדְבָּרָה, אֲפֹר אוֹתָךְ בַּמִּדְבָּר. וְכֵשׁ שְׁהִידִים כְּשֶׁבֹאִים לִבְשָׁה הֵם מְתִים, כִּד יִכְלֶה אוֹתוֹ וְאֵת עַמּוֹ מִן הָעוֹלָם. (ו) מִשְׁעֶנֶת קִנְיָה, קִנְיָה זֶה שְׂהוּא רֵד וְאֵינוֹ סוֹמֵךְ אֶת הַשְּׁעָן עָלָיו. (ז) תְּרוּץ, תְּהִיָּה רְצוּן. וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל כֶּתֶף, חִידוּי הַשְּׂכָרִים שֶׁל הַקֶּנֶה יִדְקְרוּ וּיִכְעֻוּ לָהֶם אֶת הַכֶּתֶפִים. וְהַעֲמִדְתָּ לָהֶם כָּל מִתְנִים, כִּיּוֹן שֶׁתִּשְׁבֵּר, יִצְטָרִיכוּ לְחֹק אֶת הַמִּתְנִים וְלַעֲמֹד בַּעֲצָמָם כִּפִּי בַח מִתְנֵיהֶם. (י) חֶרֶב שְׂמִמָּה, חֶרֶב שֶׁמִּגְדֵּל סוֹנָה, שֶׁם מְקוֹם הוּא בַחֲחֶלֶת גְּבוּל מִצְרַיִם. (יא) וְלֹא תִשָּׁב, וְלֹא תִהְיֶה מִשְׁבָּת.

**יֹאדִיד בְּקִשְׁשִׁתִּיד וְהַעֲלִיתִיד מִתְּוֹד
יֹאדִיד וְאֵת כָּל־דִּגְתָּ יֹאדִיד
בְּקִשְׁשִׁתִּיד תִּדְבֵּק: ה וּנְמִשְׁתִּיד
הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת כָּל־דִּגְתָּ יֹאדִיד**

עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ
וְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְתִּיד לְאֻכְלָהּ: וַיִּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי
אֲנִי יְהוָה יַעֲזֹר הַיּוֹתֵם מִשְׁעֶנֶת קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ז בְּתַפְשָׁם
בְּדָבָר תְּרוּץ וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבַהֲשַׁעֲנָם עָלֶיךָ תִּשְׁבֵּר
וְהַעֲמִדְתָּ לָהֶם כָּל־מִתְנִים: ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי
מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבַהֲמָה: ט וְהִיתָה
אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְבָּה וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעֲזֹר אָמַר
יֹאדִיד לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי: י לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יֹאדִיד וְנִתְתִּי
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמִמָּה מִמִּגְדֵּל סוֹנָה וְעַד־
גְּבוּל כּוּשׁ: יא לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בַּהֲמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: יב וְנִתְתִּי אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם שְׂמִמָּה בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת גִּשְׁמוֹת וְעֵרִיָּה בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תִּהְיֶינָה שְׂמִמָּה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפְצִיתִי אֶת־מִצְרַיִם
בְּגוֹיִם וְזָרִיתִים בְּאַרְצוֹת: יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקֵּץ

מִתְּוֹד יֹאדִיד וְאֵת כָּל־דִּגְתָּ יֹאדִיד בְּקִשְׁשִׁתִּיד תִּדְבֵּק כִּי בַּגּוֹל הַשֶּׁר
יִפּוֹל כָּל הָעָם: מִצְרַיִם נִחְרַבָה בְּמָה עֲמִים, וּפְרַעָה הָיָה מוֹשֵׁל תְּחִילָה עַד נִחְרַ
פְּרָת, וְהִקְדוּ נְבוֹכַדְנֶצַּר בְּמִלּוּךְ וְחִיּוּכִן כְּמוֹכָם בְּמִלְכִים ב כ"ה, וְכֵן בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית
לִיְחִיָּקִים הִכְדוּ בְּכִרְקִישׁ כְּמוֹכָם בְּיִמְיָהוּ מ"ו, וְאַחֵר כִּד יֵצֵא שְׁלִישִׁית בַּעַת שְׁצָרו
עַל יְרוּשָׁלַם וְשָׁב לְאַרְצוֹ (יִמְיָה ל"ו),

וְכָל זֶה הָיָה חִיּוֹן לְאַרְצוֹ, וְעַל זֶה אָמַר
בְּמִשְׁלֵי שִׁיתָן חֲחִים בְּלִחְיוֹ - כְּמוֹ
שְׂמוֹשְׁכִים הָיָה הַגָּדוֹל בְּחֲחִים שְׂלֹא
בְּרָצוֹנוֹ, כִּי אִזּוֹ יֵצֵא מִמִּצְרַיִם בְּהִכְרַת עַל
כִּי גִזְרָת ה' לַהֲעִשׂוֹ: ח וּנְמִשְׁתִּיד
אֲפֹר אוֹתָךְ הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת
כָּל־דִּגְתָּ יֹאדִיד שְׂמִמָּה כְּוֹדֵאִי לֹא
יְחִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל בַּחֲרָב,
שְׂכִלָה אוֹתוֹ וְאֵת עַמּוֹ, גַּם לֹא תֵאָסֵף
אֶל הַקֶּבֶר גַּם לֹא תִקְבֹּץ כִּי לַחֲיַת
הָאָרֶץ וְלַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְתִּיד
לְאֻכְלָהּ: וַיִּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי
מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֹּאמֵן לְשִׁלָם
גְּבוּל יַעֲזֹר הַיּוֹתֵם מִשְׁעֶנֶת קִנְיָה
הַלְשָׁה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ז בְּתַפְשָׁם
בַּעַת אֲחִיו בְּדָבָר תְּרוּץ נִשְׁבֵּרָה
וּבִקְעֶתָ לָהֶם עַל יְדֵי הַשְּׂכָרִים כָּל־
כֶּתֶף, כִּי נִכְסוּ בַּכֶּתֶף וּבַהֲשַׁעֲנָם
עָלֶיךָ עַל מִשְׁעֶנֶת הוּא כְּפֹר מַעֲט
תִּשְׁבֵּר וּבַהֲשַׁבֵּר הַמִּשְׁעֶנֶת וְהַעֲמִדְתָּ
לָהֶם כָּל־מִתְנִים יַעֲמֹד מִלְּהַכְפָּה
לְהִיּוֹת עוֹמְדִים וְקוֹפִים בְּדֶרֶךְ עֲמִידָה כִּי
מִשְׁעֶנֶת כִּי לֹא תִסְמוּךְ עוֹד עָלָי: עַת צֹר
מִלֵּךְ כָּבֵל עַל יְרוּשָׁלַם וְשָׁמְעוּ כִּי חֵיל
פְּרַעָה יֵצֵא מִמִּצְרַיִם וְנִסְחֶלַק וְעַל יְדֵי זֶה
נִבְקַע לָהֶם הַכֶּתֶף, כִּי הוֹצִיָּנוּ לְתֵת
מִמּוֹנֶם שֶׁחֵד לְמִלּוּךְ מִצְרַיִם (כְּמוֹ שְׂנָאֵמַר
(יִשְׁעִיָה ל') יֵשֵׁאוּ עַל כֶּתֶף עֲגִירִים
חִילֵיהֶם וְכו') לֹא לַעֲזֹר וְכו' כִּי לְבוֹשֶׁת
(וְכו'), וְאַחֵר כִּד נִשְׁעֲנוּ עָלָיו וְהוֹצִיָּנוּ

לַעֲמֹד עַל מִתְנֵיהֶם וְלַחֲלֹם בַּעֲצָמָם, וְנִגְלִיהֶם כִּד עִיפֹ וְנִכְשָׁלוּ: ח לָכֵן בֹּא עֲלֵיהֶם נְבוֹכַדְנֶצַּר אֶל אֶרֶץ, וְזֶה הָיָה אַחֵר הַחִירוֹן וְעַל זֶה אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנִי
יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבַהֲמָה: ט וְהִיתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחִרְבָּה וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה הַנֹּאמֵן לְשִׁלָם גְּבוּל.
יַעֲזֹר אָמַר פְּרַעָה יֹאדִיד לִי לְצָרִי לְחַשְׁקוֹת שְׂדוֹתִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי אֲנִי גִדְלִיתִי וְרוֹמַמְתִּי אֶת עַצְמִי בַּחֲבִמָּה וּבִפְעֹל יְדִי: עַתָּה בֹּאֵר חוֹרֶן שְׁלִישִׁי כָּלִי שִׁתְּהִי לְמִצְרַיִם,
שָׁנָה הָיָה בִּשְׁנָת כ"ו לְמַלְכוּת נְבוֹכַדְנֶצַּר, שְׂמוֹנֶה שָׁנִים אַחֵר הַחִירוֹן שֶׁכָּבֵר נִשָּׂא עֲזוֹ מִה שְׂלֹא עוֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִי הָיָה מִסְבָּה אַחֲרָה, יַעֲזֹר אָמַר יֹאדִיד לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִי
- שְׁעִדִּין הָיָה מִנְחָם כִּי בָחוּ אֶל הָאֹרֶץ וְאֵל עַצְמוֹ שְׂאֵמֶר שִׁישׁ בּוֹ בַח אֱלֹהִים, כִּי גַם אַחֵר הַמִּסְבָּה הַנִּזְכָּר שֶׁהַחֲרִיב קִצְתָּ מִאֲרָצוֹ עַדִּין לֹא נִבְמָלָה מַלְכוּת מִצְרַיִם מִכָּל
וְכָל: י לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ אֲלֵהֶם עֲמִיד וְאֵל וְעַם יֹאדִיד וְנִתְתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמִמָּה חוֹרֶן גְּדוֹל מִאֵד, וְאַחֵר מִמָּה שֶׁתִּכּוֹב לְמַעֲלָה
שְׂמִמָּה וְחִרְבָּה, וְכֵן יְהִיָּה בּוֹלֵל כָּל הָאָרֶץ מִמִּגְדֵּל סוֹנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ: יא לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בַּהֲמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ בְּמִצְרַיִם, מִגְדֵּל
הַשְּׂמִמָּה וְלֹא תִשָּׁב אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְבָּעִים שָׁנָה: יב וְנִתְתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמִמָּה בְּתוֹךְ אֶרְצוֹת גִּשְׁמוֹת וְעֵרִיָּה בְּתוֹךְ עָרִים מִחִרְבוֹת תִּהְיֶינָה שְׂמִמָּה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפְצִיתִי אֶת־מִצְרַיִם
בְּגוֹיִם וְזָרִיתִים בְּאַרְצוֹת: יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקֵּץ מִשְׁפַּח אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן

יד) ארץ פתרום, שם מקום במצרים, וקאן הוא בניו למצרים. מכורתם, מולדתם. טו) למבטח מזכיר עון, לבטחון המזכיר עון ישראל במה שהיו פונים אחריהם ולא בטחו בה. יז) בעשרים ושבע שנה, למלכות נבוכדנצר (כד כתוב ב"סדר עולם"). בראשון באחד לחדש, באחד בניסן.

יח) עבודה גדולה אל צה, שצויתי שהוא יקבש את צה. כל ראש מקרה וכל פתח מרוטה, מפרח משא האבנים והקורות, שששאו על ראשיהם ועל כתפיהם. על העבודה אשר עבד עליה, כלומר, לא מצאו שם שלל ששיוי הניע לערד שווי העבודה של חילו שצרו על העיר. כי כשקבש נבוכדנצר את צה בא תם על העיר ושם את כל השלל, כי נגור עליה שישמח תם את אנשיה ואת רכושיה. כ) אשר עשו לי, שעשו מצרים רעה במשענתם שהבטיחו את עזרתם לישראל. כא) ביום ההוא, כמו, בזמן ההוא. אצמיס קרן לבית ישראל, אצמיס קרן ממשלה לבית

ארבעים שנה אקבץ את-מצרים מן העמים אשר-נפצו שמה: יד ושבת י את-שבות מצרים והשבת י אתם ארץ פתרום על-ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: טו מן-הממלכות תהיה שפלה ולא-תתנשא עוד על-הגוים והמעטתים לבלתי רדות בגוים: טז ולא יהיה-עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: יז יהי

בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר: יח בן-אדם נבוכדנאצר מלך-בבל העביר את-חילו עבדה גדולה אל-צור כל-ראש מקרה וכל-פתח מרוטה וישכר לא-היה לו ולחילו מצר על-העבדה אשר-עבד עליה: יט לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדנאצר מלך-בבל את-ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזן שכר לחילו: כ פעלתו אשר-עבד כה נתתי לו את-ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה: כא ביום ההוא אצמיס

אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו שמה: מצרים נחרבה בשנת כ"ז לנבוכדנצר והוא מלך חמש וארבעים שנה, נשארו י"ח למלכותו, ואחריו מלך אויל מרודך כ"ב שנה, הם ארבעים שנה, כי בשנת א' לבלשצר נאמרה נבואת פרס לדניאל, ומאז התחילו תגולים לשב בימי מלך פרס, והתחילו להתקבץ.

יד ושבת י את-שבות מצרים והשבת י אתם ארץ פתרום על-ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: טו מן-הממלכות תהיה שפלה ולא-תתנשא עוד על-הגוים והמעטתים אמעט אנשיה לבלתי רדות למשול בגוים: טז מעתה ולא יהיה-עוד לבית ישראל מצרים למבטח אשר מזכיר עון ישראל בפנותם כמה שהם פונים אחריהם ואינם בוחסים בה, על ידי כך וידעו הכל כי אני אדני יהוה והכל בדי: יז יהי בעשרים ושבע שנה למלכות נבוכדנצר בראשון בחדש הראשון באחד לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר: כ"ז למלכות נבוכדנצר כבש את ארץ מצרים, ופירוש בעשרים ושבע למלכות נבוכדנצר התחילו אותם ארבעים שנה, לכן תודיע הכתוב שכו"ז למלכות נבוכדנצר היה חרב מצרים, ומשם יצא לנו שבמות אויל מרודך נשלם החשבון פנקר לעיל: יח בן-אדם נבוכדנאצר מלך-בבל העביר חכרים את-חילו לעבד עבדה גדולה אל-צור לצור עליה ימים רבים וכל-ראש אנשי חילותיו מקרה נעשה קרח מפרח משא האבנים שששאו על הראש וכל-פתח והעור שעל

הפתח מרוטה נקחה חלש ודק מרוב נשיאת המשאות וישכר לא-היה לו ולחילו מצר מהשלל והבזה על-העבדה אשר-עבד עליה כי לא מצאו בה בערד שוי העבודה: יט לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדנאצר מלך-בבל את-ארץ מצרים ונשא המנה למעדים ולשפחות ושלל שללה ובזן כה רכוש ותן מתנה לחיל והיתה שכר לחילו על עבודת צור: כ בעבור פעלתו אשר-עבד כה נתתי לו את-ארץ מצרים והיו שלא יתריבה רק תשאר ממלכה תחתיו ולא אתו לו ארץ מצרים לשכר, מפני הרע אשר עשו לי שמרד בה' כמו שנאמר למעלה אשר אמר לי יאזרי ואשר היה משענת קנה לבית ישראל נאם אדני יהוה: כא ביום ההוא מוסב על מה שאמר למעלה מקץ ארבעים שנה אצמיס קרן לבית ישראל וכל חוקאל אתן פתחון-פה בתוכם כשיארו נבואתך מתקצת וידעו או כ"א אני יהוה נאמן במאמרי: (כא) ביום ההוא - מוסב על מה שאמר למעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואמר ביום ההוא אצמיס קרן ממשלה לבית ישראל, כי ארבעים שנה נשלמו בשנת מלך בלשצר, כי נבוכדנצר מלך מ"ה שנה, ובג"ז למלכו כבש את מצרים, אם בן נשארו משנותיו ח"י שנים אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים אלא שנקלעה שנה אחת במלכות אביו כי השנה הראשונה עלתה לזה ולזה הרי נשלמו ארבעים שנה ביום שמת אויל מרודך ומלך בלשצר ואז נאמרה לדניאל נבואת נחון פרס כמו שנאמר: בשנת חדה לבלשצר וכו' ואזי וכו' דמיה

עטרת מרים

שי למורא

לִדְבַר (דניאל ז) וְעַל פָּרֶם וְאֶמֶר, וְנִבְּאוֹת בֵּיאת פָּרֶם עַל כָּל הַיְּהוּדָה צְמִיחַת קֶרֶן
 לְבֵית יִשְׂרָאֵל כִּי עַל יְדֵי נִצְחוֹן פָּרֶם יֵצֵאוּ חֲפָזֵי מַתַּחַת יַד כָּל. וְלֶךְ אֶתֶּן -
 יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בָּא עַל יְדֵי נִצְחוֹן פֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרֶם עַל מַלְכוּת כָּל, וְהוּא נָתַן
 לְיִשְׂרָאֵל לְחֹזֶר לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ וּלְהַתְחִיל לְבִנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלֶךְ אֶתֶּן
 פֶּתַחֲוֹן פֶּתַח, לֶךְ וְהִקְאֵל יְהוָה פֶּתַחֲוֹן
 פֶּתַח לְהוֹכִיחֵם, כִּי כָלם יִשְׁמְעוּ לְךָ,
 בְּרֹאֲתָם שְׁנִבְּאוֹתֶיךָ מִתְקַנְנֹת. וְיִדְעוּ -
 וְאִם יִדְעוּ שְׁאֵנִי ה' נֶאֱמָן בְּמִאֲמָרִי:
 כֶּרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֶךְ אֶתֶּן פֶּתַחֲוֹן פֶּתַח
 בְּתוֹכָם וְיִדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק:
 נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אַחֵר מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם א', שְׁעָה 11 בַּבּוֹקֶר, 13 דְּקוֹת ו-14 חֲלָקִים.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁבַט, בְּיוֹם הַשָּׁנִי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ | שְׁתִּי אֶתְּנִי אֵלֶּה בְּקֶרְבִּי: • וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאַזְנֵי
 י «וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעֹה | בְּנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִּי בְּמִצְרַיִם
 כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבֹי וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן | וְאֶת־אֶתְנִי אֲשֶׁר־שְׁמַתִּי בָּם וְיִדְעֻם כִּי־אֲנִי

יְהוָה: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרֹעֹה וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתִי
 מֵאֲנִי לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: (לוי) ד כִּי
 אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מָחָר
 אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ: ה וְכִסְה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא
 יוּכַל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת־יֵתֶר
 הַפִּלְטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַפֶּדֶד וְאָכַל אֶת־
 כָּל־הָעֵץ הַצֵּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: ו וּמָלְאוּ בְּתִיד
 וּבְתִי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל־מִצְרִיִם אֲשֶׁר לֹא־
 רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאִמּוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם
 עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם
 פְּרֹעֹה: (ישראל) ז וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרֹעֹה אֵלָיו

עַד־מָתִי יְהִיָּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־
 הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם
 תִּדַּע כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם: ח וַיֹּשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה
 וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרֹעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וְמִי הַחֹלְכִים: ט וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְדָּה בְּבָנֵינוּ וּבְכָנוֹתֵנוּ
 בְּצֹאנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ נִלְדָּה כִּי חֲגִי־יְהוָה לָנוּ: י וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח
 אֶתְכֶם וְאֶת־מִטְפָּכֶם רָאוּ כִּי רָעָה נִגְדָה פְּנִיכֶם:
 יא לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגִּבְרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי
 אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי
 פְּרֹעֹה: ס

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשי"ד
 ברוקלין.

שלום וברכה!

(ב) מובן מעצמו שמה שנדברנו זה כמה פעמים שאיש בריא הוא, אבל צריך לשמור בריאות
 הגוף ע"י שמירת הסדר אכז"ש ומנוחה כו' הרי זה עומד בתוקף...

ולמותר לבאר בזה באריכות איך שהעדר הסדרים ובפרט באלו שהעמיסו עליהם מלאכת
 שמים ה"ז מתחבולותיו של היצר ובערמומיות גדולה מאד כיון שע"פ רוב מלבישים זה בטענות של
 יר"ש וזוה נוגע לעבודת התפלה ולימוד החסידות כו' וכו', אבל כיון שנשיאנו בתורתם שבכתב ושבע"פ
 כבר הזהירו ע"ז און מען האט דאס באווארנט אין כל מקום ושאלה בשלילת ענין זה, ובאם רוצים
 באמת מגשימים זה בחיים בלי כל קישויים אף שכמובן קשה לשנות אפילו טבע שני שנעשה ע"י ההרגל
 בבילתי סדר משך זמן ארוך לפ"ע.

ג) ובענין דומה להנ"ל הוא במה שנדברנו בהכרח הגמור להכניס סדר בעבודתו בקדש ובעניני
 צבור...

וכיון שאיש אחד אי אפשר לו לנהל כמה וכמה ענינים לכל פרטיהם ושנוסף על זה יהי' ג"כ
 הסדר שולט בהם, הרי לדעתי מוכרח שתיכף ומיד מבלי שיתבכו (פארפלאנטערען) הלאה בהענינים,
 ימסור חלק חשוב מעבודתו הנ"ל לאנשים מתאימים לזה, ועליו תהי' רק השגחה בכללות ומזמן לזמן
 קבלת דו"ח, ובודאי יודיעני איך שסידר כל זה, ומפני טעמים הנ"ל הנה ההקדם בזה ישובח.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה ורוב נחת חסידותי מעצמו ומכל ב"ב
 שיחיו.

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	6:39	6:40	8:33	8:35	9:09	9:11	10:02	10:04	12:13	12:16	16:48	16:52	17:16	17:20	16:31	17:31
חיפה (ח)	6:42	6:43	8:33	8:35	9:10	9:12	10:02	10:05	12:12	12:15	16:46	16:51	17:12	17:16	16:20	17:28
ירושלים (ח)	6:39	6:40	8:31	8:34	9:08	9:10	10:01	10:03	12:12	12:14	16:50	16:54	17:13	17:18	16:13	17:28
תל אביב (ח)	6:41	6:42	8:33	8:36	9:10	9:12	10:03	10:05	12:13	12:16	16:46	16:50	17:14	17:19	16:29	17:30
אוסטריה, וינה (ח)	7:45	7:45	9:00	9:02	9:49	9:50	10:33	10:35	12:27	12:30	16:09	16:15	16:48	16:53	15:56	17:08
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:00	6:05	8:51	8:56	9:39	9:43	10:55	10:58	13:59	14:02	20:46	20:47	21:18	21:19	20:29	21:32
אוקראינה, אודסה (ח)	7:41	7:41	9:01	9:03	9:48	9:50	10:33	10:35	12:30	12:32	16:18	16:24	16:56	17:01	16:05	17:15
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:19	7:18	8:34	8:36	9:23	9:24	10:07	10:09	12:01	12:04	15:44	15:50	16:23	16:28	15:31	16:43
אוקראינה, דנייפדורובסק (ח)	7:32	7:31	8:46	8:47	9:35	9:36	10:19	10:21	12:12	12:15	15:53	15:59	16:32	16:38	15:40	16:52
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	8:05	8:04	9:13	9:14	10:04	10:06	10:47	10:49	12:38	12:41	16:11	16:17	16:52	16:58	15:58	17:13
אוקראינה, קייב (ח)	7:59	7:58	9:06	9:07	9:57	9:59	10:40	10:41	12:30	12:33	16:02	16:09	16:44	16:49	15:49	17:05
איטליה, מילאנו (ח)	8:03	8:03	9:26	9:28	10:12	10:14	10:58	11:00	12:56	12:59	16:51	16:57	17:25	17:30	16:38	17:44
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:15	8:41	8:44	9:13	9:15	10:15	10:18	12:47	12:50	18:21	18:23	18:45	18:47	18:05	18:57
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:43	5:48	8:34	8:38	9:18	9:21	10:32	10:35	13:32	13:35	20:11	20:11	20:41	20:41	19:53	20:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:15	6:20	9:07	9:11	9:59	10:03	11:17	11:20	14:26	14:28	21:21	21:21	21:57	21:56	21:03	22:11
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:26	7:26	9:05	9:07	9:45	9:47	10:35	10:37	12:39	12:42	16:52	16:57	17:24	17:29	16:38	17:41
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:19	7:20	8:55	8:57	9:37	9:38	10:25	10:27	12:28	12:31	16:37	16:43	17:10	17:15	16:24	17:28
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:20	7:20	8:56	8:57	9:37	9:39	10:26	10:28	12:29	12:32	16:38	16:43	17:11	17:16	16:24	17:28
ארה"ב, דטרויט (ח)	8:01	8:01	9:33	9:35	10:16	10:18	11:04	11:06	13:05	13:08	17:09	17:14	17:42	17:48	16:55	18:00
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:16	7:18	9:12	9:15	9:48	9:50	10:41	10:44	12:54	12:57	17:33	17:37	18:00	18:04	17:18	18:15
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:57	6:58	8:46	8:48	9:24	9:26	10:15	10:18	12:25	12:27	16:53	16:57	17:22	17:27	16:38	17:38
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:07	7:08	9:09	9:11	9:43	9:45	10:38	10:40	12:53	12:56	17:40	17:44	18:07	18:11	17:26	18:21
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:17	7:18	8:51	8:53	9:34	9:35	10:22	10:24	12:24	12:27	16:31	16:37	17:05	17:10	16:18	17:22
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:43	7:43	9:19	9:21	10:01	10:02	10:49	10:51	12:53	12:55	17:02	17:07	17:35	17:40	16:49	17:52
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:18	7:18	8:51	8:53	9:34	9:35	10:21	10:23	12:23	12:26	16:28	16:34	17:02	17:07	16:15	17:20
בוליביה, לה-פס (ח)	6:02	6:06	8:43	8:46	9:17	9:20	10:24	10:27	13:08	13:11	19:08	19:10	19:34	19:35	18:52	19:45
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:47	8:46	9:51	9:52	10:44	10:45	11:25	11:27	13:15	13:18	16:43	16:50	17:25	17:31	16:30	17:47
בלגיה, בריסל (ח)	8:45	8:44	9:51	9:52	10:43	10:44	11:25	11:27	13:15	13:18	16:45	16:52	17:27	17:33	16:32	17:48
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:22	5:26	8:07	8:11	8:44	8:47	9:53	9:57	12:43	12:46	19:01	19:03	19:23	19:25	18:45	19:36
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:12	5:15	7:56	8:00	8:32	8:36	9:42	9:45	12:31	12:34	18:43	18:44	19:10	19:11	18:26	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	8:06	8:05	9:09	9:11	10:03	10:04	10:44	10:46	12:33	12:36	16:02	16:08	16:42	16:48	15:52	17:04
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:25	8:24	9:20	9:21	10:16	10:17	10:56	10:58	12:41	12:44	15:58	16:05	16:43	16:50	15:48	17:06
גרמניה, ברלין (ח)	8:17	8:16	9:16	9:18	10:11	10:12	10:52	10:53	12:39	12:42	16:02	16:09	16:45	16:51	15:50	17:07
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:24	8:24	9:33	9:34	10:24	10:25	11:07	11:08	12:58	13:01	16:31	16:38	17:12	17:18	16:19	17:33
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:17	5:21	8:03	8:07	8:41	8:45	9:52	9:55	12:44	12:47	19:10	19:11	19:31	19:32	18:53	19:43
הודו, מומבאי (ח)	7:11	7:13	9:21	9:24	9:54	9:56	10:51	10:53	13:11	13:14	18:11	18:15	18:36	18:40	17:56	18:50
הודו, פונה (ח)	7:06	7:08	9:17	9:20	9:49	9:52	10:47	10:49	13:07	13:10	18:08	18:12	18:33	18:37	17:53	18:47
הונגריה, בודפשט (ח)	7:31	7:31	8:49	8:50	9:37	9:38	10:21	10:23	12:16	12:19	16:01	16:07	16:39	16:45	15:48	16:59
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:25	7:25	9:00	9:02	9:42	9:44	10:30	10:32	12:33	12:36	16:41	16:46	17:14	17:19	16:27	17:31
יוון, אתונה (ח)	7:41	7:41	9:22	9:24	10:02	10:04	10:52	10:54	12:58	13:00	17:15	17:19	17:46	17:51	17:01	18:02
מולדובה, קישינב (ח)	7:50	7:50	9:09	9:11	9:57	9:58	10:42	10:43	12:37	12:40	16:24	16:30	17:02	17:07	16:11	17:21

רעט

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:09	7:11	9:19	9:22	9:52	9:54	10:49	10:51	13:08	13:11	18:08	18:11	18:33	18:37	17:53	18:47
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	4:42	4:48	7:32	7:37	8:35	8:39	9:55	9:59	13:11	13:13	20:21	20:21	21:01	21:01	20:03	21:18
נפאל, קטמנדו (ח)	6:54	6:55	8:53	8:55	9:28	9:30	10:22	10:24	12:36	12:39	17:18	17:23	17:46	17:50	17:04	18:00
סין, בייג'ין (ח)	7:35	7:36	9:13	9:15	9:54	9:56	10:43	10:45	12:47	12:49	16:58	17:03	17:30	17:35	16:42	17:47
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:08	9:33	9:36	10:04	10:07	11:06	11:09	13:37	13:40	19:08	19:11	19:32	19:35	18:53	19:45
פולין, ורשא (ח)	7:45	7:45	8:46	8:47	9:40	9:41	10:21	10:22	12:08	12:11	15:32	15:38	16:15	16:21	15:19	16:37
פרו, לימה (ח)	5:46	5:49	8:24	8:27	8:56	8:59	10:03	10:06	12:43	12:46	18:36	18:38	19:00	19:02	18:19	19:12
צרפת, ליוון (ח)	8:22	8:22	9:44	9:46	10:30	10:32	11:16	11:18	13:13	13:16	17:05	17:11	17:41	17:47	16:51	18:00
צרפת, פריז (ח)	8:44	8:44	9:57	9:59	10:47	10:48	11:30	11:32	13:23	13:26	17:04	17:10	17:42	17:47	16:51	18:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:03	6:06	8:28	8:31	8:59	9:02	10:00	10:03	12:29	12:32	17:55	17:58	18:19	18:21	17:39	18:31
קנדה, טורונטו (ח)	7:51	7:51	9:19	9:21	10:04	10:05	10:50	10:52	12:50	12:53	16:53	16:58	17:24	17:30	16:39	17:43
קנדה, מונטריאול (ח)	7:34	7:34	8:58	8:59	9:44	9:45	10:29	10:31	12:27	12:30	16:21	16:27	16:56	17:01	16:07	17:15
קפריסין, לרנקה (ח)	6:53	6:54	8:40	8:42	9:18	9:20	10:10	10:12	12:18	12:21	16:43	16:48	17:13	17:18	16:29	17:29
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:20	9:19	10:09	10:10	11:08	11:08	11:46	11:47	13:29	13:31	16:37	16:44	17:25	17:31	16:25	17:49
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:00	8:58	9:43	9:44	10:44	10:44	11:21	11:23	13:02	13:05	16:09	16:16	16:54	17:01	15:57	17:19
רוסיה, וסטובעל-הדון (ח)	8:08	8:08	9:26	9:28	10:14	10:15	10:58	11:00	12:54	12:56	16:40	16:45	17:17	17:23	16:26	17:37
שווייץ, ציריך (ח)	8:13	8:13	9:31	9:32	10:19	10:20	11:03	11:05	12:58	13:01	16:49	16:55	17:22	17:27	16:36	17:41
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:41	6:43	8:57	9:00	9:29	9:31	10:27	10:30	12:51	12:53	18:00	18:04	18:25	18:28	17:45	18:38

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מזדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00661
30/12/2018

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים